ПЕЙГЪАМБЕРЛЕР ТАРИХЫ

Къырым мусульманлары диний идареси
Азовское islamий илимлер медресеси

بسم الله الرحمن الرحيم

Терджиманлар эйети:
Сафие Куртдеде
Эльмаз Ягьяева
Зейнеб Бирова
Эсма Акмоллаева

Эдебий муаррир:
Сейране Кенджалиева

Бу китапта Адем алейхи‘с-селямдан башлап, инсаниетке догъру ёлны косьтермек ичюн ёлланылгъан пейгъамберлернинъ тарихы айдынлатыла.

Китапта Пейгъамберимизге къадар келип кечкен ве адлары Къуранда анъылгъан 24 пейгъамбернинъ ве 3 азиз инсаннынъ аяты Къуран аетлерине ве Пейгъамберимизнинъ хадислерине эсасланып анълатыла.

Китапнынъ услюби, къуру хронологиядан узакъ турып, тарих боюнджа олып кечкен бу вакъиалардан насыл дерслер алмакъ керек олгъанымызны анълатып, дегерли тевсиелер берип, юреклеримизге хитап эте.

Китап, Къырым мусульманлары диний идареси тарафындан медресе талебелери, имамлар ве Пейгъамберлер тарихынен танышмагъа истеген ватандашларымыз ичюн тевсие этиле.

Адрес: АР Крым, Симферополь, ул. Курчатова, 4.
Тел/Факс: (0652) 27-43-53, (0652) 60-94-42.

ПЕЙГЪАМБЕРЛЕР ТАРИХЫ

Хазрет-и Адем -алейхисселям-дан

Хазрет-и Иса -алейхисселям-ъа къадар

пейгъамберлер тарихы

Акъмесджит - 2012 с.

АНТ ЭТКЕНМЕН

Ант эткенмен, миллетимнинъ ярасыны сармагъа,
Насыл болсун бу заваллы къардашларым чюрюсин?
Онлар ичюн окюнмесем, къайгъурмасам, яшасам,
Юрегимде къара къанлар къайнамасын, къурусын!

Ант эткенмен, шу къарангъы юрткъа шавле сепмеге,
Насыл болсун ики къардаш бир-бирини корьмесин?
Буны корип бувсанмасам, мугъаймасам, янмасам,
Козьлеримден акъкъан яшлар дерья-денъиз къан болсун!

Ант эткенмен, сёз бергенмен бильмек ичюн ольмеге,
Билип, корип миллетимнинъ козьяшыны сильмеге.
Бильмей, корьмей бинъ яшасам, къурултайлы хан болсам,
Йине бир кунь мезарджылар келир мени коммеге.

Номан Челебиджихан (1885-1918)

КИРИШ

Биз аджиз къулларыны иман севинджи ве селямети иле рызыкъландыргъан Аллах Тааля ве Текъаддес Хазретлерине хамд-у сеналар олсун!

Инсанлыкъны къаранлыкътан нургъа къавушмасына весиле олгъан Кяинатнынъ Эфендисине салят ве селям олсун!

Аллах, Къур'ан-ы Кериминде эвельки умметлерден хабер берип бизлерге иляхий икмет, ибрет ве теблигъ акъикъатларыны анълатмакътадыр. Буны, инсанларнынъ даа гузель анъламалары ичюн къолай ве раат бир усулнен, яни икяе тарзы иле такъдим этер. Бу хусус, аети керимеде бойле ифаде этилир:

«(Эй, Ресулюм!) Биз, бу Къур'анны санъа вахий этмек иле, кечкен миллетлернинъ хаберлерини энъ гузель бир шекильде анълатамыз.» (Юсуф сурееси, 3)

Къур'ан-ы Керим икяелерининъ хусусиетлери

Къур'ан-ы Керим, адиселернинъ озюне дикъкъат чекер. Вакъыт ве ер киби меселелерге ве оларнынъ адларына пек эмиет бермез. Чюнки адиселернинъ, ибрет гъаесине хызмет этмеген парчаларгъа кирмек, асыл меселеден узакълаштырып, икяеден чыкъарыладжакъ ибретли дерсни анълашылмасыны къыйынлаштырыр.

Къур'ан-ы Керим, икяени насыл себеп иле анълатса, онынъ тек макъсады, ичине кирген къысымыны айдынлатыр. О, эвеля икяенинъ диний гъаесини, ифаде этмесине эмиет бергенинден, адисени тарих сырасына дикъкъат этмеден – башындан, ортасындан я да сонъундан анълатылыр. Динълейиджилерини икяедеки вакъиалар ичине далып кетмеге фырсат бермезден, араларгъа гонъюль икълимини ешертеджек дини иршад, икмет ве ибрет левхалары серпиштирир.

Къур'ан икяелери, умумиет иле къаршысындакилерини меракъландыраджакъ бир ифаделернен башлар. Адиселер, тек къуру ифаделер иле косьтерильмез, аксине, джанлылыкъ ве арекет толу тасвирлернен корюнген бир алда такъдим этилир. Ифаделернинъ эксериети – темсилидир. Эмиетли саналар ачыкъ сергиленир, анджакъ, икяенинъ ичине кирген бир чокъ парчасы, окъугъанларнынъ аял ве тюшюндже дюньясына авале этилир. Меселя, Юсуф суресинде, Юсуф -алейхисселям-нынъ

корьгенлери ве бабасы Якъуб -алейхисселям-гъа анълаткъан тюш баягъы, дикъкъат чекиджи бир киришнен, темсили ве джанлы бир тасвирлер иле бойле анълатылыр: **«Бир заманлар Юсуф, бабасына (Якъубгъа) айткъан эди: Бабачыгъым, мен (тюшюмде) он бир йылдызнен кунешни ве айны, манъа седжде этkенлерини корьдим. (Бабасы): Балачыгъым! деди. Тюшюнъни сакъын къардашларына анълатма, сонъра санъа тузакъ къурарлар! Шейтан, инсаннынъ ачыкъ душманыдыр.»** (Юсуф суреси, 4, 5)

Къур'ан икяелерининъ энъ муим васыфларындан бири де - текрарлардыр. Текрар, Къур'ан-ы Керимде дигер мевзулардан даа зияде икяелерде акс олур. Бу, асылында там бир текрар олмайып, эр сеферинде фаркълы, муим нокъталарыны косьтермек ичюн къулланылгъан бир усулдыр. Чюнки, текрар иле ортагъа чыкъкъан ибретлер, гонъюллерден гъайб (гизли) алемлерине догъру, юдже акъикъатлар ачар.

Иблиснинъ Хазрети Адем -алейхисселям-гъа седжде этмемеси бир чокъ ерде текрар этильген ве эр аетте бу вазиетни фаркълы себеплерине дикъкъат чеккен орьнеклерден биридир.

Меселя, Сад суресининъ 74-нджи ает-и керимесинде шейтаннынъ гъуруры, озюнинъ куфюрине себеп олгъаны анълатылгъан, кибир хасталыкънынъ тедавий этильмесе, инсанны инкяргъа къадар алып бараджакъ телюкели бир хасталыкъ олгъанына ишарет этильгендир. А'раф суресининъ 11 ве 12-нджи аетлеринде, даа эвель мелеклер арасында олгъаны ве бир чокъ нийметке къавушкъан шейтаннынъ, бу нийметлерге шукюр этемек ерине нанкёрлыкъ эткени, буны бир устюнлик корип, иляхий эмирге къаршы чыкъкъаны анълатылгъандыр. Хиджр суресининъ 31-нджи ает-и керимесинде исе, шейтаннынъ гъурур ве кибир нетиджесинде къальбий бакъышы иле дегиль де, Адемни балчыкътан яратылгъан суретини корип, Раббининъ озюнден уфюрюльген рухий тарафыны корьмегенине дикъкъат чекильгендир.

Текрар – асыл макъсадыны, фаркълы усуллар иле такъдим этилювидир. Бу себептен бутюн адиселер текрар этильмез. Меселя, Хазрети Муса -алейхисселям-нынъ догъумы, яшлыгъы ве эвлилиги текрарланмаз. Анджакъ Фыравуннен къаршылашмасы, сиирбазларнен мусабакъасы ве азгъын Бени Исраиль къавмынынъ алы киби пейгъамберлик макъсады бакъымандан пек муим хусусиетлар, бир чокъ ерде текрар этилир.

Дигер тарафтан, бир шахыс иле багълы фаркълы ерлерде анъылгъан бильгилер, бир арагъа кетирильгенинде, мукеммель бир бутюнликнинъ олгъаны корюне.

Икяелерде даа чокъ, маналарнынъ текрарлары кече. Бунынъ асыл макъсады, иляхий ве юдже гъаелерни, рухларгъа ве гонъюллерге нагъышланмасыдыр. Инсан огюне чыкъкъан эр анги бир меселени, фаркълы усул ве ифаделернен текрар этильгенде даа яхшы анълар. Бу текрарнынъ да, инсаннынъ рухий алемине келишкен иляхий бир тербие усулы оларакъ Китабуллахкъа аиттир.

Маналарнынъ текрарына базан тафсилятлы, базан да умумийлештирильген шекильде расткельмемиз мумкюн. Къур'ан-ы Керим, фаркълы севие ве анълама истидатына саип олгъан инсан табакъаларына хитаб эте бильмек ичюн бу усулны къулланмакъта. Чюнки, Къур'ан, инсанлыкъкъа сеслене. Бойлеликнен, эр севие, эр сой ве эр сыныф, озь къабилиетине коре ондан файдаланмалы.

Къур'ан-ы Керимдеки сёз ве джумле текрарлары исе, даа зияде мананы къавийлештирмек, инсанны айретке ве дешетке тюшюрип, уярмакъ киби, гузель ифаденинъ инджеликлеринден бирисини, къуллана бильмек ичюндир. Меселя, Къариа иресинде «Къариа» келимесининъ учь кере текрардан макъсат, къыяметнинъ дешет манзарасыны окъуп, динълегенлерге теренден ис эттирмек ичюндир.

Башкъа тарафтан Рахман суресинде инсанлар ве джинлер ичюн яратылгъан нийметлер сыралангъандан сонъ, **«О алда, Раббинъизнинъ анги нийметлерини ред этесинъиз?»** аетнинъ, отуз бир кере текрар этильмеси, къулларгъа гъафлет перделерини аралатып, иляхий нийметлерни къабул эттирмекте ве шукюр вазифесини хатырлатмакътадыр.

Бир хидает ребери олгъан Къур'ан-ы Керим, айны заманда бир дуа ве зикир китабыдыр. Дуа ве зикирнинъ гъаеси исе, даа зияде текрар иле ортагъа чыкъар.

Къур'ан икяелеринде пейгъамберлер, инсанлыкънынъ эр джеэттен энъ устюн шахсиетлеридир.

Олар, кесби (чалышаракъ) дегиль, иляхий тайинлев иле сайланылгъандырлар. Ает-и керимеде буюрылыр: **«...Оларны (бутюн пейгъамберлерни) сечтик ве догъру ёлгъа ириштирдик.»**

(Энʼам суреси, 87)

Пейгъамберлернинъ бу иляхий вазифеси, гъает буюк ве оларгъа берильген агъыр бир месулиеттир.

Бойледже Аллах, оларнынъ да чаресизлики ичинде олгъанларыны ве кендилерине асыл да бир буюклик яраштырыламаяджагъыны ифаде этип:

«Озьлерине пейгъамбер ёлланылгъан кимселерни де, ёлланылгъан пейгъамберлерни де, мытлакъа соргъугъа чекеджекмиз!» (Аʼраф суреси, 6) буюрыр. Ает-и керимеде къайд этильгенине коре теминатлы олгъанлары алда, пейгъамберлер де теблигъleриндеки титизлик дереджелерине коре эсапкъа чекиледжеклердир.

Бу ерде шуны да ифаде этмек керек ки, Кяинатнынъ Эфендиси Хазрети Мухаммед -алейхисселям-дан башкъа, бутюн пейгъамберлернинъ иляхий эмирлерини теблигъ вазифелери, белли бир вакъыт иле сынъырлыдыр. Бунынъ ичюн олардан, озьлеринден сонъки несиллернинъ орьнек алмалары, зенгин бильгилер, бир инсанны озюни алып барув мисаллери, бу кунюмизге къадар етип кельмегендир. Амма, Хазрети Пейгамбер -салляллаху алейхи ве селлем- пейгъамбер оларакъ вазифелендиргенден башлап, къыяметке къадар яшайджакъ бутюн несиллерге, бутюн заман ве мекянларгъа хитап эткенинден, Онынъ эр бир сёз ве арекетлери, бутюн тафсилятларынен сахих бир ривает иле кунюмизге къадар етип кельмекте.

Бу, къыяметке къадар да, девам этеджектир. Чюнки, Онынъ «ахыр заман» умметине, бир «усве-и хасене», яни мукеммель ве энъ гузель бир орьнек олмасы керектир.

Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемнинъ ахлякъы, Къурʼан ахлякъыдыр. Къурʼан-ы Керим, эндирильгенден бу куньге къадар дюнья ве ахирет тарафлары иле бутюн инсанлыкъ алемининъ хидает реберидир. О гонъюль алемине тесир этип, инкяр ве куфюр ичинде олгъан джемиетлерни джаиль аят анълайышларыны догъурлагъан ве бойледже инсанлыкъ тарихында энъ буюк инкъиляп керчеклештиргендир. Къурʼан-ы Керим, инсанлыкъ бар олгъандже, бу вазифесини ерине кетирмеге девам этеджектир.

Аллах, Къурʼан-ы Керимнинъ, бир шейге бенъземегенини косьтермек ичюн, бутюн инсанлыкъ ве джин алемине беян эте.

Бу хитап, аля бу куньге къадар джевапсыз къалмакъта. Ает-и керимеде бу акъикъат шойле ифаде этилир: **«Айт: Ант олсун, бу Къур'ангъа бир бенъзегенни ортагъа къоймакъ узьре инсанлар ве джинлер бир ерге кельселер, бир-бирилерине дестек олсалар да, онъа бенъзегенини кетирамазлар!»** (Исра суреси, 88)

Аллах, бу беянны сынъырыны «он суре»ге къадар азалткъанына бакъмадан, кене де инсанларнынъ онынъ бир бенъзерини мейдангъа кетирмеге кучьлери етмеди. Бойледже ает-и керимеде буюрылыр:

«Ёкъса, Оны (Къур'анны) озю уйдырды, дейлерми? Айтчы: Эгер догъру сёйлегенлерден исенъиз, Аллахтан башкъа чагъыра бильгенлеринъизни (ярдымгъа) чагъырынъ да, сиз де онынъ киби уйдурма он суре кетиринъ!» (Худ суреси, 13)

Аллах Тааля, Къур'аннынъ бу беянны сынъырыны ниает «бир суре»ге къадар эндирди. Бойлеликнен, инсаннынъ кучьсюз олгъаныны ве Къур'аннынъ иляхий бир келям олгъаныны анълашылды. Бу хусус иле багълы ает-и керимеде де бойле буюрылгъан:

«Эгер къулумызгъа эндиргенимиз акъкъында шубеге тюшсенъиз, айды онъа бенъзеген бир суре кетиринъ, эгер иддианъызда догъру олсанъыз, Аллахтан гъайры шаатларынъызны (ярдымджыларынъызны) да чагъырынъ. Эгер япып олмасанъыз, эльбетте япамаяджакъсынъыз - якъарлыгъы, инсан ве таштан ибарет джеэннем атешинден сакъынынъ. Чюнки, о атеш кяфирлер ичюн азырланылгъандыр.» (Бакъара суреси, 23, 24)

Къур'ан-ы Керимни анъламакъ, ис этип, эшитип олмакъ ве сырларына далмакъ ичюн селим бир къальпке ихтияджы бардыр, чюнки Къур'ан-ы Керим, сырларыны къальбине коре ачар. Бойледже, Аллах -джелле джелялюх- ает-и керимеде:

«Олар, Къур'анны тюшюнмейлерми? Ёкъса, къальплери килитлими?» (Мухаммед суреси, 24) буюрыр.

Къараргъан къальплерининъ Къур'ан-ы Керимден аладжакъ ич бир исселери ёкътыр. Бойлеликнен мустешриклер, табий илимге саип олгъанлары алда маневий аяттан марум къалгъанлары ичюн, Къур'ан, оларгъа бир файда ве хидает бермегени киби, сырларыны да ачмаз. Аллах Тааля буюрыр:

«...Олар бутюн муджизелерни корьселер де, иман этмезлер. Догъру ёлны корьселер де, о ёлны къабул этмезлер! Факъат сапыкълыкъ ёлуны корьселер, аман онъа уярлар. Бу вазиет олар ичюн, аетлеримизни ред этювлери ве олардан гъафиль олувларындан келип чыкъмакъта.» (А'раф суреси, 146)

Ает-и керименинъ мевзусына коре, Къур'ан-ы Керимнинъ энъ буюк тефсирджиси, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- олгъаны ичюн бутюн хадис-и шерифлер, Къур'ан-ы Керимнинъ тефсири шеклиндедир. Хазрети Пейгъамберден сонъра энъ буюк тефсирджилер, бильги иле амель этип Хазрети Пейгамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнинъ къальби аятындан иссе алгъан Аллахнынъ достларыдыр.

Хазрети Мевляна, Къур'ан-ы Керимнинъ темиз ве ачыкъ бир къальп иле окъугъанда, икмет ве ибретлернинъ гонъюллерни фейизлендиреджегини, бойлеликнен онынъ сырларына эришиледжегини не гузель ифаде этер: «Къур'ан-ы Керимнинъ аетлерини, Хазрети Пейгъамбернинъ хадис-и шерифлерини окъумадан эвель озюнъни догъурла!

Гуль багъчаларындаки гузель къокъуларны алып оламасанъ, айыбыны багъчада дегиль, гонълюнъде ве бурнынъда къыдыр!»

Иште, терен мевзулардаки бир сыра икяелерни заманымыз ичюн бир ибрет, айдынлатув ве уярма шекилинде эльге алгъанымыз Къур'ан-ы Керим, бойле азаметли бир китаптыр.

Раббимиз бизлерге, Къур'ан-ы Керимдеки пейгъамберлерни ибрет ве сыр толу аятларындан акс эткен сабыр, шукюр, тевеккюль, теслимиет, мерамет, шефкъат, алчакъ гонъюллик ве дигергъамлыкъ (башкъаларны тюшюнген) киби гузель хасиет иссе алмагъа ве акъикъий бир къуллугъыны яшамагъа насип этсин!

Аминь!

АДЕМ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Яратылыш

Аллах -джелле джелялюх-, эзельде ялынъыз кендиси мевджут экенде билинмекни истеди. Сыфатларынынъ (эсма-и иляхийнинъ) теджеллиси иле кяинатны яратты.

Аллах, бизим анълап оладжакъ ве олмайджакъ нидже сыфатлары бардыр. Онынъ джемали (гузель) ве джеляли (буюклик) сыфатларынынъ бутюни энъ гузель манада акс олгъан ерлери:

А. Кяинат

Б. Къур'ан-ы Керим

В. Инсандыр.

Кяинат, бутюн иляхий сыфатларнынъ «фиили», Къур'ан-ы Керим исе «келями» бир акс олунувыдыр. Дигер бир ифаде иле Кур'ан-ы Керим, келям корюнишинде олгъан бир кяинаттыр. Инсан исе, о кяинатнынъ бир озеги кибидир. Чюнки, Аллахнынъ бутюн сыфатларындан аз я да чокъ насиби олгъан тек джанлы одыр. Онынъ, яраталгъанларнынъ энъ шерефлиси оларакъ анъылмасынынъ себеби де будыр. Тек онда Мудиль[1], Мутекеббир[2] в. б. джелялий сыфатларнен бир; Хади[3], Рахман[4], Рахим[5] в. б. джемалий сыфатларнынъ теджеллиси де булунмакътадыр. Корюнгени киби инсан, «джамиу'ль-эздад»тыр. Яни бутюн мусбет ве менфий сыфатларны озюнде топлагъандыр. Бу себептен инсан, энъ баштан яхшылыкъкъа да яманлыкъкъа да якъындыр. Бунынъ нетиджеси оларакъ, инсан, нефиснинъ темизленюви ве къальпнинъ тербиеси иле керекмеген сыфат ве истеклеринден

1 Мудиль: Акъ этенлерни далялетке огъраткъан.

2 Мутекеббир: Эр шейде юджелик ве азаметини косьтерген.

3 Хади: Хидаетке эриштирген.

4 Рахман: Дюнядаки бутюн махлюкъаткъа мерамет эткен.

5 Рахим: Ахиретте тек мумин къулларына мерамет эткен.

темизленип, руханий тарафыны гузеллештирмек ве бойлеликнен кямиль инсан дереджесине юксельмеси лязим. Буны исе, тек пейгъамберлер ве эвлияларнынъ тербиеси иле керчеклешмеси мумкюн.

Инсан, «васыл-ы иляллах» яни «Аллахкъа иришюв» ёлунда огге кетип мелеклерни биле озмакъ кучюне саиптир. Бунынъ ичюн инсаннынъ мертебеси, «мелектен устюн, юксек дереджелер» иле, «айвандан ашагъыдаки алчакъ дереджелер» арасында ола бильмектедир. Нефис маниаларыны енъе бильген инсан, асыл макъсадына эришир. Кяинат, китабынынъ мундериджеси ве яратылыш сыррыдыр, чюнки инсаннынъ эт ве кемиктен ибарет олгъан тыш корюнюши иле ич, яни маневий дюньясында, иляхий сыфатларнынъ теджелли этюв сырлары ве акъикъатлары сакълыдыр.

Бир богъдай данеси, богъдай джынысынынъ бутюн васыфларыны ташыгъаны киби, эр чешит урлукъларда да о джыныснынъ бутюн васыф ве табиаты мевджуттыр.

Эй, инсан! Кяинатнынъ козь бебеги олгъан адемсин сен! Бенъзерсиз бир яратылыш. Инсан, кяинатнынъ ичинде олгъан бир озек, бир урлукъ кибидир. Бу акъикъатны беян этип Шейх Гъалиб, бир бейитинде айта ки:

Хошча бак затына ким зубде-и алемсин сен,

Мердум-и диде-и екван олан адемсин сен!

Яни: «Эй, инсан! Гонъюль козю иле озюне бир бакъ, яратылгъанлар арасында энъ къыйметли сенсинъ. Кяинатнынъ козь бебеги олгъан адемсинъ», демекте.

Хакъ Тааля чокъ алемлер яраткъан. Бу алемлернинъ сайысы 18 бинъден 360 бинъге къадар олгъаны акъкъында фаркълы риваетлер бардыр. Бу алемлер «халькъ алеми» ве «эмир алеми» олып эки категорияда анълатылгъандыр.

Бу алемлерден бирини тешкиль эткен инсаннынъ яратылувы исе эм «халькъ алеми» эм де «эмир алеми»ндендир:

Бойледже ает-и керимеде:

«Билесинъиз ки, яратмакъ да, эмир этмек де, Онъа аиттир. Алемлернинъ Рабби Аллахнынъ шаны юджедир.» беят этилир. (А’раф суреси, 54)

Аллахнынъ, Къур'ан-ы Керимде «халекъа» фиилинен ифаде эткени, эльнен тутулгъан, козьнен корюльген ве шекли олгъан дюньягъа «халькъ алеми» айтыла. Заман ве мекян киби анъламларнен шекиль алгъан бу алемге мульк ве шеадет алеми де деп айтыла. Беш сезюв мучелерининъ ис эткенимиз шейлер бу алемдендир.

Бу корюнген алем; топракъ, сув, ава, атеш в. б. «халькъ алеми»нден сайыла.

Заман ве маддесиз, Аллахнынъ «кюн» (ол) эмири иле бар олгъан алемге исе «эмир алеми» дениле.

Бу мевзу иле багълы Къур'ан-ы Керимде:

«Де ки: Рух, Раббимнинъ эмириндендир!» (Исра суреси, 85) ает иле ифаде этильген метафизик, маневий ве ич алемине де «эмир алеми» айтылыр.

Яратылувымызнынъ эсас себеп ве икметлери

1. Инсаннынъ яратылувынынъ эсас макъсады, Аллахкъа къуллыкъ ве марифетуллахтыр. Ает-и керимеде буюрылыр:

«Мен джинлерни[6] ве инсанларны, анджакъ манъа къуллыкъ этсинлер деп яраттым!» (Зарият суреси, 56)

Аетте яратылувнынъ гъаеси оларакъ анъылгъан «къуллыкъ» ойле шерефли бир мертебедир, онынъ бу юджелиги келиме-и шехадетте бельгилене. Бойлеликнен, келиме-и шехадетте пейгъамбер Эфендимизнинъ башта «къул» сонъра «ресуль» олгъаны ифаде этильмекте.

Бу хусус да энъ эвеля, пейгъамберлик де къуллыкътан башлагъаныны косьтермекте. Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- озюне зияде урьмет косьтерген инсанларгъа; «*Сиз мени, акъкъым олгъан дереджеден чокъ юксельтменъиз! Чюнки Юдже Аллах, мени ресуль этмегенден эвель башта къул этти.*» (Хейсеми, Меджмеу'з-Зеваид, IX, 21) киби ифаделернен къул олмакънынъ къыйметини бильдирген.

Дигер бир ает-и керимеде Аллах Тааля:

---

6 Джинлер, тютюнсиз ве парлагъан атештен яратылгъанлар. Эр шекильге кирип олгъан; эвленген, ашап-ичкен, чогъалгъан ве козь иле корюльмеген яратыкълар.

«(Ресулим!) Де ки: Дуанъыз (къуллыкъ ве ялварманъыз) олмаса, Раббим сизге не дегер берсин?!» (Фуркъан суреси, 77) деп буюра.

Къуллыкъынынъ бир манасы да «марифетуллах» яни Аллахнынъ танынмасы ве билинмесидир.

Инсаннынъ яратылмасы, «къуллыкъ вазифесининъ эда этильмеси» ве «Аллахнынъ таныылмасы» гъаесине эсасланмакъта. Чюнки яратылувымызнынъ себебинен багълы олып даа эвель кечкен ает-и керимеде **«Манъа къуллыкъ этмелери ичюн.»** (Зарият суреси, 56) буюрылгъан. Базы муфессирлер бу сёзю «Аллахны танымакъ ичюн» манасында тефсир эткенлер. (Ибн-и Кесир, Тефсир, IV, 255)

2. Инсаннынъ яратылмасы себеп ве икметлеринден энъ муими Аллахнынъ «марифетине мухаббет этмеси» яни «озюни танытмакъ истеги» себеп олгъан. Бойледже къудси хадис оларакъ ривает этильген:

«Мен гизли бир хазине эдим. Билинмеми истедим (марифетиме мухаббет эттим) де (бу) кяинатны яраттым…»[7] ифадеси тасдыкъламакъта.

Анълашыла ки, Аллах иле къуллар арасында хусусий бир севги багъы бар. О, къулларны чокъ севгени ичюн сайысыз, сонъсуз ниметлер лютф эткен. Къаршылыкъ оларакъ олардан энъ чокъ Юдже Затына севги дуймаларыны; башкъа яратылгъанларгъа сезильген севгининъ озюне олгъан бу севгиден даа басыкъ олмасыны къуларындан истемекте.

3. Инсаннынъ яратылмасында иляхий макъсатлардан бири де, Аллах Таалянынъ яратув ве санаат усталыкънынъ гузеллигини тасдыкъ этмек ве ола биледжек энъ юксек эсери олгъан инсанны косьтермесидир. Чюнки инсан акъикъатен де, яратылгъанлар арасында бир муджизедир. Бойледже, Зарият суресининъ 20 ве 21-нджи аетлеринде шойле буюрыла:

«Кесен-кес оларакъ инангъанлар ичюн, ер юзюнде аляметлер бардыр. Озь нефислеринъизде де Аллахнынъ азаметини (буюклигини) косьтерген делиллер бардыр. Корип

7 Бк. Аджлуни, Кешфуль-хафа, II, 173. Хадис алимлери тарафындан сенет итибар ил тенкъит этильген бу ривает акъкъында Али эль-Къари: «манасы сахихтир» дер.

де тюшюнмезсинъизми?»

4. Инсаннынъ яратылув себеплеринден дигери де, махлюкъатнынъ энъ шерефлиси оларакъ яратылгъан инсанны, Дженаб-ы Хакъкънынъ ер юзюне халифе олып вазифелендирмеге истемеси.

«Хатырла Раббинъ мелеклерге: Мен ер юзюнде бир халифе яратаджам, деди.» (Бакъара суреси, 30)

Бу ерде инсаннынъ «халифе» этильмеси шу манададыр:

«Озь ирадемден, къудрет ве сыфатымдан онъа базы салахиетлер (яни бир де- бир иш япмагъа акъкъы олмакъ) береджем; о Меним векилим ве яраткъанларымны къулланма акъкъы бардыр; Меним адыма укюмлеримни эда этеджек; о бу мевзуда асыл дегиль, тек Меним бир векилим оладжакъ. Ирадеси иле Меним ираделеримни, Меним эмирлеримни, Меним къанунларымны ерине кетирмекнен вазифелендириледжек. Сонъра аркъадан кельгенлер онъа халеф оларакъ айны вазифени эда этеджек ве **«О (Юдже Аллах) сизни ер юзюнинъ халифелери япкъан.»** (Эн'ам суреси, 165) аетининъ сырры анълашыладжакъ.» (бк. Эльмалылы, Хакъ Дини, I, 299, 300)

Айырыджа, Аллахнынъ инсанны яратмасынынъ башкъа бир икмети де, озюнинъ гузель сыфатларыны (эсма-и иляхийесини) инсандаки бир акс этюв киби даа юксек олгъаныны косьтермек ичюн. Яни Аллах кенди сыфатларыны пек аз микъдарда инсангъа берип, озюнинъ не къадар гузель сыфатларгъа саип олгъаныны бу шекильде косьтермекте. «Аллах Таалянынъ ахлякъынен ахлякъланынъыз.» (Мунави, ет-Теариф, с. 564) хадис-и шерифи де бу манагъа ишарет этмекте. Чюнки Аллахнынъ сыфатларыны энъ чокъ инсанда корьмек мумкюн. Мелеклерде кибрия ве мудилль киби иляхий васыфлар олмагъаны ичюн нефис къыйынлыгъы да ёкътыр, гюнах ишлемезлер. Бу себепнен нефисни темизлеп Аллахкъа емтек (васыл-ы иляллах) ве Аллахнынъ халифеси (халифетуллах) олма истидаты, тек инсангъа лютф оларакъ берильген. Бунынъ ичюн инсан озюне бахшыш этильген бу истидатнен Аллахнынъ сыфатларындан иссе алмалы ве тырышып Аллахкъа етюв сырына наиль олмалыдыр.

Хазрети Адем -алейхисселям-нынъ яратылувы

Кяинатнынъ яратыджысы ве саиби Аллах Тааля, барлыгъы акъкъында билинмеси, ибадет ве итаат этмелери ве бир халифе оларакъ дюньяны яраштырмасы ичюн джанлыларнынъ энъ шерефлиси олгъан «инсан»ны яратмагъа мурад этти. Даа башта яраткъаны ве тек ибадет иле вазифелендиргени мелеклерге бу иляхий ирадесини шойле ачты:

«Хатырла ки, Раббинъ мелеклерге: Мен ер юзюнде бир халифе яратаджам, деди. Олар: Сени хамд иле анъгъан бизлер бар экен, ер юзюнде фесат чыкъараджакъ, къан тёкеджек инсанны халифе оларакъ тайин этесинъми? дедилер. Аллах да оларгъа: Сизинъ билип оламайджагъынъызны, мен билирим!» деди (Бакъара суреси, 30).

Аллахнынъ бу ифадесине джевап оларакъ мелеклер:

«Я Раб! Сени нукъсан сыфатлардан тензих этемиз, сенинъ бизге огреткенлеринъден башкъа бизим бильгимиз ёкъ. Шубесиз Алим[8] ве Хаким[9] анджакъ сенсинъ!» (Бакъара суреси, 32) деп Аллах Тааляны теспих ве тензих эттилер.

Мелеклернинъ Аллахкъа «не ичюн бир халифе яратмакъ истегенини» суаль бермелери, Онъа къаршы кельмек ичюн дегиль, инсаннынъ яратылув икметини огренмек ичюн эди.

Инсаннынъ яратылувы

Къур’ан-ы Керимде Хазрети Адемни топракътан яратылув девирлери шойле беян этиле:

1. Топракъ деври

«Аллах Адемни топракътан яратты. Сонъра онъа «Ол» деди, о да олды.» (Ал-и Имран суреси, 59)

2. Чамур деври

«Аллах яраткъан эр шейни энъ гузель шекильде яраткъан. Инсанны яратмагъа да чамурдан башлагъан.» (Седжде суреси, 7)

8 Алим: Эзели илми иле, олгъан ве оладжакъ эр шейни акъкъы иле бильген.
9 Хаким: Бутуюн эмир ве ишлерни ерли еринде олгъан.

3. Япышкъан чамур деври

«Шубесиз Биз оларны (Адем ве несилини) япышкъан бир чамурдан яраттыкъ.» (Саффат суреси, 11)

4. Авада къуругъан чамур деври

«Ант олсун, биз инсанны, (авада) къуру бир чамурдан, шекиллендирильген бир чамурдан яраттыкъ.» (Хиджр суреси, 26)

5. Атеште пишкен чамур деври

«Аллах инсанны, атеште пишкен чамургъа бенъзеген бир балчыкътан яратты.» (Рахман суреси, 14)

Хазрети Адемден сонъ онынъ несилинден келеджек эр бир инсаннынъ яратылувы исе ает-и керимеде шойле анълатыла:

«Сонъ о нутфени, бир алекъа (япышкъан ве долленген йымырта) яптыкъ. О алекъаны да бир мудгъа[10] (чайнангъан эт) алына кетирдик; сонъ чайнангъан этни исе, кемиклерге (такълетке) чевирдик; бу кемиклерини этнен къапладыкъ. Сонъра оны, башкъа бир яратылышнен (инсан оларакъ) мейдангъа кетирдик. Иште, япып-яраткъанларнынъ энъ гузели олгъан, Аллах, пек юджедир.» (Му'минун суреси, 14)

Тыб илими, бу бильгилерни анджакъ бу асырларда кешф этти. Къур'ан-ы Керимде исе, Аллах, инсаннынъ яратылув девирлерини 1400 сене эвель ильмий керчеклернен берабер иза эткен.

«(Сизни ондан (топракътан) яраттыкъ, кене сизни о ерге къайтараджакъмыз ве бир кере даа сизни ондан чыкъараджакъмыз!» (Таха суреси, 55)

Юкъарыдаки ает-и керимелерде Аллах, ибретлер иле толу яратылув девирлеринден анълатмакъта. Бу девирлернинъ биринджиси чамур, яни Хазрети Адем яратылувындаки топракъ деври, ильк бакъышта ич бир къыймети олмагъан мадде оларакъ корюне. Бундан сонъки девирлер исе, атылгъан дегерсиз бир сув; япышкъан ве къаткъан бир къан тамчысы, агъызда чайнангъан бир корюнište, джельп этмеген ве атта игренме дуйгъусыны уяндыргъан бир мадде...

10 Бир чайналгъан эт: Ает-и керимедеки бу ифаде, асырымызда янъы тапылгъан бир Къур'ан муджизесидир. Инсан яратылувынынъ учюнджи девирини тешкиль эткен мудгъа вакъыты, санъки чайналгъан ве усьтюнде тиш излери къалгъан бир эт киби корюне. (Даа кенъ бильги ичюн бкъ. . Осман Нури Топбаш, Рахмет Эсинтилери, с. 178)

Даа сонъра исе инсан, иляхий къудрет иле яратылгъан санат эсери олмакъта…

Бунынъ артындан мадденинъ ве рухнынъ бутюн гузеллиги, ниает бу яратылувнынъ терсинден текрар этип, кене чыкъкъан ери олгъан топракъта чюрип джоюлып кете! Артындан, чюрюген беден ичиде чюрюмеген ве кендисине «аджбу'з-зенеб»[11] ады берильген тек бир урлыкътан, текрардан тирилюв!

Аллах, ает-и керимелер иле инсанны бу къыскъа алеминдеки вакъиаларыны тюшюнмеге давет эте:

«Кимге узун бир омюр берсек, биз онынъ яратылышыны терсине (къартлыкъкъа) чевирирмиз. Ич тюшюнмейлерми?» (Ясин суреси, 68)

«Сизни кучьсюз яраткъан, сонъра къувет берген ве сонъра куветнинъ аркъасындан да кене бир кучьсюзлик ве къартлыкъ берген Аллахтыр. О, не тилесе оны яратыр. О, эр шейни бильген, эр шейге кучю еткендир.» (Рум, 54)

«Сизни ондан (топракътан) яраттыкъ; кене сизни о ерге къайтараджакъмыз ве бир кере даа сизни ондан чыкъараджакъмыз!» (Таха суреси, 55)

Бу аетлер инсан беденининъ, яшайыш девамында эп денъишкенини косьтермекте. Инсаннынъ сонъу бар олгъаны киби, кучю, къувети ве истидатларнынъ да бир сонъу бар, девамлы дегильдир.

Инсан топракътан яратылгъаны ичюн топракъ ичиндеки васыфларына саиптир. Топракъ, базан къуру, сыджакъта янгъан, сувгъа зарурлыгъы олгън маддедир. Бир мевсим девамында къышнынъ сувукъларына даяныр. Бол баарь ягъмурлары иле текрар тирилир, сайыламаяджакъ гузеллик, ренк, къокъу ве аэнки иле иляхий къудретини косьтерир.

Инсаннынъ да топракъкъа бенъзеген такъдири бардыр. Аяты девамында озь истек ве арзуларнынъ ерине кетирмек ичюн огърашыр. Нефсини раатлатмакъ ичюн элинден кельгени къадар чалышыр. Тек нефис маниаларыны енъген сонъ гузелликке иришир. Топракъны баарь ягъмурларындан джанландыргъаны

11 Чюрюп битктkенде, топракъта чюрюмейип эбедий къалгъан «аджбу'з зенеб» ады берильген ве инсанынъ кендисинден текрар тиригледжек олгъаны озек. Топрагъын бааарь ягъмурларындан аят тапкъаны киби, инсан да фейиз ве рахмет иле джанланыр.

киби, инсан фейиз ве рахметке наиль олгъандан сонъ джанланыр. Бойлеликнен, озюне кельген ниметлерни, бир баарь берекетининъ гузеллик ве боллугъы ичинде, Аллах ризасы ичюн джумерт топракълар киби этрафындакилерине икрам этер.

Инсаннынъ фани бедени, топракътан яратылгъаны ичюн топракънен ачлыгъыны кеткизер ве нетиджеде топракъта ёкъ олур. Яни асылына къайтар. Топракътаки бутюн элементлер, инсан беденинде аз я да чокъ бар. Чюнки инсан тени, акъикъатта топракънынъ башкъа бир корюнишидир. Бойлеликнен Адем -алейхисселям-, топракътан яратылгъаны ичюн «Адем» деп адландырылгъан[12].

Хазрети Адемнинъ несили де асылы топракътан яратылгъан. Дюньяда фаркълы ерлердеки топракълар насыл фаркълы васыфлы олсалар, инсанлар да эм физикий эм де характер ве табиатларынен бир-биринден фаркълы васыфларгъа саиплер. Бойледже Ресул-и Экрем -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз бу акъикъатны, бир хадис-и шерифлеринде шойле ифаде этер: «Аллах Тааля, Адемни ер юзюнинъ эр тарафындан алынгъан бир авуч топракътан яраткъан. Бу себептен Адем огъулларнынъ, о топракъларгъа ошап бир къысмы къызыл, бир къысмы беяз, бир къысмы сия, бир къысмы да бу ренклернинъ къарышкъан ренклерде; бир къысмы йымшакъ, бир къысмы къатты, бир къысмы яхшы табиатлы, бир къысмы ярамай табиатлы оларакъ (яни фаркълы истидат, васыф ве характерде) дюньягъа кельген» буюрмакъта. (Эбу Давуд, Суннет, 16)

Билингени киби топракъта темир, бакъыр, алюмин, фосфор, кальций в. б. чокъ элементлер бардыр. Бу элементлернинъ, минералларнынъ къоюлыгъына ве къарышкъанына коре топракънынъ хусусиети ве чешити билинир. Топракъ бу элемент ве минералларына коре къатты, йымшакъ ве фаркълы ренклерде ола.

Бунъа коре базы топракълар файдалы, базысы къуругъан, бир къысмы да бом-бош ве берекетсиз ола биле. Топракътан яратылгъан инсанда да бу элементлер фаркълы микъдарда олгъанындан, топракъ иле инсаннынъ корюнген васыфлары арасында мунасебетлер бардыр. Инсанларнынъ тен ренклери де яратылув топракънынъ ренгине коре бельгиленген. Кене инсанлар

12 Ибранийджеде де «эдим» тамырындан кельген «Адем», чамур, топракъ, вб. маналаргъа кельмекте.

тыпкъы топракъ киби кимери серт, кимери йымшакъ табиатлы; кими огретильгенлерни тездже къайтараджакъ къадар файдалы, кими де не къадар эмек берильсе де кене файдасыз олгъанлардыр.

Рухнынъ уфюрильмеси

Аллах, инсаннынъ беденини топракътан яраткъан сонъ, онъа махлюкъат арасында энъ юдже дереджени лютуф оларакъ берип, озюнден бир сыр уфюрген. Бир беден оларакъ яратылгъан инсанда джанлылыкъ, тек рухнынъ уфюрюльмеси иле башлагъан. Рухнынъ уфюрюльмеси, эр шейден эвель Аллахнынъ къулуна бир эмиет бергенини ве онъа аят берильмесини ифаде эте. Аллах Тааля, инсангъа рухундан уфюргенини шойле анълата: **«Онъа (Адемге) шекиль бергеним ве рухумдан уфюргеним заман!»** (Хиджр суреси, 29)

Аллахнынъ, Адем -алейхисселям-гъа рухундан уфюрмеси кочьме манада къулланылгъан. Яни Аллах Таалянынъ, озюндеки базы васыфларны, къулнынъ истидаты ве кучю етеджеги къадар онъа бергени демектир. Бу рух иле инсан Раббини таныр. Онъа къул олур. Онынъ иляхий азамет ве сырларына кучю еткени къадар тюшюнир. Бутюн бу меселелернинъ меркези – къальптир. Бу ерде къальпни, беденнинъ бир мучеси оларакъ дегиль де, дуйгъуларнынъ меркези манасында анъламакъ керек.

Тасаввуфкъа коре инсанда бар олгъан мусбет ве менфий мейиллернинъ эки эсас меркези бардыр. Бу эки меркез де инсан рухунен багълы. Буларгъа Рух-и султаний ве Рух-и хайваний ады бериле.

1. Рух-и султаний:

Аллахнынъ инсангъа озь рухундан уфюрген руХудыр. Бу рух инсанны башкъа джанлылардан айыргъан энъ муим хусусиеттир. «Эмир» алеминден олгъан бу рухнынъ беден иле бераберлиги инсанны мусбет ишлерге догъурлай.

Инсан, беденине уфюрильген бу рух иле къуллыкъ ве итаат этер, салих амеллер иле безенир. Бу рух, тени чюрип ёкъ олмасындан тесирленмез. Беден устюндеки акимиети, тесири анджакъ олюм иле сонъуна етер.

2. Рух-и хайваний:

Инсаннынъ аятыны девам эттирген ве беденине укюм сюрьген кучьтир. Онъа «джан» я да «нефис» де айтылмакъта. «Халькъ» алеминдендир. Бу рух нефи арзуларынен берабер джанлыдыр ве теннинъ бутюн мучелерине яйылгъан. Эсас акимлиги къан устюндедир.

Меркези мийдир. Бу рух бутюн арекетлернинъ башланув нокътасы олгъаны ичюн, тербие этильмегенинде инсангъа менфий тесир эте биле.

Иште, инсаннынъ япкъанлары, бу султаний рух иле хайваний рухнынъ ортакъ чизгилери иле мейдангъа чыкъар.

Рух-и султаний, атлы аскер; Рух-и хайваний исе, онынъ бинеги, яни атыдыр. Атлы аскернинъ атына саип чыкъмасы, онъа сёз кечире бильмеси лязимдир. Бинеги акъикъий саибини танып, онъа бойсунса, иште, о вакъыт рух-и султаний устюн олур.

Рух-и султаний, инсанны учь эсас вазифе иле месулиетлендирмекте. Бу вазифени ерине кетире биледжек кучь ве истидатны да инсангъа бере.

Бу вазифелер:

1. Инсаннынъ озюни ве акъикъатыны, яни нефсни бильмеси,

2. Яраткъаныны, Раббини танымасы (марифетуллах),

3. Яратыджынынъ огюнде кучьсюз ве мухтадж олгъаныны билип аджизлигини анъламасы.

Бойлеликнен, «нефсини таныгъан кимсенинъ Раббини таныджагы» ривает этильген. (Аджлюний, Кешфу'ль-Хафа, II, 344)

Инсанда асыл ве эбедий олгъан рух-и султанийдир, чюнки дженнет я да джеэннем ёлджулыгъы о рух иле керчеклешеджек.

Хазрети Мевляна -куддисе сиррух- дер:

«Беденинъе ягълы-баллы шейлерни аз бер. Чюнки тенине чокъ эмиет берген, нефсаний арзуларына багъланып, сонъунда маскъара олып кете.»

«Рухунъа маневий гъыдалар бер. Сагълам (кемалына еткен) тюшюндже, индже ферасет, анълав ве рухий гъыдалар бер де, кетеджек ерине (эбедий алемине) кучьлю ве къуветли кетсин!»

Ильк оларакъ Пейгъамбер Эфендимизнинъ нуру (нур-и Мухаммедий) яратылгъандыр. Биринджи яратылгъан рух да Онынъ руху эди.

Бу себептен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизге «Эбуль-эрвах» (рухларнынъ бабасы) айтылыр.

Эбу Хурейре -радыяллаху анх- анълата:

Сахабелер Аллах Ресульге:

«– Сизге пейгъамберлик не заман лютф этильди?»

Пейгъамберимиз -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Адем, рух иле кевде арасында олгъанда.» деп буюрды. (Тирмизи, Менакыб, I)

Бунынъ ичюн де, О, пейгъамберликте биринджидир. Бу нур иле пейгъамберликте де биринджи олмакънынъ сырлары, Хазрети Адемге мелеклернинъ седжде эттирильмеси болюминде айдынлатыладжакъ.

Рухнынъ беш деври

1. Ёкълукъ (адем) деври:

«Акъикъаттен инсан анъыладжакъ (яратылмагъан, рух ве беден иле) билинген бир шей дегиль экен, узеринъден узун бир девир кечмедими?» (Инсан, 1)

2. Рухлар алемининъ бар олгъан деври (Элест Безми):

«Рухларны кевделерден эки бинъ йыл эвель яраттым!» (Дейлеми, Муснед, II, 187-188)

3. Рухларны беденлерге уфюрьме деври:

«Онъа рухумдан уфлеген вакътымда.» (Хиджр суреси, 29)

4. Рухларнынъ беденлерден айырылма деври:

«Эр бир джанлы олюмни татаджакътыр!» (Ал-и Имран суреси, 185)

5. Рухларнынъ текрар беденлерге къайтарылма деври:

«Де ки: Оларны ильк яраткъан Аллах кене айны шекильде тирильтеджектир. Чюнки О, эр тюрлю яратувны гъает яхшы билир.» (Ясин суреси, 79)

Аллах, рухларны текрар беденлерге къайтарыладжагъыны **«Рухлар (беденлер иле) бирлештирильгенинде.»** (Теквир, 7) аетинен бильдирмекте.

Рух насыл олгъаны акъкъында исе, етерли бильгиге саип дегильмиз. Бойледже Аллах: **«...Де ки рух, Раббиминъ эмриндендир. (Бу мевзуда) сизге анджакъ аз бир бильги берильген.»** (Исра суреси, 85) деп буюргъан.

Аллах буюра:

«Аллах, Адемге бутюн исимлерни огретти. Сонъра оларны эвеля мелеклерге такъдим этип: «Эгер сиз сёзюнъизде садыкъ исенъиз, шуларнынъ исимлерини манъа билдиринъ бакъайым!» деди.» (Бакъара суреси, 31)

Мелеклер тевбе ве истигъфар этип Аллахны тесбих[13] иле тензих[14] эттилер. Бунынъ устюне Аллах Тааля:

«Эй, Адем! Эшьяларнынъ исимлерини мелеклере анълат, деди. Адем, (эшьянынъ) исимлерини оларгъа анълаткъанынен (Аллах): «Шубесиз мен, семаларда ве ерде сизге корюнмегенлерни билем. Бундан да гъайры, гизли ве ашкяр оларакъ япаяткъанларынъызны да билем, демеген эдимми?» буюрды.» (Бакъара суреси, 33)

Хазрети Адемге огретильген адлар дегенимизде, онъа, ер юзюндеки бутюн эшьяларнынъ ады, озю ве васыфлары огретильгенини манасындадыр.

Биз иляхий санаатыны, эшьяларнынъ акъикъатыны, яратылув сырларыны, левх-и махфузыны, къадерини, олгъан икметлерини, кокте ве ерде мевджут бутюн иляхий сырларыны бильмемиз мумкюн дегиль. Базы шейлернинъ акъикъат ве сырларыны анджакъ къальбимизнинъ ис ве дуйгъулар иле анълап оламыз.

Бунынъ ичюн Аллахны бильмек ве темиз акъикъаткъа эришмек тек къальбий аят иле мумкюндир. Чюнки акъыл ве беш сезюв мучелеримиз сынъырлыдыр. Козюмизнинъ корьме узакълыгъы ве къулагъымызгъа кельген сеснинъ эшитме къабилиети олгъан дайын, акъылымызнынъ да бир сынъыры бардыр. Бу себептен иляхий сыфатларнынъ корюнген ерлерини, яратылувынынъ икмет ве сырларыны анъламакъ исе тек къальпнен девам этер.

13 Тесбих - Аллахны ляйыкъ ифаделер иле анъмакъ.
14 Тензих - Аллахны бутюн нукъсанлыкълардан узакъ олгъаныны билип, ойле анъмакъ.

Аллах бир манада:

«Мен инсангъа, эшьяларнынъ адыны, сырларыны, индже икметлерини, гузелликлерини ве иляхий санаатымны анълап оладжакъ бир рух береджем.» буюрмакъта. Бу акъикъат ве сырларны энъ чокъ пейгъамберлер, даа сонъра исе оларнынъ ёлундан кеткен Аллах достлары анълар.

Мелеклерни Адем -алейхисселям-гъа седжде этмеси

Аллах Тааля, Адемни яраткъандан сонъ мелеклерге ве джинлерге онъа седжде этмелерини эмир этти. Анджакъ бу эмирге, тек Азраиль адынен билинген ве чокъ ибадет этмесинен мешур олгъан джинний, яни шейтан итаат этмеди.

«Мелеклерге (ве джинлерге): «Адемге седжде этинъ!» деген эдик де, олар седжде эттилер. Анджакъ Иблис седжде этмеди ве буюклик таслады. Бойледже кяфирлерден олды.» (Бакъара суреси, 34)

«(Аллах Иблиске) шойле буюрды: «Санъа седжде этмени эмир эткеним алда, сени буюрыгъымдан четлеткен недир?» (А'раф суреси, 12)

Аллах Таалянынъ мелеклерге: «Адемге седжде этинъиз!» деп буюрмасы, ич «Адемге ибадет этмек» манасына кельмей. Бу эмир Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлемнинъ нуруны юджельтмек гъаесинен берильген эди. Чюнки Адем -алейхи селямнынъ устюнде пейгъамберимизнинъ нуруны ташымакъта эди.

Башкъа бир тефсирде, «Аллахнынъ эмирини ерине кетиринъиз!» шекилиндедир. Чюнки бу седжде, Хазрети Адемге олмасынен берабер, акъикъатта догърудан Аллахкъа бойсунма, Онъа ибадеттир. Бу седжде эмиринде Хазрети Адем, къыбле ве Кябе ериндедир.

Чюнки Кябе тарафына айланып седждеге бармакъ, Кябеге ибадет этмек манасына кельмез. Кябе, Аллахнынъ ишарет эткени, къулларнынъ ибадетини тертипке къойгъан ве рахметининъ корюнген еридир.

Къур'ан-ы Керимде Иблиснинъ Хазрети Адем -алейхисселям-гъа седжде этмемеси, бир чокъ ерде текрар этиле. Анджакъ бу текрарларнынъ эр биринде, Иблиснинъ седжде этмемесининъ

фаркълы себеплери анълатыла, бунъа багълы оларакъ онынъ айнеджилиги ве тузакъларындан бирине дикъкъат чекиле.

Меселя, А’раф суресининъ 11 ве 12-нджи аетлеринде, даа эвель мелеклер арасында олып чокъ ниметке эришкен шейтаннынъ, бу ниметлерге шукюр этеджеги ерде, буны бир устюнлик тюшюнип иляхий эмирге къаршы чыкъкъаны ве бу себептен Адемге седжде этмегени анълатыла.

Таха суресининъ 116-нджи аетинде, Адем -алейхисселям- ве Ава анамызгъа душман олгъан шейтаннынъ, муминлернинъ де душманы олгъаларыны, Хазрети Адемнинъ шейтангъа таби олмасы нетиджесинде дженнет ве ичиндеки ниметлерден марум къалып сыкъынты, юк ве имтиан ери олгъан дюньягъа ёлланылгъаны анълатыла. Аетнинъ девамында дюнья аятында шейтангъа таби олгъанлар ичюн де чокъ сыкъынты, агъырлыгъы ве пешманлыкъларнен къаршылашаджагъы бильдириле. Инсанларнынъ да айны шу хаталаргъа тюшмемелери ичюн тенбилениле.

Исра суресининъ 61-нджи аетинде исе, шейтаннынъ Адемге седжде этмекнен имтиан этильмеси мевзусынды, онынъ акъикъатны корьмемеси ве гъазабынынъ арткъанына дикъкъат чекильгендир, чюнки шейтаннынъ Аллахкъа къаршы келип итираз ве куфюринде инат этмеси, онъа тевбе къапысынынъ къапанмасына себеп олды. Амма Адем алейхисселямнынъ, дженнеттен чыкъарылгъанындан сонъ, ишлеген гунахны къабул этип, аман тевбе этмеси, онынъ багъышланмасына себеп олды.

Кехф суресининъ 50-нджи аетинде Аллах Тааля, инсанларгъа, эки чыкъыш ёлу косьтермекте. Булардан бири Раббине бойсунгъан мелеклернинъ, башкъасы да Раббине къаршы кельген ве джинлерден олгъан шейтан иле онынъ союндан кельгенлернинъ ёлудыр. Аллах исе бизден, дост ёлу иле душман ёлуны айырып, достнынъ ёлуны сайламамызны истей.

Бакъара суресининъ 34-нджи аетинде исе, шейтаннынъ гъурурланып эр шейни акъкъынен бильген Аллах Таалянынъ илимини ич саймайып инат, джаиллик ве инкяр батакълыгъына тюшкенини анълатылмакъта.

Шейтаннынъ Хазрети Адемге седжде этмемеси, шахсиетинде сакълы олгъан кибир ве гъуруры себебиндендир. Чюнки о, бир заманлар мелеклерге оджалыкъ этеджек къадар илимге саип

эди. Онынъ ичюн де, оларнынъ арасында юксек севиеси бар эди. Бу илими себебинден озюни буюк корип Адемге седжде этмеди. Бу адисе косьтере ки, илим ве макъам базы вакъытларда менлик дуйгъусыны къозгъартып инсанны буюк бир белягъа алып бараджагъыны ве Аллахкъа итаат ичюн озь башына тек илимнинъ етмейджегини косьтере.

Шейтан, парлакъ ве тютюнсиз атештен яратылгъан джин тайфасындан эди. Бу себептен о, акъылына коре бир къыяс япты. Озюнинъ яратылгъаны тютюнсиз ве парлакъ атешнинъ, Хазрети Адем исе топракътан яратылгъаны себебинден ондан даа устюн олгъаныны тасдикъладь ве озюнде буюк бир шереф ве юджелик олгъанындан эмин эди. Бу вазиет бизге, акъикъаткъа эришмек ичюн акъылнынъ озь башына етерли олмайджагъына ишарет этмекте.

Бойледже Иблис, Аллахкъа къаршы:

«Мени атештен, оны чамурдан яраттынъ, мен ондан даа устюним.» деп джаиллик ве ахмакълар алына тюшти. (А'раф сурес и, 12, Даа бкъ. Хиджр, 33; Сад, 76)

Шейтан, Хазрети Адемнинъ чамур тарафыны корьди, юджелигини исе корип оламады. Бу дюньягъа аит чамурны сейир этти, факъат башкъа алемге аит олгъан маневиятыны корьмеди. Шейтаннынъ билип оламагъан тарафы, инсаннынъ «Аллахнынъ халифеси» (халифетуллах) олмасы эди. Чюнки о, Хазрети Адемни нефс козюнен къыймет кести. Бойледже онынъ акъылы, ольчюсини нефисинден алып Хазрети Адемнинъ тек маддий\ яни тыш тараф суресиыны корип олды. Бунынъ ичюн де янъылышты ве дуйгъуларынен арекет этти. Хазрети Адемнинъ Аллахнынъ уфюрильген рух иле, «халифетуллах» олмасы киби устюнликлерини корьмеди, онъа къадар «Адемге седжде этмек» киби нефсине агъыр келеджек бир теклиф ве имтианнен къаршылашмагъан Иблис, иляхий икметни анълаялмады. Нефсининъ истеклерине къулакъ берип, Аллахкъа къаршы кельди.

Аллах Таалянынъ седжде эмирине итаат эткен мелеклер ве джинлер, Иблисни седжде этмектен къачынгъан ве чиркин бир алда олгъаныны корьдилер. «Аллахнынъ эмирине итаат этип олмакъ» ниметине шукюр этмек ичюн эп берабер текрар седждеге эгильдилер.

Иблис, озь устюнлюгини джоймакъ къоркъусынен Хазрети

Адемге седжде этмеген, гъазаплангъан нефисине боюн эгген эди. Амма бу арекет иле, къоркъкъанындан даа ярамай бир вазиетке тюшти:

Аджыныкълы бир алда иляхий ниметтен узакълаштырылды. Бир заманлар реислери олгъан мелеклернинъ янъындан къувалап маскъара олды!

Бойледже Иблиснинъ исъяны устюне:

Аллах Тааля шойле буюрды: **«Ойле исе, о ерден чыкъ! Сен артыкъ къувылдынъ! Шубесиз, къыямет кунюне къадар лянет сенинъ узеринъе оладжакъ!»** (Хиджр суреси, 34, 35)

Бойлеликнен, шейтан, Хазрети Адемге устюнлик давасы япып, мелеклер арасындаки ерини де джойды.

Аятындан къасеветленип Аллахкъа ялварды:

«(Иблис): Раббим! Ойле исе, олар текрар тиригледжек кунюне къадар манъа мухлет бер!» деди.» (Хиджр суреси, 36)

Аллахнынъ мурадынен бу мусааде берильди:

«Аллах Тааля: «Сен белли бир вакъыткъа къадар озьлерине мухлет берильгенлерденсинъ! буюрды.» (Хиджр суреси, 37, 38)

Къыяметке къадар бутюн инсанлар Адем -алейхисселям- васытасынен дюньягъа келеджеги ичюн, онынъ мукерремлик сыфатындан (къыймет ве шерефи) эр кесте бир пай бардыр. Бунынънен берабер Хазрети Адем насыл шейтаннынъ душманлыгъынен къаршылашкъан олса, бутюн инсанлар да онынъ шахысында шейтанынъ душманлыгъынен къаршылашмакъталар, чюнки къулнынъ имтианы ичюн, нефиске аит олгъан бутюн истеклерни ортагъа чыкъараджакъ шейтан киби бир себепчиге кереги бардыр. Хазрети Адемнинъ дженнеттен чыкъарылмасына себеп олгъан ясакъ мейва, шейтаннынъ инсандаки нефис мейиллерини ортагъа чыкъармасы ичюн зарурий эди. Бойледже инсанны саптырмакънен вазифели олгъан Иблис, инсанларнынъ нефси ве арзуларыны джанландырып ве къызыштырып, руханий оларакъ ачылмасына ёл бермемекте.

Аллах, иште бу икметлер себеби иле къыяметке къадар шейтангъа вакъыт берген. Бунъа къаршылыкъ да, инсанларгъа афу къапысыны олюм анъына къадар ачыкъ тута.

Лякин, берильген бу заман себебинен Иблис бир эминлик сезген. Бунынъ ичюн да, исъян этмесининъ себебини Дженаб-ы Хакъкъа атмагъа джесарет этип бойле деген:

«...Ойле исе, мени аздырувына къаршылыкъ, ант этерим ки, мен де оларны саптырмакъ ичюн сенинъ догъру ёлнынъ устюне отураджам... Сонъра оларнынъ оглеринден, артларындан, сагъларындан, солларындан сокъуладжам ве сен, оларнынъ чокъусыны шукюр этkенлерден олмайджакълар!» (А'раф сурėси, 16, 17)

«(Иблис) деди: Эй, Раббим, мени аздырувына къаршылыкъ, мен де ер юзюнде оларгъа гунахларны суслейджем (яманлыкъларны гузель косьтереджем) ве оларнынъ эписини мытлакъа аздыраджам! Анджакъ олардан ихляслы къулларынъ мустесна!» (Хиджр суреси, 39, 40)

Аллах, къулларыны насыл къуртарып оладжагъыны ве шейтан тузакълардан сакъындырыладжакъ ёлларыны бильдирмек ичюн аетнинъ девамында буюргъан:

«Иште, манъа аит дос-догъру ёл будыр. Шубесиз, къулларым узеринде сенинъ бир акимиетинъ (тесиринъ) ёкътыр.» Анджакъ, (озь ирадеси иле) ёлдан азгъанлардан санъа уйгъанлар истисна!» (Хиджр суреси, 41, 42)

Ава анамызнынъ яратылмасы ве Хазрети Адем иле эвленмеси

Хазрети Аванынъ Адем -алейхисселям-дан яратылувы иле алякъалы оларакъ Юдже Раббимиз бойле буюра:

«Сизни тек бир джандан (Адемден) яраткъан, ондан да янында узур тапсын деп, чифтини (Аваны) яраткъан Одыр.» (А'раф суреси, 189)

Даа эвель де анълатылгъаны киби эзельде тек Аллах бар эди. О, кендисининъ билинмесини истеп бунъа севги дуйгъанындан махлюкъларны яраткъан ве даа сонъра да бу алем мейдангъа кельген.

Бунынъ ичюн эр махлюкъларнынъ яратылув себеби бу иляхий севгидир. Бу Адем -алейхисселям-нынъ яратылув темель себеплеринде де бар. Бу севги ве арзунынъ энъ буюк макъсады, инсаннынъ асылына (Раббине) чевирильме мейилидир. Бу

макъсаткъа иришмек ичюн да бир чешит «азырлыкъ девири» бар.

Аллах Тааля, бир олмакъны тек озюне яраштыргъаны ичюн эр шейни озь джынысындан, чифт олып яраткъан ве оларны бир-бирлерине къаршы джазибели эткен. Бойлеликнен бу кяинаттаки парчалар, данелер, уджрелер, осюмликлер, айванлар, инсанлар, мадделер, атта атом ичиндеки электрон ве протон киби бутюн шейлер, озь критерияларына коре «чифт яратылув» къанунына бойсунгъанлардыр. Бойледже ает-и керимеде:

«Биз эр шейни чифт-чифт яраттыкъ. Умют этилир ки, насиат ве огют алырсынъыз.» (Зарият суреси, 49) буюрылмакъта.

Бу эки чифтнинъ арасында Аллах тарафындан къоюлгъан мейиль ве севги мевджут. Бу севги ве бир-бирлерине къаршы олгъан багъ кучюнен инсанлар севгининъ не олгъаныны анълап, араларында бутюнлик мейдангъа кетирелер. Даа сонъраки дереджелерде исе бутюн бу дуйгъулар Аллахкъа къаршы ис этильмеге башлай ве инсан нетиджеде Яратыджысынен бутюнлеше. Вазиет, барлыкънынъ, кесрет алеми (сервет ве боллукъ) олгъан дюньядан, кельгени ерге Аллахкъа къайтмасы ичюн эм табий, эм де меджбурий бир мейильдир. Иште, бу себептен о вахдет (бирлик, янъгъызлыкъ)къа бир копюр ве темель азырламакъ ичюн, кесрет алеминде экен къаршыт джынысларнынъ бир-бирлеринен бутюнлешме мейили, асылдыр.

Бунынъ иле берабер Аллах Тааля, джыныслар арасындаки бу мейильни, несиллернинъ девамы ичюн муим бир хусустыр.

Дигер тарафтан бу дюнья, инсан ичюн гъурбет еридир. Гъурбет, янъгъызлыкъ, чаресизлик, гъам ве кедер демектир. Гъурбетте олгъан инсан, озюни тынчландыраджакъ бирине кереклигини дуя. Яратылыштан олгъан, бутюн бу хасиетлер дженнетте сонъсуз ниметлер ичинде олгъан Адем -алейхисселям-нынъ озь джынысындан бир рефикъа истемесине себеп олды.

Иште, бу себеп иле Адем -алейхисселям- Аллахтан бир къадын истеди. Бу истегине Аллах да, Адемнинъ сол къабургъа кемигининъ тюбюнден, озь джынысындан ве нефсинден олгъан Хазрети Аваны яратты.

Ибн-и Аббас ве Ибн-и Месуд -радыяллаху анхумадан кельген бир риваетке коре Иблис дженнеттен чыкъарылып Адем о ерге ерлештирильгенден сонъ, анда озю иле раатлыкъ

ичинде оладжагъы бир апайы олмайып, бир озю кезине эди. Бир кунь юкъусындан уянгъанда башынынъ уджунда, сол эгри кемигинден яратылгъан бир инсан корьди ве онъа:

– Сен кимсинъ? деп сорады. О:

– Бир къадыным, деди. Адем, Аванынъ яратылма себебини огренмек истеди:

– Аллах, сенинъ раатлыкъкъа иришменъ ичюн мени яратты, деди.

Бухарийнинъ бизге еткизген бир хадис-и шерифке коре Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-: «Къадынларгъа яхшылыкънен муамеле этинъиз, чюнки къадын къабургъа кемигинден яратылгъан. Къабургъа кемигининъ энъ эгри къысмы усьт тарафыдыр. Оны догъуртмакъ истесенъ сынар, озь алына къалдырсанъ, девамлы эгри къалыр. О алда къадынларнен озюнъизни яхшы алып барынъыз.» (Бухари, Енбия, 1) буюргъан.

Аллах къадынны, дуйгъу тарафындан эркекке коре даа зенгин яраткъан. «**(О) атылан бир судан яратылды. (Бу сув, эркекнинъ) бель кемиги иле (къадыннынъ) кокюс кемиклери арасында (ки мучелерден) чыкъар.**» (Тарыкъ суреси, 6, 7) ает-и керимелеринде даа чокъ яратылувнынъ башланувы анълатылгъанда, эркектен кельген къысым «сульб: бель кемиги» янындан, къадындан кельген къысым исе «тераиб: къальпнинъ якъынында олгъан ве бир ис ве дуйгъу меркези олгъан кокюс кемиклери» арасындан кельгени бильдириле. Бу, къадыннынъ ис дуйгъулары, эркеклерге бакъкъанда даа юксек олгъаны косьтере. Аллах Тааля къадынгъа, бу дуйгъу ве ис зенгинлигини, несильнинъ муафаза ве тербиеси онъа эманет этильгени ичюн берильген. Бундан себеп къадынларгъа дикъкъатли ве мукъайт олмамыз лязимдир. Баба, эвлядына ана къадар бакъып оламаз, эйбетлеп оламаз, онынъ ичюн юкъусыны ташлаялмаз. Баласы акъымгъа тутулса къадын аркъасындан озюни атар экен, лякин эркек буны япып олмаздыр. Ана баланынъ гъамы, къасевети ве севгисини дуяр. Оны докъуз ай къурсагъында, эки йыл къуджагъында, бир омюр бою исе кальбинде ташыр. Эвляды ашамаса, ичмесе ана раатсызланыр. О агълаokса ана да агълар. Иште, бунынъ ичюн ана акъкъы толенмез.

Аллах Тааля, Адем иле Аванынъ никяхларыны мелеклернинъ

огюнде къыйгъан сонъ буюрды:

«Эй, Адем! Сен ве рефикъанъ, дженнетте ерлешип анда истегенлеринъизден ашанъ! Анджакъ шу терекке якъын кельменъ! Сонъра залымлардан олурсынъыз.» (А'раф суреси, 19)

Хазрети Адем ве Аванынъ дженнеттен чыкъарылмасы

Аллах Таалянынъ къулларыны имтиан этмеси, Хазрети Адемнинъ яратылмасынен башлангъан. Бириндджи оларакъ Хазрети Адемге седжде эмири иле мелеклер имтиан этильген олды. Бутюн мелеклер бу имтианны кечип олдылар. Чюнки оларда нефс мейиллери мевджут дегиль эди. Шейтан исе седжде эмирине къаршы келип имтианны кечип оламады. Чюнки о, озюнде «нефс» олгъан джиннийлер тайфасындан эди.

Аллах, Хазрети Адем ве апайы Аваны Иблис иле имтиан этти. Бу имтианнынъ керчеклешмеси ичюн де Иблиске фырсат берди.

Аллах -джелле джелялюх- дженнеттеки бир терекнинъ мейвасына якъынлашмакъны Хазрети Адем ве Хазрети Авагъа ясакъ эткен эди.

Инсаннынъ Аллахнынъ эмирине боюн эгильмесине къаршы олмагъа огърашкъан нефс, инсаннен ильк курешни шейтаннынъ фысылтылары иле дженнетте башлады. Шейтаннынъ арзу ве истеклерини, Хазрети Аваны араджы этип Хазрети Адемге къабул эттирмеге тырышты. Шейтан исе, вазифесини япып экисининъ де алданмасы ичюн тюрлю фитне (бозгъунлукъ) япмакъта эди:

«Дер экен, шейтан, бир-бирлерине къапалы айып ерлерини озьлерине косьтермек ичюн, оларгъа весвесе берди.

Раббинъиз сизге бу терекни: Мелек олурсынъыз я да (дженнетте) эбедий къалгъаанлардан олурсынъыз деп ясакълады, - деди.» (А'раф суреси, 20)

«Ве оларгъа: Мен акъикъаттен сизге огют бергенлерденим... деп емин этти.» (А'раф суреси, 21)

«Бойледже оларны ийленен алдатты. (Олар) терекнинъ мейвасыны таткъанларында айып ерлери озьлерине корюнди.

Узерлерине дженнет япракъларынен ортмеге башладылар. [15] **Рабблери оларгъа: Мен сизге о терекни ясакъламадыммы? Ве шейтан сизге ап-ачыкъ бир душмандыр демедимми? деп нида этти.»** (А'раф суреси, 22)

Хазрети Адем ве Аванынъ ясакъ мейвагъа якъынлашмасы, оларнынъ нефс имтианы иле къаршы къаршыгъа олмаларындан олды.

Шейтаннынъ озьлеринден интикъам алмакъ ичюн алдангъан Хазрети Адем иле апайы Хазрети Ава, бу алданыштан сонъ буюк бир пешманлыкънен аман Иблисни къалдырып, мелеклернинъ ёлуны сечип тевбе эттилер:

«Дедилер: Эй, Раббимиз! Биз озь озюмизге зулум эттик. Эгер сен бизни багъышламасанъ ве бизни аджымасанъ мытлакъа зиян эткенлерден олурмыз.» (А'раф суреси, 23)

Аллах Тааля, тевбе этмелери себебинен оларнынъ озьлерине ве несиллерине къуртулыш ёлуны бойле косьтерген:

«Эй, Адем огъуллары! Сизге айып ерлеринизни огретеджек бир кийим, сусленеджек бир урба яраттыкъ. Такъва урбасы... Иште о даа хайырлыдыр.» (А'раф суреси, 26)

«Эй, Адем огъуллары! Шейтан, айып ерлерини озьлерине ко**сьтермек ичюн урбаларыны чыкъараракъ ана-бабанъызны дженнеттен чыкъаргъаны киби сизни де алдатмасын!»** (А'раф суреси, 27)

Бу аетлерде, инсаннынъ айыпларыны ве эксиклерини къапатмакъ ичюн тек урбаларнынъ етерли олмагъанына ишарет этиле. Эсас урбанынъ къальп ве гонълюни менфий дуйгъу ве фикирлерден къорчалагъан ве къул Аллахнынъ къаршысында

15 Орьтюнмек (Тесеттюр), махлюкъат арасында ялынъыз инсангъа аиттир. Бир инсан, Аллах -джелле джелялюху-'нынъ лютюф эткени инсанлыкъ инджелик, агъырлыкъ, утанма ве джиддиетини къорчалап олмасы ичюн ортюнмеге меджбурдыр. Акси алда бу васыфларны гъайып этер. Кендисинден ашагъы махлюкъларын дереджесине тюшер. Джумиетте утанмакънынъ джёюлмасы, къиямет аляметлерининъ энъ муимлериндендир. Хадис-и шерифте: «*Утанмакъ имандандыр!*» (Бухарий, Иман 3) буюрулыр. Хазрети Адем иле Хавва, дженнетте башкъа инсанлар олмагъаны алда бирбирлеринден ве дигер махлюкъаттан утандылар. Теляш ичинде бар олгъан япракъларнен ортюнмеге истедилер. Бу да маддий олгъан ортюнме ве онынъ маневий бавы олгъан эдеп ве утанч, инсан огълунынъ энъгузель васыфларындан биридир.

месулиетини анъламасына себепчи олгъан бир «такъва эльбисеси» олгъаны ифаде этиле .

Аллах, инсан несилининъ бабасы олгъан Адем -алейхисселям-ны яратылгъанлар арасында энъ мухтерем олып дженнетте яраткъан. Лякин ишленген хата (зелле) себебинен дженнеттен чыкъарылып дюньягъа ёлланылды. Бунынъ икметлеринден базылары булардыр:

** Аллах Тааля, Адем -алейхисселям- ве Ава анамызны ер юзюне эндирип, инсан несилининъ чокълашмасы ве къыяметке къадар бу несилнинъ девам этмесини истеген.*

** Ичинде яратылгъанларны дженнет ниметлернинъ къыйметини билип, кене о ниметлерге къавушмакъ умюти иле бир имтиан ери олгъан дюньяда салих амеллер япылмасыны истенильген.*

** Адем -алейхисселям-нынъ сою ичинде, дженнетке ляйыкъ олмайып, джеэннемге аит олгъан кимселернинъ олмасы ве оларнынъ салихлерден айырылмасы истенильген.*

** Инсаннынъ, Аллахнынъ ирадесини ве укюмлерини ер юзюнде ерине кетирип ве о ерни яраштырмакънен вазифели бир халифе япылмасы мурад этильген.*

** Аллах Тааля, Хазрети Адем ве онынъ несилине лютуф эткени дженнетте яшамакънынъ шерефини, тек лютуф иле дегиль, айны заманда бир одеме къаршылыгъында мукяфат олып керчеклешмесини истеген. Бу иляхий истекнинъ керчеклешмеси ичюн де Адем -алейхисселям- билинген хатаны ишлеген ве бу корюнген (захирий) себепнен асыл ватаны олгъан дженнеттен чыкъарылып бир имтиан алеми олгъан дюньягъа эндирильген.*

Сайыла биледжек олгъан бу икметлернен берабер, Адем алейхисселямнынъ дженнеттен чыкъарылып дюньягъа йиберильмесининъ башкъа сырлары, инсан акъылынынъ анълап олмайджакъ бир къадер сырыдыр.

Инсан накъыслардан эксиклеринден къуртулып Раббине чевирильмеси

Инсан, яратылышындан мытлакъа бир шейлерге мейиль этеджек ве багъланаджакътыр. Я нефисининъ истеклерине, я да Раббине къул оладжакътыр. Инсан бу къадар эксиклигине бакъмайып нефисини тербиелеме (тезкие) басамагъындан кечсе, зариф бир санаат тааджиби олур ве эбедий саадет чокърагъына къавушыр. Бунынъ ичюн инсаннынъ даа эвель анълатылгъан эксиклеринден къуртулып Раббине чевирильмеси, Онъа ляйыкъ къул оламасы ичюн, ичиндеки нефис маниасыны енъмек керек. Буны япмакъ ичюн инсаннынъ рухлар алеминдеки (безм-и элест) «Мен сизнинъ Раббинъиз дегилимми?» иляхий хитабына: «Эльбетте, Сен бизим Раббимизсинъ!» деп, берильген сёзге садыкъ къалмасы керек.

Рух, бу сёзни бергенде эр шей ачыкъ, айдын эди. Мелеклерни коре, иляхий азаметни сейир эте эди. Хадис-и шерифте белиртильгенине коре бу рух, Джебраиль -алейхисселям- васытасы иле ананынъ къарнында 120-нджи куньде уфюрильген.

Лякин дюньягъа кельген сонъ беденинде яшайышыны девам эттирген рух, бу ерде беш сезменинъ эсири олып нефис маниасы иле къаршылашыр, гузелликтен чиркинликке денъишир ве перделенир. Эгер инсан Аллахнынъ берильген маневий къабилиетлернен бу беш сезме органларыны, Раббининъ истегени тарафкъа догъурлатса, иште о заман нефис маниасыны енъер. Беш сезменинъ де догъру ёлгъа айланмасы, къальбининъ тербиеси ве нефсининъ темизленмеси иле мумкюндир. Бунынъ нетиджесинде эксиклер азалыр, гузель тарафлар артар. Къальп, акъикъатларны анълайджакъ алгъа келир.

«Онъа шекиль бергеним ве (Адемге озь) рухумдан уфюргеним заман!» (Хиджр суреси, 29) аетинде беян этильген рух, «эмир алеми»нден кельген рух-и султанийдир. Фаний олгъан джесетнинъ ичине кирьсетильгендир. Хазрети Мевляна, бу рух-и султанийнинъ бедениниnъ кучюне къаршы зайыф олмайып, джеседке аким ола бильмеси ичюн шу мисальни бере:

«Айран (язма) ичинде ягъ, насыл гизли ве корюнмез бир алда исе, джесеттеки рух да ойледир.»

«Ягънынъ мейдангъа кельмеси ичюн, айраны (язманы)

чалкъамакъ керек.»

«Айны бунынъ киби, султаний рух да, джесединие аким олмасы керек. Бунынъ ичюн исе муджахеде[16], риязат[17] ве бир чокъ марумиетлерге сабыр этмек шарттыр.»

Нефс тезкиеси олмаздан къуртулыш ве раатлыкъкъа иришмекнинъ мумкюн оламайджагъыны Аллах ает-и керимелерде бойле буюрмакъта:

«(Нефсининъ яманлыкълардан) темизленген; Раббимизнинъ адыны анъып, Онъа къуллыкъ эткен кимсе, шубесиз къуртулушкъа эрген.» (Аля суреси, 14, 15)

«Кунешке ве къушлукъ вакътындаки айдынлыгъына, кунешни такъип эткенде айгъа, оны ашкяр эткен куньдюзге, орткенде геджеге, кок юзюне ве оны бина эткенге, ерге ве оны япып тёшегенге, нефске ве онъа бир такъым къабилиетлер берип де, яхшылыкъ ве ярамынлыкълардан ильхам эткенге емин этерим ки; нефсини ярамынлыкълардан арындыргъан къуртулышкъа иришкен; оны яманлыкъларгъа комген де, зиян эткен.» (Шемс суреси, 9, 10)

Диннинъ гъаеси, гузель, назик, индже, дуйгъу ве тюшюндже теренлиги олгъан инсан тербиелемектир. Бу, Аллахкъа ляйыкъ къул олмакънен къазанылыр. Бу етишме де тек, тюшюнип ве сезип буюк басамакъларгъа иришкенлерде корюнир. Бойледже Дженаб-ы Хакъ, кямиль иман саиплерини бойле васыфландырмакътадыр.

«(Керчек) муминлер анджакъ, Аллах анъылгъан вакъытта юреклери титреген, озьлерине Аллахнынъ аетлери окъулгъанда иманларыны артыргъан ве тек Рабблерине таянып ишангъан кимселердир...» (Энфаль суреси, 2)

«Олар ойле бирилери ки, Аллах анъылгъаны вакъыт къальплери титрер; башларына кельгенге сабыр этерлер, намаз къыларлар ве озьлерине рызыкъ олып бергенимиз шейлерден (Аллах ичюн) инфакъ этерлер.» (Хадж, 35)

«Раббинъни ичинден, ялварып ве къоркъып, юксек олмагъан бир сес иле, сабах акъшам зикир эт! Сакъын гъафлет ичинде къалма!» (А'раф суреси, 205)

---

16 Муджахеде - гъайрет косьтерме, курешме.

17 Риязат - нефсини тербие этмек макъсады иле аз ашамакъ, дюнья авесликлерден узакълашып, файдалы фикир ве ишлернен огърашмакъ.

«Раббининъ исмини анъ! Ве бутюн барлыгъынла тек Онъа ёнель!» (Музземмиль суреси, 8)

«Дикъкъат этинъ, къальплер ялынъыз Аллахны анъмакънен мутмаин (раат) олур!» (Рад суреси, 28)

Къальплер Аллах севгиси иле толса, эр ишнинъ башында ве нетиджесинде Аллахнынъ ризасы олур. Бойледже инсан, озюнинъ яратылув икметлерини анъламагъа, кяинатнынъ ве Къур'аннынъ акъикъатыны тапмагъа башлар.

Аллах Тааля, бу теренлик ве инджеликни къазанып оламагъан гъафиль ве хаста къальпли къулларны исе, севмез. **«... Аллахны зикир этмек хусусында къальплери къатылашкъан олгъанларгъа языкълар олсунъ! Иште, булар ап-ачыкъ бир сапыкълыкъ ичиндедирлер.»** (Зумер суреси, 22)

Аетте, зикирден узакълашкъан бир инсаннынъ, инсанлыкъ хайсиетине, яни «ахсен-и такъвим» олув сыфатына иришемегенини бильдирильмектедир.

«Хева ве хевесини (яман дуйгъуларыны) озюне илях эткен кимсени корьдинъми? (Эй, Ресулюм), сен онъа къорчалайыджы ола билирсинъми?» (Фуркъан суреси, 43)

Нефс, бутюн дюнья лезетлерине авесленип оларгъа саип олмагъа чалышыр. Лякин, «нефс тезкиеси» иле бу вазиеттен къуртулмакъ мумкюн олур ве бойледже дюнья севгиси къальптен чыкъар. Бойле олмасы ичюн, Аллахны зикир этмеге девам этмек, салихлер иле субет этмек ве риязаткъа бойсунмакъ меджбурдыр.

Иман хазинесининъ меркези къальп олгъаны киби, зикирнинъ меркези де къальптир. Зикир, садедже тильде дегиль де, къальпнен ис этильген сонъ акъикъий къуллукъ башлар. Нефс маниасыны ашмакъ ёлуна кирильген олур.

Зикирге девам нетиджесинде, зикирнинъ файдалары, зикир эткен инсаннынъ бутюн арекетлеринде корюнир. Дженаб-ы Хакътан башкъа эр шей къальптен силинген сонъ, къул, Рабби иле берабер къалыр. Ихсан дуйгъусына къавушып къуллукъ ве итаатке Раббини корьгени киби девам этер.

Хазрети Адем иле Аванынъ ер юзюне эндирилюви

Шейтангъа алданып, Аллахнынъ эмирине къаршы кельген Адем -алейхисселям- иле Ава анамыз, дженнеттен чыкъарылып

дюньягъа ёлланыла. Хазрети Адем, мелеклер тарафындан Хиндистаннынъ дженюптеки Цейлон адасына, Ава анамыз исе, Къызыл денъиз кенарындаки Джидде шеэрине быракъылды. Узун муддет бир-биринден айры яшадылар. Адем -алейхисселям- иле Ава анамыз, тевбе ве истигъфаргъа девам эттилер.

Лякин Аллах оларны афу этмеди. Ниаетинде Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлемнинъ руханиетине сыгъынып онынъ берекети иле иляхий афугъа ириштилер. Хадис-и шерифте бу ань шойле анълатылмакъта:

«Адем -алейхисселям- дженнеттен чыкъарылмасына себеп олгъан хатаны ишлегенинде, хатасыны анълап: – Я Рабби! Мухаммед акъкъы ичюн Сенден мени багъышламанъны истейим, деди. Аллах Тааля: – Эй, Адем! Даа яратмагъаным алда Мухаммедни сен къайдан бильдинъ? буюрды. Адем -алейхисселям-: – Я Рабби! Сен мени яратып манъа рухындан уфюргенинъде башымы котерип, кокнинъ дireклери устюнде «Ля иляхе илляллах, Мухаммедун Ресулуллах » джумлесининъ язылы олгъаныны корьдим. Анъладым, Сен озь адынъны янына тек яратылгъанларнынъ энъ севимлисини къошарсынъ! деди.

Бунынъ узерине Аллах-у Тааля:

– Догъру сёйлединъ, эй, Адем! Акъикъаттан о, манъа коре махлюкъатнынъ энъ севимлисидир. Онынъ акъкъы ичюн манъа дуа эт. (Дуа эткенинъе коре), Мен де сени багъышладым. Амма Мухаммед олмаса эди сени яратмаз эдим! буюрды.» (Хаким, Мустедрек, II, 672)

Бу хадисени хатырлагъан Адем -алейхисселям-, Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлемнинъ Аллахнынъ янындаки шереф ве дегерини тюшюнген ве Аллахтан, Онынъ урьмети ве акъкъы ичюн афу истеген.

Аллах-у Тааля Хазрети Адемнинъ бу риджасыны къабул эткен ве онъа Мекке тарафына ёл косьтермеси ичюн бир мелек вазифелендирген. Бу дуанынъ берекети иле Джиддеде яшагъан Ава анамыз да, башкъа бир мелек реберлигинде Адем -алейхисселям-гъа догъру ёлгъа чыкъарылгъан. Экиси де, арефе куню экинди вакъытында А'раф суресиат Дагъында къаршылаштылар, козь яшлар ичинде Аллахкъа текрар тевбе-истигъфар эткенлер.

Аллах, оларнынъ дуаларыны къабул этти ве оларнынъ артындан келеджек несильге къыяметке къадар эр сене айны кунь ве саатте о ерге келип афу истегенлерни де багъышламагъа сёз берди.

Аджыларнынъ арефе куню Арафаткъа чыкъып, истигъфар этмелеринининъ икмети, иште будыр.

Бу корюшювден сонъ, Адем -алейхисселям иле Ава анамыз, Аллахнынъ эмири иле бу куньки Мекке шеэрининъ олгъан ерни ватан оларакъ сайдылар. Бунынъ ичюн Мекке шеэрининъ бир ады да «Уммуль-Кура», яни ерлешме виляетининъ анасы деп айтылгъан. Бу ерде инсанлар чокълашмагъа башлады. Бу къадар тез чокълашмакънынъ икмети, Ава анамызнынъ бир къурсакъта бирден чокъ бала дюньягъа кетирмеси эди. Бир къурсакъта догъгъан балалар къардаш олып, бир-бирлеринен никяхлары арам эди, амма экинджи догъумда дюньягъа кельген эвлятлар, биринджи догъум эвлятларынен эвленме акъкъына саиплер.

Ер юзюнде ишленген ильк джинает

Хазрети Адемнинъ огъланларындан Къабиль, бир къурсакъта догъгъан къыз къардашынен эвленмеге истеди. Къардашы Хабиль исе, бунынъ шериаткъа келишмегенини, башкъа заманда догъгъан къардашларындан бирини алмасы керек олгъаныны тенбиледи. Къабиль, бу тевсиени дикъкъаткъа алмайып, озь алгъан къарары догъру олгъанындан эмин эди.

Бунынъ узерине Хабиль, кимнинъ догъру арекет эткенини анълашылмасы ичюн къардашына, Аллахкъа бирер къурбан адамакъны теклиф этти.

О заманлар къурбан, эр кеснинъ зенаатындан кельген, элинде олгъан малдан бериле эди. Къурбан берильген бу шейлер, бир дагъ башына къоюлгъан, бир вакъыттан сонъ кетип бакъылгъанда, коктен тюшкен атеш тарафындан янып ортадан гъайып олгъан къурбан, Аллах тарафындан къабул этильген ола эди.

Хабилнинъ къой сюрюлери бар эди. Къурбан бермек ичюн, сюрюсинденден энъ семиз ве ири олгъан бир къочкъарны сайлады. Къабиль исе, зираатнен огъраша эди. О да, энъ къуругъан бир богъдай деметини къурбан олып айырды.

Хабиль иле Къабиль, бир вакъыттан сонъ къалдыргъан къурбанларны текширмек ичюн кеттилер. Хабильнинъ къурбан

эткен къочкъары къабул этильген; Къабильнинъ къуругъан богъдай демети исе, къойгъаны киби тура эди. Къабиль ачувланды. Ает-и керимеде буюрылгъаны узере къардашы Хабильни ольдюрди:

«Оларгъа, Адемнинъ эки огълунынъ хаберини керчек оларакъ анълат: «Хатырлайсынъызмы, бирер къурбан такъдим эткен эдилер де, бирисинден къабул этильген, дигеринден исе, къабул этильмеген эди. (Къурбаны къабул этильмеген къардашы, кыскъанчлыкъ себебинден): Ант олсун, сени ольдюреджегим! деди. Башкъасы да: Аллах анджакъ такъва саиплеринден къабул этер, деди (ве къошты).» (Маиде суреси, 27)

«Ант олсун ки сен, ольдюрмек ичюн манъа элини узатсанъ (биле) мен санъа, ольдюрмек ичюн эль узатаджакъ дегилим. Мен алемлернинъ Рабби олгъан Аллахтан къоркъарым.» (Маиде суреси, 28)

«Мен (шу ярамай фиилинден долайы) истейим ки, сен эм меним гунахымны, эм де озь гунахынъны юкленип, атешке атыладжакълардан ол; залымларнынъ джезасы иште будыр!» (Маиде суреси, 29)

«Ниает, нефси оны (Къабильни), къардашыны ольдюрмеге меджбур этти ве оны ольдюрди; бу себептен де зиян эткенлерден олды.» (Маиде суреси, 30)

«Дер экен Аллах, къардашынынъ джеседини насыл комеджегини онъа косьтермек ичюн ери къазгъалагъан бир къаргъа ёллады. (Къатиль къардаш): Языкълар олсун манъа! Шу къаргъа къадар да оламадыммы ки, къардашымнынъ джеседини комейим! деди ве япкъанына пешман олды.» (Маиде суреси, 31)

Хабиль ве Къабиль икяесинден алынгъан дерслер

Хабиль ве Къабилнинъ бу икяесинде, вахий нурунен айдынлангъан акъыл иле, нефисининъ акимиетинден къуртарылмагъан бир акъылнынъ къыясланувы япыла. Буларнынъ муджаделесининъ ёл ачкъан нетиджелери джанлы мисаллерде корюнмекте.

Акъыл, вахийнинъ ичинде бир дегери бардыр. Вахийинъ хызметинде олгъан ве оны ребер оларакъ къабул эткен акъыл,

икметлерни анълар. Вахийнинъ ёл косьтериджилигинден узакъ къалгъан акъыл исе инсанны нефисининъ фелякетлеринден къорчалап оламаз. Акъыл, эр тюрлю макъсат ичюн къулланылгъан кескин бир пычакъ кибидир. Истеген отьмек кесер, истеген де джинает ишлер. Бойледже Къабильнинъ акълы, вахийге таялы бильгиге къаршы кельгени ичюн, озюни сапыкълыкъкъа алып бара ве ахиретини боза.

Такъва ве ихляс саиби олмагъан кимселернинъ акълы, эм озюне эм де башкъаларына къаршы о кимсенинъ зулумыны арттырмасына себеп олур. Къабиль мисалинде олгъаны киби, къардашыны ольдюреджек къадар илери кетип олур. Хабиль исе акъыл ниметини вахийнинъ истегени тарафкъа къулланып Къабильге насиат япа, ихляслы бир къул олгъаны ичюн Аллах къоркъусы иле арекет эте.

Куньджюлик ве пахыллыкъ хасталыгъына тутулгъанлар, озьлерине берильген ниметни корьмейип даима башкъаларнынъ элиндеки ниметлерге козь къоярлар. Нефснинъ яман сыфатларындан олгъан куньджюлик ве пахыллыкъ кимнинъ устюнде акимиет къурса, онъа эр тюрлю яманлыкъны яптырыр. Атта бу киши, къардашыны биле ольдюрмектен чекинмез. Пахыл ве куньджю кишилер, иляхий такъдирге разы олмазлар. Бунынъ нетиджесинде, дюньяда маскъара олып буюк бир виджьдан азабы ве пешманлыкъ ичинде къалырлар. Олар ахиретте де аджыныкълы бир азап иле къаршылашаджакълар.

Бу хасталыкънынъ чареси, кене нефисни тербие этип, темизлемек иле «нефис-и эммаре»ден къуртулмакъ ве «нефис-и мутмаинне»ге етмек, хусусан Аллахнынъ бергенине разы олмакъ (разие макъамына эришмек) иле мумкюндир.

Къабиль иле Хабилнинъ шахсиетлеринде, мелек иле шейтан арасындаки фаркълылыкъларны анъдыргъан васыфлар бардыр. Къабиль, шейтан киби озь етерсизликлерини къаршысындакинде къыдыргъан, Хабиль исе, бир мелек киби нефистен кельген сеслерге къулакъ бермейип, итибарнынъ къоркъмайып, тек Аллах къоркъусынен арекет эткен. Яни олардан бири гунахында шейтан киби тирельген, башкъасы исе Аллахкъа чевирильген.

Инсанлыкъ тарихында, биринджи кере яшангъан адам ольдюрюв, къардаш къаны тёкюлюви акъкъында Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- бойле буюргъан:

«Зулум этилип ольдюрильген эр инсан къанынынъ (гунахындан) Адемнинъ ильк огълуна да мытлакъа бир пай айырылыр. Чюнки о, инсан ольдюрюв адетини биринджи башлаткъан кишидир.» (Бухари, Энбия, 1)

Кене Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- буюра:

«Islямда яхшы бир янъылыкъ ачкъан кимсеге, бунынъ севабы бардыр. О янъылыкънен юрьгенлернинъ севабындан да озюне бериле. Факъат оларнынъ севабындан ич бир шей азалмаз. Эр ким де, Ислямда ярамай бир янъылыкъ ачса, о кишиге онынъ гунахы бардыр. О ярамай янъылыкъта юрьгенлернинъ гунахындан да онъа пай айырылыр. Факъат оларнынъ гунахындан да ич бир шей эксильмез.» (Муслим, Зекат, 69; Несаий, Зекят, 64)

Бу хадис-и шериф, ким хайырлы бир иш башлатса, озюнден сонъ кельген инсанларнынъ этеджеклери о хайырдан, ким де бир ярамайлыкъкъа ёл ачса озюнден сонъ ишленген о шерден пайыны мытлакъа аладжакъ олгъаныны косьтере.

Тевбе ве Истигъфар

Дюнья бир имтиан ери олгъанындан, инсанларнынъ яхшылыкъкъа да яманлыкъкъа да айланмагъа мейиллери бардыр. Бу къабилиетлернинъ ангиси къозгъартылып авеслендирильсе, инсан шахсиети онъа коре бир васыф къазаныр.

Бир кимсенинъ, ич де меджбур олмагъаны алда, къаршысындакине бир фильджан сув бермеси, о кимсеге тешеккюр этмек боюн-борджу. Бу да, инсаний ве видждааний бир меселе къабул этиле. Асылында бу ольчю, бизге Аллахнынъ сайысыз ниметлери огюнде насыл бир миннетдарлыкъ ве шукюр дуйгъусы ичинде яшамамыз керек олгъанын хатырлата. Бойле олгъан сонъ, бир инсаннынъ, озюнде яратылувындан олгъан джаиллик, истек, гъурур, тоюмсызлыкъ, къызгъанчлыкъ, пахыллыкъ, исраф ве опьке киби нефиснинъ арзуларына бойсунып, иляхий ниметлерге нанкёрлыкъ этмеси, онынъ шерефлигини ве гузеллигини бозгъан бир алданувдыр.

Дюнья ниметлерине, бильмемек ве унутмакъ себеблеринен далып ишленген гунахлар нетиджесинде кельген бу алданув, заманнен къулларнынъ инсанлыкъ шерефини азалтыр ве

рухларнынъ да гунах къаранлыгъы ичинде кирлетильмесине себеп олур.

Инсанлар, нефс дуйгъуларына енъилип иманнынъ айдынлыгъыны джойгъанлары вакъыт гунах ишлерлер. Оларнынъ виджданларында ахлякъий дестек азалгъанында, индже тюшюнюв ве рухий теренликлери гъайып олур. Бу, инсаннынъ догъру ёлда джиддий бир зайыфлыгъыдыр. Бойледже гунахлар, татлы бир нагъме киби нефислерге хош келир ве ич агъырлыкъ дуймайып этилир.

Анджакъ инсан бу дюньягъа тер-темиз олып келе. Дин де, Аллах тарафындан, бу темизликни сакълап къалмакъ ичюн инсангъа берильген бир лютуф ве мерамет косьтерилювидир. Бунынъ ичюн къул, Аллахнынъ ве онынъ ёллагъан дин ярдымынен гонълюни ачып олса, япкъан къабаатларнынъ агъырлыгъыны виджданында дуяр. Онынъ ич алеминде сакълангъан эйилик ислери уяныр. Инсан къальби буюк бир ялварманен ичтен янар ве сыджакъ козьяшларынен Раббине гонъюль ачар. Иште, бу янув ве пешманлыкъ «тевбе»дир. Аркъасындан афу тилемек ичюн эллерини Раббине ачылмасынен къальплерден ташкъан ялвармалар да «истигъфар»дыр.

Къулнынъ, озь гунахыны ве гъафлетини къабаат олгъаныны бильмеси бир маарифтир. Раббинден афу тилемеси исе бир виджан борджудыр.

Гунахнынъ къабаат олгъаныны бильмемек ве ондан вазгечмек керек олгъаныны анъламамакъ, къальпнинъ ольмеси ве джеэннем ёлджулыгъынынъ аляметидир.

Бир хадис-и шерифте: *«Япылгъан гунахларгъа пешманлыкъ, тевбедир. Гунахларына тевбе эткен кимсе санки о гунахны этмеген киби олур»* буюрылгъан. (Ибн-и Мадже, Зухд, 30)

Тевбенинъ къабул олмасы ичюн, тек агъызда «эстагъфируллах» демеси етерли дегильдир. Къалбий бир титреме ве айны хатаны текрар япмамакъ гъайрети шарттыр.

Хазрети Мевляна -къуддыси сиррух- тевбени бу шекильде анълатыр:

«Недамет (пешманлыкъ) атеши иле толу бир гонъюль иле, немли (козьяш) козьлернен тевбе эт! Чюнки чечеклер, кунешли ве сылакъ ерлерде ачар!»

Тевбе ве истигъфар, инсанларны ве миллетлерни селяметке

алып бара. Келеджек беля ве мусибетлерден узакълаштыра.

Бир мумин, «хавф ве реджа»; яни «къоркъу иле умют» арасында яшамалыдыр.

Бир мумин, «Бир кимсе джеэннемге киреджек!» деселер, «менми?» къоркъусы, «бир кимсе дженнетке киреджек!» деселер, «менми?» умюти ичинде олмасы керек.

Пейгъамберлерге биле истемейип хата (зелле) эттирильген, онынъ аджысы иле тевбе ве истигъфар ичинде яшап, ойле этип озьлерине кучьсюзликлери ис эттирильген. Чюнки мытлакъ устюнлик Аллахкъа аиттир.

Биринджи тевбе эткен пейгъамбер, Хазрети Адем -алейхисселям-дыр. Ава анамызнен берабер япкъанлары шу тевбе мешурдыр:

«Эй, Раббимиз! Биз озюмизге зулум эттик. Эгер бизи багъышламаз ве бизге аджымазсанъ, мытлакъа зиян эткенлерден олурмыз.» (А'раф суреси, 23)

Бу дуа, озьлеринден сонъ, къыяметке къадар келеджек эвлятларына бир истигъфар орьнеги кибидир.

Къур'ан-ы Керимде Аллахнынъ, къулларыны тевбеге, афу ве багъышланылмагъа давет эткен аетлеринден бир къысымы шойледир:

«Анджакъ тевбе ве иман этип салих амел ишлегенлер башкъадыр; Аллах, оларнынъ яманлыкъларыны яхшылыкъларгъа чевирир! Аллах Гъафур ве Рахимдир.» (Фуркъан суреси, 70)

«Ким тевбе этип салих амел ишлесе, шубесиз о, тевбеси къабул этильген олып, Аллахкъа къайтар.» (Фуркъан суреси, 71)

«Аллах, сизнинъ тевбенъизни къабул этмек истер; шехветлерине бойсунгъанлар (яман арзуларынынъ эсири олгъанлар) исе, бус-бутюн ёлдан чыкъманъызны истерлер.» (Ниса суреси, 27)

Анджакъ тевбелер джан гонъюльден олмалыдыр:

«Эй, иман эткенлер! Самимий бир тевбе иле Аллахкъа дёнюнъ! (Анджакъ бойле япсанъыз) умют этилир ки, Раббиниз сизинъ яманлыкъларынъызны къапатыр!» (Тахрим суреси, 8)

Бир инсан Аллахнынъ эмирлерине къаршы кельмейип, гунах ишлемектен узакъ къалмагъа тырышса биле, Дженаб-ы Хакънынъ ниметлерине ляйыкъ олгъаны киби, шукюр этмек мумкюн

олмагъанындан, кене де эр вакъыт тевбе ве истигъфар этмек керек.

Бу мевзуда инсанларнынъ эписи аджиздир. Эгер бир инсан ляйыкъ олгъаны киби шукюр этип олса биле, шукюр этип олмакъ озь башына затен бир нимет олгъаны ичюн башкъа бир шукюрге къапы ачар. Бойледже шукюр борджу, инсан узеринде сонъсузлыкъкъа къадар девам этер.

Кечектен де, Аллахнынъ ниметлери, бизим шукюр этип оламаджагъымыз къадар сайысыздыр. Ает-и керимеде буюрыла:

«О сизге истегенинъиз эр шейден берди. Аллахнынъ ниметини саяджакъ олсанъыз, саямазсынъыз! Догърусы инсан, чокъ залым (ве) пек нанкёрдир!» (Ибрахим суреси, 34)

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизге Хазрети Айше -радыяллаху анха-: *«Я Ресуляллах! Аллах сенинъ кечкен ве келеджек гунахларыны багъышлады. Озюнъни бу къадар къыйнама!» дегени заман Аллах Ресулю -салляллаху алейхи ве селлем-:*

«Я Айше! Раббимге шукюр эткен бир къул олмайыммы?» деп буюргъан. (Бухарий, Техеджуд, 6; Муслим, Мунафикъун 81)

Ресулуллах Эфендимизин тевбе ве истигъфары эксериетте хата япкъанындан дегиль, Аллах Таалягъа даа зияде якъынлашмакъ, шукюр этмек ве Онынъ ризасыны къазанмакъ ичюн эди. Айрыджа Эфендимиз эр анъ маневий бир юксельме ичинде олгъан. Дереджеси юксельгенинен бундан эвель иманы даа ашагъыдаки севмеде олгъаны ичюн истигъфар эткен.

Тевбе этмек ичюн энъ къыйметли вакъытлар бардыр. Саарь вакъытындан сонъ насыл, танъ вакъыты келип къаранлыкъ узакълашкъаны киби, саарь вакъытларындаки истигъфарлар да, гунах къаранлыкълардан къуртулып, нурлы багъышланма танъларына къавушмамызнынъ рахмет икълимидир!

Аллах, джумлемизге уянықъ геджелер, афу ве багъышланма икълимлеринде саадет насип этсинъ!

Адем -алейхисселям-нынъ икяесинден алынаджакъ ибретлер

1. Инсанны эр вакъыт яманлыкъкъа къызыкътыргъан ве онынъ ап-ачыкъ душманы олгъан шейтаннынъ фитнелерине къаршы пек дикъкъатлы ве уяныкъ, ачыкъ козьлю олмакъ керекмиз.

2. Инсанны эбедий зиянгъа алып бараджакъ гъурур,

пахыллыкъ, чешит истеклер, аджеледжилик киби яман къылыкълардан къуртулмакъ ичюн, нефс темизлигине ве къальп тербиесине эмиет бермек керекмиз.

3. Хата япкъанымызда, Адем -алейхисселям-нынъ япкъаны киби хатадан къайтып, аман истигъфар этмелимиз.

4. Хата япмагъан олсакъ биле, Аллахнынъ ниметлерине ляйыкъ олгъаны киби шукюр этип оламагъанымыздан, бу кучьсюзлигимизни къабул этип истигъфар этмек.

5. Адем -алейхисселям- иле Хазрети Аваанамызнынъ ясакъ мейвагъа якъынлашмасы адисесинден ортагъа чыкъкъан нетиджеге коре, къулларнынъ гунах ишлемесинден сонъра ёкъ олгъан руханиетлерни, оларнынъ истигъфар этмелеринен текрар бериле. Бунынъ ичюн бизлер де япкъанымыз гунахлардан сонъ афу этильмемек киби умютсизлигине тюшмейип, аман тевбе къапысына кетмемиз керек.

6. Хазрети Адем киби, дуаларымызда даима Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнен весиле къурып (тевессуль), раат ве сыкъынтылы эр анъымызда оны тилимизден тюшюрмейип, къальбимизден чыкъармамалымыз.

7. Хабиль киби, рух-и султанийни нефс аятына гъалебе этип, ахсен-и такъвим сырына къавушмагъа тырышмакъ керекмиз.

8. Хайыргъа себеп олгъанларнынъ, озюнден сонъ келип айны хайырны япкъанларнынъ да севап аладжагъыны, бунъа къаршылыкъ, яманлыкъкъа себеп олгъанларнынъ да, озьлеринден сонъ айны яманлыкъны япкъанларнынъ да къабаатларындан бир микъдар аладжакъларыны унутмамалымыз. Бойлеликнен, Хабиль хайыргъа, Къабиль яманлыкъкъа орьнек олды.

Нетидже оларакъ Хазрети Адем:

** Яратылгъан ильк инсан ве ильк пейгъамбердир.*

** Эм дженнет, эм дюнья аятыны яшагъан кишидир.*

** Ильк хата япкъан ве ильк тевбе эткен инсандыр.*

Алейхисселям!

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Къур’ан-ы Керимде Пейгъамберлер ве къавымларнинъ аятлары «икяе» шекилинде анълатылгъан. Бунынъ себеп ве икметлери нелердир?

2. Инсаннынъ яратылув гъаеси олгъан «марифетуллах» ве «мухаббетуллах»ны ачыкъланъыз.

3. Инсаннынъ яратылув девирлерини аетлернен берабер ачыкъланъыз.

4. Шейтаннынъ Хазрети Адемге седжде этмемесининъ себеплери нелердир?

5. Мелеклернинъ ве джинлернинъ Хазрети Адемге япылгъан седжденинъ маиетини анълатынъыз.

6. Хазрети Айше анамыз, Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемге «Аллах сенинъ кечкен ве келеджек гунахларыны багъышлады, озюнъни бу къадар не ичюн къыйнайсынъ» дегенинде, Пейгъамберимизнинъ джевап оларакъ «Я Айше, шукюр эткен бир къул олмайыммы?» шекилинде буюрмасы, истигъфар иле шукюр арасында насыл бир мунасебет олгъаныны косьтерир?

7. Хабилнинъ къурбаны къабул этильгени алда, Къабильнинъ къурбаны не ичюн къабул этильмеген?

8. Эм хайырны эм де яманлыкъны япмагъа мейилли олгъан инсаннынъ юкселюви анги ёлларнен керчеклешир?

9. Рухнынъ беш девирини сыраланъыз.

10. Инсанларнынъ рухлары, «Рухлар Алеминде.» (Элест безминде) Раблерине «Эльбет, Раббимизсинъ.» (Бела) деп къуллукъ сёзюни берген эдилер. Инсанларнынъ дюнья аятында бу сёзни унутманынъ себеплери нелердир?

Б. Ашагъыда бош къалгъан ерлерини тамамланъыз

1. Аллахнынъ билип бильмегенимиз бутюн иляхий сыфатларнынъ учь кямиль корюнген мекяны бардыр. Энъ эвеля .... , ……………. ве …………………. .

2. Бириндджи олып яратылгъан Хазрети Адем -алейхисселям-олмасына бакъмадан рух оларакъ ильк яратылгъан Хазрети Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-дир. Онынъ ичюн Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлем-ге .... денир.

3. Инсаннынъ, япкъан эр анги бир гунахтан къальпнинъ янып пешман олувына .... Раббинден афу тилемек ичюн къальбинден ташкъан ялвармаларгъа да .... денир.

4. Инсанларнынъ тырышып эришип оламаджакълары, маневий тербие нетиджесинде истидаты еткени къадар эришеджеги, Аллахтан берильген илимге .... денир.

5. Инсан гунах ишлемектен тамамы иле узакъ къалмакъны беджерсе биле, Аллахнынъ ниметлерине ляйыкъ олгъаны киби, шукюр этип олмасы мумкюн дегильдир. Бунынъ себебинден ич кимсеге истигъфар япмама киби истисна берильмегендир. Тевбе ве истигъфарнынъ да энъ къыйметли вакъытлары .... дир.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз.

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Къур’ан-ы Керимдеки пейгъамбер икяелернинъ васыфларындан бири дегильдир?

А. Адиселер, ибрет гъаесине уйгъун олып тафсилятсыз анълатыла.

Б. Анълатылгъан икяелерде, адиселернинъ сырасы ве вакъыты козь огюнде тутулмай.

В. Икяелерде кечкен адиселернинъ ич бир тафсилятлы динълейиджилерге гизли къалмаз.

Г. Икяелерде анълатылгъан адиселернинъ араларына, динълейиджилернинъ анъладжакълары, гонъюль икълимини ешертеджек тербие ве дерслер ерлештирильген.

2. Аллахнынъ сыфатларындан («Эсма-и иляхиййе») учь кямиль шекильде корюнгенерлери ерлер бардыр. Буларнынъ меркезинде «инсан» тура. Ашагъыдакилерден къайсы бири, «инсан»нынъ, Аллахнынъ сыфатларннъы кямиль шекильде корюнгеннинъ себеби дегильдир?

А. Инсаннынъ иляхий гузелликлернинъ сергиленюв мекяны ве бир яратылув арикъасы олувы.

Б. Кяинатнынъ бир сыры ве озеги киби олувы.

В. Инсаннынъ топракътан яратылгъан олмасы.

Г. Инсаннынъ акъыл ве нефис саиби олувы.

3. Аллах Таалянынъ мелеклерге хитап этип буюргъаны: **«Мен ер юзинде бир халифе яратаджам.»** (Бакъара суреси, 30) аетиндеки «халифе» сёзю, ашагъыдакилерден анги мананы бильдире?

А. Инсаннынъ «яратылув маддеси» тарафындан джинлерден ве мелеклерден устюн бир махлюкъ олгъаныны.

Б. Инсаннынъ, Аллахнынъ сыфатларнынъ корюнген ери олгъаныны ве Аллахнынъ ирадесини ер юзинде темсиль эткенини.

В. Бутюн инсанларнынъ Аллахкъа ибадет этеджегини.

Г. Эр инсаннынъ Аллахны танып бильгенини.

4. Ашагъыдаки ифаделерден къайсында рух-и султаний иле рух-и хайванийнинъ бир васыфы берильген?

А. Экиси де эмир алеминдендир.

Б. Бар олгъанларыны беден узеринде девам эттирирлер.

В. Инсаннынъ олюми иле бирликте экисининъ де барлыгъы битер.

Г. Инсаннынъ фииль ве арзуларынынъ мейдангъа келювинде белирлейиджидирлер.

5. Мелеклерге ве джинлерге: **«Адемге седжде этинъ, деген эдик, аман седжде эттилер.»** (Бакъара суреси, 34) аетинде «седжде этинъ» эмири насыл мананы ичине алмакъта?

А. Адемнинъ яратылув джеэтинден устюнлюгининъ къабул этильгенини.

Б. Адем -алейхисселям- Пейгъамберимизнинъ рухуны ташыгъаны ичюн Аллахнынъ бу нуруны юксельтмек истеги.

В. Адемге седжде этильмеси эмир этильмек иле, асыл оны яраткъан Аллахкъа къуллукъ этильмеси керек олгъаны.

Г. Адемге седждеге эгилип, онынъ яратылувына шукюр этильмеси керек олгъаныны.

6. Ашагъыдаки джумлелерде «джамиу-ль эздад» ибареси къайсы махлюкъ ичюн, насыл манада догъру олып къулланылгъан?

А. Шейтан ичюн, яманлыкъларны озюнде топлагъан манасында.

Б. Инсан ичюн, мусбет ве менфий сыфатларны ташыгъан манасында.

В. Мелеклер ичюн, табиатны чекип чевирген манасында.

Г. Инсан ичюн, яманлыкъларны озюнде топлагъан манасында.

7. Рухларнынъ «Элест безминде» Раблерине берген сёзюни унутмайып, девамлы акъылымызда тутып, онъа садыкъ къалманынъ энъ тесирли ёлу недир?

А. Бергенимиз сёзни девамлы хатырламагъа тырышып, сыкъ-сыкъ текрар этмек.

Б. Рух-и хайванийни беденимизде ёкъ этмеге тырышмакъ.

В. Нефстен кельген дуйгъуларны темизлеп, къальбимизнинъ тербиесинен, нефс маниасыны енъмек.

Г. Ильмихал бильгилерини тасиль ёлунен теренлештирип, иляхий сырлар перделерини араламакъ.

8. Ашагъыдаки ифаделерден къайсы нефисни темизлемек ичюн япылмасы керек олгъан ишлерден бири дегильдир?

А. Субет меджлислеринде салихлернен берабер олмакъ.

Б. Аллахны тиль ве къальп иле чокъча зикир этмек.

В. Тюрлю-тюрлю мешгъулиетлерге девам этмек.

Г. Ледунний илимде теренлешмек.

9. Аллахкъа ляйыкъ къуллукъ япа бильмек ичюн «акъыл» ве «вахий» арасындаки багъ, къайсы джумледе догъру берильген?

А. Акъыл эр заман вахийден устюн. Чюнки акъыл Аллахнынъ «алим» сыфатынынъ бир корюнювидир.

Б. Вахий эр заман энъ башта келир. Чюнки вахийсиз акъылнынъ ич бир фаалиети олмаз.

В. Акъыл ве вахий бир-бирине мусавийдир. Бирининъ башкъасындан устюн бир тарафы ёкътыр.

Г. Акъыл, вахийнинъ сынъырлары ичинде бир къыймет ифаде этер. Вахий, акъылгъа ёл косьтерген ребер олып акъыл онъа мухтадждыр.

10. Хазрети Адем иле Хазрети Хavванынъ тевбеси олгъан: **«Эй, Раббимиз! Биз озюмизге зулум эттик. Эгер сен бизни багъышламаз ве бизге рахмет этмесенъ, мытлакъа зиян эткенлерден олурмыз.»** (А'раф суреси, 23) аетинден тевбе ве истигъфар этмек иле алякъалы къайсы нетидже чыкъарып оламамыз?

А. Къул ишлеген гунахны озь нефисинден бильмели.

Б. Гунах ишлемек, инсаннынъ озюне зулум этмеси демектир.

В. Тевбе ве истигъфар аман къабул этильмез. Аллах къулуны бир вакъыт джезаландыргъандан сонъ афу этер.

Г. Инсан не къадар гунахкяр олса олсунъ, Раббининъ рахмет ве багъышламасына сыгъынмакътан башкъа чареси ёкътыр.

ИДРИС -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Идрис -алейхисселям- Бабиль [Вавилон] тарафларында догъгъаны ривает этильген. Бабиль, Диджле [Тигр] ве Фырат [Ефрат] озенлери арасында, Мезапотамия больгесинде ер алгъан эски бир ерлешмееридир. Идрис -алейхисселям-, Хазрети Адемнинъ алтынджы къушакътан торуныдыр. Шит -алейхисселям-нынъ союндан кельген бир пейгъамбердир. Къур'ан-ы Керимде оны анълаткъан дёрт ает бардыр. Идрис -алейхисселям-, пейгъамбер олмадан эвель де чокъча ибадет этер, салих кимселер иле берабер къатнаша эди.

Яшайышкъа озь эмеклеринден къазана эди.

Къабильнинъ союндан кельген бир джемиет ичинде яшады. Шит -алейхисселям-нынъ косьтерген ёлдан айырылгъан бу джемиет, дюнья ве ахирет тарафындан пек бозулгъан эди. Аллахкъа къуллукъ вазифелерини унуткъанлар, эр тюрлю ясакъ фииль ве яманлыкъны элял сайып этеджек къадар зулумда ашырылыкъкъа кеткен эдилер. Аллах, акъ ёлдан айырылгъан бу къавымнынъ хидаетке етмеси ичюн Идрис -алейхисселямны оларгъа пейгъамбер оларакъ ёллады. Онъа отуз саифелик иляхий буйрукъ йиберильди. Аллахнынъ эмир ве ясакълары бильдирильди. Идрис -алейхисселям- да бу иляхий эмир ве ясакъыларны халкъына теблигъ этти.

Онынъ кетиргенлерине къавымдан тахминен бинъ кишининъ иман эткени ривает этиле. Мелеклер де Идрис -алейхисселям-гъа зияретке келир, онен субет этер эдилер.

Идрис -алейхисселям къавмыны тербиелегенде айткъан икметли сёз ве насиатлардан базылары шулардыр:

«Акъыллы кимсенинъ дереджеси юксельгенинде алчакъ гонъюллилиги арта.»

«Акъыллы кимсе, башкъаларнынъ айыбына бакъмаз, инсанларнынъ айыпларыны юзьлерине айтмаз! Малы арткъанда,

озюни буюк сайып ахлякъыны бозмаз!»

«Нефсини темизлемеген кимсенинъ, акъылы ёкъ демектир!»

«Ахирет иле дюнья севгиси бир арада булунмаз!»

«Дуа эткен заман ниетинъиз темиз олсунъ!»

Идрис -алейхисселям-, омюрнинъ сонъуна догъру Аллах тарафындан кокке юксельтильген. Бу адисе, Мерьем суресининъ 57-нджи аетинде шойле ифаде этиле:

«Биз оны юдже бир мекянгъа юксельттик!»

Бу юдже мекян, Идрис -алейхисселям-нынъ Аллах Таалягъа якъын бир дереджеге, дженнетке я да дёртюнджи къат семагъа котерилюви манасында тефсир этильген. Бойледже Сахих-и Бухарий ве Сахих-и Муслимде кечкен шу хадис-и шериф онынъ кокке котерилювини тасдыкълай:

«Мен Мираджда кокнинъ дёртюнджи къатына баргъанымда, Идрис (пейгъамбер) иле къаршылаштым. Джибриль манъа:

– Бу Идристир. Онен селямлаш! деди.

Селямлаштым. О да меним селамыма джевап берди. Сонъра манъа:

– Мераба, салих къардаш, салих пейгъамбер! деди.» (Бухарий, Бедуль-халкъ, 6; Муслим, Иман, 259-264)

Идрис -алейхисселям-нынъ садыкълыгъы, догърулыгъы ве сабырлы олып танынгъан бир пейгъамбер олгъаны Къур’ан-ы Керимде шойле ифаде этиле:

«Китапта Идрисни де анъ! Чюнки о, пек садыкъ бир пейгъамберди.» (Мерьем сурези, 56)

«(Эй, Хабибим!) Исмаил, Идрис ве Зулькифл акъкъында анълаткъанымызны да хатырла! Оларнынъ эр бири сабыр эткенлерденди.»

«Оларны рахметимизге къабул эттик! Догърусы олар, салих кимселерденди.» (Энбия сурези, 85, 86)

Аетлерде ады кечкен пейгъамберлер ичюн айтылгъан бу «салихлик, садакъат ве сабыр» ифаделери, оларнынъ фазилетини косьтермек ве макътамакъ ичюн эди.

Инсанлыкъ тарихында пейгъамберлер, маневий юкселювнинъ энъ тёпесинде олгъанлары киби кимери заман маддий юкселювнинъ де биринджилери олгъанлар. Хазрети Адем зираатчылыкъ зенаатнынъ, Хазрети Идрис исе тикишлик зенаатнынъ устасы олгъан. Ильк инсаннен башлагъан «язув» медениети де Идрис -алейхисселям- заманында онынъ озь гъайрети иле баягъы огге кеткен. Айрыджа о, бу куньдеки физика ве химия илимнинъ ильк ве темель бильгилерни инсанлыкъкъа ачылмасына адым аткъан.

Хазрети Идрис, озюне саифелер (сухуф) эндирильген бир пейгъамбер олып, садакъаты, догърулыгъы ве фазилети Къур'ан-ы Керимде макъталгъан. О даа дюньяда яшагъанында Аллах тарафындан юдже бир мекянгъа юксельтильген, сабырнен къавмына ве несиллерге орьнек олып абиделешкен. Салих бир къул олып Аллахнынъ рахметине иришкен.

НУХ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Нух -алейхисселям-, Улуль-азм[18] пейгъамберлердендир. Онынъ ады Къур'анда 43 ерде кечмекте. Онынъ эсас ады Эшкур, Сакин я да Абдульгъаффар олгъаны бильдирилир. Лагъабы исе, «Неджиюллах.» (Аллахнынъ сырдашы) ве «Шейхуль-энбия»дыр. Хазрети Нух, бинъ сене яшагъан.

Идрис -алейхисселям-дан сонъра инсанлар догъру ёлдан узакълашып путларгъа ве эйкеллерге табынмагъа башладылар. Лякин озюне табий олгъанлардан Ведд, Сува, Йегус, Йеук ве Неср, онынъ шериатыны яшап теблигъ эттилер.

Идрис -алейхисселям-нынъ сонъки садыкъ сахабелери де вефат эткен сонъ къавмынынъ сонъраки несиллери, оларнынъ хатырларыны тапмакъ ичюн мунафыкъларнынъ да къызыштырмасы иле эйкеллерини яптылар. Бу эйкеллерни иляхий кучь оларакъ корип путперест олдылар. Эр къабиленинъ айры бир путы, эр путнынъ да айры хызметчиси бар эди.

Куфе тарафында Нух -алейхисселям-нынъ да ичинде яшагъаны къавымнынъ башында Къабиль союндан Дермесиль адында залым бир киши бар эди. Чокъусы путкъа табынгъан бу къавымнынъ ичинде путперест олмагъан, тевхид инанджыны девам эттирген бир сыныф инсан бар эди. Нух -алейхисселям- да бу такъымдан эди. О, яшайышыны чобанлыкъ япып кечиндире, базы вакъытларда да тиджарет иле мешгъуль ола эди.

Нух -алейхисселям- халкънынъ путларгъа табынмасыны мантыкъсыз коре эди. Оларнынъ тюшкенлери бу буюк ахлякъсызлыкъ ве путперестлик оны пек къасеветлендире эди. Онъа пейгъамберлик берильгенинде Сам, Хам, Йафес огъланларындан ве даа бир къач кимседен гъайры халкъындан пек аз инсан онъа иман этти. Огълу Кенан исе иман этмегенлер

18 Улуль-азм пейгъамберлери – буюк миссиялар алып баргъан пейгъамберлерге берильген исим ве пейгъамберлернинъ энъ юксек дереджеси. Улуль-азм пейгъамберлери – Нух, Ибрахим, Муса, Иса ве Мухаммед -алейхимуссаляту весселям-.

арасында эди.

Хазрети Нух, пейгъамбер олгъан сонъ къавымнынъ акъарет ве хорламаларынен къаршылаша эди. Къавымнынъ япкъанына 950 сене сабыр ве умют иле даянды. Ниает умютини джоймайып акъаретлерге даянаджакъ кучю къалмагъан сонъ:

«Раббине: (Я Рабби) енъильдим, энди манъа ярдым эт! деп ялварды.» (Къамер суреси, 10)

Хазрети Нухнынъ дуасыны къабул эткен Аллах – джелле джелялюх- онъа бир геми япмасыны эмир этти. Учь къатлы геми къурулды. Онынъ иле берабер сексен мумин гемиге минди.

Эр айван джынысындан да бир чифт алынды. Ерден чыкъан сувлар ве коктен тюшкен ягъмурлар, ер юзюни сув иле толдырды.

Геми алты ай боюнджа сув устюнде ялдады. Сонъра Аллах Тааля тарафындан:

«Эй, ер, сувунъы ют! Ве эй кок (сувунъы) тут!» (Худ суреси, 44) эмири берильгенде сувлар дагъылды ве геми Джуди Дагъына отурды.

Ривает этильгенине коре Нух -алейхисселям-нынъ огъланлары олгъан Самдан – Арап ве Фарс, Хамдан - Хинд, Эфиоп ве Африка халкъы, Ясефтен де Азиялылар ве Беринг Богъазындан кечкени тахмин этильген Американынъ ерли халкъы чокълашып дюньягъа яйылгъан.

НУХ-АЛЕЙХИССЕЛЯМ-НЫНЪ КЪАВЫМНЫНЪ ВАСЫФЛАРЫ

1. Путларны иляхсыфатында коре эдилер.

Сайгъы ве хатыр тапмакъ ичюн япылгъан эйкеллер, заманнен озьлерине табынгъан путлар алына кельген. Путперестлик инанджы, тарих боюнджа инсанларны догъру ёлдан узакълаштырып сапыкълыкъкъа алып баргъан. Нухнынъ къавмы да:

«Дедилер ки; сакъын иляхларынъызны быракъманъ! Веддни, Суваны, Егусны, Еуны ве Несрийни асла быракъманъ!» (Нух суреси, 23)

Ады кечкен путлардан: Ведд – эркек; Сува – къадын; Йегус – арслан; Йеук – ат; Неср – къартал шекилинде эди. (Э. Хамди Языр, 8/5378)

Тевхид инанджына саип динлер, яратыджынынъ шекиль тасаввурындан узакъ тутып инсанларны муджеррет (абстракт, корюнген) олгъаныны анъламагъа чевирир. Маддеден даа устюн маневий акъикъатларны анълатмагъа тырышыр. Амма инсан акъылы, яратыджынынъ шекили олгъан бир джысым киби тюшюнмеге мейиль этер. Инсан, Оны озюнинъ къабул этип оладжакъ ольчюлер ичинде акъылында джанландырыр. Оны озюнде иляхий кучь олгъанына инангъаны базы махлюкъларгъа бенъзетир. Бу да инсанны ширкнинъ бир чешити олгъан путперестликке алып барыр.

Бунынъ ичюн Ислям, инсан зеинини Аллахны шекиллендирмектен узакълаштырмакъ ичюн ресим ве эйкель япмакъны ясакъ эткен.

Чюнки Аллах -джелле джелялюх- «мухалефетун лиль-хавадис» сыфатына саиптир. Яни яратылгъан ич бир махлюкъкъа бенъземез. О, бутюн ольчю, шекиль ве инсан тасавурнынъ устюндедир.

Бу хусуста Шейх Шиблий Хазретлери бойле буюрырлар:

«Оны акъылларынъызда тюшюнджелеринъиз иле табып там бир шекильде анълагъанынъызны беллегенинъизде, бу тюшюнджелер сизге къайтар. Чюнки бу чешит тюшюнджелер, сизнинъ акъылынъызда уйдыргъанынъыз ве сиз киби сонърадан олма (мухдес) шейлердир.»

Бу ерде Шиблий Хазретлери, сонърадан олгъан шейлерни (мухдес), Къадимнинъ (эвели олмагъан) шейлерден кесен-кес оларакъ айырылмасы керек олгъаныны ачыкъ эте. Инсанларгъа, Яратыджысыны танымакъ ичюн Онынъ озюни анълаткъан васыф ве усуллардан башкъа бир ёлнынъ олмагъаныны анълата. Оны косьтермеге тырышмакъ инсанны эльбетте мушкуль ве агъыр нетиджелерге алып кетер.

Кунюмизде исе инсанларнынъ ширкке тюшюв телюкесининъ олгъаны бир нокъта даа бардыр. Бу да, Аллах къатында юксек дереджелерге етмелерине инанылгъан кишилернинъ мезар башында япылгъан дуа ве ялвармалардыр. Бу ерде япылгъан дуа ве истеклер тек бу кишилерге урьмети ичюн Аллахтан соралмалы. Чюнки бу манада къулнынъ, къулдан бир шей истемеси оны

ширкке алып барыр. Бойледже Нух -алейхисселям-нынъ къавмы да айны хатагъа тюшкен.

2. Зулум ве сапыкълыкънынъ уджюнда эдилер.

«Олар пек залым, пек азгъын кишилерден эди.» (Неджм, 52)

3. Эр тюрлю гунахны япмагъа сакъынмай эдилер.

«Олар, фасыкъ (гунахкяр, ёлдан чыкъкъан) бир миллет эди.» (Зарият суреси, 46)

4. Бутюн яхшы сыфатларыны гъайып этип, яманлыкъны адет оларакъ коре эдилер.

«Керчектен олар яман бир миллет эди.» (Энбия суреси, 77)

5. Огърагъан сапыкълыкътан алчакълашып, виджадан сесини эшитмей эдилер.

«Олар (къальп козьлери, виджданлары) кёр бир къавым эдилер.» (А'раф суреси, 64)

Узун теблигъ (динге давет) йыллары

Нух -алейхисселям-, элли яшында олгъанда Джебраиль -алейхисселям- онъа кельди ве пейгъамбер олгъаныны бильдирди.

«Дермесиль ве къавмына бар, оларгъа тевхид инанджыны анълат!» деди. Хазрети Нух да омюрининъ сонъуна къадар тевхид инанджыны анълатаджыгъына сёз бере. Бу мевзу Къур'ан-ы Керимде фаркълы аетлерде бойле анълатыла:

«Биз пейгъамберлерден сёз алгъан эдик; сенден, Нухтан, Ибрахимден, Мусадан ве Мерьем огълу Исадан да... (Эбет) биз олардан пек сагълам бир сёз алдыкъ!» (Ахзаб суреси, 7)

«Ант олсун, биз Нухны къавмына эльчи ёлладыкъ. (Нух) Оларгъа: Мен сизлер ичюн ап-ачыкъ бир тенбиеджим.

Аллахтан башкъасына табынманъ! Мен сизге (келеджек) элем бериджи бир куннинъ азабындан къоркъам! (деди).» (Худ

суреси, 25, 26)

Нух -алейхисселям- ильк заманлар вазифесини гизли япкъан, даа сонъра исе ачыкътан теблигъ этмеге башлагъан.

Яшлыгъында эр кес тарафындан севильген бири эди. Лякин иляхий эмирлерни теблигъ этмеге башлагъан сонъ озюне пек аз кимсе инангъан.

Къавмынынъ укюмдары олгъан Дермесиль, Хазрети Нухнынъ бу теблигъ фаалиетинден хабери олгъан, сонъра да янындакилерге:

«– О да ким?» деди.

Олар да:

«– Ады Лямек огълу Нух олып, бизим къавмымыздан олгъанына бакъмадан бизге уймагъан бирисидир. Даа эвель акъыллы эди, сонърадан акъылыны къачырды. Озюни пейгъамбер олгъаныны айта!» дедилер.

Артындан:

«– Путларгъа да къаршы чыкъа!» деп айтылгъанында Дермесиль, Хазрети Нухны янына чагъыртып:

«– Языкъ санъа! Сен бизим иляхларымызны инкяр этесинъми?» деп сёгди.

Дермесиль ве инанчсызлар Нухнынъ этрафында фукъарелернинъ олмасы себеби иле онынъ устюнден куле эдилер. Кяфирлер Нух -алейхисселямгъа:

«Санъамы инанаджакъмыз?! Санъа энъ ашагъы табакъа кимселер уймакътадыр!» (Шуара суреси, 111) дей эдилер. Бу джаиль ве залым къавым, гъурурлары себебинен, фукъарелерни ве гъариплерни кучюк коре эди. Факъат Нух -алейхисселям-, давасы къадар, давасына багълы олгъанларны да къорчалай эди. Гунахкярларнынъ бош лафларына джевап оларакъ:

«Мен, иман эткен кимселерни къуваджакъ дегилим.» (Шуара суреси, 114)

«Чюнки олар Рабби иле къаршылашаджакълар. Факъат мен сизни джаиль бир миллет олып корем. Эй, миллетим! Оларны къувсам, Аллахкъа къаршы мени ким къорчалар? Тюшюнмейсинъизми?» дер эди.» (Худ суреси, 29, 30)

Дермесиль ольген сонъ, ерине огълу Невлин кечти. О даа да

залым бириси эди.

Нух -алейхисселям-, Невлин заманында да теблигъке девам этти. Къавмы, онынъ устюнден куле, оны котеклей ве устюне топракъ ата эдилер. Амма о, буюк бир сабыр косьтере эди. Аллахнынъ бир лютфу оларакъ, яраларыны базы заманлары Джебраиль -алейхисселям- тедавилей эди. Мушриклер:

– Языкъ санъа, эй, Нух! Бу котегимиз ве акъаретимизге бакъмайып даванъдан вазгечмейсинъ? дей эдилер.

Хазрети Нух исе:

«Мен акъылсыз дегилим. Аталарынъыз шимди азап чеке! Акъылынъызны башынъызгъа топланъыз!» деп оларгъа насиат эте эди.

Нух -алейхисселям- девамында:

Даветимден юзь чевирсенъиз, манъа бир зарар беремезсинъиз! Мен сизнинъ манъа зарар берменъизден къоркъмам!

Аллахкъа тевеккюль ичиндем! Сизден бир къаршылыкъ да истемейим! деп. , олардан къоркъмагъаныны ифаде эте эди.

Ает-и керимеде шойле буюрыла:

«(Нух деди ки): Бунъа къаршы (теблигъим ичюн) сизден ич бир айлыкъ истемейим! Меним эджрими бередджек олгъан, анджакъ алемлернинъ Раббидир!» (Шуара суреси, 109)

«Онынъ ичюн, Аллахкъа къаршы кельмектен сакъынынъ ве манъа итаат этинъ!» (Шуара суреси, 110)

Хидаеттен марум къалма

Тарих боюнджа базы джемиетлер пейгъамберлернинъ кетирген тевхид инанджыны къабул этмейип, хидаеттен узакъ къалмаларынынъ эсас себеплери шулардыр:

а) Джошкъунлыкъ ве азгъынлыкъ: Хакъ динлерде, дюньяда яшанып ишленген севап ве гунах киби, бутюн ишлернинъ мукяфат ве джезасынынъ бериледжеги бир «ахирет аяты» инанджы бардыр. Бу, инсанларнынъ истеген эр арекетни япмаларындаки урриетини сынъырлап, инсанларнынъ озь аятларыны да дининъ укюмлерине

коре яшамаларыны меджбур эте.

Тарих боюнджа ахирет инанджы олмагъаны, путперест джемиетлерде исе кучьлю инсанлар зайыфларны эзип, оларны шахсий нефислернинъ арзулары ичюн къул эткенлер. Бу джемиетлерде бутюн менфаатлар кучьлюлерге аит олгъаны ичюн япкъан ишлерден ахиретте эсап береджеклерине инанмакъ истемезлер. Бойледже акъ динлернинъ кетирген ахирет инанджы оларны раатсыз этер.

Бойлеликнен Ислям дини келиши, путперест инанджындаки инсанларнынъ ильк джиддий къасевети, ахиретке иман хабери олды.

Мушриклер бунынъ узерине, шиддетли бир раатсызлыкъ дуйып, бу хаберге «буюк хабер!» дедилер. Къур'ан-ы Керим оларнынъ бу раатсызлыгъыны шойле ифаде этер:

«Бир- бирлеринден нени сорайлар?» (Небе суреси, 1)

«(О иналып инанмамакъта) ихтиляфкъа тюшкен буюк хаберми?» (Небе суреси, 2, 3)

б) Менфаатнынъ кесильмеси: путларны, менфаатлары ве нефислернинъ арзулары ичюн къулланмакъны адет эткен путперестлерге акъ динлердеки низам, тертипли ибадет аяты къыйын келир.

в) Орьнек шахсиеттен марумиет: акъ динлерде пейгъамберлерден, къавымлары орьнек алмалары керек. Путперестликте исе, орьнек алынаджакъ бир модель ве оны орьнек алмакъ меджбуриети ёкътыр. Олар нефис истеклерине коре арекет этерлер.

г) Гъурур-кибир: Путперестлернинъ кучьлю, зенгин ве итибарлы кишилери, джемиетте саде бир аят яшагъан пейгъамберлерни ве оларгъа уйгъан асхабыны ашагъы корьгенлер. Чюнки олар инангъан, фукъаре ве зайыф кимселернен берабер олгъанларында инсанларнынъ арасында дегерлерини гъайып этеджеклерини тюшюнелер.

д) Дюнья аятынынъ джазибелиги (озюне чекичилиги): Путперестлернинъ хидает ёлларыны къапаткъан себеплерден бири де, дюнья аятынынъ (мал, мульк, эвлят вб.) джазибели ве зевкъли корюнип оларны гъафлетке алып бармасы.

Ает-и керимеде буюрыла:

«Къадын, огъуллар, алтын ве кумюш, башы бош атлар, сагъылгъан айванлар ве экинлер инсанларгъа джазибели косьтерильди. Булар дюнья аятынынъ кечиджи менфаатларыдыр. Албуки, барыладжакъ гузель ер – Аллах янындадыр.» (Ал-и Имран сурեси, 14)

Юнус суреси 71-нджи аетте анълатылгъаны киби Нух -алейхисселям-, путперест къавмынынъ яман ниетлерини ортагъа чыкъарып оларгъа шойле дей эди:

1. Макъсадынъызны япмакъ ичюн бутюн чарелеринъизни ортагъа къоюнъыз!

2. Ортакъларынъызны (ишдешлер) чагъырынъыз!

3. Ишлеринъизни эр кеснинъ янында япынъыз! Гизли япып сыкъылманъыз!

4. Бутюн яманлыкъларынъызны манъа чевиринъиз!

5. Япмакъ истегенинъизни аман япынъыз. Манъа вакъыт берменъиз!

Нух -алейхисселям-нынъ бу сёзлери, онынъ Раббине олгъан ишанджыны косьтере.

Бичаре къавмынынъ азап истеги

Нух -алейхисселям- инсанларны акъ динге давет этмеге башлагъанында, бир къысым инсан онъа иман этти. Бундан сонъ кимсе иман этмегени киби, къавымнынъ онъа ве муминлерге япкъан эзиетлер де пек артты. Атта къавмы джесаретленип, иляхий азапны истеджек къадар джаильдилер:

«Дедилер ки: – Эй, Нух! Бизнен муджаделе эттинъ ве бизге къаршы муджаделеде пек илери кеттинъ. Эгер догъру айткъанлардан исенъ, озь къоркъызгъан (азабыны) бизге кетир!» (Худ суреси, 32)

Бу вахийден сонъ залым къавым, Нухны кучюк корип теблигъни ялан сайып, къабул этмемеге девам эттилер. Даа да илери кетип «Сёз бергенинъ азабны кетир!» демеге башладылар. Бунынъ узерине Нух -алейхисселям-, Аллахнынъ ираде ве кучюни

оларгъа бир кере даа хатырлатты:

«Тилесе, оны башынъызгъа анджакъ Аллах кетирир! Сиз Оны аджиз быракъамазсынъыз. Аллах сизни аздырмакъ истесе, мен сизге огют бермек истесем де файдасы олмаз. О сизнинъ Раббинъиздир. Онъа къайтаджакъсынъыз!» (Худ суреси, 33, 34)

Аллах, бир тюрлю тынчланмагъан бу къавымны иляхий азапнынъ ильк хаберджиси оларакъ, къырыкъ сене ягъмурсыз къалдырды. Балалары олмады, айванлары ёкъ олды. Чаресиз къалып Хазрети Нухкъа риджа эттилер. О да:

«– Путларгъа табынмакътан вазгечинъиз, мен де сиз ичюн дуа этейим!» деди.

Сонъра Нух, Аллахкъа бойле дуа этти:

– Я Рабби, мен къавмыма дедим ки: «Раббинъизден магъфирет тиленъиз, чюнки О пек багъышлайыджыдыр.» (Нух суреси, 10)

«(Магъфирет тиленъиз ки) узеринъизге коктен бол- бол ягъмур ягъсынъ.» (Нух суреси, 11)

«Малларынъызны ве эвлятларынъыз чокълашсынъ, сизге багъчалар ихсан этсинъ; сиз ичюн озенлер акъытсынъ!» (Нух суреси, 12)

Нух -алейхисселям-, къавмына насиат ве уярувгъа бойле девам этти:

«Сизге не ола ки, Аллахкъа буюклик якъыштырмайсынъыз. Ойса О, сизни тюрлю деврелерден кечирип яраткъандыр!» (Нух суреси, 13, 14)

«Кормединъизми, Аллах еди къат кокни табакъа-табакъа аэнк ичинде насыл яраткъан; оларнынъ ичинде айны бир нур кылгъан, кунешни де бир чыракъ япкъан!» (Нух суреси, 15, 16)

«Аллах, сизни де ерден осюмлик киби чыкъаргъан. Сонъра сизни кене о ерге къайтараджакъ ве сизни янъыдан чыкъараджакъ.» (Нух суреси, 17, 18)

«Аллах, онда кениш ёллар тутып, долаша билесинъиз дие, ер юзюни сиз ичюн бир серги япкъан.» (Нух суреси, 19, 20)

Лякин бу инатчы, путперест къавым, икметли насиатларгъа къулакъ асмадылар. Бойледже:

Насиатлары файда бермегенден сонъ: «**Нух: – Раббим! деди, догъръусы булар манъа къаршы чыкътылар да, малы ве эвляды озь зияныны арттырувдан башкъа ишке ярамагъан кимсеге**[19] **уйдылар.**» (Нух суреси, 21)

«Булар да, буюк ийлелер, буюк тузакълар къурдылар!» (Нух суреси, 22)

«(Раббим! Олар бир-бирлерине дедилер ки: Сакъын иляхларынъызны быракъманъ; Веддни, Суваны, Егусны, Еуны ве Несрины ич быракъманъ!» (Нух суреси, 23)

«(Бойледже) олар, керчектен бир чокъларыны саптырдылар. (Раббим!) Сен де бу залымларнынъ анджакъ шашкъынлыкъларыны артыр!» (Нух суреси, 24)

Бир баба огъулына Нух -алейхисселям-ны костерип:

«– Бакъ, бунъа инанма!» деди. О да бабасынынъ элинден таякъны алды. Нух -алейхисселям-нынъ башына урды. Къан ичинде къалгъан Нух -алейхисселям-:

«Я Рабби! Хайыр истесенъ, хидаетке еткиз! Ёкъ исе, олар акъкъында къарар бергенине къадар манъа сабыр бер! Чюнки сен укюм эткенлернинъ энъ хайырлысысынъ!» деди.

Анджакъ эзиетлер ве куфюрде инатлыкълары зияде арткъан сонъ япаджакъ бир иш къалмады. Бундан сонъ Нух -алейхисселям-Раббине ялварды:

«Раббине: (Я Рабби) магълюбиетке огърадым; ярдым эт! диерек ялварды.» (Къамер суреси, 10)

Нух -алейхисселям-нынъ къавмындан бир несиль ольгенден сонъ, келеджек несильге Нухкъа иман этмемелерини, онъа къаршы келип, онен дженклешмелерини тевсие эте эдилер. Бабалар, етишип кельген балаларына:

– Яшагъаны къадар Нухкъа ич инанмаджакъсынъыз, деп насиат эте эдилер. Бу къавмынынъ инсанлары, иманы ве акъикъатны танымагъан кишилер эдилер. Бу себептен Нух -алейхисселям- деди ки:

«Раббим! Ер юзюнде кяфирлерден ич кимсени къалдырма! Догъръусы Сен оларны къалдырсанъ, къулларынъны

19 Хазрети Нух, къавиминин, малы, шаны ве эвляды иле гъурурлангъан кишилерин керексиз ёлларына уймаларындан шикает этмектедир.

саптырырлар; ялынъыз ахлякъсыз ве кяфирлерни етиштирирлер.» (Нух суреси, 26, 27)

«Мени, ана-бабамны, эвиме иман этип киргенлерни, иман эткен эркек ве къадынлары багъышла! Залымларыны ёкъ эт!» (Нух суреси, 28)

Бу ялвармадан сонъ гемининъ япылмасы акъкъында эмир кельди:

Аллах Тааля, къавмынынъ бу арекетлеринден сонъ Хазрети Нухнынъ гонълюни алмакъ ичюн шойле буюрды:

«Къавмынъдан иман эткенлерден гъайры, артыкъ дигерлери (санъа) асла инанмайджакъ. Ойле исе, оларнынъ ишлемекте олгъанларындан (гунахларындан) себеп кедерленме! Козьлеримизнинъ огюнде, вахийимиз (эмримиз) эсасында гемини яп ве зулум эткенлер акъкъында манъа (бир шей) айтма! Чюнки, олар сувда богъуладжакълар!» (Худ суреси, 36, 37)

Гемининъ къурулушы башлагъандан сонъ да путперест халкъ Нух -алейхисселям-нынъ устюнден кульмеге девам эттилер: «**Нух гемини япа, къавмындан итибарлы кишилер исе, янына огърагъанларында онынъ устюнден куле эдилер. Деди ки: Бизни мыскъылласынъыз, яхшы билинъ ки, сиз насыл мыскъылласанъыз, биз де сизнинъ устюнъизден (ойле) мыскъыллайджакъмыз!**» (Худ суреси, 38)

«Озюни маскъара этеджек азапнынъ кимге келеджегини ве девамлы бир азапнынъ кимнинъ башына тюшеджегини якъында биледжеклер!» (Худ суреси, 39)

Кенеде тынчланмагъан ахлякъсыз къавым гедже келип гемини якъмагъа истедилер, якъамагъанларында да:

Нухкъа «– Бу сенинъ сииринъдир!» дедилер. Бундан сонъ акъарет ве душманлыкъта даа да артырып, гемининъ ичинде пислетип оны кирлеттилер. Къыскъа бир заман ичинде уюз (къашынты) хасталыгъына тутундылар. Тедавий ичюн озь писликлерини юзьлерине якъмагъа меджбур къалдылар.

Аллах, оларны бу аляметлернен тенбийлесе де, олар кене де догъру ёлгъа келип, уянмай эдилер.

Кельген туфан азабы

Нух -алейхисселям- ве муминлернинъ къургъан гемилери, агъыр шартларгъа даянып оладжакъ къатты агъачтан япылгъан эди. Учь къатлы олгъаны, эки ве я дёрт сенеде битирильгени ве бувлы бир геми олгъаны ривает этиле.

Ибн-и Аббастан кельген бир риваетке коре гемиде сексен киши бар эди. Айванлардан да бирер чифт алынгъан эди.

Бутюн азырлыкълар биткен сонъ Нух -алейхисселям-гъа бекленильген иляхий эмир кельди. **«Ниает, эмиримиз келип, сувлар джошып, юксельмеге (яни туфан) башлагъанынен, Нухкъа: – Джанлы чешитлерининъ эр биринден бирер чифтнен ве алейхинде сёз этильгенлерден гъайры аиленъни ве иман эткенлерни гемиге юкле! дедик. Амма, онен берабер иман эткен пек азды.»** (Худ суреси, 40)

Аетте кечкен Арапча «теннур» сёзю, лугъатта, фаркълы маналаргъа келип фурун манасына да келир.

Базы алимлер бунынъ ичюн Нух -алейхисселям-нынъ гемиси, атешнен къайнагъан бир къазан тертибинен, був иле чалышкъан бир геми олгъаныны айталар.

Нух -алейхисселям-нынъ огълу Кенан бабасынынъ насиат ве уярмаларыны динълемейип онъа инанмады ве гемиге минмегенлернинъ арасында ер алды. Хазрети Нухнынъ сонъ чагъырувы да файда бермеди. Ает-и керимеде бу вазиет шойле анълатыла:

«...Нух бир кенарда тургъан огълуна: Явручыгъым! (Сен де) бизимнен берабер мин; кяфирлернен берабер олма! деп сесленди.» (Худ суреси, 42)

«Огълу: Мени сувдан корчаладжакъ бир дагъгъа сыгъынаджам! деди. (Нух): Бугунь Аллахнынъ эмиринден (азабындан), мерхамет саиби Аллахтан башкъа корчалайджакъ кимсе ёкътыр! Анджакъ Онынъ мерхамет косьтереджек (инсанлар къуртулыр) деди. (О арада) араларына далгъа кирди, о да богъулды.» (Худ суреси, 43)

«Нух Раббине дуа этип деди ки: Эй, Раббим! Шубесиз, огълум да аилемдендир. Сенинъ ваденъ исе, эльбетте хакътыр. Сен хакимлер хакимисинъ!» (Худ суреси, 45)

Нух -алейхисселямнынъ, къавмына беддуа эткен сонъ огълуна дуа этмеси, онынъ бир хатасы, яни «зелле»си олды.

Джаиллерден олмамасы ичюн иляхий тенбилев кельди:

«Аллах буюрды ки: Эй, Нух! О асла сенинъ аиленъден дегильдир. Чюнки, онынъ япкъаны яман бир иштир.

О алда, акъкъында бильги олмагъан бир шейни менден истеме! Мен санъа джаиллерден олмаманъны тавсие этем!» (Худ суреси, 46)

«Нух (япкъаны хатанынъ фаркъында олып) деди ки: Эй, Раббим! Мен сенден, акъкъында бильгим олмагъан бир шейни истемектен кене санъа сыгъынырым. Эгер мени багъышламасанъ ве аджымасанъ, зияна огърагъанлардан олурым!» (Худ суреси, 47)

Аллах -джелле джелялюх- Нух -алейхисселям-гъа кяфирлер ичюн дуа этмемесини эмир этти:

«...Зулум эткенлер акъкъында манъа (бир шей) айтма! Чюнки, олар сувда богъуладжакълардыр!» (Худ суреси, 37)

«Онъа шойле вахий эттик: Бизим муафазамыз алтында ве бильдирген шеклимизде гемини яса! Бизим эмиримиз келип де, сувлар джошып, юксельмеге башлагъанынен, эр джыныстан чифтлер алында эки тане ве бир де араларында даа эвель озь алейхинде укюм берильгенлерден гъайры, аиленъни гемиге ал! Зулум эткенлер акъкъында манъа ич ялварма! Чюнки олар, кесен-кес богъуладжакълардыр.» (Му'минун суреси, 27)

«(Бу вахйимизден сонъ вадимиз узере) биз деръал нехир киби девамлы акъкъан бир сувнен кокнинъ къапуларыны ачтыкъ!» (Къамер суреси, 11)

«Ер юзюнде чокъракълар фышкъырттыкъ. (Эр эки) сув такъдир этильген бир ишнинъ олувы ичюн бирлешти.» (Къамер суреси, 12)

Ачыкъ денъизге чыкъкъан гемиде, Хазрети Нух, онъа иман эткенлер ве гемиге алынгъан махлюкъат, дагълар киби далгъалар арасында олмаларына бакъмайып иляхий эминлик ичинде эдилер.

Аллах Тааля Къур'анда шойле буюргъан:

«Геми дагълар киби далгъалар арасында оларны алып кете

эди.» (Худ суреси, 42)

«Инкяр этильгенге (Нухкъа) бир мукяфат олмакъ узьре геми, незаретимиз алтында ялдап кетмекте эди.» (Къамер суреси, 14)

«Ант олсун ки, оны бир ибрет оларакъ быракътыкъ, тюшюнип, огют алгъан ёкъмы?» (Къамер суреси, 15)

(Эй инсанлар бакынъ!) «Меним азабым ве тенбиелерим насыл экен!» (Къамер суреси, 16)

Сувларнынъ чекилюви

Хазрети Нухкъа гемиге минмегенден эвель огретильген шу дуа себеби иле, геми ве ичиндекилер селямет ичинде эди:

«Бизни залым миллеттен къуртаргъан Аллахкъа хамд олсун! Раббим! Мени берекетли бир ерге эндир! Сен искян (ерлештириджи) эткенлернинъ энъ хайырлысысынъ!» (Му'минун суреси, 28, 29)

Риваетке коре туфан Реджеб айынынъ биринден башлап алты ай девам эткен. Сонъ Аллах Тааля ерге ве кокке эмир этти: **«Эй, ер сувынъны ют! Ве, эй кок, (сувны) тут!»** (Худ суреси, 44)

Ниает геми Мухарремнинъ ону, Ашура кунюне догъру кельген, Джуди Дагъына токътады. Хазрети Нух -алейхисселям- ве муминлер ёлджулыгъыны тамамлады, къуртулушкъа ириштилер:

«Биз Нухны ве бераберindекилерни, о толу бир гемининъ ичинде (ташыяракъ) къуртардыкъ!» (Шуара суреси, 119)

Сонъ Аллах, Нух -алейхисселям-гъа буюрды ки:

«Эй, Нух! Санъа ве сеннен берабер олгъан умметлерге бизден селям ве берекетлернен (гемиден) тюш! Оларны (дюньяда) файдаландыраджакъ, сонъра да бизден оларгъа элем бериджи бир азап токъунаджакъ умметлер де оладжакътыр.» (Худ суреси, 48)

«...Оларны эвелькилернинъ ерине кечирдик (халифелер яптыкъ!) Аетлеримизни ред эткенлерни де (денъизде) богъдыкъ. Бакъ иште! Тенбиеленгенлернинъ (факъат иман этмегенлернинъ) сонъу насыл олды?!» (Юнус суреси, 73)

Аллах, залымларнынъ дюньяда огърагъан фелякетлер иле ахиреттеки шиддетли азапларны ает-и керимелерде бойле бильдирилир:

«Олар гунахларынынъ себебинденден, сувда богъулдылар, атешке атылдылар ве озьлерине Аллахтан башкъа ярдымджы тапалмадылар.» (Нух суреси, 25)

Ашуре куню

Геми, сагъ-селямет Джуди Дагъына энген сонъ Хазрети Нух ве муминлер, Раббине шукюр этип ораза туттылар. Артып къалгъан махсуллардан ашуре пиширдилер.

Бу себептен о куньге расткельген Мухаррем айынынъ 10 (ону) садакъа бермек, татлы емеклер дагъытмакъ ве ораза тутмакъ суннеттир.

Эбу Хурейре -радыяллаху анх- Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-ден шу сёзлерни ривает эте: *«Рамазандан сонъ тутулмасы энъ севап олгъан ораза, иляхий ай олгъан Мухаррем айында тутулгъан оразадыр.»* (Муслим, Савм, 38)

Хазрети Айше -радыяллаху анха- анамыз ривает эте:

«Курейш халкъы, джаиллик девиринде Ашуре куню ораза тута эдилер. Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- де пейгъамбер олмадан эвель бу оразаны тутар эди.» (Бухарий, Савм, 69, Менакъыбуль-Энсар, 26, Тефсир, 2/24)

Бу хадис-и шериф, Ашуре куню тутулгъан оразанынъ эмиети ве фазилетини косьтерир.

Аллахнынъ, Адем -алейхисселям-нынъ тевбесини бу куньде къабул эткени ве оны бу куньде Сафиюллах (Аллахнынъ сайлангъан къулу) этильгени, Идрис -алейхисселямны юдже бир мекянгъа бу куньде юксельткени, Хазрети Нухны гемиден бу куньде энишини, Хазрети Ибрахимни атештен бу куньде къуртаргъаны, Тевратны Муса -алейхисселям-гъа бу куньде эндиргени, Хазрети Юсуфны зиндандан бу куньде къуртаргъаны, Хазрети Якубкъа козьлерини бу куньде къайтарылгъаны, Хазрети Эюпны бу куньде шифагъа къавуштыргъаны, Хазрети Юнусны балыгъын къурсагъындан бу куньде къуртаргъаны, бу куньде Бени Исраиль ичюн Къызыл денъизни ярып оларгъа ёл ачкъаныны ве оларны селяметликке еткизгенини, Давуд -алейхисселямны бу

куньде багъышлагъаныны, Хазрети Сулеймангъа бу куньде мульк ве салтанат бергени, Хазрети Мухаммед Мустафа -алейхиссаляту вес-селямны кечкен ве келеджек гунахларындан бу куньде багъышлангъаны ривает этиле.

Бутюн бу эмиетли вакъиаларнынъ бу куньде олмасы, Ашуре куннинъ дегерини даа да артырыр.

Туфан, алимлерге коре умумий эди. Ер юзюнинъ эр тарафыны сув баскъан эди. Нишанджызаде Мухйиддин Мехмедин «Миргъат-ы Кяинат» адлы китабында айтыла: «Геми токътагъанында, сексен киши «Мединетус-Семанынъ» шеэрини къурдылар. Бу шеэрге «Сук-и Семанинъ» де денильмекте.» Инсанлыкънынъ экинджи чогъалувы, иште бу сексен кишиден олгъан. Нух -алейхисселям-нынъ буюк огълу Сам зийрек, акъыллы ве салих эди. Бабасындан сонъ о векиль олды. Хазрети Нухнынъ хайырлы дуаларыны алды. Салих инсанлар эксерий онынъ несилинден кельген. Дигер огълу Хамдан, Хиндий, Эфиоп ве Африкалылар, Яфестен, Рус, Славян ве Тюрк сойларынынъ чогъалгъаны тахмин этильмекте.

Лякин заман ичинде инсанлар, текрар акъ ёлдан айырылып, ширк ичине тюшип йылдызларгъа, кунешке ве эйкеллерге табынгъан ве акъ ёлдан айырылгъанлар.

Тефсирджи Фахреддин эр-Разиге коре, Къур'ан-ы Керимде Нух -алейхисселям-нынъ 950 сене къыйын ве мушкуль аят яшагъаныны бильдирильменинъ себеби, Нухнынъ бу девирини бильдирип, Ресулуллах ны тынчландырмакъ эди.

Чюнки Нух -алейхисселям-, бинълернен мешакъат ве аджыгъа узун вакъыт даянып сабыр эткен. Озь сабырынен умметке мукеммель бир орьнек косьтерген эди.

Нух -алейхисселям-нынъ зеллелери

1. Ривает этильгенине коре, Хазрети Нух хаста, игренч бир копек корьген ве юзюни ондан чевирген эди.

Бунынъ узерине: «Эй, Нух! Копекни мен яраттым, меними айыпладынъ?» деп, шиддет иле тенбиеледи.

2. Къавым куфюр ве инатлыгъы нетиджесинде чаресиз къалгъанында, Аллахкъа ялварып къавимге беддуа эткен сонъ, огълунынъ къуртулышы ичюн дуа эткен эди. Бунынъ узерине Аллах -джелле джелялюх- оны «джаиллерден олмамасы» ичюн

тенбиеледи.

Бу хаталары себебинден Нух -алейхисселям- агълап, чокъ козь яшы тёккени ичюн онъа, бу манагъа кельген «Нух» ады берильди.

Бунынъ ичюн бутюн махлюкъаткъа, оларнынъ Яратыджысы себебинден сайламайып, титизликнен шефкъат ве мераметлик косьтермек керек.

Нух къавымнынъ эляк олманынъ эсас себеплери

1. Путларгъа табынып инсанларны бунъа къызыштыра эдилер.

2. Къавымдан, иман эткен кучюк бир сыныф инсан бар эди. Къалгъанлары исе, иман этмедилер.

3. Олюмден сонъраки аят иле эсабкъа чекилюв, къавым ичюн къабул этмеси кучь олгъан шартларындан эди.

4. Нух -алейхисселямны ве онъа инангъан муминлерни, фукъаре ве халкънынъ гъариплеринден олгъанлары ичюн, оларны «маскъаралар» деп хорлай ве ашалай эдилер.

5. Нух -алейхисселям- шахсиетли ве ишанчлы бир инсан олса да, пейгъамбер олгъан сонъ къавым оны къабул этмеди. Атта онъа эзиет ве зулум этеджек къадар джаиль эдилер.

6. Дюньягъа алданып, Аллахнынъ берген сайысыз ниметлерни фаркъ этмейип, шукюр борджуны эда этмедилер.

7. Бу къавымнынъ къадынларында эдеп, намус ве утанма дуйгъусы ёкъ эди.

Бутюн бу арекетлер, Аллахнынъ пейгъамберини яланджы сайып ве куфюрде инатлыкъ этип, ширктен вазгечмеген Нух къавымнынъ эляк этильмесине себеп олгъан.

Нух -алейхисселям-нынъ шукюри

Аллах Тааля бутюн инсанлыкъкъа орьнек олмасы ичюн, Нух -алейхисселям-нынъ шукюр эткен къул олгъаныны ве бизлер де, берильген ниметлерге къаршы шукюр борджумызны унутмамамыз ичюн шойле хатырлата:

«(Эй!) Нух иле бирликте (гемиде) ташыгъанымыз кимселернинъ несили! Шуны билинъиз ки, Нух пек шукюр эткен бир къул эди.» (Исра суреси, 3)

Бойлеликнен Абдуллах бин Амр бин эль-Ас – радыяллаху анхнынъ риваетине коре *«Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- шойле буюргъан: «Эки чизги бардыр ки, булар кимде олса Аллах о кимсени шукюр эткен ве сабыр эткенлер арасына язар:*

- Ким иман, яни маневий оларакъ озюнден устюн олгъангъа бакъкъан ве нюмюне алгъан иле дюнья, яни маддий оларакъ

ашагъы олгъангъа бакъса, Аллахнынъ онъа берген ниметлерге хамд этсе. Иште бойле олгъан кимсени Аллах шукюр эткен ве сабыр эткен оларакъ язар.» (Тирмизи, Кыямет 59)

Нух -алейхисселям- ашамасында, урбасыны киймесинде, яни эр арекетинде даима Аллахкъа хамд эткенлерден эди. Кийингенде, ашагъанда «бисмиллях» айтып, ашыны битирген сонъ я да урбасыны чыкъаргъан сонъ да «эльхамдулиллях» дер эди.

Чюнки «шукюр» Аллахнынъ берген ниметлерине ве яхшылыкъларына къулнынъ, Раббине къаршы севинч ичинде айткъаны сёз ве арекетлердир.

Серию с-Сакъатий буюрыр: «Бир кимсе бир ниметке къавушып о ниметнинъ шукюрини япмаса, о нимет элинден алыныр!»

Бойледже Аллах ает-и керимеде буюрыр:

«Эгер шукюр этсенъиз, эльбетте сизге (ниметимни) арттырырым ве эгер нанкёрлыкъ этсенъиз, ич шубесиз азабым пек шиддетлидир!»

Нух -алейхисселям-нынъ фарикъ васыфлары

1. Нух -алейхисселям- путперест бир къавымнынъ ичинде яшамасына ве онъа пек аз кимсе иман этмесине рагъмен къавимге даима хызмет этти.

2. Нух -алейхисселям-, озюне эр тюрлю эзиетни япкъан къавмына 950 сене сабыр этти. Эр вазиетте эп шукюр эткен бир пейгъамбер олды.

3. Нух -алейхисселям- эр даим истигъфар эткен ве хатасындан тез къайткъан бир къул эди.

4. Нух -алейхисселям девиринден башлап инсанларнынъ денъизлерге чыкъув ве денъизлерден файдаланув башланды.

Туфаннынъ биткен сенеси вефат эткен бу юдже пейгъамбер ширкнинъ, куфюрнинъ ве зулумнынъ къаранлыгъы тюбюнде эзильгенине бакъмадан, 950 сене халкъына сабыр эткен. Озюнден сонъ келеджек олгъан пейгъамбер ве умметлерге орьнек косьтерип, иляхий макътавларгъа эришкен. Нух -алейхисселям-дан бизлерге калгъан энъ гузель мирас сабырдыр.

Алейхисселям...

«Эгер шукюр этсенъиз, эльбетте сизге (ниметими) артырырым.» (Ибрахим суреси, 7)

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Аллах Тааля Къур'ан-ы Керимде Идрис -алейхисселям-нынъ къайсы васыфларныны макътай?

2. Идрис -алейхисселям-нынъ яшагъан джемиетнинъ ады ве хусусиетлери недир?

3. Идрис -алейхисселям-нынъ джемаатына насиат этер экен, айткъан сёзлерге мисаль беринъиз.

4. Бир пейгъамбер олар экен, Идрис -алейхисселям-нынъ риязат ве муджахеде ёлу иле, къальбини тербие ве нефисни тербие этмеси бизге нени косьтере?

5. Къавымнынъ Нух -алейхисселям-гъа къаршы пейгъамбер олмадан эвельки ве сонъраки арекетлерини къыяс этинъиз.

6. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемнынъ бир вакъыт къабир зияретлерини ясакъ этювнинъ, Ислям Тевхид инанджынынъ джемиетте ерлешюви иле насыл бир мунасебети бардыр?

7. Тарих девамында пейгъамберлерге биринджи иман эткенлернинъ чокъусы джемиетнинъ фукъаре, гъарип ве ашагъы табакъа инсанлар олгъан. Бу башкъаларына насыл тесир эткен?

8. «**Аллах сизни де ерден осюмлик (чыкъаргъан) киби чыкъаргъан.**» (Нух суреси, 17) аетинде инсанларнынъ яратылувы не ичюн осюмликке бенъзетильген?

9. Нух -алейхисселям-нынъ бутюн гъайретине бакъмайып, къавым Тевхид инанджыны къабул этмегенинде Нух -алейхисселям-нынъ «Я Рабби магълюбиетке огърадым, ярдым эт», - деп ялвармасы бизлерге нени анълатмакъта?

10. Нух -алейхисселям-нынъ хатасы недир? Онъа бу хатаны ишлеткен себеп не эди?

11. Нух -алейхисселям-нынъ къавмынынъ эляк олув себеплери нелердир?

Б. Ашагъыдаки бош къалгъан ерлерни толдурынъыз

1. Идрис -алейхисселям-гъа къавимден тахминен .... кишининъ иман эткени билинмектедир.

2. Идрис -алейхисселям-гъа вахий олып .... сухуф назиль олгъан.

3. Идрис -алейхисселям- омюрнинъ сонъуна якъын, Аллах тарафындан .... котерильди.

4. Нух -алейхисселям-нынъ лагъабы «Неджиюллах»тыр. Бу сёз .... манасына келе.

5. Аллахны шекиль оларакъ тасавур этмек .... инанджында ёкътыр.

6. Нух -алейхисселям-нынъ къавмы гедже вакъытында гемини якъмакъ истедилер. Гемини якъып оламагъанларында онъа: .... дедилер.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири Идрис -алейхисселям къавымнынъ эляк олув себеплеринден бири дегильдир?

А. Идрис -алейхисселям-нынъ къавымнынъ дюнья ве ахирет тарафындан пек бозукъ олувы.

Б. Эр тюрлю ясакъ ишлерни элял сайып япмалары.

В. Идрис -алейхисселям-гъа эзиет япмалары.

Г. Зулумнынъ эр тюрлюсини къоркъмайып япмалары.

2. Ашагъыдакилерден къайсы бири Идрис -алейхисселям-нынъ Къур'ан-ы Керимде анълатылгъан васыфларындан бири дегильдир?

А. Садакъаты ве догърулугъы.

Б. Гедже куньдюз ибадет этмеси.

В. Салих бир къул олмасы.

Г. Кокке юксельмеси.

3. Нух -алейхисселям- къавымнынъ путперест олма себеби недир?

А. Идрис -алейхисселям-гъа табий олгъан муминлер вефат эткен сонъ, халкъ оларнынъ эйкеллерини япмалары.

Б. Инсанларнынъ Адем -алейхисселям-дан башлап путперест олмалары.

В. «Эйкельджилик ве ресим» санаатынынъ яйгъын олмасы.

Г. Даа эвель бу халкъкъа тевхид динини анълаткъан бир пейгъамбер йиберильмемеси.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири тевхид инанджынынъ васыфларындан бири дегильдир?

А. Озюнинъ корюльмеси мумкюн олмагъан ве тек илях инанджы бардыр.

Б. Инсанларнынъ тасавур ве аял этюв кучюни тар этмез.

В. «Илях», яратылгъанлардан ич бирине бенъземез.

Г. Аллах къолай анълашылсынъ деп корюльмеси мумкюн алгъа кетирилир.

5. Тарих боюнджа пейгъамберлернинъ кетирген инанч системалары, озь къавимлери тарафындан эксерий къабул этильмеген. Ашагъыдакилерден къайсы бири бунынъ себеплеринден бири дегильдир?

А. Кургъан ыргъатлыкъ ве башкъаларыны къулланув киби, аят тертибининъ бозуладжагъындан къоркъа эдилер.

Б. Козьге корюнген, эльнен тутылгъан путларгъа инанманынъ ве бильгисиз инсанларгъа буларнынъ илях олгъанларыны къабул эттирменинъ даа колай олмасы.

В. Акъ динлерде ахирет инанджы себеби иле дюньяда япкъанларынынъ эсабыны береджек олмалары оларны рааатсыз эте эди.

Г. Путларны озь менфаатлары ичюн къуллангъанлары алда, Акъ динде буны япып оламаджакълары ве тертипли ибадет аятынынъ озьлерине къыйын кельмеси.

6. Нух -алейхисселям-нынъ къавым иле багълы Къур'анда кечкен аетлерде, бу къавымнынъ энъ чокъ къайсы сыфатына дикъкъат чекильген?

А. Путперест бир къавым олып ич бир пейгъамберни динълемегенлерине.

Б. Зулум, тербиесизлик ве гунах ишлемекте узакъкъа кетип, яманлыкъны девамлы япмаларына.

В. Пек бай, раатлыкъ ичинде яшагъан бир къавым олып пек гъурурлы олмаларына.

Г. Бу къавымнынъ инсанларынынъ пек узун омюрли олмаларына.

7. Ашагъыдакилерден къайсы бири Нух -алейхисселям-нынъ къавмы ичюн айтылмаз?

А. Къадынларында намус, эдеп ве утанма дуйгъусынынъ ёкъ олмасы.

Б. Аллахнынъ, оларгъа бол ниметлер бергенини.

В. Аллахкъа ве пейгъамберине инангъан муминлерни хор ве кучюк корьгенлерини.

Г. Пейгъамбер олмадан эвель Нух -алейхисселям-гъа инанмайып оны саймагъанларыны.

8. Нух -алейхисселям-нынъ «Я Рабби енъильдим, ярдым эт!» деп япкъан дуасындан ашагъыдаки маналардан къайсы бири анълашыла?

А. Чеккен эзиетлерге даянамайып нефиске къаршы енъильгени.

Б. Къавымнынъ онъа япкъан эзиетлер нетиджесинде оларгъа къаршы енъильгени.

В. Тевхид инанджыны йыллар бою анълатмагъа ве яймагъа гъайрет этмесине бакъмайып, къавымнынъ онъа иман этмейип инатланмасына къаршы енъильмеси.

Г. Пейгъамберлик вазифесини ерине кетирмек ичюн озюни етерсиз ве кучьсюз сайып енъильгени.

9. Ашагъыдакилерден къайсы бири Нух -алейхисселям- иле алякъалы олгъан муджизевий вакъиалардан дегильдир?

А. Гемининъ о заманнынъ шартларына коре пек устюн техника васыфларына саип олмасы, бувнен чалышмасы, пек буюк ве даяныкълы олмасы.

Б. Тербиесиз путперестлернинъ гедже гемини якъмакъ ниетинде олып, амма беджерип оламагъанлары.

В. Аллах Таалянынъ бу къавимге туфандан эвель сонъки уяры оларакъ буюк бир ер титремесини яшатмасы.

Г. Гемини кирлеткен сапыкъларнынъ, уюз хасталыгъына тутулып, озьлерининъ писликлерини илядж ерине къулланмакъ керек олгъанлары.

ХУД -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Худ -алейхисселям-, Нух -алейхисселям-нынъ огълу Самнынъ торунларындандыр. Худ -алейхисселям-нынъ башкъа бир ады, Абирдир. О, Ахкяф диярында догъып, оськен. «Худ» келимеси, Арапча «хевадет» тамырындан, йымшакълыкъ, сакинлик, барыш ве тынчлыкъкъа весиле олмакъ манасына келе.

Худ -алейхисселям-, Ад къавмына пейгъамбер олып ёлланылгъан. Эляк олмалары бутюн инсанлыкъкъа ибрет олгъан Ад къавымнынъ яшагъан Ахкяф больгеси бу куньки Емен, Аден ве Умман арасындадыр.

Ад Къавмы

Ад Къавмы, йигирми учь къабиледен мейдангъа кельген бир Арап къавмыдыр. Бу къавым адыны Хазрети Нухнынъ торуны Адтан алгъан. Хазрети Нухтан тахминен 800 сене сонъ яшагъанлар. Бу къавым инсанларнынъ ири, узун бойлу ве узун омюрли олгъаны ривает этиле. Яшагъан больгенинъ топракълары берекетли эди. Бу ердеки Ахкяф больгеси, багълыкъ багъчаджылыкъ олгъаны ичюн «Ирем» деп танынгъан. Мешур «Ирем Багълары» табири де бу ерден келе. Ад къавмы, къаяларны ойып эвлер япар, косьтеришли биналар инша этер эди. Буларнынъ ичинде багълар-багъчалар ве гузель чешмелер ола эди. Эр ер козь къамаштырыджы гузелликлер иле толу эди. Лякин бу къавым, Аллахнынъ бол ниметлеринде яшап, заман иле гъурурланды, озюни буюк корьди. Кельген ниметлернинъ зияделиги оларны алдандырды. Дюньягъа берильдилер. Араларында фитне ве фесатнынъ да яйылувы себебинен динлеринден узакълаштылар. Аталарынынъ башына кельген «Нух Туфаны»нынъ дешетини ве икметини тюшюнмейип ибрет алмадылар. Олар ичюн Аллах Тааля шойле буюргъан: **«Ад Къавмына кельгенде, ер юзюнде акъсыз ерде буюклик таcладылар ве: Бизден даа къуветли ким бар? дедилер. Олар озьлерини яраткъан Аллахнынъ, олардан даа къуветли олгъаныны корьмедилерми? Олар, бизим**

аетлеримизни (муджизелеримизни) инкяр этмекте эдилер.» (Фуссылет суреси, 15)

Олар, догъру ёлдан айырылып, Самед, Самуд, Сада ве Хеба адлы путлар япып оларгъа табындылар. Раатлыкъ ве гузелликке алданып кучьсюзлерни эзмеге башладылар. Залым ве аджымасыз олдылар. Кучьсиз къабилелерге баскъы япып оларнынъ малларыны ёкъ эте эдилер. Эглендже ичюн заваллы инсанларны, бинанынъ усть къатына чыкъартып, андан ашагъа ата эдилер. Сонъ оларнынъ парчалангъан джесетлерине бакъып зевкъ ала эдилер. Яни къальплери, бу къадар къатылашкъан ве зулумлары акъыл алмаз бир алгъа кельген эди.

Худ -алейхисселям-, бу къавымгъа тек сой-соп оларакъ багълы эди. Яшайыш тарзы оларакъ исе, оларнен ич алякъасы ёкъ эди. О, темиз ве сойлу бир аиленинъ огълу эди. Ад къавымнынъ кунь куньден бозулып догъру ёлдан айырылмаларындан сонъ Аллах Тааля, къавымнынъ арасындан Худны пейгъамбер этип сайлады.

«Ад къавмына да къардашлары Худны ёлладыкъ...» (Худ суреси, 50)

Худ -алейхисселям-, вахийден сонъ къавмынынъ топлангъаны ерге кетти. Къавымнынъ укюмдары олгъан Халджан, алтындан япылгъан бир тахт устюне отургъан эди. Хазрети Худ, гурь сеси иле сёзге башлады: **«...Эй, къавмым! Аллахкъа къуллукъ этинъ, сиз ичюн Ондан башкъа илях ёкъ. Аллахкъа къаршы келювде сакъынмаяджакъсынъызмы?»** (А'раф суреси, 65)

«Эй, къавмым! Раббинъизден багъышлав тиленъ! Онъа тевбе этин ки, узеринъизге кокни (ягъмурны) бол-бол йиберсинъ ве къуветинизге къувет къошсынъ! Гунах ишлеп (Аллахтан) юзь чевирменъ!» деди. (Худ суреси, 52)

Халджан синъирленди: **«– Эй, Худ! Языкълар олсун! Биз бу къадар калабалыкъ ве кучьлю бир халкъ экен, сен бизге гъалип келеджегини тюшюнесинъми? Янъгъызсынъ! Бизим исе эр кунь бинъ эвлят дюньягъа келе, хаберинъ ёкъмы?» деди. «Къавмынынъ илери кельген кяфирлер дедилер ки: Биз сени кесен-кес бир акъылсызлыкъ ичинде корьмектемиз ве керчектен сени яланджылардан бири олгъанынъа инанамыз!»** (А'раф суреси, 66)

«Дедилер ки: Эй, Худ! Сен бизге ачыкъ бир муджизе кетирмединъ; биз де сенинъ сёзюнънен танърыларымызны

быракъаджакъ дегильмиз ве биз санъа иман этеджек де дегильмиз!» (Худ суреси, 53) Халджан ве Ад къавмы, эвлят ве малларынен гъурурланып Худ -алейхисселямны кучюк корьдилер ве онъа иман этмедилер.

«Биз, Танърыларымыздан бири сени фена чарпкъан! демектен башкъа бир сёз айтмаймыз!» (Худ суреси, 54) дедилер.

«(Худ): Эй, къавмым! Мен акъылсыз дегилим; мен алемлернинъ Рабби ёллагъан бир пейгъамберим! деди.» (А'раф суреси, 67)

Ибрет толу иляхий икъазлар

Худ -алейхисселям-, къавымнынъ бойсунмагъан ве инатчы олгъанына пек къасеветлене эди. Бу себеп иле кедерленип, эллерини котерип Аллахкъа ялварды. Нетиджеде иляхий бир ихтар оларакъ къавымнынъ къадынлары бала догъурып оламадылар. Атта ки, оларнынъ бу къысырлыгъы он йыл девам этти.

Меджбур олып Худ -алейхисселям-гъа кельдилер. Лякин аля даа гъафлет ичинде эдилер. Бу муджизеге шаат олгъандан сонъ: «–Сен бизге бир муджизе косьтер!» дедилер. Артындан да, кулюшемезеклеше:

«Сен бизни танърыларымыздан чевирмек ичюн кельдинъми? Айды, догъру сёйлегенлерден исенъ, бизни техдит еткенинъ шейинъни (азабыны) башымыгъза кетир! дедилер.» (Ахкъаф суреси, 22)

Бундан сонъ чокъракълар къуруды. Багълар-багъчалар сарарды. О гузель Ирем Багълары, ёкъ олды. О ири инсанлар, бир парча отьмекке мухтадж вазиетке кельди. Худ -алейхисселям-, оларны текрар топлады. Кене де оларгъа насиат этти:

«Аллахтан магъфирет тиленъ!» деди ве кене де куфюрлеринде инат этмемелери ичюн оларны ачыкъ бир шекильде тенбиледи: «...(Худ) деди ки: Мен Аллахны шаат тутам; сиз де шаат олунъ ки, мен сизнинъ ортакъ къошкъанларынъыздан узакъым!» (Худ суреси, 54)

«Ондан башкъа (таптыкъларынъызнынъ эписинден узакым). Айды, эпинъиз манъа тузакъ курынъ; сонъ да манъа заман берменъ!» (Худ суреси, 55)

«Мен, меним де Раббим, сизнинъ де Раббинъиз олгъан

Аллахкъа таяндым. Чюнки, юрген ич бир варлыкъ ёкъ ки, О, онынъ перчеминден туткъан олмасынъ. Шубесиз, Раббим досдогъру ёлдадыр. (Онынъ укюм ве тасарруфлары (саиплиги) тамамен догърудыр. Ве О, акъсызлыкъ ве зулумдан, янълыш ве хатадан мунеззехтир).» (Худ суреси, 56)

«Эгер юзь чевирсенъиз, шубесиз ки, меннен сизге ёлланылгъанны, сизге бильдирдим. Раббим (тилесе), сизден башкъа бир къавымны еринизге кетирир де Онъа ич бир зарар беремезсинъиз! Чюнки, меним Раббим, эр шейни козетиджидир.» (Худ суреси, 57)

Оларгъа бу огютлер де тесир этмеди. О къадар къытлыкъ ве сыкъынты чекмелерине бакъмайып, кене де истигъфар этип, тевхид инанджына къайтмадылар. Чюнки зияде байлыкъ себебинен Аллахтан пек узакълашкъан эдилер. Эгер пейгъамберлерге боюн эгселер, озьлерине кейиф берген харамларны япып оламаяджакълар, олардан кучьсюзлерге акъсызлыкъ япалмайып, зайыфларны эзип оламаджакъ эдилер. Чюнки, акъ дин олгъан тевхид инанджы, бир такъым сынъырламалар кетирмекте эди. Амма, раатлыкъ ичинде яшагъан бу инсанлар, буны истемей эдилер. Акъикъатлардан узакъ ве нефис раатлыгъы ичинде яшамакъны сечип алдылар.

Шиддетли къасыргъа

Арадан чокъ вакъыт кечмейип кокте булутлар пейда олды. Ад Къавмы, кокнинъ эр тараф саргъан булутларны корип бирден севиндилер:

«Ягъмур кельди!» дедилер.

Лякин бу, азап булутлары эди. Хазрети Худ, сонъки сефер: «– Имангъа келинъ!» деп азаптан къуртулмалары ичюн къавымны тенбиледи. Амма олар бу терен гъафлеттен аля даа уянмагъан эдилер.

«– Ёкъ! Булар, ягъмурдан эвель кельген булутлардыр!» дедилер. Бойледже сонъ иляхий икъазгъа къаршы кёр ве сагъырлар киби озьлерини алып бардылар. Ниает вазифели мелеклер, кокте пейда олгъан булутлар иле бутюн къавимни этрафыны сарды. Чаршенбе сабасы ель шиддетленди. Фуртунанынъ кучю тереклерни тамырларынен чыкъараджакъ къадар къуветли эди. Кет кете фуртунанынъ шиддетли сеси ве сувугъы артты.

Инсанлар, чегертки киби авада учмагъа башладылар. Учмамакъ ичюн этеклерини бир-бирине багълап алкъа олдылар, амма бу да чаре олмады. Базы инсанлар, девелернинъ ве ири инсанларнынъ биле авада учмагъа башлагъаныны корип, эвлерине къачтылар. Лякин бу да файда этмей эди, фуртуна оларны анда да тапып, тобан чёплюги киби эвлеринден савурып ата эди.

Аллах -джелле джелялюх- ельге эмир этти. Ель къум тёпелерини инсанларнынъ усьтюне йыкъты. Бу, еди гедже, секиз кунь девам этти. Анджакъ бу фуртуна кельгени вакъыт, Худ -алейхисселям- ве онъа иман эткенлер, Аллахнынъ ярдымы ве рахмети иле бу иляхий азаптан ве фуртунадан къуртулдылар. Азап, имансызларгъа кельди. Ает-и керимелерде буюрылыр:

«Эмримиз кельгенинен Худны ве онен берабер, иман эткенлерни тарафымыздан бир рахмет иле къуртардыкъ. Оларны агъыр бир азаптан къуртулушкъа ириштирдик.» (Худ суреси, 58)

«Иште, Ад (Къавмы)! Раблерининъ аетлерини инкяр эттилер. Онынъ пейгъамберине къаршы чыкътылар ве инатчы эр зорбаджынынъ эмрине уйдылар.» (Худ суреси, 59)

«Олар, эм бу дюньяда, эм де къыямет кунюнде ланетке таби тутулдылар. Билинъиз ки, Ад (Къавмы) Раббини инкяр эттилер. (Шуны да) билинъ ки, Худнынъ къавмы Ад, Аллахнынъ рахметинден узакълашты.» (Худ суреси, 60)

«Биз де оларгъа дюнья аятында зиллет азабыны таттырмакъ ичюн о огъурсыз куньлерде сувукъ бир рузгяр ёлладыкъ. Ахирет азабы исе, даа да мушкульдир. Оларгъа асла ярдым этильмез.» (Фуссылет суреси, 16)

«Ад къавмында да (ибретлер бардыр). Оларгъа, савургъан, шиддетли бир рузгяр ёлладыкъ. Устюнден кечкен шейни джанлы къалдырмайып, оны куль тип савура эди.» (Зарият суреси, 41, 42)

«Аллах оны (фуртунаны), арды-ардына еди гедже, секиз кунь оларнынъ узерине мусаллат этти. Ойле ки, (эгер анда олсайдынъ) о къавим, ичи бош хурма кутюклери киби, о ерчикте ерге серильген алда корер эдинъ.» (Хакъкъа суреси, 7)

«Меним азабым ве тенбиелерим насыл олды?» (Къамер суреси, 21)

«Шимди олардан артта къалгъан бир шей коресинъми?» (Хакъкъа суреси, 8)

Тефсир алимлери, ает-и керимелерде буюрылгъан «рахметимиз иле къуртардыкъ» ифадесини шойле анълаталар: Аллах -джелле джелялюх- Худ -алейхисселямны ве онъа табий олгъан муминлерни, мерхаметли олгъаны ичюн къорчалагъан ве къуртаргъан.

Ад къавмы эляк олгъан сонъ Хазрети Худ онъа инангъанлар иле берабер Меккеге кельген. Омрюнинъ сонъуна къадар анда яшагъан.

Хазрети Худ алейхисселямнынъ муджизелери

1. Аллахнынъ рухсети иле, ельни истеген тарафкъа чевире эди. Къавм, ондан муджизе истегенде о:

«– Насыл бир муджизе?» деп сорады. Олар да, ельни истегенлери тарафкъа чевирмесини сёйледилер. Хазрети Нух да ельни, оларнынъ истеген тарафкъа чевирди. Лякин Ад къавмы, Худ -алейхисселям-нынъ бу муджизесини корип де иман этмегенлери ичюн бу ельнен эляк олдылар. Бу ельге Къур'аннынъ ифадеси иле «рих-и сар-сар» (шиддетли ель) деп айтала.

2. Юнни, ипекли йип алына кетире эди.

3. Шиддетли ягъмурларда сефер япыламаз эди. Бу себептен Худ -алейхисселям-, Аллахкъа дуа этти ве ёлларда сыгъынакълар олды. Бойлеликнен инсанлар, ягъмур биткенине къадар о сыгъынакъларда сакълангъан эдилер. Ягъмур биткен сонъ ёлларына девам эттилер.

Худ -алейхисселям-нынъ икяесинден чокъ огют ве насиат алмакъ мумкюн. Олардан базылары шулардыр:

Хазрети Худ, Аллах ёлунда темиз юрекнен гъайрет эткен бир кишидир. Айтаджагъыны, тюшюнип айткъан. Яманлыкъкъа, яманлыкънен къаршылыкъ бермегени киби, яманлыкъ япкъангъа да назик джевап берген. Къавмы, оны акъылсызлыкънен къабаатлагъан, амма о акъылсыз олмагъаныны, оларны уяндырмакъ ичюн Аллах тарафындан ёлланылгъан бир эльчи олгъаныны сёйлеген. Аллахнынъ ниметлерини оларгъа хатырлаткъан ве бу ниметлерге шукюр этмелери ичюн Аллахнынъ эмирлерине итаат этмелери керек олгъаныны анълаткъан. Бунынъ къаршылыгъында олардан бир айлыкъ истемегенини де айырыджа ифаде эткен.

САЛИХ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Хазрети Адем -алейхисселям-нынъ ондокъузынджы къушакътан торунıдыр. Салих -алейхисселям-, Семуд Къавмына ёлланылгъан бир пейгъамбердир.

Семуд Къавмы

Семуд къавмы адыны, Нухнынъ огълу Самнынъ несилинден кельген Семудтан алгъан. Семуд ве яндашлары, Шам иле Хиджаз арасында олгъан Хиджр диярында ерлешкен эдилер. Даа сонъра исе бу ерден айрылып Ад къавимнинъ диярында ерлештилер. Семуднынъ несили чогъалып бир къабиле олгъан. Сонъра даа да кенъишлеп бир къавм алына кельген. Бу къавым «Ад-ы саний» (Экинджи Ад Къавмы) деп айтылгъан.

Ад Къавмына берильген ниметлер Семуд Къавмына де берильген эди. Амма олар да, Ад Къавмы киби гъафлет ве сапыкълыкъкъа тюштилер. Олардан эвель яшап ёкъ олгъан Ад къавимден ибрет алмадылар. Хышымлыкълары себебинен оларнынъ башларына кельген элякни, иляхий бир азап киби корьмейип, гъафлет ичинде: -Олар, эвлерини къумлар устюнде яптылар, биналарыны къавий япмадылар. Бунынъ ичюн эляк олдылар. Биз исе, эвлеримизни къавий къаялар устюнде яптыкъ. Кельген фуртуналардан да ич бир зарар корьмемиз, дедилер. Семуд къавмы, тыпкъы Ад къавмы киби кучьлю инсанлар эди. Инкишаф эткен, медений топлулыкъ эди.

Энъ буюк усталыкълары дагъларны оюп эвлер ве сарайлар къурмакъ эди. Буюк дагъларны, юксек къаяларны тешип оларгъа шекиль бере эдилер. Ташлар, усталарнынъ эллеринде эр тюрлю шекильге кире эди.

Къавмынынъ реиси Дженда адында бириси эди. Семуд къавмы, араларында музакере этип Джендадан озьлери ичюн ич бир къавимде олмагъан бир пут япмасыны риджа эттилер. Дженда мемнуниетнен къабул этти. Бундан сонъ дагъгъа чыкъып буюк

бир къаяны ойдылар. Япкъанлары путкъа козь, сыгъыр кокюси, ат аягъы киби шекиллер берип, буларны алтын ве кумюш иле къапладылар даа сонъра исе, оны чешитли зийнетлернен донатып, къаршысына кечип онъа седжде эттилер.

Бу путнынъ артындан Семудлылар, озьлерине бир путхане яптылар. Ведд, Джедд, Хед, Шемс, Менаф, Менат, Лат адында путлар япып ве оларгъа табынмагъа башладылар. Бойлеликнен тарихте ильк путханени олар япкъан олды.

Салих -алейхисселям-, халкъы иле берабер аятыны кечирген. Тиджаретнен мешгъуль олып, эль эмеги иле яшайышыны девам эттире эди. Халкъы, оны догъру, яхшы ве истидатлы бириси олгъаны ичюн пек севип, келеджекте ондан чокъ шей беклей эдилер. Атта оны реис япмакъ истей эдилер. Лякин Аллах Тааля Салихке пейгъамберлик берди.

Теблигъке башламасы

Салих -алейхисселям- къырыкъ яшына кельген сонъ Джебраиль -алейхисселям-, онъа пейгъамберликни кетирди. О башта, къавимнинъ тевхид инанджыны къабул этмеджегинден къоркъты. Анджакъ Хазрети Джебраиль: «– Эй, Салих, айды къавмына тевхид инанджыны анълат!» буюрды.

Артындан да:

«– Эй, Салих, сен Нух ве Худ заманында олмагъан шейлерни кореджексинъ!» деди ве кокке котерильди.

Теблигънен вазифеленген Салих -алейхисселям-, башта къавмынынъ реиси Джендагъа кетип оны Аллахнынъ динине давет этти. Дженда, бу даветке гъает инсафлы ве акъыллы джевап берди:

«– Буны, джемаатымызгъа бильдирейим. Эгер къабул этмесе, берабер анълатырмыз!» деди.

Бундан сонъ Дженда, къавмыны топлады. Оларгъа Салих -алейхисселям-нынъ пейгъамберликнен вазифелендирильгенини айтты ве онынъ кетиргени тевхид инанджыны анълатты.

Къавмы: «– Эй, Дженда, келип озю айтсынъ!» дедилер.

Бундан сонъ Салих -алейхисселям- келип оларгъа тевхид инанджыны анълатты. Къур’ан-ы Керимде бу адисе бойле

анълатыла:

«Семуд къавимге де къардашлары Салихни (ёлладыкъ). Деди ки: Эй, къавмым! Аллахкъа къуллукъ этинъиз.

Сизнинъ Ондан башкъа иляхынъыз ёкътыр. О сизни ерден (топракътан) яратты. Ве сизни анда яшатты. О алда Ондан магъфирет (багъышланма) истенъ;

Сонъ да Онъа тевбе этинъ! Чюнки, Раббим (къулларына) пек якъындыр, (дуаларыны) къабул этиджидир.» (Худ суреси, 61)

«(Анджакъ) Семуд (Къавмы) да, пейгъамберлерни ред эттилер. Къардашлары Салих, оларгъа шойле деген эди: (Аллахкъа къаршы кельмектен) сакъынмазсынъызмы? Билинъ ки, мен сизге ёлланылгъан ишанчлы бир пейгъамберим. Артыкъ, Аллахкъа къаршы кельмектен сакъынынъ ве манъа итаат этинъ! Бунъа къаршылыкъ сизден ич бир мукяфта истемейим. Меним эджримни береджек олгъан, анджакъ алемлернинъ Раббидир.» (Шуара суреси, 141-145)

Факъат тевхид акъыдесини пек аз кимсе къабул этти. Башкъалары: **«Дедилер ки: Эй, Салих! Сен бундан эвель арамызда умют бесленген бири эдинъ. (Шимди) бабаларымызнынъ таптыкъларына тапмакътан бизни четлештиресинъми? Догърусы биз, бизни озюне (къуллукъкъа) чагъыргъан шейинъден джидди бир шубе ичиндемиз.»** (Худ суреси, 62)

«(Салих) деди ки: Эй, къавмым! Эгер мен Раббимден (берильген) ап-ачыкъ бир делиль узеринде исем ве О манъа озюнден бир рахмет (пейгъамберлик) берген исе, бунъа не дерсинъиз? Бу вазиет къаршысында Онъа къаршы чыкъсам, мени Аллахтан (Онынъ азабындан) ким къорчалар? О заман сиз де манъа зарар бермектен башкъа бир зиян япмазсынъыз!» (Худ суреси, 63)

«Салих деди ки: Эй, къавмым! Яхшылыкъ бар экен, не ичюн яманлыкъкъа чапышасынъыз? Аллахтан магъфирет тилесенъиз олмазмы? Бельки сизге мерхамет этилир.» (Немл суреси, 46)

Бу акъикъат ве икметли ифаделерге бакъмайып къавим, Салих -алейхисселямны ырымлангъан бир яланджы олмакънен къабаатлады:

«Дедилер ки: Сен, олса-олса тылсымлангъан бирисинъ!» (Шуара суреси, 153)

Сонъ озь араларында шойле сёйлендилер: **«Арамыздан бир инсангъамы бойсунаджакъмыз? О заман биз ап-ачыкъ бир сапыкълыкъ ве чылгъынлыкъ эткен олурмыз! дедилер.»** (Къамер суреси, 24)

Сёзлерине девам этер экен: **«Вахий, арамызда онъамы берильди? Ёкъ, о, яланджы ве макътанчакънынъ биридир.»** дедилер. (Къамер суреси, 25)

Семуд Къавимнинъ бу джаиль къабаатламаларына, Аллах буюк шиддет иле джевап берген: **«Ярын олар, яланджы ве макътанчакъ ким олгъаныны биледжеклердир.»** (Къамер суреси, 26)

«...Пек якъында олар, мытлакъа пешман оладжакълар!» (Му'минун суреси, 40)

Салих Пейгъамбер, бунъа бакъмадан къавимге теблигъ этмеге девам этти: **«(Эй, къавмым!) Сиз бу ерде бахчаларда, чокъракъ башларында; экинлерде, салкъымлары сапкъкъан хурмалыкъларда эминлик ичинде быракъыладжакъсынъызмы (тюшюнесинъизми)!»** (Шуара суреси, 146-148)

«(Бойле тюшюнип) дагълардан усталыкънен эвлер оюп япмакътасынъыз!» (Шуара суреси, 149)

«Артыкъ Аллахтан коркъунъ ве манъа итаат этинъ!» (Шуара суреси, 150)

«Ер юзюнде бозгъунджылыкъ япып, тынчлыкъ ве тертиплик бермеген, ашкъанларнынъ эмрине уйманъ.» (Шуара суреси, 151, 152)

Олар, Салих -алейхисселям-гъа шу адий себеплерни косьтерип инанмадылар: **«Сен бизим малларымызгъа саип олмакъ ве бизге реис олмакъ истейсинъ!» дедилер. Артындан да озь акъылларына коре тюшюнип: «– Бизим путларымыз бар! Шимди биз бу корюнген иляхларны ташлап, корюнмеген Аллахкъа табынайыкъмы?!» дедилер. Сонъ шойле девам эттилер: «– Корюнмеген Аллах, сени насыл вазифели япар?!»**

«– Эгер догъру айтасанъ, бизге ич кимсенинъ япамаджакъ бир иш яп!»

«Сен де анджакъ бизим киби бир инсансынъ. Эгер догъру

сёйлегенлерден олсанъ, айды бизге бир муджизе кетир!» дедилер. (Шуара суреси, 154)

Деве муджизеси

Салих -алейхисселям-, къавимнинъ джаиллик ве гъафлетте къалгъанына пек кедерлене эди. Белли бир вакъыткъа оларны ташлап кетти. Текрар араларына къайткъан сонъ Аллах, Хазрети Салихнинъ пейгъамберлик эйбетини оларгъа косьтерди. Къабиле, онынъ бу эйбетинден къоркъты.

Салих -алейхисселям-, къабиленинъ реиси олгъан Дженданынъ янына кетти. Дженда онъа: «– Догъру айткъан олсанъ сени имтиан этеджекмиз!» деди.

Эр кеснинъ бильгени эль-Кятибе деп айтылгъан бир къая бар эди. Дженда бу къаяны ишарет этип шойле деди: «– Сеннен о ерге кетеджекмиз. Сенинъ иляхынъ о къаядан, бираздан догъураджакъ олгъан, къырмызы тюйли, ыргъачы бир деве чыкъарсынъ! Догъаджакъ кочегининъ ренги де анасынынъ ренгинде олсунъ!» Къабиле устюнден кулюшип: «– Сютю, язда салкъын, къышта сыджакъ олсунъ! Бу сюттен ичкен эр хаста шифа тапсынъ, фукъаре бир кимсе ичкенинде, фукъареликтен къуртулсынъ!» дедилер.

О девирде олар ичюн энъ къыйметли деве, къызыл ренкли деве эди. Бу себе иле Салих -алейхисселям-дан къызыл тюйли бир деве истедилер.

Бутюн Семуд къавмы топлангъанда Салих -алейхисселям-, намазгъа турды ве Аллахкъа ялварды. Къая осьмеге башлады. Санджылы сеслер чыкъарды ве ичинден къызыл ренкли бир деве: «Ля иляхе илляллах, Салихун Небийюллах» деп чыкъты.

Бу муджизе къаршысында Дженда, Салих -алейхисселямны манълайындан опьти ве къабилеге шойле сесленди: – Эй, къавмым! Бу кёрлыкъ етер! Мен, озюнден башкъа ич бир ибадетке ляйыкъ олмагъан, ортагъы ве бенъзери олмагъан Аллахкъа ве Онынъ пейгъамбери Хазрети Салихке иман эттим! Бойледже Дженда къабиледен юз киши иле берабер тевхид инанджыны къабул этти.

Путханенинъ реиси исе:

«– Сиир олгъан бир шейге не тез мейиль этесинъиз! Мен сизге даа зиядесини косьтереджем!» деди.

Бойледже, о янъы иман этеджек олгъанларнынъ вазгечтирди.

Дженданынъ къардашы да оларнынъ арасында эди. Путханенинъ реиси, Дженданынъ таджыны алып къардашынынъ башына къоя ве:

«– Бундан сонъ реисимиз сенсинъ!» деди. Бу ерден айырылгъан Дженда, эвине кетти ве анда олгъан бутюн путларны сындырды. Озюне аит олгъан малларыны ве къыйметли шейлерни де, муминлерге дагъытты. Озю исе серт ве къаттылашкъан бир урба кийди. Салих -алейхисселям- иле берабер тевхид инанджыны теблигъ этмеге башлады. Салих -алейхисселям-нынъ баш ярдымджыларындан бири олды.

Имансыз путперестлер, Джендагъа: «– Языкъ санъа! Сен де Салихнинъ сиирине алдандынъ!» дей эдилер. Дженда исе, оларнынъ айткъанларына бакъмай ве Салих -алейхисселям-нынъ янындан айрылмай эди.

Аллах Тааля Хазрети Салихке буюрды:

«Акъикъатен, оларны имтиан этмек ичюн ыргъачы девени ёллагъан бизмиз. Сен оларны козет ве сабыр эт!» (Къамер суреси, 27)

Салих -алейхисселям-, девеси ичюн шу иляхий вахйи бир ольчю олып къойды:

«Эй, къавмым! Иште, сизге муджизе оларакъ, Аллахнынъ ыргъачы бир девеси! Оны быракъынъ. Аллахнынъ топрагъындан отлансынъ (ичсинъ). Онъа яманлыкъ япмагъа ниетленменъ; сонъ сизни якъын бир азап якъалар.» (Худ суреси, 64)

«Салих: (Иште) бу ыргъачы деве (муджизе)дир. Сув ичме акъкъы (белирли бир кунь) онынъ, белли куньлерде де сизинъдир. Онъа бир яманлыкънен илишменъ, ёкъса, сизни буюк бир куннинъ азабы якъалар.» деди. (Шуара суреси, 155, 156)

Бу деве ири, акъыллы ве пек гузель бир деве эди. Кочеги иле берабер отлана ве Аллахны анъар эди. Башкъа айванлар да онынъ эйбетинден къоркъып къача эди. Корьгенлерни айретте къалдыра эди. Отланмасы да башкъа айванлардан фаркълы эди. Бир куньде башкъа айванларгъа ичеджек сув къалмаджакъ къадар шеэрдеки бутюн къуую сувларыны иче эди.

Затен Салих -алейхисселям- сувны пайлаштыргъан эди. Сувны

бир кунь муджизе деве, бир кунь башкъа айванлар иче эди. Деве: «– Ким сют истесе, кельсинъ алсынъ!» дей эди.

Семудлылар да келип, савутларыны толдурып кете эдилер. Деве, сув ичкен сонъ тесбихке девам этер эди. Сютюни ичкен хаста муминлер хасталыкъларындан къуртула эдилер.

Нанкёрлыкъ

Бу буюк муджизе къаршы чаресиз къалгъан кяфирлер, девени ольдюрмеге ниетленелер, амма буны япкъан сонъ азапкъа огърамаларындан къоркъа эдилер.

Лякин Семуд къавмы ичинде олгъан эки къадын, сюрюлеримиз зарар коре, деп, бу девени ольдюрмек ичюн иман этмегенлерни эр вакъыт къызыштыра эдилер. Бу эки къадындан бириси Унейзе бинти Гъанем эди. О, къарт бир къадын эди, факъат гузель къызлары бар эди. Экинджиси Мухейя адында эм зенгин, эм де дюльбер бир къадын эди.

Бу эки къадын да, кяфирлерден бу девени ольдюрмелерини истей эдилер. Чюнки оларнынъ айван сюрюлери, Салих -алейхисселям-нынъ девеси сув ичкени заман, сувсыз къала эди.

Мухейя, эмджесининъ огълу Мыстаны чагъырды:

«– Бу девени ольдюрсенъ, сеннен эвленирим ве бутюн малым сенинъ олур!» деди.

Мыста, бу теклифни къабул этти. Онъа ярдымджы оладжакъ бири керек оладжакъ эди. Къытар исимли бир путперестни тапты. Онъа да Унейзенинъ къызлары теклиф этильди. О да бу къызлардан бирисини сайлап бу чиркин ишни япмагъа къабул этти. Бу эки киши, янына бир къач огъурсызны даа тапып, докъуз киши олдылар. Девенинъ ольдюрмек фикирини имансыз путперестлер арасында яйдылар. Базы инсанларны къандырдылар. Аллах Тааля бу икяени аетте шойле анълата:

«О шеэрде докъуз адам бар эди ки, булар ер юзюнде бозгъунджылыкъ япа, яхшылыкъ тарафына ич янашмай эдилер.» (Немл суреси, 48)

Докъуз адам девени ольдюрмек ичюн тузакъ азырладылар. Мыста окъ атып, девени яралады. Кытар ве янындакилер де девенинъ устюне атылдылар:

«Ниает, о адамлар, девени сойдылар ве Раббининъ эмрине къаршы чыкътылар.» (А'раф суреси, 77)

Девенинъ кочеги къоркъып дагъгъа къачты. Бир риваетке коре, оны да кесип этини ашадылар.

Салих -алейхисселям-, буны эшиткен сонъ, пек кедерленди. Девенинъ янына кетти ве анда узун вакъыт агълады. Къабиленинъ хидаети ичюн дуа этти. Даа сонъра исе, къавимине келип:

«Салих деди ки: Эй, къавмым! Яхшылыкъ бар экен, не ичюн яманлыкъкъа чапышасынъыз? Аллахтан магъфирет тилесенъиз олмазмы? Бельки сизге мерхамет этилир.» (Немл суреси, 46)

Олар исе: Эй, Салих! Эгер сен акъикъатен пейгъамберлерден исенъ, бизни техдит эткен азапны кетир! дедилер.» (А'раф суреси, 77)

«Салих о вакъытта олардан юзь чевирди ве бойле деди: Эй, къавмым! Ант олсун ки, мен сизге Раббимнинъ вахий эттиклерини теблигъ эттим ве сизге огют бердим; факъат сиз огют бергенлерини севмезсинъиз!» (А'раф суреси, 79)

«(Къавмы, Салихке) бойле деди: Сенинъ ве берабериндекилернинъ себебинден угъурсызлыгъа огърадыкъ. Салих (де): Сизге кельген огъурсызлыкъ (себеби), Аллах къатында (язылы)дыр. Ёкъ, сиз имтиангъа таби тутулгъан бир къавимсинъиз, деди.» (Немл суреси, 47)

Къоркъунчлы сес ве зельзеле

«Салих деди ки: Юртунъызда учь кунь даа яшанъ, (сонъ эляк оладжакъсынъыз)! Бу сёз инкяр этильмейджек бир техдиттир.» (Худ суреси, 65)

Бу учь кунь, чаршенбе, джумаакъшамы ве джума эди. Биринджи кунь, юзьлери сарараджакъ, экинджи кунь къызараджакъ; учюнджи кунь къарараджакъ, дёртюнджи кунь исе эляк оладжакъ эдилер.

Ильк гедженинъ сабасында аджайип аллар олды. Девенинъ баскъан ерлерден къан фышкъырды. Япракълар къызарды. Къую сувы, къан къырмызы олды. Огъурсызларнынъ юзьлери сап-сары олды. Докъуз киши: «Салих бизге сиир япа! Оны ве аилесини ольдюрейик!» дедилер.

«Аллахкъа ант ичерек, бир-бирилерине бойле дедилер: Гедже онъа ве аилесине баскъын япайыкъ (эписини олдюрейик); сонъра да велисине: Биз (Салих) аилесининъ ёкъ этилюви сырасында анда дегиль эдик, инанынъ ки догъру айтамыз, дийик.» (Немл суреси, 49)

Бу докъуз киши, гедже Салих -алейхисселямны ольдюрмек ичюн месджидке кельдилер. Бунынъ узерине Джебраиль -алейхисселям- да, Аллахнынъ эмири иле оларгъа таш атып оларны ольдюрди.

Аллах буюрыр:

«Олар бойле бир тузакъ къурдылар. Олар фаркъында олмадан, Аллах да бир тузакъ къурды !» (Немл суреси, 50)

Бу адиседен сонъ Салих -алейхисселям- ве онъа иман эткенлер (тахминен дёрт бинъ инсан) мемлекетлеринден кеттилер.

«Эмиримиз кельгенинен, Салихни ве онен берабер иман эткенлер, бизден бир рахмет оларакъ о куннинъ зиллетинден (азаптан) къуртардыкъ. Шубесиз, Раббинъ къуветлидир, икмет ве укюм саибидир.» (Худ суреси, 66)

Муминлер мемлекетлеринден кеткенинен, имансызларнынъ юзьлери сап-сары, экинджи кунь къып-къырмызы, учюнджи куню исе, сим-сия олды. Азап къайсы тарафтан келеджек деп этрафкъа бакъа эдилер.

Акъ Тааля, Джебраильге эмир этти. О сагълам къаялардан япылгъан биналар парча-парча олды:

«Иште, зулумлары себебинден чёккен эвлери! Анълагъан бир къавим ичюн эльбетте бунда бир ибрет бар.» (Немл суреси, 52)

Фахреддин Разиге коре, Семуд Къавмы, ойле бир сес (сайха) иле элякъ олды ки, сеснинъ шиддетинден эписининъ отьлери патлады:

«Бойледже, юзь берюви къачыныламаз къоркъунч бир сес оларны якъалай къойды! Оларны аман сель чёплюгине чевирдик! Залымлар топлулыгъы Аллахнынъ рахметинден узакъ олсун!» (Му'минун суреси, 41)

«Зулум эткенлерни де о къоркъунч сес якъалады ве юртларында тиз чёке къалдылар.» (Худ суреси, 67)

«Къазанаяткъан шейлери олардан ич бир зарарны узакълаштырмады.» (Хиджр суреси, 84)

«Меним азабым ве тенбиелерим насыл экен! Биз, оларнынъ узерлерине къоркъунч бир сес ёлладыкъ. Аман айван агъылына къоюлгъан от киби ола къойдылар.» (Къамер суреси, 30, 31)

«Бунынъ узерине, оларны азап якъалады. Догърусы, бунда буюк бир ибрет бар; ама чокълары иман этмезлер. Шубесиз Раббинъ, иште, О, мутлакъ гъалиб ве сынъырсыз мерхамет саибидир.» (Шуара суреси, 158, 159)

Семуд къабиленинъ эляк олув себеплери

1. Пейгъамберлернинъ кетирген тевхид инанджыны къабул этмейип «куфюр» ве имансызлыкъларында инатландылар.

2. Пейгъамберлерини динълемейип устюнден кульдилер. Озьлерини буюк корип нефислерине боюн эгдилер.

3. Озь фикирлерини, диннинъ фикирлеринден устюн сайдылар. Бойледже пейгъамберлерининъ даветине къулакъ асмадылар.

4. Фесатчы къадынларнынъ лафларына уйдылар. Оларнынъ, къадынларгъа багълылыкълары янлыш ёлгъа тюшюрди. Бойледже яманлыкъ япкъан докъуз кишинен берабер арекет этип гунахны берабер ишледилер.

5. Башларына кельген иляхий икъазлар ве белялардан, Хазрети Салихни ве муминлерни къабаатлап, хайырлы инсанларны севмей эдилер. Салих -алейхисселямгъа: «– Сен пейгъамбер олмадан эвель башымызгъа бойле фелякетлер кельмез эди!» деп яманлыкълар оларнынъ себеинден олгъанына инандылар.

6. Озьлерине берильген дюнья ниметлерини гъайып этеджеклеринден къоркътылар. Дюнья малына къаршы олгъан къызгъанчлыкъ ве севгилери оларны алдатты.

7. Аллахнынъ эманетине хыянетлик эттилер. Аллахнынъ юдже бир эманети олгъан девени, Салих -алейхисселям-дан муджизе оларакъ истеп, къаршылыгъында иман этмеге сёз берселер де, эписи бир ольдюрдилер.

8. Деве, кимсенинъ мулькю дегиль эди. Бир вакъыф малы эды. Саиби де Дженаб-ы Хакъ эди. Факъат олар, девени ольдюрип вакъыф малына хыянетлик эттилер.

9. Докъуз инсаннынъ зулумы, пек арткъан эди. Олар башкъаларынынъ малларыны зорнен алып, къул акъкъыны саймай эдилер.

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз:

1. Ад къабиленинъ укюмдары Халджаннынъ, Худ-алейхисселям-гъа «Биз бу къадар къалабалыкъ ве кучьлю олгъанымыз алда сен бизге къаршы гъалип келеджегини беллейсинъми?» демеси, Ад къабиленинъ къайсы янълышыны косьтере?

2. Ад къабиленинъ иляхий азабны озь тиллеринен чагъырмасы, оларнынъ къайсы васыфларыны косьтере?

3. Ад Къавмынынъ къасыргъадан эвель кельген азап булутларыны корьселер биле «Булар ягъмур булутларыдыр» демелерининъ себебини **«...Оларнынъ къальплери бар, факъат анъламазлар, козьлери бар, факъат корьмезлер, къулакълары бар, факъат эшитмезлер...»** (А'раф суреси, 179) аетинен айдынлатынъыз.

4. Ад къавиминден эляк олгъанлар, Къур'ан-ы Керимде «ичи бош хурма кутюги» ве «тамырындан къопарылгъан хурма кутюги»не бенъзетильмесининъ себеби недир?

5. Худ -алейхисселям-нынъ муджизелери акъкъында бильги беринъиз.

6. Къавм, Салих -алейхисселям-гъа инанмамакъ ичюн къайсы делиллерни кетирген?

7. Инкярджылар Салих -алейхисселям-дан насыл бир муджизе истедилер?

8. Салих -алейхисселям-нынъ муджизе девесининъ отламасы ве сют акъкъында бильги беринъиз.

9. Аллах Таалянынъ, Семуд Къавимнинъ элякинден эвель оларгъа учь кунь даа вакъыт бермесининъ икмети недир?

10. **«Иште оларнынъ, зулумлары себебинден чёккен эвлери! Анлагъан бир къавим ичюн эльбетте бунда бир ибрет бардыр.»** (Немл суреси, 52) аетиндеки «Иште зулумлары себебинден чёккен эвлери» ифадесинде Семуд къавимнинъ элякэтилюв себеби япкъан зулумларындандыр. Кунюмизде мейдангъа кельген афатлар да, инсанларнынъ япкъан зулумлыкъларнынъ бир нетиджесими?

11. Семуд къабиленинъ; «Корьмегенимиз Аллахкъа инанайыкъмы?» суалине биз джевап берсе эдик нелер айтар эдик?

Б. Ашагъыдаки бош ерлерни толдурынъыз

1. Аллах Тааля, ... уянмалары ичюн, берген ниметлернинъ бир къысымыны Ад къавимнинъ эллеринден алды.

2. Ад къабиленинъ эляк олувынынъ себеплеринден бири, эр кесни озьлеринден ашагъы корьмелерине себеп олгъан .... дигери де, пек бай олгъанларындан .... дыр.

3. Ад къавмы, Худ -алейхисселям-нынъ ель муджизесини корип иман этмегенинден ельнен эляк олды. Бу ельге Къур'ан ифадесинен .... (шиддетли ель) айтылыр.

4. Аллах Тааля, Салих -алейхисселямны .... яшына кельгенинде пейгъамберликнен вазифелендирген.

5. Бир муджизе оларакъ къаянынъ ичинден чыкъкъан деве: .... деди.

6. Семуд къавмы девени ольдюрген сонъ, Салих -алейхисселям-нынъ уярыларына къулакъ асмадылар ве даа да илери кетип: .... дедилер.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз:

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири Ад къабиленинъ ахлякъий васыфларындан бири дегильдир?

А. Заваллы ве зайыф инсанларны зевкъ ичюн къыйнамалары.

Б. Раатлыкъны ве косьтеришни севмелери, Исра суреси ичинде яшамалары.

В. Къальплери къатылашкъан, залым ве гъаддар бир къавим олмалары.

Г. Пек зенгин олып, берекетли багъ ве багъчаларгъа саип олмалары.

2. Ад къавимге буюк бир азап кельмезден эвель, иляхий уярылар кельген эди. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу уярылардан бири дегильдир?

А. Сув чокъракъларынынъ къурумасы, о гузель Ирем багъларынынъ сарармасы ве къурумасы.

Б. Къадынларнынъ узун вакъыт бала догъурмамалары.

В. Узун йыллар къытлыкъ ичинде къалмалары.

Г. Пек шиддетли къум фуртуналары ичинде къалмалары.

3. Ашагъыдакилерден къайсы бири Ад къавимнинъ вазиетлериден бири дегильдир?

А. Пек азгъын бир нефиске саип олып нефиснинъ арзуларына бир тюрлю аким оламамалары.

Б. Аллахнынъ берген Ирем багъларынынъ, гузель эвлернинъ ве башкъа ниметлернинъ шукюрини япмайып, нанкёрлыкъ этмелери.

В. Аллахнынъ ёллагъан пейгъамберине таш атып къыйнамалары.

Г. Аллахнынъ берген ниметлеринен гъурурланып, Аллахнынъ пейгъамберини кучюк корьмелери.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Ад къавимнинъ, иляхий уярыларгъа бакъмадан иман этмемесининъ бир себеби дегильдир?

А. Иман этселер, озьлерине зевкъ берген арамлардан вазгечмеге меджбур эдилер.

Б. Харам ёллардан мал къазанмагъа девам этип оламаджакъ эдилер.

В. Шахсий зевкъ ве истеклери ичюн фукъаре ве кучьсюз кимселерни мугъайтып оламаджакъ эдилер.

Г. Иман эткен сонъ Ирем багъларыны ве саип олгъанлары ниметлерни джояджакъ эдилер.

5. Худ -алейхисселям-, къавимнинъ эляк этиледжегини бильген олса да, сонъ анъгъа къадар оларны имангъа давет эткен. Худ -алейхисселям-нынъ бу арекетинден, ашагъыдакилерден къайсы бирини анъламамакъ керекмиз?

А. Худ -алейхисселямнынъ, къавимнинъ иман этип, къуртулмасыны пек истегенини

Б. Худ -алейхисселям-нынъ халкъыны севгенини ве оларгъа дегер бергенини.

В. Худ -алейхисселямнынъ, пек мераметли олмасы себеби иле къавимге эндириледжек азабкъа разы олмагъаныны.

Г. Аллахнынъ берген теблигъ вазифесини сонъ анъгъа къадар ерине кетирмек истегенини.

6. Ашагъыдакилерден къайсы бири Ад ве Семуд къавимлернинъ ортакъ васыфларындан бири дегильдир?

А. Экиси де Аллахнынъ бол нимет берген зенгин къавимлердир.

Б. Азгъынлыкъ ве сапыкълыкъларыны корип оламаджакъ къадар гъуруры эдилер.

В. Эки къавим де сагълам ве къавий эв япмакънен макътана эди.

Г. Эки къавим де айны больгеде яшагъан ве айны яшайыш къайнакъларындан файдалангъанлар.

7. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Семуд къабиленинъ эляк олмадан эвель башына кельген алларындан бири дегильдир?

А. Юзьлерининъ сап-сары олмасы.

Б. Девенинъ баскъан ерлериден къанлар чыкъмасы.

В. Салих -алейхисселям-гъа яманлыкъ япмакъ истемелери.

Г. Къуюларындаки сувларнынъ къып-къырмызы олмасы.

Д. Семуд халкъы, Салих -алейхисселям-гъа пейгъамберлик вазифеси берильмеден эвель оны пек севе эдилер ве келеджекте оны реис оладжакъ бири оларакъ коре эдилер.

8. Салих -алейхисселямнынъ, тевхид инанджыны теблигъ этмесинден сонъ, яланджы ве эрке олмакънен къабаатламалары оларнынъ насыл бир вазиет ичинде олгъанларыны косьтере?

А. Салих -алейхисселям-нынъ кетирген тевхид инанджыны куфюр ве инатлары себебинен къабул этмейип бойле бир хатагъа тюшкенлерини.

Б. Оларнынъ инанчларына къаршы кельсе де, Салих -алейхисселямны пек севгенлерини.

В. Салих -алейхисселям-нынъ бир чешит хасталыкъкъа тутылгъаныны, я да сиирленген олгъаныны тюшюнгенлерини.

Г. Салих -алейхисселям- иле алякъалы эвельки занлары янълыш олгъаныны фаркъ эткенлерини.

9. «...Сен, олса-олса яхшы тылсымлангъан кимселерденсинъ!» (Шуара суреси, 153) аетиндеки инкярджыларнынъ бу сёзю, къавимнинъ Салих -алейхисселям- акъкъындаки къайсы фикирини косьтере?

А. Артыкъ Салих -алейхисселям-дан нефрет этмеге башлагъанларыны.

Б. Салих -алейхисселям-нынъ менфаатчы бир инсан олгъаныны тюшюнгенлерини.

В. Салих -алейхисселям-нынъ яланджы олгъаныны тюшюнгенлерини.

Г. Салих -алейхисселямнынъ, къавимге реис олмагъа тырышкъаныны тюшюнгенлерини.

10. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Семуд къавиминдеки нанкёрлернинъ муджизе девени ольдюрмек истемелерининъ себеплеринден бири дегильдир?

А. Девенинъ бутюн сувларны ичип башкъа айванларгъа къалдырмамасы.

Б. Девенинъ бутюн отларны ашамасы ве башкъа айванларнынъ ач къалма къоркъусы.

В. Бу девенинъ, Салих -алейхисселям-нынъ косьтерген муджизенинъ бир делиль олмасы себебинен путперестлернинъ оны корьмектен раатсыз олмалары.

Г. Муджизе девенинъ этрафындаки айван сюрюлерини раатсыз

этмеси ве оларгъа зарар бергени.

11. Салих -алейхисселям-нынъ муджизе косьтермесинден сонъ къавимнинъ реиси Дженда ве бераберindeки юз кишининъ иман этмеси, муджизенинъ къайсы сыфатыны косьтере?

А. Муджизелернинъ, яхшы ниетли ве инкярларында инатчы олмагъан инсанларны имангъа алып баргъаныны.

Б. Аллахнынъ, пейгъамберлерден гъайры севген къулларына да лютуф эткени, муджизелернен догъру ёлгъа весиле оладжагъыны.

В. Муджизелер, тек акъыллы ве зийрек инсанларнынъ инана биледжеги февкъульаде адиселер олгъаныны.

Г. Муджизелер, аз да олса къальбинде иман олгъанларыны хидаетке алып бараджагъыны.

ИБРАХИМ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Ибрахим -алейхисселям-, Улуль-азм пейгъамберлердендир.

Бабильнинъ шаркъында олгъан Диджле ве Фырат озенлер арасындаки ерде дюньягъа кельди. Къуветли бир риваетке коре бабасы, самимий бир мумин олгъан Тарухтыр. Тарух вефат эткен сонъ, Ибрахим -алейхисселям-нынъ анасы, Тарухнынъ къардашы олгъан Азернен эвленген эди.

Бундан себеп, бир путперест олгъан Азер, онынъ огей бабасыдыр. Дигер бир риваетке коре исе Тарух, Ибрахим -алейхисселям-нынъ бабасынынъ эски адыдыр. Путперест олгъан сонъ ады Азер олгъандыр.

Имамы Суюти -рахметуллахи алейх- исе, Ибни Аббастан кельген бир риваете коре, Азернинъ, Ибрахим -алейхисселям-нынъ бабасы дегиль эмджеси олгъаныны бильдиргендир.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемден- сонъра инсанларнынъ энъ фазилетлиси одыр. Хакъ Теаля оны «Халилим» (достум) деп хитап эткен. Бу себепнен «Халилю-р-рахман» адынен де анъылыр. Озюне ёлланылгъан аетлер «он сухуф»тыр.

Онынъ дигер бир сыфаты да «Эбуль энбия» (Пейгъамберлер бабасы)дыр. Огъуллары Исмаил -алейхисселям- ве Исхакъ (алейхисселямдыр). Хазрети Исмаилнинъ союндан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селем- эфендимиз; Хазрети Исхакъ союндан да Исраиль огъулларынынъ пейгъамберлери кельген.

Ибрахим -алейхисселям-, Кельдани къабилесине ёлланылгъандыр. Кельдани къабилесининъ укюмдары олгъан Немрут, ильк заманларда адиль ве инсафлы бириси эди. Къабиле, йылдызларгъа ве путларгъа тапа эдилер. Анджакъ Немрут, салтанаты кенъишлеген сонъ, кибирге къапылды ве эйкеллерини яптырып къабилесине:

«Мен де танърыйым... Манъа да тапынъ!» деди.

Бу мевзунен алякъалы оларакъ Къур'ан-ы Керимде бойле буюрыла:

«Аллах, кендисине мульк (укюмдарлыкъ ве зенгинлик) бермеси себебинен къопайып, Рабби акъкъында Ибрахим иле тартышмагъа киргенни (Немрутны) кормединъми! Иште, о заман Ибрахим: Раббим, аят бериджи ве ольдюриджидир! деген эди. О: Мен бериджи ве ольдюриджи меним, деген эди. Ибрахим: Аллах кунешни шаркътан кетирмекте; айды сен де оны гъарптан кетир! деди. Бунынъ узерине кяфир шашмалап къалды. Аллах залым кимселерни хидаете ириштирмез.» (Бакъара суреси, 258)

Бу аети кериме айны заманда Немруднынъ афакъанлыгъы ве куфраны ниметини (ниметлерге къаршы нанкёрлыкъ эткени) бильдирмектедир.

Ривает этильгенине коре Немрут, бир кунь тюшюнде, кокте бир нурнынъ парлагъаныны ве о нурнынъ, кунешнен айнынъ ышыгъыны сёндюргенини корьди. Дигер бир ривaетте исе тюшюнде, бир кишининъ келип кендисини тахтындан эндирип ерге чарпкъаныны корьген эди. Уянып теляшланды. Йылдызсаярларны сарайгъа чагъыртып тюшюни оларгъа анълатты. Олар да:

«– Янъы бир дин келеджек. О динни кетирген кимсе де сенинъ тахтыны ернен бир этеджек. Онъа къаршы тедбиринъни ал!» дедилер.

Бунынъ узерине Немрутнынъ музакере эети, бу вазиетке мани олмакъ ичюн догъгъан огълан балачыкъларны ольдюрильмелерине къарар берди. Бу себепнен, о сырада янъы догъулгъан аман-аман юз бинъ бала ольдюрильди.

Иште о вакъыт Ибрахим -алейхисселям-нынъ анасы да Ибрахимге юклю эди. Догъумы якъынлашкъанынен къоджасы Азерге:

«– Сен путханеге кет! Манъа дуа эт! Эгер огълан догъурсам , оны санъа кетирерим. Сен де Немруткъа алып кетерсинъ. О да баламызны ольдюрир. Бойле этип сенинъ итибарынъ юкселир.» деди.

Азер путханеге кеткен сонъра Ибрахим -алейхисселям- догъды. Анасы шу дакъикъасы оны гизлидже бир къобагъа ерлештирди. Азер эвге къайтып кельгенинен, онъа балачыкъ пек зайыф догъулгъаныны ве бу себептен ольгенини айтты.

Ибрахим -алейхисселям-нынъ анасы, Азер эвден чыкъкъанда бирден баланынъ янына барып, оны эмиздирер. Базан да Хазрети Ибрахим озь пармакъларыны эмгенини корген эди. Зира ривает этильгенине коре Джебраиль -алейхисселям-, онынъ пармакъларынынъ арасындан сют ве хурма шырасыны акъыттырды.

Балалыкъ чагъында къобада кечирген Ибрахим -алейхисселям-, къобадан чыкъкъанында тевхид инанджыны теблигъке башлагъаны ривает этилир.

Ает-и керимеде:

«Биз Ибрахимге (булюгъдан эвель) рущдуны бердик.» (Энбия сурелери, 51) буюрылмакътадыр.

Мында кечкен «рущтнынъ» манасы, догъруны янълыштан айырып олма къабилиетидир. Ибрахим -алейхисселям-, бу рушт саесинде, ич кимсенинъ талим ве тербиесини алмагъан алда нидже буюк иляхи акъикъатларгъа ашина ве тевхид ёлуна къылавуз олгъандыр.

Раббим Аллахтыр

«Гедженинъ къаранлыгъы оны (Ибрахимни) каплагъанынен бир йылдыз корьди. ‘Раббим будыр!’ деди. Йылдыз баткъанынен ‘Мен баткъанларны севмем!’ деди.» (Эн’ам суреси, 76)

«(Даа сонъра) айны догъгъанда корьгенинен (кене) ‘Раббим будыр! деди. О да баткъанынен «Раббим манъа догъру ёлны косьтермесе, эльбетте ёлдан сапкъан топлулыкълардан олурым.» деди.» (Эн’ам суреси, 77)

«Кунешни догъаяткъанда корьгенинен де, ‘Раббим будыр! Зира бу даа буюк... ’ деди. О да, баткъанынъ деди ки: Эй, къабилем! Мен сизнинъ (Аллахкъа) ортакъ къошкъан (бу) шейлерден узакъым!» (Эн’ам суреси, 78)

«Мен ханиф оларакъ юзюмни, коклерни ве ерни яраткъан Аллахкъа чевирдим ве мен мушриклерден дегилим.» (Эн’ам суреси, 79)

Бу ает-и керимелерде ифаде этильген акъикъат; Ибрахим -алейхисселям-нынъ Аллахтан башкъасына тапкъан заваллыларгъа, кеткен ёллары догъру олмагъан ве инанчларынынъ янълыш олгъаныны косьтермесидир.

Айрыджа бу мисаллер, эр бир акъыл саиби кимсенинъ, кендисини яраткъан Аллахнынъ барлыгъына ве сыфатларынынъ бильгисине тефеккюр ёлунен иришип оладжагъыны, долайысынен имангъа къавушып олгъаныны косьтерир. Бу себепнен эхли суннет улемасындан Матуридилер, Ислям дининъ бильгилери етмеген инсанларнынъ даахиреткъуртулышына иришмек ичюн Аллахнынъ барлыгъына ве бирлигине инанмагъа мукеллеф олгъанларыны, анджакъ насыл япыладжагъыны бильмегенлеринден амель япмакътан месуль тутулмаджакъларыны ифаде эткен эдилер.

Тевхидке Давет

Иляхий акъикъатларны идракъ этип Раббини тапкъан ве кендисине, эр кеске насип олмагъан бир илим берильген Ибрахим -алейхисселям-, Тевхидке даветни энъ биринджи бабасы Азерден башлады. Онъа йымшакъ бир услюпнен бойле деди:

«Бабачыгъым! Эшитмеген, корьмеген ве санъа ич бир файдасы тиймеген шейлерге не ичюн табынасынъ?» (Мерьем суреси, 42)

«Бабачыгъым, санъа берильмеген бир илим манъа берильди. Манъа таби ол; сени тюз бир ёлгъа чыкъарайым.» (Мерьем суреси, 43)

«Бабачыгъым, шейтангъа табынма! Чюнки, шейтан, Рахмангъа исьян этти.» (Мерьем суреси, 44)

«Эй, бабачыгъым! Мен санъа Рахмандан бир азапнынъ токъунмасындан къоркъам. О заман, шейтанынъ досту олурсынъ!» (Мерьем суреси, 45)

Азер исе ачувланып:

«Эй, Ибрахим! Сен меним танърыларымдан юзь чевиресинъ? Эгер (оларгъа тиль узатмакътан) вазгечмесенъ, ант олсун ки, сени ташборангъа тутарым. Узун бир заман менден узакъ тур! деди.» (Мерьем суреси, 46)

Факъат Ибрахим -алейхисселям-, Азерге кене йымшакъ бир услюпнен мукъабеле этип (джевап берип):

«Санъа селям олсунъ! Раббимден сенинъ ичюн магъфирет истейджем. Чюнки О, манъа къаршы чокъ лютфкярдыр, деди.» (Мерьем суреси, 47)

Ве бабасынынъ афу этильмеси ичюн дуа этти. Анджакъ дуасы къабул этильмеди. Чюнки бабасы Аллахкъа душманы, онъа къаршы кельгенлерден эди.

Ибрахим -алейхисселям- буны яхшы анълагъан сонъ дуа этмектен деръал вазгечти. Зира кяфирлернинъ афу этильмеси ичюн дегиль, анджакъ хидаетлери ичюн дуа япылырды.

Къур'ан-ы Керим бу хусусы бойле анълатыр:

«Джеэннем эхли олгъанлары ачыкъча белли олгъандан сонъра, акъраба биле олсалар, (Аллахкъа) ортакъ къошкъанлар ичюн афу тилемек, не пейгъамберге ярашыр, не де муминлерге!» (Тевбе суреси, 113)

«Ибрахимнинъ бабасы ичюн афу тилемеси (исе), садедже онъа берген сёзю себебинден эди. Амма, онынъ Аллахнынъ душман олгъаны озюне белли олгъанынен, ондан (деръал) узакълашты. Шубесиз ки Ибрахим, чокъ йымшакъ табиатлы ве пек сабырлы эди.» (Тевбе суреси, 114)

Ибрахим -алейхисселям-, иман этмген бабасыны ве къабилесини, Ханиф: Хакъ динге таби олгъан. Ширк ве ёлдан шашырмайып, Аллахнынъ бирлигине инангъан. Пейгъамберимиз -салляллаху алейхи ве селлем- кельмеден эвельки хакъ динге берильген исим.

«Шу къаршысына кечип, табынаяткъан эйкеллеринъиз де не олмакъта?» (Энбия суреси, 52) деп юзьледи. Олар да Ибрахим -алейхисселямгъа-:

«Биз, бабаларымызны буларгъа табынгъан алда булдыкъ.» (Энбия суреси, 53) деп къаршылыкъ бердилер. Бундан сонъра Ибрахим -алейхисселям- иле бабасы ве къабилеси арасындаки къонушмалар шу шекильде девам этти.

«(Ибрахим): Догърусы, сиз де, бабаларынъыз да ачыкъ бир сапыкълыкъ ичиндесинъиз, деди.» (Энбия суреси, 54)

«Дедилер ки: Бизге акъикъатнымы кетирдинъ, ёкъса оюнбазлардан бирисинъми?» (Энбия суреси, 55)

«(Ибрахим): Ёкъ, сизинъ Раббинъиз, яраттыгъы коклернинъ ве ернинъ де Раббидир ве мен бунъа шаатлыкъ этиджилерденим, деди.» (Энбия суреси, 56)

Азер, пут япып сатар ве онен ихтияджларыны темин этер

эди. Азернинъ дигер огъуллары да, путлары макътар ве путларны сатмакъ мевзусында онъа ярдым этер эдилер. Хазрети Ибрахим -алейхисселям- исе, бабасынынъ кендисине сатмасы ичюн берген путнынъ бойнуна йип багълап базаргъа алып кетер ве акъарет оларакъ оны ерлерде сюйреклер эди. Сонъра путнынъ башыны сувгъа сокъар:

«– Айды чокъ сусадынъ, бираз да сен ич!» дер эди.

Хазрети Ибрахимнинъ путларны йыкъмасы

Кельдани къабилеси йылда бир кунь топланып, байрам япарларды.

Азер, Хазрети Ибрахимге:

«– Сен де бугунь байрам япмакъ ичюн бизнен кель» деди.

Ибрахим -алейхисселям-, хасталыгъыны себеп этип ёлдан кери къайтты ве путханеге кетти. Онда кумюш, бакъыр ве агъачтан япылгъан путлар барды. Оглерине, берекетленмеси ичюн ашлар къоюлгъан эди. Энъ ири пут, алтындан япылгъан бир тахтнынъ устюнде отуртылгъан эди. Путнынъ устюне сырма урбалар кийдирильген, башына тадж къоюлгъан. Ибрахим -алейхисселям-, буюк путтан башкъа бутюн путларны балтанен къырды. Сонъра да балтаны буюк путнынъ бойнуна асты. Акъшам олгъан сонъ Кельдани къабилеси, байрам ериндена путханеге къайткъанларында, корьгенлери манзара къаршысында буюк бир шашкъынлыкъта къалдылар. Тахмин этип:

«– Бу ишни япса япса анджакъ Ибрахим япар!» дедилер.

Артындан шу дакъикъасы Ибрахим -алейхисселям-ны тапып, онъа сорадылар:

«– Бу ишни сен яптынъмы?»

Ибрахим -алейхисселям- бойле джевап берди:

«– Буюк пут, озюнден башкъасына табылмасыны истемей эди. Бу себепнен дигерлерине ачувланды. Сонъунда эписини балтанен парчалады. Балтаны да омузына асты. Истесенъиз бир де озюнден соранъыз! Вазиетни сизге о анълатсынъ!»

Путперест халкъ:

«– Путлар къонушмаз!» дедилер.

Бунынъ узерине Ибрахим -алейхисселям- оларгъа:

«– О алда, насыл олур да озьлерини биле къорчалап оламагъан ве лаф этмеге бильмеген шу чаресиз варлыкълар сизни къорчалар?

Аля даа акъылланмаяджакъмысынъызмы?» деди.

Бу адисе Къур’ан-ы Керимде бойле анълатылыр:

«О (Ибрахим), гизлидже оларнынъ янына барды. (О ерге къоюлгъан ашларны корьгенинен:) ашамайсынъызмы?» (Саффат суреси, 91)

«Не ичюн лаф этмейсинъиз?» (Саффат суреси, 92)

«Ве гизлидже узерлерине юрип сагъ элинен оларгъа къуветли бир дарбе урды.» (Саффат суреси, 93)

«Сонъунда Ибрахим оларны (путларны) парча-парча этти. Ялынъыз оларнынъ буюгине быракъты; бельки онъа мураджаат этерлер деп.» (Энбия суреси, 58)

«(Путлары къырылгъаныны корьген халкъ): Буны танърыларымызгъа ким япты? Шубесиз о, залымлардан биридир, дедилер.» (Энбия суреси, 59)

«(Бир къысмы): Буларны яманлагъан бир генч деп эшиттик; кендисине Ибрахим дениле экен, дедилер.» (Энбия суреси, 60)

«О алда оны деръал инсанларнынъ козю огюне кетиринъ; бельки шаатлыкъ этерлер, дедилер.» (Энбия суреси, 61)

«(Сонъра Ибрахимни о ерге кетиртип): Эй, Ибрахим! Буны иляхларымызгъа сен яптынъмы? дедилер.» (Энбия суреси, 62)

«(О да): Бельки де бу ишни шу буюклери япкъандыр. Айды олардан соранъыз; эгер къонуша иселер! деди.» (Энбия суреси, 63)

«Бунынъ узерине, кенди виджданларына къайтып (озь озьлерине): ‘Залымлар, сизсинъиз сизлер!’ дедилер.» (Энбия суреси, 64)

«Сонъра текрар эски инанч ве тартышмаларына къайттылар: Сен буларнынъ къонушмагъанларыны пек аля билесинъ! дедилер.» (Энбия суреси, 65)

«Ибрахим: Ойле исе, Аллахны быракъып да, сизге ич бир файда ве зарар бермеген бир шейге аля тапынаджакъсынъызмы?

деди.» (Энбия суреси, 66)

«Сизгеде, Аллахны быракъып табынаяткъан шейлеринъизге де, языкълар олсун! Сиз акъылланмазсынъызмы?» (Энбия суреси, 67)

Халкъ, Хазрети Ибрахимнинъ бу ифаделеринден, путларны онынъ йыкъкъанны анълашылды. Бедбахт путперестлер, шу таш парчаларынынъ аджизликлерини тюшюнип де Хакъкъа ёнеледжеклери ерде, япылгъан ишни менимсемейип Хазрети Ибрахимге атеш септилер:

«(Бир къысмы): Эгер иш япаджакъсанъыз, оны якъынъ ве бойледже танърыларынъызгъа ярдым этинъ! дедилер.» (Энбия суреси, 68)

Хазрети Ибрахимнинъ атешке атылмасы

Путперестлер вазиетни Немруткъа бильдирдилер. Немрут, Ибрахим -алейхисселям-ны чагъыртты. Немрутнынъ янына кирген эр кес, эвеля онъа седжде этер эдилер. Ибрахим -алейхисселям- исе, седжде этмеди. Немрут, меракънен себебини сорагъанда, Хазрети Ибрахим:

«– Сени ве мени яраткъандан башкъасына седжде этмем!» деди.

Немрут:

«– Сенинъ Раббинъ ким?» деп сораса, Ибрахим -алейхисселям-:

Аетте бойле буюрылмакъта: Сонъра бир-бирлерине чевирилип «(Путларны ялынъыз ве къорумасыз къалдыргъанынъыз ичюн) асыл сизлер залымсынъыз!» деп, бир-бирлерини къабаатладылар.

«– Меним Раббим тирильткен ве ольдюрген Аллахтыр.» деди.

Немрут:

«– Мен де тирильтирим ве ольдюририм.» деди.

Зиндандан эки киши кетиртти, бирини ольдюрди. Дигерини исе сербест быракъты. Сонъра да:

«– Бакъ, мен де бу ишни беджерип олам.» деди.

Лякин акъылсыз Немрут, тирильтменинъ рух бермек; ольдюрменинъ исе рух алмакъ олгъаныны бильмей эди. Ибрахим -алейхисселям-:

«– Меним Раббим, кунешни шаркътан кетирир. Кучюн етсе сен де буны гъарптан кетир!» деди.

Ает-и керимеде буюрылыр:

«...Ибрахим: ‘Аллах кунешни шаркътан кетирмектедир. Айды сен де оны гъарптан кетир!’ деди. Бунынъ узерине кяфир апышып къалды. Аллах залым кимселери хидаетке эрдирмез.» (Бакъара суреси, 258)

Муфессир Бейзави, ер юзюнде озюни Танры илян эткен биринджи инсаннынъ Немрут олгъаныны бильдирмектедир. О, кендисине берильген мал-мулькюне шукюр этмек ерине бунынъ аксине Аллахны ёкъ сайгъан.

Ибрахим -алейхисселям-нынъ Немрутнен корюшмеси хусусунда эки ривает бардыр:

Биринджиси, Ибрахим -алейхисселям-, путларны йыкъкъан сонъ, оны апс эттилер. Атешке атылмаздан эвель Немрутнынъ узурына кетирдилер. Экинджиси, бир сене къытлыкъ олгъан эди. Бу себепнен Немрут, халкъына гъыда дагъыта эди. Гъыда берген кимсеге:

«– Раббинъ ким?» деп суаль бере эди.

Сыра Ибрахим -алейхисселям-гъа кельгенде о:

«– Меним Раббим тирильткен, аят берген ве ольдюргендир!» деди.

Немрут, бу лафкъа ачувланды. Хазрети Ибрахимге гъыда бермеди. Айрыджа онынъ насыл джезаландырылмасы керек олгъаны хусусында джемаатыны топлап, оларнен акъыл танышты. Хенун адында бир огъурсыз:

«– Оны буюк бир атеште якъайыкъ!» деди.

Бу теклиф къабул этильди. Ибрахим -алейхисселям-ны якъмакъ азырлыгъы башланды. Якъыладжакъ атеш ичюн бир ай девамында одун ташылды. Джаиль халкъ да:

«– Бу инсан, бизим путларымызгъа къаршы чыкъа!» деп, одун ташымакъ ичюн ярдымджы олдылар. Дагъ киби йыгъылгъан одунлар якъылды. Якъылгъан атешнинъ алевлери кокке къадар юкселе эди. Араретинден себеп, къушлар якъынындан биле учамай эдилер. Бутюн азырлыкълар биткен сонъ халкъ, атешнинъ

огюнде топланды. Ибрахим -алейхисселям- эллери къырчмалы ве аякълары бугъавлы олып о ерге кетирильди.

Анджакъ о буюк пейгъамбер «Халилю-р-рахман» олгъаны ичюн агъыр бир вазиетте олмасына бакъмадан буюк бир теслимиет ве тевеккюль ичинде эди. Гонълюнде энъ уфакъ бир къоркъу ве шубе ёкъ эди.

Немрут ве джемааты, онынъ атешке насыл атыладжагъыны музакере эткен ве манджыныкънен атылмасына къарар берген эдилер.

Ердеки ве коктеки мелеклер, айрет ичинде:

Хакъ Теаляя оны «Халилим» (достум) деп хитап этти.

«– Аман Я Рабби, Сени энъ чокъ зикир экен Ибрахим -алейхисселям- атешке атыла! О Сени бир ань биле унутмагъан бир пейгъамбердир! Онъа ярдым этмек ичюн бизге рухсет бер Аллахым?.» деп ялвардылар.

Аллах Таалянынъ изин бермеси узьре бир мелек Ибрахим -алейхисселям-гъа кельди ве онъа:

«– Рузгярлар эмриме берильди. Арзу этсенъ атешни дармадагъын этейим!» деди.

Дигер бир мелек:

«– Сувлар эмриме берильди. Истесенъ атешни бир анда сёндюрейим!» деди.

Бир башкъа мелек:

«– Топракъ эмриме берильди. Тилесенъ атешни ер ютсынъ!» деди.

Ибрахим -алейхисселям- исе, бу мелеклерге:

«– Дост иле достнынъ арасына кирменъиз! Раббим не тилесе мен онъа разым! Къуртарса, лютфундандыр; якъса, къусурымдандыр. Сабыр эткенлерден олурым иншааллах!» деп джевап берди.

Манджыныкъкъа къонып атешке атылмакъ узьре экен де Ибрахим -алейхисселям-:

«Аллах манъа етишир. О не гузель бир векильдир!» дей эди.

Там атешке тюшкенде Джебраиль -алейхисселям- кельди:

«– Бир тилегин бармы?» деп сорады.

Ибрахим -алейхисселям-:

«– Эбет, бир арзум бар, факъат сенден дегиль!» джевабыны берди.

Джебраиль -алейхисселям-, Ибрахим -алейхисселям-гъа айретнен:

«– Не ичюн Аллахтан къуртулыш истемейсинъ?» деди. О да:

«– Алымы О биле! Эм айтасынъмы атеш кимнинъ эмири иле яна? Якъмакъ кимнинъ ишидир?» деп къаршылыкъ берди.

Онынъ бу хусусиетини Аллах Тааля Къур'ан-ы Керимде сена этип (макътап) шойле зикир этер:

«Сёзюнинъ ери олгъан (ахтына вефа косьтерген) Ибрахим...» (Неджм суреси, 37)

Атешнинъ Гулистан Олмасы

Иште, Халилюллахнынъ, бу юдже теслимиет ве ялынъыз Хакъкъа тевеккюли узьре, О даа атешнинъ ичине тюшмеден эвель Аллах Тааля, атешке:

«Эй, атеш! Ибрахимнинъ узерине серин ве селямет ол!» (Энбия суреси, 69) деп эмир этти.

Бу эмирнен берабер Ибрахим -алейхисселям-нынъ тюшкен ери бир анда гулистангъа чевирильди. Онда татлы бир чокъракъ акъып башлады. Бу вазиет узьре Немрут шашырды, эеджанланды ве онъа:

«– Сенинъ иляхына шимди дёрт бинъ сыгъыр кеседжегим!» деди.

Ибрахим -алейхисселям- да:

«– Сен сапыкълыкътан чевирилип Тевхидке кельмегендже кеседжегинъ къурбанларнынъ ич бир къыймети ёкътыр!» деди.

Анджакъ Немрут:

«– Мулькюмни ве салтанатымны феда этип оламам! Факъат кене де къурбан кеседжегим!» деди.

Акъикъаттен де, дёрт бинъ сыгъыр кести. Ибрахим -алейхисселям- иле муджаделе этмеге де вазгечти. Лякин кибир,

гъурур ве инат себеби иле иман этмеди ве огъурсызлардан олды. Бир группа путперест исе, бу муджизе къаршысында иман этип къуртулышкъа эриштилер.

Аллах Таалянынъ ярдымынен Немрутнынъ атешинден сагъ ве салим оларакъ къуртулгъан Ибрахим -алейхисселям-, иман этмегенлерге азабы иляхий хатырлатып:

«Деди ки: Сиз, дюнья аятында бир-биринизни севмек ичюн Аллахны быракъып бир такъым путлар яптынъыз. Сонъра къыямет куню бир-биринизни танымазлыкътан келеджек ве бир-биринизге лянет окъуйджакъсынъыз. Бараджакъ еринъиз джеэннемдир ве сизге ярдым этеджек ич кимсе де тапылмаяджакътыр.» (Анкебут суреси, 25)

Атешке атылма адисесинден сонъра Аллах, Немрут иле Кельдани къабилесинин узерине ёлладжакъ иляхий азаптан къорчаламакъ ве раат ибадет этмелери ичюн Ибрахим -алейхисселям- ве онъа иман эткенлернинъ иджрет этмелерини эмир буюрды. Бойледже Халилни ве муминлерни селяметке ириштирди. Бу вазиет аети керимеде бойле анълатыла:

«Лют да онъа иман эткен эди ве (Ибрахим): Мен Раббиме (Онынъ эмир эткени ерге) иджрет этеджем. Шубесиз О, мутлакъ кучь ве икмет саибидир, деди.» (Анкебут суреси, 26)

Лют Пейгъамбер, Хазрети Ибрахимнинъ къардашыдыр. Пейгъамбер олгъаны дикъкъаткъа алгъанда, онынъ даа эвель куфюрде олып, сонъра да иман эткени тюшюнильмез. Бундан себеп Хазрети Лютнынъ Хазрети Ибрахимге иман эткенини бильдирген аетте, Ибрахим (алейхисселямни) ильк тасдикъ эткеннинъ Лют -алейхисселям- олгъанына ишарет этиле.

Немрут ве Кельдани къабилесининъ эляки

Ибрахим -алейхисселям- Бабильге иджрет эткен сонъ, гъурур ве кибир себебинден иман этмеген Кельдани къабиленинъ узерине, аман-аман тоз алында чиркий сюрюлери ёлланылды. Бу чиркийлер, путперестлернинъ къанларыны эмдилер.

Бойледже о заваллылар, къуругъан инсанлар алгъа келип эляк олдылар. Бир чибин де Немрутнынъ бурнундан кирип мийнине етти. Магърур Немрут, агърысындан токътамадан башыны урдыртар эди. Ниает, шиддетли сонъ дарбесинен башы парчаланды.

Къур’ан-ы Керимде буюрылыр:

«Олар онъа (Ибрахимге) бир тузакъ къурмагъа истеген эдилер; факъат биз оларны, даа бетер зиянгъа огърагъанлар вазиетине сокътыкъ.» (Энбия суреси, 70; Айрыджа бкъ. Саффат, 98)

Дюнья салтанаты иле кибир ве гъурургъа сюрюкленген Немрут ве заваллы къабиле, бутюн инсалыкъкъа ибрет олмакъ узьре чиркий сюрюси тарафындан къанлары эмильген «инсан къурулары» алгъа кельдилер.

Ибрахим -алейхисселям-нынъ иджрети

Ибрахим -алейхисселям- Бабильден джиени Лют -алейхисселям-, эмджесининъ къызы Саре ве бир мумин джемаатынен берабер Урфанынъ дженюбий диярларында бир къасаба олгъан Харрангъа иджрет этти.

Раббининъ эмири иле Ибрахим -алейхисселям-, Саренен эвленди. Даа сонъра кене эмри иляхий иле къарысы Саренен Шамгъа, ондан да Мысыргъа кечтилер. Лют -алейхисселям- да, пейгъамбер оларакъ Содомгъа кочьти.

Мысыр, Фыравун аилеси тарафындан идаре этиле эди. Олар залым ве кибирли кимселер эди. Яд ве гузель бир къадын шеэрге кирсе, деръал Фыравунгъа хабер бериле эди. Эвли исе коджасы ольдюрилир, эгер огълан къардашы исе, ондан рухсет алына эди.

Ибрахим -алейхисселям- ве Саре валидемиз шеэрге киргенинен, сарайгъа хабер бериле. Мысыргъа гузель бир къадын кельди, деп. Ибрахим -алейхисселям-гъа Саре валидемиз ичюн «санъа ким олур?» деп сорадылар. О да «дин къардашы» манасында «къардашымдыр» деди. Бу себептен Ибрахим (алейхисселямни) тиймедилер. Сарени сарайгъа алып кеттилер. Бу адисенен багълы Бухариде кечкен бир хадиси шериф бардыр:

Саре сарайгъа киргенде, деръал абдест алып эки рекят намаз къылды. Аллахтан ярдым истеди. Хакъ Тааля да оны къорчалады.

Фыравун, Сареге якъынлашмагъа истеди. Бирден нефеси кесилип фельч олды. Чюнки Аллах Сарени онынъ шерринден къоруды.

Фыравун, къоркъусындан оны сербест быракъты. Джариеси Хаджерни де эдие оларакъ онъа берди. Этрафтакилернинъ бунъа

айрет эткенини корьгенинен:

«– *Бу къадын бир джиннийдир. Меним янымда бираз даа къалса эди, аз къалсын элякъ оладжакъ эдим. Зарарындан къорунмакъ ичюн онъа Хаджерни бердим!*» (бк. Муслим, Федаил, 154) деди.

Аллах буюрыр:

«Эй иман эткенлер, намаз ве сабырнен Аллахтан ярдым истенъиз.» (Бакъара суреси, 153)

Саре валидемиз де, бу ает-и керименинъ муктезасынджа къылгъан намаз ве Аллах Тааля япкъан дуасы нетиджесинде къуртулышкъа эргендир.

Ибрахим -алейхисселям-, Саре ве Хаджернен бирликте Мысырдан Филистинге къайтты. Себ денильге адамсызлыкъ бир ерде къонакъладылар. Ибрахим -алейхисселям- бир къую къазды. Къуюдан темиз, шеффаф бир сув чыкъты.

Бир муддет сонъра ашайджакълары къалмагъан сонъ Ибрахим -алейхисселям- шеэрге догъру ёлгъа чыкъты. Бираз кеткен сонъра парасы олмадыгъыны хатырлады ве кери къайтты. Ибрахим -алейхисселям- кери къайттыгъында, Саре ве Хаджер бир анда умютсизликке къапылмасынлар деп чувалына къум ве чакъыл къойды. Конъакълап къалгъан ерге къайткъанынен, пек ёрулгъан олгъанындан чувалны быракъып деръал юкълап къалды.

Саре Хаджерге:

«– Чувалны ач!» деди.

Чувалдакилер богъдай олгъан. Деръал оны чекип ун яптылар, отьмек пиширдилер. Ибрахим -алейхисселям- уянгъанында бунъа пек шашырды ве Раббине шукюр этти.

Заман кечмесинен Себ топрагъында берекет артты, Аллахнынъ ниметлери артты. Бир чокъ инсан мында ерлешти ве бу ер къалабалашты. Факъат олар, сонърадан нанкёрлыкъ этип Ибрахим -алейхисселям-нынъ ачкъан къуюдан онъа сув бермеге истемедилер. Халилюллах бунъа чокъ джаны агъырды. Бир пейгъамбер гонълюнинъ бу дередже ынджытмалары себебинден сувлар чекильди.

Буюк бир сувсузлыкъ башланды. Заваллы гъафиллер, бу вазиетни корьген сонъ чокъ пешман олдылар. Гъафлетке

тюшкенленден себеп Ибрахим -алейхисселям-дан афу тиледилер. Афу этильмелери ичюн дуа этмесини риджа эттилер. Чокъ халим бир пейгъамбер олгъан Ибрахим -алейхисселямнынъ-, оларнынъ бу истеклерини къабул этип де Хакъкъа дуа этмеси узерине рахмети иляхийнен сувлар янъыдан чокълашты.

Къушларнынъ джанланмасы

Ибрахим -алейхисселям-:

«Я Рабби, олюлер насыл тирилир деп дюнья козюнен корьмеге арзу этем!» деп истекте булунды.

Бу вазиет, Къур’ан-ы Керимде бойле ифаде этилир:

«Ибрахим Раббине: Эй Раббим, олюни насыл тирильттигини манъа косьтер! деди. Рабби онъа: Ёкъса инанмадынъмы? деди. Ибрахим: Ёкъ! Инандым, факъат къальбим мутмаин олмасы ичюн (корьмек истедим) деди. Бунынъ узерине Аллах: Ойле исе дёрт дане къуш тут, оларны янынъа ал, сонъра (кесип парчала), эр дагънынъ башына олардан бир парча къой. Сонъра да оларны озюне чагъыр; чапып санъа келирлер. Биль ки, Аллах азиздир, хакимдир, буюрды.» (Бакъара суреси, 260)

Ибрахим -алейхисселям-, ольген бир джанлынынъ янъыдан насыл тириледжегини меракъ эткен ве кендисине косьтермесини Раббинден истеди. Аллах Тааля онъа аетте кечкени киби маддий бир мисальнен джевап берген, анджакъ тирилювнинъ маиетини изах этмеген. Чюнки инсаннынъ бильги алув аланы, янъыдан тирильме адисени анъламасы мумкюн дегильдир.

Бундан эвельки аетлерде де кечкени киби пейгъамберлерге берильген бу орьнеклер бирер муджизедир. Муим олгъан, Аллахнынъ бутюн джанлыларны, хусусан инсанны мытлакъа тирильтип эсапкъа чекеджегине иман этмектир.

Шу да бар ки, эр шейге кучю еткен Аллах Тааля кенди истеген шекли иле тириткени ве аят бергени киби, буны къулларнынъ элинен де керчеклештире биле. Ибрахим -алейхисселям-нынъ бу адисеси орьнек олара къ берильмеси мумкюн.

«Меним Раббим аят берер ве ольдюрир.» (Бакъара суреси, 258) деп, Хазрети Ибрахим «Эй Раббим!» деген вакъыт,

Ибрахим -алейхисселям-нынъ Хаджер Валидемизнен эвлилиги

Ибрахим -алейхисселям-нынъ Саре валидемизден эвляды олмагъан эди. Яшлары да баягъы эди. Саре валидемиз, джариеси олгъан Хаджерни азат этип Ибрахим (алейхисселямнен) эвленмесине весиле олды. Бу эвлиликтен Исмаил -алейхисселям- дюньягъа кельди. Бойледже Мухаммеднинъ нуру Исмаил -алейхисселям-гъа интикаль этти. Саре валидемиз исе, бу нурнынъ онынъ васытасы иле акс этеджегини арзу эте эди. Бойле олмагъанына пек кедерленди. Ибрахим -алейхисселям-гъа Хаджер валидемизни башкъа бир дияргъа алып кетмесини сёйледи. Ибрахим -алейхисселям- да Аллахнынъ эмиринен Хаджер валидемизни ве огълу Хазрети Исмаилни кимсенинъ олмагъаны бир дияр олгъан Меккеге алып кетти.

Имам Бухари Азретлернинъ Ибни Аббас -радыяллаху анхдан- риваети шойледир:

Ибрахим -алейхисселям-, Хаджер валидемизни ве даа онынъ эмчектен айырылмагъан Исмаил -алейхисселям-ны Меккеге алып кетти. Келеджекте фышкъыраджакъ «земзем» къуюсынынъ янында бир терекнинъ янында къалдырды. Янларына ичи хурма толу бир сепет ве ичи сув толу бир тести къойды. Сонъра кери къайтты. Хаджер валидемиз аркъасындан сесленди:

«– Бизни мында къалмамызны Аллахмы эмир этти?»

Ибрахим -алейхисселям-:

«– Эбет!» деп джевап берди.

Хаджер валидемиз буюк бир тевеккюль ве теслимиетле:

«– Ойле исе Раббим бизни къорчалар! Зараргъа огъратмаз!» деди. Исмаил -алейхисселям-нынъ янына къайтты.

Хаджер валидемиз ве Исмаил -алейхисселям- козьден гъайып олгъан сонъ, Ибрахим -алейхисселям- эллерини ачты ве Раббине шойле ялварды:

«Эй, Раббимиз! Эй, Саибимиз! Намазны дос-догъру къылмалары ичюн мен, неслимден бир къысмыны сенинъ Бейт-и Харамнынъ (Кябенинъ) янында зираат япылмагъан бир вадиге ерлештирдим. Артыкъ Сен де инсанлардан бир къысмынынъ гонъюллерини оларгъа мейль эт ве мейвалардан

буларгъа рызыкъ бер!

Умют этилир ки, бу ниметлерге шукюр этерлер.» (Ибрахим суреси, 37) (Бухари, Энбия, 9)

Аллах -джелле джелялюх- Ибрахим -алейхисселям-нынъ дуасыны къабул этти. Бу дуа иле, хадж ве умре япкъан муминлернинъ бу дияргъа нисбетен, къальбиндеки муаббети артмакъта, рух ве гонъюллери де раатлыкъ ве тынчлыкъкъа эришмекте. Бу дияргъа берекет оларакъ чешит хурма ве дигер мейваларнен толып ташмакътадыр. Ондан да гъайры Ибрахим -алейхисселям-нынъ бу ниязыны, ондан «земзем» сувнынъ чыкъмасына да весиле олгъандыр. Ибрахим -алейхисселям-нынъ кетирген бир гюгюм сув биткен эди. Хаджер валидемиз Сафа ве Мерве адлы тёпе арасында, де о тарафкъа де бу тарафкъа еди сефер чапманынъ себеби де, о кимсесиз диярда ярдым ве дестек япаджакъ инсанны корьме умюти эди. Бу эки тёпе арасы тахминен дёрт юз метр къадардыр. Хаджер валидемиз бир тарафтан чапа бир тарафтан да Хазрети Исмаилге бакъа эди. Онда дегиль бир инсан, бир къуш биле учмай эди. Ич бир ерде аятий чизгилер корюнмей эди. Хаджер валидемиз, Мерве тёпеси устюне кельгенинде бир сес:

«– Сус ве эйидже динъле!» деди.

Бу Джебраильнинъ сеси эди.

Хаджер валидемиз деръал сеснинъ кельген тарафкъа къайтты. Бу сес кендисине:

«– Сиз эр шейге къадир олгъангъа эманетсинъиз! Сакъын махв олурмыз деп къоркъма! Иште, бу ер Бейтуллахнынъ еридир. О бейти шу бала ве бабасы япаджакътыр. Аллах -джелле джелялюх бу бейтнинъ саибини зайи этмез (зарар ве зиянгъа огъратмаз)!» деди.

Хаджер валидемиз къонушма биткен сонъ, огълу Исмаилнинъ янына кетти. Корьди ки, Исмаил -алейхисселям-нынъ аягъынынъ тюбюнден сув фышкъыра! Буюк бир севинч ичинде Раббине шукюр этти. Битеджек къоркъусынен къумдан бир чукъур япты.

Сувгъа да «токъта, токъта!» манасына кельген «Зем, зем!» деди.

Бир тевеккюль ве теслимиетнинъ семереси оларакъ фышкъыргъан бу сув, къыяметке кадар умметке шифа оларакъ акъмагъа девам этеджектир. Бойлеликнен Ибрахим -алейхисселям-ве Хаджер валидемиз, теслимиетлерининъ нетиджесинде буюк

бир берекетке наиль олдылар. Айрыджа, бу берекетнинъ дигер бир тезахюраты да, Хаджер валидемизнинъ «Сафа иле Мерве» арасында япкъан «сай»нынъ, къыяметке кадар япыладжакъ бутюн хадж ве умре ибадетлеринде бир рукун оларакъ девам этмеси де, оларгъа садакъа-и джарие олмасыдыр. Ана-огъул, къуракълыкъ ве адамсыз олгъан бу диярда аятларына девам эте эдилер. Андан кечкен Джурхум къабилеси, бир къушнынъ девамлы бир ерге догъру энгенини ве сонъра текрар авагъа учкъаныны корьди. Бу ерде аят алямети бар, итималы ташыгъаныны тюшюнип, анда эки киши ёлладылар. Кельгенлер земзем сувуны корьгенинен, Хаджер валидемизден:

«– Мында ерлешмеге мумкюнми?» деп рухсет алдылар.

Хаджер валидемиз, «сувда мулькиет иддиа этмемек» шарты иле изин берди. Бойлеликнен, Меккеге ерлешкен ильк къабиле, Джурхумилер олды.

Къурбан имтианы

Хазрети Ибрахим -алейхисселям-, Бабильден Шамгъа кеткенде:

«Мен Раббиме кетем; О манъа догъру ёлны косьтереджек! ‘Раббим, манъа салихлерден бир эвлят бер!’ деген эди.» (Саффат суреси, 99, 100)

Мында, кальптен, яни ич алемден энъ юдже досткъа догъру бир вуслат ёлджулыкъ япылгъанына ишарет этиле.

Ает-и керименинъ девамында Хазрети Исмаилнинъ мужделенмеси ве Къурбан адисеси анъылмакъта:

«Иште, о заман, биз онъа халим бир огъул мужделедик.» (Саффат суреси, 101)

«Бабасынен берабер юрип кезеджек чагъына иришкенинен (бабасы): Яврučыгъым, руяда сени богъазладыгъымы корем; бир тюшюн, не дерсинъ? деди. О да джевабен: Бабачыгъым, сен эмир этильген шейинъни яп! Иншааллах, мени сабыр эткенлерден тапарсынъ! деди.» (Саффат суреси, 102)

«Эр экиси де теслим олып, (Ибрахим) оны манълайы устюне ятыртып: Эй, Ибрахим! Руяны акъикъийлештирдинъ. Биз эйилерни бойле мукяфатландырырмыз. Бу, акъикъатен, чокъ агъыр бир имтиандыр деп сеслендик.» (Саффат суреси, 103-106)

«Биз огълуна бедель оларакъ, онъа буюк бир къурбан бердик. Арттан келеджеклер арасында онъа (эйи бир нам) быракътыкъ: ‘Ибрахимге селям!’ дедик. (Иште) биз эйилерни бойле мукяфатландырырмыз. Чюнки, о, бизим мумин къулларымыздандыр.» (Саффат суреси, 107-111)

Ибрахим -алейхисселям-, Хазрети Исмаил ве Хаджер валидемизни Меккеге быракътыкътан сонъра, Саре валидемизнинъ янына догъру ёл алды. Арада бир, Хаджер валидемизнен Исмаил -алейхисселям-ны ёкълай эди. Бир сеферинде Меккеде бир руя корьди. Руясында, аетте буюрылгъаны киби Исмаил (алейхисселямни) къурбан эте эди. Ибрахим -алейхисселям-, руя шейтанимы, Рахманимы деп шубелене эди. Анджакъ, айны руя учь кунь арды-сыра девам этти. Бу куньлер, хадж мевсимининъ теврие, арефе ве байрамнынъ биринджи куню эди.

Бир риваетте Ибрахим -алейхисселям-:

«– Аллах, манъа бир огъул берсе, оны къурбан этеджегим!» деген эди. Иште, бу сёз онынъ имтиана таби тутулмасынынъ себебидир.

Ибрахим -алейхисселям-, Раббинден кельген иляхий эмрини ерине кетирмек ичюн Хаджер валидемизге, огълу Исмаилни достуна алып кетеджегини айтып, Исмаилни ювундырмасыны, гузель къокъулар сурьмесини истеди. Хазрети Исмаилге де янына бир йип ве пычакъ алмасыны тенби этти ве:

«– Огълум, Аллах ризасы ичюн къурбан кеседжегим!» деди.

Арафатта аджыларнынъ вакфеге тургъан ерге догъру ёл алмагъа башладылар. Бу арада шейтан, инсан суретинде Хаджер валидемизнинъ янына кельди ве онъа:

«– Ибрахим, огълуны къайда алып кеткенини билесинъми?» деди.

О да:

«– Достуна алып кете.» джевабыны берди.

Шейтан:

«– Ёкъ, кесмеге алып кете.» деди.

Хаджер валидемиз:

«– О огълуны пек севе!» деп мукъабеле этти.

Шейтан девамнен:

«– Аллах эмир эткени ичюн сояджакъ экен!» деген сонъ, Хаджер валидемиз:

«– Эгер Аллах эмир этти исе, бу гузель бир шейдир. Биз Онъа тевеккюль этермиз.» деди.

Шейтан, Хаджер валидемизни алдатып оламаджагъыны анълап, Исмаил -алейхисселям-нынъ янына кетти. Бу сефер де онъа сорады:

«– Бабан сени къайда алып кеткенини билесинъми?»

Исмаил -алейхисселям-:

«– Достуны зиярет этмеге.» деди.

Шейтан:

«– Ёкъ, сени кесмеге алып кете. Раббининъ бойле эмир эткенини зан эте!» деди.

Джевап оларакъ Хазрети Исмаил:

«– Аллах эмир эткен исе, буны севе-севе эда этермиз!» деп шейтаны къувды. Оны ташлады.

Шейтан Исмаил -алейхисселям-ны да къандырып оламады. Бу сефер Ибрахим -алейхисселям-гъа къайтты:

«– Эй, къарт! Огълуны къайда алып кетесинъ? Шейтан сени руяда къандыргъан! О руялар шейтанийдир.» деди.

Ибрахим -алейхисселям-:

«– Сен шейтансынъ! Деръал бизден узакълаш!» деди.

Эллерине едишер таш алды ве шейтанны учь айры ерде ташлады.

Иште, хаджда къыяметке кадар рукун оларакъ девам этеджек олгъан «шейтан ташлама», бу шекильде башлатылды. Бу ал, оларнынъ тевеккюль ве теслимиетлеринин бир нишанеси оларакъ озюнден сонъраки умметлерге нумюне олгъандыр.

Ибрахим -алейхисселям-, Исмаил (алейхисселямнен) берабер Минадан Арафаткъа догъру кеткенлеринде семадаки мелеклер баягъы эеджанландылар. Айретнен бир- бирлерине:

«Субханаллах! Бир пейгъамбер бир пейгъамберни къурбан

этмеге алып кете!» дедилер.

Ибрахим -алейхисселям- огълу Хазрети Исмаилге бу ишнинъ акъикатыны анълатты:

«– Эй, огълум, руямда сени Къурбан этмеге эмир алдым.» деди.

Исмаил -алейхисселям-:

«– Бабачыгъым, буны санъа Аллах эмир эттими?» деп сорады.

Ибрахим -алейхисселям-:

«– Эбет!» деди.

Джевап оларакъ Исмаил -алейхисселям-:

«– Бабачыгъым! Сен эмир этильген шейни яп! Иншааллах, мени сабыр эткенлерден олурым!» деди. Онъа джаныны феда этмеге азыр олгъаныны бильдирди. Бабасыны раатлаткъан бу ифаделерден сонъра да:

«– Эй, бабачыгъым! Немрут сени атешке аткъаны вакъыт сабыр эттинъ. Аллах сенден разы олды. Мен де Къурбан этильмеге разым. Иншаалах мени сабыр эткенлерден булурсынъ. Сенден айырылгъан сонъ Раббиме; дюнья ниметлеринден айрылып да, дженнетке къавушаджагъым! Меним къасеветим, озь элинле къурбан этеджек эвлятнынъ асретини аят бою чекеджек олмандыр. Эй, бабачыгъым! Буны даа эвель бильдирсейдинъ де, анамнен де ведалашып сагълыкълашсайдым!» деди.

Ибрахим -алейхисселям-:

«– Огълум, ананнынъ итиразындан къоркътым!» деди.

О арада Исмаил -алейхисселям- даа еди я да он учь яшында эди.

Хазрети Али, Пейгъамберимиз -салляллаху алейхи ве селлемден- шойле ривает эте:

«Аллах Тааля, Ибрахим -алейхисселям-гъа ер ве коклери косьтергени вакъыт, Ибрахим -алейхисселям-, Аллахкъа къаршы исьян этмекте олгъан бирини корьди. Аллахкъа оны эляк этмеси ичюн дуа этти. Аллах Тааля, оны эляк этти. Башкъа бир асийни корьди. Онынъ ичюн де беддуа этти. О да эляк олды. Бир башкъа исьянкары даа корьди; онынъ да эляк олмасыны тиледи; о да эляк олды. Бойледже бир къач киши эляк этильди. Сонъра Аллах, Ибрахим -алейхисселям-гъа бойле вахий буюрды:

– Эй, Ибрахим! Акъикъаттен сен дуасы мустеджаб бир кимсесинъ! Къулларымнынъ эляки ичюн манъа дуа этме! Зира олар меним назарымда учь хусусиети иле къыймет къазанмалары мумкюндир:

1. Къул, яптыкъларына тевбе этер, мен де тевбесини къабул этерим.

2. Онынъ сюлялесинден мени зикир этеджек бир несиль келир.

3. Къыямет кунюнде истерсем оны афу этерим, истерсем джеза servерим.»

Дигер бир риваетте шойле айтыла:

Къур’ан-ы Керимде: **«Бойледже, биз, Ибрахимге семават ве арзынъ укюмдарлыгъыны, аджайип ве гъараибини косьтердик.»** (Энʼам суреси, 75) буюрылгъанына бинаен Ибрахим -алейхисселям-, эр гедже кокке чыкъарылырды. Кене бир гедже семагъа чыкъарылгъан эди. Ярамай амеллер ишлеген бир гунахкярны корьди ве шойле деди:

«– Эй, Аллахым! Бу адам сенинъ берген рызкъыны ашай, сенинъ арзында ашай ве бунъа бакъмадан эмирлерини ерине кетирмей. Оны эляк эт!»

Аллах Тааля да о кимсени эляк этти. Башкъа бир гунахкярны корьгенинде онынъ да элягъына дуа эткенинен, кендисине шойле нида этильди:

«– Эй, Ибрахим! Къулларымнынъ эляки ичюн беддуа этмектен вазгеч! Оларгъа вакъыт бер, аджеледжи олма!

Чюнки мен оларнынъ исянларыны даима корем кене де эляк этмейим!»

Эвляды буюк бир теслимиет иле: «– Эмир этильгенини ерине кетир, бабачыгъым!» айткъанындан сонъра Халилюллах, огълуны кесмек ичюн азырланды ве элине пычакъны алып шойле деди:

«– Эй, Аллахым! Бу меним огълумдыр. Къальбимнинъ мейвасыдыр ве манъа инсанларнынъ энъ севимлисидир.»

Бу арада шойле бир нида эшитильди:

«– Сен меним къулумны эляк олмасыны истеген геджени хатырлайсынъмы? Сенинъ огълуна шефкъатлы олгъанынъ киби, мен де къулларыма шефкъатлы ве мераметли олгъанымы

бильмейсинъми? Сен менден къулумны эляк этмеми истеген эдинъ. Шимди мен де сенден огълуны кесмени истейим!» (Рамазаногълу М. Сами, Ибрахим -алейхисселям-, с, 44-46)

Аллахнынъ эмирине бинаен къурбан этиледжек Исмаил -алейхисселям-, Ибрахим -алейхисселям-гъа шойле васиет этти:

«– Эй, бабачыгъым! Бир къач васиетим бар:

1. Эллеримни ве аякъларымны эйи багъла ки, джан аджысынен чапаланып бир къусур этмейим.

2. Этеклерини топла ки, устюне къаным сычрамасынъ.

3. Пычагъынъ кескин олсун ки, джан бермек къолай олсун! Эм де сенинъ ишинъ тез олур.

4. Богъазларкен юзюме бакъма! Бельки бабалыкъ шефкъатынен мерхамет косьтерирсинъ де, даянамайып Аллахнынъ эмирини кеч эда этерсинъ.

5. Кольмегимни анамгъа алып кет! Теселли тапсынъ! Онъа: «Огълунъ шефаатчы оларакъ Аллахкъа кетти.» дерсинъ! Ибрахим -алейхисселям-, бу сёзлерни динълер экен, козьлеринден яшлар акъты. Чокъ агълады ве «Явручыгъым сен манъа Аллахнынъ эмир эткен шей акъкъында не гузель ярдымда олдынъ!» деди, сонъра эллерини ачып:

«Я Рабби, манъа сабыр бер! Ихтиярлыгъым себебинен манъа рахмет эт!» деп дуа этти.

Исмаил -алейхисселям- да:

«Я Рабби, бу иште манъа сабыр ве даянмакъ ичюн кучь бер!» деп дуа этти.

Исмаил -алейхисселям- даа сонъра:

«– Бабачыгъым, кок къапылары ачылды. Мелеклер айретлер ичинде Аллахкъа седжде этелер:

‘Я Рабби, сенинъ ризанъ ичюн бир пейгъамбер бир пейгъамберни кесмек узьре... Сен оларгъа мерхамет эт!’ деп нияз этелер.» деди.

Артындан:

«– Бабачыгъым, муаббетнинъ шарты, эмири кечиктирмемектир! Айды эмир этильгенини ерине кетир!» деп бабасына метанет

берди.

Ибрахим -алейхисселям-, Исмаил -алейхисселям-ны ятырды:

«– Эй, явручыгъым! Къыяметке къадар санъа веда олсун! Эндики корюшювимиз къыяметтедир!» деди.

Пычакъны къуветлидже Исмаил -алейхисселям-нынъ богъазына чекти. О анда Аллах Тааля, Джебраильге:

«– Етиш! Пычакъны чевир!» буюрды.

Джебраиль -алейхисселям-, бир анда «Сидре»ден келип пычакъны чевирди. Ибрахим -алейхисселям- исе, кене къуветлидже пычакъны чекти. Пычакъ бу сефер де кесмеди.

Аллах:

«Ибрахим, акъикъаттен руясыны тасдикъ этти. Садакъат косьтерди.» буюрды.

Артындан эмри иляхинен Джебраиль -алейхисселям-, о анда Дженнеттен бир къой эндирильди ве текбир кетирди:

«Аллаху экбер Аллаху экбер! Ля иляхе илляллаху ве Аллаху экбер! Аллаху экбер ве лилляхиль хамд!»

Ибрахим -алейхисселям-, бу текбирни эшиткенинен текрарлады:

«Аллаху экбер Аллаху экбер! Ля иляхе илляллаху ве Аллаху экбер! Аллаху экбер ве лилляхиль хамд!»

Исмаил -алейхисселям- да:

«Аллаху экбер Аллаху экбер! Ля иляхе илляллаху ве Аллаху экбер! Аллаху экбер ве лилляхиль хамд!»

деди.

Бойлеликнен арефе куню сабах намазындан башлап байрамнынъ дёртюнджи куню экинди намазына къадар девам эткен «тешрик текбирлери» пейда олды[20].

Баба ве огълу шукюр этип, эвлерине къайттылар. Хаджер анымызнен Исмаил -алейхисселям- къуджакълаштылар. Ибрахим -алейхисселям- да текрар Саре анамызнынъ янына къайтты. Ибрахим -алейхисселям- атешке атылмакънен кенди нефсинен,

20 Тешрик текбири Къурбан байрамынынъ 1-2-3-4 куньлеринде, фарз намазларындан сонъра бирер кере окъуна.

огълуны къурбан этме эмири иле итаатнен де эвлядынен имтиан этильген; нетиджеде тевеккюль ве теслимиети, онъа эр эки имтианы да къазандыргъан эди. Невбет, мал-мульк имтианы кечирмеге кельди.

Бир риваете коре; Ибрахим -алейхисселям-нынъ 12 бинъ къой барды. Оларны къорчалагъан чокъ копеги бар эди. Дюньягъа къул олгъанларны, дюньевий зийнет ве сюслерге алданып кеткенлерни акъарет этмек ичюн копеклернинъ боюнларына алтындан тасма такътыргъан эди.

Джебраиль -алейхисселям- бир кунь Ибрахим -алейхисселям-гъа инсан сыфатында кельди ве онъа:

«– Бу сюрюлер кимнинъдир?» деп сорады.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Раббимнинъ. Мен де эманетчисийим!» деди.

Джебраиль -алейхисселям-: «– Манъа сатарсынъмы?» деди.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Раббимни бир кере зикир эт, учьте бирини; учь кере зикир эт, тамамыны берейим!» деди.

Джебраиль -алейхисселям-:

«Раббимиз! Сенинъ улюхиетине якъышмагъан нокъсан сыфатлардан тамамынен мунеззехсинъ, мукъаддессинъ.

Сен мелеклернинъ ве Джебраильнинъ Раббисинъ» деди.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Ал, эписи сенинъдир, алып кет!» деди.

Джебраиль -алейхисселям-: «– Мен мелегим, аламам!» деди.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Сен мелек исенъ, мен де «Халилюллах»ым (Аллахнынъ достум). Бергенимни кери алмам!» деди.

Ниает Ибрахим -алейхисселям- сюрюлери сатты. Бу паранен кениш топракъ мейданыны алды ве бу ерни мусульманларнынъ къуллануви ичюн вакъуф этти. Бойлеликнен, ильк вакъуф этме Ибрахим -алейхисселям-нен башлангъан олды.

Иште, Аллахнынъ Халиль олгъан Ибрахим -алейхисселям-, Аллах ичюн бутюн серветини бир анда феда эткен, бу имтианы да мувафакъиетли кечип, акъикъий дост (Халиль) олгъаныны исбат этти.

Ибрахим -алейхисселям-нынъ Исхакъ огълу догъумынен мужделенмеси

Аллах Тааля Ибрахим -алейхисселямгъа-, огълуны къурбан этмек иле садакъат косьтергени ичюн -баягъы ихтиярлагъан олмасына бакъмадан- мукяфат оларакъ бир огълан даа берди. О сырада Ибрахим -алейхисселям- 120, Саре валидемиз 90 я да 99 яшында эди. Аллах Тааля шойле буюргъандыр:

«Салихлерден бир пейгъамбер оларакъ онъа (Ибрахимге) Исхакъны мужделедик. Кендисини ве Исхакъны мубарек эйледик. Лякин эр экисининъ неслинден эйилик эткен де, нефсине ап-ачыкъ зулум эткен де булуныр.» (Саффат суреси, 112, 113)

Ибрахим -алейхисселям-нынъ фарикъ бир хусусиети де мусафирперверлиги эди. Эр кесни ашатыр эди. Онынъ унваны, «мусафирлер бабасы» анламына кельген «эбуль-эдьяф» ты.

Мусафирперверлик, бир пейгъамбер чизгисидир. Ашта орта ёлны тутмагъа дикъкъат этмеси керектир. Зира тойгъан сонъ ашамакъ исрафтыр. Бундан да гъайры мусафирге зияфет ве мусафирликте ашалгъан ашта Исра суресиф этмек ёкътыр.

Анджакъ зияфет ве даветнинъ садедже Аллах ризасы ичюн япылмасы шарттыр.

Ибни Аббаснынъ риваетине коре; Джебраильнен берабер бир зюмре мелек, Исхакъ -алейхисселям-нынъ муждесини берип, Ибрахим -алейхисселям-ны севиндирдилер. Ондан сонъ Лют къабилесини эляк этмек ичюн ёл алдылар.

Мелеклер, Ибрахим -алейхисселям-ны зияретке, инсан сыфатында олып мусафир оларакъ кельген эдилер. Ибрахим -алейхисселям-да, оларгъа тана этини къызартып оглерине къойды. Олар бу емектен ашамагъандан сонъ Ибрахим -алейхисселям-, мусафирлернинъ бирер мелек олгъанларыны анълагъан эди. Исхакъ -алейхисселям-нынъ догъумыны мужделемек ичюн кельгенлерини бильмегенинден къоркътты.

Ибрахим -алейхисселям-, «– Аллахнынъ гъазапланаджакъ бир шей олдымы? Ёкъса къабилемни эляк этмегеми кельгенлер?» деп бир къасеветке тюшти.

Кене де мелек олып олмагъанларыны эйидже анъламакъ ичюн текрар:

«– Буюрмазсынъызмы?» дегенде, олар:

«– Биз уджретсиз ашамаймыз!» дедилер.

Бунынъ узерине Ибрахим -алейхисселям- башта «Бисмиллях» сонъунда «Эльхамдулиллях» деди. Мелеклер онынъ ичюн:

«Иште, акъикъий Халиль ве Аллахнынъ досту!» дедилер.

Артындан да Ибрахим -алейхисселямгъа-:

«– Къоркъма я Ибрахим, биз мындан Лют къабилесине кетип, оларны эляк этеджекмиз!» дедилер.

Бойлеликнен емек емемелерининъ ве келиш себеплерини айдын шекильде анълашылгъан олды. Ибрахим -алейхисселям-нынъ къоркъусы кечти, мелеклер тарафындан Исхакъ -алейхисселям- ве Якъуб -алейхисселям- мужделенди.

Бу къонушмаларыны Саре валидемиз перде аркъасындан динълей эди. Саре валидемиз, ар ве эдеп саиби олгъаны ичюн элини юзюне къапатты. Эфендисининъ ве кендисининъ ихтияр олмасы себебинен бу муждени айретле къабул этти.

Мелеклер де:

«– Сен Аллахнынъ эмирине ве такъдирине шашырасынъмы?» дедилер.

Ибрахим -алейхисселям-, берильген мужделерге севинир экен, Лют Къабилесининъ эляк оладжагъына да, амма муминлернинъ бу эляк олмаджагъыны бильмегенинден себеп чокъ кедерлене эди. Азап олмасын деп, ильтиджа этмек истеди.

Мелеклер исе, артыкъ дуанынъ файда бермеджегини ве бу азапнынъ ялынъыз мункирлерге келеджегини онъа бильдирдилер. Ибрахим -алейхисселям- ферахлады ве севинди.

Бу акъикъат, Къур’ан-ы Керимде бойле ифаде этиле:

«Ант олсун ки, эльчилеримиз (мелеклер) Ибрахимге мужде кетирдилер ве: Селям (санъа!) дедилер. О да: (Сизге де) селям, деди ве дерьал къызартылгъан бир бузавны кетирди.» (Худ суреси, 69)

«(Ибрахим суреси, мусафирлерининъ) эллерини ашкъа узатмагъанларыны корьгенинен, оларны ябанджылар санды ве ичине бир къоркъу тюшти. Дедилер ки: Къоркъма! (Биз мелеклермиз). Лют къабилесине ёлланылдыкъ.» (Худ суреси, 70)

«О арада ханымы аякъта эди ве (бу сёзлерни эшитинкенде) кульди. Онъа да Исхакъны, Исхакънынъ артындан да Якъубны мужделедик.» (Худ суреси, 71)

«(Ибрахимнинъ ханымы): Оладжакъ шей дегиль! Мен би**р къоджа къары, бу къоджам да бир ихтияр экен бала догъураджаммы? Бу акъикъаттен шашыладжакъ бир шей! деди.»** (Худ суреси, 72)

«(Мелеклер) дедилер ки: Аллахнынъ эмирине шашасынъмы? Эй, эв халкъы! Аллахнынъ рахмети ве берекетлери сизинъ узеринъиздедир. Шубесиз ки О, макъталмагъа ляйыкътыр, эйилиги болдыр.» (Худ суреси, 73)

«Ибрахимден къоркъу кетип, кендисине мужде кельгенинен, Лют къавмы акъкъында (аман-аман) бизнен муджаделеге башлады.» (Худ суреси, 74)

Чюнки Хазрети Ибрахим, Лют къабилесининъ инкярджыларына келеджек олгъан фелякет ве гъазапкъа, Лют (алейхисселямнен) онъа инананларнынъ да огърадждакъларындан къоркъа, бу себептен азапнынъ олмамасы ичюн исрарнен Аллахкъа ялварды.

«Чюнки Ибрахим, акъикъатен йымшакъ табиатлы, юреги яныкъ, кендисини тамамен Аллахкъа берген бири эди.» (Худ суреси, 75)

Айрыджа даа эвель кокке чыкъарылгъанда, асилер ичюн япкъан эляк дуалары себебинен озюне ваки олгъан иказы иляхийнен де къальби къулларгъа къаршы сонъ дередже мерхаметнен толу эди. Анджакъ, Лют къабилеси, рахмети иляхиеге тамамен сырт чевирип ве о дереджеде афакъанлашкъан эдилер ки, артыкъ азапнынъ кельмеси къачынылмаз олды. Чюнки олар, азапнынъ келмесини Исра суресирнен истегенлер. Бунынъ ичюн де япып кельдиклери меланетлерине девам эткенлерди. Темиз инсанларны араларында корьмек биле истемей эдилер. «Темизлер арамыздан чыкъсын!» деп айта эдилер.

Къальби Аллахнынъ къулларына къаршы мерхаметнен толгъан Ибрахим -алейхисселям-гъа мелеклер дедилер ки:

«Эй, Ибрахим, вазгеч! Чюнки Раббининъ (азап) эмири кельгендир. Ве оларгъа (мункирлерге), кери чевирильмез бир азап мытлакъа келеджектир!» (Худ суреси, 76)

Бу акъикъат, Зарият суресининъ 24-30-нджы аетлеринде эмиетине бинаен текрар этилир.

Ибрахим -алейхисселям-нынъ Хазрети Исмаилни зиярет этюви

Исмаил -алейхисселям- Джурхумилерден бир къызнен эвленди. Олар тарафындан чокъ севилип сайылды. Олардан Арапча огренди. Исмаил -алейхисселям-нынъ анасы, Хаджер валидемиз вефат эткенде Кябенинъ янында «Хиджр» ерде комюльгендир.

Исмаил -алейхисселям- эвленген сонъ Ибрахим -алейхисселям-, огълуны корьмеге кельди. Факъат огълу эвде ёкъ эди. Рефикъасына сорады, о да:

«– Рызкъымызны къазанмакъ узьре кетти.» деп джевап берди.

Сонъра Ибрахим -алейхисселям-: «– Маишетинъиз, алынъыз насыл?» деп сорады.

Исмаилнинъ ханымы: «– Буюк бир сыкъынты ичиндемиз, баягъы фена бир вазиеттемиз!» деп джевап берди.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Эфендинъ эвге кельгенде менден онъа селям айт; капынынъ босагъасыны денъиштирсинъ!» деди.

Исмаил -алейхисселям- эвге кельгенде, ис эткен гузель къокъудан бабасынынъ эвге келип кеткенини, анълады: «– Эвимизге кельген олдымы?» деп ханымына сорады.

Ханымы да: «– Эбет, къарт бир киши кельди. Менден сени сорады, джевап бердим. Маишетимизни сорады; мен де шиддетли бир сыкъынты ичинде олгъанымызны сёйледим.» деди.

Бунынъ узерине Исмаил -алейхисселям-: «- Васиет оларакъ бир сёз сёйледими?» деп сорады.

О да: «– Онъа селям сёйле, къапынынъ босагъасыны денъиштирсинъ! демеми тенбиеледи.» деди.

Бу сёзлердеки инджелиги къаврагъан Исмаил -алейхисселям- ханымына:

«– О кельген ихтияр киши бабамдыр. Манъа, сенден айрылмамы эмир этти. Артыкъ сен аиленинъ эвине кете билесинъ!» деди ве эвден айрылды. Даа сонъра Джурхумилерден башкъа бир къадыннен эвленди.

Ибрахим -алейхисселям-, Аллахнынъ истеген муддет кечкен сонъра текрар Исмаил -алейхисселям-нынъ эвине кельди; амма оны кене эвде тапмады. Исмаил -алейхисселям-нынъ янъы эвленген ханымына Исмаилни сорады. О да: «– Маишетимизни къазанмагъа кетти.» деди.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Насылсынъыз, маишетинъиз, кечиминъиз эйими?» деп сорады.

Къадын: «– Эльхамдулиллях, хайыр, сеадет ве боллукъ ичиндемиз.» деп Аллахкъа хамд этти.

Ибрахим -алейхисселям-: «– Не ашап не ичесинъиз?» деп сорагъанда Къадын: «– Эт ашаймыз, сув ичемиз.» деди.

Ибрахим -алейхисселям- да: «– Я Рабби! Буларнынъ этлерини ве сувларыны мубарек къыл!» деп дуа этти.

Артындан Исмаил -алейхисселям-нынъ ханымына:

«– Эфендинъ кельгенде онъа селям сёйле; къапынынъ босагъасыны сагълам тутсынъ!» деди.

Исмаил -алейхисселям- эвге кельгенде; кене ичерде ис эткени гузель къокъудан бабасынынъ, эвине тешриф эткенини анълады ве ханымына:

«– Эвимизге кельген олдымы?» деп сорады.

Ханымы: «– Эбет, нур юзлю бир ихтияр кельди.» деп Ибрахим -алейхисселям-дан медху сенанен сёз этти.

Сонъра шойле девам этти:

«– Сени сорады: «Рызкъымызны къазанмагъа кетти.» дедим.

«Кечиминъиз насылдыр?» деди. Мен де «Хайыр ве сеадет ичиндемиз.» дедим.

Исмаил -алейхисселям-:

«– Санъа бир шей васиет эттими?» деп сорады.

«– Эбет о мухтерем ихтияр: Эфендине селям сёйле; къапынынъ босагъасыны сагълам тутсынъ» деди.

Бунынъ узерине Исмаил -алейхисселям-: «– *Иште о, бабамдыр. Сен де эвимизнинъ шерефли босагъасысынъ. Бабам сени хош туттмамы ве сеннен эйи кечинмеми эмир этти.*»

деди. (Бухари, Энбия, 9)

Бу къыссадан анълашыла ки, шукюр, ниметнинъ девамлы олмасына ве артмасына весиле олур. Аллахнынъ ихсан эткени ниметлерни аз корип, шикяетте булунмакъ нанкёрлыкътыр. Нетиджеси исе, ниметлернинъ азалмасы ве бу ниметлерден марум къалматыр.

Кябенинъ къурулышы

Ибрахим -алейхисселям- сенелер сонъра Меккеге къайтты. Исмаил (алейхисселямнен) къуджакълашып йылларнынъ асретини унутмагъа тырыштылар.

Хазрети Ибрахим, огълуна:

«– Раббимнинъ эмири бар. Бир бейт (бина) къураджакъмыз. Сен де манъа ярдым этерсинъ!» деди.

Исмаил -алейхисселям- ве Джебраиль -алейхисселям- таш ташыды. Ибрахим -алейхисселям- да бейтнинъ дуварларыны котерди. Макъамы Ибрахимдеки Ибрахим -алейхисселям-нынъ аякъ изи олгъан мермер де, Кябе дуварларнынъ къурулыш япылгъанда лифт вазифесини беджерген.

Аллах Тааля буюрыр:

«Бир заманлар Ибрахим, Исмаилнен берабер Бейтуллахнынъ темеллерини юксельте, (шойле сёйлейдилер): Эй, Раббимиз! Бизден буны къабул буюр; шубесиз сен эшиткенсинъ, бильгенсинъ.» (Бакъара суреси, 127)

Кябенинъ япылышы акъкъындаки риваетлерге коре, Хазрети Адемнен Хавва, дженнеттен чыкъарылгъаны вакъыт, ер юзюнде Арафатта къаршылаштылар, берабер гъарп тарафкъа догъру кеттилер. Кябенинъ олгъан ерге келирлер. Мында Адем -алейхисселям- къаршылашкъанларына шукюр этмек ичюн Раббине ибадет этмек истер. Дженнетте олгъанда, этрафында таваф этип ибадет эткени нурдан дирекнинъ текрар кендисине берильмесини Аллахтан нияз этер. Иште, о нурдан дирек онда теджелли этер ве Хазрети Адем, онынъ этрафында таваф этип Аллахкъа ибадет этер. Бу нурдан дирек, Хазрети Шит -алейхисселям- заманында гъайып олур, еринде къара бир таш къалыр. Хазрети Шит, бу ташнынъ олгъан ерге; эскиси киби таштан, дёрт коше бир бина япар ве о къара ташны бинанынъ

бир кошесине ерлештирир. Иште бугунь «Хаджеруль- Эсвед» деп билинген къара таш о таштыр. Сонъра Нух туфанында бу бина, узунджа бир вакъыт къумлар астында комюлип къалыр.

Хазрети Ибрахим, Аллахнынъ эмринен Кябенинъ олгъан ерине огълу Исмаил -алейхисселям-ны ве анасынен берабер анда ерлештирир. Сонъра Исмаил (алейхисселямнен) берабер Аллахнынъ эмри иле Кябе олгъан ерни къазар. Хазрети Шит тарафындан япылгъан бинанынъ темеллерини тапар. О темеллернинъ устюне бугунь мевджут олгъан Кябени инша этер. Аетте «Бейтуллахнынъ темеллерини юксельте» джумлеси де буны ифаде этмектедир.

Ибрахим -алейхисселям-, Кябе тамамланынджа Аллахкъа шойле дуа этти:

«Эй, Раббим! Буерни эмин бир шеэр яп! Халкъындан Аллахкъа ве ахирет кунюне инангъанларны чешитли мейваларнен бесле! (Ибрахимнинъ дуасыны къабул эткен) Аллах Тааля буюрды ки: Ким инкяр этсе, оны аз бир вакъыт файдаландырыр, сонъра да оны джеэннем азабына сурюклерим. Барыладжакъ не яман бир ердир орасы!» (Бакъара суреси, 126)

Аллах, инкяр эткенлерни де дюньяда рызыкъландырып ниметлеринден истегенлери киби истифаде этмелерине имкян бермектедир. Шу алда дюнья нимети, кишининъ иманына ве ибадетине багълы дегильдир. О, муминге де кяфирге де берилир. Акъикъатен дюнья ниметлери, бирер имтиан весилесидир. Хайырлы олып олмадыкъларыны оларнынъ нетиджелерине багълыдыр.

Мульк ве икътидар, эгер къуллукъкъа весиле олса, о заман бу эки джианда да сеадети кетирир. Азгъынлыкъ ве сапыкълыкъкъа себеп олса, бу да эбедий аятны махв этер, сеадет ерине фелякет кетирир.

Ибрахим -алейхисселям- дуасына шойле девам этти:

«Эй, Раббимиз! Бизни санъа бойсунгъанлардан эйле! Неслимизден де санъа итаат эткен бир уммет чыкъар; бизге ибадет усулларымызны косьтер; тевбелеримизни къабул эт; зира тевбелерни чокъча къабул эткен, чокъ мерхаметли олгъан анджакъ Сенсинъ.» (Бакъара суреси, 128)

«Эй, Раббимиз! Оларгъа, араларындан сенинъ аетлерини

кендилерине окъуйджакъ, оларгъа китап ве икметни огретеджек, оларны (нефислерини) темизлейджек бир пейгъамбер ёлла! Чюнки, устюн кельген, эр шейни ерли-ериндже япкъан ялынъыз Сенсинъ!» (Бакъара суреси, 129)

Аетте кечкен дуанен багълы оларакъ Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селем-:

«*Мен, атам Ибрахим -алейхисселям-нынъ дуасы; Иса -алейхисселям-нынъ муждеси!*» (Ахмед бин Ханбель, В, 262) буюргъанлар. Эки джиан кунеши Фахр-и Кяинат -салляллаху алейхи ве селем- Эфендимизнинъ пак сойлары Ибрахим -алейхисселям-гъа шу шекильде сыраланыр:

1. Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селем-,

2. Абдуллах,

3. Абдульмутталиб (Шейбе),

4. Хашим,

5. Абд-и Менаф (Асыл ады Мугире'дир),

6. Кусай (Зейд деп де адландырылыр),

7. Хаким (Киляб),

8. Мурре,

9. Ка'б,

10. Люэй,

11. Галиб,

12. Фихр (Курейш),

13. Малик,

14. Надр,

15. Кинане,

16. Хузейме,

17. Мудрике,

18. Ильяс,

19. Мудар,

20. Низар,

21. Ма’ад,

22. Аднан.

Аллах Ресульнинъ темиз сильсилеси, Аднангъа къадар сайылмакътадыр. Аднан да Исмаил -алейхисселям-нынъ сулялесиндендир. Анджакъ бу экиси арасындаки заман фаркъы билинмемектедир.

Хуляса, Хазрети Ибрахим -алейхисселям-нынъ неслинден пейгъамберлер кельмеси ве бильхасса Фахр-и Кяинат олгъан барлыкъ нуру Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ тешрифэтмеси, Ибрахим -алейхисселям-нынъ пейгъамберлер тарихындаки мустесна ве мутена ерини косьтермектедир. Кябе ве «менасик-и хадж», Ибрахим -алейхисселям-нынъ къыяметке къадар девам этеджек олгъан руханий хатыраларынен толудыр. Айрыджа миллионларджа мусульман, эр кунь беш вакъыт намазнынъ тахийятында Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге салят эткенде, Аллахнынъ, Ибрахим -алейхисселям-гъа лютуф эткен саляты да зикир этмектедир. Шойле ки:

«Аллахым! Ибрахимге ве аилесине рахмет эткенинъ киби, Мухаммедке ве аилесине де рахмет ет. Шубесиз, Сен, макъталмагъа ляйыкъсынъ ве юджесинъ.»

«Аллахым! Ибрахимге ве алине хайыр ве берекет лютуф эткенинъ киби, Мухаммедке ве алине де хайыр ве берекет ихсан эт. Шубесиз, Сен, макъталмагъа ляйыкъсынъ ве юджесинъ.» (Бухари, Деават 32; Тирмизи, Витир, 20; Ибн-и Мадже, Икаме, 25)

Исмаил -алейхисселям- Къур’ан-ы Керимде ады анъылгъан пейгъамберлердендир. Кендисине «Аллахнынъ Къурбаны» манасында «Зебихуллах»да денир. Исмаил -алейхисселям-Емменден айрылып Хиджаз диярларына кочь эткен Джурхуми къабилесине пейгъамбер олгъандыр. Исмаилнинъ келиме манасы, Аллахкъа итаат эткен демектир. Ибранидже Исмуелдир. Араплар исе Исмаил деп теляффуз эткенлердир.

Хазрети Исмаил Джурхумилернинъ балаларынен берабер осип, олардан окъ атманы огренген эди. Генчлик девиринде чокъ эйи окъ атар.

Еслем къабилесинден бир эет, окъ атма ярышмасыны япар

экен Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- янларына барып оларгъа:

«Эй, Исмаил огъуллары! Окъ атынъыз! Сизнинъ атанъыз да уста бир окъ атыджы эди.» буюргъандыр. (Бухари, Энбия, 9)

Исмаил -алейхисселям- бабасынынъ вефатындан сонъра Кябе ве хадж иле багълы хызметлерини девам этти. Ильк оларакъ, Кябени ортю иле ортти. Юдже Аллах онъа пейгъамберлик берди. Оны Мекке ве чевресинде отургъан Джурхум ве Амалика халкъынен емен къабилелерине, Мериб ве Хадрамевт тарафларына пейгъамбер оларакъ ёллады. Хазрети Исмаил оларны элли йыл Хакъ динге давет этти. Базылары онъа инанды, базылары исе инанмады. Факъат иман эткенлер чокъ аз эди. Исмаил -алейхисселям- вазифесинде сабыр ве себат косьтергенлерден эди.

Хазрети Исмаилнинъ, сёзюне садыкъ, намазны ве зекятны эмир эткен, Раббининъ къатында рызагъа эрген бир пейгъамбер олгъаны ает-и керимеде бойле анълатылыр:

«Хабибим! Китапта Исмаилни де анъ. Чюнки о сёзюнде тургъан бир кимсе эди ве бир ресуль, бир неби эди. Эхлине (ве умметине) намазны ве зекятны эмир этер эди. Эм Раббининъ къатында ризасыны къазангъан бир кимсе эди.» (Мерьем суреси, 54, 55)

Муджизелери

1. Тикенли чёллерни ешиль бостанлар этмеси,

2. Къысыр къойлар, онынъ дуасы берекетинен сют бермеси ве юнлернинъ ипек киби олмасы.

3. Дуа этмесинен янында олгъан къумларнынъ ун олмасы.

4. Земзем онынъ себебинен чыкъмасы ве къыяметке къадар девам этеджек олмасы.

Исмаил -алейхисселям-нинъ энъ белли васыфлары:

«Пек сабырлы, йымшакъ ве теслимиетли бир пейгъамбер олмасыдыр.

Исхакъ -алейхисселям- Хазрети Ибрахимнинъ Сареден догъгъан огълудыр. Саре анамыз Исхакъ -алейхисселям-ны

догъураджагъыны огренгенинде пек тааджипленип бойле деди:

«(Ибрахимнинъ къадыны:) Оладжакъ шей дегиль! Мен бир къарт къадыным, бу къоджам да бир ихтияр олып, бала догъураджагъыммы? Бу керчектен шашыладжакъ бир шей! деди.

(Тефсирджилернинъ изаатына коре, Ибрахим -алейхисселям- 120 яшында, къадыны исе, 90 яшында эди).

«(Мелеклер) дедилер ки: Аллахнынъ эмрине шашасынъмы? Эй, эв халкъы! Аллахнынъ рахмети ве берекети сизнинъ узеринъиздедир. Шубесиз ки, О, макътавгъа ляйыкътыр, эйилиги болдыр.» (Худ суреси, 72, 73)

«Салихлерден бир пейгъамбер оларакъ, онъа (Ибрахимге) Исхакъны мужделедик. Кендисини ве Исхакъны мубарек (къутлы ве берекетли) эйледик. Лякин, эр экисининъ неслинден эйи кимселер оладжагъы киби, кендине ачыкътан-ачыкъ яманлыкъ эткенлер де оладжакътыр.» (Саффат суреси, 112, 113)

Къур’ан-ы Керимде Исхакъ -алейхисселям- макъталгъан:

«(Эй, Хабибим!) Къувет ве басирет саиби къулларымыз Ибрахим, Исхакъ ве Якъубны да анъ! Чюнки биз оларны халис (бир хаслет) олгъан ахрет тюшюндженен ихляслы (кимселер) къылдыкъ. Акъикъатен де олар, бизим къатымызда сечильгенлерден, энъ хайырлы кимселердендир.» (Сад суреси, 45-47)

Исхакъ -алейхисселям- бабасынынъ вефатындан сонъ Шам ве Филистин халкъына пейгъамбер оларакъ вазифелендирильген, Аллах Тааля оны сайланылгъан ве хайырлы бир инсан эткен. Къартлыгъында кёр олгъан. Исхакъ -алейхисселям-нинъ эгиз огълу олгъан. Булар Якъуб ве Ийстыр.

Исхакъ -алейхисселям- омюрнинъ сонъуна догъру эки огълуна да айры айры дуа эткен. Якъубкъа несилинден пейгъамберлер, Ийскъа да союнынъ бол олып ондан меликлер ве султанлар кельмеси ичюн Дженаб-ы Хакъкъа нияз эткен.

Хазрети Исхакъ, риваетке коре юз алтмыш яшларында, бу куньки Филистиннинъ олгъан топракъларда, Къудус якъынларында вефат эткен. Бабасы Ибрахим -алейхисселям-нынъ къабирнинъ янына комюльген. (Ибн-и Эсир, эль-Камиль, I, 127)

Фаркълы риваетлерге коре Муджизелери:

Исхакъ -алейхисселям-нынъ пейгъамберлигини къабул этмеген къабилеси онъа:

«– Айванлар сенинъ пейгъамбер олгъанына шаатлыкъ этмеселер, биз санъа инанмамыз!» дедилер.

Исхакъ -алейхисселям- да айванларгъа: «– Эй, айванлар! Меним ким олгъанымны айтынъыз!» деди.

Тильки: «Аллахнынъ пейгъамберисинъ!» деди.

Газель: «Халилюллахнынъ огълусынъ!» деди.

Эчки де: «Аллахнынъ пейгъамберисинъ! Санъа иман этмеген джеэннемлидир!» деди.

Исхакъ -алейхисселям- Къудуста къабилесине динни теблигъ эткенде, бу сефер де олар:

«– Эгер шу дагъ къыбырдаса, санъа иман этермиз!» дедилер.

Аллахнынъ эмири иле дагъ буюк эйбетнен салланды. Къудус халкъы иман этти.

Къабилесине иманны теблигъ эткенде, онъа сыгъыр терилери кетирильген эди. Терилерни кетирген:

«– Буларны тирильт!» деди.

Исхакъ -алейхисселям- да терилернинъ ичине къум толдурды, даа сонъра Аллахкъа дуа этти ве эписи джанланды.

Башкъа бир муджизеси де, эли тийкен бутюн къойларнынъ къозуламасы эди.

Исхакъ -алейхисселям-, Филистинде вефат эткен ве Халилюррахман якъынында комюльген.

Алейхисселям!

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз:

1. Ибрахим -алейхисселям-гъа не ичюн «Эбуль-Энбия» айтылгъан?

2. Кельдани къабилесининъ укюмдары эвеллери адалетли бир киши олып, не ичюн даа сонъра озь эйкелини яптырып иляхлыкъ иддиасында булунгъан?

3. Немруднынъ, къыраллыгъы асырында тахминен юз бинъ янъы догъгъан балаларыны ольдюрильме себеби недир?

4. Пейгъамберлернен къаршылашмагъан ве оларнынъ теблигълеринден хабери олмагъан инсанлар, махшер кунюнде анги месулиетлерден себеп эсабкъа чекиледжеклер?

5. Бир инсан, тюшюнип, акъыл ёлунен тевхид инанджына келип олурмы? Буны, Хазрети Ибрахимнинъ аятындан орьнек берип ачыкъланъыз.

6. Ибрахим -алейхисселям-, чевредекилерге Хакъ динини анълатмадан эвель путлар табынаджакъ барлыкълар оламаяджагъыны анълаткъан. Ибрахим -алейхисселям-нынъ бойле бир усулнен арекет этмесининъ себебини ачыкъланъыз.

7. Ибрахим -алейхисселям-, путханедеки бутюн путларны сындыргъан сонъ, не ичюн балтаны буюк путнынъ бойнуна аскъан?

8. Нух -алейхисселям-нынъ огълуна япкъан дуанен Ибрахим -алейхисселям-нынъ бабасына япкъан дуасыны къыясланъыз.

9. Ибрахим -алейхисселям- атешке атылгъанында Аллах Таалянынъ атешке олгъан эмири не эди?

10. Немрут, Ибрахим -алейхисселям-нынъ ап-ачыкъ муджизесини корьсе де не ичюн иман этмеген?

11. Фыравуннынъ сарайына алынгъан Саре анамыз, Фыравуннынъ зулумына огърамамакъ ичюн не япкъан?

12. Хаджда рукун оларакъ япылгъан «шейтангъа таш атмакъ» иши, къайсы вакъианен багълы?

13. Арефе куню сабах намазындан башлап байрамнынъ дёртюнджи куню экинди намазына къадар девам эткен «тешрикъ

текбирлери» къайсы адисеге багълыдыр?

14. Биринджи кере Ибрахим -алейхисселям-нынъ аятында керчеклешкен ве бугуньки вакъуф муэссесесининъ темели къабул этильген адисени анълатынъыз.

15. Хазрети Ибрахимнинъ, атешке атыладжакъ анында онъа кельген учь мелекнинъ ярдымыны къабул этмейип ве атешке тюшеджекте «Не ичюн Аллахтан къуртулыш истемейсинъ» деген Джебраильге де: «О вазиетимден хабердар! Атеш кимнинъ эмринен яна! Якъмакъ кимнинъ иши!» джевабы, бу дешетли анда насыл бир дуйгъу ичинде олгъаныны косьтермекте?

16. Исмаил -алейхисселям-ны анъгъан аетте онынъ къайсы сыфатларындан анълатыла?

17. Хазрети Мевлянанынъ «Аллах ёлунда атешке кирмек бардыр. Лякин атешке атылмаздан эвель озюнъде «Ибрахимлик» васыфы олып олмагъаныны къыдыр. Чюнки атеш «Ибрахимлерни» таныр ве якъмаз.» сёзюни «тевеккюль» бакъымындан ачыкъланъыз.

18. Исхакъ -алейхисселям-нынъ къач огълу бар эди? Оларнынъ эр бирине насыл дуалар япты?

19. Сад суреси 45-47-нджи аетлеринде Аллах, Исхакъ -алейхисселям-нынъ анги бир васыфларына дикъкъат бериле?

20. Узун йыллар баласы олмагъан ве энди умюти де къалмагъан Саре анамыз: **«Оладжакъ шей дегиль! Мен ихтияр бир къадын, бу акъайым да къарт бир кимсе олгъанда догъураджаммы?»** (Худ суреси, 72) дегенде насыл дуйгъулар ис этиле?

21. Ает-и керимеде Ибрахим ве Исхакъ -алейхисселям- ичюн кечкен: **«Лякин эр экисининъ несилинден яхшы кимселер оладжагъы киби, озюне ачыкътан-ачыкъ яманлыкъ эткенлер де оладжактыр.»** (Саффат суреси, 112, 113) ифадесинден не анълаймыз?

Б. Ашагъыдаки бош къалгъан ерлерни толдурынъыз:

1. Аллах Тааля Ибрахим -алейхисселям-ны Халилим (достум) деп адландыргъан. Бу себепнен онъа .... айтыла.

2. Фыравун, Саре анамызгъа мусаллат олгъанда оны .... беллеп пек къоркъкъан эди. Бу себептен къуртулмакъ ичюн оны

сербест эткени киби, ... де онъа эдие оларакъ берди.

3. Ибрахим -алейхисселям- эр кесни ашатып ичиргени ичюн онъа .... (мусафирлернинъ бабасы) деп айтыла эди.

4. Земзем сувнынъ чыкъмасы .... ʼынъ дуасы себеп олды.

5. Исхакъ -алейхисселям- .... ве .... халкъына пейгъамбер оларакъ ёлланылгъан.

6. Исхакъ -алейхисселям-, огълу .... гъа несилинден пейгъамберлер кельмеси ичюн дуа этти.

7. Исхакъ -алейхисселям-, огълу Ийскъа да союндан .... ве .... кельмеси ичюн дуа этти.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз:

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири Ибрахим -алейхисселям-нынъ тевхид инанджыны теблигъ эткенде къуллангъан бир ёл дегильдир?

А. Татлы тиль ве йымшакъ сёз иле назик бир усул къулланып, теблигъке энъ якъын чевреден башламакъ.

Б. Къабилесинден, инанмагъан кишилернинъ хидаетке эришмелери ичюн даима дуа этмек.

В. Путпереcтлернинъ инангъан иляхларны аджиз олгъаныны ве оларнынъ бир ишке ярамагъанларыны эр фурсатта айтмакъ ве я косьтермек.

Г. Путпереcтлернинъ путларгъа бираз даа аз тапып, даа аз гунахкъа кирмелери ичюн путханедеки путларны сындырмакъ.

2. Ибрахим -алейхисселям-нынъ нефс имтианы насыл керчеклешти?

А. Немруткъа къаршы дженклешмекнен.

Б. Атешке атылмакънен.

В. Инсанларгъа къыйын шартларда хакъ динини анълатмакънен.

Г. Исмаил -алейхисселям-ны къурбан этмекнен.

3. Атеш Ибрахимге гулистан олмасы муджизесинден сонъра Немрут пек тааджипленген эди. Ибрахимге деди ки:

«Шимди сенинъ Раббине дёрт бинъ сыгъыр кеседжем», керчектен де дёрт бинъ сыгъыр кести. Бундан сонъ Хазрети Ибрахим иле муджаделе этмектен де вазгечти. Анджакъ кене де иман этмеди. Ашагъыдакилерден къайсы бири Немруднынъ бу арекетининъ себеби дегильдир?

А. Байлыгъыны ве салтанатыны джояджагъындан къоркъмасы.

Б. Акъикъатны бильмесине бакъмадан кибир ве инатлыгъыны енъип оламамасы.

В. Кескен къурбанлар къабул этильмейджек олгъаны ичюн, инатлыгъынынъ артмасы ве бу себептен иман этмеге якъынлашмамасы.

Г. Халкъ огюнде итибарынынъ тюшмесинден къоркъмасы.

4. Ибрахим -алейхисселям- инсан сыфатында кельген мусафирлернинъ мелек олгъанларыны насыл анълады?

А. Устюндеки урбаларындан.

Б. Чокъ лаф этмегенлеринден.

В. Аш ашамагъанларындан.

Г. Сытылгъан юзьлю олмамаларындан.

5. Кельданий къабилесининъ укюмдары олгъан Немрут, идареджиликнинъ ильк йылларында адалетли, инсафлы ве яхшы укюмдар эди. Анджакъ, о даа сонъра сапыкълыкъкъа тюшип, кибирге ве гъурургъа къапылып иляхлыкъ иддиасында булунаджакъ къадар илери кетти. Ашагъыдакилерден къайсы бири бунынъ себеплеринден бири дегильдир?

А. Зенгинлигининъ артмасы ве чевресиндеки кишилернинъ зияде урьмет ве макътавы оны эркелеткен.

Б. Салтанат ве акимиетининъ кенишлемеси, озюнде табиат устю къуветлернинъ инанмасына себеп олгъан.

В. Немруднынъ дюнья малына ве кечиджи истеклерге олгъан севгиси, оны дюньягъа даа чокъ багълагъан, салтанатыны джоймакъ къоркъусы исе, оны даа залым ве озюни бильмез бир

алгъа кетирген.

Г. Немруд, Ибрахим -алейхисселям-нынъ пейгъамберлигини куннеген, онда олгъан маневий ниметлерге къыскъангъан ве онъа къаршы олгъан бу куньджюликни озюне илях айттыраджакъ къадар девам эттирген.

6. Хазрети Ибрахимнинъ яратыджысыны къыдырып, башта йылдызны корип ондан эткиленюви, айны корьген сонъ йылдызны, кунешни корьгенден сонъ айны бир тарафкъа ташлап ве ниаетинде буларнынъ ич бирининъ онъа илях оламаяджагъыны анъламасы, темсилий бир анълатмадыр. Бу адиседен чыкъараджагъымыз дерс ашагъыдакилерден къайсы бири олмалы?

А. Инанчсыз олгъан бири, яратыджысыны къыдырмагъа йылдызлардан башласа акъикъий иляхыны тапар.

Б. Бу ердеки анълатма темсилий олгъаны ичюн керчек яшяйышта бойле бир вазиет оламаз.

В. Хазрети Ибрахимнинъ бир къач кере шубе эткен сонъ, Аллахны танымасы, иман этменинъ не къадар къыйын олгъаныны косьтермекте.

Г. Бир инсангъа иляхий бир дин улашмаса биле табиаттакъа бакъып, тюшюнип яратыджысы олгъан Аллахны тапып олур ве Оны танымасы мумкюндир.

7. «Эбуль-эдъяф» не демектир?

А. Етимлернинъ бабасы

Б. Зулумлгъа огърагъанларнынъ бабасы

В. Факъырларнынъ бабасы

Г. Мусафирлернинъ бабасы

8. Ибрахим -алейхисселям- огълу Исмаил -алейхисселям-ны къурбан этмек ичюн кеткенде шейтан бу иштен вазгечирмек ичюн сырасынен кимлерге кетти?

А. Ибрахим -алейхисселям-, Исмаил -алейхисселям-, Хаджер анамыз.

Б. Хаджер анамыз, Исмаил -алейхисселям-, Ибрахим -алейхисселям-.

В. Ибрахим -алейхисселям-, Хаджер анамыз, Исмаил -алейхисселям-.

Г. Хаджер анамыз, Ибрахим -алейхисселям-, Исмаил -алейхисселям-.

9. Ибрахим -алейхисселям- атешке атылгъанда гонълюнде энъ кучюк бир къоркъу ве эндише ёкъ эди. Бунынъ себеби ашагъыдакилерден къайсы бири?

А. Аллахкъа къаршы там теслимиет ве тевеккюль ичинде олмасы.

Б. Джебраильнинъ онъа ярдым этеджегини бильмеси.

В. Атешнинъ гуль багъчасына чевириледжегини бильмеси.

Г. Насыл олса янаджам ве буларгъа къаршы чыкъаджакъ кучюм де ёкъ деп тюшюнмеси.

10. Хазрети Ибрахим путханедеки путларны сындыргъан сонъ, путларны сындыргъан балтаны оларнынъ ичинден энъ буюк олгъан путнынъ бойнуна аскъан ве къабилеси кельгенде де «Буюк пут озюнден башкъасына табынылмасыны истемей эди ве дигерлерине синъирленди. Бу себепнен о сындыргъандыр. Истесенъиз бир де озюне соранъыз!» деген эди. Бу арекет ве сёзлеринен о, халкъынынъ къайсы янълышыны косьтермек истеген эди?

А. Халкъынынъ ишангъанлары ве ярдымыны беклегенлери путларнынъ, бир анда сынып олгъан джисимлер олгъаныны.

Б. Путларнынъ да инсанлар киби эм куньджюлик, эм де джумертлик дуйгъуларына саип олгъанларыны.

В. Корюниште ири олгъан путларнынъ, озюнден кучюк олгъанларгъа истесе де зарар беремеджегини.

Г. Инсанларнынъ, буюк бир маневий кучьке саип олгъанларына

инангъанлары ве озьлеринден буюк ярдым беклеген путларнынъ, энъ кучюк бир арекети биле япмакътан аджиз олгъанларыны.

11. Исмаил -алейхисселям-нынъ косьтерген муджизелернинъ эписини тюшюнгенимизде, онынъ яшагъан еринен багълы къайсы нетидже чыкъармакъ мумкюн?

А. Нуфуз бакъымындан пек къалабалыкъ бир ердир.

Б. Денъизджилик ве орманджылыкънен огърашып яшагъан инсанларнынъ еридир.

В. Тарихте буюк медениетлернинъ булунгъаны бир топракътыр.

Г. Бостанджылыкъ ве айванджылыкънынъ япылгъаны къуракълыкъ ве къырач бир топракътыр.

12. Исмаил -алейхисселям-нынъ бинълердже йыл эвельси косьтерип, бу куньге къадар яшагъан инсанларнынъ ачыкъча шаат олгъаны киби къыяметке къадар яшаджакъ инсанларнынъ да шаат оладжагъы муджизеси къайсы биридир?

А. Хазрети Исмаилнинъ бабасына косьтергени теслимиет.

Б. Хазрети Исмаилнинъ, Аллахнынъ лютфу иле чыкъаргъаны ич битмеген земзем сувы.

В. Хазрети Исмаилнинъ онъа весвесе берген шейтангъа таш атмасы.

Г. Хазрети Исмаилнинъ дуа тип, чёль олгъан бир ерни дагълыкъ алына кетирмеси.

13. Ашагъыда Исмаил -алейхисселям-нынъ яшагъан вакъиалары ве бу вакъиалар узерине онынъ косьтергени гузель арекетлер берабер бериле. Булардан къайсы бири янълыш?

А. Къурбан этильме адисесиде бабасына кучь ве эминлик бермеси / Тевеккюль ве теслимиетини.

Б. Къурбан этильмеге кеткенде шейтанынъ весвеселерине алданмайып, шейтангъа таш атмасы / Ферасет ве басиретини.

В. Къабилесининъ башына кельген мусибетлерге къаршы оларгъа рахмет козюнен бакъып, хидаетке эрмелери ичюн девамлы дуа этмеси / Мерхамет ве йымшакълыгъыны.

Г. Аллахнынъ лютфунен дуа этмеси ве къумнынъ унгъ чевирильмсеси/ Беджерюв ве къабилиетини.

14. Ашагъыдакилерден къайсы бири Аллахкъа ляйыкъ олгъаны киби тевеккюль эткен бир кишининъ ичинде булунгъан вазиетини ифаде этмез?

А. Элинден кельгенини япкъаны ве Аллахкъа таянманынъ берген тынчлыгъы ичинде гонъюли рааттыр.

Б. Шахсына хайырлы оладжагъыны нияз этип, эр тюрлю нетиджеге разы олмакъ.

В. Бекленильген нетидже олмагъандан сонъ, умюди кесилир ве кедерленир.

Г. Хайырлы гъаелерге алып бараджакъ ёл ве имкянлар эп бар олгъаныны билир ве эр заман эминликнен арекет этер.

15. «(Эй, Хабибим!) Кувет ве басирет саиби къулларымыз Ибрахим, Исхакъ ве Якъубны да анъ! Чюнки биз оларны халис (бир хаслет) олгъан, ахирет тюшюндженен ихляслы (кимселер) къылдыкъ. Акъикъатен де олар, бизим къатымызда сечилгенлерден, энъ хайырлы кимселердир.» (Сад суреси, 45-47) ает-и керимелерини тюшюнгенимизде ашагъыдаки нетиджелерден къайсы бири келишмей?

А. Ибрахим ве Исхакъ -алейхисселям- ахирет аятыны тюшюнип арекетлерини тюзеткен ихляслы къуллардыр.

Б. Ибрахим ве Исхакъ -алейхисселям- Аллах Таалянынъ эзельде оларны ресуль оларакъ сайлап алгъан къуллардыр.

В. Ибрахим ве Исхакъ -алейхисселям- Аллахкъа къуллукъта самимий инсанлардыр.

Г. Ибрахим ве Исхакъ -алейхисселям- энъ хайырлы ве пейгъамберлер ичинде энъ устюн макъамгъа саип къуллардыр.

16. Исхакъ -алейхисселям-нынъ союндан хайырлы инсанлар ве пейгъамберлернинъ дюньягъа келип, иляхий лютуф ве берекетке ляйыкъ олмасынынъ корюнген себеби недир?

А. Аллах къатында сайлангъан бир небий олмасы.

Б. Пейгъамбер Эфендимизнинъ, онынъ союндан келеджек олмасы.

В. Бабасы Ибрахим -алейхисселям-нынъ онынъ ичюн дуа этмеси.

Г. Исхакъ -алейхисселям-нынъ Хазрети Ибрахимнинъ сонъ эвляды олмасы.

17. Ашагъыдакилерден къайсы бири Исхакъ -алейхисселям-нынъ муджизелеринден бири дегильдир?

А. Элинен тийген бутюн эв айванларнынъ лаф этмеси.

Б. Аллахнынъ пейгъамбери олгъаныны айванларнынъ да шаатлыкъ этмеси.

В. Джансыз сыгъыр терилеринден, сыгъырларны янъыдан джанландырмасы.

Г. Къабилесининъ истеги иле бир дагъны къыбырдатмасы.

ЛЮТ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ

Ибрахим -алейхисселям-нынъ къардашы Харанынъ огълудыр. Лют -алейхисселям-нынъ ады, Къур'ан-ы Керимде фаркълы аетлерде йигирми еди кере кечмекте. Лют -алейхисселям-, Ибрахим -алейхисселям-гъа ильк иман эткен, Аллах ёлунда онен берабер иджрет этмек шерефине наиль олгъан бир пейгъамбердир. О, Хазрети Ибрахимнинъ шериатына табий олгъан эди. Ибадет япкъан, джумерт, сабырлы, такъва саиби ве мусафирчен бир кимсе эди. Зираатчылыкънен огъраშып, озь эмегинен къазана эди.

Лют -алейхисселям-, инсанларны динге давет хусусунда теджрибе къазанмакъ ичюн Сурие, Филистин ве Мысырны зиярет этмек нити, оны эмджеси Ибрахим -алейхисселям-нен бирликте Иракътан кетти. Даа сонъра Аллах тарафындан, гунахкяр джемиет олгъан Содом халкъына, оларны догъру ёлны косьтермек ичюн ресуль оларакъ йиберильген.

Аллах Тааля, Хазрети Лют ве къабилеси акъкъында бойле буюргъан:

«Шубесиз, Лют да, эльбетте пейгъамберлерден эди.» (Саффат сурееси, 133)

«Люткъа да укюм (акимлик, пейгъамберлик, укюмдарлыкъ) ве илим бердик; оны чиркин ишлер япмакъта олгъан мемлекеттен къуртардыкъ. Зира, олар (о мемлекетнинъ халкъы) акъикъатен фена ишлер япкъан яман бир къабиле эди.» (Энбия суреси, 74)

«Оны (Лютны) рахметимизге къабул эттик; чюнки о, салихлерден эди.» (Энбия суреси, 75)

«Исмаил, Эльеса', Юнус ве Лютны да хидаетке иришдирдик. Эписини алемлере усьтюн яптыкъ.» (Эн'ам суреси, 86)

Лют -алейхисселям-, пейгъамберлик иле вазифелендирильгенден сонъ Содом халкъыны Аллахнынъ динине давет этмеге башлады. Япкъан о чиркин ишлерни ташлап, Аллахкъа къуллукъ ве ибадет этмегедавет этти.

Содом Халкъы

Бу халкъ, шимдики Иорданиянынъ шаркъий тарафы ве Иракънен Филистин арасында ер алгъан топракъларда яшагъанлар.

Содом къабилеси, афакъанлы ве ахлякъсыз бир къабиле эди. Эвельки миллетлерде ич корюнмеген, тюрлю- тюрлю ахлякъсызлыкъны япкъан бир джемиет эди. Бу игренч ве чиркин арекетлерини унатмайып ачыкъ-айдын япмалары, чиркинликте сынъыр бильмейип, ахлякъсызлыкъны аман-аман зенаат алына кетиргенлер. Оларгъа къаршы чыкъмакъ истеген гузель ахлякълы кимселерни динълемейип, сустурып:

«Темизлер арамыздан чыкъсынъ!» дей эдилер.

Бу къабиледе намус, ырыз ве утанма дуйгъулары унутылгъан, айванларда биле расткельмеген бир алчакълыкъ мейдангъа кельген ве Къур’ан-ы Керимде буюрылгъан «бель-хум эдаль»[21] хитабына ляйыкъ олгъан эдилер.

Иште, Лют -алейхисселям- о дередже афакъанлы бир къабилени, хидаетке давет этмек иле вазифели эди. Гедже-куньдюз оларгъа акъикъатны анълатмакъ ичюн гъайрет эте эди:

«Къардашлары Лют оларгъа бойле деген эди: Аллахкъа къаршы келювден сакъынмазсынъызмы?» (Шуара суреси, 161)

«Билинъ ки, мен сизге ёлланылгъан ишанчлы бир эльчим.» (Шуара суреси, 162)

«Артыкъ Аллахкъа къаршы келювден сакъынынъ ве манъа итаат этинъ.» (Шуара суреси, 163)

«Бунъа къаршылыкъ мен сизден ич бир акъ истемейим. Меним эджримни береджек олгъан, анджакъ алемлернинъ Раббидир.» (Шуара суреси, 164)

«Раббинизнинъ сизлер ичюн яраткъан зевджелеринъизни быракъып да, инсанлар ичинде огъланларгъа якълашасынъызмы? Догърусы, сиз сынъырыны ашкъан бир

21 Бель-хум эдаль - «анджакъ олар даа да ашагъыдыр» ибареси ашагъыдаки аетте Лют халкъы акъкъында къулланылгъан.

«Ёкъса, сен оларнынъ керчектен (сёз) динълейджек яхут тюшюнеджек беллейсинъми, ёкъ олар айванлар кибидир, атта туткъан ёллары, даа да сапыкътыр.» (Фуркъан суреси, 44)

къабилесинъиз!» (Шуара суреси, 165, 166)

Содом халкъы Лют -алейхисселям-нынъ пейгъамбер олгъаныны къабул этмедилер. Онынъ акъ динге япкъан даветкебойсунмадылар. Лют -алейхисселям- оларгъа япкъан ахлякъсызлыкъларыны не дередже маскъаралыкъ олгъаныны анълатты:

«...(Оларгъа): Дюньяда сизден эвель ич кимсенинъ япмагъан бир утанмазлыкъны япасынъызмы? деди.» (А'раф суреси, 80)

Япкъан яман фииллернинъ нетиджеде бир фелякетке алып бараджагъыны да хатырлатып, икъаз этти. Утанмасызлыкъларындан вазгечме ниети олмагъан Содом халкъы, Лют алейхисселямнынъ устюнден кулип оны яшагъан еринден къувмагъа истедилер. Бу хусус Къур'ан-ы Керимде бойле ифаде этильген:

«Къабилесининъ джевабы: Оларны (Лютны ве тарафдарларыны) мемлектинизден сюрюп чыкъарынъ! Чюнки олар, зияде темизленген инсанлардыр! деювлерден башкъа бир шей олмады.» (А'раф суреси, 82)

Темиз олмакъ, намуслы яшамакъ, бойле ахлякъсыз бир къавимге коре бир къабаат эди. Аят тарзы оларакъ къабул эткен о чиркин арекетлер себеби иле, намуслы яшагъан инсанлар оларны раатсыз эте эди ве:

«– Эй, Лют! (Бу давадан, иштен) вазгечмесенъ, эйи биль ки, сюргюн этильгенлерден оладжакъсынъ!» (Шуара суреси, 167) деп оны къоркъуза эдилер.

Хазрети Лют, оларгъа Аллахнынъ азабыны текрар хатырлатты:

«Ант олсун ки, Лют, оларны бизим шиддетли азабымызнен тенбиеледи. Факъат олар бу икъазларны шубенен къаршыладылар...» (Къамер суреси, 36)

Башларына келеджек фелякетнинъ дешетини анълап оламагъанларындан, иляхий тенбиени анъламадылар, атта ки, джесаретленип:

«Эгер догъру кимселерден исенъ, Аллахнынъ азабыны бизге кетир!» (Анкебут суреси, 29) дедилер ве сапыкълыкъларындан вазгечмедилер.

Пишкен ташларнынъ ягъышы ве къоркъунчлы сес

Лют -алейхисселям- иляхий азапнен икъаз этильмелерине бакъмадан Содом халкъынынъ бунъа лякъайыт къалгъаныны корьди. Атта олар, азабны истемекнен азгъынлыкъларынынъ сонъ нокътасына кельдилер. Ниает буюк джезаны акъ эттилер. Ал бойле олгъан сонъ Лют -алейхисселям-, Раббине сыгъынды ве Ондан ярдым истеди: **«(Лют): Раббим! Мени ве аилемни, оларнынъ япмакъта олгъан шейлерден къуртар!»** (Шуара суреси, 169)

«Шу фесатчыларгъа къаршы манъа ярдым эт, Раббим! деди.» (Анкебут суреси, 30)

Бу дуа, Лют -алейхисселям- ичюн сонъ чаре эди. Аллах Лют къабилесини эляк этмек ичюн мелеклерни ёллады. Амма бу азгъын къабиле, огълан корюнишинде кельген бу мелеклерге биле козь къойдылар. Бу адисе Къур’ан-ы Керимде шу шекильде анълатыла:

«Эльчилеримиз Люткъа кельгенде, (Лют), оларнынъ себебинден кедерленди ве ичи сыкъылды да: «Бу, мушкюль бир кунь.» деди.» (Худ суреси, 77)

Мелеклернинъ яш огъланлар сыфатында кельгенини корьген Лют -алейхисселям-, оларны инсан беллеп, къабилеси оларгъа зарар кетиреджегинден коркъты. Чюнки, А’раф суресининъ 80 ве 81-нджи аетлеринде бильдирильгени киби, Лютнынъ инкярджы къабилесинде джинсий сапыкълыкъ яйылгъан эди. Мелеклер Лютнынъ янына кельгенде:

«Лютнынъ къабилеси чапышып онынъ янына кельдилер. Даа эвель де о яман ишлерни япа эдилер.

(Лют): Эй, къабилем! Иште, шулар къызларымдыр (оларгъа эвленинъ); сизнинъ ичюн олар даа темиздир. Аллах’тан къоркъунъ ве мисафирлер огюнде мени маскъара этменъ! Аранъызда акъылы башында бир адам ёкъмы?! деди.» (Худ суреси, 78)

Базы тефсирджилерге коре Хазрети Лютнынъ халкъына эвленмелерини тевсие эткен къызлар, озюнинъ къызлары дегиль, къабилесининъ къызларыдыр. Чюнки онынъ тек эки къызы бар эди. Эр пейгъамбер озь къабилесининъ буюги ве маневий бабасы сайылгъаны ичюн Хазрети Лют: «Иште булар къызларымдыр.» демекнен къабилесининъ къызларыны козьде туткъан эди. Факъат акъылсыз Содомлылар:

«Дедилер ки: Сенинъ къызларында бизим бир акъкъымыз олмагъаныны билесинъ. Ве сен бизим не истегенимизни, эльбетте билирсинъ.» (Худ суреси, 79)

«(Лют):Кешке меним сизге нисбетен (къояджакъ) бир кучюм олса эди я да кучлю бир къалеге сыгъына бильсе эдим! деди.» (Худ суреси, 80)

«(Мелеклер) дедилер ки: Эй, Лют! Биз Раббининъ эльчилеримиз. Олар санъа асла токъунамазлар. Сен гедженинъ бир къысмында аиленънен (ёлгъа чыкъып) юр. Къадынынъдан башкъа, сизден ич бири артта къалмасын. Чюнки, оларгъа келеджек олгъан (азап) шубесиз, онъа да токъунаджакъ. Оларгъа ваде олунгъан (эляк) заманы – саба вакътыдыр. Саба якъын дегильми? (Худ суреси, 81)

«Эмримиз кельгенинен, о ернинъ алтыны усьтюне кетирдик ве узерлерине (балчыкътан) пиширилип, арды – ардындан ташлар ягъдырдыкъ.» (Худ суреси, 82)

«(О ташлар:) Раббинъ къатында ишаретлернен бельгиленерек (ягъдырылгъандыр). Олар залымлардан узакъ дегильдир.» (Худ суреси, 83)

Азаб-ы иляхийнинъ келиши, бираз даа айырынтылы оларакъ Хиджр суресининъ 58-нджинен 74-нджи аетлеринде де анълатыла:

О аетлерде Лют къабилесининъ элякининъ, кунеш догъувынен мейдангъа кельген къоркъунч бир сеснен башлап, сонъра да коктен ташларнынъ ягъмасынен девам эткенини ифаде этиле. (бкъ. Хиджр суреси, 73, 74)

Аллах, ахлякъсыз къабиленинъ элякини бу шекильде анълаткъан сонъ бизлерни тенбилемек ичюн шойле буюрмата:

Эльбетте, терен тюшюнгенлер ичюн бунда ибретлер бар. О шеэрнинъ къалымтылары бир ёл усьтюнде (аля даа) турмакътадыр. (Хиджр суреси, 75, 76)

О ерде Лют къабилеси, гомосексуалистлик киби яман бир гюнахны ишлегенлери ичюн Аллах Тааля, оларгъа эвель къоркъунч бир сес эшиттирткен, сонъра мемлекетлерини тюбюни устюне чевирген, даа сонъра да устюне де таш ягъдыргъаны ки, бир миллетнинъ ёкъ олып тарихтен силинмеси ичюн бундан даа шиддетли фелякет олмаздыр!

Анкебут суресинде, келеджек умметлерге ибрет олсун деп,

бу ахлякъсыз къабиленинъ эляки иле багълы оларакъ бир къач алямет къалдыргъаныны бильдирильмекте:

«Ант олсун ки, биз, акълыны къулланаджакъ бир къавм ичюн, о ерден ап-ачыкъ бир ибрет нишанеси быракъкъан эдик.» (Анкебут суреси , 35)

(Бу нишане, эляк этильген къавмнынъ башына кельгенлернен багълы икяелер, харап олгъан юртларынынъ къалымтылары, коктен ягъдырылгъан ташлар, къап-къара акъкъан нехирлер шеклиндеки изаатларнен тефсир этильген).

Лют -алейхисселям-нынъ ханымлары ве эвлятлары

Лют -алейхисселям- пейгъамбер оларакъ вазифелендирилир экен, Феват адында бир къадыннен эвли эди. Бу къадын онъа иман эткен эди. Амма не языкъ ки, Феват йигирми сенеден сонъ вефат этти. Ондан сонъ Лют -алейхисселям- Вахиле адында Содомлы бир къадыннен эвленди.

Факъат, даа сонъра мунафыкъ олгъаны билинди. Вахиле, халкънынъ имансызлыкъ ве ахлякъсызлыкъларгъа къаршы чыкъмаз эди. Атта къабилесини, Лют -алейхисселям-гъа къаршы, сакълы дестек косьтере эди.

Бир акъшам, къабилесини эляк этмек иле вазифели мелеклер, гузель юзьлю инсанлар корюнишинде эвлерине кельгенде, Вахиле буны деръал кетип къабилесине хабер берди. Яни Лют -алейхисселям-гъа хаинлик этти. Бунынъ нетиджеси оларакъ, о да къабилесинен берабер эляк олды.

Лют -алейхисселям-нынъ эки къызы бар эди. Булар, бабаларынынъ пейгъамберлигини къабул этип, онъа инангъан эдилер. Лют къабилеси эляк этильгенинде, къызлары ве иман эткенлер Содомдан чыкъып, иляхий азаптан къуртулдылар.

Даа сонъра олар, бабаларынен берабер Ибрахим -алейхисселям-нынъ янына кеткен эдилер. Ибрахим -алейхисселям да, бу эки къызны озь къабилесинден эки мумин иле эвлендирген.

Лют къабилесининъ яман фииллери ве эляк олув себеплери

1. Путларгъа табынмакъ,

2. Ливата япмакъ (эркекнинъ шехвет иле эркекке якълашмасы)

Ибн-и Аббастан ривает этильген бир хадис-и шерифте Пейгъамбер Эфендимиз -салляллаху алейхи ве селлем- учь кере:

«Лют къабилесининъ ишини (ливата) япкъан инсан лянетленгендир.» (Ахмед Б. Ханбель, Муснед, I, 317) буюргъан.

Дигер бир риваетте де:

«Лют къабилесининъ чиркин ишини япкъан бирини корьсенъиз, фаилни де (япкъан да) меф'ульни де (япылгъанны да) ольдюринъиз!» буюргъан. (Тирмизи, Худуд, 24/1456; Эбу Давуд, Худуд, 28/4462)

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу чиркин фиилни япкъан кишилерни къыямет кунюнде де кореджек азабынынъ къыйын вазиетлерини бойле анълатыр:

«Умметимден Лют къабилесининъ амелини япып ольген кимсени (къыямет кунюнде) Аллах, Лют къабилесининъ янына къояр ве оларнен берабер хашыр этер.» (Суютий, Джамиу'с-сагъир, II, 181)

Малик бин Динар мевзу иле багълы шойле дер: «Эвельки умметлернинъ ич биринде ливата эшитильмеген эди. Бу чиркин фииль ильк оларакъ Лют къабилесинде корюльди. Оларгъа да бу фиилни шейтан огреткен эди. Инсанлар, яратылышларына терс олгъан бу фиилни япкъанларында, иляхий гъазаб ве азабкъа тюшерлер.

Аллах Тааля, инсангъа шехвет дуйгъусыны, несилининъ чогъалмасы ичюн берген. Шехветни диггер шекильде къулланып, ахлякъсыз арекет этмек, инсаннынъ джаиллигиндендир. Бу вазиет исе инсаннынъ шереф ве дегерини аякъ асты алынмасы ве айванлардан даа ашагъы бир севиеге кельмесидир.

3. Ливатанен ольдюрмек. Лют къабилесининъ азгъынлары, бирини ольдюреджекте онъа ливата япмасыны эмир этип, бу шекильде ишкендже япкъандан сонъ, о кишини ольдюре эдилер.

4. Содомлылар, иффетсизликлерини ачыкъ-айдын япа эдилер. Иффетли кимселерни айыплар эди. Елленмелерини биле ачыкътан япып, бир эглендже васытасы япаджакъ къадар алчалгъан эдилер.

5. Ёл кесмек ичюн янларына чакъыл ташларны алып, ёл устюне отурып, чакъыл ташларыны ёлдан кечкенлернинъ устьлерине ата эдилер. Яд бири кечкенде онъа таш атып, онынъ устюнден куле

эдилер.

6. Ошекни ве сёз ташымакъны севе эдилер.

7. Болюшмекни (инфакъ этмени) севмеген, пек къызкъанч джемиет эдилер. Аллах Тааля Лют къабилесининъ элякинден ибрет алынмасы ичюн шойле буюрмакъта: **«Ант олсун ки, биз, акълыны къулланаджакъ бир къавм ичюн, о ерден ап-ачыкъ бир ибрет нишанеси быракъкъан эдик.»** (Анкебут суреси, 35)

Ает-и керимеде, эляк олгъан къабилелернинъ къалымтыларынынъ, къыяметке къадар яшаджакъ инсанларгъа бир ибрет оларакъ къалдыргъаныны анълатыла.

Лют Голюнинъ «ап-ачыкъ ишаретлер» акъикъатен пек меракълыдыр. Лют Голю этрафында яшангъан адиселер къадар, о ернинъ бу куньки геология вазиети де, дикъкъат чекмектедир.

Голь, Акъ денъизнинъ тёпесинден дёрт юз метр алчакълыкъта. Гольнинъ энъ терен ери де, дёрт юз метрдир. Яни энъ тюбюндеки ери Акъ денъизнинъ устюнден секиз юз метр алчакътадыр. Бу да ернинъ сыфатлары биле, санки Лют къабилесининъ алчакълыгъына ишарет эткенини косьтере.

Лют Голюнинъ дигер бир васыфы да, сувында олгъан туз микъдарыны тахминен юзде отуз олмасы. Бу себептен гольде балыкъ ве осюмлик яшап оламаз. Бу гольге «бахруль-мейййт.» (олю денъиз) де айтылыр. Бу лянетли мекянда айванларнынъ биле яшамагъаны айры дикъкъат чекмектедир.

Къур’ан-ы Керимде анълатылгъан бу лянетленген къабиленинъ яшагъан адиселери, миляттан эвель 1800’джи йылларда мейдангъа кельгени тахмин этиле. Лякин, тап о вакъытлардан къалгъан Содом ве Гоморе топракъларында, сувда олгъан тузнынъ чокълугъы себебинен ич чюрюмейип калгъан тереклерге биле растлангъан. Шеэр къалымтылары исе, иляхий азабнынъ тесиринен ернинъ тюбюне батырылгъан. Голь зифт ренгиндедир, этрафкъа игренч къокъулар джайрар. Бу ибрет голю, устюнде япылгъан гунахларнынъ чиркинлигини, бу манзараларынен инсалыкъкъа косьтериле.

Содом-Гоморе шеэрлерининъ башына кельген иляхий интикъамнен Помпей фаджиасы бир бирине пек бенъзей:

Помпей халкъынынъ эляки

Рома Императорлыгъынынъ ахлякъий бозукълыгъынынъ симгеси олгъан Помпей шеэри Италиядадыр. Помпей де, Лют къабилеси киби джинсель сапыкълыкъ себебинден ерин тюбюне батырылды.

Тарихий малюматлар, шеэрнинъ ёкъ олмадан эвельки алынынъ сапыкълыкъ, эдепсизлик ве ахлякъсызлыкъта сонъ нокътагъа кельгенини косьтере. Иса -алейхисселям-дан тахминий етмиш йылдан сонъ Везувий янардагъынынъ бирден патламасы нетиджесинде лавлар, бир анда шеэрни къаплап, харитадан сильди. Бойлеликнен, иляхий азаптан ич кимсе къачып къуртуламагъан.

О бахытсызлар, о анъки сапыкълыкъ левхалары ташкъа чевирилип, келеджек несиллерге нюмюне оладжакътыр.

Бутюн ахлякъсызлар, иляхий азабкъа бир анда тутулып, олгъанлары киби таш олып къалгъанлар. Оларнынъ къалымтылары, ич бозулмайып кунюмизге къадар келип, тарихнинъ игренч манзараларынадан бири олып къалгъандыр.

Къур'ан-ы Керим, бунъа бенъзер бирден эляк олув адиселерини бойле анълата:

«(Оларны эляк эткен) къоркъунч сестен башкъа бир шей дегиль эди. Аман сёнюп кеттилер.» (Ясин суреси, 29)

«Биз олардан эвель нидже несиллерни эляк эттик. Сен олардан эр анги биринден (бир варлыкъ бильгиси) ис эте я да оларгъа аит хафиф бир сес эшитмектесинъми?» (Мерьем суреси, 98)

Акъикъатны корьмеген, адиселерни нефсаний дуйгъуларнен къабул эткен, акъылсыз кимселер ичюн булар тек адий эйкель къалынтыларыдыр.

Ернинъ тюбюне кечкен намуссыз ве утанмаз инсанларнынъ мекяны Содом-Гоморе шеэрлерини ве нефислерини путлаштыргъан Ад ве Семуд халкъынынъ, о таштан оюлгъан буюк эвлерини де бугунь анджакъ байкъушлар шенълендире!

Азгъынлашкъан къабилелер ве несилнинъ сакъланувы (муафазасы)

«Оларгъа; озьлеринден эвелькилернинъ, Нух, Ад ве Семуд къабилелернинъ, Ибрахим къабилесининъ, Медйен халкъынынъ ве алт-усьт олгъан шеэрлернинъ хабери кельмедими? Пейгъамберлерни, оларгъа ап. -ачыкъ муджизелер кетирген эди. Демек ки, Аллах оларгъа зулум этеджек дегиль эди, факъат олар озь-озьлерине зулум эте эдилер.» (Тевбе суреси, 70)

Бу имтиан дюньясында пек дикъкъатли олмамыз керекли экен, инсанлыкъ эксериетте терен гъафлет юкъусында олгъан. Бу гъафлет юкъусы оларны джаиллик ве янълышлыкъ ичине алып барып, аджыныкълы ве кедерли бир нетиджелерге кетирген. Дюнья, олар ичюн бир алданув ери олгъан.

Иман ве ахлякъ ёлундан чыкъкъанларнынъ башына кельген белялар, иляхий гъазапларнен толудыр. Нух, Ад ве Семуд къабилелернинъ кибирли инсанлары, пейгъамберлернен курешкенлер. Кендилерини Танъры илян этип ве сонъунда бир авуч сувда эляк олгъан Фыравун, бир чиркийни енъип оламагъан Немруд, яшайыш тарзы айванлардан даа ашагъы олгъан ахлякъсыз Лют къабилеси ве дигерлери, зулумллыкълары ве исъянларынен дюньядан келип кечмедилерми?

Тарихте яшагъан миллетлернинъ белли олгъан эляк олув себеплери, имансызлыкъ, ахлякъсызлыкъ ве зулумлыкъларыдыр. Имансыз ве залым къабилелернинъ эляки къоркъунч бир азап ве иляхий интикъамнынъ корюнишидир. Арадан асырлар кечмесине бакъмадан бугунь Помпей, ташлашкъан ве ахлякъсыз инсанларнынъ ибрет левхаларыны сергилемекте. Санки айванлашкъан инсан парчалары олгъанлар!

Ернинъ тюбюне кечкен азгъын, иффетсиз ве утанмазларнынъ ери Содом-Гомоференинъ ве нефислерини путлаштыргъан Ад ве Семуднынъ о таштан оймалы эвлери, бугунь бир кедер топракъларыдыр.

Оларнынъ аркъасындан коклер агъламады, козьлер яшармады, гонъюллер сызламады. Гъарип инсанларнынъ къаргъышы ве беддуаларынен олар, тарихнинъ чёплюгинде ёкъ олып кеттилер. Оларнынъ салтанат къургъан ерлерини, шимди байкъушлар ве копеклер шенълендире.

Пейгъамберлернинъ косьтерген ёлгъа къаршы келип ве Аллахкъа исъян эткенлер, кеч я да эрте иляхий къудретининъ агъыр джезасы ве аджы азабынен къаршылашкъанлар.

Бу иляхий бир къанундыр. Аллах Тааля пейгъамберлерини, инсанларнынъ нефсаний арзуларына мейиль этмесинен мейдангъа кельген топлум яраларына, шифа къайнагъы оларакъ икърам эткендир.

Лякин, дюньянынъ гузель корюнишине алдангъанлар, пейгъамберлернинъ ачкъан нурлы уфукълардан айырылып, эбедий бахтсызлыкънынъ къоркъунч аныты алына кельгенлер. Олар джемиетлерини виранеге чевиргенлер, янъылыкъларыны саадет беллеп маскъара олгъанлар. Яратылышнынъ икмет ве сырларыны анъламагъанлар ве айванлар киби яшап, нетиджеде иляхий гъазапларгъа огърап, эляк олгъанлар.

Намуснынъ эмиети, несильнинъ девамы ве аилелернинъ къурумасы, иляхий бир нимет олгъан аятнынъ табиий къанунларыдыр.

Адем -алейхисселям-дан берли пейгъамберлер, инсанлыкънынъ селямети ичюн никях муэссесесине буюк джиддиет косьтергенлер. Чюнки несильнинъ сакъланувы, никяхнынъ бар олувы ве сагъламлыгъынен мумкюндир.

Аиле ичинде тербие этильмеген, никяхтан тыш къалгъан несиллерде, аятнынъ тертиби бозулыр, джемиетнинъ тынчлыгъы темелинден сарсылыр ве джемиетте анархия аким олур. Никяхнынъ берген саадетини, фухушнынъ кирлилигине денъишмек буюк джаиллик ве акъылсызлыкътыр!

Сагълам бир несиль етиштирмек, инсанлыкънынъ ульвий гъаеси ве эришмек истегенильген саадетидир. Бу мевзуда бала тербиеси хусусында хадис-и шерифте:

«Эвлятларынъызгъа къыймет беринъиз! Тербиелерине эмиет косьтеринъиз!» буюрулмакъта. (Суютий, Джамиу'с-Сагъир, I, 47)

Эвлятларгъа тербие берме джерьянында чекильген зорлукълар, ана-бабаларнынъ гунахларнынъ афу этильмесинесебеп олур.

Аллахнынъ, бир ибадетхане ве къуллыкъ мекяны оларакъ яраткъаны бу джианда, къуллыкъ тюшюнджеси, маневий дуйгъуларыны, инсаний шереф ве къыйметлерини джойгъан

миллетлернинъ, дюньядан силинип кеткенлернинъ ачыкътан беян эткен Къур'ан-ы Керим, инсанлыкънынъ ёлуны айдынлата ве инсалыкъкъа эбедий саадетнинъ ёлларыны косьтере. Раббимиз, бизлерге де багъышлагъан ниметлерини, онынъ ризасына ляйыкъ къулланмамызны насип эйлесинъ! Несилимизни онъа акъикъий къул ве Хабибине лайыкъ уммет этсинъ.

Амин!

ЗУЛЬКЪАРНЕЙН -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

«Зулькъарнейн» сёзю Арапчадыр. «Зу» ве «къарнейн» келимелерининъ бирлешмеси иле мейдангъа кельген.

«Зу», бир шейге саип олмакъ демектир. «Къарн» исе асыр, заман, кунеш маналарына келе. Къарнейн, къарн келимесининъ экилемеси олып «эки къарн» демектир. Бунъа коре Зулькъарнейн сёзю де «эки асыр саиби» шекилинде терджиме этильген. Дюньянынъ шаркъ ве гъарбыны айланувы, Аллахнынъ онъа нур ве зулумлыкъны эмирине бермеси себебинен онъа Зулькъарнейн лагъабы берильген.

Зулькъарнейн -алейхисселям-, Нух -алейхисселям-нынъ огъулларындан олгъан Яфесин союндандыр. Асыл ады Искендердир. Къур'ан-ы Керимде шаркътаки ве гъарбтаки дженклери анълатылгъан Зулькъарнейн -алейхисселям-нынъ, пейгъамбер я да велий олгъаны акъкъында риваетлер бардыр.

Зулькъарнейн -алейхисселям-, Македониялы Искендернен къарыштырылмамалыдыр. Тарихтеки Буюк Искендер, миляттан эвель III. асырда Македонияда дюньягъа кельген, Аристотельнинъ талебеси олгъан ве Хиндистангъа къадар кеткен бир укюмдардыр.

Искендер-и Зулькъарнейн -алейхисселям- исе, Хазрети Ибрахим -алейхисселям- заманында яшагъан, атта онен хадж эткен ве онынъ дуасыны алгъан биридир.

Зулькъарнейн -алейхисселям-, зырх япып сатар, озь эмегинен яшайышкъа къазанды. Ихтияджындан арткъаныны даа фукъарелерге дагъыта эди.

Зулькъарнейн -алейхисселям- кяфирлер иле баягъы дженклешкен. Еджюдж ве Меджудж къабилесине къаршы, узерине бакъыр тёкюльген темирден бир сет яптыргъан. Аллахнынъ динини, тевхид акъидесини теблигъ этип яйгъан.

Еджюдж ве Меджюдж: Кур'ан-ы Керимде кечкен эки къабиленинъ адыдыр. Зарарлы ве бозгъунджы олгъан бу эки яман

къабиле, къыяметке якъын ер юзюне яйыладжакълар.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз, Меккеде яшагъан миллетлернинъ башындан кечкен ибретли адиселерни анълаткъанда еудийлер ве иранлылар да озьлерине коре кечкен умметлернинъ икяелерини анълатмагъа башладылар. Оларнынъ арасында Мединеде ахир заман пейгъамбери чыкъып, Мединеге ерлешеджегини тахмин эткен еудийлер де бар эди. Булар, Меккели мушриклерге шойле насиат эткенлер:

«Анда бир пейгъамбер чыкъкъан, эгер о акъикъий пейгъамбер исе, онъа Асхаб-ы Кехф, Зулькъарнейн ве рухнынъ маиети акъкъында малюмат соранъыз. Эгер Асхаб-ы Кехф ве Зулькъарнейннен багълы суаллерге там, рухнынъ маиети иле багълы суаллерге де, бир къысым оларакъ джевап берсе, билинъиз ки, о акъикъий пейгъамбердир. Сиз онъа табий олунъыз. Факъат бу учь суальге хабер берип оламаса, о яланджыдыр!» Меккели мушриклер де Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем- Эфендимизге кельдилер:

«Асхаб-ы Кехф ве шаркъ иле гъаркъкъа сефер япкъан Зулькъарнейн кимдир? Рухнынъ маиети недир?» деп сорадылар.

Бу суаллерге джевап оларакъ Аллах «Кехф суреси»ни эндире:

«(Ресулым!) Сенден Зулькъарнейн акъкъында сорарлар. Де ки: Сизге ондан бир хатыра окъуйджагъым.» (Кехф суреси, 83)

«Акъикъатен, биз оны ер юзюнде икътидар ве къудрет саиби яптыкъ, онъа (мухтадж олгъан) эр шей ичюн бир себеп (бир васта ве ёл) бердик.» (Кехф суреси, 84)

Зулькъарнейн -алейхисселям-нынъ муим васыфлары

1. Аллах Тааля, Зулькъарнейн -алейхисселям-гъа кучь берди. О да шаркътан гъаркъкъа къадар дженклер япты ве Седд-и Зулькъарнейнни къурды.

2. Булутлар ве башкъа табиат кучьлери Зулькъарнейн -алейхисселям-нынъ эмирине берильген эди.

3. Онъа илим ве къудрет берильди. Бойлеликнен, маддий маневий акимиетке саип олды.

4. Онъа муджизевий сыфатлары олгъан бири беяз, бири де

къара эки байракъ берильген эди. Зулькъарнейн -алейхисселям- аскерлери иле куньдюз дженклешкени вакъытта къара байракъны аркъасына ала ве оларнынъ артыны къаранлыкъ къаплай эди. Бойледже, аркъаларындан кельген душман, оларны тапып оламай, ёлуны джоя ве къаранлыкъ ичинде къалып енъиле эди.

Гедже исе, беяз байракъны огюне алып, озю ве аскерлери ичюн куньдюз киби бир айдынлыкъ мейдангъа келе, бунынъ ичюн де душманны енъе эди.

5. Аллахкъа ве ахирет кунюне иман эткен Зулькъарнейн -алейхисселям-, онъа бойсунгъан инсанларгъа нисбетен адалетли ве мерхаметли бир укюмдар эди. Гъалебе къазангъан топракъларда яшагъан инсанларгъа асла зулум этмез эди. Оларгъа: «Къабааты олмагъанлар ичюн къоркъу ёкъ, яхшылыкъ япкъанлар исе бунынъ къаршылыгъыны алыр» дер эди. Косьтерген мерхамет ве анълайышнен инсанларнынъ гонъюлинде тахт кургъан эди. Инсанлыкънынъ хайыры ичюн олгъан эр шейни севе эди.

6. Джумерт ве муляйим бир кимсе эди. Дигер укюмдарлар киби сервет пешинде чапмаз эди. Болюшмеге ве багъышламагъа севген бириси эди.

7. Сайгъылы ве икмет саиби бир кимсе эди. Йымшакъ ве шефкъатлы олып, ачувына аким эди. Эсас гъаеси инсалыкъкъа хызмет ве мазлумларгъа адалетли олмакъ эди. О, мал-мулькюни укюмдарларнынъ рааты ичюн дегиль де, халкъкъа хызмет этмесини тюшюне эди.

Тевхидке давет макъсадынен япылгъан дженклер

Зулькъарнейн -алейхисселям-, фетихлернен мемлекетини кенишлеткен, девлетини къавийлештирген эди. Диннинъ эмир ве ясакъларыны дигер мемлекетлерге теблигъ этмеге башлады. Муминлерден мейдангъа кельген ордусынен башта гъарпкъа догъру кетти. Кеткен эр ерде кяфирлерни тевхид акъидесине давет этти. Гарпнынъ сонъ кошесине къадар етти. Топракълар биткен, терен денъизлернинъ къыйыларына кеткен эди. Кунеш, санъки къара бир чамур гольге баткъан киби эди. О топракъта яшагъан кяфир бир къавимге расткельди. Оларнынъ бир къысымы онъа иман этти. Олардан иман этмегенлернен дженк лешти. Оларны къаранлыкълар ичинде къалдырып енъди. Амма даа сонъра бу къабиленинъ къалгъанлары да тевбе тип, эписи тевхид акъидесини

къабул эттилер. Ает-и керимеде бу вазиет шойле анълатылыр:

«Акъикъатен, биз оны ер юзюнде икътидар ве къудрет саиби яптыкъ, онъа (мухтадж олгъан) эр шей ичюн бир себеп (бир васта ве ёл) бердик. О да, бир ёл тутып кетти.» (Кехф суреси, 84, 85)

«Ниает, кунешнинъ баткъан ерине баргъанда, оны къара бир балчыкъкъа баткъан алда тапты. Онынъ янында (о ерде) бир къавмгъа расткельди. Бунынъ узерине биз: Эй, Зулькъарнейн! Оларгъа я азап этеджек, я да акъларында яхшылыкъ этмек ёлуны сечеджексинъ, дедик.» (Кехф суреси, 86)

«О бойле деди: «Акъсызлыкъ эткенни джезаландыраджакъмыз; сонъ о, Раббине ёлланыладжакъ; сонъра Аллах да, онъа къоркъунчлы бир азап тедбикъ этеджек.» (Кехф суреси, 87)

«Иман этип де, яхшы даврангъан кимсеге кельгенде, онынъ ичюн де энъ гузель бир къаршылыкъ бардыр. Ве эмримизден, онъа къолай олгъаныны, сёйлейджекмиз.» (Кехф суреси, 88)

Зулькъарнейн -алейхисселям-, инсанларны даима имангъа давет этти. Онъа табий олгъанлар, къуртулышкъа эрдилер, иман этмегенлер де джезаландырылдылар.

Зулькъарнейн -алейхисселям-, гъарптан сонъ шаркъкъа сеферлер япты. Аетте буюрылыр:

«Сонъра кене бир ёл тутты.» (Кехф суреси, 89)

«Ниает, кунешнинъ догъгъан ерине еткенинен, оны ойле бир къавм устюне догъгъан булды ки, олар ичюн кунешке къаршы бир орьтю япмагъан эдик.» (Кехф суреси, 90)

Зулькъарнейн -алейхисселям- гъарпта Атлас океянына я да бир риваекте коре Къара денъизге къадар кеткен.

О ерде, кунешнинъ денъиз уфугъында батышыны сейир этти. Анджакъ буюк кяинат ичинде бу денъиз онъа бир сув тамчысы къадар кучюк кельди. Кунеш, сислернен къаплы денъиз уфугъында санки балчыкълы бир сувгъа комюльген киби. Ялыда корюшкен къабиле, кяфир бир миллет эди. Бу себептен Аллах Тааля Зулькъарнейнни, бу къабилени джезаландырмакънен, догъру ёлгъа кетирмек арасындаки къарар берме акъкъыны онъа къалдырды.

Аетте кечкен топракънынъ инсанлары, кунеш шавлелери шиддетли олгъанда къобаларгъа я да денъизге кире эдилер. Кунешин шиддетли сыджагъы кечкен сонъ да, ихтияджларыны къаршыламакъ узере къобаларындан чыкъып, яшайышларыны девам эттирмек ичюн чалыша эдилер. Зулькъарнейн -алейхисселям-, оларны да хакъ динге давет этти.

Зулькъарнейн -алейхисселям- даа сонъра шимальге сеферлер керчеклештире. Къаршысына яд тильде лаф эткен бир къабиле чыкъты. Оларнен терджиман васытасынен лаф этти. Онынъ бу ёлджылыгъы иле багълы Аллах Тааля шойле буюра:

«Сонъра кене бир ёл тутты.» (Кехф суреси, 92)

«Ниает, эки дагъ арасына барып еткенде, оларнынъ огюнде, аман ич бир сёзни анъламагъан бир къавм булды.» (Кехф суреси, 93)

Булар, буюк ихтимал Турклер эди. Бу къабиле, Зулькъарнейн -алейхисселям-гъа Еджюдж ве Меджюдж адлы махлюкълар оларны раатсыз эткенлерини хабер эттилер. Озьлерини бу яратыкълардан къуртулмакъ ичюн бир дувар къурмасыны талеп эттилер. Сонъунда Седд-и Зулькъарнейн япылды. Турклер олгъаны тахмин этильген бу къабиле де хидает ёлуны сайлап мусульман олгъан. Ает-и керимелерде шойле буюрылыр:

«Дедилер ки: Эй, Зулькъарнейн! Бу мемлекетте Еджудж ве Меджудж бозгъунджылыкъ япмакъталар. Бизнен олар арасына бир сед япман ичюн санъа бир верги берейикми?» (Кехф суреси, 94)

«(Зулькъарнейн) деди ки: Раббимнинъ мени ичинде булундыргъаны нимет, даа хайырлыдыр. Сиз манъа куветинъизнен дестек олунъ да, сизнен олар арасына ашылмайджакъ бир сед япайым.» (Кехф суреси, 95)

«(Айды), манъа демир кутлелери кетиринъ! Ниает эки дагъ арасы айны севиеге кельгенинен: Уфленъ, (корюкленъ)! деди. Артыкъ оны къор алына кетиргенинен: Манъа, бир микъдар эриген бакъыр кетиринъ устюне тёкейим, деди.» (Кехф суреси, 96)

«Артыкъ оны не ашмагъа муктедир олдылар, не оны теше бильдилер.» (Кехф суреси, 97)

«Зулькъарнейн: Бу, Раббимден бир рахметтир. Факъат

Раббимнинъ вадеси кельгенинен, О, буны ернен бир этер. Раббимнинъ вадеси хакътыр... деди.» (Кехф сурeси, 98)

Зулькъарнейн Седди, Чин Седдинден фаркълы бир седтир. Къайда ольгени акъкъында фаркълы фикирлер бардыр. Япылгъан бу седнинъ йыкылмасы къыямет аляметлери арасында кечер. Бу сед къыяметке якъын йыкъыладжакъ ве Йеджюдж ве Меджюдж къабилеси ер юзюне яйылып фесат чыкъараджакълар. Олар инсанлар ве джинлер, оларнынъ онда бири оладжакъ къадар къалабалыкъ оладжакълар. Дюнья нуфусынынъ онда докъузы олар оладжакълар. Бу седнинъ йыкыладжагъы ве бу къабилелернинъ мындан дюньягъа яйыладжагъы Къур'ан-ы Керимде шойле анълатылыр:

«Ниает, Йе'джудж ве Ме'джудж (седлери) ачылгъан ве олар эр тепеден акъып кельген вакъытта...» Ве акъикъий ваде (олюм, къыямет) якълашкъанынен, бирден инкяр эткенлернинъ козьлери тона къояр! «Языкълар олсун бизге! (дерлер), акъикъатен биз бу вазиеттен хаберсиз экенмиз; атта биз залым кимселер экенмиз.» (Энбия суреси, 96-97)

Йе'джудж ве Ме'джудж Къабилеси

Риваетлерге коре, Йе'джудж ве Ме'джудж, яман ве зарарлы эки миллеттир. Оларнынъ бетлери ялпакъ, козьлери кучюк, къулакълары пек буюк, бойлары къыскъа, сайылары да чокътыр. Къыяметке якъын ер юзюне яйыладжакълар. Чибинлер, бирден-бир насыл чогъалса, булар да дюньяда ойле чогъаладжакълардыр. Миллионларнен инсан Хазрети Адем ве Хаввадан мейдангъа кельгени киби, Йе'джудж ве Ме'джудж къабилесинде де къыскъа заманда чогъалма оладжакътыр. Бойлеликнен, бирден-бир нуфуслары артаджакъ. Оларнынъ шимдики ерлери исе анджакъ Аллахкъа малюмдир.

Вакъыты кельгенинде, Седд-и Зулькъарнейн йыкъылып тегиз оладжакъ ве бу къабиле ер юзюне дагъыладжакъ.

Анджакъ Мекке-и Мукерреме, Медине-и Муневвере ве Къудус-и Шерифке кирип оламаджакълар. Бу мубарек бельделернинъ тышындаки эр ерге киреджеклердир. Кечкен ерлерни арап, чип, йыкъып аман-аман къурутаджакълар ве этрафта олгъан эр шейге зарар береджеклер. Чегерткилер киби олып эр шейни битиреджеклер. Сонъунда Аллах оларны эляк этеджектир.

Ибрет ве иссе толу икяелер

Зулькъарнейн -алейхисселям-, япкъан ёлджулыкъларнынъ биринде аджайип бир къавимге растлкельди. Бу къабиле дюнья зийнетлерини къалдырып, олюм къоркъусындан къуртулмакъ ичюн, тек осюмлюклер ашап, чокъ ибадет этмеге ве бойлеликнен нефсаний сыфатлардан темизленмеге тырыша эдилер. Бу инсанларын, дюнья байлыгъындан бир шейлери ёкъ эди.

Рызыкъларыны, осьтюргенлери себзе ве мейвалардан теминлеп, бу ашларны сакъламагъа гъайрет эте эдилер.

Эм де бу къабиледе эр кес, озь мезарыны къазып, эр кунь оны темизлер ве ибадетлерини анда япа эди. Зулькъарнейн -алейхисселям- оларнынъ укюмдарларыны чагъыртты.

Укюмдар исе:

«– Мен ич кимсени корьмек истемейим. Мени корьмек истеген де яныма келир!» деп хабер ёллады.

Зулькъарнейн -алейхисселям- да укюмдарнынъ янына кетип:

«– Мен сени давет эттим, не ичюн кельмединъ?» деп сорагъанда, укюмдар:

«– Санъа ихтияджым ёкъ, керек олса келир эдим.» джевабыны берди.

Зулькъарнейн -алейхисселям- де:

«– Бу алынъыз недир? Сиздеки бу вазиетни даа эвель кимседе корьмедим!» дегенде, укюмдар:

«– Эбет, биз алтын ве кумюшке къыймет бермеймиз. Чюнки корюльгени киби, бирининъ элине булардан бир парча кечкенинде, даа чогъуны истей ве раатлыгъы къалмай. Онынъ ичюн биз дюнья байлыгъынынъ пешинде дегильмиз.» деди.

Зулькъарнейн -алейхисселям-:

«– Бу мезарлар недир? Не ичюн буларны къазып ибадетлеринъизни анда япасынъыз?» деп сорады.

Укюмдар:

«– Дюньягъа алданмамакъ ичюн буны яптыкъ. Чюнки мезарларымызны корюп анда киреджегимизни хатырлагъанымызда, эр шейимизден вазгечемиз.» деди.

Зулькъарнейн -алейхисселям-:

«– Не ичюн себзеден башкъа ашынъыз ёкъ? Айван осьтюрип сютюнден, этинден файдалансанъыз олмаймы?» деди.

Укюмдар:

«– Ашкъазанларымызнынъ айванларгъа мезар олмасыны истемедик. Осюмликлернен яшайышымызны девам эттиремиз. Затен богъазымыздан кечкенден сонъ, ич бирининъ дамыны аламаймыз!» деп джевап берди.

Бириси Зулькъарнейн -алейхисселям-гъа:

«– Манъа иманымны ве басиретимни[22] кучьлендиреджек бир шей огрет!» деди. О да:

«– Опькели экенде кимсеге ачувланма! Чюнки шейтан, инсанны энъ чокъ опьке анында яманлыкъкъа къызыштыра. Ашыкъчан бириси олма! Ашыкъчанлыкъта, саип ола биледжек къысметинъ биле элинден кетер. Истер якъын олсун, истер узакъ олсун эр кеске къаршы йымшакъ ол. Сакъын инатчы, инкярджы ве залым олма!» деп джевап берди.

Зулькъарнейн -алейхисселям- ольмеден эвель шойле васиет эткен эди:

«– Мени ювунъыз, кефенленъиз. Сонъ бир табуткъа къоюнъыз. Лякин, къолларым эки тарафкъа саркъыкъ къалсынъ. Хызметкярларым аркъамдан кельсинъ. Хазинелерими де эшеклерге юкленъиз. Халкъ, меним пек ихтишамлы бир салтанат ве дюнья мулькюне саип олсам да, ахиретке эли бош кеткенимни корьсинъ. Хызметкярларым да, хазинелерим де бу дюньяда къалып, мезаргъа берабер кирмегенине шаат олсун. Бу яланджы ве кечиджи дюньягъа алданмасынъ!»

Онынъ айткъаны япылды. Алимлер бу васиетни шойле тефсир этелер:

«Аркъамдан кельген ордулар иле шаркъ ве гарпкъа аким олдым. Сайысыз аскер ве чокъ хызметчим бар эди. Ич бири эмиримден чыкъмады. Дюнья меним идаремде эди. Сайысыз хазинелерге саип олдым. Факъат дюнья ниметлери къалыджы дегильдир. Иште, корьгенинъиз киби мезарыма эли бош кетем! Иште, дюнья малы дюньяда къалды. Сизлер ахиретте файда береджек ишлерни

---

22 Басирет: Акъикъатларны къальб иле ис этип анъламакъ.

япынъыз!»

Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Зулькъарнейннинъ васиетинде ишарет эткен бу акъикъатны шойле ифаде эте:

«Олюни (къабирге къадар) учь шей озгъарыр. Аилеси, малы ве япкъан ишидир. Экиси артына къайтар, бириси къалыр. Аилеси ве малы къайтар, япкъан ишлери (янында) къалыр.» (Бухарий, Рикъакъ 42; Муслим, Зухд 5)

Зулькъарнейн (алейхисселямын, Медине-и Муневвере иле Шам арасында «Думет-уль Джендель» денильген ерде вефат эткени, Мекке якъынында «Тихаме» дагъларына комюльгени ривает этильген.

Алейхисселям !

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз:

1. Содом къабилесининъ ахлякъий бозукълыкълары нелердир?

2. Содом халкъынынъ эляк этильгени ерде олгъан Лют голюнинъ бугуньки география вазиети, къокъусы, сувнынъ сыфаты, анда ич бир осюмлик ве айваннынъ яшамагъа имкяны олмамасы, бизге нении ифаде этмекте?

3. **«Кунеш догъгъанда оларны къоркъунч бир сес якъалады.»** (Хиджр суреси, 68) **«Бойледже юртларынынъ устюни астына чевирдик. Устьлерине де балчыкътан пиширильген ташлар ягъдырдыкъ.»** (Хиджр суреси, 74) аетлеринде берильген бильгилер, бизни къайсы дуйгъы ве тюшюнджелерге давет эте?

4. Помпей халкъынынъ кунюмизге къадар еткен ибрет левхалары, оларнынъ ахлякъсызлы ве азгъынлыкълары акъкъында нелер анълатмакъта?

5. Ер юзюнде Аллахнынъ «халифеси», яни иляхий сыфатларны акс эткен инсан, яшайышынен истесе Раббине дост, истесе душман олур. Биз, Раббимизге дост олмамыз ичюн нелер япмамыз керек?

6. Йе'джудж ве Ме'джудж къабилелерининъ хусусиетлери нелердир?

7. Зулькъарнейн -алейхисселям-, иман ве басиретининъ кучьленмесини истеген кишиге нелер тавсие этти?

8. Зулькъарнейн -алейхисселям- васиетининъ бир болюминде, олюмден сонъ къолларынынъ эки тарафкъа яйылмасыны, хызметчилерининъ ве малларынынъ да сыранен аркъасындан къабирине къадар кельмесини эмир эткен эди. Буны истемек иле къалгъанларгъа насыл бир дерс берген эди?

9. Динимиз ве инанчларымыз ичюн иджрет этмеге меджбур къалсакъ, къайсы шейлерден вазгечмек бизге къыйын келе биледжеги мумкюн?

10. Асхаб-ы кирамнынъ, джумертлик ве болюшмек хусусында «анам бабам санъа феда олсун!» деп эр шейлерини феда этеджек дереджеге етмелеринде, Пейгъамбер Эфендимизнинъ шахсиетининъ тесири недир?

11. Ич бир дюнья ниметини ахиретке алып бармакъ имкянымыз

ёкъ экен, инсаннынъ бу шейлерни топламагъа тырышмасы, онынъ насыл бир тюшюндже ве анълайышкъа саип олгъаныны косьтере?

12. Еудийлерни Пейгъамберимиз -салляллаху алейхи ве селлем-ге, Зулькъарнейн -алейхисселям- ве Асхаб-ы Кехф акъкъында суаль сорамаларынынъ себеби недир?

13. Зулькъарнейн -алейхисселям-нынъ, душманларына къаршы буюк гъалебелер къазанма сырыны анълатынъыз?

14. Олюмни ве олюмден сонъраки аятны тюшюнген бир инсан насыл арекет этер?

Б. Ашагъыдаки бош къалгъан ерлерини толдурунъыз:

1. Лют -алейхисселям-, инсанларны тербиелемек мевзусыда теджрибе къазанмакъ ичюн .... иле берабер Сурие, Мысыр ве Филистинагъа кетти.

2. Азгъын Лют къабилеси .... ве .... иле эляк олды.

3. «**Лют къабилесининъ ишини (ливата) япкъан .... дир.**» (Ахмед б. Ханбель, Муснед, I, 317)

4. Зулькъарнейн -алейхисселям- .... -алейхисселям-нынъ огъулларындан Яфесин союндандыр.

5. Зулькъарнейн -алейхисселям-, тарихте яшагъан укюмдар .... иле къарыштырыла.

6. Аллах Тааля, Зулькъарнейн -алейхисселям-гъа кучь берди. О да шаркъкъа ве гарпкъа дженклер япты ве .... къурды.

7. Зулькъарнейн -алейхисселям-, Тевхид динини анълатмак ичюн башта .... дженк япты.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз:

1. Инсан Аллахкъа къуллыкъ этмек ичюн, бу дюнья ибадет еридир. Инсан, бир ибадетхане оларакъ хызметине берильген дюньяны догъру анълап, яшаса дюньядаки эр шей, онъа хызмет этмек ичюн гъайрет этер. Дюнья ве ниметлерини макъсадына келишкен шекильде къулланмагъанлар да, ич бир заман акъикъий саадетке етип олмазлар.

Ашагъыда берильген бильгилерден къайсы бирини чыкъармакъ мумкюн дегильдир?

А. Аллах Таалягъа ляйыкъ олгъаны киби къуллыкъ этип, оладжакъ васыф ве къабилиетлернен донатылгъан энъ дегерли олгъан инсандыр.

Б. Дюньядаки джанлы я да джансыз бутюн махлюкълар, Аллахкъа къуллыкъ эткен инсангъа хызмет этер.

В. Бутюн джанлыларнынъ озеги киби олгъан инсан, дюньяда яратылыш гъаесине уйгъун яшагъанында саадетке иришер.

Г. Дюнья, эр инсан ичюн пек къыскъа бир муддет мусафир олып, къонып къалгъан мусафирхане кибидир. Дюньяда экен, инсаннынъ ибадетсиз кечирген эр анъы, ахиретте соруладжакъ.

2. Азгъынлыкъ ве ахлякъсызлыкъта сынъыр танымагъан Содом къабилесининъ озюне охшамагъанларгъа «темизлер арамыздан чыкъсынъ» демеси, оларнынъ насыл бир тюшюнджеге саип олмагъанларыны косьтере?

А. Оларнынъ, сапыкълыкътан узакъ, темиз инсанларгъа даянып оламагъанларыны.

Б. Кендилерине табий олмагъанларыны бильдирмелери.

В. Араларында темиз ве гузель ахлякълы инсанларнынъ чыкъмасыны истегенлерини.

Г. Озьлерининъ япкъанлары бу чиркин ишни япкъан кимселерни севмегенлерини.

3. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Содом къабилесининъ акъикъаткъа къаршы козьлерини кёр эткен гъафлет ве азгъынлыгъынынъ бир ишарети дегильдир?

А. Лют -алейхисселям-дан япкъанлары утанмазлыкъ ве ахлякъсызлыкъларгъа къарышмайып буларны яхшы къаршыламасыны истемелери,

Б. Озьлерини темиз ве элял ёлгъа давет эткен Лют -алейхисселям-ны, сюрьгюн этмекнен къоркъутмалары,

В. Оларны эляк этмеге кельген мелеклерге ве Лют -алейхисселям-гъа таш атып къувмалары,

Г. Хазрети Лют оларны, азапнынъ келеджеги акъкъында хатырлатмасына бакъмадан, «Эгер догъру сёйлегенлерден олсанъ Аллахнынъ азабыны кетир.» деп айтмалары.

4. Къабилеси эляк олгъаны вакъытта Лют -алейхисселям ве аилеси Аллахнынъ ярдымы иле къуртулгъан эдилер. Лякин апайы Вахиле эляк олгъанлар арасында олды. О, бахытсыз къабиленен бирликте ерни астына кетти. Ашагъыдакилерден къайсы бири бунынъ бир себеби оламаз?

А. Вахиленинъ, мунафыкъ бир къадын олып Содомлыларнен иш бирлиги япмасы.

Б. Вахиленинъ, халкънынъ ахлякъсызлыкъ ве имансызлыгъына къаршы сессиз къалувы.

В. Вахиленинъ, Хазрети Люткъа къаршы къабилесини дестеклемеси.

Г. Вахиленинъ, асыл оларакъ Содом халкъындан олувы.

5. Аллах Таалянынъ бизден истеген энъ муим къуллыкъ вазифелерден бири, джемиетте намус, шереф ве гузель ахлякъ киби хайсиетлернинъ пекитмесидир. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу муим вазифени ерине кетирмек ичюн зарурий шартлардан бириси дегильдир?

А. Бутюн инсанларнынъ озь башына намус ве утанма дуйгъуларыны сакъламакъ ичюн чокъ гъайрет косьтермеси,

Б. Яшларгъа никях ве мевзунен багълы бутюн бильгилерни

огретмек,

В. Никях муэссесесининъ шартларынынъ дикъкатнен эда этильмеси.

Г. Аиле аятынынъ девамы ичюн эвлилик муэссесесининъ яшатылмасы ве къары-къоджаларнынъ бир-бирине садакъатлы олувы.

ЯКЪУБ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-
ВЕ ЮСУФ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Исхакъ -алейхисселям-нынъ огълу олгъан Якъуб -алейхисселям-, Кен'ан мемлекетинде яшагъан инсанларгъа ёлланылгъан бир пейгъамбердир.

Онынъ Медйенде я да Шам топракъларында догъгъаны ривает этиле. Хазрети Якъубнынъ, Ийс адлы эгиз къардашы бар. О Ийстан сонъ дюньягъа кельгени ичюн де онъа «пешинден кельген» манасында Якъуб денильгендир.

«Якъуб» аднынъ башкъа бир манасы да «сафветуллах» яни «Аллахнынъ саф ве темиз къылгъан къулы» демектир. Якъуб -алейхисселям-нынъ лагъабы исе Аллахнынъ къулы манасына кельген «Исраиль»дир. Онынъ несилинден бир чокъ пейгъамбер кельген. Хазрети Муса, Хазрети Харун, Хазрети Давуд, Хазрети Сулейман, Хазрети Зекерья, Хазрети Яхъя ве Хазрети Иса -алейхимусселям- (Аллахнынъ селямы оларнынъ узерине олсун) эписи Хазрети Якъубнынъ союндандыр.

Эгиз къардашы Ийс, гузель бир авджы эди. Онынъ авгъа чыкъкъан куню анасы, Якъубнен, къойлардан бирини кестирди ве къызартып пиширди. Азырлагъан ашны Хазрети Исхакънынъ алдына къойды ве:

«– Иште огълунынъ санъа зияфети…» деди.

Бунынъ узерине Исхакъ -алейхисселям- да огълу Якъубнен сой ве сюлялесинден Пейгъамберлер ве маликлер кельмеси ичюн дуа этти.

Якъуб кеткенде исе къардашы Ийс авдан кельди:

«– Бабачыгъым, истегенинъ авны санъа кетирдим.» деди.

Исхакъ -алейхисселям- бу эдиенинъ къаршылыгъы оларакъ онъа да:

«Сюляленъ топракъ къадар кениш ве берекетли олсун!» деп дуа этти.

Аллах да Ийскъа кениш ве берекетли бир несиль берди. О къадар ки, бугуньки Рум сойнынъ, Ийснынъ, садедже Рум адындаки огълундан тюрегени, чогъалгъаны къабул этиле. Аллах Тааля эр пейгъамберге мытлакъ къабул этиледжеги бир дуа такъдир эткен. Эр пейгъамбер дуасыны дюньяда япкъан, факъат Ресул-и Экрем -салляллаху алейхи ве селлем- исе, дуасыны къыямет кунюне къалдыргъан. Ахиретте Онынъ бу дуасы иле шефаат-и узма[23] керчеклешеджектир.

Ийс, къардашы Якъупны куньлей эди. Анасы, эки къардаш арасында кечимсизлик олмамасы ичюн огълу Якъупны дайысынынъ янына ёллады. Дайысынынъ эки къызы бар эди. Буюгининъ ады Лая, кучюгининъ ады Рахиль эди.

Якъуб -алейхисселям- дайысына еди сене хызмет этмеси нетиджесинде онынъ буюк къызы Лая иле эвленди. Артындан еди сене даа дайысынынъ хызметинде олып кучюк къызы Рахильни де никяхлады.[24]

Дайысы, къызларыны Якъубнен эвлендиргенде, оларгъа хызметчи олмакъ узьре, Зульфе ве Бельхе адларында бирер джарие берди. Айырыджа, эки джарие де Якъубкъа эдие этти.

Хазрети Якъубнынъ Лая адлы ханымындан алты, ады кечкен джариелерден дёрт, Рахиль адлы ханымындан да эки огълу олды. Рахильден узун бир вакъыт баласы олмагъан эди. Рахиль, Аллах Таалягъа сыгъынып дуа этти ве онъа бир огъул (Юсуф) багъышланды. Артындан Буньямин адлы экинджи огълу дюньягъа кельди. Догъумдан сонъ, къырыкъынджы кунюне Рахиль вефат эткен эди.

Якъуб -алейхисселям-, Хазрети Юсуфнынъ догъгъаны йыл пейгъамберлик иле вазифелендирильген олды. Инсанларны

23 Шефаат-ы Узма: Къыямет кунюнинъ даянылмаз къоркъусы ве шиддетли сыкъынтылары ичинде олгъан муминлерге Пейгъамбер Эфендимизнинъ (-салляллаху алейхи ве селлем-,) оларнынъ акимлигине ве эсапларынынъ бир анъ эвель кечмеси ичюн Аллах Таалягъа ялвармасы, ве бу дуа ве истегининъ къабул олмасы демек. Чюнки, о кунь эр кес озь башынынъ чаресине бакмакъ иле мешгъуль олгъанда ялынъыз Расулюллах Эфендимиз, бутюн муминлернинъ селямет ве къуртулышы ичюн дуа этеджектир.

24 Якъуб -алейхисселям-нынъ шериатына коре эки къыз къардашнынъ, айны заманда бир эркекнинъ никяхында булунмасы джаиз (мумкюн) эди. Муса -алейхисселям-нынъ шериатына къадар бу укюм девам эткен.

тевхид инанджына давет этмеге башлагъандан сонъ онъа Кен'ан дияры халкъындан чокъ кимсе иман эткен.

Бу бильгилер Къур'ан-ы Керимде мухтелиф аетлерде шойле ифаде этиле:

«...биз онъа Исхакъ ве Якъубны багъышладыкъ ве эр бирини пейгъамбер яптыкъ.»

«Оларгъа рахметимизден багъышлавда булундыкъ; оларгъа акълы ве юксек бир шурет насип эттик.» (Мерьем суреси, 49, 50)

«(Эй, Мухаммед!) Къуветли ве басиретли къулларымыз Ибрахим, Исхакъ ве Якъубны да анъ.» (Сад суреси, 45)

«Биз оларны, хусусан ахирет юртуны тюшюнген ихляслы кимселер къылдыкъ.» (Сад суреси, 46)

«Догърусы, олар бизим къатымызда сечильген эйи кимселердендир.» (Сад суреси, 47)

Юсуф -алейхисселям- эр алы, арекети иле къардашларындан фаркълы эди. Даа кучюк яшларындан берли бабасынынъ буюк севгисине наиль олгъан эди. Якъуб -алейхисселям- огълу Юсуфта озюнде булунгъан хусусиетлерни коре эди. Бу себеп иле онъа олгъан чекюви дигер къардашлерындан зияде эди. Оны чокъ север, бутюн огъулларындан азиз тутар ве ич янындан айырмай эди.

Къыссаларнынъ энъ гузели: Юсуф къыссасы

Юсуф -алейхисселям-нынъ икяеси, Къур'ан-ы Керимде «ахсену'ль-къасас.» (къыссаларнынъ (икяелернинъ) энъ гузели) оларакъ ифаде этильген ве онъа махсус бир суре (Юсуф суреси) айырылгъан.

Убейй бин Къа'б -радыяллаху анх-нынъ риваетине коре Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

«Къулларынъызгъа Юсуф суресини огретинъиз! Чюнки эр анги бир мусульман, оны язып аилесине ве озь колесине огретсе, Аллах Тааля онынъ секерат-ы мевтини (олюм анындаки сыкъынтыларыны) къолайлаштырыр.

Ич бир мусульмангъа сукъланув этмеге де такъат буламаз!» (Земахшери, Кешшаф, , 98)

Юсуф -алейхисселям- къардашларынынъ пахыллыкъларына огърап, къуюгъа атылмакъ ве зинданда апс этильмек киби мусибетлерге огърагъан. Бу мусибетлер къаршысында такъвасындан, иманындан бир шей джоймагъан Юсуф -алейхисселям-гъа, Аллах Тааля Джебраильни ёллады. Бир чокъ лютуфларда булунып оны теселли этти. Беляларны (имтианларны) онъа къолайлаштырды. Даа сонъра онъа къувет, шереф ве падишахлыкъ багъышлады.

Озю бир чокъ сыкъынты, зулум ве эзиет корьген Юсуф -алейхисселям-, падишахлыкъ йылларында зайыф, ярдымгъа мухтадж, фукъаре ве гъариплерге даа чокъ мерхамет иле даврангъан.

Билинмели ки, ким Юсуф суресини окъур, юксек ве терен маналарны тюшюнсе, Юсуф -алейхисселям-нынъ наиль олгъаны севинчке наиль олур.

Юсуф суреси, сайылып оламаджакъ къадар икмет ве ибретлер иле толу. Бу суреде; пейгъамберлик, къуллыкъ, апсхане, тюш (руя) табири, сабыр, айрылышув, ашкъ, беля вакътында гузель муамеле этюв, душманнынъ зарар ве зулумларына сабыр косьтерюв, джезаландыраджакъ кучь ве такъаты бар экенде багъышлав, къадынларнынъ айнеджилик ве фитнелерине баш чыкъмакъ киби хусуслар анълатылыр.

Кене бу суреде, Пейгъамбер мирасчылыгъы, Аллахкъа халифе олманынъ сырлары, рух ве къальп киби руханий къувет анълатыла.

Бу суреде Юсуф къаршысында Зулейха, нефс-и эммарени темсиль эте. Анджакъ, даа сонъра мусульман олыр, рухы тербие корюп Аллахнынъ разылыгъына ирише. Ниаетинде, рухы Юсуф иле бирлешир ве Аллахкъа эришкенге къадар, чеккен сыкъынты ве белялар да оны маневий тарафтан пишкинлик севиесини кетирир.

Бу суренинъ энмесине себеб олгъан адисе де шу:

Еудий алимлери, мушриклернинъ реислерине келип шойле деген эдилер:

Мухаммедке соранъыз бакъайыкъ!

– Якъубнынъ аилеси Шамдан Мысыргъа не ичюн кочьти ве Юсуф къыссасы насыл пейда олды?

Мушриклернинъ реислери де Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге келип бу мевзуларны сорады. Ондан сонъ Юсуф сурееси назиль олды.

Бу суре энгени девиринде Расулуллахнынъ ве муминлерге бир чокъ беля ве сыкъынтылар кельген эди.

Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Хазрети Хатидже валидемизни ве эмджеси Эбу Талибни гъайып эткен эди. Муминлер узериндеки баскъы ве ишкендже де зиядедже арткъан эди. Иште «кедер сенеси» деп адландырылгъан бир заманда бу суре ёлланылгъан, эм Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-, эм де сахабилер бу суре иле гонъюллери раат олды. Айырыджа бу суреде, Хазрети Пейгъамбернинъ ёлунда кеткен, мусибет ве беляларгъа къаршы сабыр эткен муминлер ичюн гъалебе якъын олгъаны мужделенгендир.

«Элиф. Ляам. Раа. Булар, ап-ачыкъ Китапнынъ аетлеридир.»

«Анълайсынъыз дие, биз оны арапча бир Къур'ан оларакъ эндирдик.»

«(Эй, Мухаммед!) Биз санъа бу Къур'анны вахий этмекнен, кечмиш миллетлернинъ хаберлерини санъа энъ гузель бир шекильде беян этмектемиз. Акъикъат шу ки, сен бундан эвель (бу хаберлерни) эльбетте бильмегенлерден techинъ.» (Юсуф сурееси, 1-3)

Юсуф -алейхисселям- Якъубнынъ балаларындан энъ гузели эди. Несеп ве сой джеэтинден де айны шекильде гузель эди. О, учь пейгъамбер неслинден кельме, шерефлернинъ юджесине наиль олгъан эди. Пейгъамберлик, гузель юзь, дюнья реислиги ве идареджилиги, зор заманында сабыр ве гузель муамеле киби устюн озелликлер иле де шерефленген эди. Булар, Аллахнынъ не юдже ве гузель лютуфларыдыр. Онынъ дуасы да айны шекильде дуаларнынъ энъ гузели эди:

«(Я Рабби!)... Мени мусульман оларакъ ольдюр ве мени салихлер арасына къош!» (Юсуф сурееси, 101) деп олюм иле Аллахкъа къавушманы ильк эвель о истеген, ве ялваргъан эди.

Бу суре, Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-'ге икяе оларакъ назиль олгъан ильк суредир. Сёз бакъымындан къыскъа ве анълатымлы, мана тарафындан да чокъ терен ве кениш.

Айырыджа бу суреде Юсуф юреги; Якъуб рухы; Рахиль

джеседи; Юсуфнынъ он бир къардашы да нефсаний дуйгъу ве ислерни темсиль этер. Къур'анынъ анълатмасында, бойле бир чокъ екяне маналар бардыр. Буларны анъламакъ ичюн, акъикъатларны кореджек козь ве инджеликлерни фаркъ этеджек басирет кереклитир.

Хазрети Юсуфнынъ Руясы

«Бир заманлар Юсуф бабасына (Якъупкъа) деген эди ки: Бабаджыгъым! Мен (тюшюмде) он бир йылдызнен кунешни ве айны корьдим. Оларнынъ манъа седжде эткенлерини корьдим.» (Юсуф суреси, 4)

Юсуф -алейхисселям- бу тюшни корьгенинде даа еди яшында эди. Тюшюнде корьген он бир йылдыз, къардашларыны; кунеш, бабасы Якъуб -алейхисселям-ны; ай да, анасы Рахиль вефат эткени ичюн тизеси Лая'ны темсиль эте эди.

Юсуф -алейхисселям-нынъ къардашлерыны йылдыз шекилинде корьмесининъ икмети; къардашларнынъ бир-бирлерининъ аят акъышына ён береджек къадар бир-бирлерине муим тесирлерининъ олмасындан эди. Кунеш ве айнынъ йылдызлардан сонъ анълатылып кельмеси исе, Юсуф -алейхисселям-нынъ бабасы иле корюшюв, къардашларындан сонъ керчеклешеджегине бир ишареттир.

Еудийнинъ бири Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-'ге келип, шойле деди:

– Эй, Мухаммед! Юсуфнынъ корьген йылдызлар къайсы бирилери? Манъа хабер бер.

Ресулуллах Эфендимиз бир ань бир шей айтмады. Бу арада Джебраиль -алейхисселям- кельди ве йылдызларнынъ адларыны онъа бильдирди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз еудийге чевирилип:

«– Эгер санъа хабер этсем, мусульман олурсынъмы?» деди.

Еудий де:

«– Эбет.» деди.

Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- де:

– Булар: Джереян, Тарыкъ, Зейял, Къабис, Амудан, Фелик, Мысбах, Дарух, Фера', Весаб, Залкефитейн'дир, деди. Аркъасындан

Юсуф, тюшюнде бу йылдызларнынъ, кунешнинъ ве айнынъ коктен энип онъа седжде эткенлерини корьген эди, деп девам этти.

Еудий деди ки:

«– Валлахи сёйлеген исимлер догъру исимлердир!»

Руялар учь къысымгъа айрылыр

Бириндживи, кишининъ фикирлернинъ бир нетиджеси олгъан тюшлер олып, кунделик аятта мешгъул олгъан иш ве санатыны корьме, я да севген севгилисини корьмеси бу чешиттендир.

Экинджиси, шейтаннынъ весвесенен рухны сыкъынтыгъа тюшюрген къарышыкъ ве къармашыкъ тюшлердир. Ресулуллах – алейхиссаляту весселям- шойле буюра: **«Руя Аллахтандыр. Хульм (сыкъынтылы руя) шейтандандыр. Ойле исе, сизден бири, хошуна кетмеген яман бир тюш кореджек олса сол тарафына тюкюрсюн ве ондан Аллахкъа сыгъынсын. Бойле япса шейтан онъа асла зарар берип оламайджакътыр.»** (Бухари, Тыбб: 39)

Учюнджиси, Пейгъамбер Эфендимиз -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ: **«Муминнинъ руясы, пейгъамберликнинъ къырыкъ алты джузюнден бир джуздир.»** (Бухари, Та’бир: 4)

«Салих тюшни салих киши корер, я да тюш онъа косьтерилир.» (Бухари, Табир: 5) хадис-и шерифлеринде тариф эткени садыкъ руялардыр.

Бойле руя корьген кишиге, тюш мелеги Левх-и Махфуз’дан эсерлер косьтерер. Онынъ ичюн бу тюш керчектир, салих руядыр. Юсуф -алейхисселям-нынъ корьген тюшю де бу къысым тюшлердендир.

«(Бабасы:) Явруджыгъым! деди, руянъны сакъын къардашларынъа анълатма; сонъ санъа бир тузакъ къурарлар. Чюнки, шейтан инсангъа ап-ачыкъ бир душмандыр.»

«Иште, бойледже Раббинъ сени сечеджек, санъа (руяда корюльген) вакъиаларнынъ ёрумыны огретеджек ве даа эвель эки атанъ – Ибрахим ве Исхакъкъа ниметини тамамлагъаны киби, санъа ве Якъуб союна да, ниметини тамамлайджакъ. Чюнки, Раббинъ чокъ эйи билиджидир, икмет саибидир.»

«Ант олсун ки, Юсуф ве къардашларында, (алмакъ) истегенлер ичюн ибретлер бардыр.» (Юсуф суреси, 5-7)

Къальбни ольдюрген атеш: Куньджюлик

Якъуб -алейхисселям-нынъ огъулларындан Ехуда, Робиль ве Шемун, бабаларынынъ Юсуфкъа косьтерген хусусий алякъа ве муаббетнинъ икметини анълап оламадылар, бу себептен оны куньледилер ве:

«(Къардашлары) дедилер ки: Юсуфнен къардашы (Буньямин) бабамызгъа бизден даа севимлидир. Албуки, биз чокъ бир джемаатмыз, шубесиз ки, бабамыз ап-ачыкъ бир янълышлыкъ ичиндедир, Озь аралары дедилер ки:) Юсуфны ольдюринъ я да оны (узакъ) бир ерге атынъ ки, бабанъызнынъ севгиси ялынъыз сизге къалсын! Ондан сонъ да (тевбе этип) салих кимселер олурсынъыз.» (Юсуф суреси, 8, 9)

Хазрети Якъуб, Юсуфнынъ корьгени руядан сонъ онынъ, озь пейгъамберлигине мирасчы оладжагъыны анълагъан ве онъа къаршы муаббети зияделешкен эди. Анджакъ, бу алны сезген къардашларынынъ куньлемелери да кунь-куньден арта эди. Ойле ки, оларнынъ бу куньджюликлери, Юсуфкъа тузакъ къурмаларына себеп олды.

Якъуб -алейхисселям-нынъ Юсуфкъа къаршы олгъан фарт-ы муаббети (зияде севгиси), онынъ имтиан ве беляларынынъ да о къадар артмасына себеп олгъан.

Аллахнынъ сыфатларындан бири де, «девамлы козетюв эткен» манасындаки «эр-Ракъиб»дир. Яни, къулларыны эр анъ козеткен Аллах, Якъубнынъ къальбиндеки муаббетнинъ башкъа бир варлыкъкъа къайгъаныны корьген, бу себептен Хазрети Якъубнынъ къальбинде Юсуфкъа къаршы мейдангъа кельген бу зияде севгини орта ёлгъа чекмек ичюн, оны ачыкъ бир белягъа туткъан. Бойле олып, Якъубнынъ муаббетини Зат-ы Иляхисине чекип онъа буюк бир лютуфта булунгъан.

Акъикъатта Якъуб -алейхисселям-, огълу Юсуф'нынъ алнындаки пейгъамберлик нуруны корьген, бунынъ ичюн онъа даа чокъ эмиет косьтерген эди. Иште, бабасынынъ бу муаббети, Юсуфнынъ дигер къардашларынынъ хасетлерине ёл ачкъан эди. Кунь кельди, юреклериндеки бу куньлеме дуйгъулары ташты ве къардашлары Юсуфтан къуртулмакъ ичюн яман планлар яптылар.

Аеттен алынаджакъ энъ муим дерс, севгининъ куньлемеге себеп олмамасы ичюн гонъюльде сакълы къалмасы, сессизлик ичинде олмасы кереклидир.

Якъуб -алейхисслам-нынъ Юсуфкъа олгъан зияде севгиси «гъайретуллах»къа докъунды[25] ве Аллах Тааля, онынъ ичюн бир ибтиля[26] мурад этти. Бу себепнен Юсуфны бабасындан айырды. Чюнки бир баба ичюн озь эвляды иле сынанма, энъ буюк бир имтиандыр. Чюнки Нух -алейхисселям- кяфирлернинъ элякъ олмасы ичюн беддуа эткени алда, огълунынъ да сувгъа богъулгъаныны корьгенинен сабыр этип оламай ве:

«Раббим, огълум меним аилемдендир!» деген эди.

Бутюн яхшы ве яман дуйгъуларнынъ меркези олгъан юрек, Аллах ёлуна мейиль эттирильмез ве зикир иле темизленмеге тутулмагъан исе, къарарыр. Ает-и керимеде буюрулгъанына коре:

«Билесинъиз ки, къальплер ялынъыз Аллахны анъмакънен узур тапар!» (Ра'д суреси, 28)

Зикир, Аллахны анъламакънынъ бир нетиджеси оларакъ къальпнинъ **шуурланмасыдыр**. Къальп анджакъ бу ёл иле **масиеттен** (исьян, гунах) къуртулыр.

Чюнки юрек, бейтуллахтыр (Аллахнынъ эви) ве муаббетуллахнынъ пейда олгъан ердир. Эгер юректе зикир ёкъ исе, о къарарыр ве оле; нефснинъ истеклерине къул ола.

Пахыллыкъ дуйгъусы гузель дегиль. Чюнки о, Аллахнынъ эмирине къаршы турмакъ анъламындадыр. Башкъаларнынъ гузель алларына сукъланмакъ анъламына кельген гъыпта исе гузель сайылгъандыр.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- бир хадис-и шерифинде: *«Атешнинъ одунны якъып битирмеси киби, пахыллыкъ да яхшылыкъларны ашап, битирер.» буюргъан.* (Эбу Давуд, Эдеб 44; Ибн-и Мадже, Зухд 22)

Пахыллыкъ, эр кестен чокъ хасет эткен кишиге зарар берер. Бу ал, башкъасына ташлагъан, лякин аткъан ташнынъ кери кельмесинен озь козюни сокъур эткен кимсенинъ алы кибидир. Онынъ, опькесини артырмакътан башкъа файдасы ёкътыр. Нетиджеде, кишини утанмаз ве маскъара этер. Къардашлары Юсуф -алейхисселям-гъа пахыллыкъ себебинден япкъанлары яманлыкълары, сонъунда озьлерине къайтты.

25 Гъайретуллах'къа докъунмакъ: Аллах Таалянынъ, къулларындан бегенмеген аллардан вазгечмелерини истемеси, буларгъа разылыкъ косьтермемесидир.

26 Ибтиля: Имтиан. Аллах Таалянынъ, къулуна, чешитли сыкъынтылар иле оны имтиан этмеси, сынамасы демек.

Яман ниетли план

Къардашлары, Юсуф акъкъында белли бир фикир бирлигине баргъанынен:

«Олардан бири: Юсуфны ольдюрменъ, эгер мытлакъа япаджакъ исенъиз, оны къуюнынъ тюбюне атынъ да, кечкен керванлардан бири оны алсынъ (кетсинъ), деди.» (Юсуф суреси, 10)

Бу теклифни япкъан Ехуда, къардашларына къабул эттирди. Юсуфнынъ ве къардашларынынъ алы не къадар ибретлидир ки, энъ мераметли олгъан биле, куньлемеси себеби иле Юсуфнынъ къап-къара бир къуюгъа атылмасыны тевсие эткен эди.

Бу да косьтере ки, инсанларнынъ чевресинде, асетлери себеби иле дост урбасына, шекилинде олгъан пек чокъ душманлар бардыр.

Оларгъа нисбетен дикъкъатли олмамыз керек. Керчекте догъру ёл саиби олгъанлар исе, анджакъ къальби тири олгъан кимселердир. Бунынъ терси оларакъ да зикирден узакъ къалгъан бир юрек, нефснинъ тесиринде къалыр, шехвет ве хасед атеши иле къурып, къаттылашыр, о кишининъ беден азалары исе ибадет этмез алгъа келир. Бу ал узьре къалгъан къальплер; къуругъан агъач киби атеште янмакътан башкъа бир ишке ярамаз олур. Бойле алгъа тюшмектен Аллахкъа сыгъынамыз.

Аллах Тааля буюра:

«Аллахны зикир этмек хусусунда къальплери къатылашкъан олгъанларгъа язықълар олсун! Иште булар ап-ачыкъ бир сапыкълыкъ ичиндедирлер.» (Зумер суреси, 22)

Ниает Юсуфнынъ къардашлары, япкъан планлары иле бабаларына кельдилер.

«Дедилер ки: «Эй, бабамыз! Санъа не ола да, Юсуфны не ичюн бизге ишанмайсынъ! Албуки, биз онынъ яхшылыгъыны истеймиз.»

«Ярын оны бизнен берабер (къыргъа) ёлла да, бол-бол ашасынъ (ичсинъ), ойнасынъ. Биз оны мытлакъа къорчалармыз.» (Юсуф суреси, 11, 12)

Беля агъыздан чыкъкъан сёзге багълыдыр

«(Бабалары) деди ки: Оны алып кетювинъиз, мени

мытлакъа кедерлендирир. Сиз ондан хаберсиз олгъанда, оны би къашкъырнынъ ашайджагъындан къоркъам. !» (Юсуф суреси, 13)

Якъуб -алейхисселям-нынъ бир тюш корьгени ривает этилир. Бу тюште, о бир дагънынъ башында, огълу Юсуф да чёльде эди. Бирден он къашкъыр пейда олып, Юсуфкъа уджюм эттилер. Юсуф араларында джоюлды. Якъуб -алейхисселям- бу себеп иле огъулларына Юсуф ичюн «Оны къашкъыр ашамасындан къоркъарым!» деп, къайгъырувыны ифаде этти. Амма сезмейип, къардашларнынъ Юсуфкъа япаджакъ яманлыкъ ве бунъа уйдураджакъ себеплерге ишарет этти. Чюнки олар, къашкъырларнынъ инсан ашагъанларыны бильмез эдилер.

Хадис-и шерифте буюрыла:

«Беля агъыздан чыкъкъан сёзге багълыдыр!» (Суюти, Джамиу'с-Сагъыр, I, 110)

Тили кесилип ольдюрильген Ибну'с-Сиккит де шойле деген эди:

«Инсан, тильнинъ абынмасы себеби иле огъраджагъы мусибетке аягъынынъ сюрюнме себеби иле огърамаз! Чюнки аягъынынъ сюрюнмесинден пейда олгъан яра заман иле яхшы олса, тилнинъ абынмасы нетиджесинде мейдангъа кельген хата, инсаннынъ олюмине биле себеп олмасы мумкюн.»

Якъуб -алейхисселям- корьгени руя ве ишаретлерге бакъмадан Юсуфнынъ къардашлары иле кетмесине изин берди. Онынъ бу алыны шу ифаде не гузель анълатыр:

«Такъдир ве къаза мейдангъа кельгенде, басирет джоюлыр!»

«Шуну ич бир суретте япмам» деп нефсине ишангъан бир къул, шейтангъа къапу ачкъан олур ве шейтан оны маскъара этмегендже, раат быракъмаз ве онъа истегенини яптырар. Бунынъ ичюн буюк лаф этмемек ве Хакъкъа сыгъынмакъ керек.

Къардашларнынъ хыянетлиги

«Оны алып барып, къуюнынъ астына атмагъа берабер къарар берген вакъытларында, биз Юсуфкъа: Ант олсун ки, сен оларнынъ бу ишлерини, олар (ишнинъ) фаркъына бармадан, озьлерине хабер береджексинъ, дие вахий эттик.» (Юсуф суреси, 15)

Аетте кечкен «Биз Юсуфкъа вахий эттик!» ифадесине даянып тефсирджилернинъ чокъу Хазрети Юсуфкъа даа о заман пейгъамберлик берильгенини анълаталар.

Якъуб -алейхисселям-, огъулларнынъ къардашлары Юсуфны чёльге алып кетмелеринде ысрар этмелери ве Юсуфнынъ да бунъа истекли олмасы иле, такъдирге разылыкъ косьтерип, оларгъа изин берди. Къардашлары, бабаларыны мемнюн этмек ичюн онынъ козю алдындан джоюлгъангъа къадар Юсуфны омузларында ташыдылар. Козь алдындан джоюлгъанларында исе бергенлери сёзден эмен къайттылар ве Юсуфны ерге атып дедилер ки:

«– Эй, яланджы тюш саиби! Къайда о санъа седжде эткенини корьгенинъ йылдызлар? Айды келип сени, бизим элимизден къуртарсынълар!»

Юсуф -алейхисселям-ны урып къыйнамагъа башладылар. Юсуф къайсы къардашындан ярдым истесе, даа чокъ зулум коре; джезалана ве урула эди. Даянып оламагъанындан агъламагъа башлады ве:

«– Эй, бабачыгъым! Санъа берген сёзлерини ве сенинъ оларгъа япкъанынъ васиетни не тез унуттылар! Огълунъа япылгъаныны бир корсенъ! Бу, бир къулнынъ эвлядына биле япылмаз!» деди.

Риваетке коре Робиль, Юсуфны котерип ерге атты, сонъ коксюне тез отурып оны ольдюрмеге истеди. Къардашы Леви де онынъ бойнуны къырып сындырмагъа истеди. Юсуф, къардашларынынъ энъ мерхаметлиси олгъан Ехудагъа сесленди:

«– Ехуда! Аллахтан къоркъ да, мени ольдюрмек истегенлерге къаршы чыкъ!»

Ехуда мерхаметке келип:

«– Оны ольдюрменъиз! Бу хусуста манъа сёз бермеген эдинъизми?» деди.

Олар да:

«– Эбет!» дедилер.

Бунынъ узерине Ехуда:

«– Ойле исе оны къуюгъа атынъыз!» деди.

Хазрети Юсуфны къуюгъа атылмасы

Къалгъанлары да Ехуданынъ теклифине «пек яхшы!» деп, оны къуюгъа атыладжагъыны къарарына бардылар.

Оны атаджакълары къую, Шеддаднынъ, Урдунны къурувы сырасында къаздыргъан олгъаны къуюдыр. Бу къуюнынъ агъзы тар эди, ама тюбюне догъру кетильгенде кениш эди. Ниает къуюнынъ башына кельдилер. Юсуф, къардашларынынъ урбаларына япышып агълай, лякин итиле эди. Кольмегини чыкъардылар ве ич бир ерге тутунамасынъ деп къолларыны багъладылар. Бабаларыны инандырмакъ ичюн де бир кой кесип къаныны кольмекке кирлетмеге, сюртмеге къарар бердилер. Кольмегини ташлап алгъан къардашларына Юсуф:

«– Эй, къардашларым! Кольмегимни беринъиз; эгер ольсем манъа кефен олур, сагъ къалсам да манъа урба олур!» деди, амма оны къайтарып бермедилер. Юсуфны къуюнынъ ярысына къадар саркъыткъандан сонъ, тюшип ольсинъ деп, йипни кестилер. Къуюнынъ тюбюде сув бар эди. Юсуф, тюшкенде къуюнынъ четиндеки бир ташкъа тутунды. Къардашларым беким мерхаметке келир де, мени мындан чыкъарырлар умюти иле аякъкъа турып, сесленди. Лякин къардашлары, ольмегенини анълап, таш атып оны ольдюрмеге истедилер. Бунъа Ехуда кене маниа олды.

Бу эснада Аллах Тааля, Джебраильге:

- Къулума етиш! Деди.

Джебраиль -алейхисселям- эмен эмирни ерине кетирип Юсуфны тутып, къуюда телюкесиз бир ерге отуртты.

Юсуфкъа Ибрахим -алейхисселям-нынъ кольмегини кийдирди ве къуюда булунгъаны вакъыт къадар онъа дженнет ниметлеринден ашатып ичирди.

Юсуф къуюгъа атылгъанынен Аллахкъа шойле ялварды:

«Эй, гъайб олмагъан шаат! Эй, узакъ олмагъан якъын! Эй, магълюп олмагъан(енъильмеген) гъалиб (енъген)! Ичинде булунгъаным сыкъынтыдан мени ферахлыкъкъа (гонъюль ачыкълыгъына) чыкъар, манъа бир къуртулув къапысы ач!» Риваетлерге коре Юсуф къуюда учь кунь къалгъан. Бир саат къадар къалгъаны да ривает этиле.

Джебраиль -алейхисселям- къуюда Юсуфкъа шу дуаны

огретти:

«Эй, эр чешит сыкъынтыны ёкъ эткен! Эй, эр дуагъа джевап берген! Эй, эр тюрлю къырыкъларны саргъан! Эй, эр тюрлю зорлукъларыны къолайлаштыргъан! Эй, эр кимсесизнинъ саиби ве эр ялнъызнынъ досту олгъан Аллахым! Эй, озюнден башкъа илях олмагъан Раббим, Сени тензих этерим! Ичинде булунгъаным шу сыкъынтыдан бир ферахлыкъ ве бу белядан бир къуртулув къапы ачманъы Сенден истерим! Иляхи! Севгинъи юрегиме ойле ерлештир ки, ич бир тасам къалмасын, о ерде сенден гъайры ич кимсенинъ зикири булунмасын, мени къорчала, эй, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси олгъан Раббим!»

Юсуф къуюда Раббине зикир этмеге башлады. Мелеклер онынъ гузель дуасыны эшиткенлеринен оны динълемек ичюн Аллах Таалядан рухсет истедилер. Аллах да мелеклере даа эвель сёйлеген олгъанлары сёзлерни хатырлатып разылыкъ берди:

«...Хатырла ки, Раббинъ мелеклерге: «Мен ер юзинде бир халифе яратаджагъым», деди. Олар: «Бизлер хамдинъ иле сени тесбих ве сени такъдис этип тургъанда, ер юзинде фесат чыкъараджакъ, о ерде къан тёкеджек инсанны халифе япасынъмы?» дедилер. Аллах да оларгъа: «Сизинъ билип оламайджагъынъызны, эр алда, мен билем», деди.» (Бакъара суреси, 30)

Рух ве юрек, руханий алемге мейиль эткенде; нефис ве нефиске багълы кучьлер, ве алчакъ ислер де айваний алемге мейиль этерлер. Эгер инсан, нефис тербиесинден узакъ къалып нефисини озь алына быракъса, нефис рухны енъер ве беден рухкъа укюм этер. Бу, гунахкярларнынъ алыдыр. Зикир ве субетлер нетиджесинде юректе гузель чизги ве табиатлар мейдангъа кельгенде, гъалибиет рухнынъ ве юрекнинъдир. Нефс ве беден рухкъа къаршы боюн эгер. Бу да саадетли кимселернинъ алыдыр.

Аллах Якъуб ве Юсуфкъа буюк бир кедер такъдир буюрды. Оларнынъ башларына кельген къыйын ве аджы имтианларнынъ икмети, сабыр этмелери нетиджесинде Аллахкъа багълылыкънынъ артмасы ичюн эди. Бойле олып олар, эр заман Хакъкъа ёнелип, эр даим Онен берабер олгъан ве кечиджи олгъан эр шейден къуртулып юксек дереджелерге эришкенлер. Чюнки ойле дереджелер бар ки, оларгъа тек замет ве сыкъынтыларгъа сабыр этмек иле эришилир.

Иште, Юсуфнынъ он эки йыл апсханедеотурманынъ себеби

де, онынъ ялынъызлыкъ, риязат (нефсини тербие макъсады иле аз ашамакъ ве аз ичмек), сыкъынты, огърашма ве гъайретинен мукеммель олмасы ичюн эди. Юсуф, бабасынынъ янында къалса эди, бельки де буларнынъ керчеклешмеси мумкюн олмаджакъ эди. Иште, бу икмет себебинден пейгъамберлер, бир вакъыт озь ватанларындан узакъта къалып яшагъанлар.

Юсуфны къуюгъа аткъан къардашлары эвге догъру ёл алып, яландан:

«Акъшам усьтю агълап бабаларына кельдилер.»

«Эй, бабамыз! дедилер, биз курешмек ичюн узакълаштыкъ; Юсуфны эшьямызнынъ янында къалдырдыкъ. (Не языкъ ки), оны къашкъыр ашагъан! Факъат биз догъру сёйлегенлер олсакъ да, сен бизге инанмазсынъ!» (Юсуф суреси, 16, 17)

Ве агъламаларына къошып:

«Кольмегининъ усьтюнде сахте бир къан иле кельдилер.

(Якъуб) деди ки: Аксине нефислеринъиз сизге (фена) бир ишни гузель косьтерди. Артыкъ (манъа тюшкени) хакъкъы иле сабыр этмектир. Анълаткъанынъыз къаршысында (манъа) ярдым этеджек анджакъ Аллахтыр.» (Юсуф суреси, 18)

Риваетке коре, Юсуфнынъ къангъа булангъан кольмеги Якъуб -алейхисселям-гъа кетирильгенде, оны бетине-козюне сюрди, агълап инълемеге башлады:

«-Бу куньге къадар бойле йымшакъ табиатлы бир къашкъыр кормедим! Огълумы ашагъан да устюндеки кольмегини парчаламагъан!» деди.

Сабыр-ы Джемиль (Сабырларнынъ энъ гузели)

Якъуб -алейхисселям-нынъ бу яныгъыны Юнус Эмре, тиллерге дестан шиири иле шойле сёйлей:

Мен бир Якъуб эдим озь алымда,

Мевлянынъ ады бар эди тилимде,

Джойдым Юсуфны Кен'ан улькесинде

Агълар Якъуб агълар: Юсуфым деп!

Юсуфымны алып кетип ал къан эттилер,

Къашкъырлар ашады деп ифтира эттилер,

Юсуфнынъ кольмегини бильмем нэттилер,

Агълар Якъуб агълар: Юсуфым деп!

Козь яшы тёккен Якъуб -алейхисселям-гъа артыкъ сабыр этмектен башкъа бир шей къалмагъан эди. О да алындан ич кимсеге шикяет этмейип сабыр этти:

«(Якъуб:) Мен, садедже гъам ве кедеримни Аллахкъа арз этмектем. Ве мен сизинъ билип олалмайджакъ шейлеринъизни Аллах тарафындан (вахий иле) бильмектем, деди.» (Юсуф суреси, 86)

Расулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- Джебраиль -алейхисселям-дан сорады:

«– Якъубнынъ Юсуфтан айры къалма себеби иле кедери не дереджe эди?»

Джебраиль де:

«– Эвлядыны джойгъан ананынъ чеккен кедерининъ бутюни къадар эди!» джевабыны берди.

Расулуллах – салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз:

– О алда онынъ севабы не къадар? деп сорады.

О да:

– Юз шехит севабыдыр. Чюнки о, Аллахкъа бир ань биле су-и зан (ярамай тюшюнджеге саип олмакъ) этмеди, деди. (Суюти, ед-Дурру’л-менсур, IV, 570)

Иште бу сабыр, сабырларнынъ энъ гузели эди.

Сабыр-ы джемиль, башынъа кельген беля ве фелякетлерни ич бир шекильде башкъасына шикяет этмейип, оларгъа сабыр косьтермектир. Яшангъан зорлукълар ве белялар инсанларгъа шикает этильсе, адиселер къаршысында косьтерильген сабыр, хусусиетини джояр.

Хазрети Юсуфны къуюдан чыкъарып сатылмасы

Якъуб -алейхисселям- сабыр-ы джемиль алында экен, Юсуф да къуюда айны шекильде итаат ве теслимиет алында эди. Бу эснада;

«Бир керван кельди ве сувджыларыны (къуюгъа) ёлладылар, о да (барып) къопкъасыны йиберди, (Юсуфны корьгенинен) «Мужде! Иште, бир огълан!» деди. Оны бир тиджарет малы оларакъ сакъладылар. Аллах оларнынъ япкъанларыны эйи билир. (Керван Мысыргъа баргъанда) оны дегерсиз бир фиятнен, белли бир къач дирхемге саттылар. Олар, затен онъа дегер бермеген эдилер.» (Юсуф суреси, 19, 20)

Юсуфны саткъанлар, онынъ гузеллиги къаршысында козьлери къамашмасына бакъмайып, саиби чыкъар ве Юсуфны бизден истер, къоркъусы иле тез-тез эллеринден чыкъармакъ ичюн аз фияткъа бир къул, эсир туджджарына саттылар.

Шейх-и Экбер, Ахзаб суреси 38-нджи аетте кечкен **«Аллахнынъ эмири мытлакъа ерине келеджек, язылгъан бир такъдирдир!»** укюмни, бир къулы узеринде керчеклештирмени истегени заман, базы вакъыт о къулуна бир зелле (хата) ишлеткенден сонъ буны япар.

Чюнки Юсуф, бир кунь кузьгюде озюне бакъып, гузеллигини сейир эткен ве шойле деген эди:

«– Эгер къул олып сатылса эдим, къыйметим ольчюльмез эди; чокъ пара этер эдим!»

Бу зеллеси себебинен оны къул оларакъ, эм де пек уджуз бир фияткъа саттылар. Онынъ уджуз бир фияткъа сатылгъаныны анълаткъан шу адисе пек дикъкъат чекиджи:

Ривает этильгенине коре бир кунь Хазрети Пейгъамбер – салляллаху алейхи ве селлем- месджиттен эвине къайткъанында балалар ёлуна чыкъып:

«– Хасан ве Хусейинге бергенинъ киби бизге де бир шей бермесенъ, сени кечирмемиз!» дедилер.

Расулуллах – салляллаху алейхи ве селлем- Билял -радыяллаху анх-ʼкъа:

«– Эвге бар, не тапсанъ кетир де озюмни сатып алайым!» деди.

Билял барып секиз джевиз кетирди. Расулуллах да, бу

джевизлер иле озюни балалардан сатып алды. Сонъра да:

«Къардашым Юсуфны къыйметсиз бир фияткъа саттылар. Иште, мени де секиз джевизге саттылар!» буюрып латиф бир ишарет япты.

Бир хадис-и шерифте Расулуллах Эфендимиз шойле буюргъан:

«Мухакъкъакъ ки, Аллах, сизнинъ тыш корюнишинъизге ве малларынызгъа дегиль, юреклеринъизге ве амеллеринъизге бакъар!» (Бухари, Никах 45, Едеб 57, 58, Фераиз 2)

Керчектен де Хаджер валидемиз, Фыравун тарафындан Саре валидемизге джарие оларакъ берильген эди. Хаджер валидемизден Исмаил -алейхисселям-, онынъ союндан да Хазрети Пейгъамбер – саллуллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз дюньягъа кельгендир.

Инсаннынъ физикий япысы иле пек бир къыйммети ёкъ. Беден рухнынъ къылыфы дереджесинде. Инсан тек рухий япысы иле къыймет ве шереф къазаныр, я да алчакълыкъ олур.

Демек ки, бир инсаннынъ темиз бир юреги ве гузель амеллери бар исе, Аллах къатында къабулдыр. Ёкъ исе, онынъ гузель корюниши я да бир чокъ малы олмасы я да олмамасы муим дегильдир. Инсан, бедени къул олгъанынен насыл аз фиятларгъа сатыла!

Иште, рухуны ве юрегини нефсаний истеклерине къул эткенлерге аджеба махшер кунюнде не къадар къыймет бериледжектир?

Бу себептен мумин, акъикъий къыймет не олгъаныны яхшы бильмели ве ич бир заман нефсине къул олмамалы.

Ает-и керимеде шойле буюрыла:

«Яман дуйгъуларыны озюне танъры эткен кимсени корьдинъми? Сен (Ресулым!) онъа къорчалайыджы ола билирсинъми?» (Фуркъан суреси, 43)

«Мысырда оны сатын алгъан адам, къадынына деди ки: «Онъа дегер бер ве гузель бакъ! Бельки, бизге файдасы олур. Я да оны эвлят этермиз.» Иште, бойледже (Мысырда адалетнен укюм этюви) ве озюне (руядаки) вакъиаларнынъ ёрумыны огретювимиз ичюн, Юсуфны о ерге ерлештирдик. Аллах эмирини ерине кетирмеге къадирдир. Факъат инсанларнынъ чокъу (буны) бильмезлер.» (Юсуф суреси, 21)

Тефсирлерде анълатылгъангъа коре, Юсуф -алейхисселям-ны сатып алгъан эсир туджджары, даа сонъра оны Мысырнынъ малие бакъанына сатты. Оны сатып алгъан малие бакъаны, Хазрети Юсуфнынъ акъыл, истидат ве къабилиетини сезген, бунынъ ичюн де келеджекте ондан файдаланып оладжагъыны ве озь балалары олмамасы себеби иле де оны эвлят этип, оладжагъыны тюшюнген эди. Юсуфнынъ къыйметсиз бир фияткъа сатылгъандан сонъ бир малие бакъанына сатылмасы, онынъ юксек бир фияткъа сатылгъаныны косьтерер. Нитеким Юсуфны биринджи кере сатып алгъан адам, оны гузеллештирип сатылыкъкъа чыкъаргъан ве учь кунь девам эткен бир музаеде (ачыкъ-артырма, аукцион) сонъунда саткъан эди. Сонъунда Юсуфны, эр бири озь агъырлыгъында олгъан миск, инджи(жемчуг), алтын, кумюш ве ипек къаршылыгъында Мысырнынъ малие бакъаны Азиз сатып алгъан эди.

Хазрети Юсуф ве Зулейха

Къур'ан-ы Керимде Аллах Таалягя бойле буюра:

«(Юсуф акъыл-балигъ чагъына кельгенинен, онъа (догърулыкънен) укюм этюв (меарети) ве илим бердик. Иште, гузель даврангъанларны биз бойле мукяфатландырырмыз.» (Юсуф суреси, 22)

Хазрети Юсуф заман ичинде буюген, оскен, чекиджилиги ве гузеллиги иле косьтеришли бир яш олгъан. Бойле ал яшагъан эвининъ ханымы Зулейха да, онъа къаршы фаркълы дуйгъуларнынъ олушмасына себеп олды.

«(Юсуф) булунгъан эвнинъ къадыны онынъ нефсинден файдаланмакъ истеди, къапуларны яхшы къапатты ве «Айды, кель!» деди. О да: «(Ёкъ!), Аллахкъа сыгъынырым! Зира, къоджанъыз меним велиниметимдир, манъа гузель давранды. Акъикъат шу ки, залымлар къуртулышкъа иришалмаз!» деди.» (Юсуф суреси, 23)

«Ант олсун ки, къадын онъа мейль берди. Эгер Раббининъ ишарети ве тенбиесини корьмесе эди, о да къадынгъа мейль эткен эди. Иште, бойледже, биз феналыкъ ве фухушны ондан узакълаштырмакъ ичюн (делилимизни косьтердик). Шубесиз, о ихляслы къуларымыздан эди.» (Юсуф суреси, 24)

Тефсирлерде «бурхан» шу шекильде ачыкълана:

Юсуф -алейхисселям- гъайптан кельген «Сакъын! Сакъын!» сесини эшиткени заман, Зулейханынъ «Айды кель» даветини ред этти. Сеснинъ учь кере текрарындан сонъ, Хазрети Якъуб -алейхисселям-нынъ силуэты о ерде белиргенде, Юсуф -алейхисселям- озюне келип Зулейхадан эмен юз чевирди.

Аллахнынъ изни иле Якъуб -алейхисселям- огълу Юсуфкъа маневий ярдымда (истианеде) булунгъан, ве «нефс-и эммарени»[27] темсиль эткен Зулейхагъа мейиль этмесине маниа олгъан эди. Аетте анълатылгъан бу адисе, истиане (маневий ярдым) ве рабытагъа (багъ, илишки) бир мисальдир.

Али бин Хасен бир риваетинде дей:

Зулейханынъ азырлагъаны одасында, онынъ тазим эткени бир эйкели бар эди.[28] Юсуфны, янына давет этмеден эвель эйкельнинъ устюни бир ортю иле къапаткъан эди. Буны корьген Юсуф:

«– Не ичюн бойле яптынъ?» деп сорады.

Зулейха:

«– Мени гунах вакътында экен корьмесинден утанырым!» деп джевап берди.

Бунынъ узерине Юсуф шойле деди:

«– Сен, эшитмеген, корьмеген ве ич бир шей анъламагъан бир таш парчасындан биле утангъанда; меним исе, мени энъ гузель шекильде яраткъан, озюнден ич бир шей сакълы къалмагъан Раббимден утанмагъа акъкъым ёкъмы?!»

Юсуф -алейхисселям- Раббининъ бурханыны корьгенинен, буюк бир къоркъу ичинде тез къапугъа чапты. Зулейха да аркъасындан чапты:

«Экиси де къапугъа догъру чаптылар. Къадын онынъ кольмегини арттан йыртты. Къапунынъ янында онынъ къоджасына расткельдилер. Къадын деди ки: Сенинъ аиленъе феналыкъ япмакъ истегеннинъ джезасы – зиндангъа атылувындан я да элем бериджи бир ишкенджеден башкъа не

27 Нефс-и Эммаре: Къулны, Раббинден узакълаштырып яманлыкъларны ишлетмеге итеген, энъ ашагъы вазиеттеки исьянкяр нефистир. «Эммаре» чокъ эмир этиджи демектир. Бу сыфаткъа саип олгъан нефиснинъ тек макъсады, авеслерини ольчюсиз къадар мемнюн этмектен ибарет. Шехветнинъ эсири, шейтаннынъ авы олгъан; кейфине зевкъке, гунахкъа мейилли ве авескяр олгъан нефистир.

28 О заманлар базы кимселернинъ хусусий путлары бар эди.

ола билир?!» (Юсуф суреси, 25)

Азиз деди ки:

«– Меним аилеме яманлыкъ этмеге истеген ким?»

Зулейха, Юсуфкъа ифтира этип:

«– Мен тёшегимде юкълай эдим. Бу яш кельди ве урбамы ачып нефсимден мурад алмакъ истеди.» деди.

Азиз, Юсуфкъа догъру бакъып ве:

«– Эй, яш! Санъа япкъаным яхшылыкъ себебинден кореджегим къаршылыкъ бу эдими? Мени кедерлетмеменъ керек эди!» деди.

Бу адисе къаршысында, ифтирадан къорчаланмакъ ичюн:

«Юсуф: «Аслы озю меним нефсимден файдаланмакъ истеди», деди. Къадыннынъ акърабасындан бири бойле шаатлыкъ этти: «Эгер кольмеги огден йыртылгъан исе, къадын догъру сёйлеген, бу исе, яланджылардандыр.» (Юсуф суреси, 26)

«Эгер кольмеги арттан йыртылгъан исе, къадын ялан сёйлеген. Бу исе, догъру сёйлегенлердендир.» (Юсуф суреси, 27)

Бир риваетке коре Азиз, Зулейхагъа:

«– Бир тасдикъ, делиль косьтермегендже сёзюнъни къабул этмем!» деди.

Башкъа бир риваетке коре исе Юсуф -алейхисселям-, Аллахтан озюни темиз олгъанына даир бир делиль косьтермеси ичюн дуа этти. О сырада учь я да дёрт айлыкъ бир бала олгъан Зулейханынъ дайысынынъ огълу, муджизевий оларакъ лаф этти ве Юсуфнынъ темиз олгъанына шаатлыкъ этти.

(Къоджасы Юсуфнынъ кольмегининъ) арттан йыртылгъаныны корьгенинен, (къадынгъа): **«Шубесиз, деди; бу, сизинъ тузагъынъыздыр. Сизинъ тузагъынъыз акъикъатен буюктир.»** (Юсуф суреси, 28)

«Эй, Юсуф! Сен бундан (олгъанларны сёйлемектен) вазгеч! (Эй, къадын!) Сен де гунахынънынъ афусыны тиле! Чюнки, сен гунахкярлардан олдынъ.» (Юсуф суреси, 29)

Адисе, халкънынъ арасында эшитильмеге башлады.

«Шеэрдеки базы къадынлар деди ки: Азизнинъ къадыны деликъанлысынынъ нефсинден файдаланмакъ истей эмиш;

Юсуфнынъ севдасы онынъ юрегине кирген! Биз оны, акъикъатен ачыкъ бир сапыкълыкъ ичинде корьмектемиз.» (Юсуф сureси, 30)

Юсуфны корьген къадынлар эллерини кести

Акъкъындаки лафларны эшиткен Зулейха, Мысыр къадынларына бир дерс бермеге къарар берди:

«Къадын, оларнынъ эмиш-демишлерини эшиткенинен, оларгъа даветчи ёллады; олар ичюн даянмагъа ястыкълар азырлады. Эр бирине бирер пычакъ берди. (Къадынлар мейваларны кескенде, (Юсуфкъа): «Чыкъ къаршыларына!», деди. Къадынлар оны корьгенлеринен, онынъ буюклигини анъладылар. (Шашкъанларындан) эллерини кестилер ве дедилер ки: Я, Раббимиз! Бу бир бешер дегиль...ю Бу, анджакъ усьтюн бир мелек!» (Юсуф суреси, 31)

Къадын деди ки: Иште, акъкъында мени тенкъит эткенинъиз шахыс будыр. Мен онынъ нефсинден файдаланмакъ истедим. Факъат о, (бундан) шиддетнен сакъынды. Ант олсун, эгер о озюне эмир этеджегимни япмаса, мытлакъа зиндангъа атыладжакъ ве эльбетте сюрюнгенлерден оладжакъ!» (Юсуф суреси, 32)

Мысыр сокъакъларында юргенде юзю кунеш киби ярыкъ сачкъан ве айнынъ он дёртюнден даа гузель олгъан Юсуф -алейхисселям- къадын фитнеси къаршысында, Аллахнынъ эмирине къаршы кельмектен къоркъып эллерини ачты ве Раббине дуа этти. Оны къорчаламасы ичюн онъа ялварды. Чюнки бир къадын Хакътан хаберсиз исе онынъ айнеджилиги, ийлеси шейтаннынъ тузакъларындан даа телюкелидир.

«(Юсуф): Раббим! Манъа зиндан, буларнынъ менден истегенлеринден даа яхшыдыр! Эгер оларнынъ ийлелерини менден чевирмесенъ, оларгъа мейль этер ве джаиллерден олурым! деди.» (Юсуф суреси, 33)

Билинмели ки, нефснинъ истеклерини ерине кетирип, нефиснинъ яманлкъларындан къуртулмакъ мумкюн дегиль. Ондан къуртулманынъ чареси Аллахкъа сыгъынып, Онынъ эмирлерине сарылмакътыр. Чюнки, Юсуф да Аллахкъа сыгъынып селяметке къавушкъандыр.

«Рабби онынъ дуасыны къабул этти ве оларнынъ ийлесини узакълаштырды. Чюнки, О, чокъ яхшы эштиджи, пек яхшы

билиджидир.» (Юсуф суреси, 34)

Пейгъамбер юреги мукеммеллигинде биле олса, ич бир юрек, Аллахнынъ муафазасы, къорчалувы олмаса, кучьсюз бир инсан оларакъ, дюньянынъ тузакъларындан, нефснинъ фысылтыларындан ве шейтаннынъ весвеселеринден къуртулып оламаз, озь-озюни къорчалап оламаз! Даа эвель кечкен аеттеки «Раббининъ бурханы» ифадеси де бу акъикъатны ачыкълай.

Зиндан

Юсуфнынъ дуасы къабул этильгени себеби иле:

«Сонъунда (Азиз ве аркъадашлары) кесен-кес делиллерни корьгенлерине рагъмен, (халкънынъ эмиш-демишини кесмек ичюн, кене де) оны бир муддетке къадар мытлакъа зиндангъа атувлары озьлерине уйгъун корюнди.» (Юсуф суреси, 35)

Юсуфнынъ устюндеки урбалар чыкъарылып, онъа къылдан докъунгъан бир хыркъа, елек кийдирильди ве аякълары зынджыр иле багъланды. Юсуф зиндан къапысына кельгенде башыны эгди ве «бисмиллях» деп ичериге кирди. Эр кес этрафында топлангъан эди. Бир вакъыттан сонъ Юсуф агъламагъа башлады. Бу себеп иле Джебраиль кельди ве Юсуфтан не ичюн агълагъаныны сорады. Юсуф, намаз къылып оладжагъы бир ер олмагъанындан кедерленип агълагъаныны сёйлегенинен; Джебраиль -алейхисселям- онъа:

«– Истегенинъ ерде намаз къыл! Аллах зинданнынъ ичинде ве тышында къырыкъ аршын ерни сенинъ ичюн темиз къылгъандыр.» деди.[29]

«Онынънен бирликте зиндангъа эки деликъанлы даа кирди. Олардан бири деди ки: Мен (тюшюмде) шарап сыкъкъанымны корьдим. Дигери де: Мен де башымнынъ усьтюнде къушлар ашагъан бир емек ташыгъанымны корьдим. Бунынъ ёрумыны бизге хабер бер. Чюнки, биз сени гузель даврангъанлардан корьмектемиз, деди.» (Юсуф суреси, 36)

«(Юсуф) деди ки: Сизге ашатыладжакъ аш кельмеден эвель, онынъ ёрумыны мытлакъа сизге хабер береджем. Бу,

---

29 Эвельки пейгъамберлер ве умметлернине эр ерде ибадет этмелерине шериатлары изин бермей эди. Ибадетлерини анджакъ хусусий мекянларда япып ола эдилер. Расулуллах – салляллаху алейхи ве селлемнынъ хасаисинден бири оларакъ бутюн ер юзю онынъ уммети ичюн ибадет ери къылынгъандыр. Аллах Ресулу: «...Ер юзю меним ичюн месджид ве темиз къылынды.» буюргъан. (Бухари, Тееммум, 1)

Раббимнинъ манъа огреткенлериндендир. Шубесиз, мен Аллахкъа инанмагъан бир къавмнынъ дининден узакълаштым. Олар ахиретни инкяр эткенлернинъ озьлеридир.» (Юсуф суреси, 37)

Юсуф -алейхисселям- зинданда, яшларнынъ ичинде булунгъан олмасындан файдаланып оларгъа тевхид динини теблигъ этмек истеди. Бу себеп иле оларнынъ руяларыны табир этмеден эвель, озю хакъ дин узеринде олгъаныны, ильмининъ Аллах тарафындан берильгенини ве Мысырлыларнынъ янълыш ёлда олгъанларыны бильдирип оларны тевхидке азырлады. Сонъра да хакъ динни оларгъа теблигъ этти. Мындан алынаджакъ дерс; бир муминнинъ энъ зор алларда биле «эмр-и биль-маруф ве нехй-и ани’ль-мункер»[30] вазифесини терк этмемесидир.

Иште, бу ве бунъдан сонъраки учь ает бунынънен багълы.

«Аталарым Ибрахим, Исхакъ ве Якъубнынъ динине уйдым. Аллахкъа эр анги бир шейни ортакъ къошувымыз бизге ярашмаз. Бу, Аллахнынъ бизге ве инсанларгъа олгъан лютфиндендир. Факъат инсанларнынъ чокъу шукюр этмезлер.» (Юсуф суреси, 38)

«Эй, зиндан аркъадашларым! Чешит танърылар даа яхшымы, ёкъса, кучюне къаршы турылмайджакъ тек бир Аллахмы?.» (Юсуф суреси, 39)

«Аллахны быракъып да, табынгъанларынъыз, сизинъ ве аталарынъызнынъ такъкъан бир такъым исимлерден башкъа бир шей дегиль. Аллах олар акъкъында эр анги бир делиль эндирмеген. Укюм, садедже, Аллахкъа аиттир. О, сизге озюнден башкъасына ибадет этмеменъизни эмир эткендир. Иште, дос-догъру дин будыр. Факъат инсанларнынъ чокъу бильмезлер.» (Юсуф суреси, 40)

Хазрети Юсуфнынъ руяларны табир этмеси

Хазрети Юсуф, озюнден руяларынынъ табирини сорагъан эки зиндан аркъадашыны Хакъкъа давет эткенден сонъ оларгъа деди:

«Эй, зиндан аркъадашларым! (Руяларынъызгъа кельгенде),

30 Эмр-и биль- ма’руф нехй-и аниль-мункер: Яхшылыкъны эмир этмек, яманлыкътан узакъ турмакъ. Ма’руф, шериатнынъ эмир эткени; мункер, шериатнынъ ман эткен чызгъылары. Башкъа бир ифаде иле Къур’ан ве суннетке келишкен шейге ма’руф; Аллахнынъ разы олмагъаны, инкяр этильген, арам ве гунах олгъан шейге де мункер дениле.

биринъиз (даа эвель олгъаны киби) эфендисине шарап ичиреджек; дигери исе, асыладжакъ ве къушлар онынъ башындан (мийини) ашайджакълар. Ёрумыны сорагъан ишинъиз (бу шекильде) кесен-кеслешкендир.» (Юсуф суреси, 41)

«(Олардан къуртуладжагъыны бильген кимсеге деди ки: Мени эфендининъ янында анъ (бельки, мени чыкъарыр). Факъат шейтан онъа, эфендесине анъмакъны унуттырды. Толайысынен, (Юсуф), бир къач сене даа зинданда къалды.» (Юсуф суреси, 42)

Базы тефсирджилерге коре, Юсуф -алейхисселям-нынъ Раббинден башкъасындан ярдым истемеси, гъайретуллахкъа токъунды (ынджытты).

Чюнки бу ал, пейгъамберлер ичюн бир зелле (хата) сайыла. Бу зелле себебинден Юсуф, беш йыл апсхане аятындан сонъ еди йыл даа зинданда къалды. Бойле олып он эки йыл апсханетде олгъан олды.

Малик бин Динардан ривает этиле;

Юсуф -алейхисселям- шарапдаргъа:

«– Мени эфендининъ янында анъ!» дегенде Аллах Тааля шойле буюра:

– Эй, Юсуф! Менден башкъасыны векиль эттинъ. Мен де сенинъ апсханедеки муддетини узатаджам!

Юсуф -алейхисселям- агъламагъа башлады ве:

– Я, Раббим! Кедер ве беляларнынъ чокълугъындан юрегиме къасевет кельген олмалы, иншааллах бунъдан сонъ агъзымдан бойле сёз ич чыкъмаз! деди.

Хасан Басри Хазретлери, бу аетни эр окъугъанында агълай ве шойле дей эди:

-Башымызгъа бир иш кельгенинен эмен инсанларгъа чапамыз. Бу алымызнен сонъумыз не оладжакъ?

Пейгъамберимиз салляллаху алейхи ве селлем- буюра:

«Аллах къардашым Юсуфкъа рахмет этсин! О шарапдаргъа: Мени эфендининъ янында анъ! Демесе эди, зинданда беш сенеден сонъ еди йыл даа къалмаджакъ эди.»

(Бурсеви, Руху'ль-Беян, IV, 264)

Лякин, Аллахнынъ пейгъамберлерге ве велилерге берильген белялар, сыкъынтылар ве чешитли зорлукълар, оларгъа джеза олnode оларакъ дегиль, бир лютуф, мераметлик оларакъ берильгендир.

Хадис-и шерифте буюрыла:

«Аллах бир къулуны севгени заман, онынъ узерине беляларыны къат-къат тёкер!» (Али эль-Муттаки, Кензу'люммаль, 334)

Мысыр Падишахынынъ Руясы

«Къырал деди ки: Мен (руяда еди арыкъ сыгъырнынъ, еди семиз сыгъырны ашагъаныны корьдим. Айрыджа, еди ешиль башакъ ве башкъаларыны да къуру корьдим. Эй, илери кельгенлер! Эгер руя ёрумлай исенъиз, меним руямны да, манъа ёрумланъ.» (Юсуф суреси, 43)

«(Ёрумджылар) дедилер ки: Булар къарма-къарышыкъ тюшлердир. Биз бойле тюшлернинъ ёрумыны бильгенлерден дегильмиз.» (Юсуф суреси, 44)

«(Зиндандаки) эки адамдан къуртулгъан сою, узун бир замандан сонъ, (Юсуфны) хатырлаяракъ, деди ки: Мен сизге онынъ ёрумыны хабер беририм, мени аман (зиндангъа) ёлланъ!» (Юсуф суреси, 45)

«(Юсуфнынъ янына келерек, деди ки:) Эй, Юсуф, эй, догъру сёзлю адам! (Руяда корюльген еди арыкъ сыгъырнынъ ашагъан еди семиз сыгъырнен, еди ешиль башакъ ве дигирлери де къуру олгъан башакълар) акъкъында бизге ёрум яп. Умют этерим ки, инсанларгъа (догъру ёрумынънен) къайтырым да, бельки, олар да догъруны огренирлер.» (Юсуф суреси, 46)

«Юсуф деди ки: Еди сене, адетинъиз узьре, экин экерсинъиз. Сонъра да ашайджакъларынъыздан аз бир микъдарындан гъайры, чалгъанларынъызны башагъынен (сарпан этип) быракъынъыз.» (Юсуф суреси, 47)

«Сонъра, бунынъ артындан сакълайджакъларынъыздан аз бир микъдар (урлыкъ)дан гъайры, о йыллар ичюн топлагъанларынъызны ашап битиреджек еди къытлыкъ йылы келеджек.» (Юсуф суреси, 48)

«Сонъра, бунынъ артындан да, бир йыл келеджек ки, о

йылда инсанларгъа (Аллах тарафындан) ярдым олунаджакъ ве о йылда (мейва сувы ве ягъ) сыкъаджакълар.» (Юсуф суреси, 49)

«(Адам бу ёрумны кетиргенинен) къырал деди ки: «Оны манъа кетиринъ!» Эльчи, Юсуфкъа кельген вакъытта (Юсуф) деди ки: «Эфендинъе дён де, онъа: Эллерини кескен о къадынларнынъ зору не эди? деп сора. Шубесиз, меним Раббим оларнынъ ийлесини чокъ яхшы билир!» (Юсуф суреси, 50)

Хазрети Юсуф, Зулейханынъ адыны бу ерде эм эдеп себеби иле эм де акъкъына риает эткени ичюн сёйлемеди. Бир де душманлыгъын тёпесинде олгъанына инангъаны ве янъы бир ийлесинден сакъынгъаны ичюн адыны айтмады.

«(Мелик къадынларгъа): Юсуфнынъ нефсинден мурад алмакъ истегенинъиз заман зорунъыз не эди? деди.

(Олар): Асла! Аллах ичюн биз ондан ич бир феналыкъ корьмедик! дедилер. Азизнинъ къарысы да деди:

«Шимди акъикъат ортагъа чыкъты. Мен онынъ нефсинден файдаланмакъ истеген эдим. Шубесиз ки, о догъру сёйлегенлердендир.» (Юсуф суреси, 51)

«(Юсуф деди ки): Бу, Азизнинъ ёкълугъында онъа хаинлик этмегенимни ве Аллах хаинлернинъ ийлесини мувафакъиет къазандырмайджыгъыны (эр кеснинъ) билюви ичюндир.» (Юсуф суреси, 52)

Хазрети Юсуфнынъ ферасети

Юсуф -алейхисселям-, яшагъан вакъиаларнынъ керчегини Мысыр Мелики яхшыджа ачыкъламадан ве меселенинъ аслыны Азизнинъ де ачыкъламасындан эвель зиндандан чыкъмагъа истемеди. Чюнки Юсуф, акъсыз ерге апсханеге атылгъаныны эр кеснинъ бильмесини истей эди. Бойледже о, акълыны къулланып буюк бир сабыр орьнеги косьтерген ве пахылджыларнынъ даа зияде ишни къарыштырмаларына да маниа олгъан олды. Акъкъында сёйленген бутюн лафларнынъ ялан ве ифтира олгъаныны тасдикъ этип, къабаатлардан бус-бутюн къуртулгъанынен да зиндандан чыкъмакъны къабул этти.

Хазрети Юсуфнынъ къабаатлавлардан къуртулма хусусунда косьтергени сезгирлигининъ бир бенъзери Расулуллах – салляллаху алейхи ве селлем-де де корюне. Муминлернинъ анасы

Сафие бинт-и Хуэй -радыяллаху анха- бойле анълатыр:

Расулюллах салляллаху алейхи ве селем итикъафкъа кирген эди. Бир гедже Оны зиярет этип, Онен лаф эттим. Сонъ эвге къайтмакъ узьре тургъаным вакъыт О да мени, эвиме озгъармакъ ичюн турды. Бу сырада Энсардан эки кишинен (Аллах олардан разы олсун) къаршылаштыкъ. Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем-ны корьгенинен ондан тез-тез узакълашмакъ истедилер. Ресул-и Экрем Эфендимиз:

«– Турынъыз! Бираз яваш олынъыз. Янымда булунгъан шу къадын, аилем (апайым) Сафие бинт-и Хуэйдир.» деди.

Олар:

– Ресульнинъ уйгъунсыз бир арекетте булунмасындан Аллахны тензих этемиз, Я Ресулуллах! дегенлеринде:

«– Шейтан, инсаннынъ вуджудында къан киби долашыр, онынъ сизнинъ юрегинъизге бир яманлыкъ я да бир шубе атмасындан къоркътым.» буюрды. (Бухари, И’тикаф, 11; Муслим, Селям, 23-25)

Бу акъикъатнынъ эмиети иле багълы оларакъ Аллах Тааля, Къур’ан-ы Керимде къулларына хабер эте:

«Акъкъында бильгинъ олмагъан бир шейнинъ пешине тюшме. Чюнки, къулакъ, козь ве гонъюль – буларнынъ эписи ондан месульдир.» (Исра суреси, 36)

Хазрети Юсуф тамамыннен къабаатсыз олгъаныны тасдикълап, халкънынъ къабаатлавларындан куртулды. Лякин бу сефер де нефсининъ ийлелерине къапылмамакъ ичюн Аллахкъа сыгъынды ве шойле деди:

«(Бунынънен берабер) нефсимни темизге чыкъармайым. Чюнки, нефис адден ашыры шекильде феналыкъны эмир этер; Раббим аджып къорчалагъаны башкъа. Шубесиз, Раббим чокъ багъышлайыджы, пек мерхаметлидир.» (Юсуф суреси, 53)

Бир башкъа ает-и керимеде нефс-и эммаренинъ зарарларындан анджакъ Аллахнынъ муафазасы иле темизге чыкъыладжагъы акъикъат шойле ифаде этиле:

«...Эгер устюнъизде Аллахнынъ лютф ве мерхамети олмаса эди, аранъыздан ич бир кимсе асла темизге чыкъалмаз эди. Факъат Аллах истегенини арындырыр. Аллах эшитир ве билир.»

(Нур суреси, 21)

Керчектен де къулгъа къалгъан, тек къальб-и селим иле Аллахкъа дуа ве ялвармадыр.

Аллах истесе къулны султан этер

Бутюн бу адиселернинъ сонъунда Хазрети Юсуфтаки индже сиясет, фирасет ве темиз ниетини фаркъ эткен Мысыр Мелики:

«Къырал деди: Оны манъа кетиринъ, оны озюме шахсий месляатчы япайым. Онынънен къонушкъанынен: Бугунь сен янымызда юксек макъам саиби ве ишанчлы бирисинъ, деди.» (Юсуф суреси, 54)

Зиндандан айрылма саати кельгенинде Юсуф гусуль алып янъы урбаларыны кийди. Зиндандакилер ичюн хайыр дуа этти. Юсуф -алейхисселям- зиндандан чыкъкъанда къапысына шуларны язды:

«Бу ер белялар мекяны, тирилернинъ къабири, душманларнынъ шамата ери ве достларнынъ имтиан махаллесидир.»

Меликнинъ узуруна киргенде де:

«Аллахым! Мындан келеджек хайырдан эвель, сенден хайыр тилерим. Онынъ шерринден де сенинъ кучь ве къудретинъе сыгъыннырым.» деди.

Мелик чокъ тиль биле эди. Лякин Юсуф -алейхисселям- ондан даа чокъ сайыда тиль биле эди. Буны анълагъан Мелик пек шашырды ве корьгени тюшнинъ табирини бир де Юсуф -алейхисселям-нынъ агъзындан догърудан динълемек истеди.

Хазрети Юсуф да онъа, даа эвель эльчиге сёйлегенлерини янъыдан анълатты.

Бу гузель изаат ве ифаделерге шашырып къалгъан Мелик, бу табирге коре насыл бир тедбир алынмасы кереклигини сорады.

Юсуф -алейхисселям- да шойле джевап берди:

«– Боллукъ йылларында чокъ арпа-богъдай сачылып сток япылмалы. Бойле олып къытлыкъ йылларында эм озь кечиминъизни къаршылагъан, эм де ихраджат (экспорт) япып хазинеге келир сагълагъан олурсынъыз.»

Бу сефер Мелик:

«– Ойле исе, бу ишни ким япаджакъ?» деп сорагъанда, Хазрети

Юсуф:

«Мени улькенинъ хазинелерине тайин эт! Чюнки, мен (оларны) пек яхшы къорчаларым ве бу ишни билем», деди. (Юсуф суреси, 55)

Бу аеттен анъшылгъангъа коре адалетли олгъан ве шериатнынъ укюмлерини билип, эда эткен кишининъ идареджилик киби бир вазифени талап этмеси, истемеси джаиздир. Лякин мусульманларнынъ озь араларында бойле истек ве авеслернинъ пешинде олмалары хош корюнмез.

Айырыджа, бу ает-и кериме, Аллахнынъ эмирлерини ер юзюне аким къылып, адалетни къурмакъ ичюн ёнетимни залым идареджининъ элинден алманынъ ваджип олгъанына ишарет этмекте. Анджакъ бу вазифенинъ месулиети агъыр ве буюктир.

Иште, Юсуф -алейхисселям- бойле бир макъсадынен, бу хусустаки бутюн шартларны озюнде етерли ольчюде ташыгъаны ве шартлар озюни бунъа алып баргъаны ичюн малие незаретини узерине алгъан олды.

«Ве, бойледже, Юсуфкъа о ерде истегени киби арекет этмек узьре, ульке ичинде акъ-укъукъ бердик. Биз истеген кимсемизге рахметимизни ириштирирмиз. Ве гузель даврангъанларнынъ мукяфатыны зая этмемиз.» (Юсуф суреси, 56)

«Иман этип де, (феналыкълардан) сакъынгъанлар ичюн ахирет мукяфаты даа хайырлыдыр.» (Юсуф суреси, 57)

Мелик, Юсуф -алейхисселям-гъа озь векялетини биле къулланмасына изин берип бутюн Мысырнынъ идареджилигини онъа ыракъты.

Юсуф -алейхисселям- Аллахнынъ сайлангъан бир къулы ве эльчиси оларакъ оны тевхид инанджына давет эте эди.

Бир вакъыттан сонъ Мелик, Аллахнынъ буюк бир лютфу оларакъ Юсуф -алейхисселям-нынъ узурунда мусульман олды. Онен берабер бир чокъ инсан да иман этти.

Мысырнынъ идаресини ве хазиненинъ ёнетиджилигини элине алгъан Хазрети Юсуф, бу вазифени къабул этер этмез, ишке, тарымгъа эмиет косьтермек иле башлады. Истисалны ишлеп чыкъарувны арттырды. Ихтиядж фазласы олгъан махсулларны амбарларда топлап сакълады. Ниает руяларнынъ табиринде сёз

этильген о ачлыкъ йыллары кельгенде, бу сток этильген эрзакълар эм Мысыр халкъынынъ ихтияджлары ичюн къулланылды, эм де этрафта олгъан мемлекетлерге ихрадж (экспорт) этилип хазинеге келир сагълады. Мемлекетлеринде ачлыкъ ичинде къыйналгъан инсанлар эр тарафтан келип, ондан эрзакъ сатып ала эдилер.

Зулейха иле эвленмеси

Бу вакъытларда Зулейха, саип олгъаны эр шейни халкъкъа дагъыткъан ве элинде ич бир шей къалмагъан эди. Юсуфкъа олгъан ашкъы, севгиси себебинден агълагъаны ичюн козь пынарлары къуругъан ве бедени чёккен, къарт къадындангъа охшап калгъан эди.

Ниает, Юсуфнынъ кечкен ёл устюнде узакъ ве тена бир ерге чекильди. Бу куньге къадар башындан кечкен адиселерни тюшюнип акъикъатны анълады ве инангъан путнынъ къаршысына кечип:

«– Языкълар олсун санъа, санъа седжде ве къуллукъ эткенге! Шу къартлыгъыма, сокъурлыгъыма ве чаресизлигиме мерхамет этип де ич бир шей япмадынъ! Бу куньден башлап сенинъ иляхлыгъынъы инкяр этем ве Юсуфнынъ Раббине иман этем.» деди. Бойле олып саба акъшам алемлерни яраткъан, къошагъы, бенъзери ве ич бир ортагъы олмагъан Раббни зикир этип башлады.

Бир кунь Юсуф -алейхисселям- атына минген, янындакилери иле берабер Зулейханынъ эвининъ алдындан кече эди.

Зулейха эмен эвинден чыкъты ве Юсуфнынъ аркъасындан юксек сес иле шойле деди:

«Тесбих этерим о къудрет саибини, султанларны гунахлары себеби иле къул этер; къулларны да Хакъкъа къуллукълары нетиджесинде султан этер!»

Аллахнынъ эмири иле ель бу сесни баягъы узакъта олгъан Юсуфнынъ къулагъына эшиттирди. Юсуф да танып оламагъаны бу сеснинъ саибининъ алыны сораштырды. Зулейха, алыны огренмек ичюн кельгенлерге, дертине тек Юсуфнынъ дерман оладжагъыны сёйледи. Онынъ узуруна чыкъты ве Юсуф -алейхисселям-дан эски гузеллигини ве козьлерини озюне текрар берильмеси ичюн Аллахкъа дуа этмесини истеди. Артындан да озюнен эвленмесини истеди.

Юсуф -алейхисселям- дуа этти ве онынъ ильк эки истеги ерине

кетирильди. Аллахнынъ изни иле Зулейхагъа козьлери ве эвельки гузеллиги текрар берильди. Лякин, Зулейханынъ учюнджи истеги хусусунда Юсуф -алейхисселям- башыны эгди ве козетювге далды. О сырада Джебраиль кельди ве даа бекяретини мухафаза эткен Зулейха ичюн Юсуф -алейхисселям-гъа:

«– Эй, Юсуф! Раббинъ санъа селям эте ве бу къадыннынъ истегини ред этмеменъни эмир эте! Онынънен эвлен. Чюнки о, дюньяда ве ахиретте сенинъ апайынъдыр!» буюрды.

Бу эмир узерине Юсуф -алейхисселям- Зулейханы озюне никяхлады ве эллерини кокке котерип бойле дуа этти:

«Эй, манъа бу къадар ниметни берген, мерхаметлилернинъ мерхаметлиси олгъан Аллахым! Санъа ниаетсиз, сонъсуз хамд ве сеналар олсун!

Иляхий! Узеримдеки ниметинъни тамамламанъны, манъа бабам Якъубны косьтерменъни, мени де онъа косьтермек иле онынъ да козьлерини нурландырманъы ве къардашларымнынъ да меннен корюшмесине имкян сагъламанъны сенден истерим Раббим! Сен дуаларны къабул эткенсинъ, сенинъ эр шейге кучюнъ етер!»

Къардашларынынъ эрзакъ алмагъа кельмеси ве Хазрети Юсуфнынъ гузель планы

Яшангъан ачлыкъ себеби иле Якъуб -алейхисселям- Юсуфнынъ озь къардашы олгъан Буньяминни янында къалдырып къалгъан огъулларыны эрзакъ алмакъ ичюн Мысыргъа ёллады.

«Юсуфнынъ къардашлары келип, онынъ узуруна кирдилер, (Юсуф) оларны таныды, олар оны танымай эдилер.» (Юсуф суреси, 58)

«(Юсуф) оларнынъ юклерини азырлагъанынен, деди ки: «Сизинъ баба бир къардашынъызны да манъа кетиринъ. Корьмейсинъизми, мен ольчекни там толдурам ве мен мусафирперверлернинъ энъ яхшысыйым.» (Юсуф суреси, 59)

«Эгер оны манъа кетирмесенъиз, артыкъ меним янымда сизге бериледжек бир ольчек (эрзакъ) ёкъ, манъа ич якълашманъ!» (Юсуф суреси, 60)

«Дедилер: Оны бабасындан истемеге арекет этеджекмиз, шубесиз, буны япаджакъмыз.» (Юсуф суреси, 61)

«(Юсуф) эмириндеки генчлерге деди ки: Сермаелерини юклерининъ ичине къойынъ. Олур ки, аилелерине къайткъанларында бунынъ фаркъына барырлар да, бельки, кери келирлер.» (Юсуф сурееси, 62)

«Бабаларына къайткъанларында дедилер ки: Эй, бабамыз! Эрзакъ бизге ясакъланды. Къардашымызны (Буньяминни) бизнен берабер ёлла да, (онынъ саесинде) ольчек алайыкъ. Биз оны мытлакъа къорчалайджакъмыз.» (Юсуф сурееси, 63)

«Якъуб деди ки: Даа эвель къардашы (Юсуф) акъкъында сизге не къадар ишангъан исем, бунынъ акъкъында да, сизге анджакъ о къадар ишанырым! (Мен оны, садедже Аллахкъа эманет этем); Аллах энъ хайырлы къорчалайыджыдыр. О, аджыгъанларнынъ энъ мерхаметлисидир.» (Юсуф сурееси, 64)

Якъуб -алейхисселям-:

«Аллах энъ хайырлы къорчалайыджыдыр. О, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлисидир.» дегенде, Аллах Тааля шойле буюрды:

«Эгер ки сенъ манъа бу шекильде тевеккюль этесинъ, Мен де иззет ве джелялим акъкъы ичюн сени эки эвладынъа бирден къавуштураджам!»

Мындан анълашылгъан шу: Муминлер ялынъыз Аллахкъа тевеккюль (бойсунув) этмели, башкъаларынынъ муафазасына ишанмамалылар.

Чюнки Аллахтан башкъа эр шей, озю муафаза этильмеге мухтадж. Аллах Тааля исе ич бир шейге мухтадж дегиль.

Якъуб -алейхисселям-нынъ огъуллары, Буньяминни янларында алып кетмек ичюн бабаларына чешит-чешит сёзлер айта ве оны разы этмеге чалыша эдилер:

«Эшьяларыны ачкъанларында, сермаелерининъ озьлерине кери берильгенини корьдилер. Дедилер ки: Эй, бабамыз! Даа не истеймиз. Иште, сермаемиз де бизге кери берильген. (Онынънен кене) аилемизге ашаладжакъ кетиририз, къардашымызны къорчалармыз ве бир деве юкни де зияде алырмыз. Чюнки, бу (сеферки алгъанымыз) аз бир микъдардыр.» (Юсуф сурееси, 65)

Ниает Хазрети Якъуб, Буньяминни йибермеге разы олды.

«(Якъуб) деди ки: Сарып алынувынъыз (ве чаресиз

къалув вазиетинъизден) гъайры, оны манъа мытлакъа кетиреджегинъизге даир Аллах адына манъа къави бир сёз бермеген такъдиринъизде, оны сизнен берабер ёлламам!» Онъа (истеген шекилинде) теминатларыны бергенлеринде, деди ки: Сёйлегенлеримизге Аллах шааттыр.» (Юсуф сурėси, 66)

«Сонъра бойле деди: Огъулларым! (Шеэрге) эпинъиз бир къапыдан кирменъ, айры-айры къапылардан киринъ, амма Аллахтан (келеджек) ич бир шейни сизден узакълаштыралмам. Укюм Аллахтан башкъасынынъ дегильдир. (Онынъ ичюн) мен ялынъыз Онъа таяндым. Тевеккюль эткенлер ялынъыз Онъа таянсынлар.» (Юсуф сурėси, 67)

Якъуб -алейхисселям-, огъулларына Мысыргъа фаркълы къапылардан кирмелерини эмир этмесининъ себеби, оларнынъ косьтеришли ве гузель кийимли олмалары, айрыджа даа эвельки келишлеринде Меликтен кимсенинъ корьмегени урьмет ве икрамны кормелери ичюн эди. Чюнки эр кеснинъ айрет толу бакъышлары оларнынъ узерине тикильген эди. Берабер шеэрге кирмелери алында башларына яман бир ал кельмеси мумкюн эди.

«Бабаларынынъ оларгъа эмир эткен ерден (чешит къапулардан) киргенлеринде (онынъ эмрини ерине кетирдилер. Факъат бу тедбир) Аллахтан келеджек ич бир шейни олардан узакълаштыралмаз эди; анджакъ Якъуб ичиндеки бир тилегини ашкяр этти. Шубесиз, о илим саиби эди, чюнки онъа биз огреткен эдик. Факъат инсанларнынъ чокъу бильмезлер.» (Юсуф сурėси, 68)

Мен, сенинъ къардашынъ, Юсуфым

«Юсуфнынъ янына киргенлеринде, озь къардашыны янына алды ве: «Билесинъ ки, мен сенинъ агъанъым, оларнынъ япкъанларына кедерленме», деди.» (Юсуф сурėси, 69)

Ривает этильгенине коре Хазрети Юсуф, къардашларына аш берди. Оларны софрагъа экишер-экишер отуртты.

Буньямин озю къалгъанына дуйгъуланды ве агълады:

«– Къардашым Юсуф сагъ олса эди, о да меннен берабер отурар эди.» деди.

Юсуф -алейхисселям- да оны озь софрасына алды. Аштан сонъ къардашларыны кене экишер-экишер эвлерге мусафир оларакъ

ёллады. Буньямин кене ялнъыз къалды. Бунъа Хазрети Юсуф деди:

«– Бунынъ экинджиси ёкъ! О алда бу да меннен къалсын!»

Бойле олып Буньямин онынъ янында геджеледи. Хазрети Юсуф онъа деди:

«– Ольген къардашынъ ерине мени къардаш оларакъ къабул этерсинъ ми?»

Буньямин:

«– Сенинъ киби бир къардашны ким къабул этмез! Амма сенинъ бабанъ Якъуб, ананъ да Рахиль дегиль.» дегенде, Хазрети Юсуф агъламагъа башлады ве турып Буньяминнинъ бойнуна сарылды. Сонъ керчекни сёйледи:

«– Мен сенинъ къардашынъ олам! Оларннынъ бизге япкъанларына къулакъ асма!»

Юсуф -алейхисселям-нынъ Буньяминге: «– Оларнынъ кечмиште бизге япкъанларына къулакъ асма!» демесинде, Аллахнынъ, пахылджыларнынъ хыянетиликлерини муваффакъыетке ириштирмеджегине ишарет бар. Чюнки олар Юсуфкъа нелер яптылар, куньлеп не яптылар ве не джезалар чектирдилер; амма ниетлерине иришип оламадылар. Аллах Тааля башта эки къардашны, сонъ да Якъубнен Юсуфны бир бирине къавуштырды.

Хазрети Юсуфнынъ Буньяминни къалдырмасы

Юсуф, озюни къардашына Буньяминге танытkъандан сонъ ойле деди:

«– Эй, къардашым! Мен сени янымда къалдыраджам. Меним узакъта къалгъаным ичюн бабам гъам ве къасевет ичинде къалды. Эгер сени де мында къалдырсам, къесевети даа да артаджакъ. Лякин бир ань эвель онъа къавушмамыз ичюн бойле япмамыз керек. Мен бунынъ хусусында гузель бир план азырладжам.»

Буньяминге бойле дегенден сонъ:

«(Юсуф) оларнынъ юкюни азырлагъан вакъытта, мешребени къардашынынъ юкю ичине къойды! (Керван арекет эткенден) сонъ, бир деллял; Эй, керван! Сиз хырсызсынъыз! деп сесленди.» (Юсуф суреси, 70)

«(Юсуфнынъ къардашлары) оларгъа чевирилерек: Не къыдырасынъыз? дедилер.» (Юсуф суреси, 71)

«Къыралнынъ сув савутыны къыдырамыз; оны кетиргенге бир деве юк (бахшыш) бар, дедилер. (Араларындан бири:) Мен бунъа кефилим, деди.» (Юсуф суреси, 72)

«Аллахкъа емин этемиз, биз бу мемлекетке фитне чыкъармакъ ичюн кельмедик. Биз хырсыз да дегильмиз, дедилер.» (Юсуф суреси, 73)

«(Юсуфнынъ адамлары) айттылар: Сиз яланджы олсанъыз, бунынъ джесасы недир?» (Юсуф суреси, 74)

«Онынъ джесасы гъайып олгъан эшья кимнинъ юкюнде олса, иште, о (шахыскъа саип олмакъ) онынъ джесазыдыр. Биз залымларны бойле джезаландырырмыз», дедилер.» (Юсуф суреси, 75)

Якъуб -алейхисселям-нынъ шериатына коре хырсыз, тутулгъанында япкъан ишнинъ къаршылыгъы оларакъ, мал саибине бир йыл къул оларакъ хызмет эттириле эди. Мысыр къаиделеринде ве къануларында, хырсызгъа къамчы урула ве хырсызлагъан малнынъ эки къаты тёлеттириле эди.

Хазрети Юсуф да озь къардашы Буньяминни янында къалдырмакъ ичюн онъа бабаларынынъ шериатына коре джеза бермек истеди.

«Бунынъ устюне, Юсуф къардашынынъ юкюнден эвель оларнынъ юклерини (къыдырмагъа) башлады. Сонъунда оны къардашынынъ юкюнден чыкъартты. Иште, биз Юсуфкъа бойле бир тедбир огреттик, ёкъса, къыралнынъ къанунына коре, къардашыны туталмайджакъ эди. Анджакъ, Аллахнынъ тилемесинден гъайры. Биз кимни истесек, оны дереджелернен юксельтирмиз. Зира, эр илим саибининъ усьтюнде даа эйи бильген бириси бардыр...» (Юсуф суреси, 76)

«(Къардашлары) дедилер: «Эгер о чалгъан олса, даа эвель онынъ бир къардашы да чалгъан эди.» Юсуф буны ичинде сакълады, оларгъа ачмады. (Озь-озюне) деди ки: Сиз даа фена вазиеттесинъиз! Аллах сизинъ анълаткъанынъызны пек яхшы билир.» (Юсуф суреси, 77)

Риваете коре аласы, Хазрети Юсуфны чокъ севе эди. Лякин Юсуф оськенде бабасы оны янына алмакъ истеди. Аласы да

Юсуфтан бир тюрлю айрылып оламай эди. Бунынъ ичюн Ибрахим -алехисселямдан озюне мирас къалгъан къушагъыны Юсуфнынъ белине багълады. Сонъ къушагъынынъ джоюлгъаныны сёйледи. Къушакъны къыдырдылар ве Юсуфнынъ устюнден чыкъты. Къанун кереги Юсуфны янында къалдырды. Иште, Юсуфнынъ къардашлары бу алгъа ишарет этмек истегенлердир.

«Дедилер ки: Эй, азиз! Акъикъатен, онынъ тек къарт бабасы бар. Онынъ ерине бизим биримизни алынъ. Зира, биз сени эйилик эткенлерден корьмектемиз.» (Юсуф суреси, 78)

«Деди ки: Эшьямызны янында тапкъан кимсемизден башкъасыны якъаламакътан Аллахкъа сыгъынырмыз, о такъдирде, биз акъикъатен, залымлар олурмыз!» (Юсуф суреси, 79)

«Ондан умютлерини кескенинен, (меселени) гизли музакере этмек ичюн айырылып (бир кенаргъа) чекильдилер. Буюклери деди ки: «Бабанъызнынъ сизден Аллах адына сёз алгъаныны, даа эвельде Юсуф акъкъында япкъан къусурынъызны бильмейсинъизми? Бабам манъа изин бергендже я да мен ичюн Аллах укюм эткенине къадар, бу ерден асла айрылмайджам. О, укюм этиджилернинъ энъ хайырлысыдыр.» (Юсуф суреси, 80)

«Бабанъызгъа къайтынъ ве онъа айтынъ: «Баба! Шубесиз, огълунъ хырсызлыкъ япты. Биз бильгенимизден башкъасына шаатлыкъ этмедик. Биз гъайбнынъ бекчилери дегильмиз.» (Юсуф суреси, 81)

«(Истесенъ) биз олгъан шеэрден (Мысыр халкъындан) ве берабер кельген кервандан да сора. Биз, акъикъатен догъру сёйлемектемиз.» (Юсуф суреси, 82)

Турып бабаларына кельдилер ве къардашларынынъ сёйлегенлерини анълаттылар.

Мукяфат къапысыны ачкъан дерт

«(Бабалары) деди: «Ёкъ, нефислеринъиз сизни (бойле) бир ишке сюйрекледи. (Манъа тюшкени) артыкъ гузель бир сабырдыр. Умют этилир, Аллах оларнынъ эписини манъа кетирир. Чюнки, О, чокъ яхшы билиджидир, икмет саибидир.» (Юсуф суреси, 83)

Юсуфнынъ къардашлары даа эвель бабаларына, Юсуфнынъ

къуюгъа атылмасы адисесинде ялан сёйлегенлери себебинден, бу сефер айткъанлары догъру олса да, бабалары оларгъа инанмакъ истемеди ве:

«Ёкъ, сизни нефислеринъиз алдатып бойле буюк бир ишке сюреклеген, ёкъса бизим шериатымызда хырсызнынъ къул оларакъ тутукъланаджагъыны Азиз къайдан билир эди?» деди.

«Олардан юзь чевирди, «Ах, Юсуфым, ах!», дие сызланды ве кедерини ичине ютувы себебинен, козьлерине акъ тюшти.» (Юсуф суреси, 84)

Якъуб -алейхисселям- Юсуфны джойгъаны куньден берли козюне юкъу кирмеди. О бу алы иле Раббине о къадар чокъ якъынлашкъан эди, о заман ер юзюнде Аллах къатында Якъубтан шерефлиси ёкъ эди.

Расулюллах салляллаху алейхи ве селем де, озь умметинден муминлернинъ башларына келеджек буюк я да кучюк беляларгъа сабыр этмелерини ве севабыны Аллахтан беклемелерини истегендир. О, эки севгени иле (яни эки козюнинъ алынмасы иле) имтиан этильген кимселерден сабыр косьтергенлернинъ фияты дженнет олгъаныны бильдиргендир. (бк. Бухари, Мерда, 7)

Чюнки агълап-агълап козьлерине акъ тюшкен (кёр олгъан) Якъуб -алейхисселям- эгер огъулларынынъ япкъан ишлерни козьлери иле корьсе, оларнынъ япкъанлары озюне даа чокъ кедер береджек эди.

Якъуб -алейхисселям-нынъ къырыкъ сене боюнджа агълагъаны ривает этилир. Онынъ сокъурлугъы хусусунда базы буюклер шойле дегенлер:

Аллах Тааля бу сокъурлукъны, Якъупнен, Юсуфнынъ тыш корюнишини дегиль, онда теджелли эткен Аллахнынъ джемаль сыфатыны даимий оларакъ сейир этмеси ичюн берди. Чюнки Аллах, Юсуфта джемаль нурлары иле теджелли эткен эди. Бунынъ ичюн Якъуб, Юсуфны чокъ севе эди. Анджакъ «хусн-и мутлакъ» олгъан Мевлягъа къаршы япкъан бир зелле себеби иле Аллах, Юсуфны ондан айырды ве Юсуфнынъ тыш корюнтиси гузеллигине бакъкъан козьлерини ондан алды.

Мында къулнынъ, дюньянынъ тыш корюнишини сейир эткени маддий козюнден ве онынъ корьгени гузелликлерни гонълюнден чыкъармайып олардан вазгечмегендже акъикъий гузеллик олгъан

«джемал-и иляхи»йни козетюв этмеге наиль оламаджагъына ишарет этиле.

Аллахнынъ рахметинден умют кесильмез

«(Огъуллары:) «Аллахкъа емин олсун, сен аля Юсуфны анъмакътасынъ. Сонъунда я хасталанаджакъсынъ, я да текмиль эляк оладжакъсынъ!» дедилер.» (Юсуф суреси, 85)

«(Якъуб:) Мен, садедже гъам ве кедеримни Аллахкъа арз этмектем. Ве мен сизинъ билип олалмайджакъ шейлеринъизни Аллах тарафындан (вахий иле) бильмектем, деди.» (Юсуф суреси, 86)

«Эй, огъулларым! Барынъ да, Юсуфны ве къардашыны гузель араштырынъ, Аллахнынъ рахметинден умют кесменъ. Чюнки, кяфирлер топлулыгъындан башкъасы, Аллахнынъ рахметинден умют кесмез!» (Юсуф суреси, 87)

Аллахтан умют кесмек, Аллахнынъ «Рахман ве Рахим» сыфатларыны анъламамакъ демек; Иляхий мерхаметни бильмемек демек. Албуки Фыравун биле сонъ нефесинде Аллахнынъ адыны зикир эткендир.

Аллах Тааля буюра:

«Де ки: Эй, озь нефслери алейхине адден ашкъан къулларым! Аллахнынъ рахметинден умют кесменъ!» (Зумер суреси, 53)

Бу аетнинъ манасындан да анълашыладжагъы киби анджакъ кяфирлер Аллахтан умют кесер.

Буны да озюне къаиде эткен Якъуб -алейхисселям- да умюдини джоймайып Мысыр Азизине (яни огълу Юсуфкъа) огъуллары иле бир мектюп ёллады.

«Бисмилляхиррахманиррахим!

Халилюллах Ибрахим огълу Зебихуллах Исхакънынъ огълу Исраиль Якъубтан Мысыр Азизине:

Биз, башына бир чокъ белялар кельген бир соймыз. Атам Ибрахим, Немрутнынъ атешине тутулгъан; лякин сабыр этти. Аллах да оны селяметке ириштирди. Бабам да башкъа белялар иле имтиан этильди ве сабыр этти. Аллах да онъа мукяфат берди. Манъа кельгенде, мен де огълум Юсуфны джойдым.

Онынъ айрылыгъындан агълап-агълап козьлерим кёр олды, белим букюльди. Мен, янынызда реине туткъанынъыз огълум иле теселли олам. Онынъ хырсызлыкъ эткенини айтасынъыз. Бизим неслимизден хырсыз чыкъмаз. Биз хырсыз догъурмаймыз. Оны манъа къайтар, эгер къайтармасанъ, санъа ойле бир беддуа этерим, бу беддуа еди несиль эвлядынъа тесир этер.»

Юсуф -алейхисселям- бу мектюпни окъугъанынен агълады ве шу джевабны язды:

«Бисмилляхиррахманиррахим!

Халилюллах Ибрахим огълу Зебихуллах Исхакънынъ огълу Исраиль Якъупкъа, Мысыр Меликинден;

Эй, къарт кимсе! Мектюбинъ кельди. Оны окъудым ве онынъ мундериджесини анъладым. О ерде салих бабаларындан анълатып эр бирининъ беляларгъа тутулгъанларыны ве сабыр эткенлерини язасынъ. Олар насыл беляларгъа сабыр эткен иселер, сен де ойле сабыр эт! Весселям!»

Якъуб -алейхисселям- бу мектюпни окъугъанында:

«– Аллахкъа емин этем бу бир мелик мектюби дегиль, бир пейгъамбер мектюбидир. Буны язгъан, олса-олса Юсуфтыр» деп, огъулларыны меселенинъ аслыны бильмек ичюн текрар Мысыргъа ёллады. Олар да бирден ёлгъа чыкътылар:

«Юсуфнынъ янына киргенлеринде дедилер ки: Эй, азиз! Бизни ве аилемизни къытлыкъ басты ве биз дегерсиз бир сермиянен кельдик. Акъкъымызны там ольчеп бер. Айрыджа, бизге бахшыш да бер. Шубесиз, Аллах садакъа бергенлерни мукяфатландырыр.» (Юсуф суреси, 88)

«Юсуф деди: Сиз, джаиллигинъизнинъ себебинден, Юсуфкъа ве къардашына япкъанларынъызны билесинъизми?» (Юсуф суреси, 89)

Тефсирлерде ифаде этильгенине коре, Хазрети Юсуфны къуюгъа аткъан къардашлары, энъ кучюк къардашлары олгъан Буньяминге де эр вакъыт акъарет ве зулум эте эдилер.

Орьнек бир багъышлав

«Ёкъса, сен акъикъатен Юсуфсынъмы? дедилер. О да: (Эбет) мен Юсуфым, бу да къардашым. (Бир-биримизге къавушмакъны) Аллах бизге лютуф этти. Чюнки, ким (Аллахтан) къоркъса ве сабыр этсе, шубесиз, Аллах гузель даврангъаларнынъ мукяфатыны зая этмез, деди.» (Юсуф суреси, 90)

«(Къардашлары) дедилер: Аллахкъа ант олсун, акъикъатен, Аллах сени бизден устюн эткен. Керчектен, биз хата япкъанмыз.» (Юсуф суреси, 91)

«(Юсуф) деди ки: «Бугунь сизни тенкъит этмек ёкъ, Аллах сизни афу этсин! О, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлисидир.» (Юсуф суреси, 92)

Тербие метотларынынъ энъ гузеллеринден бири де яманлыкъкъа яхшылыкъ иле джевап бермектир. Бойле арекет этмек душманнынъ душманлыгъыны кеткизер; арада яхшы ниет ве достлукъ олушмагъа башлар. Лякин яманлыкъ япкъан дост исе даа чокъ якъынлашма ве муаббет мейдангъа келир. Бу акъикъат ает-и керимеде пек гузель ифаде этиле:

«Яхшылыкънен яманлыкъ бир олмаз. Сен (яманлыкъны) энъ гузель бир шекильде (яхшылыкънен) онъле! Сеннен арасында душманлыкъ булунгъан кимсе о заман, джандан бир дост киби олур!» (Фуссылет суреси, 34)

Бу хусуста Аллах Ресульден дерс бериджи бир мисаль:

Эбу Суфьян, пейгъамберликтен эвель Пейгъамберимизнинъ досту эди. Пейгъамберликтен сонъ исе душман олды ве иджвиелер язды. Пейгъамбер шаири Хассан бин Сабит радыяллаху анх- да бу иджвиелерге джевап бере эди. Сонърадан Эбу Суфьян, бу япкъанларына пешман олды ве Аллах Ресулюнинъ булунгъаны Медине-и Муневвереге кетмек ичюн ёлгъа чыкъты. Эбва коюнинъ янындан кечкенде Аллах Ресулу иле къаршылашты. Хазрети Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем, Эбу Суфьяннынъ юзюне бакъмады. Эбу Суфьян пек тесирленди. Даа эвель Хазрети Алининъ онъа огреткени, **«Аллахкъа ант олсун, керчектен, Аллах сени бизден усьтюн эткен. Керчектен, биз хата япкъанмыз.»** (Юсуф суреси, 91) аети иле афу, багъышланув истеди. Мерхамет ве шефкъат денъизи олгъан Аллах Ресулу салляллаху алейхи ве селлем де Юсуф суресинден:

«(Юсуф) деди: «Бугунь сизни тенкъит этмек ёкъ, Аллах сизни афу этсин! О, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлисидир.» (Юсуф суреси, 92) меалиндеки ает-и керимени окъуп, Эбу Суфьянынъ ве оны о куньге къадар инджиткен эр кеснинъ айыпларыны афу этти. Бу ал, Аллахнынъ 'Сеттару'ль-уюб' (къулларынынъ айыпларыны чокъча орьткен) сыфатынынъ бир къулдаки энъ гузель теджеллисидир. (Вакъыди, Мегъази, II 810-811; Ибн-и Хишам, Сирет, IВ, 20-24; Ибн-и Абдилбер, эль-Истиаб, IВ, 1674)

Кольмегимни бабамнынъ козьлерине сюрюнъ

Къардашларыны буюк бир мерхамет иле афу эткен Юсуф -алейхисселям- кольмегини, козьлерининъ шифасы ичюн бабасына йиберди ве къардашларына бойле деди:

«Шу меним кольмегимни алып барынъ да, оны бабамнынъ юзюне къоюнъ, (козьлери) корьмеге башлар. Ве бутюн аиленъизни манъа кетиринъ»!» (Юсуф суреси, 93)

Юсуф -алейхисселям- къардашларына саба акъшам зияфет бере ве оларны энъ гузель шекильде мусафир эте эди. Къардашлары исе даа эвель онъа япкъанларыны хатырлап бу алдан утанып сыкъыла эдилер. Онъа бир адам йиберип дедилер ки:

«– Сен, бизни саба акъшам ашкъа давет этесинъ! Биз исе санъа япкъан олгъанымыз давранышларымыз себебинден утанамыз!»

Юсуф -алейхисселям- да оларнынъ бу утанувларына къаршы алчакъ гонъюллю олгъаныны шу джевабынен косьтерди:

«– Мысырлылар, шимдиге къадар манъа эп зиндандан чыкъкъан бир къул козюнен бакъалар ве «Аллахны тензих этермиз; лякин йигирми дирхемге сатылгъаан бир къулнынъ улашкъаны шу дереджеге бакъ» дей эдилер. Мен, шимди сизнинъ аркъанъыздан шереф къазандым. Чюнки мени, сизнинъ къардашынъыз ве Ибрахим -алейхисселям- киби буюк бир пейгъамбернинъ торуны олгъанымы анъладылар.» деп къардашларынынъ итибарларыны раатлатты.

«Керван (Мысырдан) чыкъкъанынен, бабалары (янындакилерине): Эгер манъа бунагъан демесенъиз, инанынъ, мен Юсуфнынъ къокъусыны алам! деди.» (Юсуф суреси, 94)

«(Олар да:) Валлахи, сен аля эски шашкъынлыгъынъдасынъ, дедилер.» (Юсуф суреси, 95)

Хазрети Якъубнынъ козьлернинъ ачылмасы

«Муждеджи кельгенинен, кольмекни онынъ юзюне къояр-къоймаз, (Якъуб) корип башлады. Мен сизге: Аллах тарафындан (вахий иле) сиз бильмейджек шейлеринъизни билирим демедимми!» деди.» (Юсуф сурееси, 96)

Бу муждеджи Хазрети Якъубнынъ огълу Ехуда эди. «Юсуфнынъ къанлы кольмегини бабама мен кетирген, ве оны кедерге богъгъан эдим. Шимди бу кольмекни кене мен кетирейим де бабамы къувандырайым» тюшюнджесинен Мысырдан Кенан ерине къадар ялынаякъ башы ачыкъ куньлердже кеткени ривает этиле.

Хазрети Мевляна, бу ает-и кериме иле багълы оларакъ; ледунний илимнинъ иляхий бир насип олгъаныны, бунынъ анджакъ юреги истидады олгъанларгъа лютуф этильгенини шу шекильде ифаде эте:

«Якъуб, Юсуфнынъ юзюнде корьгени февкъуляде хусусиетлер, Якъубнынъ, озюнинъ де саип олгъаны хусусиетлер эди. Якъубнынъ козю иле Юсуфта корьген нурны, онынъ къардашлары корьмеген эди. Чюнки къардашларынынъ гонъюль алеми, Юсуфнынъ февкъульаде хусусларыны корьмектен ве анъламакътан узакъ эди. О исе Аллахнынъ пейгъамбери олгъан Якъуб, саип олгъаны хусусиетлерни Юсуфта корьгенинен гонълю онъа мейиль эткен эди.

Якъубта Юсуфнынъ бир джазибеси бар эди. Бунынъ ичюн Юсуфнынъ кольмекнинъ къокъусы онъа чокъ узакъ бир месафеден биле улашкъан эди. Кольмекни элинде ташыгъан къардашлара исе о къокъуны алмакътан марум эдилер. Чюнки Юсуфнынъ кольмеги, къардашларынынъ элинде бир эманет эди. Къардашлары садедже Хазрети Якъупкъа кольмекни кетирип теслим этмекнен вазифелендирильген эдилер. Яни о кольмек, къардашынынъ элинде, эсир туджджары элинде булунгъан бир джарие, къул киби эди. Бу джарие, эсир туджджарынынъ озю ичюн дегиль онынъ керчек къыйметини билип сатып аладжакъ кишиге аит эди.

Юсуф -алейхисселям-нынъ кольмеги иле Якъуб -алейхисселям-нынъ козьлернинъ ачылмасы, кишининъ маневий бир къыймет ташыгъан шей иле арасында бир рабыта (багъ) олгъанына ве истианеге (иляхий ярдымгъа) весиле оладжагъына бир мисаль

шекилиндедир.

«(Огъуллары) дедилер ки: Эй, бабамыз! (Аллахтан) бизим гунахларымызнынъ афу этилювини исте! Чюнки, биз, керчектен гунахкярлар эдик.» (Юсуф суреси, 97)

«(Якъуб:) Сиз ичюн Раббимден афу истейджем. Чюнки, О, чокъ багъышлайыджы, пек мерхаметлидир, деди.» (Юсуф суреси, 98)

Якъуб -алейхисселям- «Сизнинъ ичюн истигъфар этеджем!» деп, афу истемекни сонъраки бир замангъа къалдырмасы, къабаатлынынъ эвель мазлум (озюне зулум этильген) тарафындан афу этильмесининъ кереклилигине дикъкъат чекмек ичюн. Керчектенде эвлятлары ичюн истигъфарны да, Юсуф иле корюшеджек замангъа къадар къалдыргъандыр.

Узун бир асретнинъ къавушма вакъты; къуванч ве керчеклешкен руя

Хазрети Юсуфнен берабер укюмдар ве бутюн халкъ, Хазрети Якъуб ве аилесини къаршыламагъа чыкъкъан ве сырагъа тургъанлар. Хазрети Якъуб ве Хазрети Юсуф къаршы-къаршыгъа кельгенлеринде Хазрети Якъуб ве берабериндекилер атларындан тюшти ве эки пейгъамбер бир-бирини асрет иле къуджакълады.

Аллах Тааля буюра:

«(Эписи берабер Мысыргъа барып), Юсуфнынъ янына кирген вакъытларында ана-бабасыны къуджакълады, «Ишанч ичинде Аллахнынъ ирадесинен Мысыргъа киринъ!» деди.» (Юсуф суреси, 99)

Буюк мукяфатлар, эр вакъыт буюк мусибетлер ве зор белялар къаршысында косьтерильген гузель сабырнынъ аркъасындан кельгендир.

Якъуб бу къавушманынъ аман артындан эллерини котерип Аллахкъа шукюр этип бойле дуа этти:

«Аллахым! Юсуф ичюн эткеним ферьятларымы, онынъ айрылыгъы себебинден сабыр азлыгъымы ве огъулларымнынъ къардашларына япкъанларыны багъышла!»

Хазрети Юсуф да буюк бир шукюр ве хамд алында эди:

«Ана ве бабасыны тахт устюне отуртты ве эписи онынъ

ичюн (онъа къавушкъаны ичюн) седжде эттилер. (Юсуф) деди: «Эй, бабаджыгъым! Иште, бу, даа эвель (корьген) тюшюмнинъ ёрумыдыр. Раббим оны керчеклештирди. Догърусы, Раббим манъа (чокъ шей) лютф этти. Чюнки, мени зиндандан чыкъарды ве шейтан меннен къардашларымнынъ арасыны бозгъандан сонъ, сизни чёльден кетирди. Шубесиз, Раббим тилегенине лютф этиджидир. Шубесиз, О, чокъ эйи билиджидир, икмет саибидир.» (Юсуф суреси, 100)

«Эй, Раббим! Мульктен манъа (насибимни) бердинъ ве манъа (руяда корюльген) вакъиаларнынъ ёрумыны да огреттинъ. Эй, коклерни ве ерни яраткъан! Сен дюньяда да, ахиретте де меним саибимсинъ. Мени мусульман оларакъ ольдюр ве мени салихлер арасына къош!» (Юсуф суреси, 101)

Ривает этильгенине коре, Хазрети Якъуб Мысырда огълунынъ янында йигирми дёрт сене къалгъан сонъ вефат эткен. Эвельден япкъан васиети себебинен, Шамда олгъан бабасы Исхакъ -алейхисселям-нынъ янына дефн этильди.

Мысырлылар, Хазрети Юсуфны пек севгенлери ичюн онынъ озь мемлекетлеринде къалмасыны истеген эдилер. Хазрети Юсуф да бабасындан сонъ Мысырда йигирми учь йыл даа яшагъан. Вефатындан сонъ онынъ нашыны да Мысырлылар мермер бир сандыкъ ичине къойып Нилге комдилер. Даа сонъра Хазрети Муса онынъ нашыны тапып бабасы Якъубнынъ янына алып кетип дефн эткен.

Алейхимусселям!

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Юсуф суресининъ эниш себеби недир?

2. Къардашларынынъ Хазрети Юсуфны ольдюреджек къадар козьлерини къайттыргъан чиркин васыфлары не эди?

3. Юсуф -алейхисселям- къуюгъа атылгъанынен, Аллахкъа насыл дуа эткен эди?

4. Юсуф -алейхисселям-нынъ, зиндан аятынынъ бутюн зорлукъ ве сыкъынтыларына бакъмайып, зиндандакилерге сёзлери ве яшайышы иле хакъ динни теблигъ этмеси, бизим ичюн не киби орьнек косьтериле?

5. Юсуф -алейхисселям-нынъ зиндандан къуртулмасына себеп олгъан шей не олгъан?

6. «Инсан бедени къул олгъанда, эсир базарында не къадар аз бир фияткъа сатыла! Рухуны ве юрегини, нефсининъ истеклерининъ къулы алына кетиргенлерге махшер кунюнде аджеба не къадар къыймет бериледжек?» ифадеси бизге нени тюшюндире?

7. Зулейханынъ гюнах ишлемеге ниетленгени вакъыт, одасындаки джансыз бир путтан утанып онынъ устюни къапатмасында бизлер ичюн насыл бир дерс бар?

8. Юсуф -алейхисселям-, къардашларынынъ яманлыкъларына яхшылыкънен джевап берген, олар да утангъанлар. Юсуф -алейхисселям-нынъ алчакъ гонъюллю олувыны косьтерген сёзлери не эди?

9. Якъуб -алейхисселям-нынъ Юсуфны башкъа балаларындан даа чокъ севмесининъ себебини ачыкъланъыз.

10. Юсуф сересини огренменинъ ве огретменинъ файдаларыны анълатынъыз.

11. Руялар къач къысымгъа айырылыр? Чешитлери акъкъында бильги беринъиз.

12. Севгининъ куньлемеге себеп олмамасы ичюн не япылмалы?

13. Аллах Тааля, пейгъамберлер, велилер ве салих достларына не ичюн агъыр сынавлар япкъан?

14. Юсуф -алейхисселям-нынъ «мени хазинелерден месюль (джевапкяр) япынъ» демеси Ислям нынъ алчакъ гонъюллю олмасы анълайышына терс дегильми? Ачыкъланъыз?

15. Юсуф -алейхисселям-нынъ къардашларыны багъышламасы ве оларгъа мерхаметнен муамеле этмеси бизге нелерни хатырлата?

16. Олюмни хатырламанынъ файдалары нелер?

Б. Ашагъыдаки бош къалгъан ерлерини толдурунъыз

1. Юсуф -алейхисселям-нынъ къыссасы, Къур'ан-ы Керимде .... оларакъ ифаде этильген.

2. Къур'ан-ы Керимде къысса оларакъ назиль олгъан ильк суре .... дир.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Юсуф -алейхисселямнынъ-, япкъан бутюн яманлыкъларгъа бакъмайып къардашларыны багъышламасы ве: **«Бугунь сизни тенкъит этмекёкъ, Аллах сизни афу этсин! О, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлисидир.»** (Юсуф суреси, 92) айтмасы, бизим ичюн не гузель бир багъышлама ве афу орьнегидир. Бунъа коре ашагъыдакилерден къайсы бири, яманлыкъкъа къаршы яхшылыкънен муамеле этменинъ нетиджелеринден бири дегиль?

А. Кишилер арасындаки ачув ве душманлыкъ ортадан ёкъ олур.

Б. Яманлыкъкъа къаршы яхшы муамеле, даа эвельден дост олгъан эки киши арасында яшангъан исе, араларындаки муаббет ве достлукъ даа да артар.

В. Яманлыкъ япкъангъа къаршы яхшылыкъ япмакъ, яманлыкъ япкъан кишининъ даа къозгъамасына себеп олур.

Г. Аллахнынъ эмирине итаат этильгени ичюн, Онынъ разылыгъы иле берабер гонъюль раатлыгъы къазанылыр.

2. «………… , башкъасына таш аткъан, лякин аткъан ташы кери къайткъан ве козюне урулып козюни сокъур эткен кишининъ алына ошар.» джумлесиндеки бошлукъкъа насыл сёз кельмеси керек?

А. Кибир *Б. Кемлик* *В. Хасет* *Г. Тембеллик*

3. Хазрети Юсуфнынъ къуюгъа атылмасы ве даа сонъ яшагъан адиселер, бир чокъ инсан ичюн агъыр бир сынав ве дерс олгъан. Бунъа коре ашагъыдакилерден къайсы бири янълыш?

А. Юсуф -алейхисселям- душманы олгъан Зулейха иле эвленмеге меджбур олгъан.

Б. Якъуб -алейхисселям- чокъ севгени, гонълюни багълагъаны, козюнинъ нуры эвлядындан айры къалгъан.

В. Юсуф -алейхисселям-, гузеллигининъ ич бир къыймет ифаде этмегенини корьген ве Раббининъ тышында кимсеге ишаныпсыгъынып оламаджагъыны анълагъан.

Г. Юсуф къардашларынынъ, япкъанлары яманлыкъларгъа бакъмайып Юсуфтан гузель муамеле корьмелери олар ичюн бир дерс олгъан.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири сабыр-ы джемиль саиби бир кишининъ табиат чизгилери дегильдир?

А. Башына кельген беля ве сыкъынтыларны Аллахтан билип эр ишнинъ сонъуны хайырлы корер.

Б. Башына кельген эр шей Раббинден олгъаны ичюн, беля ве сыкъынтылардан къуртулмакъ ичюн гъайрет косьтермез.

В. Аллахтан кельген бир имтианны, Онынъ къулларына шикяет этме гъафлетине, дикъкъатсызлыгъына тюшмез.

Г. Ичинде олгъаны алдан разы ве Раббине къаршы шукюр этмеси де азалмагъан.

5. Юсуф -алейхисселям-нынъ **«Раббим! Манъа зиндан, буларнынъ менден истегенлеринден даа яхшыдыр! Эгер оларнынъ ийлелерини менден чевирмесенъ, оларгъа мейль этер ве джаиллерден олурым!»** (Юсуф сурези, 33) деп, япкъаны дуадан ашагъыдаки нетиджелерден къайсы бирини чыкъара билемиз?

А. Нефснинъ телюкелеринден ве яманлыкъларындан къуртулманынъ екяне ёлу, Аллахкъа сыгъыныып Онынъ эмирлерине сыкъыджа сарылмакъ.

Б. Юсуф -алейхисселям- бир пейгъамбер олса да, гюнах ишлеп олыр.

В. Нефсининъ истеклери къаршысында, рухуны кучьлендирген киши хата ве гюнах ишлемез.

Г. Нефсине уйма телюкеси иле къаршылашкъан эр кес, мытлакъа зинданны сайламасы керек.

6. Юсуф -алейхисселям-нынъ, къардашы Буньяминни янында къалдырмасынынъ асыл себеби ашагъыдакилерден къайсы бири?

А. Къардашларынынъ ичинде энъ чокъ Буньяминни севмеси.

Б. Бабасы Якъуб -алейхисселям-гъа бир ань эвель къавушманынъ темель ве себебини азырламасы.

В. Меликнинъ сув къабыны алып сакълагъаны ичюн Буньяминнинъ джеза чекеджек олмасы.

Г. Юсуф -алейхисселям-, къардашларынынъ яманлыкъларындан Буньяминни къорчаламагъа истемеси.

7. Юсуф -алейхисселям- къардашы Буньяминге

«Юсуфнынъ янына киргенлеринде, озь къардашыны янына алды ве: **«Билесинъ, мен сенинъ агъанъым, оларнынъ япкъанларына кедерленме.»** (Юсуф сурези, 69) аетинден насыл нетиджени чыкъармакъ мумкюн дегиль?

А. Юсуф -алейхисселям-нынъ, Буньяминни теселли эткени.

Б. Къардашларынынъ яман ниет ве макъсатларынынъ оларгъа зарар кетирмеджеги.

В. Юсуфнынъ, къардашларындан интикъам, очь алмагъа

истеген Буньяминни тынчландыргъаны.

Г. Юсуфнынъ, къардашларынынъ хасетлерине ве яман давранышларына къаршы Буньяминге сабыр этмесини тавсие эткени.

8. Юсуф суреси, назиль олгъан ильк къыссадыр. Басиретли (узакъ корюшли) олгъанлар ичюн чокъ терен, индже ве чокъ маналар ичине алыр. О ердеки инсанлар, яни Хазрети Якъуб, Юсуф, Рахиль, Юсуфнынъ къардашлары ве Зулейха, инсанынъ маневий тарафларыны айры-айры темсиль этмекте. Бунъа коре ашадакилерден къайсы бири янълыш?

А. Хазрети Юсуф, юрекни темсиль эте.

Б. Хазрети Якъуб рухны, Ана Рахиль, джеседни темсиль эте.

В. Юсуфнынъ къардашлары, нефсаний чизгилерини темсиль эте.

Г. Зулейха, акъл-ы селимни темсиль эте.

9. «Аллах Тааля, Юсуфнынъ корюниш, тыш гузелликлерини темаша, сейир эткен Якъуб -алейхисселям-нынъ «джисманий, бедений козьлер»ини алгъан; лякин онъа Юсуфта теджелли эткен ‘иляхий джемаль’ сыфатларыны сейир этеджек бир «гъонъюль козю» берген эди.» Бунъа коре ашагъыдакилерден къайсы нетиджени чыкъармакъ мумкюн дегиль?

А. Аллах Тааля, Якъуб -алейхисселям-дан бир ниметини къайтарып алгъан, лякин бунынъ ерине онъа даа къыйметли бир нимет берген.

Б. Аллах Тааля, Якъуб -алейхисселям-нынъ, варлыкъլардаки тыш гузелликлер ерине озь дж емаль сыфатларынынъ теджеллилер олгъан керчек гузелликлерни (хусн-и мытлакъ) корьмесини истеген.

В. Киши, джисманий козю иле сейир эткени дюньявий гузелликлерни гонълюден чыкъармайып, олардан вазгечмегендже керчек гузелликлерни сейир этмеге наиль оламаз.

Г. Аллах Тааля, ишлегени бир гюнах себебинен Якъуб -алейхисселям-нынъ козьлерини алып оны джезаландыргъан.

10. Юсуф суресининъ назиль олгъаны йылда Аллахнынъ Ресулы ве муминлер, чешитли сыкъынты ве сынавларнен къаршы-къаршыгъа къалгъанлар. Ашагъыдаки сынавлардан къайсы бири бу йылда керчеклешмеген?

А. Ухуд дженки енъильмеси себебинен муминлерден 70 шеит олмасы.

Б. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, апайы Хазрети Хатидженинъ олюми.

В. Хазрети Пейгъамбернинъ эмджеси Эбу Талибнинъ вефат этмеси.

Г. Мушриклернинъ муминлер узериндеки баскъы ве зулумнынъ яхшыджа артмасы.

11. Юсуф -алейхисселям- кольмегини йибермесинен Якъуб -алейхисселям-нынъ козьлерининъ ачылмасы муджизесинден насыл нетиджени чыкъармакъ мумкюн дегиль?

А. Юсуф -алейхисселям-нынъ кольмегининъ къокъусы, Якъуб -алейхисселям-нынъ козьлерини тедавий эткен.

Б. Якъуб -алейхисселям-, Юсуф -алейхисселям-ны пек севгени ичюн огълунынъ кольмеги онынъ ичюн маневий бир къыймет ташыгъан.

В. Юсуфнынъ кольмеги иле Якъуб -алейхисселям-нынъ козьлерининъ ачылмасы, шей иле олгъан багъ озеллигиндедир.

Г. Юсуф -алейхисселям-нынъ кольмеги, оны куньлердже элинде туткъан къардашлары ичюн пек чокъ маневий къыймет ташымамакъта.

ШУАЙБ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ

Ибрахим -алейхисселям- я да Салих -алейхисселям-нынъ союндан кельгени ривает этиле. Ана тарафындан сою, Хазрети Лютнынъ къызына къадар улашкъаны ве Эйюб -алейхисселям-иле де тизе огъуллары олгъанлары ривает этиле. Айны заманда Шуайб -алейхисселям- Муса -алейхисселям-нынъ къайнатасыдыр.

Шуайб -алейхисселям- дагълыкъ ве орманлыкъ ерлеринде ерлешкен, къомшу эки мемлекет олгъан Медйен ве Эйке халкъына пейгъамбер оларакъ йиберильген. Медйенде догъгъан ве оськен Шуайб -алехисселям-, асыл къыйметли бир аилеге менсюп эди.

Яшлыгъы Медйен къабилесининъ арасында кечти. Бу топракъ халкъы сапыкъ эди, амма О оларнынъ яманлыкъларындан узакъ, ве темиз бир аят яшай эди. Бу темиз аяты иле о, инсанларгъа нюмюне, орьнек олып, насиатлары иле оларны хайыргъа чагъыра эди.

Шуайб -алейхисселям- чокъ намаз къылар, къул акъкъына пек дикъкъат эте эди. Озю ольчю ве тарты алетлеринен бир шей тарткъанда, акъ кечмемеси ичюн элинден кельгенни япа эди. Башкъаларына да акъны козь этмени сёйлей, бир акъсызлыкъ алында исе акълы олгъангъа акъкъыны тёлемекте дикъкъатлыкъ косьтере эди.

Шуайб -алейхисселям- бу эки къабилесинъ элякъ этильмесининъ артындан кендисине иман эткенлернен берабер Меккеге ерлешген ве омрюнинъ сонъуна къадар о ерде къалгъан. Мында вефат эткен ве Кябе-и Муаззамада Алтынолукънынъ тюбюне яни «Хатим»ге дефн этильген.

Медйенлилер

Медйен, Акъабе мекянындан Хумус ерине къадар узангъан топракътыр. Бу къабиле «Медйен» адыны, Мында яшагъан бир къабиледен алгъан. Медйенлилер, Аллахкъа ибадет ве итаатны къалдырып, сапыкълыкъ ве исьян, баш къалдырув ёлуна

далгъанлар, путларгъа ве эйкеллерге ибадет этмеге башлагъан эдилер. Медйен шеэрининъ керван ёллары узеринде булунмасы себебинен, о ернинъ халкъы тиджаретнен огъраша эдилер. Лякин оларнынъ арасында ийле таркъалгъан, ойле ки бир санат ве усталыкъ алына кельген эди. Олар алыш-веришлеринде озьлерине бир мал алгъанда теразени аз тутып алгъанларыны аз косьтерир аз пара бере эдилер. Башкъаларына бир шей саткъанда да, теразени зияде косьтерип эксик, аз мал берип зияде пара ала эдилер. Атта алыш ичюн айры, сатыш ичюн айры теразе къуллана эдилер. Медйен халкъы инсанларнынъ ёлларыны кесип, оларнынъ малларындан бир къысмына эль къоя эдилер. Хусусан ят ве гъариплернинъ малларыны чешитли ийлелер, яланлар иле эллеринден ала эдилер.

Хакъ Таалянынъ озьлерине бол-бол бергени ниметлернинъ къыйметини билип шукюр этмей эдилер. Аллахкъа исьян этип путларгъа табынып шукюрсюзлюк эте эдилер. Къыскъасы Медйенлилернинъ инанджы, путкъа табыджылыкъ; алыш-вериш эсасларына риает этмемек, алдатув ве энъ козьде меслеклери де вургъунджылыкъ (спекуляция) эди. Демек бутюн юдже эсасларнынъ йыкъылгъан Медйенде там анъламы иле инанч, сиясий, икътисадий ве ахлякъий бир чёкюнти бар эди. Медйенлилер, бойле алчакъ ве джаиллик ичинде экен Аллах Тааля оларгъа Шуайб -алейхисселям-ны пейгъамбер оларакъ ёллады. Хазрети Шуайб оларгъа гузель насиатлар япты. Аллахнынъ эмир ве ясакъларыны оларгъа анълатты. Аллагъа ширк, ортакъ къошмамаларыны ве ялынъыз Онъа ибадет этмелерини; алыш-вериш япкъанда ольчю ве теразеде акъсызлыкъ япмамаларыны; ахирет кунюне иман этмелерини ве ер юзюнде бозгъунджылыкъ, магълюбиет чыкъармамаларыны оларгъа анълатты. Юдже Аллахнынъ азабынынъ пек агъыр; ниметлерининъ исе сайылып оламаджакъ къадар чокъ олгъаныны бильдирди. Бу адисе ает-и керимеде шойле анълатыла:

«Медйенге де, къардашлары Шуайбны (ёлладыкъ). Деди ки: Эй, къавмым! Аллахкъа къуллыкъ этинъ! Сиз ичюн Ондан башкъа танъры ёкътыр. Ольчюни ве чекини эксик япманъ. Зира, мен сизни хайыр (ве боллукъ) ичинде корьмектем. Ве мен, акъикъатен сиз ичюн сараджакъ бир куннинъ азабындан къоркъам.» (Худ суреси, 84)

«Эй, къавмым! Аллахкъа къуллыкъ этинъ. Сизинъ ондан

башкъа танърынъыз ёкъ. Сизге Раббинъизден ачыкъ бир делиль кельген; артыкъ ольчюни, чекини догъру япынъ, инсанларнынъ эшьяларыны эксик берменъ. Тюзельтильгенден сонъ, ер юзюнде бозгъунджылыкъ япманъ. Эгер инангъанлар исенъиз, булар сиз ичюн даа хайырлыдыр Техдит этерек, инангъанларны Аллах ёлундан чыкъараракъ ве о ёлны эгип-букмек истеерек, ойле эр ёлнынъ башында отурманъ. Тюшюнинъ ки, сиз аз эдинъиз де, О, сизни чокъалтты. Бакъынъ ки, бозгъунджыларнынъ сонъу насыл олгъан!» (А'раф суреси, 85, 86)

«Эй, къавмым! Аллахкъа къуллыкъ этинъ, ахирет кунюне умют багъланъ, ер юзюнде бозгъунджылыкъ япаракъ, къарышыкълыкъ чыкъарманъ! деди.» (Анкебут суреси, 36)

Шуайб -алейхисселям-нынъ къабилеси, алгъанлары малны аз, эксик; башкъаларына саткъанлары малны исе зияде, ольчей эдилер. Шуайб -алейхисселям- бу хусуста халкъыны эр вакъыт уярып тенбиелей эди. Айрыджа эгер бу давранышларындан вазгечмейип тевбе этмеселер, оларгъа берильген бутюн ниметлернинъ къайтарылып алынаджагъыны сёйлей эди. Аллах Тааля, бу къавмгъа чокъ мал ве нимет берген. Бунынъ ичюн оларнынъ бу шекильде ийле япмаларынынъ акълары ёкъ эди.

Бунъдан сонъ Шуайб -алейхисселям- тиджаретнинъ эсасларыны, олчюни-тартыны там тутмакъ ве орта кяргъа разы олмакъ шеклинде белирледи. Чюнки орта кярда, иш ве тиджарет ичюн селямет ве ишанч; Аллах къатында да къул акъкъына риает этменинъ юзь акълыгъы бар эди. Шуайб -алейхисселям-, насиатарыны бойле девам этти:

«Эгер му'мин исенъиз, Аллахнынъ (элялындан) быракъкъан (кяры) сиз ичюн даа хайырлыдыр. Мен узеринъизге бир бекчи дегилим.» (Худ суреси, 86) Яни мен, япкъанынъыз яман ишлер себебинден сизге джеза берип оламам ве саип олгъанынъыз ниметлернинъ, шукюрсюзлюк себебинен элинъизден чыкъмасына да маниа оламам! Меним вазифем тек манъа бильдирильгенни теблигъ этмектир.

Юкъарыдаки аети керимелерде Шуайб -алейхисселям-, къабилени шу беш хусускъа давет эте эди:

1. Тевхид инанджыны къабул этип, тек Аллахкъа ибадет этмеге.

2. Онынъ пейгъамберлигининъ тасдикъ этилмесине.

3. Теразени там тартып догъру ольчемеге ве адалетли олып ийле япмамагъа.

4. Инсанларнынъ бутюн акъларына риает этмеге. Гъасп, хырсызлыкъ, рушвет, ёл кесме киби ачыкъ ве сакълы бутюн яман арекетлерни терк этмеге.

5. Дин ве дюнья ишлеринде фитне ве фесат чыкъармамагъа.

Шуайб -алейхисселям-нынъ къабилесини давет эткени бу беш эсас, «Аллахнынъ эмирлерине итаат, яраткъанларына шефкъат ве мерхамет» шекилинде де сёйленмеси мумкюн.

Шуайб -алейхисселям-нынъ давети, этрафындаки инсанларда буюк тесир мейдангъа кетирди. Инсанлар группалар алында зияретине келе, онъа иман эте ве онынъ бильдиргенлерини де ерине кетире эдилер. Бунъа бакъмайып онъа инанмагъанлар да чокъ эди. Иман этмегенлерни бу янъы укюмлер раатсыз эте ве опькелендире эди. Чюнки олар бу кярны аз коре эдилер. «Орта кярнен кимсе зенгин оламаз!» деп бир-бирлерини акъсызлыкъкъа ве янълышкъа тешвикъ эте эдилер. Бу къабиле, пейгъамберлерине:

«Дедилер ки: Эй, Шуайб! Бабаларымызнынъ табынгъан (путларыны), я да малларымыз хусусында истегенимизни япмакъны терк этювимизни санъа намазынъ эмир этмектеми? Ойле исе, сен йымшакъ табиатлы ве чокъ акъыллысынъ!» (Худ суреси, 87)

Мында намаздан макъсат, диндир. Чюнки намаз, диннинъ энъ буюк ибадети оларакъ аман-аман бутюн дини темсиль этер.

«Деди ки: Эй, къавмым! Эгер меним, Раббим тарафындан (берильген) ап-ачыкъ бир делилим олса ве О манъа тарафындан гузель бир рызыкъ берген исе, бунъа не дерсинъиз? Сизге ясакъ эткен шейлеримнинъ аксини япаракъ, сизге акс давранмакъ истемейим. Мен, садедже кучюмнинъ еткени къадар ислях этмек истейим. Факъат беджерювим анджакъ Аллахнынъ ярдымынендир. Ялынъыз Онъа таяндым ве ялынъыз Онъа дёнеджегим.» (Худ суреси, 88)

Шуайб -алейхисселям- буларгъа быкъмайып, болдурмайып, даветине девам эте эди. Лякин хышымлы къабиле, Шуайб -алейхисселям-нынъ бу тавсие ве насиатлерыны динълемеди. Ойле ки олар, азгъынлыкъларыны ве хышымларыны даа да арттырдылар.

Хазрети Шуайбкъа, кучьлю бир къабилеге менсюп олгъаны ичюн эр анги бир яманлыкъ япып оламасалар да, онъа иман эткен муминлерни техдит эте эдилер. Хазрети Шуайб, бу хусуста да оларны тенбиеледи:

«Техдит этерек, инангъанларны Аллах ёлундан чыкъараракъ ве о ёлны эгип-букмек истеп, ойле эр ёлнынъ башында отурманъ. Тюшюнинъ ки, сиз аз эдинъиз де, О, сизни чокъалтты. Бакъынъ, бозгъунджыларнынъ сонъу насыл олгъан!» (А'раф суреси, 86)

Шуайб -алейхисселям-, бутюн сыкъынтыларгъа бакъмайып, къабилесини хидаетке давет эте эди. Ибрахим -алейхисселям-гъа эндирильген Ханиф динининъ укюмлерине коре амель эте эди. Онынъ пейгъамбер олгъаны Шамгъа къадар яйылгъан. Аллах ашкъы иле янгъан гонъюллер, оны корьмек ичюн Медйенге догъру сефер эте эдилер. Медйен халкъы да ёлларда турып, Шуайб -алейхисселям-ны корип шерефленмек истеген муминлерге маниа олмагъа чалыша эдилер. Бу исе шейтангъа уйманынъ ачыкъ бир ишарети эди. Чюнки шейтан, Аллахнынъ узурындан къувулгъанда Аллахкъа:

«Иблис деди ки: Ойле исе, мени ёлдан аздырувынъа къаршылыкъ, ант этерим, мен де оларны саптырмакъ ичюн сенинъ догъру ёлунънынъ усьтюне отураджагъым. «Сонъра, эльбетте оларгъа оглеринден, артларындан, сагъларындан, солларындан сокъуладжам ве сен, оларнынъ чокъларыны шукюр эткенлеринден булмайджакъсынъ!» (А'раф суреси, 16, 17) деген эди.

Факъат Шуайб -алейхисселям- къабилесини;

1. Ёллар узеринде отурып инсанларны къоркъутып оларгъа зулум этмектен,

2. Аллахкъа иман этмеге маниа олмакътан,

3. Муминлерни ве янъы иман этеджек олгъанларны, шубелерге тюшип ялнъыш ёлгъа кетмелеринден узакълаштырмагъа чалыша эди.

Сонъ тенбиелер

Хазрети Шуайб, къабилесининъ яман давранышларына ве исьянларына кедерлене эди. Бу себепнен оларны буюк бир сабыр иле джаиллик ве гюнах юкъусундан уяндырмагъа чалыша эди:

«Эй, къавмым! Сакъын манъа къаршы душманлыгъынъыз, Нух къавмынынъ я да Хууд къавмынынъ, яхут Салих къавмынынъ башларына кельгенлер киби, сизге де бир мусибет кетирмесин! Лут къавмы да сизден узакъ дегильдир.» (Худ сурeси, 89)

Демек истей ки, олар да сизге якъын бир заманда элякъ олдылар. Олар куфюрде, яманлыкъларда ве элякъны керектирген башкъа сапыкълыкъларда сизден фаркълары ёкъ эди. Бунынъ ичюн элякъ олдылар. Олардан дерс алманъыз керек!

«Раббинъизден багъышлав истенъ; сонъра Онъа тевбе этинъ. Муакъкъакъ ки, Раббим чокъ мерхаметлидир, (му'минлерни) чокъ север.» (Худ сурeси, 90)

Къабилесинден асылзаде олгъан мушриклер, Хазрети Шуайбнынъ бу теклифлерине разы олмадылар ве:

«Дедилер ки: Эй, Шуайб! Сёйлегенлеринънинъ чокъуны анъламаймыз ве арамызда сени акъикъатен зайыф (аджиз) корьмектемиз! Эгер къабиленъ олмаса, сени мытлакъа ташбораннен ольдюрирмиз. Сен бизден усьтюн дегильсинъ!» (Худ сурeси, 91)

«(Шуайб:) «Эй, къавмым, деди, сизге коре, меним къабилем Аллахтан даа кучьлю ве дегерлими ки, оны (Аллахнынъ эмирлерини) артынъызгъа атып унуттынъыз. Шубеси, Раббим япаяткъанларынъызны чевресини сарыджыдыр.» (Худ сурeси, 92)

Шуайб -алейхисселям-, иман этмеген бу къабилесинден умюдини кескен сонъ, оларны Аллахкъа авале этти. Олар ичюн артыкъ япаджакъ бир шей къалмагъан эди. Кене де дерс алырлар деп оларгъа иляхий азабны хатырлатты:

«Эгер аранъыздан бир топ меннен ёлланылгъангъа инанса, бир топ да инанмаса, Аллах аранъызда укюм эткенге къадар бекленъ. О, хакимлернинъ энъ эйисидир.» (А'раф сурeси, 87)

Лякин Медйенлилер, Шуайб -алейхисселям-ны кене яланджылыкънен къабаатладылар. Оны ве онъа иман этмек истегенлерни Медйенден чыкъараджакъларынен къоркъуттылар. Артыкъ олар, иман эткенлернинъ араларында яшамаларыны телюкели коре эдилер:

«Къавмындан илери кельген кибирлилер дедилер ки: «Эй, Шуайб! Сени ве сеннен берабер инангъанларны мемлекетимизден кесен-кес чыкъараджакъмыз я да динимизге дёнеджексинъиз.» (Шуйаб): Истемесекдеми? деди.» (А'раф суреси, 88) ве буларны къошты:

«Догърусы, Аллах бизни ондан къуртаргъан сонъ, текрар сизинъ дининъизге дёнсек, Аллахкъа нисбетен ялан уйдургъан олурмыз. Раббимиз Аллах истегени башкъа, ёкъса, онъа кери дёнювимиз биз ичюн оладжакъ шей дегиль. Раббимизнинъ ильми эр шейни сарып алгъандыр. Биз садедже, Аллахкъа таянырмыз. Раббимиз! Бизнен къавмымыз арасында адалетнен укюм эт! Сен укюм этиджилернинъ энъ хайырлысысынъ.» (А'раф суреси, 89)

Бу аетте Шуайб -алейхисселям- къабилесининъ, озь динине кери къайтма теклифини къабул этмеген; лякин бунда Аллахнынъ истемесини истисна эткендир. Онынъ бу тутумы, Аллахнынъ ирадесине теслим олгъанынынъ бир ифадесидир. Чюнки пейгъамберлер ве оларнынъ мирасчылары олгъан велилер, девамлы оларакъ Аллахнынъ азабындан ве Аллах къатындаки алларынынъ денъишмесинден къоркъарлар.

Бу себепнен Шуайб -алейхисселям-: Аллахнынъ динини быракъып да сизинъ дининъизге дёнмемиз, къабул этиледжек бир шей дегильдир. Анджакъ Аллах, бизим элякъымызны истеген исе, япаджагъымыз бир шей ёкъ. Чюнки бутюн ишлеримиз Онынъ элиндедир. О, истегенини итаат этмеси себебинен бахтлы къылар; истегенини де гюнахлары себебинен джезаландырар, дегендир.

Бутюн буларгъа бакъмайып бу къабиле тынчланмай эди. Озьлери иман этмегенлеринден гъайры, иман эткен муминлерни де севмей эдилер. Оларны къыйнай ве девамлы техдит эте эдилер. Иман этмек ичюн кельгенлернинъ де ёлларыны кесип, оларгъа Шуайб -алейхисселям-ны яманлай ве оларны иман этмектен вазгечтирмеге чалыша эдилер:

«Къавмындан илери кельген кяфирлер дедилер ки: Эгер Шуайбгъа уйсанъыз, о такъдирде, сиз мытлакъа зиянгъа огърарсынъыз.» (А'раф суреси, 90)

Устьтен кельген къоркъунчлы сес

Артыкъ Шуайб -алейхисселям-нынъ бу ёлдан чыкъкъан инсанларгъа япаджакъ бир чаре къалмагъан эди. Деди ки:

«Эй, къавмым! Элинъизден кельгенини япынъ! Мен де япаджам! Озюни резиль этеджек азапнынъ келеджеги шахыснынъ ве яланджынынъ ким олгъаныны якъында анълайджакъсынъыз! Бекленъ! Мен де сизнен берабер беклемектем.» (Худ суреси, 93)

«Эмримиз кельгенинен, Шуайбны ве онынънен берабер, иман эткенлерни тарафымыздан бир рахмет иле къуртардыкъ; зулум эткенлерни исе, къоркъунчлы бир гурюльти якъалады да, юртларында тиз чёке къалдылар.» (Худ суреси, 94)

«Дер экен, о шиддетли тепренюв оларны якъалады къойды да, юртларында тиз усьтюнде тонып къалдылар.» (А'раф суреси, 91)

«Шуайбны яланлагъанлар санки, юртларында ич отурмагъан киби эдилер. Асыл зиянгъа огърагъанлар Шуайбны яланлагъанларнынъ озьлеридир.» (А'раф суреси, 92)

Бойле олып Медйен халкъы, сапыкълыкъ, ийлекярлыкъ, акъсызлыкъ, Аллахкъа ве пейгъамберине исьян киби чиркин амеллерининъ джезасыны алгъан олды. Эльбетте бу джеза, залымларнынъ къачынылмаз бир сонъу эди ве залымлар аджынмаз эди де:

«(Шуайб), олардан юзь чевирди ве (ичинден) деди ки: «Эй, къавмым! Мен сизге Раббимнинъ ёллагъан керчеклерини теблигъ эттим ве сизге огют бердим. Артыкъ кяфир бир къавмны насыл аджырым!» (А'раф суреси, 93)

«Санки о ерде ич барынмагъан эдилер. Билинъиз ки, Семууд къавмы (Аллахнынъ рахметинден) узакъ олгъаны киби, Медйен къавмы да узакъ олды.» (Худ суреси, 95)

Шуайб -алейхисселям-нынъ къабилеси де Семуд Къабилеси киби насиат динълемегенлери ичюн къоркъунч бир сес ве гурультю иле элякъ олгъанлар. Бу эки къабиленинъ джезалары айны олмасы, яман ахлякълары бакъымындан бир-бирлерине ошагъанларына ишареттир. Нитеким Аллахнынъ рахметинден узакъ олмалары ичюн эр эки къавмгъа да айны беддуа этильген ве Медйен Къабилеси бу хусуста Семуд Къабилесине ошатылгъандыр.

Семуд Къабилесини астларындан, Медйен халкъыны устлеринден кельген бир сес элякъ эткен. Бойле олып олар, Аллахнынъ рахметинден узакъ къалып дюнья ве ахиретнинъ азабына тутулдылар.

Эйкелилер

Эйке, сыкъ агъачларнен къаплы орманлыкъ олгъан ерге айтыла. Бу ер, Къызыл денъиз ялысындан Медйенге къадар узангъан топракътыр. Мында яшагъанларгъа да Эйкелилер дениле.

Шуайб -алейхисселям- Медйенлилер киби эр тюрлю боллыкъ, нимет ве зенъгинликлер ичинде яшагъан; лякин тевхид ве хидаеттен айрылгъан Эйкелилерге де, догъру ёлны косьтермек иле вазифелендирильген эди.

Эйкелилер де Шуайб -алейхисселям-ны яланладылар. Аллах Тааля оларнынъ аллары акъкъында бойле буюргъан:

«Эйке халкъы да пейгъамберлерни яланджылыкъта сучлады.» (Шуара суреси, 176)

«Эйке халкъы да керчектен залым кимселер эди.» (Хиджр суреси, 78)

«Шуайб оларгъа бойле деген эди: (Аллахкъа къаршы келювден) сакъынмазсынъызмы?» (Шуара суреси, 177)

«Билинъ, мен сизге ёлланылгъан ишаныладжакъ бир эльчийим.» (Шуара суреси, 178)

«Артыкъ Аллахкъа къаршы келювден сакъынынъ ве манъа итаат этинъ.» (Шуара суреси, 179)

«Бунынъ ичюн сизден ич бир акъ истемейим. Меним акъкъымны береджек, анджакъ алемлернинъ Раббидир.» (Шуара суреси, 180)

Аллахнынъ пейгъамберлери, инсанларнынъ къаршысына эки сыфат иле чыкъкъанлардыр.

1. Япкъанлары теблигъ ве даветке къаршылыкъ, инсанлардан ич бир кяр, ве уджрет (пара) беклемеген, къаршылыкъ ве севабы Аллахкъа аит олгъаныны бильдиргенлердир.

2. Эр кеске усве-и хасене, яни бир фазилет орьнеги

олгъанлардыр. Оларнынъ сёзлери ве яшайышлары арасында там бир уйгъунлыкъ бардыр.

Бу эки сыфатнынъ эмиетине Ясин суресинде де дикъкъат чекмектедир. Хабиб-и Неджджар, асхаб-ы карени даветке кельгенлер акъкъында къабилесине:

Эй, кой халкъы! Бу сизге кельгенлер, сизден бир уджрет истейлерми? Бу инсанлар хидает узьре эдилер ми? Эгер де бу кимселер сизден бир уджрет истемейлер де, фазилетли бир аят ве догъру ёл узьре де яшайлар, о алда сиз де оларгъа итаат этинъ!» деп оларны акъл-ы селимге давет эте эди.

Хазрети Шуайб Эйкелилерге насиат этмеге бойле девам этти:

«Ольчюни тас-тамам япынъ, (инсанларнынъ акъкъыны) эксик бергенлерден олманъ!» (Шуара суреси, 181)

«Догъру теразенен тартынъ!» (Шуара суреси, 182)

«Инсанларнынъ акъкъы олгъан шейлерни къысманъ. Ер юзюнде бозгъунджылыкъ япаракъ, къарышыкълыкъ чыкъарманъ!» (Шуара суреси, 183)

«Сизни ве эвельки несиллерни яраткъан (Аллах)тан къоркъунъ!» (Шуара суреси, 184)

«Олар бойле дедилер: Сен, олса-олса яхшы тылсымлангъан бирисинъ!» (Шуара суреси, 185)

«Сен де анджакъ бизим киби бир бешерсинъ. Биль ки, биз сени анджакъ яланджылардан бири саймакътамыз.» (Шуара суреси, 186)

«Эгер догъру сёзлюлерден олсанъ, усьтюмизге коктен азап ягъдыр!» (Шуара суреси, 187)

Коктен кельген азап: Къавургъан алевлер

Къабилесининъ, Аллахтан терсейип азап истемеси къаршысында:

«Шуайб: Раббим япкъанларынъызны энъ яхшы билиджидир, деди.» (Шуара суреси, 188)

Сонъ Аллахкъа дуа этип, оларнынъ истегенлери азабнынъ

кельмесини истеди. Бунынъ узерине, бирден сыджакъ еллер эсмеге башлады. Мавы ренкте чибинлар пейда олып Эйкелилерге уджюм этти. Кяфирлер бу беля къаршысында чаресиз къалдылар. Аванынъ сыджакълыгъы да кет-кете артты. Инсанлар, акъар сувларнынъ ялыларына, агъачлыкъ ве кольгелик, салкъым ерлерге ерлешмеге чалыштылар. Аванынъ сыджакълыгъы пек даяныльмаз алгъа кельгенинен Джебраиль -алейхисселям-, бир булут кетирип оны шеэрнинъ тышында бир ерде тутты. Кяфирлер бу булутны корьгенинен, салкъым бир кольгеси олгъаныны тюшюнип эп бирден онынъ тюбине догъру чаптылар.

Эписи булутнынъ астында топлангъанында:

«Эй, Эйкелилер! Пейгъамберинъизни яланлап бир тюрлю кельмез деп тюшюнгенинъиз аджы ве къоркъунч азабны шимди тадынъ! Къаршысында седжде эткенинъиз путларгъа да сёйленъиз, эгер кучьлери бар исе сизни къуртарсынлар!» деп бир сесленме кельди.

Эмен артындан кяфирлернинъ устьлерине, тюбюне, топлангъанлары булуттан атеш ве алевлер ягъмагъа башлады. Кяфирлерге аит агъачлар ве ташлар биле, эр не бар олса янды.

«Ниает, оны яланджы сайдылар да, оларны о кольге кунюнинъ азабы якъалай къойды. Акъикъатен о, буюк бир куннинъ азабы эди!» (Шуара суреси, 189)

«Догърусы, бунда буюк бир дерс бар; амма чокълары иман этмезлер.» (Шуара суреси, 190)

«Шубесиз, Раббим, иште О, мутлакъ гъалип ве бол мерхамет саибидир.» (Шуара суреси, 191)

Бойле олып Шуайб -алейхисселям-нынъ пейгъамбери олгъаны Медйен халкъы, къоркъунч сес ве ер тепренюви иле; Эйке халкъы исе кольге беллегенлери булуттан ягъгъан атешлернен элякъ олып кеттилер.

Элякътан Сонъ

Шуайб -алейхисселям- бу сёз анъламагъан къабилелернинъ элякъ этильмесинден сонъ Медйенге ерлешти. Мында эвленген ве эки къызы дюньягъа кельген. Шуайб -алейхисселям-нынъ, пек гузель лаф этмеси, къабилесини хакъ динге давет эткенде тесирлейджи сёзлери ве хитабы, соралгъан суаллерге чокъ

икна этиджи джеваплар бермеси себебинен «Хатибу’ль-Энбия» денильген. Хазрети Шуайбнынъ башкъа бир хусусиети де Аллах къоркъусынен чокъ козь яшы тёккен бир пейгъамбер олмасыдыр.

Кет-кете къартайгъанынен бедени пек кучьтен кесильген ве козьлери де пек корьмез олгъан. Бойле олгъаны алда о, бир кересинде сокъур олгъангъа къадар агълады. Лякин Аллах, козьлерини онъа къайтарып:

– Эй, Шуайб! Бу агъламанынъ себеби не? Дженнет асретинден ми ёкъса джеэннем къоркъусынданмы? деп вахий иле сорады. Шуайб -алейхисселям-:

– Я Рабби! Сен билесинъ не дженнет асретинден не де джеэннем къоркъусындан. Себеп, тек Сенинъ муаббетининъ юрегиме ерлешмеси ве Сенинъ джемалинъни (юзь гузеллиги) сейир этип олмаджагъым таса ве къоркъусындан. Эгер ахиретте Санъа, джемалинъе бакъып оладжакъ исем ич бир шейни гъам этмем.» деди.

Аллах:

– Сёзюнъде садыкъ олгъанынъа коре джемалими сейир этмек санъа мубарек олсун, эй, Шуайб! Бу себепнен Сёзюм Муса бин Имранны да санъа хадим (хызметчи, ярдымджы) оларакъ берем!, буюрды.

Иште Аллахкъа якъын олгъанларнынъ алы бойледир. Олар, гъафлетнинъ терсине, Аллахнынъ разылыгъыны эр шейден эвель тюшюнгенлер; халкънынъ разылыгъыны исе энъ сонъгъа къалдыргъанлар. Аллах муаббети, севгиси юреклерини о къадар саргъан, не дюнья не де ахирет ниметине козь уджюнен биле бакъмагъанлар.

Аллах Тааля, Пейгъамберлерни инсанларнынъ гъафлетлерини кеткизип юрек козьлерини ачмакъ; гузель ахлякънен яраштырып, юксек эеджан, ашкъ алында ибадет этип Аллахкъа улашмаларыны сагъламакъ ичюн ёллагъандыр.

Юрек козю ачылмагъа истидатлы ве истеги олгъанлар, тербие ве догъру ёлгъа турмакъны гонъюльден истерлер, Хакъ ёлунда огде олмакъ ичюн гъайрет этерлер. Лякин буны истемегенлер, инатланып кибир косьтергенлер, пейгъамберлернинъ насиатларына къулакъ асмагъанлар, динълемегенлер ве юксек мертебесине улашмагъа истемегенлер, къасевет ичинде къалып

фасыкълашырлар. Къайда кетеджегини бильмеген сокъур кимселерден фаркъсыз, аджынаджакъ алгъа тюшерлер. Иште Шуайб -алейхисселям- буларнынъ аджынаджакъ алларыны:

«Эй, къавмым! Мен сизге Раббимнинъ ёллагъан керчеклерини теблигъ эттим ве сизге огют бердим. Артыкъ кяфир бир къавмны насыл аджырым!» дегени А'раф суресининъ 93-нджи аетинде анълатылгъан.

МУСА ВЕ ХАРУН -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Къур'ан-ы Керимде ады энъ чокъ кечкен Муса -алейхисселям-, Юсуф -алейхисселям-дан сонъ Аллахнынъ Исраиль огъулларына ёллаылгъан «улю'ль-азм» пейгъамберлериден биридир. Имраннынъ огълу олгъан Хазрети Мусанынъ сою, Якъуб ве Исхакъ -алейхисселям-'нынъ ёлунен Хазрети Ибрахимге къадар улаша. Харун -алейхисселям- исе Муса -алейхисселям-нынъ къардашыдыр.

Юсуф -алейхисселям-ны, девлетине малие назыры (хазине бакъаны) япкъан Мысыр фыравунларындан Рейян бин Мелик, Аллахкъа инангъан бир киши эди. Ондан сонъ фыравунлыкъ тахтына Кабус адында бири кечти. Бу адам, Юсуф -алейхисселям-гъа иман этмеди; лякин оны вазифесинден де алмады. Даа сонъраки девирлерде кельген Фыравунлар исе Исраиль огъулларына ич къыймет бермегенлер.

Юсуф -алейхисселям-дан сонъ Исраиль огъуллары Мысырда къалгъан эдилер. Олар Юсуф, Якъуб, Исхакъ ве Ибрахим алейхимусселямнынъ динлерине багълы эдилер. Мысырнынъ ерли халкъы олгъан къыптилер исе йылдызларгъа ве путларгъа табына эдилер. Исраиль огъулларына да ашагъылайджы бир козьнен бакъа эдилер. Къыптилернинъ фыравунлары да залым инсанлар эди.

Олар, Исраиль огъулларынынъ чогъалмаларыны истемейлер ве, сыпти денильген Бени Исраиль къабилеси чогъалса, кучь оларнынъ элине кечер деп къоркъа эдилер. Бу себептен къыптилер, Фыравунлары башта олмакъ узьре сыптилерге зулум ве эзиет этмеге башладылар. Оларнынъ кет-кете арткъан зулумларына даянып оламагъан сыптилер исе чеккенлери сыкъынтылардан пек болдурдылар. Артыкъ Мында иджтимаий (социаль) ве сиясий акъларыны бутюнюнен джойгъан олдылар. Якъуб -алейхисселям-нынъ юрту олгъан Кенан диярына кочьмеге истедилер; лякин буны бир тюрлю япып оламадылар. Чюнки Фыравун, оларны пирамитларнынъ япымы киби ве башкъа агъыр ишлерде

чалыштырта ве бу себепнен йибермеге истемей эди.

Фыравун, он эки къабиледен мейдангъа кельген ве эр бири Якъуб -алейхисселям-нынъ огъулларындан бирине даянгъан Исраиль огъулларыны къыйын шартларда чалыштырта, ве оларгъа зулум эте эди. О, чалышып оламагъанларгъа биле агъыр вергилер (налог) къоя эди. Куньлюк вергисини кунеш батмадан эвель кетирмегенлернинъ де къолларыны багълап бир ай о шекильде къалдыра эди.

«Фыравун, (Мысыр) топрагъында, акъикъатен адден ашкъан, халкъыны чешит топлулыкъларгъа больген эди. Олардан бир топуны кучьсюз коре, буларнынъ огъулларыны соя, къызларыны исе, сагъ къалдыра эди. Чюнки, о бозгъунджылардан эди.» (Къасас суреси, 4)

«...Шубесиз, Фыравуннен Хаамаан ве аскерлери янълыш ёлда эдилер.» (Къасас суреси, 8)

«Биз исе, о ерде эзилеяткъанларгъа лютфта булунмакъ, оларны реберлер япмакъ ве оларны (мукъаддес топракъларгъа) варис этмек истей эдик.» (Къасас суреси, 5)

«Ве о ерде оларны хаким япмакъ; Фыравуннен Хаамаангъа ве ордуларына, олардан (Исраиль огъулларындан келеджек дие) къоркъкъан шейлерини косьтермек (истей эдик).» (Къасас суреси, 6)

Фыравунны къоркъуткъан руя

Фыравун, бир гедже тюшюнде Бейт-и Макъдисден бир атешнинъ чыкъып, къыптилернинъ эвлерини якъкъаныны, лякин Исраиль огъуллары'нынъ эвлерине бир зарар кетирмегенини корьди. Руясыны табир эттиргенинде онъа:

«Бени Исраильден бир бала чыкъаджакъ, ве сенинъ салтанатыны, падишалыгъынъы йыкъаджакъ!» дедилер.

Бунынъ узерине Фыравун, аскерлерине Исраиль огъулларындан догъаджакъ олгъан бутюн балаларынынъ ольдюрюльмесини эмир этти.

Къамыштан алетлер япып; догъумы якълашкъан олгъан къадынларнынъ къарынларына саплап буюк бир эзиет иле оларгъа бир ань эвель догъум яптыра эдилер. Эгер догъгъан бала огълан исе, оны эмен ольдюре эдилер.

Бу сырада Хазрети Якъубнынъ неслинден олгъан Имраннынъ огълу Муса дюньягъа кельди. Эбалардан (догъум яптыргъан къадын) бири Мусанынъ якъыны эди. Муса догъгъанында эбе, онынъ манълайында пек парлакъ бир нур корьген, айрет ве къоркъу ичинде къалгъан эди.

Эбелер догъум ишини битиргенден сонъ чыкътылар. Вакъыт чокъ кечмейип Фыравуннынъ адамлары кельди ве эвге кирдилер. Муса -алейхисселям-нынъ анасы, тышта олгъан телюкели алны фаркъ эткенинен, эеджанындан баласыны ашыкъып тандырнынъ ичине сакълады. Аскерлер къыдыргъанларыны тапалмай эвден чыкъкъанларында, Муса -алейхисселям-нынъ анасы баласы янгъан олгъаныны тюшюнип пек кедерли бир шекильде тандырны ачты ве эвлядынынъ, Хазрети Ибрахим -алейхисселям- киби, атешнинъ ортасында сагъ-селямет олгъаныны корьди. Бунъа пек къувангъан анасы, бирден эвлядыны къучагъына алды ве Дженаб-ы Хакъкъа шукюр этти. Даа сонъ озюне Аллахтан бир ильхам кельди; баласыны эмиздирмеси ве телюке иле къаршылашкъаны заман да Нил озенине атмасы эмир этильди. Мусанынъ бир кунь текрар онъа бериледжеги ве буюк бир пейгъамбер оладжагъы мужделене эди:

«Мусанынъ анасына: Оны эмиздир, онъа зарар келеджегинден къоркъкъанынъда, оны денъизге (Нил озенине) ташла, ич къоркъып, къайгъыланма, чюнки, биз оны санъа къайтарып береджекмиз ве оны пейгъамберлерден бири япаджакъмыз, дие бильдирдик.» (Къасас суреси, 7)

Бунынъ узерине Муса -алейхисселям-нынъ анасы, барып бир сандыкъ яптырды. Муса -алейхисселям-ны ичине къойып Нил неэрине ташлады. Лякин сандыкъны япкъан адам ишнинъ фаркъына баргъан эди. Эмен Фыравунгъа кетип шикает этмеге истеди. Лякин Фыравуннынъ янына кельгенде тили тутулды, ич бир шей айтып оламады. Бунынъ узерине Фыравуннынъ адамлары оны къувдылар.

Нилнинъ сувларында ялдагъан сандыкъ, сарайнынъ бахчасына кельгенде мында такъылып къалды. Джариелер, оны алып Асие валидемизге кетирдилер.

Хазрети Муса Фыравуннынъ сарайында

Юсуф -алейхисселям-гъа иман эткен Реян бин Велиднинъ союндан кельген Асие, Фыравуннынъ апайы эди. Бир сандыкъ ичинде озюне кетирильген Мусаны корьгенинен, гонълюнде онъа къаршы буюк бир муаббет пейда олды. Чюнки бала пек гузель эди. Оны къучагъына алып багърына басты. Сонъ оны Фыравуннынъ янына кетирди ве:

«Бу, бизим баламыз олур. Келеджекте бизге чокъ ярдым этер ве бизни къорчалар! Бу, экимизнинъ де гузель бир эвляды сайылыр! Не олур бунъа бир шей япма!» киби сёзлернен къоджасыны икна этти.

«Фыравуннынъ къадыны (сепетнинъ ичинден огълан бала чыкъкъанынен къоджасыны:) мен ве сен ичюн козь айдынлыгъы! Оны ольдюрменъ, бельки, бизге файдасы тиер, я да оны эвлят этермиз, деди. Албуки, олар (ишнинъ сонъуны) сезалмай эдилер.» (Къасас суреси, 9)

Хазрети Мусанынъ сарайда къалмасы къабул этильгенден сонъ онъа бир сют ана къыдырмагъа башладылар. Бир чокъ къадын сарайгъа чагъырылды. Лякин о, ич бир анадан сют эммеди. Муса -алейхисселям-нынъ татасы Мерьем, оларнынъ лафларыны эшиткенинен сарайдан къабул эткенлери такъдирде анасынынъ озь истегинее сют анасы ола биледжегини хабер этти. Чюнки:

«Анасы Мусанынъ татасына: Онынъ изини такъип эт, деди. О да, оларгъа дуйдырмадан, узакътан къардашыны козетти.» (Къасас суреси, 11)

«Биз даа эвельден (анасына къайтарып берильгенге къадар) онынъ эмчек аналарыны къабулына (эммесине) мусааде этмедик. Бунынъ усьтюне татасы: Сизге, оны бакъувны сиз ичюн беджереджек, эм де онъа яхшы давранаджакъ бир аиле косьтерейимми? деди.» (Къасас, 12)

«Бойлеликнен, биз оны анасына, козю айдын олсун, гъам чекмесин ве Аллахнынъ вадеси керчек олгъаныны бильсин дие, къайтарып бердик. Факъат кене де пек чокъу (буны) бильмезлер.» (Къасас суреси, 13)

Муса -алейхисселям-нынъ анасы, иляхий ваденинъ керчеклешеджегинден шубеси ёкъ эди. Бунынъ ичюн ондан шубеленмесинлер деп Мусанынъ эмиздирильмеси истеклерини

бирден къабул этмеди.

«– Меним Харун адында бир огълум бар! Мени, оннен берабер къабул этсенъиз баланы эмиздирерим ёкъса эмиздирмем!» деди.

Бойле демесинен оны, Мусанынъ анасы олгъаныны анъламадылар. Мусагъа уджретли оларакъ сют бермесини онъа эмир эттилер.

Фыравун иле къадыны, Хазрети Мусаны эвлятлыкъкъ алмакъ истегенлерде, эр алда олар, баланы озь тербиелеринде оседжегинден, оларгъа таби оладжагъыны тюшюне эдилер. Лякин окъутувда, инсаннынъ аятына тараф берген эки муим себеп бар: Асабалыкъ (наследственность) ве тербие. Бириндживи инсаннынъ догъуштан союндан кетирген тамыр хусусиетлери; экинджиси догъуштан башлап таби тутулгъаны тасильдир. Бунынъ ичюн инсан, базы вакъыт асабалыкънынъ, базы вакъыт тербиенинъ, базы вакъыт да эр экисининъ тесиринде къалыр. Бу акъикъат, Къасас Суреси 9. аетте «Албуки, олар (ишнинъ сонъуны) сезалмай эдилер!» шекилинде индже бир услюпнен ифаде этиле.

Фыравун, Хазрети Мусаны сарайгъа кельмесине къадар 980. 000 гюнасыз-къабаатсыз баланы ольдюрди. Аллах да Хазрети Мусаны сарайда буютип оннен, Фыравунны, тахты ве падишалыгъы иле бирликте ернинъ тюбюне кечиреджек эди. Чюнки пейгъамберлер, Аллахнынъ тербиеси ве ирадеси астындадырлар. Нитеким Хазрети Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем, бир хадис-и шерифинде бойле буюра:

«Мени Раббим тербие этти, ве тербиеми де не гузель япты.» (Суюти, Джамиу’с-сагъыр, I, 12)

Анасы, Муса -алейхисселям-ны Фыравуннынъ сарайында эмиздирмеге башлады. Лякин везир Хаман, бу алдан шубеленди ве Мусанынъ анасына:

«– Ёкъса бу бала сенинъми? Сенден башкъа ич бир къадыннынъ сютюни эммеди, тек сенинъ сютюню эме!» деди.

Муса -алейхисселям-нынъ анасы да:

«– Бильмейим не ичюн, амма бутюн балалар мени севе, мен де оларны севем, Чюнки меним сютюм татлыдыр» киби сёзлернен Хаманны икна этти.

Нетиджеде онъа айлыкъ бермеге башладылар ве оны

алтынларнен мукяфатландырдылар.

Бу, Аллахнынъ буюк бир мераметлиги эди. Аллах буюра:

«Мусанынъ анасынынъ юрегинде ялынъыз баласынынъ къасевети къалды. Эгер биз, (вадемизге) инангъанларындан олувы ичюн, онынъ къальбини пекиштирмеген олса эдик, не ерде исе, ишни мейдангъа чыкъараджакъ эди.» (Къасас суреси, 10)

Асие валидемиз Мусаны сагъынгъангъанда, сют анасынен берабер оны янына кетирттире, эдие ве бахшышларнен къаршылай эди.

Бир кунь Муса, Фыравуннынъ одасына кетирильди. Фыравун оны къучагъына алды. Муса, Фыравуннынъ сакъалыны яхшыджа чекти ве бир къыл къопарды, бир де шамар атты. Башкъа бир риваетке коре Фыравуннынъ элиндеки къамчыны алып онъа урды.

Фыравун бунъа синъирленди:

«– Иште меним къыдыргъаным душман будыр!» деди ве Мусанынъ ольдюрюльмесине къарар берди. Буны эшиткен Асие валидемиз чапып кельди:

«– О баладыр, акълы етмез! Истесен оны бир сынайыкъ. Бир табакъкъа якъут (рубин) ве эльмас; бир табакъкъа да атеш къояйыкъ. Эгер Муса, якъутны алса акъыллыдыр. Эгер атешни алса биль ки о, акълы етмеген бир баладыр!» деди.

Фыравун бу теклифни къабул этти. Муджевер ве атеш толу бирер табакъ кетиртип Мусанынъ алдына къойдырды. Муса -алейхисселям-, элини муджевер толу табакъкъа узаткъаны вакъыт Аллахнынъ эмири иле Джебраиль -алейхисселям- кельди ве Мусанынъ элини башкъа табакъкъа догъру чевирди. О да атеш къоруны алды ве агъызына къойды. Бойле олып тили янды ве пельтек олды. Онынъ бу пелтеклиги Тур Дагъында япкъан дуагъа къадар девам этти.

Буны корьген Фыравун:

«– Эбет балалыгъындан бойле япкъан!» деди ве Мусаны афу этти.

Аллах Тааля, Муса -алейхисселям-ны этрафындаки бутюн инсанларгъа севдирди:

«...(Эй, Муса! Севильменъ) ве меним незаретимде етиштирилюви ичюн санъа озюмден севги бердим.» (Таха суреси, 39)

Бу эйилик себебинен Мусаны эр корьген адамнынъ гонълюнде онъа къаршы бир севги ве сыджакълыкъ пейда ола эди. Аллах Тааля буюра:

«Муса йигитлик чагъына иришкенинен, биз онъа икмет ве илим бердик. Иште, гузель даврангъанларны биз бойле мукяфатландырырмыз.» (Къасас суреси, 14)

Аетте кечкен ‘хукм’ сёзюне ‘икмет’ манасы берильген ве тефсирлерде де ‘икмет’ чокъу кере ‘пейгъамберлик’ оларакъ анълатылгъандыр.

Бундан сонъ Муса -алейхисселям- Фыравуннынъ динининъ бозукъ ве янълыш олгъаныны ачыкъча ифаде этмеге башлагъан.

Къыптининъ олюми

Фыравуннынъ, Фатун адында къыптилерден залым бир отькмекчиси бар эди. Фатун бир кунь Самири адында бир сыптини ура эди. Самири, Хазрети Мусадан ярдым истеди. Муса -алейхисселям- да оларны айырмакъ ичюн арагъа кирди; Фатунны итеди ве оны урды. Фатун бу къадарчыкъ бир къарышув къаршысында ерге тюшип джан берди.

Муса -алейхисселям- бунъа пек къасеветленип кейфи бозулды. Чюнки онынъ Фатунны ольдюрмек киби бир макъсады ёкъ эди. О, тек Самирийни къорчаламакъ истеген эди. Буюк бир кедернен Хакъ Таалягъа дуа этти; багъышланув истеди. Ает-и керимелерде буюрыла:

«Муса, эалиси хаберсиз олгъан бир вакъытта, шеэрге кирди. О ерде, бири озь тарафындан, дигери душман тарафындан олгъан эки адамны бир-биринен дёгюшкен алда корьди. Онынъ тарафындан олгъаны душмангъа къаршы ондан ярдым истеди. Муса да, о бирине бир юмрукъ урып, олюмине себеп олды. (Бунынъ усьтюне:) Бу, шейтан ишидир. О, акъикъатен саптырыджы, ап-ачыкъ бир душман, деди.» (Къасас суреси, 15)

Хазрети Муса, эр ерде тевхид инанджыны давет этмеге башлап инсанларгъа керчек ве акъикъатларны бильдиргени ичюн Фыравуннынъ халкъы олгъан къыптилер онъа къаршы

турдылар. Бу себептен о, шеэр халкъы эвлерине чекильгени бир вакъытта шеэрге кирмени сечкен эди. «Бу иш, шейтан иши!» дегенде, Хазрети Мусанынъ озь япкъан ишке дегиль, затен олюм джезасыны акъ эткен ве ольдюрильген адам япкъан къабааткъа коре джезаландыргъанына ишарет этильмекте. Бунен берабер, Муса -алейхисселям-, даа кяфирлерни ольдюрме эмири алмагъан олгъанындан, онынъ бу сёзу иле озюнинъ «къыптийни ольдюрме» фиилини де демеге истегени ифаде этильген. Лякин о, бойле бир макъсат ташымай эди. Хазрети Муса, тюшюнмегени бир нетидже иле къаршылашкъанынан:

«Муса: Раббим! Догърусы, озюме зулум эттим. (Башыма иш ачтым). Мени багъышла, деди. Аллах да оны багъышлады. Чюнки, чокъ багъышлайыджы, чокъ мерхаметли анджакъ Одыр.» (Къасас суреси, 16)

«Муса: Раббим! Манъа лютф эткен ниметлеринъе ант олсун, артыкъ къабаатлыларгъа (ве къабааткъа итекленгенлерге) асла аркъа олмайджам, деди.» (Къасас суреси, 17)

Бу арада къыптилер Фыравунгъа, ольген къыптининъ къатилининъ булунмасы ичюн истекте булундылар. Фыравун, кимнинъ ольдюргенини бильмек ичюн шаат кетирильмесини истеди. Амма ич кимсе бир шаат кетирип оламады. Бунынъ узерине Фыравун, къыдырылгъан адамны тапмакъ ичюн шеэр тышына чыкъты. Эртеси кунь Хазрети Муса, айны сыптийни башкъа бир къыпти иле кене къавгъа эткенде корьди. Сыпти, Муса -алейхисселям-дан текрар ярдым истеди. Муса -алейхисселям- исе:

«– Сенинъ юзюнден нефсиме зулум эттим!» деди.

Бу сёзню эшиткен къыпти, эмен Фыравунгъа чапты ве Хазрети Мусаны шикяет этти:

«– Сизнинъ фырынджы Фатуннынъ къатили, Мусадыр.» деди.

Фыравундан къысас[31] алмагъа къараралды. Буны, Фыравуннынъ эмджесининъ огълу сакълы-гизли Муса -алейхисселям-гъа бильдирди. Чюнки о, Хазрети Мусаны севгенлерден эди.

Муса -алейхисселям-нынъ къыптийни ольдюргенден сонъ ве афу этильмеси ичюн Раббине ялваргъандан сонъраки алы, ает-и

31 Къысас: Ишленген кабаатнынъ, япылгъан яманлыкънынъ айнысыны къабаатлыгъа уйгъуланып джезаландырма, ольдюргенни ольдюрмеге, яралагъанны яраламагъа дениле.

керимелерде шу шекильде ифаде этиле:

«Шеэрде къоркъу ичинде, (этрафыны) козетерек, сабаны ачты. Бир де не корьсин, дюнь озюнден ярдым истеген кимсе, феряд этерек, кене ондан имдат сорай. Муса онъа (ярдым истегенге) деди ки: Догърусы, сен бес-белли бир адден ашкъансынъ.» (Къасас суреси, 18)

«Муса экисининъ де душманы олгъан адамны якъаламакъ истегенинен, о адам деди ки: Эй, Муса! Дюнь бир джанны къыйгъанынъ киби, мени де къыймакъ истейсинъми? Демек, тюзельтиджилерден олмакъ истемей де, бу ерде илле яман бир зорбаджы олмакъны арзулайсынъ сен!» (Къасас суреси, 19)

«Шеэрнинъ о бир уджундан бир адам чапып кельди: Эй, Муса! Илери кельгенлер сени ольдюрмек ичюн акъкъынъда музакере этмектелер. Деръал (бу ерден) чыкъ! Инан ки, мен санъа эйилик истегенлерденим, деди.» (Къасас суреси, 20)

«Муса къоркъа-къоркъа, (этрафны) козетерек, о ерден чыкъты. «Раббим! Мени залымлар топлундан къуртар», деди.» (Къасас суреси, 21)

Мысырдан Медйенге

Муса -алейхисселям-, ич вакъыт джоймайып Медйенге догъру ёлгъа чыкъты. Аслында о, даа эвель шеэр тышына ич чыкъмагъан эди. Бунынъ ичюн къайсы тарафкъа кетеджегини де бильмей эди. Ойле ки янына ашаджакъ аш биле алмагъан эди. Аллах Тааля, Джебраиль -алейхисселям-ны ёллады да онъа Медйен ёлуны косьтерди. О заманнынъ шартларында Медйен, Мысыргъа секиз куньлюк бир узакълыкъта эди.

«Медйенге догъру ёнельгенинде: Умют этерим, Раббим, мени догъру ёлгъа къавуштырыр, деди.» (Къасас суреси, 22)

Медйен халкъы иле Муса -алейхисселям- арасында акърабалыкъ багъы олгъаны ривает этиле. Чюнки Медйенлилер де Хазрети Муса да, Ибрахим -алейхисселям-нынъ союндан эди. Атта Медйен, Ибрахим -алейхисселям-нынъ огъулларындан бирисининъ ады эди ве бу шеэр Фыравуннынъ идаресинде де дегиль эди.

Ниает Муса -алейхисселям- Медйенге улашты ве бир сув къуюсынынъ янына келип бекледи. О вакъытта халкъ, Медйен

къалесинден сурюлерини чыкъара эдилер. Къаледен чыкъкъан сюрюлер, догъруджа о ердеки къуюгъа келе эдилер.

Бираздан сонъ, бутюн чобанлар къойларыны суvармакъ ичюн къуюнынъ этрафына топландылар. Лякин эки ханымнынъ сюрюлерини чекип кенарда беклемелери ве къалабалыкъкъа къарышмамалары Хазрети Мусанынъ дикъкъатыны чекти.

Оларгъа:

«– Сиз не ичюн беклейсинъиз? Айванларынъызны не ичюн ичирмейсинъиз?» деди.

Ханымлар да:

«– Чобанлар кетмегендже айванларымызны ичирип оламаймыз!» дедилер.

Муса -алейхисселям-:

«– Сизнинъ кимсенъиз ёкъ мы?» деди. Олар да;

«– Пек къарт ве алсыз бир бабамыз бар.

Бунынъ ичюн къойларны биз ичиртип отлатмакъ меджбурмыз. Бунынъ янында, огъланларнынъ арасына кирмек истемеймиз. Тек олар чекилип кеткенлеринде сюрюлеримизни суварамыз. Сюрюлерини эвель олар ичиргени ичюн базы вакъыт къуюда сув биткен ола. Бунынъ ичюн биз де базы вакъыт айванларымызны ичтирип оламаймыз!» дедилер.

Ает-и керимеде буюрыла:

«Муса Медйен сувына баргъанынен, о ерде (айванларыны) суваргъан бир чокъ инсанны булды. Оларнынъ артында да, (айванларыны) быракъмагъан эки къадын корьди. Оларгъа: Дердинъиз недир? деди. Бойле джевап бердилер: Чобанлар суварып чекильмеден, биз (оларнынъ арасына сокъулып, айванларымызны) суvармаймыз; бабамыз да пек къарт.» (Къасас суреси, 23)

Булар, Шуайб -алейхисселям-нынъ къызлары Сафура иле Суфейра эди. Муса -алейхисселям-, секиз куньден берли ач олмасына бакъмайып пек къыйын да олса къуюдан сув чекти ве Сафура иле Суфейранынъ айванларыны ичирди. Къызлар да онъа тешеккюр этип ондан айрылдылар.

«Бунынъ узерине, Муса оларнынъ ерине (малларны) суварды. Сонъра кольгеге чекильди ве: Раббим! Догърусы, манъа эндиреджек эр хайырынъа (лютфинъе) мухтаджым, деди.» (Къасас суреси, 24)

Муса -алейхисселям-нынъ, «Раббим! манъа эндиреджегинъ эр хайыргъа мухтаджым!» сёзю, бир манагъа коре, дюньяда фукъареликке тюшмесине ишарет эте эди. Чюнки о, Фыравуннынъ янында экен боллукъ ичинде эди. Лякин Муса -алейхисселям-нынъ бу сёзлери, ич бир шикяет дегиль, Аллахнынъ озюни селяметке ириштирмесине шукюр ве ачлыгъыны кеткизмеси ичюн де, дуа шекилинде эди.

Шуайб -алейхисселям-, къызларынынъ айванларыны сувармакътан эрте къайткъанларыны корьгенинен шашырды ве оларгъа бунынъ себебини сорады. Къызлары да салих бир инсаннынъ оларгъа ярдым эткенини, лякин бу мекянларда бойле бирининъ булунмагъаныны сёйледилер.

Шуайб -алейхисселям-нынъ Хазрети Мусаны янына давет этмеси[32]

Шуайб -алейхисселям-, Мусаны янына чагъыртты ве онъа ким олгъаныны сорады. Муса -алейхисселям-:

«– Мен Хазрети Якъубнынъ несилинден Имран огълу Муса олам » деди ве башындан кечкенлерни онъа анълатты.

Шуайб -алейхисселям-:

«– Къоркъма! Мында Фыравуннынъ укюми кечмез!» деди.

Ает-и керимеде буюрыла:

«Деркен, о эки къадындан бири утана-утана юререк, онъа кельди: Бабам, деди, бизим еримизге (айванларны) суваргъанынънынъ акъкъыны одемек ичюн сени чагъыра. Муса онъа (Аз. Шуайбгъа) келип, башындан кечкенни анълаткъанынен, о: Къоркъма, о залым къавмдан къуртулдынъ, деди.» (Къасас, 25)

32

Шуайб -алейхисселям-, Хазрети Мусагъа аш зияфет этти. Лякин о, пек ач олмасына бакъмайып ашны ашамакъта шубе эте эди. Шуайб -алейхисселям- бунынъ себебини сорагъанында, Муса -алейхисселям-:

«– Биз ойле бир аилемиз бутюн дюньяны алдымызгъа тёшеселер оны, ич бир ахирет нимети иле денъишмемиз! Мен бу ярдымны, аш ичюн дегиль, Аллах ризасы ичюн япкъан эдим» деди.

Шуайб -алейхисселям- бу джевапкъа пек мемнюн олды ве:

«– Бу зияфетимиз, япкъан ярдымын ичюн дегиль, мусафиримиз олгъанынъ ичюндир; айды аша!» деди.

Бунынъ узерине пек болдургъан ве ач олгъан Хазрети Муса, ашыны ашады ве раатланмагъа узанды. Сафура, бабасына бу кишини айлыкъ берип тутмасыны тавсие этти:

«(Шуайбнынъ) эки къызындан бири: Бабачыгъым! Оны уджретнен (чобан) тут. Чюнки, уджретнен чалыштыраджакъ энъ яхшы кимсенъ, кучьлю ве ишанчлы олгъаныдыр, деди.» (Къасас суреси, 26) ве девамында къошып:

Иште бу табиатлар, бу кимседе бардыр. Чюнки онынъ, буюк бир къаяны къучакълап къуюнынъ узерине быракъмасынен кучьлю олгъаны; юзюмизге биле бакъмайып ёлда алдымыздан кетип де ишанылыр бир кимсе олгъаны анълашыла! (Бк. Хейсеми, Меджмеу'з-зеваид, VII, 88)

Бу ает-и керимеде, озюне вазифе бериледжек кишиде булунмасы лязим олгъан хусусиетлер, не къадар да гузель анълатылгъан. Бу хусусиетлер исе бунлар:

1. Лиякъат: Бир ишнинъ насыл япыладжагъыны бильмек ве бунен берабер о ишни беджерип оладжакъ кучьке саип олмакъ.

2. Эманет: Озю, сёзю догъру олмакъ ве инсанларгъа ишанч бермек.

Араис-и Меджалис китабында фирасет саиби олгъан ве Хазрети Муса иле багълы анълатувларында эки къадындан бойле айтыла:

Булардан бири, Фыравуннынъ апайы Асиедир. Чюнки о, Муса бир сандыкъ ичинде сарайгъа кетирильгенде, гонълю онъа мейиль эткен ве алып оны Фыравунгъа костерип: «Бу бала, меним ве сенинъ ичюн козь нуру, козь айдынлыгъы олсун! Оны ольдюрме!»

деген эди.

Экинджиси исе Шуайб -алейхисселям-нынъ къызыдыр. О да: «Бабачыгъым! Къойларымызны отлатмакъ ичюн оны айлыкъ иле тут! О, айлыкънен тутула биледжек кимселернинъ энъ хайырлысыдыр. О, кучьлю ве ишанылыр бир кимседир!» деген эди.

Ферасет, уммет арасында салих муминлерде мейдангъа кельген бир дуюш ве кешиф алыдыр. Яни зийреклилик, зекя ве дуюш демек олгъан фирасет, юректе мейдангъа кельген маневий бир анълайыш, истидат ве къабилиеттир. Бу хусуста Хазрети Османнен багълы анълатылгъан шу адисе пек дикъкъат чекиджи:

Хазрети Осман (радыяллаху анх), козю харамгъа къайгъан бир кимсени корьген ве онъа:

– Козюнъни харамдан сакъла деди. О да:

– Я Халифе! Козюмни харамгъа бакъкъаныны сен къайдан бильдинъ? дегенде Осман (радыяллаху анх: «Муминнинъ фирасетинден къоркъунъыз! Чюнки о, Аллахнынъ нуры иле бакъар!» (Тирмизи, Тефсир, 15) хадисини окъугъан. (Къушейри, Рисале, 238).

Хазрети Хатидже, Хазрети Айше ве Хазрети Фатма радыяллаху анхунне аналарымыз да буюк дереджеде фирасет саиби олып бизлер ичюн энъ гузель орьнек тешкиль этелер.

Хатидже валидемиз, малыны ве джаныны Ресулуллах салляллаху алейхи ве селлем огърунда феда эткен. Оны ильк тасдыкъ эткен мумине дереджесине наиль олгъандыр. Хазрети Айше валидемиз де Расулюллахны мукеммель бир шекильде анълама къабилиетине ве пейгъамбер ахлякъыны темсиль эткен терен сезги ве дуйгъуларгъа саип эди. Фатма валидемизде исе бабасындан акис эткен бир мерхамет, шефкъат ве такъва алы мевджут эди. Оларнынъ эписинде ортакъ васыфлар булунмасына бакъмайып эр биринде, озьлерине махсус пек къыйметли ал теджеллилери де бар эди.

Фирасет къазанманынъ шарты, кишининъ элял локъма иле бесленмеси ве юрек аятыны инкишаф эттирмесидир.

Муса -алейхисселям-нынъ Сафура иле Эвленмеси

Шуайб -алейхисселям-, Хазрети Мусаны пек бегенген эди. Оны янында къалдырмагъа истеди. Бир чаре тюшюнди ве къызы Сафура иле эвленмесини онъа теклиф этти. Муса -алейхисселям-:

«– Меним бир мал варлыгъым ёкъ, насыл эвленирим ки?» дегенде, Шуайб -алейхисселям- Хазрети Мусадан, бермеси керек олгъан мехир къаршылыгъында секиз сене къойларына бакъмасыны истеди. Лякин къойларны он сене бакъса даа да яхшы оладжагъыны сёйледи. Онынъ макъсады Мусаны, онынъ янында даа чокъ къалмасыны темин этмек эди:

«(Шуайб) деди ки: Манъа секиз йыл чалышувынъа къаршылыкъ, шу эки къызымдан бирини санъа никяхламакъ истейим. Эгер он йылгъа тамамласанъ, артыкъ о озюнъден; ёкъса, санъа агъырлыкъ бермек истемем. Иншааллах, мени яхшы кимселерден (иш бергенлерден) буладжакъсынъ.» (Къасас суреси, 27)

«Муса бойле джевап берди: Бу сеннен меним арамдадыр. Бу эки муддеттен къайсы бирини толдурсам-толдурайым, демек ки, манъа нисбетен хусумет ёкъ. Айткъанларымызгъа Аллах векильдир.» (Къасас, 28)

Бу ает-и керимеде топлум аятында сыкъча къаршылашылгъан бир хусускъа дикъкъат чекильгендир. Инсанларнынъ энъ ишанчлы олгъаны эки пейгъамбер, бир иш мевзусында анълашкъанда эр шейни баштан ачыкъча лаф этип къараргъа багълагъанлар, къаршылашып оладжакълары мухтемель меселелерни де ачыкълыкъкъа къавуштургъанлар. Сёзлешмелерининъ сонъунда исе Аллахкъа тевеккюль эткен, Оны озь сёзлерине шаат туткъанлар.

Шуайб -алейхисселям-, чокъ агълай эди. Бунынъ ичюн эки кере сокъур олгъан эди. Аллах Тааля сорады:

– Не ичюн агълайсынъ? Дженнетни истегенинъденми, ёкъса джеэннем къоркъусунданмы?

Хазрети Шуайб:

– Экиси де дегиль я Рабби! Мен санъа къавушмакъны истейим.

Бунынъ узерине Аллах Тааля:

– Эгер бойле исе манъа къавушманъ санъа берекетли ве мубарек олсун! Бунынъ ичюн санъа Мусаны да хызметкяр яптым,

буюрды.

Сонъунда анълашкъанлары шекильде Муса -алейхисселям-, Шуайб -алейхисселям-нынъ сюрюлерини бакъмакъ иле хызметке башлады.

Чобанлыкъ, эмен-эмен бутюн пейгъамберлернинъ месլеги олгъан. Бойле олып Аллах, оларгъа теблигъ вазифесини бермеден эвель, идареджиликте керек олгъан бир такъым хусусиетлерни къазандыргъандыр.

Аллах, Муса -алейхисселям-гъа къойларны сувармакъ истегенинде асасыны булунгъаны ерге урмасынынъ етерли олгъаныны ве бойледже ондан сув чыкъаджагъыны ильхам этти. Бу лютуф ярдымынен Хазрети Муса, къойларыны сувармакъта ич сыкъынты чекмей эди.

Ниает секиз сене толгъанында, Шуайб -алейхисселям-, къойларыны киеви ве къызына эдие этти. Лякин Муса -алейхисселям- хызметини онунджы сенеге къадар девам эттирди. Эр кеснинъ къабул сайгъаны бенекли кой, даа эвельки йылларда аз догъгъанда, онунджы сенеде ал фаркълы эди. Ойле ки, къойларынынъ эписи эгиз ве бенекли догъгъан эди.

Бунынъ узерине Шуайб -алейхисселям-:

«– Бу, Муса аилесине Аллахнынъ бир зияфетидир» деди.

Муса -алейхисселям-нынъ асасы

Къойларыны кийик айванлардан къорчаламакъ ичюн Муса -алейхисселям-нинъ элинде бир аса булуна эди. Асанынъ бир уджю кескин эди.

Бу асанынъ къайдан кельгени акъкъында чешит тюрлю риваетлер бар. Бир риваетке коре, Адем -алейхисселям-дан Шуайб -алейхисселям-гъа къадар етип кельген. Шуайб -алейхисселям-да къойларыны отлатмасы ичюн оны Хазрети Мусагъа берген эди. Оларнынъ яшагъан ери сагъ тарафы дагълыкъ, сол тарафы чёль эди. Дагълыкъ тарафта кийик айванлар олгъаны себебинден къой сюрюлерини таламалары мумкюн эди. Бу себептен Муса -алейхисселям-, асасыны ич янындан айырмаз эди. Хазрети Муса, асасы иле бир чокъ теджеллилерге шаат олды. Санки бу теджеллилер, аса иле мейдангъа келеджек буюк бир муджизеге азырлыкъ эди.

Медйенден Мысыргъа къайтув ве Тува вадиси

Муса -алейхисселям-, он йыллыкъ муддетнинъ толмасы иле Шуайб -алейхисселям-дан рухсет алып Сафура иле берабер Мысыргъа къайтмагъа къарар берди. Къойларыны да алып къыш мевсиминде ёлгъа чыкътылар. Хазрети Мусанынъ макъсады, Харунны да янына алып онен берабер Исраиль огъулларыны Мысырдан чыкъармакъ эди.

Ёлда шиддетли бир ягъмур басты. Бир къыш акъшамы эди. Эр ер къаранлыкъ. Олар геджени кечирмек узьре мубарек Тур Дагъында бир къобада сакъландылар. Муса -алейхисселям-нынъ апайы юклю эди; бир балалары дюньягъа кельмек узьре эди. Бу сувукъ, къаранлыкъ ве ягъмурлы геджеде оларнынъ, атеш ве айдынлыкъкъа ихтияджлары бар эди.

Хазрети Муса, атеш якъмагъа тырыша, амма янмай эди. О бойле сыкъынтылар ичинде экен, узакъта бир ярыкъ корьди. Ханымына, ондан бир атеш алып келеджегини, ве бу ерден айрылмамасыны тенбиелеп кетти.

Аслында онынъ корьгени атеш, оны пейгъамберликке азырламакъ ичюн иляхий бир ишарет эди. Ает-и керимелерде буюрыла:

«Сонъунда Муса муддетни толдурып, аилесинен ёлгъа чыкъкъанынен, Туур тарафында бир атеш корьди. Аилесине: Сиз (бу ерде) бекленъ; мен бир атеш корьдим, бельки о ерден сизге бир хабер я да къызынманъыз ичюн бир атеш парчасы кетиририм, деди.» (Къасас, 29)

«(Ресулым!) Муса (вакъиасынынъ) хабери санъа келип еттими?» (Таха суреси, 9)

«О вакъытта, о бир атеш корьген ве аилесине: Бекленъ! Эминим ки, бир атеш корьдим. Бельки, ондан сизге бир мешале кетиририм я да атешнинъ янында бир ребер тапарым, деген эди.» (Таха суреси, 10)

Муса -алейхисселям- ярыкъкъа догъру кетти. О ерге баргъанда, ешиль бир терек узеринде ярыкъ сутун иле къаршылашты.

«О ерге кельгенинен, о мубарек ердеки вадининъ сагъ четинден, (о ердеки) терек тарафындан онъа бойле сесленильди: Эй, Муса! Биль ки, мен – бутюн алемлернинъ Рабби олгъан Аллахым.» (Къасас, 30)

«Муакъкъакъ ки, мен, эбет мен сенинъ Раббинъим! Аман папучларынъны чыкъар! Чюнки, сен мукъаддес вадий Туваадасынъ!» (Таха суреси, 12)

«Мен сени сечтим. Шимди вахий этильгенге къулакъ бер!» (Таха суреси, 13)

«Муакъкъакъ ки, мен, ялынъыз мен Аллахым. Менден башкъа илях ёкътыр. Манъа къуллыкъ эт; мени анъмакъ ичюн намаз къыл!» (Таха суреси, 14)

«Къыямет куню мытлакъа келеджек. Эр кес пешинден чапкъан шейининъ къаршылыгъыны булсын, дие аман-аман, оны (озюмден) гизлейджем.» (Таха суреси, 15)

«Онъа инанмагъан ве нефсининъ истеклерине уйгъан кимселер сакъын сени ондан (къыяметке инанувдан) вазгечтирмесин; сонъунда махв олурсынъ!» (Таха суреси, 16)

Тефсирджилер;

«Налинлеринъи чыкъар!» ифадесине фаркълы изалар кетирип ишари маналар[33] бергенлер. Булар, Къушейрининъ, «Летаифу'ль-Ишараты»нда ве Исмаил Хакъкъы Бурсевининъ «Руху'ль-Беян»ында шу шекильде ачыкъланыр:

«Эки налин (папуч), дюнья ве ахиретни темсиль этмектедир.»

«Юрегинъни, дюнья ве ахирет иле багълы мешгъулиетлерден темизле! Хакъ ичюн эр шейден айрыл ве Аллахнынъ марифет[34] ве козетювинде ёкъ олмагъа бакъ!»

Башкъа бир ифаде иле «эки налининъи чыкъар» эмири шу манагъа келир:

«Сен, табиатынъдан ве нефсинъден айрыл. Нефсинъи ве онъа багълы шейлерни тюшюнмекни быракъ, кель!»

«Тасдыкъынынъ тюшюнджесинден вазгеч. Яни Аллахнынъ сыфатларыны козетип, адиселерни гонъюль козю иле корьгенден сонъ корюниште корюнген делиллерни араштырманынъ бир файдасы ёкъ!»

---

33 Ишари мана: Аетлернинъ корюниште олгъаны киби маналарыны муафаза этип, Китап ве Суннетке багълы къалып, бир такъым ишаретлерден индже маналар ортагъа чыкъармакътыр.

34 Аллахнынъ юрекнен ве муаббет иле билинмеси.

Эки буюк муджизе иле берильген пейгъамберлик

«Налинлеринъи чыкъар!» хитабындан сонъ Муса -алейхисселям-гъа, асасыны ерге атмасы эмир этильди. Аса буюк бир йылан алына кельгенде Хазрети Муса къоркъты. Озюне эмниет, ишанчлыкъ ичинде олгъаны ве бунынъ ичюн къоркъмамасы бильдирильди. Ает-и керимелерде шойле буюрыла:

«Шу сагъ элинъдеки недир, эй, Муса?» (Таха суреси, 17)

Муса -алейхисселям- да:

«О, меним асамдыр, деди, онъа таяныр, онен малларыма япракъ силькитирим; меним онъа башкъа итияджиларым да бар.» (Таха суреси, 18) шеклинде джевап берди.

Бунынъ узерине Аллах:

«Аллах: Ерге ат оны, эй, Муса! деди.» (Таха суреси, 19).

Хазрети Муса, эмен эмирни ерине кетирди:

«Оны аман ерге атты. Бир де не корьсин, тезде сюйрекленген бир йылан дегильми!» (Таха суреси, 20)

«...Муса (аткъан таягъы йылан киби тепренгенини корьгенинен, чевирилип, артына бакъмадан, къачты.» (Къасас, 31)

«Аллах буюрды: Ал оны! Къоркъма! Биз оны шимди ильк алына кетиреджекмиз.» (Таха суреси, 21)

Абдулкъадир Гейляни, бу аетлерни ишари оларакъ шу шекильде ачыкълай:

«Берильген бу муджизелернен, Фыравуннынъ падишалыгъы, Муса -алейхисселям-нынъ козюне буюк ве къудретли корюнмесин деп Аллах онъа кучь ве къуветини косьтерди. Башкъа бир иляхий гъае де Фыравун ве къабилеси иле дженк этмекни Муса -алейхисселям-гъа огретмек эди. Бойле олып Аллах, оны Фыравун ве халкъы иле дженклешмеге азырлады ве Муса -алейхисселям-гъа пек гузель, февкъуляде шейлер багъышлады. Чюнки Муса -алейхисселям-, эвеллери чекинген эди. Сонъра Аллах, онынъ къальбини кенишлетти. Онъа илим, икмет ве пейгъамберлик берди.»

Базы тефсирджилер де, Муса -алейхисселям-гъа асасынынъ ерге атылмасы иле багълы аетнинъ ишари ачыкъламасында,

буны Хазрети Мусанынъ ич дюньясына догъру ёл костерильмеси, яни маневий тарафтан тербиеленмеси ичюн керчеклешкенини анълаткъанлар.

Муса -алейхисселям-, асасынынъ озюне файдаларыны ве онъа олгъан ихтияджыны анълаткъанда, Аллах – джелле джелялюх- асасы иле бирликте булардан вазгечмесини эмир этти. Нефис ве нефиске багълы олгъан шейлер, балабан бир йылан оларакъ шекилленгендир. Бойле олып Муса -алейхисселям-гъа нефснинъ акъикъатынынъ яманлыкълары косьтерильди. О да булардан къоркъты ве къачты. Онъа ишари оларакъ айтылды:

«Эй, Муса, иште бу йылан, Аллахтан башкъа шейлерге багълылыкъ васфынынъ озюдир. Бу нефсаний васыфлар, шекилленген бир суретте саибине косьтерильгенинен, саиби ондан къоркъар ве къачар.»

Башкъа бир ишари манада: «Асанъны ат!» деп эмир этильмеси:

«Артыкъ сен тевхид сыфаты иле сыфатлангъансынъ. Сенинъ бир асагъа таянманъ, ондан ярдым истеп къулланаджагъынъы сёйлеменъ, насыл догъру ве еринде ола билир? Насыл олур да сен, о аса иле шойле япам ве онда меним ичюн башкъа файдалар да бар дейсинъ? О исе тевхид ёлунда ильк адым, себеплерни терк этип ялынъыз Аллахкъа даянмакътыр. Яни Аллахкъа мытлакъ тевеккюль ве теслимиеттир. Ойле исе эр тюрлю талап ве истектен вазгеч!» шеклинде ачыкъланыр.

Муса -алейхисселям-гъа экинджи бир муджизе оларакъ элини къойнуна сокъмасы эмир этильди. Муса бу иляхий эмирни ерине кетиргенде эли, эр тюрлю хасталыкълардан сагълам олгъан; ярыкъ бир кунеш киби бем-беяз бир алгъа кельген эди.

Муса пек шашырды, ве онъа:

«Элининъ бойле ярыкъ олмасындан раатсызлансанъ я да башкъаларынынъ бундан къоркъаджагъыны тюшюнсенъ, элинъни текрар къойнунъа сокъ! Бойледже элинъ, эвельки алгъа келир!» буюрылды.

Ает-и керимеде эль (ед-и бейза) муджизеси шу шекильде ачыкълана:

«Бир де элинъни къолтугъынънынъ алтына сокъ ки, бир башкъа муджизе олмакъ узьре, о къусурсыз ве лекесиз беязлыкъта чыкъсын!» (Таха суреси, 22)

«Та ки, санъа, (бойледже) энъ буюк аетлеримизден базыларыны косьтерейик.» (Таха суреси, 23)

«Элинъни къойнунъа сокъ; Къусурсыз, бем-беяз чыкъаджакъ. Къоркъудан (ачылгъан) къолларынъны озюнъе чек. Иште, бу экиси Фыравун ве онынъ адамларына къаршы Раббинъ тарафындан эки кесен-кес делильдир. Чюнки, олар ёлдан чыкъкъан бир къавм олгъан эдилер.» (дие сесленильди).» (Къасас, 32)

Бойле олып Аллах Тааля, Муса -алейхисселям-гъа, эки буюк муджизе иле бирликте пейгъамберлик вазифеси берди ве онъа:

«Фыравунгъа бар. Чюнки, о чокъ адден ашты.» (Таха суреси, 24) деп эвель Фыравунгъа барып динни онъа теблигъ этмесини эмир этти.

Бунынъ узерине Муса: «Муса деди ки: Раббим! Мен олардан бирини ольдюрген эдим, мени ольдирювлеринден къоркъам.» (Къасас, 33) деди ве сонъ:

«Муса: Раббим! деди, юрегиме кенишлик бер. Ишимни манъа къолайлаштыр. Тилимден (шу) багъны чез. Ки сёзюмни анъласынлар. Манъа аилемден бир де везир (ярдымджы) бер. Къардашым Харунны. (Таха суреси, 25-30). Чюнки:

«Къардашым Харуннынъ тили менимкинден даа тюзьгюн!» (Къасас, 34) деди ве артындан:

«Онынъ саесинде аркъамны къуветлендир. Ве оны ишиме ортакъ яп. Бойледже, сени чокъ-чокъ тесбих этейик. Ве чокъ-чокъ анъайыкъ сени. Шубесиз, сен бизни корьмектесинъ.» (Таха суреси, 31-35) шекилинде дуа этти.

Даа сонъ Хакъ Тааля, Муса -алейхисселям-гъа бергени ниметлерни хатырлатты ве онъа, эр заман иляхий къорчалав астында олгъаныны шу шекильде бильдирди.

«Ант олсун, биз санъа бир кере даа лютф эткен эдик. . Бир вакъыт, вахий этиледжек шейни ананъа (шойле) вахий эткен эдик.» (Таха суреси, 37, 38)

«Мусаны сандыкъкъа къой; сонъ оны денъизге (Нильге) ташла; денъиз оны ялыгъа атсын да, меним душманым ве онынъ душманы олгъан бириси оны алсын. (Эй, Муса! Севильменъ) ве меним незаретимде етиштирилювинъ ичюн санъа озюмден

севги бердим.» (Таха суреси, 39)

«Хатыранъдамы, къыз къардашынъ барып, «Онъа бакъаджакъ бирисини сизге тапайыммы?» дей эди. Бойледже, сени, козю, гонъюли севинч толсун ве гъам чекмесин, дие ананъа къайтарып бердик. Ве сен бирисини ольдюрдинъ де, сени къасеветтен къуртардыкъ. Сени яхшыдан-яхшы имтиандан кечирдик. Бунынъ ичюн йыллар бою Медйен халкъы арасында къалдынъ. Сонъ, такъдирге коре (бу макъамгъа) кельдинъ, эй, Муса!» (Таха суреси, 40)

Аллах Тааля, Муса -алейхисселям-гъа истегенлерини берген (бкъ. Таха, 36) ве:

«Аллах буюрды: Сени къардашынънен дестеклейджекмиз ве сизге ойле бир къудрет береджекмиз ки, аетлеримиз (муджизе ярдымларымыз) саесинде, олар сизге етишалмайджакълар. Сиз ве сизге табий олгъанлар усьтюн келеджексинъиз!» (Къасас, 35) буюргъан. Лякин Фыравунгъа давет ичюн кеткенде дикъкъат этильмеси кереккен бир шейни де шойле хатырлаткъан эди:

«Сен ве къардашынъ бирликте, аетлеримни алып барынъ. Мени анъувда тенбеллик этменъ!» (Таха суреси, 42)

Аллах, Муса ве Харун -алейхимесселам-гъа пейгъамбер олгъанлары алда оны зикир этмелерини, анъмаларыны эмир эткенине коре бу иляхий эмир, бизлер ичюн де не къадар эмиетли олгъаны козь алдындадыр. Къальб, юрерк тербиеси, эр мумин ичюн мытлакъа кереклидир. Иман джеверининъ меркези юрек олгъаны киби, зикир джеверининъ меркези де юректир. Чюнки акъикъий къуллукъ, зикир юрекке ерлешкени заман башлар. Бу хусус Къур'ан-ы Керимде шойле ифаде этильген.

«Булар, иман эткенлер ве гонъюллери Аллахнынъ зикринен сукюнетке иришкенлердир. Билесинъиз ки, къальплер ялынъыз Аллахны анъмакънен узур тапар.» (Ра'д, 28)

Ниса суресининъ 28-нджи ает-и керимесинде буюрылгъаны узьре инсан, зайыф яратылгъандыр. Диний дуйгъулар юректе юксельгендже, нефсаний истеклер узакълашыр. Дин, инсанны шекиль планында корьмек истемез. Чюнки инсан, юдже бир варлыкътыр. Рухий аяткъа кечильмеден назик, дуярлы ве индже рухлы бир мусульман ола бильмек мумкюн дегильдир. Аллах, ибадетлерни тек шекильде япылмасыны истемез. Меселя намазнынъ, хушу (Аллахкъа къаршы къоркъу ве севги иле

бойсунув) иле къылынмасыны истер. Ает-и керимеде буюрыла:

«Акъикъатен, му'минлер къуртулышкъа иришкендир. Олар ки, намазларында къоркъу ве тевазу ичиндедирлер!» (Му'минун суреси, 1, 2)

Акси алда Аллах, къальбий аяттан узакъ бир намазны истемез:

«Языкълар олсун о намаз къылгъанларгъа! Олар ки, намазны джиддиге алмазлар!» буюрыла. (Маун, 4, 5)

Кене Аллах, рухуны зикирнен ульвилештирмеген кимселер акъкъында ает-и керимеде шойле буюра:

«...Аллахны анъмакъ хусусында къальплери къаттылашкъанларгъа языкълар олсун! Иште, булар ап-ачыкъ бир сапыкълыкъ ичиндедирлер.» (Зумер суреси, 22)

Юрекни, нефсий белялардан къорчаламакъ ичюн зикир бир кереклиликтир. Чюнки, гюнах толу бир юрек иле Лятиф олгъангъа (Аллахкъа) якълашмакъ мумкюн дегильдир.

Хазрети Муса ве Хазрети Харун, Нил неэрининъ янында корюшип къуджакълаштылар. Хазрети Муса, къардашына:

«– Айды, Фыравунгъа кетейик, Аллах бизни бунынънен вазифелендирди» деди.

Сонъра экиси бирликте:

«Дедилер ки: Раббимиз! Догърусы, биз онынъ бизге арткъач дереджеде фена давранувындан яхут зияде адден ашувындан къоркъмакътамыз.» (Таха суреси, 45)

«Буюрды ки: Къоркъманъ, чюнки, мен сизнен бераберим; эшитир ве корерим.» (Таха суреси, 46)

«Айды, Фыравунгъа барып айтынъ ки: Акъикъатен, биз алемлернинъ Раббининъ эльчисимиз;Исра суресиил огъулларыны бизнен берабер ёлла!» (Шуара суреси, 16, 17)

Лякин Аллах Тааля, бу теблигъни япкъанларында дикъкъат этиледжек бир хусусны да шойле бильдирди:

«Онъа йымшакъ сёз сёйленъ. Бельки, о акъылыны башына топлар я да къоркъар.» (Таха суреси, 44)

Аллах, Фыравунны тевхид инанджына кельмегеджегини бильгени алда Муса -алейхисселям-гъа, онъа къаршы «леййин.»

(йымшакъ) бир тиль, сёз къулланмасыны эмир эте. Бу талимат, (инструкция) Хазрети Мусанынъ шахсында бутюн «эмр-и би’ль-ма’руф ве нехй-и ани’ль-мункер» япкъан (яхшылыкъны эмир эткен яманлыкътан сакъындыргъан) муминлерге де айткъан.

Кене бу хусуснен багълы оларакъ Аллах, Хазрети Пейгъамбер – салляллаху алейхи ве селлем-’нинъ йымшакъ табиатлы олувыны ве теблигъ усулны, ает-и керимеде ойле ачыкълагъан:

«О вакъытта Аллахтан бир рахмет иле оларгъа муляйим даврандынъ! Эгер сен къаба, къатты юрекли олса эдинъ, ич шубесиз, этрафынъдан даркъап кетер эдилер. Шу алда оларны афу эт; багъышланувлары ичюн дуа эт; иш акъкъында оларнен акъыл таныш. Къарарыны берген заманынъ да, ялынъыз Аллахкъа таянып ишан. Чюнки, Аллах Онъа таянып ишангъанларны север.» (Ал-и Имран суреси, 159)

Маскъара Фыравун

Хазрети Муса ве Хазрети Харун, иляхий эмир керектиргени киби, берабердже Фыравунгъа кеттилер. Фыравун Муса -алейхисселям-гъа:

– Сен кимсин? деди. О да:

– Мен, алемлернинъ Рабби олгъан Аллахнынъ эльчисим! джевабыны берди.

Фыравун пек шашырды ве эвельден онъа япкъан яхшылыкъларны сёйлеп Хазрети Мусаны къабаатлады:

– Сен, меним сарайымда осьтинъ ве фурунджымы ольдюрдинъ. Шимди де бойле бир ишни насыл япарсын? деди.

«(Озюне Аллахнынъ эмри теблигъ этильгенинен, Фыравун) деди: Биз сени бала экенинъде имаемизге алып буюльтмедикми? Аятынънынъ бир чокъ йылларыны арамызда кечирмединъми? Сонъунда о япкъан (фена) ишинъни[35] де яптынъ. Сен нанкорьнинъ бирисинъ!» (Шуара суреси, 18, 19)

Муса -алейхисселям- деди:

– Мен къыптийни аселет ольдюрмедим!

35 Мында «япкъан иш» сёзюнден макъсат: Хазрети Мусанынъ къазанен бир къыптийни ольдюрмесидир.

«Муса: Мен, деди, о ишни, о анда сонъу не оладжагъыны бильмейип яптым. Сизден къоркъкъанымнен де, аман аранъыздан къачтым. Сонъ Раббим манъа икмет бахш этти ве мени пейгъамберлерден къылды. О нимет дие, козюме тюрткени исе, (аслында) Исра суресиил огъулларыны озюне къул, хызметкяр этювинъдир.» (Шуара суреси, 20- 22)

Муса -алейхисселям- девамында:

– Иште сен мени аилемден айырдынъ ве манъа зулум эттинъ; лякин даа сонъра Раббим манъа илим, икмет берди ве мени пейгъамбер къылды, деди.

Лякин:

«Фыравун: Раббинъиз де ким экен, эй, Муса? деди. О да: Бизим Раббимиз, эр шейге хилкъатыны (варлыкъ ве хусусиетини) бериджи, сонъра да, догъру ёлны косьтериджидир, деди.» (Таха суреси, 49, 50)

Сонъ:

«Муса джевап берди: Эгер ишнинъ аслыны тюшюнип анълагъан адамлар олсанъыз, (итираф этерсинъиз ки) о, коклернинъ, ернинъ ве экиси арасында олгъан эр шейнинъ Раббидир.» (Шуара суреси, 24)

«Фыравун: Ойле исе, эвельки миллетлернинъ алы не оладжакъ? деди.» (Таха суреси, 51)

«Муса: Олар акъкъында бильги Раббимнинъ янында бир китапта булуныр. Раббим не янъылыр, не де унутыр, деди.» (Таха суреси, 52)

«(Фыравун) этрафында булунгъанларгъа эшитесенъизми? деди.» (Шуара суреси, 25)

«Муса деди ки: О, сизинъ де Раббинъиз, даа эвельки аталарынъызнынъ да Раббидир.» (Шуара суреси, 26)

«Фыравун: Сизге ёлланылгъан бу эльчинъиз мытлакъа делидир, деди.» (Шуара суреси, 27)

«Муса девамле шуны сёйледи: Эгер акъылынъызны ишлетсенъиз (анъларсыз ки), О, догъунынъ, батынынъ ве экисининъ арасында олгъанларнынъ Раббидир!» (Шуара суреси, 28)

Фыравун, Бунынъ узерине Муса ве Харун -алейхимесселам-'ны ишкенджели бир олюм чешиди олгъан апсхане иле къорктутмагъа истеди:

«Фыравун: Менден башкъасыны танъры эдинсенъ, ант олсун ки, сени зинданлылардан этерим! деди.» (Шуара сурeси, 29)

«Муса: Санъа ап-ачыкъ бир шей кетирмиш олсамдамы? деди.» (Шуара суреси, 30)

Бу кересинде:

«Фыравун: Догъру сёйлегенлерден исенъ, айды, кетир оны! дие джевап берди.» (Шуара суреси, 31)

«Бунынъ узерине Муса таягъыны атты; бир де не корьсинлер, таякъ ап-ачыкъ буюк бир йылан (олгъан-къалгъан)!» (Шуара суреси, 32)

Фыравун бундан пек къоркъты:

– Не олур оны тут, бутюн Бени Исра суресиильни сербест быракъаджам! деди.

Муса -алейхисселям- да асаны элине алды. О, янъыдан эски шеклине къайтты.

Фыравун сорады:

– Башкъа бармы?

Муса -алейхисселям-:

«Элини де къойнундан чыкъарды; о да сейирджилерге бем-беяз корюнген (нур сачкъан бир шей олып къалгъан)!» (Шуара суреси, 33)

Фыравун кене пек къоркъты. Бу муджизелерден сонъ о, аз къалды Муса -алейхисселям-гъа иман этеджек эди.

Факъат везири Хаман, буна мани олды ве оны къызыштырып:

– Сен танрысын! Башкъасына къуллукъ япмакъ санъа ляйыкъ дегиль! Эм, эр кес сени танры биле; сен танрылыкътан къуллукъкъа тюшме, биз бунъа бир чаре тапармыз, деди.

Абул-къубул бир эт къурулды. Топлашув япылды:

«Фыравун этрафындаки илери кельгенлерге: Бу, деди,

догърусы, чокъ бильгили бир тылсымджыдыр! Сизни тылсымынен юртунъыздан чыкъармакъ истей. Шимди не буюрырсынъыз?» (Шуара суреси, 34, 35)

Муджизе иле сиирнинъ ярышы

Хазрети Мусанынъ косьтерген муджизелери, Фыравуннынъ кибир дуйгъуларыны алт-усьт эткен, бойледже о, танрылыкъ давасыны бир тарафкъа ташлап этрафындаки буюклерден фикир алмагъа меджбур къалгъан эди.

«Дедилер ки: Оны ве къардашыны токътатып тур ве шеэрлерге топлайыджы адамлар ёлла; Не къадар бильгиси терен тылсымджы бар исе, санъа кетирсинлер!» (Шуара суреси, 36, 37)

О девирде сиирбазлыкъ, ырым тылсымджылыкъ пек чокъ эди. Фыравун, Хазрети Мусаны магълюбиетке огъратаджакъ бир сиирбаз чыкъаджагъыны умют этип япылгъан бу теклифни бирден къабул этти.

Аллах Тааля буюра:

«Ант олсун, биз онъа (Фыравунгъа) бутюн (бу) делиллеримизни косьтердик; кене де яланлады ве тирельди. Деди ки: Бизни, япкъан тылсымынънен юртумыздан чыкъарырым, дие кельдинъми, эй, Муса?» (Таха суреси, 56, 57)

«Ойле исе, муакъкъакъ суретте биз де санъа, тамам онынъ киби бир ырым япаджакъмыз. Шимди сен, сеннен бизим арамызда, не сен, не де биз мухалефет этмейджек уйгъун бир ерде булушмакъ заманыны бельгиле.» (Таха суреси, 58)

«Муса: Булушмакъ заманынъыз, байрам куню, къушлукъ вакътында инсанларнынъ топланув заманы олсун, деди.» (Таха суреси, 59)

«Бунынъ узерине Фыравун къайтып кетти. Ийлесини (сиирбазларыны) топлады. Сонъ, кери кельди.» (Таха суреси, 60)

«Бойледже, сиирбазлар белли бир куннинъ тайин этильген вакътында бир ерге кетирильдилер. Халкъкъа: Сиз де топланасызмы (айды, аман топланынъ), денильди.» (Шуара суреси, 38, 39)

Ярыш кунюнде эр кес топлангъан эди. Халкъ, оладжакъларны

сейир этмек ичюн сабырсызлана эди.

«(Фыравуннынъ адамлары:) Эгер усьтюн кельселер, эр алда, тылсымджыларгъа уярмыз, дедилер.» (Шуара суреси, 40)

«Сиирбазлар кельгенлеринде Фыравунгъа: Эгер биз усьтюн кельсек, муакъкъакъ бизге бир акъ бар дегильми? дедилер.» (Шуара суреси, 41)

«Фыравун джевап берди: Эбет, о такъдирде ич шубе этменъ, козьдеки кимселерден де оладжакъсынъыз!» (Шуара суреси, 42)

Фыравун сорады:

– Шу алда, Мусагъа гъалип келип оладжакъсынъызмы?

Баш сиирбаз шойле деди:

– Биз тылсымнынъ сонъ нокътасындамыз! Бу ишни, ер юзунде бизден даа яхшы бильген кимсе ёкъ! Яни биз, зирвенинъ де устюндемиз! Ойле ки коктен бозуджы бир кучь энмегендже оны мытлакъа енъермиз. Эльбетте биз даа кучьлю ве къуветлимиз!

Муса -алейхисселям- исе сиирбазларны тенбиеледи:

«Муса оларгъа: Языкъ сизге! деди, Аллах акъкъында ялан уйдырманъ! Сонъ О, бир азапнен тамырынъызны кесер! Ифтира эткен, муакъкъакъ перишан олур.» (Таха суреси, 61)

Лякин Фыравун, сиирбазларгъа мораль бермек ичюн Хазрети Мусаны оларгъа сиирбаз оларакъ косьтермеге чалыша эди.

«Бунынъ узерине олар, вазиетлерини озьара тартыштылар; гизли-гизли фысылдаштылар.» (Таха суреси, 62)

«Бойле дедилер: «Бу экиси, муакъкъакъ ки, сихирлеринен сизни юртунъыздан чыкъармакъ ве сизинъ орьнек ёлунъызны ортадан къалдырмакъ истеген эки сиирбаздыр садедже.» (Таха суреси, 63)

Бунынъ узерине Муса -алейхисселям- бойле деди:

«Ойле исе, ийленъизни къурынъ; сонъра, сыранен келинъ. Муакъкъакъ ки, бугунь усьтюн кельген къазанаджакъ.» (Таха суреси, 64)

Эр шейге бакъмайып сиирбазлар, Хазрети Мусагъа урмет ве незакетни костерип:

«Дедилер ки: Эй, Муса! Я сен ат, я да эвель аткъан биз

олайыкъ!» (Таха суреси, 65)

«Ёкъ, сиз атынъ, деди...» (Таха суреси, 66)

«Бунынъ узерине аркъанларыны ве таякъларыны аттылар ве: Фыравуннынъ къудрети акъкъы ичюн, эльбетте бизлер гъалип келеджекмиз, дедилер.» (Шуара суреси, 44)

«...Бир де бакъты ки, тылсымлары саесинде йиплери ве сопалары онъа керчектен чапышаяткъан киби корюле.» (Таха суреси, 66)

«Муса бирден ичинде бир къоркъу дуйды.» (Таха суреси, 67)

«Къоркъма! дедик, усьтюн келеджек къатиен сенсинъ»!» (Таха суреси, 68)

«Сагъ элинъдекини ат да, оларнынъ япкъанларыны ютсын. Япкъанлары, садедже бир тылсымджы ийлесидир. Тылсымджы исе, не ерге барса, (не япса) къуртулышкъа иришалмаз»!» (Таха суреси, 69)

Бундан сонъ Муса -алейхисселям-, озюни топарлады. Ичиндеки эндише ёкъ олды ве:

«Олар (йиплерини) аткъанынен, Муса деди ки: «Сизинъ кетиргенинъиз сихирдир. Аллах оны бошуна чыкъараджакъ. Чюнки, Аллах бозгъунджыларнынъ ишини тюзельтмез.» (Юнус суреси, 81)

Ает-и керимеден де анълашылгъаны киби сиирбазлыкъ, тек бир алдатма, козь бояма ве фесатчылыкътан ибареттир.

«Сонъра Муса таягъыны атты: Бир де не корьсинлер, оларнынъ уйдургъанларыны юта бере!» (Шуара суреси, 45)

Сиирбазларнынъ седждеге къапанмасы

Сиирбазлар, Фыравун ве Мысыр халкъынынъ алдында ерге бир къач къамчы ве йип аткъан эдилер. Олар да къыврылып йылан киби корюнмеге башлагъан эдилер. Лякин Аллахнынъ эмири иле Муса -алейхисселям- асасыны аткъанынен о, балабан бир эдждерха олып мейдандаки бутюн сиир алетлерини ютты. Сиирбазлар, бу алнынъ инсаний бир санат ве марифет дегиль, иляхий бир муджизе олгъаныны анъладылар. Чюнки сиир олса эди, атылгъан къамчы ве йиплер, сихир бозулгъанында еринде къалыр эди.

Албуки сиирбазларнынъ сиирлери бозулып ёкъ этильгени киби, къамчы ве йиплер де ортадан джоюлгъан эди:

«Бойледже, акъикъат ортагъа чыкъты ве оларнынъ япаяткъанлары ёкъ олып кетти.» (А'раф суреси, 118)

«(Буны корьгенинен) сиирбазлар деръал седжде эттилер. «Алемлернинъ Раббине, Муса ве Харуннынъ Раббине иман эттик», дедилер.» (Шуара суреси, 46-48)

«Фыравун, (къызгъынлыкънен) деди, мен сизге изин бермеден, онъа иман эттинъиз э! Демек ки, о сизге сихирни огреткен буюгинъиз экен! Амма, шимди (сизге япаджагъымны кореджек ве) биледжексинъиз: Ант олсун, эллеринъизни ве аякъларынъызны чапразлама кестиреджем, эпинъизни астыраджам!» (Шуара суреси, 49) деди.

Файдагъа даянгъан бирлик ве бераберликнинъ омрю де файдалар девам эткени къадардыр. Сиирбазлар иман этмейип Фыравунны тасдикъламагъа девам этсе эдилер, урьмет этильген кишилер оладжакъ, ниметлер ичинде юреджек эдилер. Лякин, иман, юреклерини ачып оларгъа хидает берильгенде, эбедий ниметлерни, кечиджи дюнья ниметлеринден устюн корип:

«Дедилер: «Сени, бизге кельген ачыкъ-ачыкъ муджизелерден ве бизни яраткъандан устюн туталмаймыз. Ойле исе, япаджагъынъны яп! Сен ялынъыз бу дюнья аятында укюминъни кечире билирсинъ.» (Таха суреси, 72)

Сонъра:

«Зарары ёкъ, дедилер, (насыл олса) биз, шубесиз, Раббимизге дёнеджекмиз.» (Шуара суреси, 50)

Чюнки конделен кесиледжек олгъан эллер ве аякълар, дюньягъа аит бир азап эди. Джесет, сонъунда топракъкъа бериледжек бир Къурбандыр. Джесетте фанилик (кечиджилик), рухта бекя (сонъсузлыкъ) хусусиети бардыр. Кечиджи олгъан, сонъсуз олгъангъа терджих этилемез. Бунынъ ичюндир ки сиирбазлар, ап-ачыкъ муджизелерни корьгенинен, аетте буюрылгъаны узьре Фыравунгъа, онынъ акълына кельмеджек бир къарар алып:

«– Сенинъ зулумынъ бизге бир зарар берип оламаз! Сенинъ зарарынъ тек дюньягъа аиттир. Ахирет саадети исе эбедийдир!» дедилер.

Девамында да: **«Бизге хаталырымызны ве сенинъ бизге зорнен яптыргъан тылсымны багъышлавы ичюн, Раббимизге иман эттик. Аллах, (мукяфаты) энъ хайырлы ве (джезасы) энъ девамлы олгъандыр.»** (Таха сурееси, 73)

«Биз ильк иман эткенлер олгъанымыз ичюн, Раббимиз хаталарымызны багъышлайджагъына умют этермиз.» (Шуара суреси, 51)

Ве бойледже Аллахкъа сыгъындылар:

«...Раббимиз! Бизге бол-бол сабыр бер, мусульман оларакъ джанымызны ал, дедилер!» (А'раф суреси, 126)

Къыскъасы, саба кяфир бир маиетинде ярышкъа чыкъкъан сиирбазлар, бир вакъыттан сонъ, къоллары ве аякълары конделен кесильген оларакъ, бирер мумин, шеит ве вели олма шерефи иле Аллахкъа къавуштылар.

Мевляна Джеляледдин-и Руми Хазретлери, Месневисинде сиирбазларнынъ бир улю'ль-азм пейгъамберге, Аллахкъа якъын юдже бир къулгъа косьтергенлери урьметлери себеби иле тевхид инанджынен шерефленген олгъанларыны; лякин буюк бир пейгъамбернен ярышкъа чыкъма хаталары себебинен де джезагъа огърагъанларына ишарет эте.

Керчектен, сиирбазларнынъ Хазрети Мусагъа бираз урьмет этмелери, оларны имангъа къавуштыргъан. Чюнки ляйыкъ олгъангъа муаббет; акъ эткенге урьмет, кишининъ аятыны юджельткен муим бир себептир.

Хазрети Мевляна, бу адисенинъ ич тарафыны да шу шекильде талиль (анализ) эте:

«Акъылсыз ве залым Фыравун, сиирбазларны иманлары себебинен олюм иле къоркъуткъан; элинъизни ве аягъынъызны конделен кестиреджем. Сонъра кене сизни афу этмейип астыраджам, деген эди.

Фыравун, о ань сиирбазларнынъ къоркъып, титреп онъа бойсунаджакъларыны тюшюнген эди. Лякин Фыравун бильмей сиирбазлар, къоркъудан къуртулып, иляхий сыр ве акъикъатны корип-турып, биле-биле къабул эттилер.

Олар, юз кере урулып ун алгъа кельселер биле, артыкъ кольгелерини озьлеринден айырт этме анълайыш ве басиретини

косьтерген эдилер. (Яни рухнынъ асыл, джеседнинъ исе бир кольге олгъаныны анълагъан ве бир ань эвель бу кольгени феда этип аслына, яни «фена филлях»[36] макъамына улашкъан эдилер.)

Эй, инсан! Бу дюнья бир юкъу ве руядан ибареттир. Сен о ердеки эглендже, тантана ве гурюльтюге сакъын алданма! Эгер руяда элинъ кесилсе я да вуджудынъ тилим-тилим уфакъланса биле къоркъма! Чюнки: ‘Бу дюнья, бир руядан ибареттир!’ буюрылгъан.»

Машите Хатун

О, Фыравуннынъ къызынынъ хызметчиси эди. Бир кунь Фыравуннынъ къызынынъ сачларыны тарамакъ ичюн таракъны алгъанда бисмиллях деди. Къыз буны эшитти, ве эмен чапып бабасына хабер берди.

Фыравун эмен Машите Хатунны янына чагъыртып ондан эсап сорады. О, ичиндеки иман эеджаны иле джесюр бир шекильде Фыравунгъа:

«– Сен де бизим киби бир инсансын! Насыл олур да танры олырсынъ?» деди.

Фыравун буна пек онькеленди:

«– Демек сен де Мусагъа иман эттинъ; онъа таби олдынъмы?» деди.

Артындан Машите Хатунгъа ишкендже яптырмагъа башлады. Лякин Машите Хатун, ич бир шейге бакъмайып тевхид инанджындан айырылмады. Бунынъ узерине онынъ беш яшындаки къызыны козюнюнъ алдына кетирдилер:

«– Эгер Фыравуннынъ танрылыгъыны къабул этмесенъ, къызынынъ богъазыны кеседжекмиз!» деп къоркъуттылар.

Машите Хатун кене иманындан вазгечмеди. Ниает къызыны козьлерининъ алдында ольдюрдилер ве къанларыны да Машите Хатуннынъ юзюне сурдилер. О аля даа буюк бир ашкъ ве эеджан ичинде:

«– Аллах бирдир! Аллах бирдир! Муса Онынъ Ресулыдыр!» дей эди.

36 Фена филлях: Аллахнынъ варлыгъында ёкъ олмакъ.

Фыравун ве везирлери, бу вазиетке пек опькелендилер. Бу сефер онынъ учь айлыкъ баласыны кетирдилер. Ачлыкътан агълагъан баланы анасына догъру узаттылар. Бала, сют эммек ичюн анасынынъ коксюни къыдырмагъа башлады.

Эмен кери чектилер ве:

– Эгер давандан кене вазгечмесенъ, бу баланы да фурунгъа атаджакъмыз! дедилер.

Машите Хатун, бу аджыгъа да сабыр этип иманындан вазгечмеди. Сонъунда учь айлыкъ эвлядыны да фурунгъа аттылар. Бир риваетке коре бала атешлернинъ арасында лаф эткен ве бойле деген:

«– Аначыгъым! Сакъын иманынъдан вазгечме, сабыр эт! Дженнет иле сенинъ аранда бир адым месафе къалгъаныны корем!»

Бу сёзни эшиткенлер Хазрети Мусагъа иман эттилер.

Сонъунда Машите Хатун шеит этильди. О да дженнетке эвлятларынынъ янына кетти.

Бир хадис-и шерифте Машите Хатун иле багълы оларакъ бойле буюрула:

Убей бин Къа'б -радыяллаху анх-'нынъ анълаткъанына коре Расулюллах – салляллаху алейхи ве селлем- Мирадж геджесинде пек гузель бир къокъу дуйды ве:

«Эй Джибриль, бу гузель къокъу да недир?» деп сорады.

Джебраиль -алейхисселям- да шойле буюрды:

«Бу, Машите Хатуннынъ, эки баласынынъ ве къоджасынынъ къабирлерининъ къокъусыдыр.» (Ибн-и Madже, Фитен, 23)

Асие валидемизнинъ шеит этильмеси

Фыравуннынъ Машите Хатунгъа япкъан зулумларындан сонъ Асие валидемиз онъа пек опькеленди, атта акъарет этти. Бунынъ узерине Фыравун, Асие валидемизни де Муса -алейхисселям-гъа иман эткенини анълады.

Асие валидемиз де бу керчекни артыкъ сакъламады ве сёйледи:

«– Эбет, мен де Мусанынъ Раббине иман эттим!» деди.

Ривает этильгенине коре Фыравун, Асиени аркъасына ятырып, эллеринден ве аякъларындан дёрт агъачкъа багълатты. Устюне бир дегирмен ташы къойдурды ве чешитли зулум ве ишкенджелер иле шехит этти.

Бир кересинде Муса -алейхисселям- ишкендже япылгъан мейдандан кечкенде Асие валидемизге пек агъыр ишкенджелер япылгъаныны корьди. Асие валидемиз, къыйналувыны ифаде этмек ичюн Хазрети Мусагъа ишарет этти. О да дуа этти. Бундан сонъ Асие валидемиз ич бир аджы ве къыйналувны дуймаз олды. Къур’ан-ы Керимде онынъ акъкъында макътав иле анълатыла:

«Аллах, инангъаларгъа да Фыравуннынъ къадыныны мисаль косьтерди. О: Раббим! Манъа къатынъда, дженнетте бир эв яп; мени Фыравундан ве онынъ (фена) ишинден къорчала ве мени залымлар топлулыгъындан къуртар! деген эди.» (Тахрим суреси, 11)

Риваетке коре Асие валидемиз, бу дуаны онъа ишкендже этильгенде япкъан эди. О вакъытта озюне:

– Башынъы котер, деп ильхам олунды.

О да башыны котерип кокке бакъкъанында, козюнден перделер къалдырылгъан ве онъа дженнетте онынъ ичюн япылгъан беяз инджиден сарай косьтерильген эди. Артыкъ о, тебессюмлернен сарайыны сейир эте, ич бир аджыны дуймай эди.

Куле

Муса -алейхисселям-, тевхид инанджыны теблигъ эткендже муминлер чокълаша, бунъа къаршы Фыравуннынъ опькеси ве зулмы даа да арта эди. Фыравун буюк бир гъайрет этип мухтешем бир куле яптыргъан эди. Бу куле еди сенеде къурулып биткен. Бу кулеге айванларнен чыкъыла эди. Фыравун, бу куленинъ тёпесине чыкъып, гуя Мусанынъ Аллахы иле корюшеджек эди. О, тевхид инанджыны бильмегени ичюн акълындаки танры анълайышы, яратылгъан алемдеки шекиллернен сынъырлы эди. Бу бир антропоморфист анълайышы эди. Бу себептен Фыравун, Аллахны инсан хусусиетлеринен шекильлендирип тасаввур эте эди. Бу тыпкъы Эски Юнан динлериндеки ер танрысы, кок танрысы, ашкъ, севги танрысы киби инанчкъа саип чокъ танрылы динлернинъ танры тасаввуруна ошай эди. Фыравун, бу куледен

коклерге бакъаджакъ ве Мусанынъ Раббине растламагъаныны халкъкъа айтаджакъ эди. Айрыджа, «Биз, бу къадар кучюмиз, техника имканымыз иле коклерге бир ёл тапып иришемедик. Муса о ерлерге насыл чыкъкъан да бизге хабер кетирген!» деп орталыкъта фитне таркъатаджакъ эди. Ает-и керимеде буюрыла:

«Фыравун: Эй, Хаман! Манъа юксек бир куле яп; бельки ёлларгъа, коклернинъ ёлларына ириширим де Мусанынъ танрысыны корерим. Догърусы мен оны, яланджы беллейим, деди. Бойледже Фыравунгъа, япкъан яман иш сюслю косьтерильди ве ёлдан саптырылды. Фыравуннынъ тузагъы тамамынен бошкъа чыкъты.» (Мумин суреси, 36, 37)

Риваетке коре, Аллах Тааля Джебраиль -алейхисселям-гъа эмир этти. О да къанатынен кулеге урды ве куле учь парчагъа айрылды. Тола ве киремит пиширгенлернен бирликте бинълерадже аскер ольди.

Фыравун, бу иште де гъалебели оламагъанынен опькеси зияделешти. Къыптилернинъ сыптилерге олгъан зулмы да даа чокъ артты:

«Фыравуннынъ къавмындан илери кельгенлер дедилер: Мусаны ве къавмыны, сени ве танърыларыны быракъып, ер юзюнде бозгъунджылыкъ чыкъарсынлар, дие быракъаджакъсынъызмы? (Фыравун): «Биз оларнынъ огъулларыны ольдюрип, къадынларыны сагъ къалдыраджакъмыз. Эльбетте, биз оларны эзеджек усьтюнликтемиз», деди.» (А’раф суреси, 127)

Исраиль огъуллары, бу вазиетни Муса -алейхисселям-гъа шикяет эттилер. О да оларгъа сабыр этмелерини тавсие этти:

«Муса къавмына деди ки: «Аллахтан ярдым истенъ ве сабыр этинъ. Шубесиз ки, ер юзю Аллахнынъдыр. Къулларындан тилегенини онъа варис япар. Нетидже (Аллахтан къоркъуп, гунахтан) сакъынгъанларнындыр.» (А’раф суреси, 128)

Лякин къабилеси, Муса -алейхисселям-гъа сабырсызлыкъ косьтерип, Пейгъамберлерининъ юкюни ве мешакъкъатини арттыра эдилер.

«Олар да: Сен бизге (пейгъамбер оларакъ) кельмеден эвель де, кельгенден сонъ да, бизге эскендже этильди, дедилер. (Муса): «Умют этилир ки, Раббинъиз душманынъызны эляк этер ве

оларнынъ ерине сизни ер юзюне хаким япар да, насыл арекет этеджегинъизге бакъар», деди.» (А'раф суреси, 129)

Бойледже Аллах, истикъбальнинъ (келеджекнинъ), инангъанларнынъ оладжагъына ишарет эткендир.

Къыптилер зулумларына девам эте эдилер. Хазрети Муса, бу зулум битмеси ичюн дуа этти. Бунынъ узерине мусибет, беля аляметлери пеши-пешине кельди ве къыпти къабилеси узерине белялар бир-бир ягъмагъа башлады:

Фыравуннынъ Кулесининъ темсили ресми

«Ант олсун ки, биз де Фыравунгъа уйгъанларны, дерс алсынлар деп, йылларнен къургъакълыкъ ве махсул къытлыгъынен джезаландырдыкъ.» (А'раф суреси, 130)

«Оларгъа бир эйилик (боллукъ) кельгенинен: «Бу, бизим акъкъымыздыр», дерлер; эгер оларгъа бир феналыкъ кельсе, Муса ве онынънен берабер олгъанларны огъурсыз сая эдилер. Билесинъиз ки, оларгъа кельген огъурсызлыкъ Аллах къатындандыр, факъат оларнынъ чокъу буны бильмезлер.» (А'раф суреси, 131)

Айры айры муджизелер

Ве дедилер ки: «Бизни сихирлемек ичюн не муджизе кетирсенъ кетир, биз санъа инанаджакъ дегильмиз!» (А'раф суреси, 132)

«Биз де айры-айры муджизелер оларакъ, оларнынъ усьтюне туфан, чегертки, ашарет, бакъалар ве къан ёлладыкъ; кене де буюклик тасладылар ве гунахкяр бир къавм олдылар.» (А'раф суреси, 133)

Къыптилер, беляларны корьгенлеринде Хазрети Мусагъа «Буюк алим!» деп хитап этмеге башладылар. Мусибет ве белялар биткенде исе исьянларына девам эттилер ве «Булар затен кечиджи эди» дедилер.

Белялар, зулум усьт дереджеге чыкъкъанда кельмеге башлар. Ает-и керимеде де бильдирильгени киби къыптилернинъ зулмы усьт дереджеге чыкъкъаны вакъыт узерлерине бир чокъ мусибетлер ягъмагъа башлагъандыр.

1. Туфан

Аллах Тааля шиддетли ягъмурлар ягъдырды. Эр тарафны сувлар къаплады. Ойле ки, къыптилернинъ эвлери сув иле толды. Боюнларына къадар сув тюбюнде къалдылар, отургъанлар богъула эди. Аз къалды элякъ оладжакъ алгъа кельдилер. Лякин сыптилерге ич бир шей олмай эди.

Къыптилер бирден Муса -алейхисселям-нынъ янына чапып келип:

«Эй, Муса! Раббинъе дуа эт, эгер бу беля битсе санъа иман этермиз ве истегенинъизни япмакъ ичюн санъа ве къабиленъе изин береджекмиз» дедилер.

Муса -алейхисселям- дуа этти ве сувлар чекильди. Артындан буюк бир боллукъ башлады. Къыптилер, кене исьян этип:

«Бу сув, бизге бир азап дегиль, бир нимет экен! Бу затен кечеджек экен! Булар, Мусанынъ дуасынен олмады» дедилер.

2. Чегертки

Бунынъ узерине Аллах Тааля оларгъа чекертки сюрюлерни йиберди. Бу чекерткилер, бутюн богъдай ве ашларны ашап битирдилер. Не тапсалар ёкъ эттилер. Лякин Исраиль огъулларына бир зарар бермедилер.

Къыптилер кене Хазрети Мусагъа кельдилер:

– Я алим! Бизге дуа эт; биз де сенинъ кетирип давет эткенлеринъи къабул этип санъа иман этейик, дедилер.

Муса -алейхисселям- да дуа этти ве азап ёкъ олды.

Артындан азабнынъ биткенини, чекерткилернинъ кеткенини корип раатлангъан къыптилер, кене сёзлеринде турмадылар ве исьянларына девам эттилер.

3. Бит ве пире

Бунынъ узерине Аллах, оларгъа бит ве пирелерни йиберди. Аш ашагъанларында савутлары бит ве пире иле тола эди. Бу, олар ичюн буюк бир беля эди. Кене Муса -алейхисселям-’гъа кельдилер. Хазрети Муса да дуа этти.

Бойле олып бу белядан да къуртулдылар. Лякин кене

исьянларына девам эттилер.

4. Бакъалар

Бу беля да оларны имангъа кетирмегенде Муса -алейхисселям-, Нил неэрине кетти. Асасынен неэрге докъунгъанынен о ердеки бутюн бакъалар Мысыргъа кельди. Аш савутларына баргъангъа къадар эр ер бакъаларгъа толды.

Къыптилер текрар Муса -алейхисселям-’гъа кельдилер:

«– Эй, алим! Артыкъ керчектен пешман олдыкъ» дедилер.

Муса -алейхисселям-нынъ дуасы иле бу беля биткенинен, кене эски давраныншларына къайттылар.

5. Къан

Къыптилернинъ бир тюрлю акъылланмамасы узерине Аллах Тааля, Нил неэрининъ сувларыны къан алына кетирди. Олар иченджек сув тапып оламадылар. Нил неэри, сыптилер ичкени ве къуллангъаны вакъыт асли темизлигини сакълай; къыптилер якълашкъанында исе къан алына чевириле эди. Кене Муса -алейхисселям-гъа келип ялвардылар. Бу беля да узерлеринден къалдырылды.

Анджакъ яланджы ве шукюрсиз къыптилер кене исьянларына къайттылар.

Мевляна Джеляледдин-и Руми, Нил неэрининъ къан алына чеврильмеси адисесини Месневиде пек гузель анълаткъан:

«Бир къыпти сувсузлыкътан къаврулып бир сыптининъ эвине кельди:

Мен сенинъ достунъ ве акърабанъ олам. Бугунь, санъа пек ихтияджым бар. Озюнъ ичюн Нилден бир каса сув толдыр да бу эски достунъ сенинъ элинден сув ичсинъ!

Озюнъ ичюн толдурсанъ, ичиндеки къан олмаз. Тылсымдан узакъ ве темиз олыр, деп пек ялварды.

Сыпти де къыптининъ муджизени анъламасы ичюн Нилден бир каса сув толдурды. Алып ярысыны ичти. Сонъра касаны къыптиге узатты ве:

– Айды ич! деди.

Къыпти, къуванып касаны агъзына якълаштырды. Лякин сув, къып-къызыл къан олды. Бунынъ узерине сыпти, касаны озь тарафына чевиргенде къан, темиз сув алына къайтты. Къыпти бунъа опькеленди. Опькеси кечкенге къадар отурды. Сонъра сыптиге къайтты ве:

Эй, къардаш! Бу этне насыл чезилир? Бунынъ сырры недир? деди.

Сыпти: Нилнинъ бу татлы ве темиз сувыны тек Мусанынъ динине инангъанлар ичип олыр. Сен де Фыравуннынъ ёлундан айрылып Муса ёлуна кирсен, анджакъ о заман бу сувнынъ темизлигине ве леззетине къавушып олурсынъ! деди.

Сыпти, къыптиге насит этип девамында шойле деди:

Ай иле барыш алында ол ки, ай ярыгъыны корерсинъ! (Мында айдан макъсат, Муса -алейхисселям-; ай ярыгъы исе иляхий акъикъатлардыр.)

Аллахнынъ темиз къулларына къаршы олгъан опькенъ, сени сокъур ве сагъыр этип оларнен аранъа бинълердже перде кирген! Сапыкълыкъ ве куфюр мейданында кору-къоруна долаша, акъикъаткъа сокъур къаласынъ! Дагъ киби олгъан куфрюнъи тевбе ве истигъфар иле ирит де хидаетни тапарсынъ! О заман догъруны тапкъанларнынъ къадесинден сен де насибинъи аларсынъ!

Аллах Нилнинъ сувыны кяфирлерге харам къылгъанынен, сен бир ийле иле яни мени къулланып он насыл ичип олырсынъ?

Эй, къыпти! Иляхи эмирни терк этип кяфирлерге темиз сув олмакъ, Нилнинъ аддине ми?»

Бутюн бу теджеллилер къаршысында Фыравун, эр кучьсюз къалгъанында:

«Быракъын мени; Мусаны ольдюрейим де! Раббине ялварсын! (бакъайыкъ) Чюнки мен онынъ, дининъизни денъиштиреджегинден (яни путперестликтен вазгечиреджегинден), ядаерюзюндефесадчыкъараджагъындан къоркъам.» дей эди.» (Мумин суреси, 26)

Фыравуннынъ бу шекильде лаф этмеси, Муса -алейхисселям-’ны ольдюрме хусусунда этрафындакилер тарафындан энъгелленгенине ишарет этер. Чюнки чевресиндекилер Фыравунгъа:

«– Бу, сенинъ къоркъаджагъынъ бир кимсе дегильдир. Сен танрысынъ! Эгер оны ольдюрсенъ, халкънынъ юрегине бир шубе сокъкъан олурсынъ! Эр кес сенинъ, Мусанынъ муджизелери къаршысында кучьсюз къалгъанынъы тюшюнир» дей эдилер.

Бунен берабер Фыравуннынъ сёзлери, онынъ Хазрети Мусадан не къадар къоркъкъаныны косьтере.

Аслында Фыравун, Муса -алейхисселям-нынъ пейгъамбер олгъаныны ич дюньясында къабул эте эди. Лякин онынъ гъуруры, кибири ве сокъур инатлыгъы, иман этмесине маниа ола эди. Фыравуннынъ бу тавырлары къаршысында:

«Муса да: Догърусы мен эсап кунюне инанмагъан эр кибирли кимседен, меним де Раббим, сизинъ де Раббинъиз олгъан Аллахкъа сыгъыныртым, деди.» (Мумин суреси, 27)

Бу себеп иле, тефсир алимлеринден бир къысмы, бу къадар муджизеден сонъ Фыравуннынъ аля даа исьян этмесиндеки икметни, Муса -алейхисселям-'нынъ дуасында кечкен сёзлерде тапарлар. Чюнки «ахиретке иман этмемек» ве «чокъ кибирли олмакъ» инсанны иман этмектен узакълаштыргъан энъ муим эсаслардыр.

Чюнки кибирли кимсе, эр кесни озюнден ашагъы корьмек истер. Бу себеп иле кибир, хадис-и шерифлерде буюк бир гюнах оларакъ анълатылыр:

«*Бир кимсеге гюнах оларакъ, мусульман къардашыны эмиетсиз корьмеси етер!*» (Муслим, Бирр, 32; Эбу Давуд, Эдеб, 35; Тирмизи, Бирр, 18)

Бир башкъа риваетте исе бойле буюрулгъан: «*Къальбинде хардал данеси къадар иман булунгъан бир кимсе джеэннемге кирмез. Къальбинде хардал данеси къадар кибир булунгъан кимсе де дженнете кирип оламаз.*» (Муслим, иман, 147)

Локъман -алейхисселям-'нынъ огълуна кибир ве гъурур иле алякъалы насиати да не къадар гузельдир. О: Эй, огъулым:

«Бийсинмеден, инсанлардан юзь чевирме ве ер юзюнде гъурурланып юрьме. Зира, Аллах озюни бегенген, макътанып тургъан кимселерни асла севмез.» (Локман суреси, 18)

Исра сурестининъ 37-нджи ает-и керимесинде де бойле буюрыла:

«Ер юзюнде кибрленерек юрьме. Чюнки, сен (агъырлыкъ ве азаметинънен) не ерни яра билир не де дагъларнен буюклик ярышына кире билирсинъ!»

Аллах Таала, кибир ве гъурур батакълыгъына тюшкен Фыравун ве халкънынъ джезаландырылув икметини бойлер анълата:

«Оларгъа косьтерген эр бир аетимиз (муджиземиз) дигеринден даа буюк эди. Догъру ёлгъа дёнсюнлер дие, оларны азапкъа огъраттыкъ.» (Зухруф суреси, 48)

Беляларнен тербие этильген бу миллет, сыкъынты ве беля аньларында къозу киби, башкъа заманларда къашкъыр киби ола эдилер. Оларнынъ бу истикърарсыз давранышларыны ве сёзлеринде турмагъанларыны, Аллах Таала шойле анълата:

«Устьлерине азап чёккенинен: **«Эй, Муса! Санъа берген сёзю урьметине биз ичюн Раббинъе дуа эт; эгер бизни азаптан къуртарсанъ, мытлакъа санъа инанаджакъмыз ве муакъкъакъ Исраиль огъулларыны сеннен ёллайджакъмыз», дедилер.»** (А'раф суреси, 134)

«Бунынъ усьтюне, дедилер ки: Эй, тылсымджы! Санъа берген вадеге коре, биз ичюн Раббинъе дуа эт; чюнки, биз артыкъ догъру ёлгъа киреджекмиз.» (Зухруф суреси, 49)

«Факъат биз олардан азапны къалдыргъанымызнен, сёзлеринден къайта къойдылар.» (Зухруф суреси, 50)

Фыравуннынъ пропагандасы

Хазрети Мусанынъ муджизелери къаршысында кучсюзликке тюшкен ве халкъынынъ тевхид динини къабул этеджегинден къоркъкъан Фыравун, Нилнинъ кенарында бир чадыр къургъан эди. Эки сене девамында келип кечкенлерге:

«– Мусагъа инанманъыз! Табынгъанынъыз иляхларнен берабер мен де сизнинъ Раббинъиз олам!» дей эди.

«Фыравун къавмына сесленди ве бойле деди: «Эй, къавмым! Мысыр мулькю ве алтымдан акъкъан шу ирмакълар меним дегильми? Аля корьмейсинъизми?» (Зухруф суреси, 51)

«Ёкъса, мен, озю зайыф ве не ерде исе, сёз анълаталмайджакъ

вазиеттеки шу адамдан даа хайырлы дегилимми?» (Зухруф суреси, 52)

Фыравун, озюнинъ падишалыгъыны, кучь ве къудретини, байлыгъыны ве мутешемлигини косьтермек истей; бунъа къаршы Муса -алейхисселям-’нынъ тилинде тутукълыкъ булунгъан, фукъаре ве зайыф бир кимсе олгъаныны дикъкъаткъа алып:

«Онъа алтын билезликлер берильмели я да янында онъа ярдымджы мелеклер келмели дегиль эдими?» (Зухруф суреси, 53) деп, бойле бирисининъ пейгъамбер оламайджагъыны сёйлей эди.

Иште бойле олып:

«Фыравун къавмыны алдатты; олар да онъа боюн эгдилер. Олар ёлдан чыкъкъан бир къавмдыр.» (Зухруф суреси, 54)

Мысырдан чыкъув

Фыравун ве адамлары, иман этмек истемегенлери киби, дюнья устюнликлерини къулланып, инангъанларгъа зулум эте эдилер. Ниаетинде Муса -алейхисселям-, оларгъа беддуа этмек меджбуриетинде къалды:

«Муса деди: Эй, Раббимиз! Акъикъатен сен Фыравун ве къавмына дюнья аятында зийнет ве нидже маллар бердинъ. Эй, Раббимиз! (Оларгъа бу ниметлерни), инсанларны сенинъ ёлунъдан саптырсынлар ве элем бериджи джезаны корьгенге къадар иман этмесинлер, дие (бердинъми)? Эй, Раббимиз! Оларнынъ малларыны ёкъ эт, кальплерине сыкъынты бер (ки, иман этсинлер).» (Юнус суреси, 88)

«(Аллах): Экинъизнинъ де дуасы къабул олунгъандыр. О алда, сиз догърулыкъкъа девам этинъ ве сакъын о бильмезлернинъ ёлуна юрменъ! деди.» (Юнус суреси, 89)

Бунъдан сонъ, эр къыпти аилесине айры-айры белялар кельмеге башлады. Къуракълыкъ башлады. Къыпти халкъында тери хасталыгъы сарды. Бунынъ узерине Фыравун, меджбур къалып Бени Исра суресиильнинъ Мысырдан чыкъмасына изин берди. Лякин, телюке кечкенинен эр заман олгъаны киби кене изнинден вазгечеджеги белли эди.

Аллах Тааля буюра:

«Мусагъа: Къулларымны геджелейин ёлгъа чыкъар; чюнки, такъип этиледжексинъиз, дие вахий эттик.» (Шуара суреси, 52)

«Ант олсун ки, биз Мусагъа: Къулларымнен бирликте геджелейин ёлгъа чыкъ да, (сизге) етишилювинден къоркъмадан ве (богъулувдан) сакъынмадан, оларгъа денъизде къуру бир ёл ач, дие вахий эткен эдик.» (Таха суреси, 77)

Муса -алейхисселям-, Аллахнынъ эмири узерине , Исраиль огъуллары иле берабер Сувейшке догъру гедже вакътында арекет этти.

О сабах Фыравуннынъ аилесиндеки бутюн къызлар къоркъунч бир юлкъумлы хасталыкъ олгъан «таун»гъа якъаланып ольдюлер.

Затен опькели олгъан Фыравун, къызларынъ олюми иле опькеси даа да артты ве:

– Буларны Муса яптырды! деди.

Фыравун къызларнынъ дженазеси иле мешгъуль олгъаны, Хазрети Мусагъа бир заман къазандыргъан олды. Фыравун вазиетни огренгенинде, артыкъ кеч олды.

Вазиетни огренген Фыравун теляшланды:

«Фыравун да шеэрлерге (аскер) топлайыджылар ёллады: Эсасен булар, сайылары аз, тертипсиздагъыныкъ бир джемааттыр. (Бойле экен) кесен-кес бизни опькелендиргендирлер. Биз исе, эльбетте уяныкъ (ве бирлик) бир джемаатмыз. (дей ве дедирте эди)!» (Шуара суреси, 53-56) деп, аскерлерини джесаретлендире эди.

«Деркен (Фыравун ве адамлары) кунь догъувындан оларнынъ пешине тюштилер.» (Шуара суреси, 60)

«Эки топлулыкъ бир-бирини корьгенинен, Мусанынъ адамлары: Иште, якъаландыкъ! дедилер.» (Шуара суреси, 61)

«Муса: Асла! деди, Раббимиз, шубесиз, меннендир, манъа ёл косьтереджектир.» (Шуара суреси, 62)

Муса -алейхисселям-нынъ огюнде Къызыл денъиз, аркъасында Фыравуннынъ ордусы эди.

Къызыл денъиз: селямет ве фелякет дерьясы

Аллах шойле буюрыр:

«Бунынъ узерине Мусагъа: Таягъынънен денъизге ур! дие вахий эттик. (Ургъанынен, денъиз) дерьал ярылды (он эки ёл ачылды), эр болюк буюк бир дагъ киби олды.» (Шуара суреси, 63)

Эки тарафы дагъ киби олгъан, сувларнынъ арасындаки ёллардан Исраиль огъуллары кечмеге башлады. Хатта Исраиль огъуллары

Хазрети Мусагъа:

– Я Муса! Арамызда пенджерелер ач да, бир бир-биримизни сейир этейик! дедилер.

Муса -алейхисселям- дуа этти. Далгъаларнынъ арасындан пенджерелер ачылды. Кечкенде бир-бирлерини де корьмеге башладылар.

Фыравун истидрадж[37] саиби бири эди. Ордусына айланып:

– Денъизге бакъынъ, деди. Менден эвель юрип кеткен олгъан къулларыма етишмем ичюн эйбетимден насыл ярылды да ёллар алына кельди! Оларнынъ эписини ольдюреджем! Юрунъыз денъизге, деди.

Фыравун, денъизнинъ ярылмасыны Муса -алейхисселям-нынъ муджизеси оларакъ дегиль де, озь истидраджы оларакъ коре эди.

Факъат бир ань къоркъуп шубеленди, вазгечмеге тюшюнди. О сырада Джебраиль -алейхисселям- беяз бир ат устюнде оларнынъ оглеринде корюнди ве:

– Айды, юрюнъыз, деди.

Микаиль -алейхисселям- да Фыравун ордусынынъ аркъасына кечип, аркъадан кельгенлерге:

– Айды, аркъада къалманъыз; юрюнъ, деп дестек берди.

Иште, Исраиль огъулларынынъ башындаки залым Мысыр Фыравуннынъ джеседи! Англиянынъ Лондон шеэринде «Бритисх

37 Истидрадж: Кяфир ве фасыкъларда корюнген февкъуляде аллардыр. Бу аллар, оларны алдатып элякъкъа сюрюклер.

Мусеум»да халкъкъа бир ибрет манзарасы оларакъ косьтериле.

Бойле олып бутюн орду арекетке кечти. Бу хусусны Аллах Тааля шойле анълата:

«О бирлерини де, о ерге якълаштырдыкъ.» (Шуара суреси, 64)

Хазрети Муса ве къабилесининъ артындан, Фыравун ве ордусы да денъизде ачылгъан ёлларгъа кирдилер. Факъат кенъ сувларнынъ иляхий хышым себебинден перишан олдылар.

«Муса ве янында олгъанларнынъ эписини къуртардыкъ. Сонъра дигерлерини сувда богъдыкъ.» (Шуара суреси, 65, 66)

«Биз де аетлеримизни ялангъа чыкъаргъанлары ве олардан гъафиль къалувлары себебинен, олардан интикъам алдыкъ ве оларны денъизде богъдыкъ!» (А'раф суреси, 136)

«Оларны, сонъундан кельгенлернинъ кечмиши ве бир ибрет орьнеги яптыкъ.» (Зухруф суреси, 56)

«Шубесиз, бунда бир ибрет бардыр; амма чокълары иман эткен дегиллер.» (Шуара суреси, 67)

Аллахнынъ лютфи иле Бени Исра суресиильнинъ эписи къуртулды. О кунь Мухарремнинъ 10 (ону) эди. Шукюр оразасы тутулды.

Аллах Тааля оларгъа олгъан бу ихсаныны ает-и керимеде шойле хатырлата:

«Хатырланъ, сизни Фыравун тарафдарларындан къуртардыкъ. Чюнки, олар сизге азапнынъ энъ фенасыны рева корелер, янъы догъгъан огълан балаларынъызны соя, (феналыкъ ичюн) къызларынъызны аятта къалдыра эдилер. Аслында о сизге рева корюльгенлерде Раббинъизден буюк бир имтиан бар эди.» (Бакъара суреси, 49)

«Бир заманлар биз, сиз ичюн денъизни ярдыкъ, сизни къуртардыкъ, Фыравуннынъ тарафдарларыны да, козюнъизнинъ огюнде денъизде богъдыкъ.» (Бакъара суреси, 50)

Къабул этильмеген иман: Фыравуннынъ Иманы

«Биз Исра суресиил огъулларыны денъизден кечирдик. Амма, Фыравун ве аскерлери зулум этмек ве уджюм этмек узьре, оларны такъип этти. Ниает (денъизде) богъулув алына кельгенинен, (Фыравун:) «Акъикъатен Исра суресиил огъулларынынъ инангъан танърыдан башкъа танъры олмагъанына мен де иман эттим. Мен де мусульманларданым!», деди.» (Юнус суреси, 90)

Къызылденизнинъ далгъаларында богъулмакъ узьре экен меджбур къалып иман халкъасына тутунмакъ истеген Фыравунгъа Аллах Тааля шойле буюрды:

«Шимдими (иман эттинъ)! Албуки, даа эвель исьян эткенлерден ве бозгъунджылардан эдинъ! (Яни бир беля кельгенде сускъан, къуртулгъанынъда да текрар эски исьянынъа девам эткен эдинъ!

Шимдими (иман эттинъ)! Албуки, даа эвель исьян эткенлерден ве бозгъунджылардан эдинъ.» (Юнус суреси, 91)

«(Эй, Фыравун!) Сенден сонъ келеджеклерге ибрет олувынъ ичюн бугунь сенинъ беденинъни (джансыз оларакъ) къуртараджакъмыз. Иште, инсанлардан бир чокъу, акъикъатен аетлеримизден гъафильдирлер.» (Юнус суреси, 92)

Тефсирджи Земахшери, бу ает-и керимени ойле тефсир эткен:

«Сени денъиз кенарында бир кошеге атаджакъмыз. Джесединъи там ве бозулмагъан бир алда чыплакъ ве урбасыз оларакъ, сенден асырлар сонъра келеджеклерге ибрет олсун деп сакъладжакъмыз.»

Якъын бир заманда япылгъан араштырмаларда Фыравуннынъ бу джеседи, ялыда седжде алында булунгъан. Фыравуннынъ джансыз джеседи асырларджа денъизде къалмасына бакъмайып Аллах Тааляннынъ къудрети иле чюрюмеген эди. Бу акъикъат, Аллахнынъ Къур’ан-ы Керимде бильдиргени киби къыяметке къадар девам этеджек бир муджизедир.

Къызыл денъизни кечкенден сонъ

Муса -алейхисселям- Бени Исра суресиильни Кен'ан диярына догъру алып барды. Ёлда кеткенлеринде путларгъа ве бузавгъа табынгъан бир къабиле корьдилер. Базылары:

«– Я Муса! Бизге де бойле бир шей яп, биз де онъа табынайыкъ!» дедилер.

Бунынъ узерине Хазрети Муса, оларгъа бойле насиат этти:

«– Аллах сизни бир зулумдан къуртарды. Къыптилер сизнинъ огъулларынъызны ольдюре ве къызларынъызны хызметчи оларакъ къуллана эдилер. Бунъа бакъмайып сиз Аллахкъа исьян этип, ширкке даладжакъсынъызмы?» деди.

Аллах Тааля буюра:

«Исра суресиил огъулларыны денъизден кечирдик, о ерде озьлерине аит бир такъым путларгъа табынгъан бир къавмгъа расткельдилер. Бунынъ усьтюне: Эй, Муса! Оларнынъ танърылары олгъаны киби, сен де биз ичюн бир танъры яп! дедилер. Муса: Керчектен, сиз джаиль бир топлумсынъыз, деди.» (А'раф суреси, 138)

«Шубесиз, оларнынъ ичинде булунгъан (дин) йыкъылгъан, япаяткъанлары да янълыштыр.» (А'раф суреси, 139)

«Муса деди ки: Аллах сизни алемлерге усьтюн япкъан экен, мен сизге Аллахтан башкъа бир танъры къыдырайыммы?» (А'раф суреси, 140)

«Хатырланъ ки, сизге эскендженинъ энъ фенасыны япкъан Фыравуннынъ адамларындан сизни къуртардыкъ. Олар огъулларынъызны ольдюре, къадынларынъызны сагъ къалдыра эдилер. Иште, бунда сизге Раббинъиз тарафындан буюк бир имтиан бар.» (А'раф суреси, 141)

Муса -алейхисселям-, 12. 000 кишиден мейдангъаа кельген эки орду азырлады. Буларны Мысыргъа йиберди. Аркъада балалар, хасталар ве къартлардан башкъа кимсе къалмагъан эди. Ордунынъ бирине Юша бин Нун -алейхисселям-, экинджисине де Къалиб бин Юкъна сердар (командир) эди. Ордулар, япылгъан дженкнинъ сонъунда гъалебенен къайттылар.

Артыкъ къыптилер перишан олгъан эдилер. Бу вазиет, ает-и керимелерде шойле анълатыла:

«Амма (сонъунда) биз оларны (Фыравун ве къавмыны), багъчалардан, чокъракълардан, хазинелерден ве дегерли бир ерден чыкъардыкъ.» (Шуара суреси, 57, 58)

«Хор корюлип, эзилеяткъан о къавмны (еудийлерни) де ичини берекетнен толдургъан еримизнинъ шаркъ тарафларына ве гъарб тарафларына мирасчы яптыкъ. Сабырларына къаршылыкъ Раббининъ Исра induceсиил огъулларына берген гузель сёзни ерине кельди. Фыравун ве къавмынынъ япаяткъанларыны ве етиштирген багъчаларыны эляк эттик.» (А'раф суреси, 137)

«Бойледже, буларгъа Исраиль огъулларыны мирасчы яптыкъ.» (Шуара суреси, 59)

«Олар аркъада нидже бахчалар, пынарлар, экинлер, гузель къонъакълар, зевкъ ве сефаларыны сюргенлери нидже ниметлер быракъкъан эдилер.» (Духан суреси, 25-27)

«Иште бойледже биз де оларны башкъа бир топлумгъа (Исраиль огъулларына) мирас бырактыкъ.» (Духан суреси, 28)

«Кок ве ер оларнынъ артындан агъламады; оларгъа вакъыт та берильмеди.» (Духан суреси, 29)

Аллах, иляхий къахыргъа тутулгъан джемиетлернинъ аджы сонъларыны ве оларны насыл джоюлгъанларыны, ашадаки ает-и керимеде не гузель ачыкълай:

«Биз олардан эвель нидже несиллерни элякъ эттик. Сен олардан эр анги биринден (бир варлыкъ бильгиси) ис эте я да оларгъа аит хафиф бир сес эшитмектесинъми?» (Мерьем суреси, 98)

Тевратнынъ нузулю (эндирильмеси)

Хазрети Муса, Исраиль огъуллары иле берабер Мысырдан чыкъып душмандан къуртулгъандан сонъ къабилесине Китапны кетиреджегини сёйлеген эди. Харун -алейхисселям-гъа:

«– Сен буларнынъ янълыш ишлерини тюзельт! Мен, Аллахнынъ эмири иле Тур дагъына кетем. Аллахтан назиль оладжакъ янъы бир Китап иле къайтаджам» деп оны ерине векиль быракъты.

Лякин шукюрсиз ве нанкёр къабиле Хазрети Мусагъа:

– Сенинъ янында бизден шаатлар олмасыны истеймиз,

дедилер.

Бунынъ ичюн араларындан бир къач киши сечип эп бирликте Тур дагъына кеттилер.

Муса -алейхисселям-, озюне вад этильген «Китап»ны Аллахтан нияз этти. Хакъ Тааля да онъа отуз кунь ораза тутмасыны эмир этти. Бу Зилькъаде айынынъ отуз куню эди. Сонъра Зильхидждженинъ ильк он куню иле де бу ораза, къырыкъ куньге тамамланды. Бойле олып Хазрети Мусагъа Китап (Теврат) берилип, онъа къабилесини догъру ёлгъа ириштирме вазифеси берильди.

Аллах Тааля буюра:

«(Манъа ибадет этюви ичюн) Мусагъа отуз гедже ваде бердик ве онъа он гедже даа къоштыкъ; бойледже, Раббининъ тайин эткен вакъты къырыкъ гедже олды. Муса къардашы Харунгъа деди ки: Къавмымнынъ ичинде меним ериме кеч, оларны ислях эт, бозгъунджыларнынъ ёлуна уйма.» (А'раф суреси, 142)

Хазрети Муса, бу севиеге иришмек ичюн ораза, дуа, тюшюнме, муракъабе ве арынма макъсады иде къырыкъ куньге Тур-и Синагъа давет этильген эди. Муса -алейхисселям-, бу заман ичинде Раббимизнен корюшювге азырланаджакъ эди. О, дюнья мешгъулиетлерден узакълашмакъ, коклернинъ сессизлигине далмакъ ве ниает теренлерде юдже яратыджыгъа улашып олмакъ ичюн, Тур-и Синада, инсанлардан айры бир аят яшады. Чюнки онынъ, рухуны айдынлатып гузеллештирильмеси ичюн бунъа ихтияджы бар эди.

Ойле анълашыла ки, Муса -алейхисселям- ильк отуз кунь ораза, дуа, тефеккюр ве бенъзери ибадетлер ве риязат иле (файдалы ишнен мешгъуль олмакъ), темизленген ве тезкие олгъан; сонъраки он куньде исе Аллах иле къонушма ве Тевратнынъ эндирилюви керчеклешкен. Яни Муса -алейхисселям- бу къырыкъ куньлюк заман ичинде, Аллах иле лаф этип оладжакъ юдже бир маневий севиеге юксельгендир.

Ает-и керимеде къырыкъ кунь дегиль де, къырыкъ гедже айтмасынынъ себеби, айнынъ ортагъа чыкъышы ве куннинъ геджеден башламасы себебиндендир. Бу себептен куньдюзлер де бунъа кире. Айрыджа гедженинъ куньдюзге бакъкъанда даа фаркълы хусусиетлери бар. Къур'ан-ы Керим, Левх-и Махфуздан дюньягъа гедже эндирильген, Расулюллах салляллаху алейхи ве селем де мираджгъа гедже чыкъкъан. Атта вахийлернинъ кельмеси

де чокъусы геджелери олгъандыр.

Муса -алейхисселям-нынъ Тур-и Синада къырыкъ гедже къалмасында шу ишаретлер бардыр:

Эхлюллахнынъ буюк бир «теджелли сабахы»на эрмелери ичюн геджелернинъ къаранлыгъына бенъзеген дерт, кедер саатларында сыкъынты толдурмалары кректир. Иляхий берекет чокъусы геджелери энгенинден, бутюн «мувафакъыет саба»лары, кедерли ве дертли геджелернинъ танъларыны такъип этер, денильгендир.

Муса -алейхисселям-нынъ бу къырыкъ куньлюк къыйналувы, санки ильк отуз куню бутюн бир гедже; сонъраки он кунь де, о гедженинъ танъ вакъты кибидир. Лякин, бу танъ вакътынынъ феджр-и садыкъ саатларыны анъдыргъан сонъ къысымлары, Муса -алейхисселям-нынъ, Аллах Тааля иле лаф этме лютфуна иришкени аньлардыр.

Муса -алейхисселям-, Тур Дагъында ич ара бермейип (савм-ы висаль) отуз кунь ораза туткъан эди; лякин не ачлыкъ чеккен, не де сусагъан эди! Сонъ Хызырнен корюшмек ичюн сеферге чыкъмасы эмир этильди. Сеферде исе даа ярым кунь кечмеден биле ачлыкъкъа къаршы сабыр этип оламады ве аркъадашына:

– Ашымызны кетир де ашайыкъ, деди.

Чюнки онынъ Хызыргъа кетюви бир имтиан себебинен эди. Имтиан узерине бир де ачлыкъ сынавы къошулгъанда, махлюкъ (Хызыр) ичюн япкъаны сеферде ярым куньде ач олды. Лякин Тур Дагъындаки сефери, Раббине къавушмакъ ве Оннен субет этмек макъсадынен олгъаны ичюн, булунгъаны ернинъ де эйбети иле аш ве сувны унуткъан, Аллахтан башкъа кимсеге ихтияджы олмагъан.

Муса -алейхисселям-гъа, Аллах иле лаф этмеси себебинен «Келимуллах» дениле. Хазрети Муса, Аллахнен, тиль киби бир васыта олмадан замансыз ве фезасыз оларакъ Онынъ Келям сыфатынен лаф этти.

Онынъ сыфатларындан ич бири яратылгъанларнынъ сыфатларына ошамаз. О, билир; бу билиш, бизим билишимиз киби дегильдир.

Къудрет саибидир; бу да бизим къудретимиз киби дегильдир. О, лаф этер; лякин бизим лаф этмемиз киби дегиль. Биз тиль киби бир алет ве арифлернен лаф этермиз. Аллах исе булардан мунеззех,

узакъ ве темиздир. Арифлер сонърадан яратылгъан (махлюкътыр). Аллахнынъ келямы исе махлюкъ дегильдир, арифсиз ве алетсиздир. Керчектен Муса -алейхисселям-, Аллах иле лаф эткенде, янындаки 70 киши ве Джебраиль -алейхисселям-, бу лаф этювни фаркъ этип оламадылар **«Ве Аллах Муса иле акъикъатен къонушты.»** (Ниса суреси, 164) ает-и де буны ифаде этмектедир.

Аллах Тааля, Мусанынъ гонълюни теселли этмек ичюн бинълердже хитап ёллады ки, ниметлеринен гонълю бир аз раатласын! Чюнки Муса -алейхисселям- инсаний фыртыналар ве къасыргъаларнен толу бир аят яшагъан, ташкъын ве материалист бир къабиле олгъан Бени Исра суресиильге шериат кетирмек узьре ёлланылгъан бир пейгъамбер эди.

Эриха мемлекетиде Амаликалыларнен дженк этюв ве Тих чёлю

«Бир заманлар Муса къавмына бойле деген эди: «Эй, къавмым! Аллахнынъ сизге (лютф эткен) ниметини хатырланъ; зира, О аранъыздан пейгъамберлер чыкъарды ве сизни укюмдарлар къылды, алемлерде ич бир кимсеге бермегенини сизге берди.» (Маиде суреси, 20)

Бу аетлер, Хазрети Муса заманындаки Исраиль огъуллары иле багълыдыр. Бу себепнен керек оларнынъ ич кимсеге берильмеген ниметлерге наиль олмалары; керек исе «арз-ы мукъаддес»нинъ оларгъа ватан оларакъ язылгъан олмасы, эп о замангъа аиттир. Ёкъса юзлердже ает ве хадис-и шериф, Хазрети Пейгъамбер –салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнинъ кельген ве келеджек бутюн инсанлар ичюн Аллахнынъ екяне бир лютфу ве нимети олгъаныны анълатыр.

Мукъаддес топракъларгъа кимнинъ мирасчы оладжагъы хусусунда исе Аллах Таалянынъ насиби бойледир:

«Ант олсун, зикрден сонъ Зебурда да: «Ер юзюне эйи къулларым варис оладжакъ», дие язгъан эдик.» (Энбия суреси, 105)

Бу ает-и керимеде яманларнынъ ве яманлыкънынъ девамлы ве къалыджы олмаджагъы; яхшылыкънынъ асыл, яманлыкънынъ исе кечиджи олгъаны; акимиетнинъ сонъунда яхшыларнынъ элине кечеджеги ифаде этиле. Бу да Ислямнынъ дюнья аяты мевзусындаки джианшумуль корюшюни ифаделей.

Хазрети Муса, къабилесини Кенан улькесине (бугуньки Филистин, Иордания, Исраиль ве этрафы) алып кетмек ичюн ёлгъа чыкъкъан эди. Арз-ы мев'уд денильген ерге ерлешеджек эдилер. Муса -алейхисселям-, ордунынъ эр къолундан бир темсильджи сечти. Юша бин Нун ве Къалиб бин Юхненинъ реислигинде о ердеки къабилелерни араштырмагъа ёллады. Кеткенлер, Амалика къабилесини пек кучьлю корьдилер. Лякин буны, эр анги бир къоркъугъа себебиет бермемеси ве рух алларыны бозулып джесаретлерининъ джоюлмамасы ичюн, къабилелерине анълатмаджакъларыны анълаштылар. Затен Хазрети Муса да бойле бир алгъа къаршы, бу шекильде давранмаларыны сёйлеген эди. Лякин Юша бин Нун ве Къалиб бин Юхненинъден гъайры, анълашувгъа уймайып, вазиетни къабилелерине анълаткъанынен Исраиль огъуллары, дженк этмектен къачынды:

«Эй, къавмым! Аллахнынъ сизге (ватан оларакъ) язгъан мукъаддес топракъкъа киринъ ве артынъызгъа къайтманъ, ёкъса зараргъа огърайаракъ къайткъан олурсынъыз.» (Маиде суреси, 21)

«Олар шу джевапны бердилер: «Я Муса! О ерде зорбаджы бир топлум бар; олар о ерден чыкъмагъандже, биз о ерге асла кирмейджекмиз. Эгер о ерден чыкъсалар, биз де аман кирермиз.» (Маиде суреси, 22)

«Къоркъкъанларнынъ арасындан Аллах оларгъа лютфте булунгъан эки адам бойле деди: Оларнынъ узерине къапудан киринъ; о ерге бир кирдинъизми, артыкъ сиз заферни къазангъандырсынъ. Эгер му'минлер исенъиз, анджакъ Аллахкъа ишанынъ.» (Маиде суреси, 23)

«Эй, Муса! Олар о ерде булунгъан вакъыткъадже биз о ерге асла кирмемиз; шу алда сен ве Раббинъ барынъ дженклешинъ; биз бу ерде отураджакъмыз», дедилер.» (Маиде суреси, 24)

Исраиль огъуллары, Фыравуннынъ зулумындан къуртулгъандан сонъ, зулум корьгенлери куньлерини унуткъан, раатлыкъкъа алышкъан эдилер. Дюньевий истек ве арзуларыны арттыргъан эдилер. Хазрети Мусадан къудрет эльвасы ве бодене эти истегенлер. Бу ниметлер оларгъа эр кунь берильди. Буларнынъ янында Муса -алейхисселям-нынъ асасыны топракъкъа урмасынен, ондан фышкъыргъан он эки чокъракътан файдалангъан эдилер. Аллах буюра:

«Ве сизни булутнен кольгеледик, сизге къудрет эльвасы ве бодене эндирдик ве «Берген гузель ниметлеримизден ашанъыз.» (дедик). Акъикъатта олар бизге дегиль, садедже озьлерине феналыкъ эте эдилер.» (Бакъара суреси, 57)

«Муса (чёльде) къавмы ичюн сув истеген эди де, биз онъа: «Таягъынънен ташкъа ур!» деген эдик. Деръал (таштан) 12 чокъракъ фышкъырды. Эр бир болюк ичеджек чокърагъыны бильди. (Оларгъа:) Аллахнынъ рызкъындан ашанъ, ичинъ, сакъын ер юзинде бозгъунджылыкъ этменъ, дедик.» (Бакъара суреси, 60)

Исраиль огъуллары, истеклери битмеген, шукюр ве сабыр этмекни бильмеген бир къабиле олгъаны ичюн кене пейгъамберлерине юк олмагъа девам этип бир де нанкёрлыкъ эте эдилер. Керчектен де ашагъыдаки ает-и кериме, бу къабиленинъ нанкёрлыгъыны ачыкъ шекильде костере:

«Хатырынъыздамы, сиз (берильген ниметлерге къаршылыкъ): «Эй, Муса! Ялынъыз бир емекнен къанаатленмеймиз; биз ичюн Раббинъе дуа эт де, ерде етишкен шейлерден; себзесинден, хыярындан, сарымсагъындан, борджимегинден, согъанындан бизге чыкъарсын», дединъиз. Муса исе: «Даа эйини даа фена иле денъиштирмек истейсинъизми? О алда шеэрге энинъ. Зира, истегенлеринъиз сиз ичюн о ерде бар», деди. Иште, (бу адиседен сонъ,) узерлерине ашшалыкъ ве ёксуллыкъ тамгъасы урулды. Аллахнынъ гъадабына огърадылар. Бу мусибетлер (оларнынъ башына) Аллахнынъ аетлерини девамлы инкяр этювлери, акъсыз оларакъ, Пейгъамберлерни ольдирювлери себебинден кельди. Буларнынъ эписи, ялынъыз исьянлары ве адден ашкъанлары себебиндендир.» (Бакъара суреси, 61)

«Муса: «Раббим, мен озюмден ве къардашымдан башкъасына хаким оламайым; бизнен бу ёлдан чыкъкъан топлумнынъ арасыны айыр», деди.» (Маиде суреси, 25)

«Аллах: «Ойле исе, о ер (арз-ы мукъаддес) оларгъа къырыкъ йыл ясакълангъандыр; (бу муддет ичинде) ер юзюнде шашкъын-шашкъын долашаджакълар. Артыкъ сен ёлдан чыкъкъан топлум ичюн гъам чекме», деди.» (Маиде суреси, 26)

«Ант олсун ки, Аллах Исра суресиил огъулларындан сёз алгъан эди. (Кефиль оларакъ) араларындан 12 де ребер

ёллагъан эдик. Аллах оларгъа бойле деген эди: Мен сизнен бераберим. Эгер намазны дос-догъру къылар, зекятны берир, пейгъамберлериме инаныр, оларны дестеклер исенъиз ве Аллахкъа гузель бордж берир исенъиз (итияджы олгъанларгъа Аллах ризасы ичюн файызсыз бордж берир исенъиз) ант олсун ки, сизинъ гунахларынъызны орьтерим ве сизни земининден ирмакълар акъкъан дженнетлерге къоярым. Бундан сонъ сизден ким инкяр ёлуны тутса, догъру ёлдан сапкъан олур.» (Маиде суреси, 12)

Лякин Бени Исраиль къабилеси, Аллахнынъ оларгъа багъышлагъан ниметлерге нанкёрлыкъ эте ве улю’ль-азм пейгъамберлернинъ учюнджиси олгъан Хазрети Мусагъа ярамай аркетлерине девам эте эди. Атта, Аллахны, яратылгъан бир джанлы хусусиетлеринен тасаввур этип пейгъамберлерине:

«– Сен Раббинъ иле берабер дженкке кет; дженк эт ве къазан! Ондан сонъ биз сенинъ артындан келермиз!» айтаджакъ къадар юзьсюз олдылар.

Бу себеп иле Аллах, Исраиль огъулларыны, тар ве сыкъыджы бир ер олгъан Тих чёлюнде къырыкъ сене къалмагъа меджбур къалдырды.

Олар бу мекяндан чыкъмагъа чалышмаларына бакъмайып, долашып кене айны даиренинъ ичине кире ве къайтып келе эдилер. Бу вазиет оларнынъ ичинден янъы бир несиль етишкенге къадар девам этти.

Ниает, бу иманлы несиль иле о ердеки кучьлю къавмни енъип Арз-ы Мев’уд’къа кирильди.

Бойле олып Шериа Неэрининъ шаркъ ялысындаки ерлер эльге кечирильди ве Арз-ы Мев’удкъа ерлешильди. Ве Муса -алейхисселям-нынъ вадеси, берген сёзю ерине кельди. Хазрети Харун да бу заманда вефат эткен эди.

Муса -алейхисселям-нынъ Аллахны корьмеге истемеси

Муса -алейхисселям-, замансыз ве джиэтсиз бир шекильде Аллахнен лаф эткенде козюнден перделер котерильди, пек юксек бир макъам ве мертебеге юксельди. О, Рабби иле лаф этмектен о къадар леззет алды ки, Оны корьме истеги яхшыджа артты.

Озюнде, о куньге къадар яшамагъаны, бам-башкъа бир ал мейдангъа кельди ве Аллахны корьмеге истеди. Бу истегинде да Исра суресир этти. Аллах Тааля исе:

«– Сен мени корюп оламазсынъ!» буюрды.

Муса -алейхисселям- истегинде кене Исра суресир эткенинен, Аллах:

«– Шу дагъгъа бакъ! О дагъ еринде турып олса, сен мени корюп олурсынъ!» буюрды. (Бу дагъ, Медйен диярында Зубейр денильген буюк бир дагъ эди.)

Бир риваетке коре, Аллах, Муса -алейхисселям-гъа ортюлер аркъасындан дирхем къадар нур косьтерди. Нур, дагъгъа теджелли этти ве дагъ парчаланып ярылды. Муса -алейхисселям-, бу къудрет ве буюкликнинъ мутешемлигине даянып оламады ве эсини джойды:

«Муса тайин эткен вакътымызда (Туургъа) келип де, Рабби онынъен къонушкъанынен: «Раббим! Манъа (озюнъни) косьтер; сени корейим!» деди. (Рабби): «Сен мени асла коралмазсынъ. Факъат шу дагъгъа бакъ, эгер о еринде тура бильсе, сен де мени кореджексинъ!» буюрды. Рабби о дагъгъа корюнгенинен, оны парча-парча этти, Муса да байылды. Айынгъанынен, деди ки: Сени нокъсан сыфатлардан узакъ тутарым, санъа тевбе эттим. Мен инангъанларнынъ илькисийим.» (А'раф суреси, 143)

Муса -алейхисселям-нынъ музакересинден сонъ, Теврат назиль олмагъа башлады. Еди я да он левха алында йиберильгени ривает этиле.

Тур Дагъында Бир Корюшюв

Муса -алейхисселям- сорады:

– Я Рабби! Къайсы бир къулларынъ даа севимлидир?

Аллах:

– Мени зикир этип мени унутмагъан къулларым, буюрды.

Муса -алейхисселям- текрар сорады:

– Къайсы къулларынъ даа алимдир?

Аллах Тааля:

– Бильгенини инсанларгъа огреткен; догъруны косьтерген,

динълеген ве буны озь нефсинде уйгъулап яманлыкътан сакъынгъанлардыр, буюрды.

Алтын Бузав

Исраиль огъуллары, Муса -алейхисселям- иле берабер Къызыл денъизден кечкен сонъ, сыгъыр башы шеклинде путларгъа табынгъан бир къабилеге растлагъан эдилер. Хазрети Мусагъа да:

– Сен де бизге бойле бир илях яп да онъа ибадет этейик, деген эдилер.

Муса -алейхисселям- исе, оларгъа насиат эткен, бунынъ буюк бир ширк олгъаныны бильдирген эди. Олар да пешман олып тевбе эткен эдилер.

Лякин Муса -алейхисселям-, Харун -алейхисселям-ны озь ерине векиль къалдырып Тур Дагъына кеткенинде, оларгъа къаршы имансызлыгъыны сакълагъан Самири адында нанкёр бир еудий, Хазрети Мусанынъ ёкълугъындан файдаланды.

Халкътан алтын топлады ве алтындан бир бузавнынъ эйкелини япты. Сонъра да:

«– Бу, Мусанынъ иляхидир! Лякин Муса, танрысыны унутты!» деп халкътан бузавгъа табынмаларыны истеди.

Самири санаткяр бир кимсе эди. Бузавны ойле бир усталыкънен япкъан эди ки онынъ ичине ель киргенде бузав джанлы олгъаны киби сес чыкъара эди. Буны бузавнынъ ичинде ачкъаны тешиклернен япкъан олды. Айрыджа ельнинъ шиддетине коре къавал киби сеслер де чыкъа эди. Бузавнынъ артында булунгъан Самири инсанларгъа:

– Бакъынъ, иляхинъиз сизнен лаф эте! дей эди.

Бойледже Самири, бузавнынъ танры олгъаныны халкъкъа телкъин этип, бир къысым Исраиль огъулларыны хакъ динден узакълаштырды. Харун -алейхисселям-нинъ Исра суресирнен насиат этмесине бакъмайып халкъы оны динълемеди:

«Акъикъатен, Харун оларгъа даа эвель: Эй, къавмым! деген эди, сиз бунынъ себебинден, садедже фитнеге огърадынъыз. Сизинъ Раббинъиз, шубесиз чокъ мерхаметли Аллахтыр. Шу алда, манъа уйунъ ве эмриме итаат этинъ.» (Таха суреси, 90)

«Олар: Биз, дедилер, Муса арамызгъа къайткъангъа къадар,

бунъа табынувдан асла вазгечмейджекмиз!» (Таха суреси, 91)

«Аллах буюрды: Сенден сонъ биз къавмынъны (Харуннен къалгъан Исра суресиил огъуларыны) имтиан эттик ве Саамирий оларны ёлдан чыкъарды.» (Таха суреси, 85)

«(Туургъа кеткен) Мусанынъ артындан къавмы зийнет такъымларындан, бокюре бильген бир бузавнынъ эйкелини (танъры) эттилер. Корьмедилерми ки, о, оларнен не сёйлеше, не де оларгъа ёл косьтере? Оны (танъры оларакъ) менимседилер ве залым олдылар.» (А'раф суреси, 148)

«Муса къызгъын ве кедерли бир алда къавмына къайткъанынен: «Менден сонъ артымдан не фена ишлер япкъансынъыз! Раббинъизнинъ эмрини (беклемейип) аджеле эттинъизми?», деди. Теврат левхаларыны ерге атты ве къардашынынъ (Харуннынъ) башыны тутып, озюне догъру чекмеге башлады. (Къардашы): «Анамнынъ огълу! Бу къавм мени акъикъатен зайыф корьди ве не ерде исе, мени ольдюреджек эдилер. Сен де душманларны манъа кульдюрме ве мени бу залым къавмнен бир корьме!», деди.» (А'раф суреси, 150)

«(Муса къайткъан сонъ:) Эй, Харун! деди, санъа не мани олды да, буларнынъ далялетке тюшкенлерини корьген вакътынъда, артымдан кельмединъ? Эмриме асий олдынъмы?» (Таха суреси, 92, 93)

«(Харун:) Эй, анамнынъ огълу! деди, сачымны-сакъалымны юлкъма! Мен сенинъ: «Исра суресиил огъуллары арасында болюнюв чыкъардынъ; сёзюмни тутмадынъ!» деменъден къоркътым.» (Таха суреси, 94)

Хазрети Муса иле Хазрети Харун, бир ана-бабадан къардаш эдилер. Вазиет бойле олгъаны алда, Харун -алейхисселям-нынъ «анамнынъ огълу» демесининъ себеби, Муса -алейхисселям-нынъ мерхаметини джельб этмек ичюн эди.

Чюнки ана, эм бабадан эм къардаштан даа шефкъатлыдыр. Айны заманда оларнынъ анасы, Аллахкъа иман эткен ве огъулларынынъ севги ве урьметини къазангъан салиха бир къадын эди.

«(Муса да): Эй, Раббим, мени ве къардашымны багъышла, бизни рахметинъе къабул эт. Зира, сен мерхаметлилернинъ энь мерхаметлисисинъ! деди.» (А'раф суреси, 151)

«Бунынъ узерине Муса, опькели ве кедерли оларакъ къавмына къайтты. Эй, къавмым! деди, Раббинъиз сизге гузель бир вадеде булунмагъан эдими? Бу алда, сизге вакъыт чокъ узун кельдими, ёкъса, усьтюнъизге Раббинъизнинъ гъадабы энювини истединъизми ки, манъа олгъан ваденъизден къайттынъыз?» (Таха суреси, 86)

«Дедилер ки: Биз санъа берген вадемизден, озь къудрет ве ирадемизнен къайтмадыкъ. Факъат биз, о къавмнынъ (мысырлыларнынъ) зийнет эшьясындан бир такъым агъырлыкълар юкленген, сонъра да оларны аткъан эдик; айны шекильде Саамирий де аткъан эди.» (Таха суреси, 87)

(Саамирийнинъ телькъинынен зийнетлерни иритмек ве бузав япмакъ ичюн атешке аттылар).

«Бу адам, олар ичюн бокюре бильген бир бузав эйкели иджат этти. Бунынъ узерине: Иште, дедилер, бу – сизинъ де, Мусанынъ да, танърысыдыр. Факъат оны унутты.» (Таха суреси, 88)

Хазрети Муса, бу чиркин ишлери себебинен оларгъа тевбе этмелерини сёйледи. Афу этильмелерининъ де, пек пешман олмаларына я да олюм джезасына разылыкъ косьтермелерине багълы олгъаныны бильдирди. Олар да:

«– Сабыр этермиз!» деп, укюмни бекледилер.

«Муса къавмына деген эди ки: «Эй, къавмым, шубесиз, сиз бузавны (танъры) къабул этюв иле озюнъизге феналыкъ эттинъиз. Онынъ ичюн Яраткъанынъызгъа тевбе этинъ де, нефислеринъизни (фена дуйгъуларынъызны) ольдюринъ. Бойле япувынъыз Яратыджынъызнынъ къатында сиз ичюн даа эйидир. Бойледже, Аллах тевбенъизни къабул этер. Чюнки, аджып, тевбелерни къабул этиджи ялынъыз Одыр.» (Бакъара суреси, 54)

Оларнынъ ичинден ольдюреджек олгъанлар, эллеринде бирер къылычнен оледжеклернинъ башында беклемеге башладылар. Эр путкъа табынгъаннынъ артында, ольдюрюльме эмири кельгенде, онынъ бойнуны урмакъ узьре бир киши вазифелендирильген эди.

Ойле ки буларнынъ ичинде бир-бирлерине акърабa олгъанлар биле бар эди.

«Пешман олып да, озьлерининъ акъикъатен сапкъанларыны корьгендже, дедилер ки: Эгер Раббимиз бизни аджымаса ве

бизни багъышламаса, мытлакъа зиянгъа огърагъанлардан оладжакъмыз!» (А'раф суреси, 149)

Бунынъ узерине Хазрети Муса ве Хазрети Харун, мерхаметлери себебинен агъладылар ве дуа эттилер.

Артындан тевбелерининъ къабул олгъаныны бильдирген шу ает-и кериме энди:

«Феналыкълар япкъандан сонъ, артындан тевбе этип де, иман эткенлерге кельгенде, шубесиз ки, о тевбе ве имандан сонъ Раббинъ, эльбетте багъышлайыджы ве мерхамет этиджидир.» (А'раф суреси, 153)

«О арекетлеринъизден сонъ, (акъылланып) шукюр этерсинъиз, дие сизни афу эттик.» (Бакъара суреси, 52)

Бунъдан сонъ Муса -алейхисселям- Самириге айланып:

«Муса: Я сенинъ зорунъ недир, эй, Саамирий? деди.» (Таха суреси, 95)

«О да: Мен, оларнынъ корьмегенлерини корьдим. Зира, о эльчининъ изинден бир авуч (топракъ) алып, оны (ириген зийнетлернинъ ичине) аттым. Буны манъа нефсим бойле хош косьтерди, деди.» (Таха суреси, 96)

Тефсирджилерге коре, халкънынъ кормейип де Самирининъ корьгени ве изинден бир авуч топракъ алгъаныны иддиа эткени эльчи, Хазрети Мусанынъ хузуруна кельген Джебраиль эди. Самири, онынъ атынынъ баскъаны ерлернинъ ешергенини корьген, изининъ топрагъындан бир авуч алып, атешке аткъан эди. Бу аетни, кочьме манада «Аллахнынъ ильхам эткени ильмни, бойле къулландым!» шеклинде анъламак да мумкюндир.

«Муса: Деф ол! деди, артыкъ аятынъ боюнджа сен: «Манъа токъунманъ!» дейджексинъ. Айрыджа, сен ичюн къуртулалмайджакъ бир джеза кунюнъ бар. Табынаяткъан танърынъа да бакъ! Емин этерим, биз оны якъаджакъмыз; сонъ оны парча-парча этип, денъизге савураджакъмыз!» (Таха суреси, 97)

Бир риваетке коре, Муса -алейхисселям-нынъ ает-и керимедеки беддуасындан сонъ Самири, керчектен де агъыр ве булашыджы бир хасталыкъкъа тутулгъан ве омрю боюнджа инсанлардан узакъ олмагъа меджбур олгъан.

«Бузавны (танъры) эткенлер бар я, иште, оларгъа мытлакъа Рабблеринден бир гъадап ве дюнья аятында бир алчакълыкъ етишеджек. Биз ифтираджыларны бойле джезаландырырмыз.» (А’раф суреси, 152)

«Мусанынъ опькеси кечкенинен, левхаларны алды. Олардаки языда Рабблеринден къоркъкъанлар ичюн хидает ве рахмет (хабери) бар эди.» (А’раф суреси, 154)

Аллах Тааля, Муса -алейхисселям-дан бузавгъа табынгъанлары ичюн пешман олгъан Исраиль огъуллары арасындан къабилелерини темсиль этмек узьре етмиш киши сечмесини ве оларнынъ Аллахнынъ узурына келип эп берабер тевбе этмелерини истеди.

Хазрети Муса, Раббининъ эмирини ерине кетирмек ичюн янына алгъаны етмиш киши иле берабер Тур Дагъына кетти. Лякин бу нанкёр инсанлар, Аллахны корьмек истеме юзьсюзлигинде булундылар. Бунынъ узерине о ерде шиддетли бир ер титремеси олды ве оларнынъ эр бири эсини джойып ерге тюшти. Муса -алейхисселям-нынъ Аллахкъа ялварма себеби иле бу беля керчеклешмеди. Ает-и керимелерде буюрыла:

«Бир заманлар: «Эй, Муса! Биз Аллахны ачыкъча корьмегендже асла санъа инанмамыз», деген эдинъиз де, бакъып тургъанынъыз алда, аман сизни йылдырым ургъан эди.» (Бакъара суреси, 55)

«Сонъра олюминъизнинъ артындан сизни тирильттик ки, бельки, шукюр этерсинъиз.» (Бакъара суреси, 56)

«Муса тайин эткен вакътымызда къавмындан етмиш адам сечти. Оларны мутхиш тепренюв якъалагъанынен, Муса деди ки: «Эй, Раббим! Тилесе эдинъ, оларны да, мени де даа эвель эляк этер эдинъ. Арамыздан бир такъым акъылсызларнынъ ишлеген (гунахлары) себебинден, эпимизни эляк этеджексинъми? Бу иш сенинъ имтианынъдан башкъа бир шей дегиль. Онынънен истегенинъни саптырырсынъ, истегенинъни де, догъру ёлгъа къавуштырырсынъ. Сен бизим саибимизсинъ, бизни багъышла ве бизни аджы! Сен багъышлайыджыларнынъ энъ эйисисинъ!» (А’раф суреси, 155)

Исраиль огъуллары, бир вакъыт догъру ёл узеринде яшадылар. Сонъ исе кене эски алларына къайттылар. Муса -алейхисселям-гъа, Тевратнынъ укюмлерининъ агъыр олгъаныны ве оларны

уйгъулап ерине кетирмелеринде зорланып къыйналгъанларыны сёйледилер. Тевбе эткенде бергенлери сёзни унуттылар. Бунынъ узерине Аллах да, Тур-и Синаны муджизе оларакъ устьлерине котерип авада беклетти. Къоркъугъа тюшкен инсанлар бирден седждеге къапандылар. Дагъ, ана тюшти мына тюшеджек деп бекледилер:

«Сизден къатий бир сёз алгъан, Туур дагъынынъ алтында сизге бергенимизни къави тутынъ, онда булунгъанларны даима хатырланъ, умют этилир ки, къорчаланырсынъыз (деген эдик де).» (Бакъара суреси, 63)

«Ондан сонъ, сёзинъизден къайткъан эдинъиз. Эгер сизинъ узеринъизде Аллахнынъ ихсаны ве рахмети олмаса эди, муакъкъакъ зараргъа огърагъанлардан олур эдинъиз.» (Бакъара суреси, 64)

Бунъа бакъмайып Исраиль огъуллары, кене айны алларына девам эттилер. Пек зиядеге кеткенлер исе иляхий азапкъа тутулдылар: **«Аранъыздан джума эртеси куни аддинден ашып да, бу себептен оларгъа: «Ашша маймунлар олунъ!» дегенлеримизни, эльбетте бильмектесинъиз.»** (Бакъара суреси, 65)

«Биз буны (маймунлашкъан инсанларны), адисени шахсен корьгенлерге ве сонъундан кельгенлерге бир ибрет дерси, муттакъийлер ичюн де, бир огют весилеси яптыкъ.» (Бакъара суреси, 66)

Аллах Тааля, Исраиль огъулларындан, билинчли олып яманлыкъта исрар эткенлерни маймун шеклине сокъкъан, сонъ да оларны элякъ эткендир. Бу адисенинъ ‘инсанларнынъ аслынынъ маймун олмасы’ иддиасы иле бир алякъасы, багъы, ёкътыр.

Зынджыр олмагъан, яни маймунгъа чевирильген бу инсанларнынъ сою маймун оларакъ девам этмегендир. Бир вакъыттан сонъ ольгенлер. Аллах Тааля буюра:

«Сёзлерини бозувлары себебинен, оларны лянетледик ве юреклерини къаттылаштырдыкъ. Олар келимелернинъ ерлерини денъиштирирлер (китапларыны бозарлар). Озьлерине огретильген ахкъямнынъ (Тевратнынъ) муим бир болюмини де унуттылар. Араларындан пек азындан гъайры, олардан даима бир хаинлик корерсинъ. Кене де сен оларны афу эт ве къулакъ асма. Шубесиз, Аллах эйилик эткенлерни север.» (Маиде суреси,

13)

О заман Теврат, тек бир нусха эди, бутюни кимсенинъ эзберинде дегиль эди. Исраиль огъуллары, Бабиллилерге эсир олгъанларында, бу тек Теврат нусхасы джоюлды. Йыллар сонъ Исраиль огъуллары, эсирликтен къуртулгъанында, онынъ хатырда къалгъан базы болюклери, хатырлагъанлары къадар янъыдан язылды. Бугунь, эльде булунгъан Теврат да бу эксик болюклерден ве бир къысмы Хазрети Мусанынъ аятындан ибарет.

Сыгъырны къурбан этильмеси

Исраиль огъулларындан Амиль адында пек бай бир адам олю оларакъ тапылды. Амильни ольдюрген, эмджесининъ огълу эди. Лякин ольдюрильме себеплери хусусунда фаркълы риваетлер бар. Биринджиси, пек фукъаре ве къызгъанчлы олгъан эмджесининъ огълу, Амильни байлыгъына куньлеп ольдюргендир. Экинджиси, Амильнинъ эвленгени къадыны, эмджесининъ огълу пек бегенген ве о къадынны алмакъ ичюн Амильни ольдюргендир.

Джинаетчи, бир-бирлерине акъраба олгъанлары ичюн, Амильнинъ олюсини къомшу эки кой арасына ташлады. Халкъ, Хазрети Мусагъа мураджаат этип джинаетчининъ булунмасыны ве онъа къысас уйгъуланмасыны истеди. Муса -алейхисселям-, джинаетчининъ ким олгъаны акъкъында шубеде къалды ве бир нетиджеге барып оламады. Бунынъ узерине Аллахкъа дуа этти. Аллах Тааля да, оларгъа бир сыгъыр Къурбан этмелерини эмир этти. Бени Исраиль, Муса -алейхисселям-’гъа:

«Джинаетчининъ тапылмасы иле сыгъыр кесильмеси арасында не алякъа, не багъ бар? Бизим устюмизден кулесинъми?» дедилер.

Муса да:

«Мен Раббимин эмирини бильдирем!» деди.

Аетуи керимеде буюрыла:

«Муса къавмына: «Аллах бир сыгъыр сойманъызны эмир эте», деген эди де: «Бизим устюмизден кулесинъми?» деген эдилер. О да: «Джаиллерден олувдан, Аллахкъа сыгъынырым», деген эди.» (Бакъара суреси, 67)

«Биз ичюн Раббинъе дуа эт, бизге онынъ не олгъаныны анълатсын», дедилер. Муса: «Аллах дей ки: «О не къарт, не де яш; экисининъ арасында бир сыгъыр.» Сизге эмир этильгенини

аман япынъ», деди.» (Бакъара суреси, 68)

«Бу дефа: «Биз ичюн Раббинъе дуа эт, бизге онынъ ренкини бильдирсин», дедилер. О дей ки: «Сары ренкли парлакъ тюклю, бакъкъанларнынъ ичини къувандырыджы бир сыгъырдыр.» (Бакъара суреси, 69)

«(Эй, Муса!) Биз ичюн дуа эт де, онынъ насыл бир сыгъыр олгъаныны бизге анълатсын, биз насыл бир сыгъыр сояджагъымызны анъламадыкъ. Биз, иншааллах эмир этильгенини япмакъ ёлуны тапармыз, дедилер.» (Бакъара суреси, 70)

«(Муса) деди ки: «Аллах бойле буюра: О даа боюндурукъ алтына алынмагъан, ер сюрьмеген, экин сувармагъан, сербест долашкъан, ренки ала-чубар олмагъан бир сыгъырдыр.» «Иште, шимди акъикъатны анълаттынъ», дедилер ве бунынъ узерине (оны тапып) сойдылар, амма аз къалды, соймайджакъ эдилер.» (Бакъара суреси, 71)

Бу хусусларгъа саип бир сыгъырны, оксюз баласынен берабер яшагъан бир къадында таптылар. Къадын, озюнинъ кечим къайнагъы олгъаны ичюн сыгъырны сатмакъ истемей эди. Бунынъ ичюн къадын сыгъырына, къыймет ве фиятынынъ пек устюнде олгъан, 1000 алтын истеди. Муса -алейхисселям-’нынъ:

«Къадыннынъ истегени микъдарны беринъиз ве сыгъырны сатып алынъыз!» демеси узерине Исраиль огъуллары бинъ алтынгъа разы олдылар.

Лякин бу сефер къадын, фиятыны 2000 алтынгъа юксельтти.

Исраиль огъуллары, фиятны пек юксек корьгенлери ичюн бу сыгъырны алмакъ истемедилер ве текрар Муса -алейхисселям-гъа кельдилер.

«Аз даа кесмеджек эдилер» Чюнки бу фиятлар, кене оксюз баласы олгъан о къадыннынъ сыгъырыны ишарет эте эди.

Сыгъырына олгъан бу ихтияджыны корьген къадын, фиятыны яхшыджа артырды ве 10.000 алтынгъа къадар юксельтти. Даа сонъки келишлеринде исе:

«Айванны алырсынъыз, оны кесерсинъиз ве терисини тулум япып ичини де алтын иле толдурып манъа береджексинъиз! Тек бу шекильде оны сизге сатарым.» деди.

Исраиль огъуллары, Хазрети Мусагъа текрар келип вазиетни анълаттылар. О да:

«Не къадар да олса- олсун, сыгъырны алынъыз!» деди.

Бунынъ узерине къабилеси:

«Ойле исе шимди алайыкъ, Аллахнынъ эмирини ерине кетирейик, ёкъса сыгъырнынъ фияты кет-кете арта сонъра берип оламамыз.» дедилер. Ниает сыгъырны сатып алдылар.

Аллах буюра:

«Хатырынъыздамы, сиз бир адам ольдюрген эдинъиз де, онынъ акъкъында бир-биринъизнинъ усьтюнъизге аткъан эдинъиз. Албуки, Аллах гизлеяткъанынъызны ортагъа чыкъараджакъ.» (Бакъара суреси, 72)

Лякин Исраиль огъуллары сыгъырнынъ фиятыны тёлемей эдилер. Хазрети Муса оларгъа:

«Фиятыны тёлемесенъиз, олю тирильмез!» деди.

Олар да чаресиз къалып, сыгъырнынъ терисини тулум яптылар ве ичини де алтын иле толдурып къадынгъа бердилер.

«Айды, шимди (ольдюрильген) адамгъа (союлгъан сыгъырнынъ) бир парчасынен урынъ», дедик. Бойлдже, Аллах олюлерни тирильтир ве тюшюнирсинъиз дие, сизге аетлерини (Пейгъамберине берген муджизелерини) косьтере.» (Бакъара суреси, 73)

Ает-и керимеде «Бир парчасынен урынъ!» денильмеси дикъкъатларыны даа чокъ чекмек ичюндир. Дикъкъат этильсе, олюнинъ тирильмеси бир такъым корюниш себеплерге багълангъан, яни кесильген айваннынъ этининъ тиюви шарт къошулгъандыр.

Лякин керчекте Аллах бойле корюниште себеплер ве мерасимлер олмадан да муджизелерни ярата билир.

Ниает айваннынъ тилини олюге токъундургъанларында олю, къанлар ичинде турды. Керчеклерни олгъаны киби анълатты:

«Мени филан ве филан эмдже огъулларым ольдюрди.» деп адларыны да бильдиргенден сонъ текрар ольди.

Бу ишни япкъан эки яшкъа аман къысас япылды. Бу адиседен алынаджакъ базы ибрет ве дерслер булардыр:

Аллахнынъ эмири ильк кельгенде Исраиль огъуллары, эр анги бир сыгъырны сойса эдилер, эмир ерине кетирильген оладжакъ эди. Лякин усть-устьке сорагъанлары суаллер иле бу ишни япмагъа истемеген вазиетине тюштилер. Бойледже меселе агъырлашты ве эр къаршы келюв артындан сыкъынтылары да кет-кете артты. Бойле олып, къаршы кельмелери ве сынъырыны бильмейишлери себебинен Аллах оларнынъ джезаларыны арттырды. Демек ки бир мумин, Аллахнынъ ве Ресулынынъ эмирлерини бирден ерине кетирмеси керек. Чюнки бу эмирлерни кечиктирмек, озюне даа агъыр месулиетлер ве джезалар кетирир.

Керексиз суаллернинъ соралмамасы керек. Чюнки соралгъан эр суаль кишиге зияде месулиет кетирер.

Даа эвель иляхоларакъ сыгъыргъа табынгъанлары ичюн Исраиль огъулларына, сыгъырда бир улухиет (танърылыкъ сыфаты) олмагъаныны анъламалары ичюн сыгъыр Къурбан этмелери эмир этильгендир. Чюнки инсан, озюндеки инанма ихтияджы себеби иле къуллукъ дуйгъуларында базы вакъыт янъылып, иляхыны, озь яратылув ольчевлери ве анълайышы ичинде къадырма сапкъынлыгъына тюшмеси мумкюндир. Ойле исе бир инсаннынъ къыймет бергени ве севгени шейлер иле ширкке тюшме телюкеси бардыр. Буны ёкъ этменинъ ёлу исе севгенлеринден ве къыймет бергенлеринден Аллах ичюн вазгечип олмакътыр.

Исраиль огъуллары арасында джинаетчилернинъ булунамамасы себеби иле сюртюшме ве раатсызлыкъ арткъан олды. Сыгъыр кесильгенден сонъ джинаетчилернинъ тапылмасынен къабиле раатлыкъкъа къавушты. Мындан да анълашылгъаны киби, иляхий эмирлерге теслимиет ичинде итаат этмек, бир джемиетнинъ раатлыкъкъа иришмеси ичюн мытлакъ керектир.

Исраиль огъулларындан базыларынынъ юрегинде «ольгенден сонъ тирильме» хусусунда шубелер бар эди. Бу адисе иле бирликте, бу шубелер де ёкъ олды.

Къарун

Къарун, Хазрети Мусанынъ эмджеси я да эмджесининъ огълудыр. Муса -алейхисселям-гъа иман этмеден эвель Фыравуннынъ янында Исраиль огъулларынынъ бир темсильджиси эди. Идаресинде булунгъанларгъа эзиет ве зулум эте эди. Иман

эткенден сонъ озюни илим ве ибадетке берди. Тевратны, Муса -алейхисселям-'дан сонъ энъ гузель о окъуй эди.

Шейтан инсан шекилине кирип эвеллери пек фукъаре олгъан Къаруннынъ янына кельди ве онен аркъадаш олды.

Сонъ фырсатындан файдаланып бир кунь достча бир арекет иле онъа:

«Эй Къарун! Башкъаларындан кельген рызыкънен кечинеджегимизге, барып афтада бир кунь чалышайыкъ ве аркъада къалгъан алты куньде исе Раббимизге ибадет этейик.» деди.

Бу фикир, Къарунгъа келишти. Берабер шеэрге барып бир кунь чалыштылар. Бу бир куньлюк чалышмаларынынъ къаршылыгъы олгъан паранен алты кунь кечинип ибадет эттилер.

Ильк ишини япкъан шейтан бу сефер:

«Къарун бакъ! Кимсеге мухтадж олмадыкъ! Кель, бунъдан сонъ афтанынъ ярысында чалышып пара къазанайыкъ, къалгъан ярысында да ибадет этейик! Бойле олып къазангъанымыз паранынъ чокъусыны Аллах рызасы ичюн фукъарелерге дагъытма имкянымыз олур!» деди.

Артыкъ шейтангъа уйгъан Къарун, бу теклиф озюне чекиджи, гузель корюнди ве буны да къабул этти.

Шейтан, ийлесини керчеклештирмеде гъалебели олгъан эди. Бунъдан сонъ чалышма вакътыны даа да узатты:

«Чалышмагъа даа чокъ заман айырайыкъ ве даа чокъ пара къазанайыкъ. Эм ибадетлеримизге девам этер эм де бу пара иле даа чокъ фукъарени къувандырармыз!» деди.

Яваш-яваш Къаруннынъ юрегине дюнья меили ве севгиси кирмеге башлагъан эди. Муса -алейхисселям-'нынъ дуасынен онъа сыма ильми де берильген олгъан Къарун, къыскъа заманда пек бай олды. Юрегини, дюньевий арзулар ве битмеген истеклер сарды. Бунъдан сонъ бутюн гузель ве темиз табиатларыны джойды. Гъурур ве кибирининъ эсири олды. Байлыкъкъа, Хазрети Мусанынъ дуасы себебинен улашкъаныны унутты.

Ает-и керимеде буюрыла:

«Къарун, Мусанынъ къавмындан эди де, оларгъа къаршы

аддинден ашкъан эди. Биз онъа ойле хазинелер берген эдик ки, анахтарларыны кучьлю-къуветли бир топлулыкъ зор ташыр эди. Къавмы онъа бойле деген эди: Къопайма! Биль ки, Аллах къопайгъанларны севмез!» (Къасас, 76)

Юреги, дюнья севгиси иле толгъан Къарун, артыкъ Муса -алейхисселям-нынъ насиатларындан сыкъыла; тавсиелерине сабыр этип оламай эди. Харун -алейхисселям-гъа Къурбан кесме вазифеси (хибирлик) берильгенинен, юрегине ерлешкен яман дуйгъулар, кунь юзюне чыкъты. Куньджюлик ве кибир себебинден даянып оламады, опькеленди ве Муса -алейхисселям-’гъа келип:

«– Эй, Муса! Къардашынъ Харунгъа «хибирлик» бердинъ. Меним исе бойле бир шейим ёкъ! Албуки мен, Тевратны пек гузель окъуйым. Мен Харундан даа устюним, бу акъсызлыкъкъа насыл даяйырым?!» деди.

Муса -алейхисселям- онъа:

«Харунгъа бу вазифе ве макъамны мен дегиль, Аллах берди!» деди.

Лякин Къарун:

«Манъа бир алямет косьтермегендже, буны къабул этмем!» деди.

Муса -алейхисселям-, Исраиль огъулларынынъ реислерини топлады ве:

«Асаларынъызны кетиринъ! Еписини белли бир ерге къояйыкъ. Кимнинъ асасы (таягъыы) ешерсе, хибирликке о ляйыкътыр!» деди.

Асалар кетирильди, ибадет эткенлери мабедте быракъылды. Ичлеринден тек Харун -алейхисселям-’нынъ асасы ешерип япракъланды.

Бу ачыкъ муджизе нетиджесинде Муса -алейхисселям-, Къарунгъа:

«Эй, Къарун! Буны мен яптыммы?» деди.

Къарун шашты. Ишнинъ акъикъатини анълагъаны алда нефсине уйып:

«Бу, тылсымдан башкъа бир шей дегильдир!» деди. Сонъ опькели бир шекильде ондан айрылды.

Аллах, Исраиль огъулларына, урбаларына мавы шерит (лента) такъмаларыны эмир эткен эди. Къарун, бунъа да къаршы чыкъып:

«Бу, анджакъ къулларны эфендилеринден айырт этмек ичюн такъылыр!» деди ве такъмады.

Артыкъ Къаруннынъ, Муса -алейхисселям-ʼгъа нефрети яхшыджа арткъан эди. Нефсиндеки хасед атеши, ичини якъып битире эди. Халкъны озюне чекмек ичюн зияфетлер бермеге ве озь устюнлигини белиртиджи субетлер япмагъа башлады.

Бир кунь Муса -алейхисселям-, Аллахнынъ эмири керектиргени киби онынъ зекятыны эсаплап, бермесини истегенинде,

Къарун:

«Шимди малыма да мы козь тиктин? Бу параны мен къазандым!» деди.

Къарунгъа хитаб этилип шойле буюрулды: **«Аллахнынъ санъа бергенинден (Онынъ ёлунда арджалаяракъ) ахирет юртуны исте; амма дюньядан да, насибинъни унутма. Аллах санъа ихсан эткени киби, сен де (инсанларгъа) яхшылыкъ яп. Ер юзюнде бозгъунджылыкъны арзулама. Шубесиз ки, Аллах бозгъунджыларны севмез!»** (Къасас суреси, 77)

«Къарун исе: О (сервет) манъа анджакъ озюмдеки бильги саесинде берильди, деген эди. Бильмей эдими ки, Аллах, озюнден эвельки несиллерден, ондан даа кучьлю, ондан даа чокъ тарафдары олгъан кимселерни эляк эткен эди. Гунахкярлардан гунахлары соралмаз (Аллах оларнынъ эписини билир).» (Къасас суреси, 78)

«Деркен, Къарун эйбетли бир шекильде къавмынынъ къаршысына чыкъты. Дюнья аятыны арзулагъанлар: Кешке, Къарунгъа берильгеннинъ бенъзегени бизде де олса эди; догърусы, о чокъ бахтлы! дедилер.» (Къасас суреси, 79)

«Озьлерине илим берильгенлер исе, бойле дедилер: Языкълар олсун сизге! Иман этип, яхшы ишлер япкъанларгъа коре, Аллахнынъ мукяфаты даа усьтюндир. Онъа да анджакъ сабыр эткенлер къавуша билир.» (Къасас, 80)

Чиркин Ифтира

Бир кунь Къарун, Исраиль огъуллары къабилесини топлады. Муса -алейхисселям-’ны да о ерге чагъырды:

«Шимди эй, Муса! Аллахнынъ шу эмирлерини бизге бильдир. Хырсызлыкъ япкъаннынъ, зина эткеннинъ алы не олыр?

Буларны сен япсанъ сенинъ алынъ не олыр?» деди.

Хазрети Муса:

«Хырсызлыкъ япкъаннынъ эли кесилир, зина эткен реджм этилир!» деди.

Къарун текрар:

«Я буларны сен япсанъ!» деп сорады.

Муса -алейхисселям- да:

«Айныдыр!» деди.

Бунынъ узерине даа эвельден чиркин бир план азырлагъан олгъан Къарун, къалабалыкънынъ арасындан бир къадынгъа сесленди:

«Эй, къадын, кель. Муса иле япкъанынъ чиркин фиильни ве намуссызлыгъыны анълат!» деди.

Бу къоркъунч ифтира къаршысында Муса -алейхисселям-, пек опькеленди, гъазапланды. Бу сырада къадын да янларына кельген эди. Бир шейлер сёйлемек истеди, лякин тили тутулды, айтып оламады. Хазрети Муса опькенен сорады:

«Эй, къадын! Денъизни ярып ёл япкъан ве Тевратны эндирген Аллахнынъ акъкъы ичюн догъруны сёйле: Мен сени таныйым мы? Меним сеннен бир багъым бармы?»

Къадын буюк бир пешманлыкъ ичинде:

«Я Муса! Къарун манъа болджа пара берди ве санъа бу ифтираны атмам ичюн мени алдатты!» деди. Сонъ буюк бир кедер ве пешманлыкънен тевбе этти.

Бу адиседен сонъ Муса -алейхисселям- седждеге къапанды ве:

«Я Рабби! Оларнынъ джезасыны бер!» деп дуа этти.

Бу беддуадан сонъ ер ярылды. Къарун ве онъа таби олгъанлар, байлыкъларынен берабер ернинъ тюбюне кеттилер.

Аллах бойле буюра:

«Ниает, биз оны да, сарайыны да ернинъ тюбюне батырдыкъ. Артыкъ Аллахкъа къаршы озюне ярдым этеджек бир джемааты олмагъаны киби, о, озюни къорчалап, къуртара биледжек кимселерден де дегиль эди.» (Къасас, 81)

Къарунны, дюньягъа меиль этмеси ве башкъасыны куньлемеси элякъ эткендир. Затен хасетчилернинъ сонъу зиян ве зарардыр. Хасетчи инсанлар озь ярамай сонъларыны азырлагъанлары киби чевресиндеки инсанларгъа да зарарлары токъуна. Нитеким ает-и керимеде хасетчи инсанларнынъ яманлыкъларындан Аллахкъа сыгъынмамыз кереклиги бильдирильгендир:

«Де ки: Мен, яраткъаны шейлернинъ шерринден, къаранлыкъ чёккени заман гедженинъ шерринден, дугумлерге уфлеген буюджулернинъ шерринден ве хасед эткени заман хасетчининъ шерринден, агъаргъан сабахын Раббине сыгъыныр ым!» (Феляк, 1-5)

Керчектен халкъ, Къарун ве онъа таби олгъанларнынъ элякъ олгъанларыны корьгенинен онъа гъыпта эткенлерине пешман олдылар:

«Даа дюн онынъ еринде олмакъны истегенлер: Демек ки, Аллах рызкъны, къулларындан истегенине бол бермекте, истегенине де аз. Эгер Аллах бизге лютфте булунмаса эди, бизни де ернинъ тюбюне батырыр эди. Вай! Демек ки, инкярджылар къуртулышкъа иришип олмаз экен! демеге башладылар.» (Къасас, 82)

«Иште, ахирет юрту. Биз оны ер юзюнде кибрленмекни ве бозгъунджылыкъны истемеген кимселерге берирмиз. (Энъ гузель) акъибет – такъва саиплерининъдир.» (Къасас, 83)

Къарун къыссасында, кибирли, хасетчи кимселернинъ ве ахретни унутып да дюньягъа далып алдангъанларнынъ аджы сонъу косьтериле. Бу къыссадан Уммет-и Мухаммед ичюн чыкъарыладжакъ дерслер бардыр.

Айрыджа бу къыссадаки ифтира меселеси ичюн тасаввуф кимселери бойле дей:

Муса-алейхисселям-’нынъ даа эвель иляхий вахийге даянмадан япкъан бир арекети, яни Фатунны бираз итеп ольмесине себеп олмасы, озюни видждане н пек раатсыз эткен ве гонъюль эвини

перишан эткендир. Атта бу себеп иле Аллах, догърудан догъру Муса -алейхисселям-’гъа:

«...Ве сен бирисини ольдюрдинъ де!» (Таха суреси, 40) буюргъандыр. Яни Хакъ Тааля оны: «Бизим вахиймиз, эмир ве изинимиз олмадан о къыптийни ольдюрдинъ!» деп аман-аман эсабкъа чеккендир.

Иште бу тикен, текрар-текрар Мусанынъ гонълюне батты. Аслында Хазрети Мусанынъ макъсады яман дегиль эди.

Лякин озь башына япкъан бир арекет, оны, япмагъаны бир чокъ ишнинъ ифтирасы иле къаршы-къаршыгъа быракъкъандыр.

Онынъ ичюн буюклер, сёз ве давранышларымызда эр вакъыт Къур’ан ве Суннетке келишкен арекет этмемизни, озь башымызгъа иш япма севдасындан вазгечмемизни тавсие эткенлер.

Муса -алейхисселям- ве Хызыр -алейхисселям-

Фыравун Къызыл денъизде богъулгъандан сонъраки девринде Муса -алейхисселям-, къабилесине пек икметли ве эеджанлы ваазлар бере эди. Къабилеси, онынъ илим ве марифеттеки бу теренлигине айран къалды.

Атта ичлеринден бири:

«– Эй, Аллахнынъ пейгъамбери! Ер юзюнде сенден даа алим бир кимсе бармы?» деди.

Хазрети Муса:

«– Бойле бир кимсени танымайым!» деди.

О арада озюне вахий кельди:

«Эки денъизнинъ бирлешкени ерде, озюне аит бир илим (ледунний илим) бергеним бир къулым бар. Умметининъ сечкинлеринден бири иле онъа кет!» буюрылды.

Озюне ишарет этильген киши, Хызыр -алейхисселям- эди.

Хазрети Муса:

«– Я Рабби! О кишини насыл тапарым», деп сорады.

Аллах, Хазрети Мусагъа чантасына тузлангъан олю бир балыкъ къоймасыны ве бу балыкънынъ джанланып денъизге атлагъаны ерде яни эки денъизнинъ бирлешкени ерде Хызырны

тападжагъыны бильдирди.

Муса -алейхисселям-, аркъадашы Юша бин Нун иле Хызырны тапмакъ ичюн аман ёлгъа чыкъты.

Бир риваетке коре, Юша бин Нун, отурып раатлагъанлары бир вакъытта, Муса -алейхисселям-'нынъ юкълагъан арада, балыкънынъ бирден джанланып денъизге атлагъаныны корьди. Муса -алейхисселям- уянгъанынен:

«– Айды, ёлумызгъа девам этейик, даа чокъ ёлумыз бар» деди.

«Бир заман Муса генч адамына деген эди ки: «Токътап раатланаджам; та эки денъизнинъ бирлешкен ерине къадар бараджам, яхут сенелердже юреджем.» (Кехф суреси, 60)

Мевляна, бу адисенинъ ибрет ве икмет толу тарафларыны шу шекильде ачыкълай:

«Эй, керим олгъан кимсе! Бу маневий иштиякъны, 'Келимуллах' олгъан Хазрети Мусада кор! Бакъ, келим олгъан Муса -алейхисселям- не дей:

Бу къадар макъамгъа саип олгъаным алда озюмде бир варлыкъ ис этмейим. Даа о ерлерге бармакъ ичюн рухума ярыкъ тутаджакъ Хызырны къыдырам.»

Муса -алейхисселям-'нынъ Хызырны къыдырмасы узерине къабилеси деди ки:

«Эй, Муса, сен къабилесини къалдыргъан, сенден даа ашагъы дереджедеки бир киининъ пешине тюшкенсинъ! Даа не къадар долашаджакъ, не замангъа къадар оны къыдыраджакъсынъ? Албуки къыдыргъанынъ сенде. Буны сен де билесинъ. Эй, кок къадар юксек пейгъамбер! Дюньяда даа не къадар долашаджакъсынъ?»

Муса -алейхисселям- къабилесине: «Не олур, Кунеш иле Айнынъ ёлуны кесменъиз! Мен пейгъамберлик айы олам, Хызыр исе велилик кунешидир. Насыл менден устюн пейгъамберлер бар исе, Хызыр да велилер арасында энъ усть макъамда олгъаныдыр, деди.»

Хазрети Муса девам этип:

«Мен, заманнынъ султаны олгъан бир вели иле субет этмек ичюн эки денъизнинъ бирлешкени ерге кетем. Хызырны, акъикъат ве марифетке улашмам ичюн весиле къыладжам. Онъа къавушмакъ ичюн де, узун вакъыт сеферде оладжам.

Муса -алейхисселям- ве Юша бин Нун;

«Эр экиси эки денъизнинъ бирлешкен ерине баргъанынен, балыкъларыны унуттылар. Балыкъ денъизде бир ёл тутып кеткен эди.» (Кехф суреси, 61)

Аслында Юша бин Нун, балыкънынъ джанланып денъизге атлагъаныны корьген эди. Лякин буны Хазрети Мусагъа айтманы унутты. Берабер ёлгъа девам эттилер. Узун бир вакъыт кеткенден сонъ ниает бир терекнинъ астында отурдылар.

«(Расткелишюв ерлерини) кечип кеткенлеринде, Муса генч адамына: Къушлукъ емегимизни кетир бизге. Акъикъатен, шу ёлджулыгъымыз себебинден, башымызгъа (эппейи) сыкъынты кельди, деди.» (Кехф суреси, 62)

Юша бин Нун, эмен хатырлады ве:

«Эйвах ! Мен оларны балыкънынъ денъизге атлагъаны ерде унуттым!» деди.

«(Генч адам:) Корьдинъми! деди, къаягъа сыгъынгъан вакътымызда, балыкъны унуттым. Оны хатырлавумны манъа шейтандан башкъасы унуттырмады. О шашыладжакъ бир шекильде денъизде ёлуны тутып кеткен эди.» (Кехф суреси, 63)

«Муса: Иште, къыдыргъанымыз о эди, деди. Аман излерине кери къайттылар.» (Кехф суреси, 64)

«Деркен, къулларымыздан бир къул таптылар ки, онъа къатымыздан бир рахмет (вахий ве пейгъамберлик) берген, кене онъа, тарафымыздан бир илим огреткен эдик.» (Кехф суреси, 65)

Мында анълатылгъан илим ледунний илимдир. Ледунний илим, тасаввуф ёлунда маневий тасиль сонъуджында эришильген Хакъ бергиси (вехби) бир илимдир. Бу илим, къальби аятнен багълы олгъанындан анджакъ нефсин тербие ве юрекнинъ темизленмеси иле эльде этилир. Корюниште олгъаны киби бильги иле эльде этилемеген бу илим, ихсан дуйгъусына иришкен бир къысым Хакъ достларына берильгендир. Лякин бу илимде кишининъ, истидат ве къабилиети нисбетинде месулиети де бар. Къул, озь селямети ичюн бу истидадыны келиштирмеге меджбурдыр. Нитеким Хызыр -алейхисселям- ичюн, Аллах:

«Кене онъа, тарафымыздан бир илим огреткен эдик!» буюрмакътадыр. (Кехф суреси, 65)

Кене Бакъара суресинде Аллах Тааля:

«Аллахтан къоркъунъ. Аллах сизге керекли шейни огрете. Аллах эр шейни бильмекте.» (Бакъара суреси, 282)

Муса -алейхисселям-, озюне вахий иле ишарет этильген кишини ниает бир къаянынъ устюнде елегине орангъан оларакъ тапты ве онъа селям берди:

«– Мен Мусам!» деди.

Хызыр джевап берип:

«– Демек ки, Исраиль огъулларынынъ пейгъамбери Муса сенсинъ!» деди.

Муса -алейхисселям-:

«– Аллах манъа, инсанларнынъ энъ алими оларакъ бильдиргени киши сенсинъми?» деп сорады.

Хызыр джевабен:

«– Я Муса! Аллах манъа бир илим бергендир, о сенде ёкъ. Санъа бир илим бергендир, о да менде ёкъ.» деди. (Бк. Бухари, Тефсир, 18/2, 3, 4; Энбия, 27; Муслим, Федаил, 170)

Муса -алейхисселям-, Хызыр -алейхисселям-’гъа бу илимни огренме истегини бильдирди. Бойледже о, корюниште акъылнен анълашылмасы мумкюн олмагъан, кишиге аджайип корюнген базы адиселернинъ икметини Хызырдан огренеджек эди.

«Муса онъа: Санъа огретильгенден манъа акъикъатны тапывума ярдым этеджек бир бильги огретювинъ ичюн, санъа табий олайыммы? деди.» (Кехф суреси, 66)

Хызыр -алейхисселям-:

«Деди ки: Догърусы, сен меннен бераберликке сабыр эталмазсынъ.» (Кехф суреси, 67)

«(Ич юзюни) къаврап олалмагъан бир бильгиге насыл сабыр этерсинъ?» деди. (Кехф суреси, 68)

Бу сёзлернен Хызыр -алейхисселям-, Хазрети Мусанынъ психологик (рухий) алы акъкъында ильк кешифни япкъан, онъа

озюни анълаткъан ола эди ки, бу анълаткъан алы сонърадан ортагъа чыкъаджакъ эди. Хазрети Мусанынъ бу адиселерден аладжакъ дерси, озь алыны бильмеси ве сабырлы олмасы эди. Яни Хызыр, Хазрети Мусагъа ал тили иле:

«Меннен бераберликке сабыр этмек, сенинъ элинден кельмез. Сен бу хусуста къабаатсызсынъ. Чюнки бу ильмнинъ мукеммеллиги, санъа даа берильмегендир.» демекте эди.

Муса -алейхисселям-:

«Муса: Иншааллах, деди, сен мени сабыр этиджи буладжакъсынъ. Сенинъ эмринъе де къаршы чыкъмам.» (Кехф суреси, 69)

Хызыр -алейхисселям- исе Мусагъа:

«(О къул:) Эгер манъа табий олсанъ, санъа о мевзуда бильги бергенге къадар, ич бир шей акъкъында менден сорама!» деди. (Кехф суреси, 70) Бу мевзуда бир-бирлеринен анълашкъан Хызыр иле Муса -алейхисселям- даа сонъ о мешур ёлджулукъкъа чыкътылар.

Къур’ан-ы Керимде бу ёлджулыкънынъ икмет ве дерслери шу шекильде анълатыла:

«Бунынъ узерине, юрдилер. Ниает, гемиге минген вакъытларында, о (Хызыр) гемини тешти. Муса: Халкъынъны богъмакъ ичюн оны тештинъми? Акъикъатен, сен (зияны) буюк бир иш яптынъ! деди.» (Кехф суреси, 71)

«(Хызыр:) Мен санъа меннен бераберликке сабыр эталмазсынъ, демедимми? деди.» (Кехф суреси, 72)

«Муса: Унуткъан шейимден себеп, мени эсапкъа чекме; ишимде манъа кучьлик чыкъарма, деди.» (Кехф суреси, 73)

«Кене юрдилер. Ниает, бир огълан балагъа расткельгенлеринде, (Хызыр) аман оны ольдюрди. Муса деди ки: Тер-темиз бир джанны, бир джан къаршылыгъы олмадан, (кимсени ольдюрмегени алда) къатль эттинъ я! Акъикъатен, сен фена бир шей яптынъ!» (Кехф суреси, 74)

«(Хызыр): Мен санъа меннен берабер (оладжакъларгъа) сабыр эталмазсынъ демедимми? деди.» (Кехф суреси, 75)

«Муса: Эгер, деди, бундан сонъ сенден бир шей сорасам,

артыкъ манъа аркъадашлыкъ япма. Акъикъатен, мен тарафымдан (илери суре биледжек) узюрнинъ сонъуна ириштинъ.» (Кехф суреси, 76)

Бу сёзю иле Хазрети Муса, артыкъ багъышланма тиледжек алы къалмагъаныны анълатмакъ истеген эди.

«Кене юрдилер. Ниает, бир кой халкъына барып, олардан ашаладжакъ шей истедилер. Анджакъ, кой халкъы оларны мусафир этювден къачынды. Деркен, о ерде йыкъыладжакъ алда олгъан бир диваргъа расткельдилер. (Хызыр) аман оны догърултты. Муса: Истесе эдинъ, эльбет бунъа къаршы бир уджрет алыр эдинъ, деди.» (Кехф суреси, 77)

«(Хызыр) бойле деди: «Иште, бу меннен сенинъ арамызнынъ айырылувыдыр. Шимди санъа сабыр эталмагъан шейлеринънинъ асылындан хабер береджем.» (Кехф суреси, 78)

«Геми бар я, о денъизде чалышкъан ёкъсул кимселернинъки эди. Оны къусурлы этмек истедим. (Чюнки) оларнынъ артында эр (сагълам) гемини эльге кечирген бир къырал бар эди.» (Кехф суреси, 79)

«Огъул балагъа кельгенде, онынъ ана-бабасы му'мин кимселер эди. Бунынъ ичюн (баланынъ) оларны адден ашув ве нанкорьликке богъмасындан къоркътыкъ.» (Кехф суреси, 80)

«(Девам этти:) «Бойледже, истедик ки, Рабблери онынъ ерине оларгъа, ондан даа темиз ве даа мерхаметлисини берсин!» (Кехф суреси, 81)

«Диваргъа кельгенде, шеэрде эки етим баланынъки эди; алтында да оларгъа аит бир хазине бар эди; бабалары исе, эйи бир кимсе эди. Раббинъ истеди ки, о эки бала кучьлю чагъларына иришсинлер ве Раббинъден бир рахмет оларакъ, хазинелерини чыкъарсынлар. Мен буны да озьлюгимден япмадым. Иште, акъкъында сабыр эталмагъан шейлеринънинъ асылы будыр.» (Кехф суреси, 82)

Демек ки, кесби (чалышып эльде этильген) илимлерде, мевзуларнынъ даа яхшы анълашылмасы ичюн истенильген суаль сорама методы, ледунний илимде кечерли дегильдир. Чюнки бу илим, юреги ильхам ёлунен эльде этильген икметлерден ибарет олгъанындан, талебенинъ шахсий истидат ве къабилиетлери ольчюсинде эльде этилир. Бунынъ ичюн, талебенинъ акъыл

фаалиетлери иле берабер нефис тербиесине даа чокъ эмиет берильмелидир. Яни нефис тербиеси иле талебенинъ юрегиндеки истидатларынынъ келиштирильмеси кереклидир.

Улю'ль-азм бир пейгъамбер олгъан Хазрети Мусанынъ, ледунний илимни тасиль этмек ичюн Хызыргъа ёлланылмасы, керчектен дикъкъат чекиджидир. Муса -алейхисселям-'нынъ ледунний ильмни, буны бильген бир кишиден тасиль этмеси, онынъ ичюн бир эксиклик, азлыкъ дегильдир. Бунъа Сулеймание Джамисининъ къурулувында чалышкъан бир мермер (мрамор) устасынен, мимарларнынъ (архитектор) шахы къабул этильген Мимар Синаннынъ алыны мисаль кетирмемиз мумкюн: Шубесиз Мимар Синаннынъ мермерни ишлеме мевзусындаки бильги ве усталыгъы, бир мермер устасы къадар дегильдир. Ама бу акъикъат, Мимар Синан ичюн бир эксиклик дегильдир. Чюнки мермерджи тек мермер ишлеме санатында беджерикли экен, мимарлыкъта къошакъсыз бир деа (гений) олгъан Мимар Синан, онынъ ребери ве къурув санатынынъ да реисидир. Иште, Хазрети Мусанынъ Хызыр къаршысындаки алы, Мимар Синаннынъ мермер устасынынъ янындаки алы кибидир.

Бу керчек бизге, Хазрети Мусанынъ эр шейни бильген бир пейгъамбер олмагъаныны ве Аллахнынъ илимлеринден базыларынынъ озюне берильмеген олгъаныны косьтере. Бу (ледунний) илим, сонърадан онъа озюнден даа ашагъы мертебеде олгъан Хызыр васытасы иле берильгендир. Бу да пейгъамберлернинъ биле иляхий илим къаршысында кучьсюзлик ичинде булунгъанларыны бильдирмектедир. Айны заманда Хазрети Муса иле Хызырнынъ саип олгъанлары бу ортакъ илим, бизлерге, «Зу'ль-дженахейн» (дюнья ве ахрет илимлерине саип олгъан) Хазрети Мухаммед Мустафа – салляллаху алейки ве селлем-нынъ къадрининъ ве макъамынынъ юджелигини косьтермекте.

Керчектен улюль-азм пейгъамберлеринъ учюнджиси олгъан Муса -алейхисселям-, «Теврат Левхалары»нда Мухаммед Мустафа салляллаху алейхи ве селлемнынъ умметининъ сыфатларыны окъугъанда, оларгъа буюк бир айранлыкънен гъыпта этип:

«Я Рабби! Мени де олардан эйле!» деп дуа эткендир. (Ибн-и Кесир, Тефсир, В. 2, с. 259)

Хызыр -алейхисселям- икяесинде башкъа бир инджелик

де къулларнынъ адиселерни ве вакъиаларны тек себеплерини билип анъладжакълары акъикъатидир. Себеплер ве корюнште олгъан факторлар ортадан джоюлгъанда, инсан акълы, аджзиет ичинде чаресизликке тюшмекте, адиселернинъ теренлигини ве икметлерини анълап оламамакъта.

Акълын, бир чокъ адиселернинъ себеплери олмаса анълап оламамасы; козьнинъ белли бир месафеден сонъ джисимлерни корип оламамасына ве къулакънынъ белли бир шиддетнинъ алтындаки сес титрешимлерини эшитип оламамасына охшар. Айны шекильде акъылнынъ адиселерни анъламасында да сынъырлар бардыр. Акъыл бу сынъырларны кечкенинен анълайышы азалыр ве кучьсюзлик ичинде къалыр.

Имам-ы Гъазали Хазретлери, узун сюрген шахсий теджрибелери нетиджесинде, иляхий сырларгъа, акъылнен улашыламаяджагъы корюшюне баргъандыр. О, физикий ве захирий алемнинъ отесиндеки иляхий сырларны анъламакъ ичюн акълын отесине, юрек бильгисинен кечменинъ меджбуриетини корьген ве анджакъ бу шекильде Аллахкъа улаша биледжегини ифаде эткендир.

Имам-ы Гъазали буюк эсери «Техафуту'ль-Фелясифе» (Философларнынъ Тутарсызлыкълары) адлы эсеринде, фельсефеджилернинъ базы фельсефий корюшлерини чюрютип, оларнынъ там манасынен ишангъанлары акъылнынъ кучьсюзлигини ортагъа къойгъандыр. Гъазали, акъикъат бильгисини къыдырма ёлунда озюнинъ кечирген басамакъларыны ве баргъаны нетиджени бойле ифаде эте:

«Акълымы о къадар кердим, кердим ки йыртыладжакъ дереджеге кельди. Бир нокътадан сонъ онынъ мытлакъ аджизлик, кучьсюзлик ичинде олгъаныны корьдим. Анъладым ки, иляхий сырларны анъламакъ ичюн, Хазрети Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем-'нынъ руханий боллукъ ве берекетине наиль олмакътан башкъа чаре ёкъ!

Хакъ Таалягъа дуа ве ялвармаларда булундым. Тюшюнджелилик, риязет ве зикир киби маневий тасиль нетиджесинде Расулюллахнынъ Руханиетине къавуштым ве акълын уюрмелеринде богъулмакътан къуртулдым.»

Акъикъатта Хызыр икяесиндеки адиселер, акъылнен анализ этильсе; корюледжектир ки гемининъ тешильмеси, саиплерине

къаршы акъсызлыкъ ве зулум кибидир. Керчекте исе фукъаренинъ тек кечим васытасы олгъан гемининъ залымлар тарафындан алынмасына маниа олмакътыр. Кене яшнынъ ольдюрильмеси корюниште бир джинает адисесидир. Ама акъикъатта, о яшнынъ салих ве салиха олгъан ана ве бабасынынъ ахирет аятларынынъ къорчаланмасыдыр.

Айны шекильде озьлерини мусафир этмеген бир койнинъ дуварны япылмасы, акъылгъа терстир; лякин бойле япылмасынынъ акъикъати исе, эки оксюзге аит олгъан эманетнинъ сакъланып къорчаланмасыдыр. Эгер о дувар йыкъылса эди, о алтынлар, балалар осип буюмеден эвель залым койлюнинъ элине кечеджек эди.

Бу адиселердеки алларнынъ сырлары анджакъ ледунний (къальби) бир илим иле ортагъа чыкъмасы мумкюн. Чюнки къадернинъ сырры, акъылнен анълашылып оламаз. Къадерни анъламакъ, инсан огълунынъ анълайыш севиесининъ узеринде бир иштир.

Бухариде бу икяе иле багълы оларакъ шойле бир хадис-и шериф анълатыла:

«Аллах Имран огълу Мусагъа рахмет этсин! Эгер сабыр этип олса эди, Хызыр, даа нидже аджайип ве айрет адиселерни онъа огретеджек эди.» (Бухари, Энбия, 27; Ахмед бин Ханбел, V, 118)

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Медйен’лилер, мемлекетлерине алыш-вериш ичюн кельген ябанджыларгъа насыл муамеле эте эдилер?

2. Шуайб -алейхисселям- омрюнинъ сонъ заманларыны къайда кечирген?

3. Медйен халкъынынъ къайсы давранышлары себеби иле, Шуайб -алейхисселям-: **«Эй, къавмым! Аллахкъа къуллыкъ этинъ, ахирет кунюне умют багъланъ, ер юзюнде бозгъунджылыкъ япаракъ, къарышыкълыкъ чыкъарманъ!»** (Анкебут, 36) дегендир?

4. Шуайб -алейхисселям-’гъа инанмагъан Медйен’лилер, не ичюн инангъанларны къоркъутувнен ёлдан чыкъармагъа чалыша эдилер?

5. Медйен халкъынынъ элякъына себеп олгъан шейлерни сырасынен анълатынъыз?

6. Семуд Къабилеси иле Медйен Къабилесининъ элякъ этюв шекильлерини къаршылаштырынъыз.

7. Улю’ль-азм олгъан пейгъамберлер къайсыларыдыр?

8. Сыпти, къыпти ве Фыравун лафызлары кимлер ичюн къулланыла?

9. Фыравун, Исраиль огъулларындан янъы догъгъан огълан балаларнынъ ольдюрильмесини не ичюн эмир эткен эди?

10. Исраиль огъулларынынъ огълан балаларыны ольдюрткен ве оларны кучьсюз быракъкъан Фыравун, Къур’ан-ы Керимде насыл анълатыла?

11. Фыравун, сыптилернинъ бутюн балаларыны ольдюргенде Муса -алейхисселям- насыл олды да Фыравуннынъ сарайына кирди ве о ерде осьти?

12. Пейгъамберлернинъ аятларына бакъкъанымызда аман-аман эр бир пейгъамбернинъ чобанлыкъ вазифеси япкъаныны коремиз. Бунынъ бир себеп ве икмети бармы?

13. Муса -алейхисселям- Тува Вадисине кельгенде аякъкъапларыны чыкъарылмасы истенильген эди. Бунынъ

икметини ачыкъланъыз.

14. Муса -алейхисселям-, къардашы Харунны озюне ярдымджы оларакъ истемесининъ себебини ачыкъланъыз.

15. Харет-и Муса ве Хазрети Харун, Фыравунгъа теблигъ ичюн кеткенлеринде, Аллах Тааля Фыравуннынъ иман этмеджегини бильгени алда **«Онъа йымшакъ сёз сёйленъ, бельки о, акълыны башына алыр я да (Аллахтан) къоркъар.»** (Таха суреси, 44) эмирини кунюмиз корюшюнен ачыкъланъыз.

16. Хазрети Мевляна, тылсымджыларнынъ мусульман олмаларыны, даа сонъра исе Фыравун тарафындан джезагъа тутулмаларыны къайсы себеплерге багъламакъта?

17. Бир омюр бою иман этмеген олгъанлары алда, Хазрети Мусанынъ муджизесинден сонъ иман этип бутюн дюньялыкъ къоркъу ве эндишелерни юреклеринден къопарып аткъан тылсымджыларнынъ рух алларыны анълатынъыз?

18. Фыравун, Къызыл денъизде ачылгъан ёлларнынъ къапанмагъа башлагъаныны корьгенинен аман иман эткенини сёйлеген. Анджакъ алимлер, бу иманнынъ кечерсиз олгъаныны бильдиргенлер. Бунынъ себеплери нелердир?

19. Бугунь Англияда Бирритисх Музейинде седжденге къапангъан бир алда сергиленген Фыравуннынъ джеседи бизге нелерни тюшюндире?

20. Хазрети Мусанынъ Тур Дагъында ораза туткъанда къырыкъ кунь къырыкъ гедже ич ач олмайып; лякин Хызыр иле ёлджулыгъы сырасында даа ярым кунь ичинде сабыры битип ач олманынъ икметлери нелер?

21. Муса -алейхисселям-'нынъ Раббини корьмек истегенинде Оны корип оламамасынынъ себеплери нелер?

22. Малынынъ зекяты истенгенинде Къарун озюни насыл косьтерди?

23. Тевратны энъ гузель анълагъаны ичюн, озюни эр кестен устюн корьген Къаруннынъ сонъу бизге нелерни анълата?

24. Улю'ль-азм бир пейгъамбер олгъан Муса -алейхисселям-'нынъ ильмини арттырмакъ ичюн ёлларгъа тюшип танымагъан бир кишининъ пешине тюшмесинден илим ёлджуларынынъ аладжагъы дерслер нелер?

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Муса -алейхисселям- …………………. . йиберильген бир пейгъамбер.

2. ………… -алейхисселям-, къардашы Муса -алейхисселям-гъа ярдымджы оларакъ вазифелендирильген.

3. Мысырнынъ ерли халкъына …………… дениле.

4. Аллах Тааля иле къонушмасы себебинен Муса -алейхисселям-гъа, …………………………. . денильген.

5. Тевратнынъ ачыкълама ве изааларыны ичине алгъан китапкъа …………… дениле.

6. Шуайб -алейхисселям-, пейгъамберлер арасында гузель ве тесирли къонушмасы ве икна этиджи хусусиети себебинен .... адынен анъылыр.

7. Шуайб -алейхисселям-нынъ .... джоймасына себеп олгъан шей .... себебинен чокъ агъламасыдыр.

8. Аллахкъа якъын олгъан къулларнынъ юреклерини .... ойле бир къаплар ки, не дюнья ниметлерине не де ахрет ниметлерине козь уджунен биле бакъмазлар.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Шуайб -алейхисселям-'нынъ **«Эй, къавмым! Сакъын манъа къаршы душманлыгъынъыз, Нух къавмынынъ я да хууд къавмынынъ, яхут Салих къавмынынъ башларына кельгенлер киби, сизге де бир мусибет кетирмесин! Лут къавмы да сизден узакъ дегильдир.»** (Худ сурени, 89) уярмасындан къайсы нетиджени чыкъарып оламаймыз?

А. Медйен халкъынынъ сой бакъымындан Лют къавмынынъ союндан кельгенини.

Б. Медйен халкъынынъ, инкяр ве исьян бакъымындан ады кечкен къабилелерге ошагъаныны.

В. Медйен халкъынынъ озьлерине энъ якъын заманда элякъ олгъан Лют Къавмынынъ алындан дерс алмасы керек олгъаныны.

Г. Акъыллы ве басиретли инсанларнынъ, башкъа инсанларнынъ башларына кельген адиселерден дерс алмалары кереклигини.

2. Шуайб -алейхисселям- иле акърабалыкъ багъы булунгъан пейгъамберлер къайсы вариантта догъру оларакъ берильген?

А. Адем -алейхисселям- ве Ибрахим -алейхисселям-

Б. Иса -алейхисселям- ве Муса -алейхисселям-

В. Салих -алейхисселям- ве Ибрахим -алейхисселям-

Г. Эйюб -алейхисселям- ве Муса -алейхисселям-

3. Шуайб -алейхисселям- «...Эгер къабиленъ олмаса, сени мытлакъа ташбораннен ольдюрирмиз. Сен бизден устюн дегильсинъ...» (Худ суреси, 91) деп мушриклерге «...Меним къабилем Аллахтан даа кучьлю ве дегерлими ки, оны (Аллахнынъ эмирлерини) артынъызгъа атып унуттынъыз. Шубесиз ки, Раббим япаяткъанларынъызны чевресини сарыджыдыр.» (Худ суреси, 92) деп джевап бермеси, мушриклернинъ насыл бир инанч ичинде олгъанларыны косьтере?

А. Аллахнынъ буюклиги ве къудрети ерине дюньялыкъ къуветлерге сайгъы косьтергенлерини.

Б. Аллахнынъ къудрети янында, яратылгъан, инсаний кучьлерге де эмиет бергенлерини.

В. Шуайб -алейхисселям-'гъа зулум этмек истегенлерини лякин, Аллахнынъ азабындан чекингенлерини.

Г. Шуайб -алейхисселям-'нынъ къабилесинден олгъанларны пек севгенлерини.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Шуайб -алейхисселям-нынъ къабилесини давет эткени гузель табиатлардан бири дегиль?

А. Ольчю ве тартыда ийле япмайып адалетни козетмелери.

Б. Бир олгъан Аллахкъа ве Онынъ пейгъамберине инанмалары.

В. Мусафирлернинъ ве ябанджыларнынъ ольдюрильмесини эмир этмеси.

Г. Хырсызлыкъ, рушвет ве айдутлыкътан узакъ турмалары.

5. Медйен къабилеси, Шуайб -алейхисселям-нынъ насиатларыны динълемек истемемесине бакъмадан

«...Ойле исе, сен йымшакъ табиатлы ве чокъ акъыллысынъ!» (Худ суреси, 87) дей эди. Бу вазиет оларнынъ насыл бир анълайыш ичинде олгъанларыны косьтере?

А. Инанмагъан корюнмелерине бакъмайып, ичтен-ичке иман эткен олгъанларыны.

Б. Шуайб -алейхисселям-нынъ кетиргени инанджыны ве ичтимаий принциплерни къабул этмек истемемелерине бакъмадан, онынъ шахсиетине айранлыкъ дуйгъанларыны.

В. Шуайб -алейхисселям-ны севмегенлери алда онъа лютуфкярлыкъ эткенлерини.

Г. Шуайб -алейхисселям-нынъ кетиргени инанджыны ве ичтимаий тертип ве низамны гонъюльден къабул эткенлерини.

6. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Эйкеллилерге йиберильген азаптан эвель мейдангъа кельген ишаретлерден бири дегиль?

А. Сыджакъ еллернинъ эсмеси.

Б. Мавы тюсте чибинлернинъ пейда олмасы.

В. Аванынъ сыджакълыгъынынъ пек артмасы.

Г. Кок юзюни бутюнлей къара булутларнынъ къапламасы.

7. Шуайб алейхисселям-, **«Эгер къабиленъ кучьлю олмаса эди сени ольдюрир эдик» деп къабилесине «Эй, къавмым, деди, сизге коре, меним къабилем Аллахтан даа кучьлю ве дегерлими ки, оны (Аллахнынъ эмирлерини) артынъызгъа атып унуттынъыз. Шубесиз ки, Раббим япаяткъанларынъызны чевресини сарыджыдыр.»** (Худ суреси, 92) деген эди. Бу ифадеден къайсы нетиджени чыкъарып оламаймыз?

А. Шуайб -алейхисселям-'нынъ къабилесине дегиль тамамынен Раббине ишангъаныны.

Б. Медйен къабилесининъ, Шуайб -алейхисселям-'гъа зарар бермек истегенлерини, лякин онынъ къабилесинден чекингенлерини.

В. Медйен халкъынынъ Аллахнынъ кучю ве къудретини ич

саймагъаныны.

Г. Шуайб -алейхисселям-'нынъ, къабилесининъ элякъыны истегенини.

8. Ашагъыдакилерден къайсы бири Эйкеллилернинъ яман хусусиетлеринден бири дегиль?

А. Иман этмелери къаршылыгъында, пейгъамберлеринден айлыкъ истемелери.

Б. Пейгъамберлерини яланламалары ве онъа зулум этмелери.

В. Аллахкъа исьян этмелери ве тевхид инанджындан айрылмалары.

Г. Тиджаретте ве алыш-вериште ийле япмалары.

9. Ашагъыдакилерден къайсы бири Исраиль огъулларыны Мысырдан кочьмеге зорлагъан себеплерден бири дегильдир?

А. Фыравуннынъ ве Къыптилернинъ баскъы ве зулумларына огърамалары.

Б. Мысыр халкъынынъ козюнде бар олгъан урьметлерини ве ичтимаий акъларыны джоймалары.

В. Къыптилернинъ, сайысынынъ артмасындан раатсызланып сыптилерге эзиет, зулум ве ишкенджелерини арттырмалары.

Г. Фыравуннынъ, Исраиль огъулларыны Мысырнынъ ичинде барындырмакъ истемемеси ве оларны къувмасы.

10. Еудийлернинъ диний къайнакъларында сырадан инсанларгъа биле иснад этилип оламайджакъ юз къызартыджы ве чиркин фииллернинъ пейгъамберлерге иснат этильмеси ве оларнынъ бунъа инанмалары нени косьтерир?

А. Еудий дин къайнакъларында берильген бильгилернинъ пек акъылгъа уйгъун ве мантыкълы олгъаныны.

Б. Еудийликнинъ аятнынъ керчеклерини олгъаны киби корьмектен четте олгъаныны.

В. Озь нефсаний истеклерини ве маскъаралыкъларыны

пейгъамберлерине де иснат эткенлерини.

Г. Пейгъамбер инанышларынынъ пек саде ве тутарлы олгъаныны.

11. Янъы догъгъан ич бир баланы сагъ къалдырмагъан Фыравуннынъ, Мусаны озь элинен сарайында буютмесинден бир чокъ дерслер чыкъармакъ мумкюн. Ашагъыдакилерден къайсы бири булардан бири оламаз?

А. Аллах Тааля пейгъамбер олмасыны истегени бутюн къулларыны, балалыкъ яшларындан башлап агъыр имтианларгъа таби туткъандыр.

Б. Аллах Тааля бир ишни такъдир эткен исе, къулларнынъ джуз'и ирадесининъ бунынъ терс тарафында олмасынынъ бир укюми ёкъ. Бу себептен акъикъий иман саиплери яратылгъанларнынъ шерринден, яманлыкъларындан къоркъу дуймазлар.

В. Аллах, бир къулуны къорчаламакъ истесе онъа ич кимсе зарар берип оламаз. Керчектен Фыравуннынъ зулум ве ишкенджелери къаршысында Муса энъ ишаныльр ер олгъан сарайда оськен.

Г. Эр алда озюне сыгъыныладжакъ олгъан бир тек варлыкъ Аллахтыр. О, озюне сыгъынгъанларны мытлакъа селяметке улаштырар.

12. Хазрети Муса Фыравуннынъ сарайында буюмесине бакъмадан оларнынъ инанчларына ве ахлякъ анълайышына коре дегиль де тевхид инанджы ве гузель ахлякъ узьре тербиеленген. Бу адисе инсан тербиесинде къайсы акъикъатны ифаде эте?

А. Бир ана ве бабанынъ балаларыны хайырлы я да хайырсыз бир эвлят оларакъ буютмелери, тамамынен озь истеклерине багълыдыр.

Б. Аллах Тааля бутюн пейгъамберлерининъ инанч ве ахлякъ эгитимини, иман этмеген къуллары васытасынен яптырар.

В. Аллах Тааля, ресуль оларакъ сайлагъаны кимселерни Раббани бир тербиеге таби тутар ве оларны хусусий оларакъ къорчалар.

Г. Бир баланынъ тасилинде, догъру инанч ве гузель ахлякъ орьнеклер кормесининъ ич бир тесири ёкъ.

13. **«Муакъкъакъ ки, мен, эбет мен сенинъ Раббинъим! Аман папучларынъны чыкъар! Чюнки, сен мукъаддес вадий Туваадасынъ!»** (Таха суреси, 12) аетинде «папучларынъны чыкъар» эмирине берильген ишари маналарны тюшюнгенимизде, ашагъыдаки ифаделерден къайсы бири янълыш?

А. Юрегинъни, дюнья ве ахирет иле багълы мешгъулиетлерден темизле.

Б. Вахийге сарылып инсаний васыфлардан тамамынен темизлен ве мелекут (рухлар) алемине юджель.

В. Сен табиатынъдан ве нефсинден темизлен! Нефсинъни ве онъа багълы шейлерни тюшюнмекни къалдыр ве ойле кель!»

Г. Папучлардан ниет, дюнья ве ахиреттир.

14. Дюнья аятынынъ байлыгъыны истеп ахиретни унуткъанларнен; ахирет ниметлерини бу дюнья байлагъына терджих эткенлернинъ хусусиетлери, сырасынен къайсында догъру берильген?

А. Гъурурлы, кибирли олмакъ - Эрке олмакъ

Б. Федакяр олмакъ - Сабырлы олмакъ

В. Ачкозь олмакъ - Къанааткяр олмакъ

Г. Байларны севмек - Фукъарелерни хор корьмек

15. **«Онъа йымшакъ сёз сёйленъ. Бельки, о акъылыны башына топлар я да къоркъар.»** (Таха суреси, 44) аетинде Аллах, куфюрде адден ашкъан Фыравунгъа йымшакъ сёз ве татлы тиль къулланманы эмир эте. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу адиседен чыкъарып оладжагъымыз дерслерден бири дегиль?

А. Аллах Тааля пейгъамберлерини Фыравуннынъ яманлыкъларындан къорчаламакъ ичюн, онъа къаршы йымшакъ услюп къулланмаларыны тавсие эткен.

Б. Динълейджимизнинъ вазиети инанч ве ахлякъ бакъымындан не олса олсун, онъа йымшакъ бир услюп ве гузель сёзлернен хитап этмек керек.

В. Йымшакъ сёз, татлы тиль ве догъру бир услюп инсанларнынъ

фикир ве инанчларыны денъиштирмеде пек тесирли олыр.

Г. Фыравунгъа эгер къаба бир услюпнен кетильсе эди бу, онынъ инкяр ве зулмынынъ даа да артмасына себеп олур эди.

16. Бугуньки Еудийликнен, Ислямиетнинъ пейгъамберлик анълайышы къаршылаштырылгъанында, пейгъамберлернинъ сыфатларындан къайсы бири эр эки динде де бар?

А. Эманет

Б. Фетанет

В. Исмет

Г. Теблигъ

17. Къыскъа бир вакъыт эвель иман этмелерине бакъмайып, иман эткенден сонъ ич бир дюньевий къоркъу ве къайгъысы къалмагъан тылсымджыларнынъ яшагъан психологик вазиети ашагъыдакилерден къайсы биринде янълыш берильген?

А. Аллахкъа къавий бир иман иле багълангъанлары ичюн, юреклеринде шубеден из къалмагъан эди.

Б. Иманнынъ леззетини дадыны алып ондаки иляхий сырларны анълагъан эдилер.

В. Аллахкъа иман этмелери себеби иле артыкъ Фыравуннынъ озьлерине ич бир зарар берип оламайджагъыны тюшюне эдилер.

Г. Аллах къоркъусы ве умюти иле толгъан юреклеринде эвельден бар олгъан бутюн къоркъуларнынъ ерини там бир ишанч толгъан эди.

18. Муса -алейхисселям-нынъ Хызырдан бильмек истеген илимни огренгенде ве илим огренген эр бир кимсенинъ де энъ чокъ талап этильген табиат чизгиси ашагъыдакилерден къайсы биридир?

А. Акъыллы олмакъ

Б. Себатлы олмакъ

В. Гъурбетте яшамакъ

Г. Сабырлы олмакъ

19. **«Ер юзюнде кибирленерек юрьме. Чюнки, сен (агъырлыкъ ве азаметинънен) не ерни яра билир не де дагъларнен буюклик ярышына кире билирсинъ!»** (Исра суреси, 37) аетинде Аллах Тааля, кибирли олманынъ инсангъа ярашмагъаныны даа яхшы анъламамыз ичюн къайсы керчекке дикъкъат чеккен?

А. Эт ве кемиктен олгъан инсан беденининъ саде бир топракъ я да къая парчасынен биле бой ольчюшмекте аджиз ве кучьсюз къалгъаныны.

Б. Ер юзюнинъ ве дагъларнынъ къыйметининъ инсандан даа зияде олгъаныны.

В. Инсаннынъ рух къувети беден къуветинден даа чокъ олгъаныны.

Г. Инсаннынъ дагъларны кечип оладжакъ ве ерлерни тешип оладжакъ ич бир кучь ве къабилиетке саип олмагъаныны.

20. Ашагъыдакилерден къайсы бири еудийлерге йиберильген белялардан бири дегиль?

А. Чегертки ве бакъа сюрюлернинъ уджюмларына огърамалары.

Б. Селлернен берабер туфаннынъ кельмеси.

В. Нил озеннинъ ве ичме сувларынынъ къызыл къан алына кельмеси.

Г. Гюнахлары себеби иле юзьлерининъ къап-къара олмасы.

21. Фыравуннынъ богъулмадан эвель иман эткенини сёйлемеси озюни къуртармагъа етмеген ве джеседи бозулмадан кунюмизге къадар кельгендир. Ашагъыдакилерден къайсы бири мындан чыкъарып оладжагъымыз бир нетидже оламаз?

А. Фыравун иман эткен эди, лякин ич ибадет этмегени ичюн иманы къуртарып оламагъан, къуру бир иман иле дюньядан кеткен.

Б. Фыравуннынъ иманы къоркъу ве умютсизлик алында керчеклешкени ичюн бу къабул этильген бир иман дегиль.

В. Фыравун бунъдан эвель де бир чокъ белягъа тутулгъанында иман этеджегини сёйлеген, лякин белялар кечкенинен эп вазгечкен эди. Бу вазиет онынъ сонъ нефесте имансыз кетип оладжагъынынъ

ишарети оларакъ анълатылмасы мумкюн.

Г. Аллах Тааля Фыравуннынъ джеседини бозулмадан бу куньге къадар сакъламасынен, оны къыяметке къадар джанлы бир ибрет манзарасы оларакъ инсанлыкъкъа косьтергендир.

22. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Муса -алейхисселям-гъа эндирильген Тевратнынъ бозулып денъиштирильмесинде роль ойнагъан хусисиетлерден бири дегиль?

А. Ильк заманларда Тевратнынъ тек нусха алында сакъланылмасы.

Б. Исраиль огъулларынынъ узун йыллар Бабиль эсирлигинде яшагъанларында тек Теврат нусхасынынъ джоюлмасы.

В. Исраиль огъулларынынъ чокъусы Тевраттаки сёзлерининъ ерлерини денъиштирмесинен мукъаддес китапларына къаршы хыянетлик этмелери.

Г. Тевратнынъ ичинде бир-бирине терс бильгилернинъ олмасы.

23. Муса -алейхисселям-'нынъ, Хызыр иле ёлджулугъында къаршылашкъаны адиселерде кельген себеп-нетидже багъынынъ олмагъаныны; адиселернинъ корюниште олып биткен тарафларынынъ артында гизли-сакълы икметлер ташыгъаныны коремиз. Бутюн буларнынъ акъыл ве билим ёлу иле анълашылып оламамасы; анджакъ юрек дуймасы ве ильхам ёлу иле огренильмеси, бу илимни эльде этмек истеген кишилернинъ базы хусусиетлерге саип олмасыны керекли къылар. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу хусусиетлерден бири дегиль?

А. Нефсини тербиелемек ве юрегини темизлемек.

Б. Захири илимлерде белли бир севиеге улашмакъ.

В. Такъва саиби олмакъ ве бильгенлери иле амель этмек.

Г. Аллахнынъ эмирлерине итаат этмек ве гонълюни Онъа багъламакъ.

ДАВУД -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Давуд -алейхисселям-нынъ сою, Хазрети Якъубнынъ огълу Яхудагъа даяна. О, Къудуста догъгъан, тахминен 100 яшларында вефат эткен. Онъа пейгъамберликнен берабер укюмдарлыкъ да берильген.

Тарихчылар онынъ укюмдарлыкъ деврининъ миляттан эвель 1015 иле 975 йыллары арасында олгъанына тахмин этелер.

Давуд -алейхисселям-нынъ ады Къур'ан-ы Керимде 16 ерде кече. Онъа ибраний тилинде «Зебур» деп билинген мукъаддес китап эндирильген.

Талут, Джалут ве Табут

Муса -алейхисселям-дан сонъра Исраиль огъулларына ёлланылгъан пейгъамберлер Теврат иле амель эте эдилер.

Еудийлер озьлерине ёлланылгъан ве оларны догъру ёлгъа чагъыргъан пейгъамбер аятта экен, онъа таби ола эдилер.

Анджакъ, пейгъамбернинъ вефатындан сонъ башкъа пейгъамбер кельгендже девам эткен къыскъа заман ичинде текрар эски сапкъынлыкъларына къайта эдилер. Оларгъа кельген иляхий эмирлерни бозып, озь истеклерине коре изаатлай эдилер. Бу себептен янъы пейгъамбер келишинен тюзельген еудийлер о пейгъамбернинъ вефатындан сонъра ильк фырсатта текрар фесаткъа мейиль эте эдилер.

О заманлар Мысыр ве Шам арасында Амалика къабилеси яшай эди. Оларнынъ Джалут адында чокъ кучьлю ве къудретли реислери бар эди. Аллах, Джалутны Исраиль огъулларынынъ башына мусаллат этти. Джалут Исраиль огъулларыны магълюп этип, оларнынъ балларыны ве къадынларыны эсирликке алды.

Муса -алейхисселям- заманындан берли мукъаддес эманетлернинъ къорчалангъаны къыйметли бир сандыкъ бар эди.

Къур'ан-ы Керимде бу сандыкъкъа «Табут» айтыла. Бу сандыкъ Джалутнынъ элине кечкен эди. Джалут да Исраиль огъулларына акъарет этмек ичюн маневий дегери олгъан сандыкъны писликке атты.

Бу вазиет Исраиль огъулларынынъ раатлыгъыны эйидже къачыргъан эди. Табутнынъ эллеринден чыкъмасына чокъ кедерленген эдилер.

Артыкъ, бутюн тюшюндже ве гъаелери Табутны текрар эльге кечирмек олды.

О сырада Ишмоил адында бир пейгъамбер бар эди. Еудийлер ондан оларны къуртараджак бир укюмдар истедилер. Ишмоил -алейхисселям- да дуа ве ниязда булунды. Хакъ Тааля онъа Талут адында бир кимсенинъ мелик оларакъ тайин этильмесини вахий этти. Лякин еудийлерден бир къысмы Талутнынъ укюмдар олмасыны истемейип, бу ишке къаршы чыкътылар:

«О, укюмдар союндан дегильдир!» – дедилер.

Чюнки о замангъа къадар Исраиль огъулларына кельген пейгъамберлер Якъубнынъ огълу Лавининъ, укюмдарлар исе, Якъубнынъ Яхуда адлы огълунынъ союндан келе эдилер. Талут исе, бу эки сойдан да дегиль эди. Ает-и керимеде бу хусус бойле анълатыла:

«Мусадан сонъ, Исраиль огъулларындан илери кельген кимселерни корьмединъми? Озьлерине ёлланылгъан бир пейгъамберге: «Бизге бир укюмдар ёлла ки, (онынъ командирлигинде) Аллах ёлунда дженклешейик», деген эдилер. «Я сизге дженк язылыр да дженклешмесенъиз?», деди. «Юртларымыздан чыкъарылгъан, балаларымыздан узакълаштырылгъан алымызда, Аллах ёлунда не ичюн дженклешмейик?», дедилер. Озьлерине дженк язылгъанынен, араларындан пек азындан гъайры, кери дёнюп къачтылар. Аллах залымларны яхшы билир.» (Бакъара суреси, 246)

«Пейгъамберлери оларгъа: «Билинъ ки, Аллах Талутны сизге укюмдар оларакъ ёллады», деди. Бунынъ узерине: «Биз укюмдарлыкъкъа даа ляйыкъ олгъанымыз алда, озюне сервет ве зенгинлик джеэтинден кениш имкянлар берильмеген экен, о бизге насыл укюмдар олур?» дедилер. «Аллах сизинъ узеринъизге оны сечти, илимде ве беденде онъа устюнлик берди. Аллах мулькюни истегенине берир. Аллах эр шейни къушатыджы ве

эр шейни билиджидир», деди.» (Бакъара суреси, 247).

Исраиль огъулларынынъ юксек табакъалы инсанларгъа коре икътидар, сервет ве сермае саиплерининъ олмалы. Албуки, бу фикир джемиетнинъ менфаатине ве адалетке терстир. Амма икътидаргъа, зенгинлернинъ дегиль, салахиетли олгъан кимселернинъ кечмеси керек. Икътидаргъа кечеджек кишининъ бунъа ляйыкъ олып-олмагъанынынъ белирленмесинде исе, кишининъ маневий кучю, бильгиси, теджрибесинен берабер къувет ве джесаретине бакъыла. Талутнынъ укюмдарлыгъына итираз эткен Исраиль огъуллары бу сефер:

«Эгер о, керчектен укюмдар исе, бизге бир делиль кетирсин!» дедилер.

Пейгъамберлери оларгъа: «Онынъ укюмдарлыгъынынъ алямети Табутнынъ сизге келювидир. Мелеклер ташыгъан о Табутнынъ ичинде Раббинъизден сизге бир ферахлыкъ ве сюкюнет, Муса ве Харун ханеданларынынъ быракъкъанларындан бир къалымты бар. Эгер инангъан кимселер исенъиз, сиз ичюн бунда шубесиз, бир алямет бар», деди. (Бакъара суреси, 248)

Табутнынъ эвель Адем -алейхисселям-гъа ёлланылгъаны, ондан Шит -алейхисселям-гъа кечкени, сонъра сыранен Ибрахим -алейхисселям-, Якъуб -алейхисселям- ве Муса -алейхисселям-нынъ элине еткенине даир риваетлер бар.

Муса -алейхисселям- исе Теврат левхаларыны ве базы дегерли эманетлерни бу табут денильген сандыкънынъ ичине койгъан эди. Бу Табутны сефер сырасында аскерлернинъ огюнде ташый эдилер. Бойледже аскерлернинъ кейфи юкселир, кучьлери ве маневиятлары арта эди.

Ниает, Аллах Тааля, Табутны мелеклер вастасынен Талутнынъ эвининъ огюне къойдырды. Исраиль огъуллары буны корьгенинен ферахлап Талутнынъ укюмдарлыгъыны къабул эттилер.

Имтиан

Талут, укюмдар олгъан сонъ ордуны низамгъа кетирди. Бир муддет сонъ да кърал Джалутнынъ узерине кетти.

Мевсимнинъ сыджакъ олмасы себебинен аскерлернинъ сувгъа чокъ ихтияджы бар эди. Лякин Аллах Тааля оларны бу вазиетнен

имтиан этмек истеди ве Ишмоил -алейхисселям-гъа вахий ёллады. Кельген хаберни алгъан Талут аскерлерине:

«Аллах сизни сув иле имтиан этеджек. Ким тойгъаны къадар сувдан ичсе, меним аскерим дегильдир!» деди.

Кельген эмирде аскерлерге анджакъ бир авуч сув ичмеге изин берильди. Ибн-и Аббаскъа коре бу нехир Шериа деп адландырылгъан Урдун Нехридир. (Ибн-и Кесир, Кысасул-Энбия, с. 511)

Ниает Талут ве аскерлери, бахс этильген ырмакънынъ кенарына кельдилер. Орду 80 бинъ киши эди. Бунынъ 76 бини эмирге уймайып, тойгъаны къадар сув ички. Анджакъ дёрт бинъ киши эмирге итаат этти. Булардан да чокъусы сонърадан сайыларынынъ аз олгъаныны тюшюнип кери къайтты. Кериде 313 киши къалды. Дикъкъат этильсе, бу сайы Бедирде дженклешкен мусульманларнынъ сайысы къадардыр. Бера -радыяллаху анхтан:

«Биз, Мухаммеднинъ асхабы оларакъ бойле лаф эте эдик: Бедирде олгъанларнынъ сайысы, Талутнен берабер (Филистин) озен(нини) кечкен мумин аскерлерининъ сайысы киби, 313 эди.» (Бухарий, Мегази 6) Бир авучтан чокъ сув ичкенлернинъ сувсузлыкълары даа да артты; дудакълары къуруды. Алсыз къалдылар ве перишан олдылар. Эмирни динълегенлернинъ исе, иманлары къуветленди, джесарет ве кучьлери артты.

Ает-и керимеде бойле буюрыла:

«Талут аскерлернен берабер (Къудустен джихад ичюн) айрылгъанынен: «Билинъиз ки, Аллах сизни бир ирмакънен имтиан этеджек. Ким ондан ичсе, менден дегиль. Элинен бир авуч ичкен истисна, ким ондан ичмесе мендендир», деди. Араларындан, пек азы истисна, эписи ирмакътан ичтилер. Талут ве иман эткенлер берабер ирмакъны кечкенлеринен: «Бугунь бизим Джалуткъа ве аскерлерине къаршы къояджакъ ич кучюмиз ёкъ», дедилер. Аллахнынъ узурына бараджакъларына инангъанлар: «Нидже аз сайыда бир бирлик, Аллахнынъ изнинен, чокъ сайыдаки бирликни енъген. Аллах сабыр эткенлернен берабердир», дедилер. (Бакъара суреси, 249)

Бу ает-и керимеде аскерий низамгъа дикъкъат чекиле. Бир ордунынъ мувафакъиетли олмасы, эр шейден эвель

командирнинъ эмирлерине там уймакънен мумкюн олур. Дженкте гъалип кельмек, аскерлернинъ сайысына дегиль, дженклешмекте акълы себеплерге даянмагъа, джихад эткенлернинъ иманына ве маневиятына багълыдыр. Зафер таджы, сайыджа чокъ олгъан ордуларнынъ дегиль, маневий кучю юксек олгъан ордуларнынъ башына такъылыр. Бунынъ якъын тарихтеки энъ гузель мисали Чанакъкъале заферидир.

Хазрети Давуд ве зафер

Талутнынъ ордусында 18 яшында бир генч бар эди. Ады Давуд эди. Муфессир Бейдавиге коре; Давуд -алейхисселям- ве он учь къардашы, бабаларынен берабер Талутнынъ ордусына къатылгъан эди.

Давуд -алейхисселям- къой отлата эди. Сапан атмакъта уста эди. Чокъ джесюр эди. Бабасына:

– «Бутюн дагълар ташлар меннен тесбих эте!» айта эди.

Бабасы да онъа:

– «Эй, Давуд, санъа мужделер олсун!» айта эди.

Давуд -алейхисселям-нынъ сеси, чокъ гурь ве гузель эди. Бунынъ ичюн оны Талутнынъ къаршысына чыкъардылар. Талут да, онъа бир субет аркъадашы оларакъ оны янына алды. Давуд -алейхисселям-, Талутнынъ Амалика къабилесине къаршы азырлагъан ордугъа къатылды. Талут:

Ким Джалутны ольдюрсе, онъа къызымны береджем!- деди.

«(Талутнынъ ордусы) Джалут ве аскерлеринен дженкке тутушкъанларында: «Эй, Раббимиз! Узеримизге сабыр ягъдыр. Бизге джесарет бер ки, тутушайыкъ. Кяфир къавымгъа къаршы бизге ярдым эт», дедилер.» (Бакъара суреси, 250).

Бу ает-и керимеден, Аллахнынъ ризасыны къазанмакъ ичюн душманнен дженклешмеге кеткен кимселернинъ, учь муим хусусиетке саип олмасы кереклигини анълаймыз. Булар къыйынлыкъларгъа къаршы сабыр этмек, джесарет ве себатыны джоймамакъ, бир де иляхий ярдымын келеджегинден умют кесмемек.

Аллах пейгъамбер Ишмоил -алейхисселям-гъа Джалутны Давуд ольдюреджегини бильдирди. Бунынъ ичюн о дженкке

кеткенде, бераберинде Давудны да кетирди.

Эки орду къаршылашкъанда, Джалут, къаршысына чыкъабиледжек джесюр бир киши истеди. Бу сесленювге, Давуд -алейхисселям- чыкъты. Эр кес бунъа шашыргъан эди. Чюнки Джалут, Хазрети Давудкъа коре ири япылы ве чокъ кучьлю эди. Джалут Давудны кичик корьди:

– «Эй, алчакъ, сен кельдинъми? Не ичюн кельдинъ?» деп сорады. Давуд:

– «Сеннен дженклешмеге кельдим!» дегенде, Джалут оны мыскъыллады.

Давуд -алейхисселям-, сапаны чыкъарды. Эвельден азырлагъан ташны сапанына ерлештирип, Джалуткъа догъру фырлатты. Тез фырлагъан таш Джалутнынъ там манълайына исабет этти ве оны атындан тюшюрип ольдюрди.

Джалут, чокъ къуветли олмасынен макътангъан ири япылы бир укюмдар эди. Бу кучюне бакъмадан Давуд -алейхисселям-гъа магълюп олды.

Аллах Тааля бу адисе иле, ишлернинъ ялынъыз захири (тыш) шартларгъа багълы олмайып, акъикъатта озь ирадесинен мейдангъа кельгенини косьтергендир. Инсанларнынъ назарында къуветли корюнген зайыф, зайыф корюнген де Аллахнынъ ярдымынен къуветли олабиледжегини огреткен. Аллахны инкяр эткен залымлар не къадар къуветли корюнселер корюнсин, Аллахнынъ ирадеси керчеклешкени заман уфакъ бир баладан биле даа аджиз алгъа тюшелер. Бу адиседе Аллах Таалянынъ акъикъийлешмесини истеген башкъа икметлер де бар. Аллах Тааля, Талуттан сонъ идарени Хазрети Давуд алмасыны ве онынъ ерине де огълу Сулейман -алейхисселям-ны варис кылмайы(мирасчы къылмакъ) мурад эткен.

«Сонъунда, Аллахнынъ изнинен, оларны енъдилер. Давуд да Джалутны ольдюрди. Аллах онъа (Давуткъа) укюмдарлыкъ ве икмет берди, истеген илимлеринден онъа огретти. Эгер Аллахнынъ инсанлардан бир къысмынынъ феналыгъыны дигерлеринен къорчаламаса эди, эльбетте ер юзю алт-усьт олур эди. Лякин, Аллах бутюн инсанлыкъкъа нисбетен лютф ве керем саибидир.» (Бакъара суреси, 251).

Ает-и керимеде дюнья аятында девам этмекте олгъан иляхий

низамнынъ икметлери анълатыла. Аллах Тааля, инсанлар арасында ичтимаий мусавийлигини къурулмасыны базы бир себеплерге багълагъан. Бунынъ ичюндир инсанларынъ бир къысмы зенгин экен, бир къысмы факъыр; бир кысмы кучьлю экен, бир къысмы зайыф; бир къысмы сагълам экен, бир къысмы хаста; бир къысмы да иман эткени алда, дигер бир къысмы инкяр эткен оладжакъ ки, булар арасындаки мунасебетлер, дюнья аятынынъ низамыны ве девамыны темин этсин.

Талут заферден сонъ эльде эткен бутюн гъаниметлерни якътырды. Чюнки Муса -алейхисселям-нынъ шериатина коре душмандан алынгъан маллар якъыла эди.

Талут Къудускъа къайтты. Вазиетни Ишмоил -алейхисселям-гъа олгъаны киби анълатты. Ишмоил -алейхисселям- да Талуткъа:

– «Сен де берген сёзюнъни ерине кетир!» деди.

Бойледже, Талут къызыны Давуд -алейхисселям-нен эвлендирди.

Талутнынъ олюминден сонъра Давуд -алейхисселям- укюмдар олды. Бир муддет сонъ да онъа пейгъамберлик берильди. Бойледже о, эм салтанат, эм де нубуввет саиби ильк пейгъамбер олды. Ахлякъий фазилет ве маневий къабилиетлер бакъымындан устюн къылынды. Онъа дёрт буюк китаптан бири олгъан Зебур йиберильди:

«Раббинъ коклерде ве ерде олгъан эр кесни энъ яхшы билиджидир. Акъикъатен, биз пейгъамберлернинъ кимсини кимисинден устюн яптыкъ; Давудкъа да Зебурны бердик.» (Исра суреси, 55)

Давуд -алейхисселям- аяты боюнджа халкъына адалетнен укюм этти. Адий урбалар кийип халкънынъ арасына къарышар, оларгъа идаренинъ иджраатларындан мемнюн олып-олмагъанларыны, укюмдар акъкъында нелер тюшюнгенлерини сорай эди. Лякин бу суаллерге менфий джевап берген ве шикяетчи олгъан кимсе ёкъ эди. (Къуртуби, Тефсир, XIV, 266)

Ает-и керимеде, онынъ Аллахкъа даянгъаны ве бойледже иляхий ярдымгъа кавушып насыл мувафакъиетке еткени бойле анълатыла:

«(Ресулым!) Оларнынъ айткъанларына сабыр эт, къулымыз Давудны, о къувет саиби затны хатырла. О, эп Аллахкъа ёнелир

эди. (Сад суреси, 17)

Риваетке коре Давуд -алейхисселям-, ибадет этмеге чокъ мейилли ве истекли эди. Бир кунь ораза тутар, бир кунь ашай эди. Гедженинъ анджакъ учьте биринде юкълар, кери къалгъаныны эп ибадетнен кечире эди.

Давуд -алейхисселям- Аллах Таалягъа ибадет этмек ичюн энъ фазилетли вакъытларны араштырырды. Нитеким бир кунь Джебраиль -алейхисселям-гъа:

– «Эй, Джебраиль, ибадет этмек ичюн къайсы вакъыт даа фазилетлидир?» деп сорады. Джебраиль -алейхисселям-:

– Эй, Давуд! Аршын биле иляхий рахметтен титрегени саарь вакътындан даа фазилетлисини бильмейим, деп джевап берди. (Ахмед бин Ханбел, Зухд, с. 70)

«Догърусы, биз акъшам-саба оннен берабер тесбих эткен дагъларны, топлу алында, къушларны онынъ эмири алтына берген эдик. Эписи Онъа ёнельгендир.» (Сад суреси, 18, 19)

Аллах, Давуд -алейхисселям-гъа гурь ве гузель бир сес ихсан эткен эди. О, Зебурны окъугъанда, бутюн кийик айванлар онынъ этрафында топланыр ве оны динълей эдилер.

«Ант олсун, Давудгъа тарафымыздан бир усьтюнлик бердик. «Эй, дагълар ве къушлар! Оннен берабер тесбих этинъ», дедик. Онъа демирни йымшаттыкъ.» (Себе суреси, суреси, 10)

«Онъа, дженк сыкъынтыларынъыздан сизни къорчалавы ичюн зырх япмакъны огреттик.» (Энбия суреси, 80)

Давуд -алейхисселям- зырх япып эм аскерлерини душмангъа къаршы мухафаза эткен, эм де озь рызкъыны элининъ эмегинен къазангъандыр. Сиясий итибар саиби, бутюн малий имкянлары кениш бир пейгъамбер олмасына бакъмадан, элинъ эмегинен кечинмек ёлны сайламасы чокъ маналыдыр. Онынъ бу давранышы идареси алтындакилерге олгъаны киби озюнден сонъ келеджек несиллер ичюн де бир орьнектир. НитекимПейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем- бойле буюргъан:

«Ич кимсе асла озь къазанджындан даа хайырлы бир рызкъ ашамагъандыр. Аллахнынъ Пейгъамбери Давуд -алейхисселям-да озь элининъ эмегинден ашай эди.» (Бухарий, Бую 15; Энбия

37)

Ает-и керимелерде бойле буюрылыр:

«Кениш зырхлар яса, токъумасыны ольчюли яп. (Эй, Давуд ханеданы!) Яхшы ишлер япынъ. Шубесиз, мен япкъанларынъызны корьмектем, дие (вахий эттик).» (Себе суреси, суреси, 11).

«Эй, Давуд! Биз сени ер юзюнде халифе яптыкъ. О алда, инсанлар арасында адалетнен укюм эт. Арзу ве авеске уйма, сонъ бу сени Аллахнынъ ёлундан саптырыр. Догърусы, Аллахнынъ ёлундан сапкъанларгъа, эсап кунюни унуткъанларына къаршылыкъ, четин бир азап бардыр.» (Сад суреси, 26).

Хазрети Давуд, иляхий ярдымнен дестекленген, буюк ордуларны идаре эткен эткен эди. Онынъ бир чокъ мухафызы бар эди. Онъа пейгъамберлик ве Зебурнен берабер юксек илим де берильген эди. О, салих амель саиби ве корюшлеринде исабетли бир кимсе эди.

Айрыджа, онынъ чокъ гузель ве икметли къонушмакъ киби устюн ниметлерге саип олгъан ает-и керимеде бойле беян этильген:

«Онынъ укюмранлыгъыны къуветлендирген, онъа икмет ве гузель къонушма берген эдик.» (Сад суреси, 20).

Пейгъамбер ве укюмдар олгъан Давуд -алейхисселям-, заманыны ерли еринде къулланыр, вакътыны дёртке айыра эди:

1. Бириндживакъытта; ибадетнен мешгъуль ола эди.

2. Экинджи вакъытта; укъукъий меселелерни къараргъа багълай эди.

3. Учюнджи вакъытта; халкъкъа вааз ве насиатта булуна эди.

4. Дёртюнджи вакъытта де; шахсий ишлерини аль эте эди.

Давуд -алейхисселям-нынъ имтиан этильмеси

Давуд -алейхисселям-, бутюн пейгъамберлер киби базы имтианларгъа огърады. Онъа инсаний зайыфлыкълары ве япмасы мумкюн хаталар косьтерильген эди. О да аман тевбеге ёнельген ве Аллах оны багъышлагъан эди. Бойледже Аллах Тааля онъа эбедиетке узангъан ёлдаки телюкелерини огреткен эди.

Давуд -алейхисселям- ибадет ве зикир ичюн мабедке чекильген

заманларда авлакъкъа кетип, янына ич бир кимсени къоймай эди. Кене бойле ибадетнен мешгъуль олгъан бир сырада янына эки киши кельди. Хазрети Давуд, бу бекленмеген вазиет къаршысында теляшланды. Чюнки къапы къапалы олгъан мабедке, ич кимсенинъ кирип оладжагъыны тюшюнмеген эди.

Кельгенлерге, ибадетке айырылгъан вакъыт ичинде олгъаныны айтса да олар:

«Ибадетнинъ куню олмаз!» деген сонъ арзуларыны бойле тильге кетирдилер:

– Къоркъма! Янына бизни мухакеме этменъ ичюн кельдик. Биз, бир-биримизнинъ акъкъына теджавуз эткен эки даваджымыз. Арамызда адалетнен укюм эт! Давуд -алейхисселям-:

– О заман буюрынъ! деди.

Эки кишиден бири деди ки:

– Къардашымнынъ 99 къою, меним исе бир къоюм бар. Бунъа бакъмадан о, менде олгъан бу къойны да алмакъ истеди ве къогушмасынен мени енъди.

Давуд -алейхисселям-, адиседе бир акъсызлыкъ корип ачувланды ве башкъа давалыгъа ич бир шей сорамадан бойле деди:

– О бир къойны да алмакъ истесе, къардашынъ санъа зулум эте. Аллах Таалягъа иманы олмагъан кимселер, бойле зулум этелер. Затен эйи инсан да пек аз тапылыр, деди.

Олар да кульдилер ве кеттилер.

Давуд -алейхисселям-, укюм бермекте аджеледжи даврангъан ве къаршы тарафны ич динълемеден къарарыны берген эди.

Албуки меселенинъ бутюн тарафы я да бир къысмы, къаршы тараф динъленгенден сонъ денъишмеси мумкюн. Акълы зан этильген акъсыз, акъсыз корюнген де акълы чыкъмасы мумкюн эди. Бунынъ ичюн Давуд -алейхисселям-, эки даваджынынъ аркъасындан хата япкъаныны анълады ве бунынъ иляхий бир имтиан олгъаныны фаркъ этип аман седждеге барды, тевбе ве истигъфар этти. Аллах Тааля да оны афу этти. Бкъ. Сад, 21-25.

Пейгъамберлерни имтиан этмек ичюн олгъан бу чешит адиселер оларгъа аджизликлерини анъламалары ичюн.

Бу вазиет оларнынъ пейгъамберлигине ве исмет сыфатларына

асла зарар кетирмез. Яни пейгъамберлернинъ хаталары бир адисе олып косьтерилир ки, бизлер де айны хатагъа тюшкенимизде, насыл арекет этеджегимизни косьтермек ичюн мейдангъа кельген.

Давуд -алейхисселям-нынъ башындан кечкен бу адиседен бизге де алмакъ керек олгъанымыз муим дерслер бар.

Бунъа коре инсанлар арасында укюм береджек вазиетте олгъан я да месулиетини устюне алгъан кишилернинъ сонъ дередже хассас олмалары ве инсанлар арасында адалетли давранмалары керек.

Бир хадис-и шерифте: «*Адалетнен укюм эткенлер къыямет кунюнде Рахманынъ сагъында нурдан минберлер узеринде оладжакълар… Булар укюмлеринде, аилелерни ве месуль олгъан кимселерге адалетли даврангъанлар*» буюрыла. (Ахмед бин Ханбел, Муснед, II, 160).

Кене Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-: «Къыямет кунюнде инсанларнынъ Аллах Таалягъа энъ севимли олгъан ве Онъа энъ якъын ерде булунаджакъ олгъан адалетли идареджидир. Къыямет кунюнде инсанларнынъ Аллах Таалягъа энъ севимсиз олгъаны исе, Онъа энъ узакъ месафеде булунгъан залым идареджидир» буюргъан. (Тирмизий, Ахкам, 4; Несаий, Зекат, 77)

Асхаб-ы Себт (Джумаэртеси асхабы) адисеси

Мысыр иле Медине-и Муневвере арасында, Къызыл денъиз кенарында, Эйле къасабасында бир топлум (джемаат) яшай эди.

Оларгъа Асхаб-ы Себт ады берильди. Сайылары бинъге къадар эди. Бу джемаат, джумаэртеси куньлери тек ибадетнен мешгъуль эдилер. Чюнки о кунь, ибадеттен тыш ишлер оларгъа арам этильген эди. Ондан да башкъа, Давуд -алейхисселям-гъа авланмаджакълары акъкъында сёз берген эдилер. Лякин шейтан оларгъа весвесе берип, бойле алдатты:

«Сизге авланмакъ дегиль, авлагъанларынъызны ашамакъ ясакъ этильди!» деди.

Иляхий бир икмет ки, балыкълар джумаэртеси куньлери чокълаша, дигер куньлерде азала эди. Бу себептен шейтаннынъ фысылтысы базыларына чокъ джазибели кельди. Бу себептен Меткен халкъы арасында учь фаркълы инсанлар ортагъа чыкъты:

Бириндджи, Аллахнынъ эмирини динълемеден, балыкъ тутмагъа девам эттилер. Эм ашады, эм де саттылар.

Булар джумаэртеси куню агъ аталар, базар куню де агъыларны чеке эди.

Экинджи, джумаэртеси куню балыкъ авлама гунахына кирмейип, иляхий эмирге уймагъанларгъа къаршы бир шей айтмадылар. Халкъкъа насиат я да тенбиеде булунмай эдилер.

Учюнджи, озьлерине кельген иляхий эмирни ерине кетирдилер. Эмирге уймагъанларгъа да насиат этип, тенбиеде булуна эдилер. Бу гунахкъа къаршы сессиз къалгъанларгъа исе, сусмакънен догъру япмагъанларыны айта эдилер. Эмр-и биль-маруфта булуна эдилер.

Индемегенлер оларны тенбиелегенлерге:

«Элякъ оладжакъ къавгъа не ичюн вааз этип де озюнъизни болдуртасынъыз? Эмегинизге языкъ!» деп айта эдилер.

Эмр-и биль-маруфта булунгъанлар да:

«Биз, Аллахнынъ хузурунда месуль олмамакъ, месулиетимизни ерине кетирмеде кучюмиз еткени къадар гъайрет этмек ичюн бойле япамыз!» деп джевап бере эдилер.

Даа сонъ иляхий эмирлерге озьлери уйсалар да, дигерлерининъ гунахларыны корип, индемегенлер, асийлерге келеджек мусибетнинъ озьлерине де кельмемеси ичюн оларнен араларына бир дувар къурдылар. Куньлер кечип де диварнынъ аркъасындаки сеслер кесильгенде, бир де бакътылар ки бир геджеде гунахкярларнынъ эписи маймунгъа чевирильген!

Акърабаларынынъ янында, маймун шеклинде кедерли ве бичаре бир алда юрип турдылар. Учь кунь сонъ да эписи ольди.

Бегавинънинъ Меалимут-Тензиль адлы тефсиринде:

Озьлери авланмагъан, лякин авлангъанларгъа да бир тенбие ве насиатта булунмадан сессиз къалгъан экинджилер де дигерлеринен берабер маймунлар шеклине кельгени бильдирильмекте.

Къур’ан-ы Керимде бу хусус бойле ифаде этиле:

«Олардан денъиз ялысында булунгъан шеэр халкъынынъ вазиетини сора. Хатыранъдамы, олар джумаэртеси кунюне сайгъысызлыкъ косьтерип, адден аша эдилер. Чюнки, джума

эртеси татили япкъан куньлери балыкълар мейдангъа чыкъаракъ, сюрю-сюрю оларгъа келе эди, джумаэртеси татили япмагъан куньлеринде де, кельмей эдилер. Иште, бойледже биз, ёлдан чыкъкъанлары себепли, оларны имтиан эте эдик.» (А'раф сурeси, 163).

«Араларындан бир топлулыкъ: «Аллахнынъ эляк этеджек я да шиддетли бир шекильде азап береджек бир къавмгъа не деп огют бермектесинъиз?», деди. (Огют бергенлер) дедилер ки: Раббинъизге узюр беян этейик, деп, бир де сакъынырлар умютинен (огют бермектемиз).» (А'раф сурeси, 164).

«Олар озьлерине япылгъан тенбиени унуткъанларынен, биз де феналыкътан узакълаштыргъанларны къуртардыкъ, зулум эткенлерни де, япаяткъан феналылакъларындан отьрю, шиддетли бир азапнен якъаладыкъ.» (А'раф сурeси, 165).

«Кибирленип де, озьлерине ясакъ этильген шейлерден вазгечмегендже, оларгъа: Ашшалангъан маймунлар олунъ! дедик.» (А'раф сурeси, 166).

Аллах бу адисенинъ инсанлар ичюн бир ибрет ве насиат олгъаныны бойле бильдирмекте:

«Биз буны (маймунлашкъан инсанларны), адисени шахсен корьгенлерге ве сонъундан кельгенлерге бир ибрет дерси, муттакъийлер ичюн де, бир огют весилеси яптыкъ.» (Бакъара сурeси, 66).

Ает-и керимеде де ифаде этильгени киби Аллах Тааля, Исраиль огъулларындан яманлыкъта билип Исра сурeсир эткен асий бедбахтларны эвель маймун шеклине чевирген сонъ эляк эткен.

Бу адисе инсанларнынъ аслыны маймун олгъаны иддиасынен бир алякъасы олмагъаны киби бойле бир сачмалыкъкъа да делиль оламаз.

Хазрети Давуддан къалгъан хатыра: Савм-ы Давуд

Бир кунь ораза тутып бир кунь тутмамакъ демек олгъан «Савм-ы Давуд», Давуд -алейхисселям-дан уммет-иМухаммедке къалгъан бир ибадет хатырасы. Хазрети Давудкъа хас олгъаны ичюн бу оразанынъ адына «Савм-ы Давуд» деп адланылыр.

Албдуллах бин Амр бин Ас -радыяллаху анх-нынъ бойле дегени ривает этильген:

«Валлахи, омрюм девамында куньдюз ораза тутаджам; гедже намаз къыладжам» деп емин эткенини Небий -саллеллаху алейхи ве селлем-ге сёйлеген эдилер. Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем-:

– Бойле айткъан сенсинъми? деп сорады.

Мен де:

– Анам, бабам санъа феда олсун, я Ресуляллах! Эбет, мен айттым, дедим.

Манъа:

– Сенинъ бунъа кучюнъ етмез! Базан ораза тут, базан да аша, базан юкъла, базан да (техеджжуд) ичюн тур! Эр айда учь кунь ораза тут! Бир эйиликнинъ къаршылыгъы он мисильдир. Бу бутюн йылны оразалы кечирмек киби, буюрды.

Мен:

– Бундан даа зиядесине кучюм етер! дедим.

– О алда бир кунь ораза тут; эки кунь ифтар эт! буюрды.

– Бундан даа зиядесини япып олурым! дедим.

– Айса, бир кунь ораза тут, бир кунь тутма! Бу, Давуд -алейхисселям-нынъ оразасыдыр! Ве оразаларнынъ энъ мутедилидир! буюрды.

Мен:

– Бундан зиядесине де кучюм етер! дедим.

– Бундан даа зиядеси олмаз! буюрды.» (Бухарий, Савм, 55, 56, 57; Техеджджут 7, Муслим, Сыям, 181-193).

Давуд -алейхисселям-нынъ вефаты

Ресулуллах -салляллаху алейхи ве селлем- бойле буюргъан: «*Давуд -алейхисселям- дин хусусунда чокъ хассас ве пек намусылы бириси эди. Эвден чыкъкъанда къапыны гузельдже къапата эди.*

О, къайтып кельгендже де, кимсе анда кирмей эди. Давуд -алейхисселям-, бир кунь кене эвден чыкъты, къапыны

къапатты… Кери къайткъанда, эвнинъ ортасында тургъан бир адамны корьди. Онъа сен кимсинъ деп сорады. О: «Мен ойле бир кимсем ки, къыраллардан къоркъмам ве маниалар манъа кедер этемез» деди. Бунъа джевап берген Давуд -алейхисселям-: Валлахи, о заман сен олюм мелегисинъ. Аллахнынъ эмринен хош кельдинъ, - деди. Бир муддет сонъ руху алынды...» (Ахмед бин Ханбель, Муснед, II, 419).

Хазрети Давуднынъ къырыкъ йыл девам этkенукюмранлыгъы Исраиль огъулларынынъ энъ парлакъ заманы олгъан эди. Бир нимет оларакъ онъа эм укюмдарлыкъ, эм де пейгъамберлик берильген эди. Озюнден сонъ ерине огълу Хазрети Сулейман кечкен ве онъа да пейгъамберлик берильген.

Давуд -алейхисселям-нынъ фазилети

** Давуд -алейхисселям- бутюн ишлеринде Аллахкъа мураджат эте эди.*

** Дёрт буюк китаптан бири олгъан Зебур онъа эндирильген.*

** О, зикир эткени заман дагълар ве къушлар оннен берабер зикр эте эди.*

** О, къушларнынъ отьмесининъ манасыны анълай, оларнынъ тилини биле эди.*

** Чокъ гузель бир сеси бар эди. О, Зебурны окъугъан вакъытта дагълар-ташлар, бутюн къушлар къулакъ асып, оны динълей эди.*

** О, чокъ зенгин бир укюмдар олмасына бакъмадан, озь эмеги иле чалышып къазана эди. Демирни элинен аман-аман бал мумы киби ёгъура, ондан зырх япа эди.*

** О, акъны батылдан айырма къабилиетине саип, фирасет ве икмет саиби эди.*

** Онынъ девлети, девирнинъ энъ муаззам ве кучьлю девлети эди. О, Къудусны фетих этип меркез япты.*

** Давуд -алейхисселям- Раббине чокъ шукюр эткен бир къул эди.*

** **Асылы, о, «Ант олсун, Давудгъа тарафымыздан устюнлик бердик. !»** (Себе суреси, суреси, 10) иляхий хитабына наиль олгъан устюн бир пейгъамбер эди.*

Зебур ве мундериджеси

Къур'ан-ы Керимде «Зебур» ве «Зубур» келимелери мухтелиф ерлерде анъыла. Зебур, китап; Зубурда китаплар манасына келир.

Къур'ан-ы Керимде, Хазрети Давуднен алякъалы оларакъ Зебур келимеси учь ерде кече. Зубур келимеси исе, Хазрети Давуднен алякъалы дегиль, пейгъамберлерге берильген иляхий китапларнен багълы оларакъ кечмекте. Шу аетте олгъаны киби:

«О, шубесиз, даа эвелькилернинъ китапларында да бардыр!» (Шуара суреси, 196).

Бу ает-и кериме, айны заманда, Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ даа эвельки пейгъамберлерге эндирильген мукъаддес китапларда адынынъ кечкенини ве онынъ келишинен бутюн кяинатнынъ ве энбиянынъ мужделенгенини хатырлатмакъта.

Хазрети Давудкъа берильген Зебур акъкъында Къур'ан-ы Керимде бойле буюрыла:

«Ант олсун, Зикрден сонъ Зебурда да: «Ер юзюне эйи къулларым варис оладжакъ», дие язгъан эдик.» (Энбия суреси, 105).

Къур'ан-ы Керимде Зебурнен багълы даа зияде бильги берильмемекте. Ислямий къайнакъларда Хазрети Давуд акъкъында бильги берильгенде, онъа Зебурнынъ берильмеси, онынъ устюн хусусиетлеринден бири оларакъ анълатыла.

Ислям алимлери Зебурда укюмлернен багълы меселелернинъ, яни Аллах Таалянынъ динде япылмасыны я да япылмамасыны истеген укюмлернинъ олмагъаныны, онынъ ялынъыз Аллахкъа япылгъан ильтиджа (рахметине сыгъынма)ве мунаджатлардан (нияз ве дуа) ибарет олгъаныны ифаде этелер.

Бунъа коре Хазрети Давуд, Хазрети Мусадан сонъ кельген пейгъамбер олгъаны ичюн, диннинъ укюмлерини ерине кетирме хусусунда Тевраткъа коре амель этмекте эди. Онъа эндирильген Зебур исе даа чокъ, инсанларнынъ гонълюндеки Аллах севгисини ве ашкъыны ачыкъкъа чыкъаргъан Аллахкъа ильтиджа этильген иляхийлернинъ шиир шеклинде ер алгъан бир китап.

Бугуньки Зебур Китаб-ы Мукъаддеснинъ (Теврат) «Мезмурлар» адлы болюминде булунмакъта. «Мезмур» сёзю

нагъме иле айтылгъан индже маналы ве тесирли парчалар демектир. Мезмурларнынъ сайысы 150-дир. Буларнынъ 70-ке къадар Хазрети Давудкъа аит олып, дигерлери исе, башкъаларгъа аит олгъаны ифаде этиле.

Бундан себеп бугунь еудийлернинъ элиндеки Зебур Къур'ан-ы Керимде Хазрети Давудкъа берильгени Зебур дегиль. Чюнки Китаб-ы Мукъаддеснинъ бутюн болюмлери ильк кельген шеклинен муафаза этилип, кайд этильмеген.

Даа сонъралары исе, бир чокъ инсан тарафындан денъишмелерге огъратмасы Зебурнынъ ильк ве асыл нусхасынынъ мевджут олабиледжек ихтималыны ёкъ этмекте.

Бойлеликнен, бугуньки Зебур Хазрети Давуднынъ вефатындан беш юз йыл къадар сонъ язылмагъа башлагъан.

Онъа, Давуд -алейхисселям-нынъ аяты ве теблигънен берабер, къайнагъы билинмеген тахминен 100 бельгисиз шаирнинъ шиирлери де иляве этильгени ривает этиле.

Зебурда олгъан Танъры инанджы, Тевратта олгъаны киби антропоморфиктир. Яни Танърыгъа Онынъ Юдже Затына ярашмагъан инсаний хусусиетлер къошулгъан. Китаб-ы Мукъаддеснинъ дигер болюмлеринде олгъаны киби, бу болюмде де Аллахкъа огъул иснат этилип, тевхидке къаршы бир инанч пейда олды. Бугуньки Зебургъа коре, Давуд – алейхисселам бир мунаджатында бойле деген:

«Раб манъа деди: Сен меним огълумсынъ! Мен сени бугунь эвлятлыкъкъа алдым!» (Мезмурлар, 2/7).

Нетидже оларакъ корюне ки, бугуньки Зебур ялынъыз бир шиир китабы. Ичинде Давуд -алейхисселям-гъа ве башкъаларына аит этильген биртакъым мунаджатлардан башкъа бир шей ёкътыр. Анда олгъан бильгилернинъ къайсы иляхий вахий, къач фаизи шахсий ильхам ве не къадары инсаний иляве олгъаныны айырмакъ имкянсыз.

СУЛЕЙМАН -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Сулейман -алейхисселям- бугуньки Филистин топракъларында ер алгъан Гъаззе топрагъында догъгъан. Бабасы Давуд -алейхисселям- вефат эткенде о, 12-13 яшларында эди.

Сулейман -алейхисселям- балалыгъында биле юксек бир анълайышкъа саип, акъыллы эди. Ресулуллах -саллаллаху алейхи ве селлем-ден бойле бир адисе ривает этиле:

«...Бир замандаки къадын ве янларында эки уфакъ огълан бала бар эди. Ёлда кеткенде, къашкъыр келип къадынлардан буюк олгъанынъ баласыны алып къачты. Бунынъ узерине буюк олгъан къадын, аркъадашы олгъан уфакъ къадынгъа:

– Къашкъыр, сенинъ баланъны алып къачты, деди.

Уфакъ къадын (акълы оларакъ):

– Ёкъ, сенинъ баланъны алып къачты, деди.

Ниает, бу эки къадын давалашып, араларында бир укюм бермеси ичюн Давуд -алейхисселям-гъа кеттилер. Давуд -алейхисселям- эллеринде олгъан баланы буюк къадынгъа аит олгъанына укюм этти. Уфакъ къадын берильген укюмге разы олмагъанда, олар Давуд -алейхисселям-нынъ огълу, Сулейман -алейхисселям-гъа кеттилер. Онъа, Давуд -алейхисселям-нынъ берген укюмини сёйледилер.

Сулейман -алейхисселям- да:

– Манъа бир пычакъ кетиринъ! Баланы экиге болип аранызда пайлаштырайым! деди.

Уфакъ къадын:

– Аман, бойле япманъ! Аллахнынъ рахмети устюнизге олсун! Бала бу къадыннынъ! деди.

Бу джеваптан сонъ Сулейман -алейхисселям-, баланы уфакъ къадынгъа берильмесине къарар берди.» (Бухарий, Энбия, 40).

Чюнки аналыкъ шефкъаты эвлядыны гъайып этсе де, онынъ ольмесине кесен-кес разы олмаз эди.

Сулейман -алейхисселям-нынъ зекя ве акъыллы олмасынен алякъалы бир башкъа адисе де бойледир:

Бир гедже, бир къой сюрюси бир тарланы харабе эткен эди. Тарла саиплери Давуд -алейхисселям-гъа келип, шикяетчи олдылар. Ёкъ олгъан тарла къыймет бакъымындан къой сюрюсине тенъ эди. Бунынъ узерине Давуд -алейхисселям- къойларны тарла саибине берильмесине укюм этти. О сырада Сулейман -алейхисселям-, уфакъ яшта олмасына бакъмадан:

– «Бабачыгъым, бир ёл даа бар. Къойларны тарла саибине бордж оларакъ берейик; тарла саиби къойларнынъ сютюнден ве юнюнден файдалансын. Бу арада тарланынъ бакъымыны япып, зарарыны къаршыласын. Тарла эски алгъа кельгендже, къойлар озюнде къалсын. Ишлери ёлуна киргенде де, сюрюни асыл саибине теслим этсин!» деди.

Давуд -алейхисселям- бу теклифни чокъ бегенди ве ойле укюм этти. Бу адисе ает-и керимеде бойле ифаде этиле:

«Давуд ве Сулейманны да (анъ). Бир заман, бир экин мевзусында укюм бермекте эдилер: бир топ инсаннынъ къоюн сюрюси, геджелейин башы бош бир вазиетте, бу экиннинъ ичине дагъылып, зиян берген эди. Биз оларнынъ укюмни корип-бильмекте эдик.» (Энбия суреси, 78).

«Бойледже, буны (бу фетваны) Сулеймангъа биз анълаткъан эдик, биз оларнынъ эр бирине укюм (укюмдарлыкъ, пейгъамберлик) ве илим бердик.» (Энбия суреси, 79).

Давуд -алейхисселям- Хазрети Сулейманны, чокъ акъыллы олмасы ве Хакъкъа гонъюльден багълылыгъы себебинен он докъуз огълу арасындан озь ерине халифе оларакъ сечти. Лякин Исраиль огъуллары бунъа кене къаршы чыкътылар:

– Сулейман даа бала сайыла, арамызда ондан даа устюн ве буюк кимселер бар! дедилер.

Бундан сонъ Давуд -алейхисселям- Аллахтан кельген эмирге

бойсунып, алимлернинъ огюнде бир имтиан кечирди. Огълу Сулеймангъа:

– Догърулыгъы дигер азаларнынъ догърулыгъына, бозукълыгъы исе, дигер азаларнынъ бозукълыгъына себеп олгъан шей недир? деп сорады.

Сулейман -алейхисселям-:

– Юректир, деди.

О ерде олгъанлар бу джевабны чокъ бегендилер.

Даа сонъра Давуд -алейхисселям-, укюмдарлыкъкъа кечмек истегенлернинъ асалары устюнде оларнынъ исимлерини язды ве асаларны бир одагъа килитледи. Арадан бир муддет кечкен сонъ, ялынъыз Сулейман -алейхисселям-нынъ асасы ешерип, япракъ бергенини корьдилер. Аллахнынъ бу лютфуна Давуд -алейхисселям- шукюр этти. Бойлеликнен, Исраиль огъуллары севинип, Хазрети Сулейманны халифе оларакъ къабул эттилер.

Хиляфет меселесини Аллахнынъ лютфунен аль эткен Давуд -алейхисселям-, огълу Сулейман -алейхисселям-гъа шу насиатларда булунды:

** Эй, огълум! Шакъа япмакътан сакъын, чюнки онынъ файдасы station аздыр ве сонъу пешманлыкътыр.*

** Ачувланмакътан сакъын, чюнки ачувланмакъ саибини баситлештирир. Ачувлангъан вакъытта да, олгъан еринден айрыл!*

** Севиесиз ве чокъ кимселернен достлукъ этме!*

** Инсанлардан бир шей беклеме. Аллахнынъ санъа бермейип башкъаларгъа ихсан эткен ниметлерге авесленмек сенинъ ичюн бир фукъареликтир!*

** Нефсини ве тилинъни догърулукъкъа алыштыр!*

** Бугунни тюневинден даа хайырлы олмасы ичюн чалыш!*

** Сен такъвагъа сарыл, чюнки такъва кишини юксельтир!*

** Аллах Таалянынъ рахметинден умютни кесме! Чюнки Онынъ рахмети, эр шейни къаврап ала.*

Давуд -алейхисселям-нынъ вефатындан сонъ Сулейман -алейхисселям- укюмдар олды:

«Биз Давудгъа Сулейманны бердик. Сулейман не гузель бир къул эди! Догърусы, о даима Аллахкъа ёнелир эди.» (Сад суреси, 30).

Сулейман -алейхисселям-гъа бир чокъ нимет ве кучь берильди:

«Ант олсун ки, биз Давудгъа ве Сулеймангъа илим бердик. Олар: Бизни, му'мин къулларынынъ бир чокъундан устюн къылгъан Аллакъа хамд олсун, дедилер.» (Немл суреси, 15).

Хазрети Сулейман къушларнынътилини ве тесбихатыны анълай эди.

«Сулейман Давудгъа варис олды ве деди ки: Эй, инсанлар! Бизге къуш тили огретильди ве бизге эр шейден (насип) берильди. Догърусы, бу, ап-ачыкъ бир лютуфтир.» (Немл суреси, 16).

Инсанлар, джинлер, айванлар ве рузгяр онынъ идареси алтында эди. Онынъ эмирине итаат эте эдилер.

«Сулейманнынъ эмрине де къасыргъа (киби эскен) рузгярны бердик; онынъ эмринен ичинде берекетлер яраткъан еримизге догъру эсе эди. Биз эр шейни билирмиз.» (Энбия суреси, 81).

«Саба кетюви бир айлыкъ месафе, акъшам къайтувы кене бир айлыкъ месафе олгъан рузгярны да Сулеймангъа (онынъ эмрине) бердик ве онынъ ичюн ириген бакъырны чокърагъындан сель киби акъыздыкъ. Раббинънинъ изнинен, джинлерден бир къысмы онынъ огюнде чалыша эди. Олардан ким эмримизден сапса, онъа алевли азапны таттыра эдик.» (Себе суреси, суреси, 12).

«(О джиннилер) Сулеймангъа къалелерден, эйкеллерден хавузлар къадар (кениш) легенлерден, къавий къазанлардан не истесе япа эдилер. Эй, Давуд аилеси! Шукюр этинъ. Къулларымдан шукюр эткени аздыр!» (Себе суреси, суреси, 13).

Аетте кечкен «темасиль» (эйкеллер) келимеси бакъыр, топракъ, джам ве бенъзер мадделерден япылгъан джанлы ве джансыз варлыкъларны косьтерген эйкель я да ресим оларакъ ёрумлангъан. Мындан Хазрети Сулейманнынъ шериатында сурет, ресим ве эйкель киби джанлы ве джансыз варлыкъларнынъ шеклини япмакънынъ джаиз олгъаны да анълашылабиле. Лякин, бунъа джаизлик берильген исе, бунынъ себеби, инсанларнынъ о девирде путларгъа тапма телюкесининъ олмамасындан.

Сулейман -алейхисселям-нынъ имтиан этильмеси

Бир кунь Аллах Тааля, Хазрети Сулейманны имтиан этти. Бир анда бутюн маддий ве маневий къуветини элинден алды.

«Ант олсун, биз Сулейманны имтиан эттик. Тахтынынъ устюне бир джесет быракъа къойдыкъ, сонъ о, кене эски алына къайтты.» (Сад суреси, 34).

Ает-и керимеде буюрылгъаны киби Сулейман -алейхисселям-нынъ бир анда эр шейни элинден алынгъан, ич бир шей къалмагъан эди.

Аетте кечкен «фитне» (имтиан) ве «бир джесет киби быракъа къойдыкъ» ифаделери акъкъында чешитли риваетлер бар.

Булардан бир къачы бойледир:

1. Сулейман -алейхисселям-, шиддетли бир хасталыкънен имтиан олгъан, ойле ки тахтынынъ устюнде аман-аман джансыз бир джесет киби къалгъан.

2. Аллах Тааля Сулейман -алейхисселям-нынъ юрегине къоркъу берген эди. Бу къоркъу оны, башына бир беля келир эндишесинен, санки джансыз бир джесет алгъа кетирген эди.

3. Хазрети Сулейманнынъ Месджид-и Акъсаны инша эттирмеси сырасында, кетирильген санаткярлар ичинде базы яман ниетли кишилер чевирилиш тертиплеген, бундан себеп Сулейман -алейхисселям- бир заман нуфузыны гъайып эткен я да тахтындан айры къалгъан.

4. Сулейман -алейхисселям- огълан балаларгъа саип олмакъ истей ве оларнынъ Аллах ёлунда дин душманларынен джихат этмелерини мурад эте эди. Лякин, бу истеги сырасында «иншааллах» сёзюни ве Аллахнынъ адыны анъмагъа унутты. Бундан сонъ анджакъ бир ханымындан сакъат бир огълу дюньягъа кельди. (Бк. Бухарий, Энбия, 40) Бойледже, Сулейман -алейхисселям- озь укюмдарлыгъынынъ ве тахтынынъ девамыны теминлейджек салтанаттан марум калды.

Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем- Эфендимизге де рух, Асхаб-ы Кехф ве Зулькъарнейн -алейхисселям- акъкъында бильги суаль берильгенде:

– «Ярын келинъ хабер берейим!» буюргъанды да «Иншааллах» демеге унуткъан эди. Бу себептен Эфендимизге бир муддет вахий

кельмеген эди. Аллах Тааля бойле буюра:

«Аллахнынъ истегенине багъламагъандже (иншаааллах демегендже) ич бир шей ичюн «буны ярын япаджам» деме. Буны унуткъан такъдиринъде, Аллахны анъ ве: «Умют этерим ки, Раббим мени догъругъа – бундан даа якъын бир ёлгъа къавуштырыр», де!» (Кехф суреси, 23, 24)

Бир заман сонъ, Аллахнынъ лютфунен Сулейман -алейхисселям-гъа эски алы къайтарылды. О, Раббине бойле истигъфар этти:

«Сулейман: Раббим! Мени багъышла; манъа, менден сонъ кимсе иришалмайджакъ бир укюмранлыкъ бер. Шубесиз, сен, даима багъышлавда булуныджысынъ, деди.» (Сад суреси, 35).

Сулейман -алейхисселям- кимсенинъ саип оламаяджагъы кучьлернинъ онъа берильме истеге олмасы, макътанмакъ ичюн дегиль эди. Заманында яшагъан залым падишаларны аша тюшюрмек ичюн эди. Чюнки онынъ девринде падишалар, гъурур ве кибирлеринен бирликте зулум батакълыгъы ичинде эдилер.

Фахреддин Разий бунъа бойле мана да берген:

«Манъа ойле шанлы бир мульк бер ки, мен онъа къавушып, ольген сонъ, дюнья мулькюнинъ вефасы олса эди, Сулеймангъа олур эди! деп айтылсын ве бойледже кимсенинъ дюнья салтанатына нефисхорлыкъ ве мейили къалмасын!»

Мындан анълашыла ки, Сулейман -алейхисселям-нынъ асыл истек ве ниети, дюнья мулькю дегиль, ахирет мулькюдир.

Ает-и керимеде бойле буюрыла:

«Ким ахирет къазанчыны истей исе, онынъ къазанчыны арттырырмыз. Ким де дюнья кярыны истей исе, онъа да дюньядан бир шейлер берирмиз. Факъат онынъ ахиретте бир насиби олмаз.» (Шура суреси, 20).

Аллах Тааля Хазрети Сулейманнынъ дуасыны къабул этти:

«Бунынъ узерине, биз де, истеген ерине онынъ эмринен къолай эскен рузгярны, бина къургъан ве далгъычлыкъ япкъан шейтанларны, демир алкъаларнен багълы дигер яратылгъанларны онынъ эмрине бердик.» (Сад суреси, 36-38).

Бу аетлерден анълашыла ки, Аллах Тааля бина ве далгъычлыкъ

япмакъ ичюн шейтанларны (джинлерни) Хазрети Сулейман -алейхисселям-нынъ эмирине берген. Бу джинлерден бир къысмы, Хазрети Сулейманнынъ эмиринен буюк биналар, месджитлер, сарайлар, хавуз киби чанакълар ве сабит буюк къазанлар киби инсанларнынъ япмагъа кучю етмеген ишлерни япа эдилер. Бу джинлерден бир къысмы да денъизден чешитли ниметлер, къыйметли ташлар ве анджакъ денъизде олгъан гузель шейлер чыкъара эдилер.

Хазрети Сулеймангъа бойле бир къудрет ве ихтишам берген Аллах Тааля, онъа кениш имкянлардан къулланув кучюни деберген эди:

«Иште, бу бизим багъышладыгъымыздыр. Истер бер, истер (элинъде) тут; эсапсыздыр», дедик. Догърусы, онынъ бизим янымызда буюк бир дегери ве гузель бир ери бар.» (Сад суреси, 39, 40).

Месджид-и Акъсанынъ къурулышы

Давуд -алейхисселям- Аллахнынъ эмиринен Бейт-и Макъдиснинъ (мукъаддес бина) къурулышыны башлаткъан, лякин оны битирмеге омрю етмеген эди. Бунынъ ичюн Сулейман -алейхисселям- джинлерни топлады ве оларнен берабер Бейт-и Макъдиснинъ къурулышыны девам эттирди. Этрафкъа да он эки мааллеси олгъан бир шеэр къурдурды.

Баштан берли Бейт-и Макъдис деп билинген бу мабеднинъ ады сонърадан Месджид-и Акъса олгъан. Ислям тарихы ве медениетинде энъ фазилетли къабул этильген учь буюк месджиттен бириси будыр. Бу учь месджитнинъ биринджиси Месджид-и Харам (Кябе), экинджиси Месджид-и Небевий, учюнджиси исе, Месджид-и Акъса.

Муса -алейхисселям- заманындан берли мукъаддес эманетлернинъ ве Теврат левхаларынынъ къорунгъаны дегерлибир сандыкъ олгъан Табут да бу месджитте булуна эди. Лякин Бабиль укюмдары Бухтуннаср Къудускъа кирген ве шеэрни якъып йыкъкъан эди. О, Месджид-и Акъсанынъ дегерли эманетлерини алып, Бабильге алып кетти. Бойледже, Бейт-и Макъдис узун йыллар харабе алында къалды. Ниает миляттан эвель 123 йылында бизанслылар ве даа сонъ да Кейхусрев Месджид-и Акъсаны тамир эттирдилер. Алтынджы Эмевий халифеси Велид исе, мабедни

янъыдан яптырып, бугуньки вазиетине кетирди.

Фазилетинден себеп мусульманлар иджретнинъ он алтынджы айына къадар Месджид-и Акъсагъа бакъып, намаз къыла эдилер. Дигер тарафтан «Исра суреси адисеси»нинъ сонъ нокътасы, Мираджнынъ башлангъыч нокътасы да Месджид-и Акъса олгъан.

Эбу Саид Худрий-радыяллаху анх-нынъ анълаткъанына коре, Ресулуллах – саллеллахуалейхи ве селлем- бойле буюргъан:

«Учь месджитке (зиярет ичюн) сеяат этилир: Месджид-и Харам, Месджид-и Ресулуллах, Месджид-и Акъса.» (Бухарий, Федаилус-Салат, 6; Муслим, Хаджж, 288/827).

Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем-бир башкъа хадисинде бойле буюргъан:

«Хазрети Сулейман Бейт-и Макъдисни инша эткени заман, Аллахтан онъа учь имтияз бермесини истеди:

** Иляхий укюмге уйгъун келеджек укюм истеди; бу онъа берильди.*

** Озюнден сонъ кимсеге берильмейджек салтанат истеди; бу да онъа берильди.*

** Месджитнинъ къурулышы биткенинен, бу месджитке анджакъ ибадет къылмакъ ичюн кельгенлернинъ, бу месджиттен чыкъкъанларында, аналарындан догъгъанлары киби бутюн гунахлары афу этилип чыкъмаларыны истеди; бу дуасы да къабул этильди.»* (Несаи, Месаджид, 6; Ибн-и Мадже, Икаметус-Салат, 196/1408).

Сулейман -алейхисселям- ве къырмыскъалар

«Хазрети Сулейманнынъ джинлерден, инсанлардан ве къушлардан ордулар топлады; списи бир арада (онынъ тарафындан) тертипли оларакъ ёнеле эди. Ниает Къырмыскъа вадисине кельгенлери заман, (араларында реис олгъан) бир къырмыскъа: Эй, къырмыскъалар! Юваларынъызгъа киринъ. Сулейман ве ордусы фаркъына бармадан сизни эзмесин! деди.» (Немл суреси, 17, 18).

Къырмыскъа, «Хазрети Сулейманнынъ салтанаты, чокъ буюк бир салтанаттыр; тапталырсынъыз! Юваларынъызгъа киринъ», деди.

Сулейман -алейхисселям- да бу сёзлерни эшитти:

Бейт-и Макъдистен тарихий бир левха

«Ёкъ, меним салтанатым кечиджидир! Дюньевий аятым да сынъырлыдыр. Бир келиме-и тевхиднинъ инсангъа къазандыргъан иляхий сеадет исе, сонъсуздыр», деди.

«(Сулейман) Онынъ сёзюнден долайы, кулюмсиреди ве деди ки: Эй, Раббим! Мени истер манъа, истер ана-бабама берген ниметинъе шукюр этмеге ве хошнут оладжагъынъ яхшы ишлер япмагъа муваффакъ эт. Рахметинънен мени яхшы къулларнынъ арасына къош.» (Немл сурреси, 19).

Сулейман -алейхисселям-, худхуд къушы ве Белькъыс

Сулейман -алейхисселям- Месджид-и Акъсанынъ къурулышыны битирген сонъ, рузгяр, джинлер, инсанлар, къушлар ве дигер вахший айванлардан мейдангъа кельген ордусынен бирликте Меккеге догъру бир ёлджулыкъ япты. Оларгъа Хазрети Мухаммед -саллеллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнинъ Меккени тешриф этеджеклерини де хабер берди.

Андан Сана шеэрине кечти. Корьген гузель бир вадийде намаз къылмакъ истеди. Бу арада худхуд (удот) къушы олар намаз къылгъанлары вакъыт ичинде этрафны долашмакъ арзусынен ордудан айрылды. О ерде расткельген дигер худхуд къушларынынъ араларына къарышты. Кеткен ерлерде корьген манзаралар къаршысында айретте къалды. Башкъа худхуд къушлары оны Себе меликеси Белькъыснынъ сарай багъчаларында кездирдилер.

Бу сырада Сулейман -алейхисселям- абдест сувуны тапмакъ ичюн худхудны къыдырды. худхуднынъ вазифеси, Сулейман -алейхисселям-гъа абдест алмасы ичюн сув олгъан ерлерни хабер бер мек эди. худхудны этрафта корьмегени ичюн:

«...Манъа не ола да, худхудны корип оламайым? Ёкъса, гъайыпларгъа къарыштымы?» (Немл сурреси, 20) деди.

Эвель «Манъа не ола да, худхудны корип оламайым?» деп шефкъатнен худхудны къыдыргъан Сулейман -алейхисселям-, онынъ рухсетсиз айрылгъаныны бильгенинен, орду низамына берген эмиеттен себеп бойле деди:

«Я манъа (узюрини косьтерген) ап-ачыкъ бир делиль кетиреджек, я да онынъ джаныны яхшы якъаджам, яхут оны богъазлайджам!» (Немл суреси, 21)

«Чокъ кечмеден, (худхуд) келип: Мен, деди, сен бильмеген бир шейни огрендим. Себеден санъа чокъ догъру (ве муим) бир хабер кетирдим!» деди.» (Немл суреси, 22)

Себе Йеменде деделерининъ адынен анъылгъан бир къабиленинъ адыдыр. Себе шеэри, Белькъыснынъ укюм эткен мемлекетнинъ меркези эди. Ает-и керимеде буюрыла:

«Ант олсун, Себе къабилеси ичюн отургъан ерлеринде буюк бир ибрет бар. Бири сагъда, дигери солда, эки багъчалары бар эди. (Оларгъа) Раббинъизнинъ рызкъындан ашанъ ве Онъа шукюр этинъ. Иште, гузель бир мемлекет ве чокъ багъышлайыджы бир Рабб!» (Себе суреси, 15).

Худхуд корьгенлерини Сулейман -алейхисселям-гъа анълатмагъа девам этти:

«Акъикъатен, оларгъа (себелелирге) укюмдарлыкъ япкъан, озюне эр шей берильген ве буюк бир тахты олгъан бир къадыннен (Белькъыс) расткелиштим.» (Немл суреси, 23).

«Онынъ ве къабилесининъ, Аллахны быракъып, кунешке седжде эткенлерини корьдим. Шейтан оларгъа япкъанларыны сюслю косьтерген де, оларны догъру ёлдан чыкъаргъан. Бунынъ ичюн, догъру ёлны тапалмайлар.» (Немл суреси, 24).

«(Шейтан ойле япкъан ки) Коклерде ве ерде гизленгенни ачыкъкъа чыкъаргъан, гизлегенинъизни ве ашкяр эткенинъизни бильген Аллахкъа седжде этмесинлер. (Албуки) Буюк Аршнынъ саиби олгъан Аллахтан башкъа илях ёкътыр.» (Немл суреси, 25, 26).

«(Сулейман худхудгъа) деди ки: Догъру сёйлединъми, ёкъса, яланджылардансынъмы, бакъаджамыз!» (Немл суреси, 27).

Хазрети Сулейман «бесмеле» иле башлагън бир мектюп язды ве устюне мешур муурюни басып, худхудкъа берди:

«Бу мектюбимни алып бар, оны озьлерине бер, сонъра олардан бираз чекиль де, насыл нетиджеге келеджеклерине бакъ!» (Немл суреси, 28)

Худхуд мектюпни алды ве Белькъыснынъ тахтынынъ устюнде

къалдырды ве оладжакъларны сейир этмеге башлады. Саба юкъудан тургъан Белькъыс, тахтынынъ устюнде мектюпни корьди ве ким кетиргенини меракъ этти. Чюнки къапылар къапалы эди. Муафызларгъа:

«Бу мектюпни ким кетирди?» деди.

Олар да:

«Бизлер къапынынъ огюнден невбет тута эдик, лякин ич кимсе кирмеди», дедилер.

Бундан сонъ Белькъыс шашкъынлыкъ ичинде мектюпни ачты. Окъуды ве айретлер ичинде къалды. Сонъ къабилесининъ илери кельгендерини топлады ве:

«(Сулейманынъ мектюбини алгъан Себе меликеси:) «Бейлер, улулар! Манъа чокъ муим бир мектюп быракъылды», деди. «Мектюп Сулеймандан, рахман ве рахим олгъан Аллахнынъ ады иле (башламакъта).» (Немл суреси, 29, 30).

Базы муфессирлер Белькъыснынъ бу мектюпке сёзлю оларакъ косьтерген урьметке къаршылыкъ, онъа хидает насип олгъанына ишарет этмектедирлер.

Сиирбазлар да Муса -алейхисселям-гъа:

«Я, Муса! Сиир алетинъни эвель сенми атарсынъ, ёкъса бизми атайыкъ?» деп урьмет ве назиклик косьтергенлер ве сонъунда иманнен шерефлендилер.

Бунъа къаршылыкъ Иран кисрасы, Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хидаетке давет мектюбини алгъанда, оны йыртып ерге атып онъа акъарет эткени ичюн озь мульк ве салтанаты парчалангъан, аяты имандан марум бир шекильде сонъуна еткен.

Кене Аллах достларындан Бишр-и Хафий устюнде Аллах ады язувлы бир кягъытны ерден алгъан, темизлеген ве онъа гузель къокъулар сюрип, эвининъ энъ гузель ерине аскъан эди. Бу урьмети себебинен Аллах Тааля, оны буюк мукяфатларгъа наиль къылды ве салихлер керванына кирсетти.

Белькъыс мектюпни окъумагъа девам этти:

«(Хазрети Сулейман): Манъа баш къалдырманъ ве манъа, (теслимиет косьтерин) мусульман кимселер оларакъ келинъ!

(деп язмакъта).» (Немл суреси, 31).

Сулейман -алейхисселям- мектюпте олгъан «бесмеле» иле Белькъыскъа къуллукънынъ ялынъыз Аллахкъа япыладжагъыны анълаткъан. Бу шекильде «Акъ ишанджыны» ачыкълагъан сонъ «Манъа къаршы кибирли давранманъыз, теслим олунъ!» демекнен, оларны озь-озюни эсапкъа чекмеге давет этти. «Манъа мусульманлар оларакъ келинъ!» буюрмакънен де акъикъий сеадетнинъ Ислям да олгъаныны ифаде этти.

«(Сонъра мелике) деди ки: Бейлер, улулар! Бу ишимде манъа бир фикир беринъ. (Билесинъиз) Сиз янымда олмадан (сизнен акъыл танышмадан), ич бир ишни кестирип атмам. Олар шу джевапны бердилер: Биз кучьлю-къуветли кимселермиз, кучьлю дженк эрбабымыз; эмир исе, сенинъдир; артыкъ не буюраджагъынъны сен тюшюн.» (Немл суреси, 32, 33).

«Мелике: Укюмдарлар бир мемлекетке кирдилерми, о ерни перишан этерлер ве халкъынынъ буюклерини алчалтырлар. (Эр алда) олар да бойле япаджакътырлар, деди. Мен (шимди) оларгъа бир эдие ёллайым да, бакъайым эльчилер не (киби бир нетидже) иле къайтаджакълар.» (Немл суреси, 34, 35).

Худхуднынъ онъа кетирген мектюпнен Сулейман -алейхисселям-нынъ «Манъа баш къалдырманъ, теслимиет косьтерип, манъа келинъ!» хаберини алгъан Белькъыс вазиетни халкъынынъ илери кельгенлерине, яни кениш тешкиляты иле корюшкен, нетиджеде, Сулейман -алейхисселям-гъа эльчилер ёллап, къыйметли эдиелер такъдим этип, онынъ баскъысындан эмниетте олмакъ къарарыны алгъан эди.

Сулейман -алейхисселям- оларнынъ бу давранышларындан эдиелерине ишангъанларыны анълагъан эди. Бир къапар маиетинде корьген о эдиелерни, давасында къарарлы олгъаныны косьтерип, аман кери ёллады:

«(Эльчилер эдиелернен) Сулеймангъа кельгенинен, бойле деди: Сиз манъа малнен ярдым этесинъизми? Аллахнынъ манъа бергени сизге бергенинден даа яхшыдыр. Эдиенъизнен (мен дегиль) сиз севинирсинъиз.» (Немл суреси, 36).

«(Эй, эльчи!) Оларгъа дён; яхшы бильсинлер ки, озьлерине асла къаршы къоялмайджакъ ордуларнен келир, оларны муакъкъакъ суретте хор ве ашшалангъан алда о ерден чыкъарырмыз!» (Немл суреси, 37).

Эльчилер меликеге барып, Сулейман -алейхисселям-нынъ дегенлерини анълаттылар. О:

«Ниетимизни анълагъан олмалы! Валлахи, бу ялынъыз мелик дегиль, биз онъа къаршы туралмайджакъмыз!» – деген ве текрар бир эльчи ёллап: «Къабилемнинъ бейлеринен янына келем. Буйругъынъны ве давет эткен дининъни корьмек истейим», хаберини ёллагъан. Белькъыс мешур тахтыны сарайнынъ энъ сагълам ве къорчалавлы ерине къойдырып, къапуларыны килитлетти. Сонъ буюк джемаатнен берабер Сулейман -алейхисселям-нынъ янына арекет этти.

Бу арада Сулейман -алейхисселям- янындакилерден Белькъыснынъ тахтыны Себеден Къудускъа кетирмелерини истеди. Муфессирлерге коре, онынъ макъсады булар эди:

1. Аллахнынъ къудретинен озюнинъ пейгъамберлигине ишарет оладжакъ бир муджизе керчеклешмесини истемек ве даа эвель Белькъыснынъ фаркъ эткени делиллерге иляве бир делиль косьтермек.

2. Кетирткен тахтта денъишикликлер япып, меликенинъ буны таныр-танымайджагъына бакъып, онынъ не дередже зекий олгъаныны анъламакъ.

3. Тахт къраллыкъ ихтишамынынъ косьтергичи олгъанындан, Белькъыс кельгенден эвель, онынъ къраллыгъынынъ не дередже кучьлю олгъаныны огренмек.

«(Сонъ Сулейман мушавирлерине) деди ки: Эй, улулар! Олар теслимиет косьтерип, манъа кельмеден эвель, ангинъиз о меликенинъ тахтыны манъа кетире билир? Джинлерден бир ифрит[38]: Сен макъамынъдан къалкъмадан, мен оны санъа кетиририм. Акъикъатен, бу ишке кучюм етер ве манъа ишана билирсинъиз, деди.» (Немл суреси, 38, 39).

Сулейман -алейхисселям- саба тургъанда тахтына кечер, дюньевий ишлер ве девлет идаресинен мешгъуль ола эди. Уйле вакъты кельгенде, тахтындан тура эди. Бунъа коре, ифрит Хазрети

38 Ифрит: Туткъаныны девирген, къуветли, беджерикли, эльге авучкъа сыгъмаз манасына келир. Айрыджа, яманлыкъта ве шер ишлерде сонъ дереджеге еткен шейтанлыкъта илери кеткен анъламына да келир. Аетте кечкен ер итибарынен джинлернинъ азгъын, энъ зарарлы, шерли, къоркъунч ве къуветли джинсинден бири демектир. Бу келиме, инсанлар ичюн де къулланыла, бунъа коре аетте «джинлерден бир ифрит» шеклинде кече.

Сулеймангъа тахтны саба иле уйле арасы къадар бир заманда кетирип оладжагъыны сёйлеген эди.

«Китаптан (Аллах тарафындан берильген) бир ильмий олгъан кимсе исе: Козюнъни ачып-юмгъандже, мен оны санъа кетиририм, деди. (Сулейман) оны (меликенинъ тахтыны) янбашына ерлешкен алда корьгенинен: Бу, деди, шукюр этеджегимми, ёкъса, нанкёрлыкъ этеджегимми, дие мени сынамакъ ичюн Раббимнинъ (косьтерген) лютфиндендир. Шукюр эткен, анджакъ озю ичюн шукюр эткен олур, нанкёрлыкъ этkенге кельгенде, о бильсин ки, Раббимнинъ ич бир шейге итияджы ёкътыр, чокъ керем саибидир.» (Немл суреси, 40).

Ает-и керимеде кечкен ве тахтны козь ачып къапатаджакъ къадар бир вакъыт ичинде кетирген яни керамет косьтерген, илим саиби зат, алимлерге коре Сулейман -алейхисселям-нынъ везири Асаф бин Берхиядыр.

Керамет Аллах достларындан зухур эткен кераметлер, яни февкъуляде адиселер эки къысымдыр:

Бириндживи, Аллах Таалянынъ зат, сыфат ве фииллерине аит бильгилердир. Бунъа кешф де денъиле. Бу бильгилерни акълий арекетлер олгъан тюшюндже, тефеккюр киби ёлларнен эльде этмек мумкюн дегиль. Аллах Таала бу илимни сайлавлы салих къулларына багъышлай.

Экинджиси, мадде алеминде Аллах достлары весилесинен мейдангъа кельген февкъуляде адиселердир. АллахТааля, буларны да сечильген къулларына бере.

Экинджиси халкънынъ козю огюнде керчеклешкен захирий адиселер олгъанындан инсанларнынъ дикъкъатыны чеке. Халкъ да бунъа итибар эте. Албуки, макъбул олгъан бириндживидир. Чюнки бу илимде инсанларнынъ дуйгъу ве тюшюндже дюньясына хитап эткен икметли бильгилер ве терен маналар бар.

Керамет заман-заман асхаб-ы кирам арасында да керчеклешкен. Меселя, иджретнинъ йигирми учюнджи сенесинде иранлыларнен япылгъан дженкте Хазрети Омер -радыяллаху анх-, Медине-и Муневвере минберинден, бинълердже километр узакълыгъында дженклешкен орду командирине:

«Эй, Сарие! Дагъгъа, дагъгъа!» деп, ёл косьтерип, Ислям ордусына ярдым эткен. (Ибн-и Хаджер, Исабе, II, 3).

Бир башкъа мисаль де Энес -радыяллаху анх-нынъ анълаткъан шу адиседир:

Небий -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ асхабындан Усейд бин Худайр ве Аббад бин Бешир къаранлыкъ бир геджеде Пейгъамбер -алейхисселям-нынъ янындан чыкъып эвлерине догъру ёл туткъан эдилер ки, огюнде мешале киби эки ышыкъ янды. Бу ышыкъ, олар бир-биринден айырылып, эвлерине баргъандже, эр бирининъ ёлуны айдынлатты. (Бк. Бухарий, Салат 79; Менакыбу'л-енсар 13).

Пейгъамбер Эфендимиз -саллеллаху алейхи ве селлем-ни ребер алгъан ве сахабе-и кирамнынъ излерини такъип эткен Аллах достларынынъ да аятларында бир чокъ керамет мейдангъа кельген.

Бунъа бир мисаль оларакъ шу адисе ривает этилебиле: Имам Али Риза -рахметуллахи алейх-, бир диварнынъ янында отура эди. Янына бир къуш келип, отьмеге башлады. Али Риза -рахметуллахи алейх- янындакилерге:

«Бу къуш йыланнынъ ювасына якъынлашкъаныны айта. Балаларымны къуртарынъ! деп ферьят эте» деди.

Янындакилер къуш ювасына баргъанынен корьдилер ки, акъикъаттен къушнынъ явруларына бир йылан уджюм этмеге азыр, о ерде беклей. Олар бу манзараны корьгенинен, къуш явруларны къуртармакъ ичюн аман йыланны олдюрдилер.

Белькъыс тахтынынъ Сулейман -алейхисселям-нынъ муджизесинен дегиль де, Асаф бин Берхиянынъ кераметинен кетирильмесинде инджелик исе, Сулейман -алейхисселям-нынъ маневий буюклиги анълашылмасы ичюн. Чюнки озь эмиринде олгъан бир везирнинъ бойле бир керамет косьтермеси акъикъатта Сулейман -алейхисселям-нынъ буюклигине ишареттир.

Мелике кельмеден эвель: **«(Сулейман девам этип) деди ки: Онынъ тахтыны билялмайджакъ бир алгъа кетиринъ; бакъайыкъ, таныйджакъмы, ёкъса танымайджакълар арасында оладжакъмы!»** (Немл суреси, 41)

«Мелике кельгенинен: Сенинъ тахтынъ да, бойле эдими? денильди. О бойле джевап берди: Тыпкъы о! (Сулейман бойле деди): Бизге даа эвель (Аллахтан) бильги берильген ве биз мусульман олгъан эдик. Оны Аллахтан башкъа табынгъан

шейлери (о замангъа къадар тевхид динине кирювден) четке быракъкъан эди. Чюнки, о инкярджы бир къабиледен эди.» (Немл суреси, 42, 43).

«Онъа: Сарайгъа кир! денъильди. Мелике оны корьгенинен, терен бир сув белледи ве этегини юкъары чекти. Сулейман: Бу, биллюрден япылгъан, шеффаф бир земиндир, деди. Мелике деди ки: Раббим! Мен, акъикъатен озюме языкъ эткеним. Сулейманнен берабер, алемлернинъ Рабби олгъан Аллахкъа теслим олдым.» (Немл суреси, 44).

Риваетке коре, Хазрети Сулейман, Себе Меликеси Белькъыс кельмеден эвель, бир сарай къурдургъан эди. Бу сарайнынъ азбары бюллюрдан япылгъан, алтындан сув акъытылгъан ве сувда балыкълар ялдай. Белькъыс, земиннинъ шеффаф бир мадде олгъаныны фаркъ этип оламады ве сувдан кечеджегини беллеген ичюн этегини чеккен эди. Бутюн бу тедбир ве тертиплер онынъ озь акълына ве бильгисине ишанджыны сарскъан ве гонълюни иляхий укюмлерни къабул этмеге азырлагъан.

Бойледже Белькъыс, бунынъ бир инсаний адисе олмагъаныны идрак этип, о ерде иляхий къудрет ве азаметни корьди ве мусульман олды.

Сулейман -алейхисселям-нынъ вефаты

Сулейман -алейхисселям- асасына даянгъан бир шекильде вефат эткен. Башта этрафындан ич кимсе онынъ вефат эткенини фаркъ этмеген эди. Лякин, арадан узун бир вакъыт кечкенде, бир агъач къурты онынъ асасыны ашады ве бунъа коре Хазрети Сулейманнынъ ерге йыкъылмасынен вефат эткени анълашылды.

Ает-и керимеде бойле буюрыла:

«Сулейманнынъ олюмине укюм эткен вакътымызда, онынъ ольгенини, анджакъ таягъыны ашагъан бир агъач къурты косьтерди. (Сонъунда ерге) йыкъылгъанынен, анълашылды ки, джинлер гъайбны бильсе эдилер, о алчалтыджы азап ичинде къалмаз эдилер.» (Себе суреси, суреси, 14).

Сулейман -алейхисселям- ахиретке кочькенде, джеседининъ узун вакъыт асасына таянгъан вазиетте аякъ устюнде къалгъаны анълашыла. Джинлер ичюн «алчалтыджы азап» сёзю исе, оларнынъ агъыр ишлерде чалышкъанлары ичюн къулланылгъан. Олар Сулейман -алейхисселям-нынъ олюмини анъламагъанлары

ичюн, аятында олгъаны киби, ёруджы ишлерге олюминден сонъ да, бир муддет девам эткенлер. Бу ерде джинлернинъ гъайбны бильмегенлери анълашыла.

Муаззам бир салтанат ве мулькке саип олгъан Сулейман -алейхисселям-нынъ аякъта ольмеси, не къадар ибретли ве тюшюнтириджи бир адисе. Затен бутюн пейгъамберлернинъ сёзлери, яшайышлары ве башларындан кечкен адиселер, озьлеринден сонъ кельген бутюн умметлерге бирер ибрет весилесидир.

Юнус Эмре Азретлерининъ бу дёртлюги бу акъикъатны не гузель ифаде эте:

Мал саиби, мульк саиби,

Къаерде бунынъ ильк саиби?

Мал да ялан, мульк да ялан,

Бар бираз да сен оялан! . (бир шейнен мешгъуль ол)

Салтанат ве алчакъгонъюллик

Сулейман -алейхисселям- чокъ алчакъ гонъюлли эди. Саба тургъанда, ильк оларакъ фукъаре ве гъариплернинъ янына кете, оларнен отура ве:

«Фукъареге, фукъарелернен олмакъ ляйыкътыр!» дей эди.

Сулейман -алейхисселям- ве бозторгъай арасында олып кечкен бойле бир адисе мешур олгъан:

Сулейман -алейхисселям- бир кунь бозторгъайны азарлагъан эди. Бунъа коре бозторгъай Сулейман-алейхисселям-ны къоркъутты:

– «Сенинъ салтанатынъны ве сарайынъны ёкъ этерим!» деди.

Сулейман -алейхисселям-:

Гъайб: корюнмеген, орьтюли ве гизли демектир. Дуйгъу органлары ве акъылнен билинмеген, корюнмеген варлыкълар ве бу варлыкъларнынъ алемине де гайб алеми денъиле. (Бк. Сулейман Улудагъ, Тасаввуф терминлери сёзлюги, с. 144)

– «Сенинъ джанынъ не ки, сарайымны ёкъ этерсинъ!» деди.

О уфакъ къуш бойле джевап берди:

– «Къанатларымны сылатыр ве вакъыф топрагъына сюрерим. Сонъ да къанатларыма булашкъан вакъыф топрагъыны сенинъ сарайынынъ дамына ташырым. Бойледже меним ташыгъан о тоз биле, сарайынъны йыкъмагъа етер!»

Къыссадан иссе оларакъ бу адисе, вакъыф малларынынъ не къадар муим олгъаныны ве оларны къуллангъанда, акъларыны не къадар козетмек керек олгъанымызны анълаймыз.

Хазрети Сулейманнын пешинден

Он эки къабиледен мейдангъа кельген Исраиль огъуллары, Сулейман -алейхисселям-дан сонъ экиге айрылдылар. Он къабиледен Исраиль девлети, дигер эки къабиледен де Яхуда девлети къурулды. Он къабиледен къурулгъан Исраиль девлетини миляттан эвель 721-де Асурийлер йыкътылар.

Эки къабиледен къурулгъан Яхуда девлетини исе, миляттан эвель 586-да Бабиль укюмдары Бухтуннаср йыкъты. Бухтуннаср Къудусны якъты. Халкънынъ чокъусыны ольдюрди, къалгъанларны да Бабильге сюрди. Бу залым, Немруттан сонъ дюнья акимиетини элине кечирген экинджи имансыз къыралдыр. Бабильни къурып, оны меркез япты. Шаркъ ве гъарпта онъа къаршы келеджек кимсе къалдырмады. Бойледже гъурургъа къапылып, иляхлыгъыны илян этти. Сонъунда, акълыны къачырып, озюнинъ бир огюз олгъаныны тюшюнмеге башлады. Еди йыл орманларда кезди. Бу арада къыраллыкъны ханымы идаре этти. Лякин, вефат этмеден бир йыл эвель, акъыл сагълыгъына къавушып, ойле ольгени ривает этиле.

Бухтуннаср [Навуходоносор][39] Къудус шеэрини чокъ кере басып, Теврат ве Зебурны якъкъан, ортадан ёкъ эткен эди.

Бойледже заман кечкен сайын Тевратнынъ бир чокъ ери, табиий оларакъ унутылгъан. Акъылда къалгъанлар язылмагъа башлагъанда исе, Теврат аслыны тамамен гъайып эткен, ортагъа бир-бирини тутмагъан чешит Теврат нусхалары чыкъкъан.

Тахминен миляттан эвель 500 йылларда яшагъан Эзра (Узейр) язылгъан бу нусхаларны топлагъан. Иран укюмдары Нушек [Кир II][40] Бабиллилерни енъип, Исраиль огъулларынынъ янъыдан

39 Навуходоносор II — Бабиль [Вавилон] къыралы, миляттан эвель 605-562 йылларында укюм сюрьди.

40 Кир II — (фарс. - Куруш) Ахменидлер аилесиндер фарс къыралы, миляттан эвель

Къудуске къайтмаларына изин берди. Мында ерлешкен Исраиль огъуллары миляттан эвель 515 йылында Месджид-и Акъсаны тамир эттилер. Эвель фарсларнынъ, сонъ македониялыларнынъ эмири алтында яшадылар. Милядий 63 йылында ромалылар Къудусны эльге кечирип, еудийлерни мындан узакълаштыргъанда, Месджид-и Акъса кене йыкътырылды.

Исраиль огъулларнынъ тарих боюнджа бу къадар белягъа ве зулумгъа огърамалары ёлларыны шашыра тургъанларындан себеп. Чюнки олар истеклерине уймагъаны заман, ишлерине кельмеген Теврат ве Зебурда олгъан аетлерни денъиштиргенлер, бойледже акъ динни бозгъанлар. Атта, бу ишлеринде озьлерине кедер этмеге истеген Зекерия -алейхисселям- ве Яхья -алейхисселям- киби пейгъамберлерни, де ич аджымадан, шеит эткен эдилер.

Харут ве Марут къыссасы

Еудийлер арасында сиир яйгъын эды. Бу себеп иле Хазрети Сулейманнынъ буюк сиирбаз олгъаныны, укюмдарлыкъны да сиир иле эльде эткенини, айванларгъа ве джинлерге бую иле укюм эткенини айта ве бунъа инана эдилер.

Къур'ан-ы Керим Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге ёлланылгъанда, Хазрети Сулейманынъ пейгъамбер олгъаны бильдирильген эди. Бунъа коре еудийлер «Мухаммед Сулейманны пейгъамбер беллей, албуки, о бир сиирбаздыр!» деген эдилер. Бу иддиа себебинен ашагъыдаки ает-и кериме энди:

«Сулейманнынъ укюмранлыгъы акъкъында олар шейтанларнынъ уйдырып сёйлегенерине таби олдылар. Албуки, Сулейман тылсым япып, кяфир олмады. Лякин, шейтанлар кяфир олдылар. Чюнки инсанларгъа сихирни ве Бабильде Хаарутнен Маарут адлы эки мелекке эдирильгенни огрете эдилер. Албуки, о эки мелек эр кеске: «Биз ялынъыз имтиан ичюн ёлланылдыкъ, сакъын янълыш инанып да, кяфир олманъыз», демеден, ич кимсеге (сиир ильмини) огретмез эдилер. Олар о эки мелектен къадыннен къоджа арасыны ачаджакъ шейлерни огрене эдилер. Албуки, тылсымджылар Аллахнынъ изни олмадан, ич кимсеге зарар бералмазлар. Олар озьлерине файда бергенни дегиль де, зарар бергенни огренирлер. Сихирни сатын алгъанларнынъ (онъа ишанып, пара бергенлернинъ) ахиреттен насиби олмагъаныны пек яхшы

559 — 530 йылларында укюм сюрьди.

бильмектелер. Къаршылыгъында озьлерини саткъан шейлери не фенадыр! Кешке буны анълаcа эдилер!» (Бакъара суреси, 102)

Муфессир Фахреддин Разий, Харут иле Марут адында эки мелекнинъ ер юзюне эндирилюв себебини бойле ачыкълай:

Шубесиз, о девирде сиирбазлар чокълашкъан эди. Булар сиир меселесинде даа эвель билинмеген шейлерни ортагъа чыкъардылар, даа да илери кетип, пейгъамберлик иддиасында булундылар ве эр кеске мейдан окъудылар. Бунынъ ичюн Аллах Тааля инсанларнынъ бу яланджы пейгъамберлерни танып, оларгъа къаршы чыкъмалары ичюн, инсанларгъа сиирни огретмек себебинен ает-и керимеде анълатылгъан Харут ве Марут адында мелеклерни ёллады. Шубесиз, Аллах эр шейнинъ ич юзюни энъ эйи билиджидир.

Хазрети Сулейманнынъ фазилетлери

1. Рузгяр Сулейман -алейхисселям-нынъ эмирине берильген эди. Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем-ге насыл бутюн мелеклер хызмет этмекнен месуль исе, рузгяр да онынъ эмирлерини ерине кетире эди.

2. Билингени киби Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем- де Мирадж геджеси бир анда юдже аршкъа чыкъты.

Сулейман -алейхисселям- исе, истегенде, иляхий бир лютф оларакъ, ер юзюнде эки айлыкъ ёлны бир куньде кече эди.

3. Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем-ни девамлы бир булут кольгелендиргени киби, Сулейман -алейхисселям-гъа къушлар кольге япа эди.

4. Къыямет куню Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ «лива-и хамд»[41] санджагъы алтында бутюн пейгъамберлер, Аллах достлары, шеитлер ве салих кишилер топланаджагъы киби, Сулейман -алейхисселям-нынъ эмири ве идареси алтында бутюн махлюкъат хызмет ичюн топлана эди.

5. Бутюн дюнья ве ахирет ниметлери Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ эмирине берильгени киби Сулейман -алейхисселям-гъа да бутюн дюньевий мульк ве салтанат берильген эди.

41 Лива-и хамд: Хамд (шукюр) санджагы. Къыямет кунюнде джанлылар тирилип, Арасат (махшер) мейданында топланмасынен, Аллах Тааля тарафындан Пейгъамбер Эфендимизге ихсан этиледжек ве алтында бутюн инангъанларнынъ топланаджагъы санджагъ-ы шериф.

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерге джевап беринъиз

1. Исраиль огъулларына не ичюн сыкъ-сыкъ пейгъамбер ёлланылгъан? Оларны динге ве пейгъамберлерине багълылыкъларыны дегерлендиринъиз.

2. Талутнынъ аскерлери Джалутнынъ ордусунен дженкке башламадан япкъан дуаларында истеген учь шей недир?

3. Давуд -алейхисселям-нынъ кунюни, ибадет, адалет, насиат ве шахсий ишлери ичюн дёртке айыргъаныны билемиз. Бизлерде заманымызны дёрт къысымгъа айырсакъ, бу заман къысымларыны насыл дегерлендирермиз?

4. Аллах Тааля Давуд -алейхисселям-ны насыл имтиан эткен?

5. Шейтан Асхаб-ы Себтни насыл къандырды?

6. Бир риваетке коре, Асхаб-ы Себттен Аллахнынъ эмирлерине итаат этмегенлернинъ янында, озьлери иляхий эмирге итаат эткенлери алда дигерлерининъ исьянына сес чыкъармагъанлары ичюн эляк этильген эди. Бунынъ себеби недир?

7. Бугунь эльде олгъан Зебурнынъ асыл Зебур олмагъаныны насыл анълаймыз?

8. Къур'анда анълатылгъанына коре, Сулейман -алейхисселям-нынъ имтианы насыл олгъандыр?

9. Сулейман -алейхисселям- Белькъыснынъ онъа ёллагъан эльчи ве эдиелерни текрар онъа къайтаргъанда, Белькъыс бундан насыл нетиджелер чыкъарды?

10. Сулейман -алейхисселям- Белькъысынъ тахтыны не ичюн янына кетиртти?

11. Муджизе иле керамет арасында фаркъны ачыкъланъыз.

12. Кераметнинъ чешитлери акъкъында бильги беринъиз.

13. Джинлер гъайбны билип оламы? Буны къайдан анълаймыз?

14. Харут ве Марут акъкъында бильги беринъиз.

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Давуд -алейхисселям-гъа китап оларакъ ………… эндирильген.

2. Онъа эм салтанат, эм де нубуввет берильген ильк киши ……… -алейхисселям-дыр.

3. Давуд -алейхисселям- укюмдар олмасына бакъмадан, ……. Япып озь эль эмеги иле кечимини сагълагъан.

4. Бир кунь ораза тутып бир кунь тутмамакъ демек олгъан ……………, Давуд -алейхисселям-дан уммет-и Мухаммедке къалгъан бир ибадет хатырасыдыр.

5. Давуд -алейхисселям-нынъ къурулышыны башлаткъан «Бейт-и Макъдис», даа сонъра инсанлар тарафындан …………………. оларакъ адландырылгъан.

6. Ислям тарихы ве медениетинде энъ фазилетли къабул этильген учь буюк месджит бар. Булар: Месджид-и…………, Месджид-и ………… ве Месджид-и ……. дыр.

7. Пейгъамберлернинъ косьтерген февкъуляде адиселерге ………… дейлер.

8. Дженаб-ы Аллахнынъ базы вели къулларына берильген февкъуляде адиселерге де ………… дейлер.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Инсангъа, ер ве кок арасындаки эр шей Онъа зикр эткен Аллах Тааляны, ляйыкънен тесбих этмеси ичюн ашагъыдакилерден къайсы бири керек дегиль?

А. Нефсини тезкие ёлунен къальпнинъ инджеликке иришмеси.

Б. Аллахнынъ келямыны юксек сеснен окъумасы.

В. Гонъюльни эр ан Аллахнынъ зикринен толу олмасы.

Г. Къальпнинъ Къур’ан нурунен толу олмасы.

2. Ашагъыдакилерден къайсы бири Давуд -алейхисселям-нынъ куньлюк аятында, япкъан ишлерден бири дегильдир?

А. Ибадетнен мешгъул олмакъ.

Б. Медреселерде оджалыкъ япмакъ.

В. Укъукъий меселелерни къарарлгъа багъламакъ.

Г. Халкъкъа вааз ве насиатте булунмакъ.

3. Ашагъыдакилерден къайсы бири Давуд -алейхисселям-нынъ, Джалутны ольдюрме адисесинден чыкъарып оладжагъымыз ибретлерден бири дегильдир?

А. Аллах ич бир заман дженкте Онъа инангъанларнынъ енъильмесине изин бермез.

Б. Аллах тилесе, не къадар зайыф олса, олсун, бир къулуны даа кучьлю олгъангъа гъалип кетиребилир.

В. Аллахнынъ душманы олгъан залымлар, не къадар кучьлю корюнселер, корюнсин, Онынъ ирадеси янында ич бир кучьке саип дегиллер.

Г. Мумин Аллахкъа сыгъынмалы ве ялынъыз Ондан ярдым истемели, элинден кельгенини япкъан сонъ Аллахкъа тевеккюль этмелидир.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири Аллах Таалянынъ Давуд -алейхисселям-гъа берген ниметлерден дегильдир?

А. Элине алгъан темирни терсине чевирмеси.

Б. Дагъларнынъ ве къушларнынъ топлу оларакъ озюнен бирликте зикр этмеси.

В. Салтанатыны къуветлендирип, онъа гузель ве икметли къонушмагъа огретмеси.

Г. Душмандан къорунмакъ ичюн зырх япылувыны огретмеси.

5. Ашагъыдакилерден къайсы бири Пейгъамбер Эфендимизнинъ:

«Ич кимсе озь къазанджындан даа хайырлы бир рызкъ ашамагъан. Аллахнынъ пейгъамбери Давуд -алейхисселям- да озь элинен къазангъаныны ашай эди.» (Бухарий, Бую 15; Энбия 37) хадисинден чыкъараджагъымыз бир нетидже дегильдир?

А. Элял къазанчнынъ энъ гузель инсаннынъ озь эль эмегинен къазангъаныдыр.

Б. Ислям башкъаларынынъ эсабына кечинмекни хош къаршыламагъан.

В. Ич эмек харджамадан, варлыкъ саиби олсанъ да, инсаннынъ озь къазанджыны ашамасы даа фазилетлидир.

Г. Инсаннынъ билеги иле чалышып, эльде эткени къазанч, маса башында чалышып, къазангъанындан даа фазилетлидир.

6. Ашагъыдакилерден къайсы бири бугуньки Зебурнынъ аслы гъайып олгъанынынъ бир ишарети (делили) сайылмаз?

А. Антропоморфик танъры инанджыны, яни танъры инсаний хусусиетлерге саип олгъаныны къабул этмек.

Б. Энген ильк куньлерде ич кимсе тарафындан къайдгъа алынмамасы.

В. Ичинде ялынъыз шиир шеклинде икметли сёзлернинъ олмасы.

Г. Хазрети Давуднынъ вефатындан тахминен беш юз йыл сонъ языгъа кечирильмеси.

7. Шейтан къандыргъан Асхаб-ы Себт учь айры группагъа айрылгъан. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу группалардан бири дегильдир?

А. Аллахнынъ эмирине уймадан балыкъ туттмагъа девам эткенлер.

Б. Озьлери авланмагъанлар ве авлангъанларгъа къаршы да сес чыкъармагъанлар.

В. Озьлери авланмагъанлар, лякин авлангъанларны тенбиелегенлер.

Г. Аллахнынъ эмири тапталгъаны ичюн Медьенни терк эткенлер.

8. Сулейман -алейхисселям- ордусынен бирликте къырмыскъа вадисинден кечкенде, ичлеринде реис олгъан бир къырмыскъа иле араларында базы къонушмалар кечкен эди. Бу къонушмаларны хатырлап, ашагъыдаки нетиджелерден къайсы бирининъ чыкъарыламайджагъыны ишаретленъиз?

А. Дюнья малынынъ ве салтанатынынъ буюклиги ве дегери инсангъа коре денъише.

Б. Асыл зенгинлик, мал ве мульк иле макътанмакъ дегиль, мулькнинъ акъикъий саибине ишанмакътыр.

В. Эр шей кечиджи олгъан шу дюньяда, зенгин олмагъа истеменинъ инсангъа къазандыраджагъы ич бир файда ёкътыр.

Г. Зенгинликнинъ файда ве зарары оны къуллангъангъа коре денъише. Инсанны шукюр этмеге ве салих амель ишлемеге севкъ эткен зенгинлик макъталгъандыр.

9. **«Ант олсун, биз Сулейманны имтиан эттик. Тахтынынъ устюне бир джесет быракъа къойдыкъ, сонъ о, кене эски алына къайтты.»** (Сад суреси, 34) аетиндеки «оны бир джесет киби тахтнынъ устюне быракъа бердик» ифадесинден насыл мананы чыкъарып оламаймыз?

А. Сулейман -алейхисселям- онъа къаршы япылгъан исьян себебинен, бир вакъыт сиясий кучюни ве тахтыны гъайып эткен эди.

Б. Сулейман -алейхисселям- тахтында олмагъан заманларда, бунынъ джинлер тарафындан анълашылмамасы ичюн тахтына бир джесет быракъкъан ве, бойледже, джинлерни чалыштыргъан.

В. Сулейман -алейхисселям- бир муддет шиддетли бир хасталыкъ кечирген ве бу себепнен тахтында аджиз бир шекильде къалгъан.

Г. Аллах Тааля Сулейман -алейхисселям-нынъ къальбине бир къоркъу берген эди. Бу къоркъу оны, башына бир беля келир эндишесинен санки джансыз джесет киби бир алгъа кетирген эди.

10. Себе Меликеси Белькъыс Сулейман -алейхисселям-нынъ янына кельмеден эвель, Хазрети Сулейманынъ алтындан сув акъкъан ве ичинде балыкълар олгъан буллюрдан япылгъан авлулы сарай къурдургъан ве озь тахтынынъ айнысыны корьгенде, чокъ тесирленген эди. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу тесирнинъ нетиджелеринден бири дегильдир?

А. Корьген шейлер акълына ве бильгисине олгъан ишанчыны сарскъан ве онъа аджиз олгъаныны косьтерген эди.

Б. Корьгенлери сырадан бир инсан кучюнен япыламайджакъ шейлер олгъаныныанълагъан эди.

В. Корьген ве яшагъан бутюн адиселернен, иляхий азамет ве къудретни сейир эткен ве мусульман олгъан.

Г. Озь тахтына чокъ бенъзеген тахтны о ерде корьген Белькъыс, бунынъ джинлернинъ бир иши олгъаныны анълагъан эди.

11. Ашагъыдакилерден къайсы бири Месджид-и Акъсанынъ мукъаддес олмасынынъ себеплеринден бири дегильдир?

А. Бу ернинъ Исра суреси адисесинден сонъ, Мирадж адисесининъ де башлангъыч нокътасы олмасы.

Б. Мында Сулейман ве Давуд -алейхимесселам-мезарларынынъ булунмасы.

В. Мусульманларнынъ иджретнинъ 6-джы йылына къадар бу ерге бакъаракъ, намаз къылмалары.

Г. Мында Аз. Муса заманындан берли мукъаддес эманетлернен Теврат левхаларынынъ муафаза этильмеси.

12. Ашагъыдакилерден къайсы бири Сулейман -алейхисселям-Белькъыснынъ тахтыны кетиртмесининъ себеплеринден бири дегильдир?

А. Белькъыс Сулейман -алейхисселям-нынъ пейгъамберлигини къабул этмеси ичюн кетирткен.

Б. Эмириндеки джинлер ве дигер аскерлернинъ эмирине итаат этип-этмейджегини анъламакъ ичюн кетирткен.

В. Тахтта денъишикликлер япып, Белькъыснынъ буны анълап-анъламайджагъыны ве зекясыны ольчмек ичюн кетирткен.

Г. Тахт къыраллыкнынъ кучюни косьтергени ичюн, тахтны кетиртип, даа кучьлю олгъаныны исбатламакъ истеген.

УЗЕЙИР [ЕЗДРА] -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Харун -алейхисселям-нынъ неслиндендир. Еудийлерде «Эзра» оларакъ таныла. О, яшагъан девирде Тевратны эзберлеген сайылы кимселерден эди.

Хазрети Узейирнинъ пейгъамбер олып-олмагъаны хусусында Къур’ан-ы Керимде кесен-кес бир бильги олмагъаны киби, Аллах Ресулю-саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ де онынъ акъкъында: «Узейирнинъ пейгъамбер олып-олмагъаныны бильмейим!» дегени ривает этильген (Али Муттакъий, XII, 81/34087).

Къур’ан-ы Керимде Узейир -алейхисселям- акъкъында ялынъыз бир ерде анълатыла. Мында онынъ иляхий икмет акъкъында, Аллах тарафындан руху алынып, юз сене сонъ текрар тирильткени бильдириле.

Хазрети Узейир яшагъан девирде Исраиль огъулларынынъ сапыкълыкъ ве ашувлары эйидже арткъан эди. Аллах Тааля да, бир беля ве мусибет оларакъ оларнынъ башына Бухтуннасрны мусаллат эткен эди. Бухтуннаср Шам ве Урдун топракъларыны истиля этти. Месджид-и Акъсаны йыкъты. Багъ, багъча, не бар исе, харап этти. Къорчалавсыз, мазлум инсанларны джанаварджа ольдюрди. Генч ве ишке ярарлы корьген кимселерни эсир алып, янында алып кетти. Бу эсирлернинъ арасында Хазрети Узейир де бар эди.

Риваетке коре, Узейир -алейхисселям- элли яшларында экен, къачып эсирликтен къуртулды. Бир айван устюнде Къудускъа догъру ёлгъа чыкъты. Къудускъа якъынлашкъанда, шеэрнинъ йыкъыкъ биналарына, харап олгъан багъ ве багъчаларына бакъты ве чокъ кедерленди. Баягъы ач олгъаны ичюн айванны бир терекке багълады ве о ерде бир микъдар инджир топлап ашады, юзюм сыкъып, сувуны ичти. Сонъ бир терекнинъ тюбюне отурды. Перишан ве харап вазиетте олгъан мемлекетке, йыгъылгъан кемиклерге ибретнен бакъты. Акънынъ къудретини тефеккюр этип, эр шейнинъ янъыдан насыл тириледжегини тюшюнди. Шу

арада юкъугъа далды.

Аллах Тааля буюра:

«Яхут корьмединъми о кимсени ки, эвлерининъ диварлары чатыларынынъ узерине чоккен (алт-усть олгъан) бир къасабагъа огърады; «Олюминден сонъ Аллах буларны насыл тирильтир аджеба!», деди. Бунынъ узерине Аллах оны ольдюрип, юз йыл быракъты; сонъ текрар тирильтти. «Не къадар къалдынъ?» деди. «Бир кунь я да даа аз», деди. Аллах онъа: «Ёкъ, юз йыл къалдынъ. Ашайджагъынъа ве ичеджегинъе бакъ, аля бозулмагъандыр. Эшегинъе де бакъ. Сени инсанларгъа бир ибрет япайыкъ дие (юз йыл олю туттыкъ, сонъра тирильттик). Шимди сен кемиклерге бакъ, оларны насыл тертиплеп, сонъра онъа насыл эт кийдирмектемиз», деди. Вазиет онъа анълашылгъанынен: «Шимди яхшыджа анъладым ки, Аллах эр шейге къадирдир», деди.» (Бакъара суреси, 259).

Узейир -алейхисселям-, юкълагъан заман саба вакъты эди. Юкъудан тургъанда даа кунеш батмагъан. Лякин арадан кечкен вакъыт, юз йыл эди. Бу арада Бухтуннаср ольген, бутюн эсирлер сербест къалгъан ве Къудускъа къайткъан эдилер.

Месджид-и Акъса тамир олгъан ве бутюн шеэр текрар тикленген эди.

Онен олып кечкенлернинъ ардындан Узейир -алейхисселям- айванынынъ устюнде Къудус шеэрине киргенде, эр шейнинъ денъишкенини корьди. Билинмеген инсанлар ве биналар корьди.

Бу кадар денъишикликлер арасында мааллесини къыдырмагъа башлады. Тахминине коре, бир эвнинъ огюнде турды. Эвнинъ къапында корьген кёр ве топал бир къадынгъа:

– «Узейирнинъ эви къайда?» деп сорады.

Къадын кедернен:

– «Узейирнинъ эви бу ердедир, амма озю юз йыл эвель гъайып олды. Мен де онынъ джариеси олам», - деди.

Хазрети Узейир:

– «Мен Узейир!» деп озюни таnытты ве башындан кечкенлерни анълатты. Джариеси бутюн буларгъа чокъ севинди ве онынъ да эски алгъа къайтмасы ичюн ондан дуа этмесини истеди. Аллахнынъ онъа берген ниметлерге шукюр эткен Узейир -алейхисселям-

къадынгъа дуа этти. Бундан сонъ къадын эвельки сагълыгъына ве эски алгъа къавушты.

Хазрети Узейир юкълап, вефат эткен сырада 18 яшында бир огълу бар эди. Шимди о, 118 яшында акъ сакъаллы бир къарт эди, бабасы исе, 50 яшында эди. Арадан кечкен бу къадар замандан сонъ огълу бабасыны танып оламады ве:

– «Бабамнынъ сыртында янъы ай шеклинде къара бир бенъ бар эди», - деди.

Узейир -алейхисселям-нынъ сыртыны ачып бакъкъанда, бу янъы ай шеклиндеки къара бенъни корьдилер. Артыкъ кимсенинъ онынъ Хазрети Узейир олгъанындан шубеси къалмады.

Бухтуннаср Къудусны ишгъал этип, баскъаны вакъыт, бутюн Теврат нусхаларыны да якътыргъан. Бунынъ ичюн Узейир -алейхисселям-, даа эвель танзим этип бильгенлери боюнджа иляхий укюмлерни динни янъыдан тирильтти.

Ибн-и Аббастан кельген риваетке коре, Аллах Тааля, Исраиль огъулларны Тевраткъа коре дегиль де, истеклерине уйгъанларыны корьгенинен, Тевратны олардан чекип алгъан ве унуттыргъан эди. Исраиль огъуллары бунъа чокъ кедерлендилер. Хусусан, Узейир -алейхисселям- Аллахкъа чокъ ибадет этти, Онъа ялварып дуа этти. Аллахтан энген бир нур онынъ къальбине кирди.

Унуткъан Тевратны хатырлады. Ондан сонъ, Тевратны янъыдан Исраиль огъулларына огретти. Даа сонъ, ичинде Теврат сакълы олгъан сандыкъ тапылгъанда, Исраиль огъуллары Узейир -алейхисселям-нынъ огреткен Тевратнынъ аслына айнен уйгъун олгъаныны корьдилер ве бундан сонъ Узейир -алейхисселям-ны чокъ севдилер. Озьлерине лютуф этильген бу буюк ниметлерлер къаршысында биле Исраиль огъуллары, даа сонъ батыл бир акъидеге къайып, Узейир -алейхисселям-гъа «Аллахнынъ огълу» деп айтаджакъ къадар илери кеткен эдилер (Табери, Джамиу л-Беян, X, 143).

Бу вазиет ает-и керимелерде бойле анълатыла:

«Еудийлер, Узейр Аллахнынъ огълудыр, дедилер. Христианлар да, Месих (Иса) Аллахнынъ огълу, дедилер. Бу оларнынъ агъызларында кевшеген сёзлеридир. (Сёзлерини) даа эвель кяфир олгъан кимселернинъ сёзлерине бенъзетмектелер. Аллах оларны къахр этсин! Насыл да (хакъдан батылгъа)

дёндюрильмектелер!» (Тевбе суреси, 30).

(Еудийлер) Аллахны быракъып, бильмирлерини (хахамларыны); (христианлар) да рахиплерини ве Мерьем огълу Месихни (Исаны) ребер эдиндилер. Албуки, оларгъа анджакъ тек иляхкъа къуллыкъ этювлери эмир олунды. Ондан башкъа танъры ёкътыр. О буларнынъ ортакъ къашкъан шейлеринден узакътыр.» (Тевбе суреси, 31).

Эр не къадар бугунь еудийлер Хазрети Узейирге «Аллахнынъ огълу» дегенлерини къабул этмеселер де, о заман яшагъан бир груп еудий онъа урьмет ве макътавда чокъ ашырыгъа кеткен ве ичлеринден базылары онынъ танъры олгъаныны айтты.

Эйюб -алейхисселям-

Эйюб -алейхисселям- Якъуб -алейхисселям-нынъ къардашы Ийснинъ неслинден. Шам дживарында яшагъан ве онъа аз сайыда киши иман эткендир.

Дедеси Исхакъ -алейхисселям-нынъ дуасы себебинен, Аллах Тааля Эйюб -алейхисселям-гъа чокъ мал, мульк ве эвлят берди. Чокъ микътарда ери, айванлары ве чокъ сайыда хызметчилери бар эди. О, фукъаре, етим ве тулларгъа чокъ ярдым этер, софрасында бир фукъаре олмагъандже, ашыны ашамаз, Аллахнынъ онъа берген ниметлерни мусафирлерге икрам этмеге пек севе эди.

Эйюб -алейхисселям- омрюнинъ башларында зенгин, орталарында фукъаре ве кимсесиз яшагъан. Омрюнинъ сонъуна догъру, шукюр ве сабыр этмеси нетиджесинде, текрар иляхий ихсанъа къавушты. Къур’ан-ы Керим онынъ сабырыны шу шекильде макътай:

«...Акъикъатен, биз Эюпни сабырлы (бир къул) булгъан эдик. О, не яхшы къул эди! Даима Аллахкъа ёнелир эди.» (Сад суреси, 44).

Эйюб -алейхисселям- Шам топрагъында яшагъан инсанларгъа пейгъамбер оларакъ ёлланылды. Къур’ан-ы Керимде онынъ иляхий вахий кельген бир пейгъамбер олгъаны бойле бильдирилир:

«(Хабибим!) Биз Нухкъа ве ондан сонъки пегъамберлерге вахий эткенимиз киби, санъа да вахий эттик. Ве Ибрахимге, Исмаилге, Исхакъкъа, Якъубгъа, эсбаткъа (торунларгъа), Исагъа, Эйюбке, Юнускъа, Харунгъа ве Сулеймангъа вахий

эттик. Давудкъа да Зебурны бердик.» (Ниса суреси, 163).

«...Даа эвельде Нухны ве онынъ союндан Давудны, Сулейманны, Эйюбни, Юсуфны, Мусаны ве Харунны догъру ёлгъа ириштирген эдик; биз эйи даврангъанларны, иште бойле мукяфатландырырмыз.» (Энʼам суреси, 84).

Имтиан, сабыр ве мукяфат

Эйюб -алейхисселям-нынъ дюньевий зенгинлиги, эвлятлары ве наиль олгъаны бутюн ниметлер иляхий бир имтиан оларакъ бирер-бирер элинден алынды. Ардындан агъыр бир хасталыкъкъа огърады. Лякин о, мескенине, малына ве эвлядына кельген бутюн бу мусибетлерге буюк бир тевеккюль ве теслимиетнен сабыр косьтерген ве иляхий такъдирге разы олгъан эди.

Онынъ бу сабыр ве теслимиети, инсанлыкъ тарихында бир ибрет мисали оларакъ тиллерге дестан олгъан.

Эйюб -алейхисселям-нынъ бу къыйын имтианлары пейгъамберлик девирине аиттир. Башына кельген эр тюрлю мусибет ве имтиан ондаки фазилетни арттыргъан. Буны иблис, яни лянетленген шейтан, азм этип оламай эди. Шейтан инсан къылыгъына кирип, халкъ арасында:

«Бу къадар нимет ве боллукъ ичинде къуллукъ япмакъ къолайдыр. Эйюбни бир де тарлыкъ ве беля анында экен, корьмек керек!» дей ве девамлы оларакъ онынъ итибарыны тюшюрмеге тырыша эди.

Бундан себеп Аллах Тааля Эйюб -алейхисселям-нынъ Аллахкъа олгъан тевеккюль ве багълылыгъыны халкъкъа косьтермек ичюн, бу севгили пейгъамберине чешит мусибетлер берди.

Аллах Эйюб -алейхисселям-ны имтиан этмеге истегенде, ильк оларакъ онынъ малларыны элинден алды. Сель иле къойларыны, рузгяр иле экинлерини ёкъ этти. Буны фырсат бильген шейтан, чобан къылыгъына кирип, аман Эйюб -алейхисселям-гъа чапты. Агълап-агълап олып кечкенлерни онъа хабер берди:

– «Эй, Эйюб! Буюк бир фелякет олды. Бутюн малынъ ве мулькюнъ ёкъ олды», - деди.

Хазрети Эйюб бу хабер къаршысында ич теляшланмады, буюк бир сюкюнет ве разылыкънен Раббине хамд этти ве инсан къылыгъына кирген шейтангъа:

– «Мал ве мулькни манъа Раббим берген эди. Шимди де менден алды. Эр шейнинъ тек саиби Одыр, тилесе берер, тилесе алыр!» деди. Бу сёз ве арекет шейтанны перишан этмеге еткен эди.

Ардындан Эйюб -алейхисселям-нынъ балалары, дерс окъугъанда, мейдангъа кельген бир зельзеле иле вефат эттилер. Шейтан кене ах-вах этип, Хазрети Эйюбнинъ янына кельди. Оны исьян эттирмек ичюн, козьлеринден сель киби яшлар акъызып:

– «Эй, Эйюб! Аллах Тааля эвинъни зельзеленен йыкъты. Бутюн балаларынъны элинден алды. Оларнынъ юрек парчалагъан ферьятлары, даяныладжакъ киби дегиль эди», - деди. Адисени о къадар аджыныкълы бир шекильде анълатты ки, Хазрети Эйюбнинъ тевеккюль ве теслимиет иле ташкъан къальбинден мерамет дуйгъулары мубарек козьлерини сылатты.

Анджакъ бу имтиангъа да буюк бир сабыр косьтерип иляхий къадерге разы олды.

Макъсадына кене етмеген шейтан ачувланды. Кене бир шейлер айтаджакъта, Хазрети Эйюб:

– «Эй, лянетли! Сен Иблиснинъ ве мени Раббиме къаршы исьянгъа тешвикъ этмек истейсинъ! Биль ки, эвлятларым манъа бирер эманеттир. Саиби оларны кери алды!

Берген де О, алгъан да О. Мен не ичюн ынджынайым? Мен, эр алда Раббиме хамд эткен бир къулум!» - деди.

Салих бир къулнынъ теслимиетини Азиз Махмуд Худайи Азретлери бир бейитинде не гузель анълаткъан:

Алгъан Сенсинъ, берген Сенсинъ, кылгъан Сен;

Не бердинъ исе, одыр; даа немиз бар!

Энес бин Малик -радыяллаху анх- бойле буюргъан:

«(Огей бабам) Эбу Тальханынъ бир огълу бар эди. О сеяатта экен, огълу шиддетли бир хасталыкъкъа тутулгъан ве вефат эткен эди. Ханымы Умму Сулейм огълунынъ ольгенини корьгенинен, оны ювып кефенледи ве эвнинъ бир тарафына къойды. Шу ан Эбу Тальха кельди ве:

– «Бала насыл олды?» деп сорады.

Ханымы:

– «Сакинлешти, мен онынъ раатлагъаныны умют этем!» деди.

Ниает, саба олгъанда, акъайы Эбу Тальха бой абдести алды. Азырланып тышары чыкъмакъ истегени вакъыт, ханымы онъа баланынъ вефат этконинден хабер берди. (Буюк бир кедерге къапылгъан) Эбу Тальха, аман Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ янына кетти ве Онен берабер намаз къылды. Сонъ олып кечкенлерни Пейгъамбер -алейхисселям-ге анълатты. Бунъа джевап оларакъ Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем:

«Умют этем ки, Аллах Тааля бу гедженъизни сиз ичюн берекетли эткен», - деп буюргъан. (Бухарий, Дженаиз, 42, Эдеб, 116).

Энес бин Малик Азретлерининъ анълаткъан бу адисеси, Умму Сулеймнинъ ферасетини, такъвасыны, хусусан да, Аллахкъа теслимиетини косьтере. Бу адисе ана-баба, эвлят, мал-мульк киби бутюн барлыкъларнынъ ялынъыз бирер эманет олгъаныны ве, Саиби керек олгъанда, буларны кери алгъаныны не гузель ачыкълай. Умму Сулейм санки Эбу Тальхагъа ал тилинен:

- Баламыз оны бизге ёллагъан къудрет тарафындан кери чагъырылды. Бир муддет сонъ, онен текрар къыяметте корюшеджекмиз. Кедерленме ве сесинъни чыкъарма! Акътан кельгенге разы ол! . – деп, айта эди.

Аллах Умму Сулеймге къыскъа бир муддет сонъ нур топу киби бир бала багъышлады. Адыны да Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем- Абдуллах къойды.

Аллах Тааля Эйюб -алейхисселям-гъа сонъ бир имтиан оларакъ агъыр бир хасталыкъ берди. Хасталыкъ о дередже артты ки, ялынъыз шефкъат темсили олгъан ханымы Рахиме хатун бенъзерсиз садакъат ве вефа мисали сергилеп, онъа хызмет этмеге девам этти. Эль иши япып, кечимлерини теминлемеге тырышты. Эйюб -алейхисселям-нынъ эр тюрлю хызметини гонъюльден истеп, ерине кетирди.

Эйюб -алейхисселям- бу хасталыкъ алында да шикяет ве ферьятта булунмады. Раббине сыгъынаракъ, сабыр этти, хамд ве сенагъа девам этти. Небевий эдеп косьтерип, хасталыкъ ве ёргунлыгъыны шейтандан олгъаныны тюшюнди:

«(Ресулым!) Къулымыз Эйюбны да анъ. О, Раббине: Догърусы, шейтан манъа бир ёргъунлыкъ ве эзиет берди, дие

сесленген эди.» (Сад суреси, 41).

Чюнки шейтан Эйюб -алейхисселям-нынъ гузель алыны къыскъаныпп, онъа мусаллат олмакъ истеген эди. Лякин Эйюб -алейхисселям- эр шейнинъ Аллахтан олгъаны шууры ичинде ве Раббине тевеккюль ве теслимиет алында эди.

Эйюб -алейхисселям-гъа весвесе бермек ичюн косьтерген бутюн тырышувлары бошуна кеткен шейтан, бу сефер шеэр халкъына весвесе бермеге башлады:

– «Аман! Рахименен корюшип де, онъа ярдымджы олманъ! Ёкъса, Эйюбнынъ хасталыгъы сизге де кечер! Деръал оны шеэринъизден къувунъ!» - деди.

Шеэр халкъы да шейтаннынъ бу бозгъунджылыгъына мейиль этип, Рахимени:

– «Эйюбнен берабер бу ерни терк этинъиз! Ёкъса, сизни ташларнен ташлап ольдюрирмиз!» - деп къоркъуттылар.

Рахиме хатун чаресиз къалды ве Хазрети Эйюбны сыртына алып, о ерден айрылды. Шеэр тышында озьлерине бир ер тапты. Эйюб -алейхисселям-нынъ тюбюне къумдан ятакъ япып, башына таштан ястыкъ койды. Сонъ да уфакъ бир къулюбе япты, мында Эйюб -алейхисселям-гъа хызмет этмеге садакъатнен девам этти.

Аллахнынъ сабырлы пейгъамбери Хазрети Эйюб бу вазиетте биле пейгъамберлик вазифесини ерине кетире, о ерден келип кечкенлерге «емр-и биль-маруф ве нехй-и аниль-мункер»де булуна эди.

Кечимлери ичюн ханымы Рахиме хатун шеэрдеки ханымларгъа иплик япа эди. Бир ара эфендисине:

– «Сен пейгъамберсинъ! Аллах Таалядан сагълыкъ ве афиет истесенъ де, бу дертлерни сенден алса!» - дегенде,

Эйюб -алейхисселям-:

– «Сагълыкъ ве афиетнен кечкен йылларымыз не къадар эди?» - деп сорады.

Рахиме:

– «Сексен йыл эди», - деди.

Бунъа коре Хазрети Эйюб:

– «Эй, Рахиме! Къыйынлыкъ ве беля заманы, сагълыкъ ве афиет вакъты къадар олмадан, алымны Дженаб-ы Мевлягъа шикяет этмеге утанам. Аллах Тааля бизлерге сайысыз ниметлер бергенде, биз Ондан кельген беляларгъане ичюн сабыр этмеймиз?!» -деди.

Хазрети Эйюбнинъ бу даянылмаз аллардаки сабыры ает-и керимеде де, хадис-и шерифте де макъталгъан:

«Хазрети Эйюб инсанларнынъ энъ йымшакътабиатлысы, энъ сабырлысы ве ачувыны энъ чокъ енъгени эди.» (Ибн-и Эби Шейбе, III, 201).

Онынъ Раббинден олгъан разылыгъы там ве къусурсыз эди. Шу шиир онынъ иришильмез сабыр ве теслимиет алынынъ не гузель бир ифадесидир:

Хоштур манъа Сенден кельген,

Я хилят-у яхут кефен,

Я гонджа гуль, яхут тикен,

Лютфюнъ да хош, къааринъ де хош!

Эйюб -алейхисселям-гъа весвесе берип оламагъан шейтан, бу сефер ханымы Рахиме хатунгъа мусаллат олды. Эп онынъ огюне чыкъа ве акълыны ойнатмагъа чалыша эди. Рахиме хатун да буларны Хазрети Эйюбкъа анълаткъанда, о ханымыны бойле тенбиеледи:

– «Эй, ханым! Сенинъ ёлунъа чыкъкъан о киши иблистир. Дикъкъатлы ол, санъа весвесе берип, сени менден айырмакъ истей», - деди.

Рахиме Юсуф -алейхисселям-нынъ союндан эди. Онда атасы Юсуфнынъ гузеллигинден бир акс бар эди.

Этрафта ондан даа гузель бир къадын ёкъ эди. Бунынъ ичюн шейтан бир кунь онынъ къаршысына дюльбер бир адам корюнишинде чыкъты ве:

– «Сенден даа гузель бирисини корьмедим. Мен шу якъын койден. Серветимнинъ де сынъыры ёкъ», - деди.

Рахиме хатун Раббине сыгъынып:

– «Мен хаста олгъан Эйюб пейгъамбернинъ ханымым. Онъа хызмет этем. Мен, о шерефли пейгъамберден башкъасына асла

мейиль этмем.», - деди ве кетти.

Рахиме хатун Хазрети Эйюбнинъ янына къайткъанда, олып кечкенни онъа анълатты. Хазрети Эйюб сыкъылды. Ачувланып:

– «Эй, Рахиме! Мен санъа ондан сакъынманъны ве узакъ турманъны айтмагъан эдимми?! Эгер сагълыкъкъа къавушсам, санъа юз сопа ураджам!» - деп, емин этти.

Эйюб -алейхисселям-нынъ хасталыгъы кунь кечтикче шиддетленди. О, шифа булмакъ ичюн юдже дергяхкъа эллерини ачты ве:

«...Манъа керчектен хасталыкъ исабет этти. Сен мераметлилернинъ энъ мераметлисисинъ!» (Энбия суреси, 83) деп, Аллахнынъ юдже мераметининъ озь устюнде теджелли этмеси ичюн къальбинен Аллахкъа ёнельди.

Бир киши Ресулуллах -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ месджидине кирген ве Онъа Хазрети Эйюбнен багълы базы суаллер сорагъан эди. Шу вакъыт Ресулуллах -саллеллаху алейхи ве селлем- агълады ве бойле буюрды:

«Аллах Таалягъа емин этем ки, Эйюб белядан себеп инълемеди, сызламады. Лякин еди йыл, еди ай, еди кунь, еди гедже о имтианнынъ ичинде къалды. Аякъта намаз къылмакъ истеди, турып оламады, тюшти. Акъ ёлундаки хызметинде эксик къалгъаныны корьгенинен: Манъа керчектен хасталыкъ исабет этти деди.» (Бкъ. Къуртубий, Тефсир XI, 323).

Хазрети Эйюбнынъ бу ифаделери сызлав киби корюнсе де, аслында бир дуа эди. Чюнки сызлав инсанларгъа япылгъан бир шикяеттир. Аллах Таалягъа ялварма сызламакъ дегильдир. Нитеким Якъуб -алейхисселям- да огълу Юсуф-алейхисселям-дан айры къалгъанда, кедер ве асрет ичинде буюк бир элемнен:

«(Якъуб:) Мен, садедже гъам ве кедеримни Аллахкъа арз этем. Ве мен сизинъ билип олалмайджакъ шейлеринъизни Аллах тарафындан (вахий иле) бильем, деди.» (Юсуф суреси, 86).

Хасталыкътан къуртулыш

Рахиме хатун бир кунь аш къыдырмагъа чыкъкъан эди. Бу арада Джебраиль Эйюб -алейхисселям-гъа кельди ве онъа:

– «Эй, Эйюб! Санъа беля бердим, сабыр эттинъ. Шимди де

сагълыкъ ве нимет береджем!» хаберинен бирликте шу эмирни кетирди:

- **«Аягъынънен ерни теп! Иште, ювуладжакъ ве ичиледжек сувукъ бир сув (дедик)!»** (Сад суреси, 42).

Эйюб -алейхисселям- иляхий эмирге уйып, аягъыны ерге урды. Ерден аман бир чокъракъ фышкъырды. О да бу сув иле ювунды ве, бойледже, муджизе оларакъ, ич ве тыш хасталыкъларынынъ эписинден къуртулды. Бир башкъа риваетке коре, Эйюб -алейхисселям- аягъыны ерге ургъанда, бири сыджакъ, дигери сувукъ эки къайнакъ суву чыкъкъан о да, сыджагъынен ювунгъан, сувукъ олгъаныны да ичкендир.

Ает-и керимеде «Аягъынънен ерни теп!» деп, эмир этилип, муджизенинъ керчеклешмесинде биле къулнынъ гайрет ве эмегининъ истенмеси, дикъкъат чекиджи бир хусустыр. Демек ки, бир иште ильк тешеббюс эр вакъыт къулдан кельмеси керек. О алда, къулнынъ себеплерге сарылмакъта къусур этмемеси, отурып ялынъыз дуа иле кифаетленмемеси керек. Бунда да къалмайып, япылгъан дуанынъ кереклигини ве шартларыны ерине кетирмеси керектир.

Эйюб -алейхисселям- индже бир эдепнен Аллахкъа ёнельген ве дуасы къабул олгъан, онъа шифа, рахмет ве лютф къапулары ачылгъан:

«Бундан себеп биз, тарафымыздан бир рахмет ве къуллукъ эткенлер ичюн хатыра олмакъ узьре, онынъ дуасыны къабул эттик; озюнде дерт ве сыкъынты оларакъ не бар исе, кеткиздик ве онъа аиле азаларыны, айрыджа буларнен бирликте, бир къат даа бердик.» (Энбия суреси, 84).

Джебраиль -алейхисселям- сагълыгъыкъайтарылгъан Эйюб -алейхисселям-нынъ янына келип, онынъ башына Аллахнынъ эмири иле бир тадж къойды ве онъа гузель урбалар кийдирди. Ардындан Аллах тарафындан лютуф булуты устюне алтын парчачыкъларны септи.

Ресулуллах-саллаллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз буюргъан ки:

«Эйюб, (муджизели сувда) ювунгъан арада, огюне чокъ алтын чегертки тюшкен эди. Эйюб оларны аман топлап, урбасынат олдурмагъа башлады. Бунъа коре Аллах Тааля:

- Эй, Эйюб! Коресинъ, мен малынъны санъа къайтарып, сени зенгин япмадыммы? - буюрды.

Хазрети Эйюб:

- Эбет, я, Рабби! Мени бойле зенгин яптын. Лякин Сенинъ хайыр ве берекет хазинелерине къаршы ихтияджсыз оламам. Бу себептен Сенинъ къатындан эр не кельсе, къабул этерим. (Чюнки берген Сенсинъ! Сенинъ берген шейиинъни насыл ред этерим?!) - деди.» (Бухарий, Гъусуль, 20; Энбия, 20; Несаий, Гъусуль, 7).

Бу сырада Рахиме хатун шеэрден къайткъан эди. Хазрети Эйюбны танымады. Онынъ гъайып олгъаныны тюшюнип, сагъгъа-солгъа чапкъалады. Ферьяд этип, агълады. Эйюб -алейхисселям- сеслენди:

– Эй, ханым! Кимни къыдырасынъ?

– Бир хастам бар эди, омюр аркъадашым эди. Заметли де олса, онъа мемнуниетнен хызмет эте эдим. Шимди гонъюль раатлыгъымнынъ къайнагъы олгъан о хазинени гъайып эттим.

– О насыл бириси эди.

– О, чокъ сабырлы эди. Сагъламалы сизге бенъзей эди.

– Эй, Рахиме! Иште, о къыдыргъанынъ меним. Аллах Тааля манъа сагълыкъ берди.

Бундан сонъ экиси де севинчнен агълаштылар. Аллахкъа шукюр эттилер.

Эйюб -алейхисселям- артыкъ эски тендюрюстлик ве генчлигине къавушкъан эди. Аллах Тааля онъа эвелькиден даа чокъ мал ве эвлят багъышлады. Дагъылгъан аиле азалары текрар бир арагъа топланды ве эвелькинден даа буюк иляхий лютфларгъа наиль олдылар.

Хазрети Эйюб хасталыкъ афиетке чевирильгенден сонъ, ильк гедженинъ саарь вакътында теренден бир «аах!» чекти. Себеби соралгъанда, деди ки:

- «Эр гедже саарь вакътында: «Эй бизим хастамыз насылсынъ?» -деп, сес эшите эдим. Шимди кене о вакъыт кельди, лякин: «Эй, бизим сагълам къулумыз, насылсынъ?» - сесини эшитмейим. Бунынъ ичюн агълайым.»

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Еудийлер Узейир -алейхисселям-гъа «Аллахнынъ огълу» сыфатыны бергенлерини бильдирген ает-и кериме къайсыдыр?

2. Ает-и керимелерде анълатылгъан Эйюб -алейхисселям-нинъ фазилетлеринден учюни язынъыз.

3. Озюне Аллахтан шифа истемесини талап эткен ханымына: «Эй, Рахиме! Къыйынлыкъ ве беля заманы, сагълыкъ ве афиет вакъты кельгенине къадар, алымны Дженаб-ы Мевлягъа шикяет этмеге утанам», - деген Эйюб -алейхисселям- бу сёзлерини насыл дуйгъу ве тюшюнджелер ичинде айткъан?

4. Эйюб -алейхисселям-нынъ малы, эвлятлары ве мескени иле имтиан этильмесининъ себеби недир?

5. Бутюн барлыгъыны, эвлятларыны ве сагълыгъыны гъайып эткен Эйюб -алейхисселям- насыл даврангъан эди?

6. Малыны ве эвлятларыны гъайып эткен Эйюб -алейхисселям-нынъ исьян этмесини истеген Иблис, насыл ёлларгъа мураджаат этти? Эйюб -алейхисселям-дан насыл бир къаршылыкъ корьди?

7. Эйюб -алейхисселям- бутюн барлыгъыны гъайып этип, хасталангъанда, онынъ кечимини ким темин эткен ве хасталыкъ сырасында онъа ким, насыл бакъкъан эди?

8. Аллахнынъ яраткъан бутюн варлыкъларнынъ зирвесинде «инсан» ер алмасынынъ себебини ачыкъланъыз.

9. Беля ве мусибетлерге сабыр этмек сонъсуз мукяфатны кетирсе, къулларнынъ не ичюн Аллахтан бела истемемелери керек?

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Узейир -алейхисселям- ……… -алейхисселям-нинъ неслиндендир. Еудийлер тарафындан …… оларакъ билине.

2. Узейир -алейхисселям- акъкъында Къур'ан-ы Керимде Аллах тарафындан рухунынъ алынгъаныны ве …… йыл сонъра текрар тирильткени акъкъында анълатыла.

3. ……………, Къудусны ишгъал этип, ягъмалагъан ве ………

нусхаларыны да якътыргъан.

4. Еудийлер ……… -алейхисселям- ичюн, християнлар исе …… -алейхисселям- ичюн «...…………...» сыфатыны къулланып, ширкке тюштилер.

5. Эйюб -алейхисселям-нинъ хасталыгъы сырасында онъа ханымы ……… хатун шефкъатнен бакъты.

6. Къулнынъ …… алы, Раббине дуяджагъы муаббеттен эльде этеджеги энъ сонъ ве энъ къыйметли мейвадыр.

7. Эйюб -алейхисселям- …… этрафында яшагъан эди.

8. Эйюб -алейхисселям-нынъ эвлят, мал ве сагълыгъынынъ алынмасынен имтиан этильмеси онъа …………… . берильген сонъ олгъанмы?

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз.

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Узейир -алейхисселям-нынъ юз йыл юкълап, уянмасындан чыкъарыладжакъ ибретлерден бири дегильдир?

А. Дженаб-ы Хакъ ичюн ольдюрме ве тирильтмеде бир къыйынлыкъ ёкътыр.

Б. Аллах Тааля чюрюген кемиклерни биле тирильтеджек къудретке саиптир.

В. Бир къул Аллахнынъ тилемесинен юкълап, душманларындан къорчалана биле.

Г. Аслында, эр инсан гедже юкълап, куньдюз уянмакънен бир манада олюм ве тирилишни яшай.

2. Эйюб -алейхисселям- иле Рахиме хатун арасындаки муаббет, федакярлыкъ ве къаршылыкълы сайгъынынъ темели ашагъыдакилерден къайсы бири оламаз?

А. Шейтаннынъ весвеселери къаршысында тиренмеге, къазанмагъа тырышмалары.

Б. Ихтиядж ве сыкъынты заманларында берабер сабыр этмелери.

В. Бир-бирине нисбетен садакъат ве федакярлыкътан ич айырылмамалары.

Г. Берабердже Аллахкъа косьтергенлери тевеккюль ве теслимиет.

3. Эйюб -алейхисселям-, бутюн сервети ёкъ олгъанда: «Мал ве мулькни манъа Раббим багъышлады. Шимди де менден алды. Эр шейнинъ тек саиби Одыр. Тилесе, берер, тилесе, алыр!» - деген эди.

Ашагъыдакилерден къайсы бири онынъ бу фазилетке саип олгъанынынъ бир ишарети дегильдир?

А. Дюнья малына къыймет бермеген къанаат саиби бир инсан олмасы.

Б. Аллах онъа берген ниметлернинъ эписини дагъытып, джумерт бир инсан олмасы.

В. Раббининъ берген ниметлерни кене Онынъ кери алабиледжегини бильмеси ве разылыкъ алында олмасы.

Г. Раббинден кельген эр имтиангъа даянмасы ве теслимиет саиби олмасы.

4. Эйюб -алейхисселям-нынъ башына кельген агъыр имтианларда чеккен къыйынлыкълар даянылмаз алгъа кельгенде: **«Догърусы, шейтан манъа бир ёргъунлыкъ ве элем токъундырды.»** (Сад суреси, 41), деп аджысыны ве ёргъунлыгъыны шейтандан олгъаныны тюшюнген эди. Эйюб -алейхисселям-нынъ бу тюшюнджесинден ашагъыдаки нетиджелерден къайсы бири чыкъарыламаз?

А. О, башына кельген эр имтианнынъ Раббинден олгъаныны биле ве Раббини чокъ севе.

Б. О, башына кельген бу агъыр имтианларнынъ себеби оларакъ шейтанны коре, сабырсызлыгъыны шейтангъа багълай.

В. О, ичинде булунгъан вазиеттен мемнун ве ич бир шейге бакъмадан, сабыр этмектен хошнуттыр.

Г. О, сабырнынъ сынъырларына етип, артыкъ сабыр этип оламайджагъындан къоркъа.

5. Ашагъыдакилерден къайсы бири Эйюб -алейхисселям-нинъ имтианларындан бири дегиль?

А. Агъыр бир хасталыкъкъа огърамасы.

Б. Ханымынынъ онъа азап этмеси ве оны терк этмеси

В. Эвлятларнынъ бирер-бирер ольмеси.

Г. Саип олгъан бутюн ниметлернинъ элинден алынмасы.

ЮНУС -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Юнус -алейхисселям-, Асур Девлетнинъ пайтахты Ниновада яшагъан инсанларгъа, йиберильген бир пейгъамбер. Миляттан эвель VIII. асырда яшагъаны тахмин этиле. Бабасы Метта адында диндар бир киши эди. Юнус -алейхисселям-, Ниновада яшай, отуз яшына кельгенде Аллах Тааля онъа пейгъамберлик вазифесини бере.

Къур'ан-ы Керимде Юнус адында бир суре бар.

Хазрети Али -радыяллаху анх-, онынъ акъкъында: «Юнус -алейхисселям- отуз яшында пейгъамбер олды ве сенелердже халкъыны имангъа чагъырды» дегени ривает этиле.

Пейгъамберлиги акъкъында Къур'ан-ы Керимде де шойле буюрыла: **«Догъръусы, Юнус да ёлланылгъан пейгъамберлерден эди.»** (Саффат суреси, 139)

«Оны, юз бинъ я да даа чокъ адамгъа пейгъамбер оларакъ ёлладыкъ.» (Саффат суреси, 147)

«Биз Нухкъа ве ондан сонъки пегъамберлерге вахий эткенимиз киби, санъа да вахий эттик. Ве Ибрахимге, Исмаилге, Исхакъкъа, Якъубгъа, эсбаткъа (торунларгъа), Исагъа, Эюбке, Юнускъа, Харунгъа ве Сулеймангъа вахий эттик.» (Ниса суреси, 163)

Ниновалылар

Нинова халкъы, путларгъа ве эйкеллерге табына эдилер. Пек залым бир халкъ эдилер. Юнус -алейхисселям- оларны тевхидке давет этмеге башлагъанда, онъа тек эки киши иман этти. Олардан бири, илим теренлигине далгъан (алим) ве хадиселернинъ ич юзюни бильген (хаким) бири эди, башкъасы чокъча ибадет эткен (абид) ве дюньягъа пек къыймет бермеген (захид) кимсе эди. Иман этмегенлер, Хазрети Юнускъа: «Арамызда бу къадар кяин, алим ве санаткяр бар экенде, сен тек башынъа ортагъа чыкъып, аталарымызнынъ ёлуны янълыш олгъаныны айтасынъ!

Танърыларымызны инкяр этесинъ! Сен, кимсенинъ алышмагъаны укюмлернен аягъымызны багъламакъ истейсинъми?!» дедилер.

Бу сёзлернен де сынъырланмайып Юнус -алейхисселям-гъа тюрлю-тюрлю гъам ве зулум яптылар. Хазрети Юнус исе, оларнынъ япкъанларына сабыр косьтере ве оларны тевхидке давет эте эди.

Оларгъа эр вакъыт Аллахнынъ азабы къыйын олгъаныны хатырлата эди. Лякин олар, бу тенбиелерни динълемейип, кулип кечтилер ве: «Бир кишининъ хатыры ичюн азап келип эр кесни ёкъ этеджек исе, изин бер де бу азап кельсин!» дедилер.

Юнус -алейхисселям-, миллетининъ инкяр ичинде къалмакъны Исра суресир этмелерине пек кедерлене эди. Даа чокъ даянып оламады ве иляхий бир изин кельмесини беклемейип миллетинден айырылды. Ёлда экенде Аллах онъа:

«Эй, Юнус! Къайт, къырыкъ кунь даа халкъынъны имангъа давет эт!» буюрды.

Бу эмир себебинден Юнус -алейхисселям-, миллетнинъ янына къайтты. Аллахны оларгъа тевбе этмелери ичюн берген вакъытны ве иляхий азапны оларгъа текрар анълатты. Лякин олар кене айып арекет ве давранышларындан вазгечмедилер. Оларгъа берильген вакъыттан отуз еди кунь кечкени алда, миллет аля даа имангъа кельмеген эди. Хазрети Юнус оларгъа:

«Ойле исе учь куньден сонъ башынъызгъа келеджек олгъан азапны бекленъиз! Бу азапнынъ ишарети оларакъ башта юзьлеринъизнинъ сараргъаныны кореджексинъиз!» деди, ве кене иляхий изинни беклемей буюк бир къасеветнен араларындан айырылды.

Юнус -алейхисселям-нынъ халкъындан узакълашувы, иляхий вазифеден къачыш ве бу вазифени берген Аллахкъа къаршы келюв дегиль эди. Юдже даветке уймагъан асий миллеттен узакълашмасы эди.

Иман, Тевбе ве Афу

Юнус -алейхисселям-нынъ миллеттине хабер бергени кунь кельди. Азабнынъ хаберджиси оларакъ бутюн Ниновалыларнынъ юзьлери сарарды. О ань эр шейни анъладылар ве бир-бирлерине:

– Иште, Юнуснынъ хабер бергени азап алямети! Биз оны бу куньге къадар ялан сёйлегенини ич корьмедик деп, буюк азабнынъ

келеяткъаны ичюн буюк бир къоркъугъа тутулдылар.

Апансыздан кок къарармагъа башлады. Эр кес чаресизликтен бир умют къапысыны къыдырып ферьяд эте эди.

Бир-бирлерине:

– Эгер Юнус арамызда исе, къоркъманъыз! Амма эгер кеткен олса, азап бизни мытлакъа элякъ этеджектир! дедилер.

Сонъ дередже перишан олгъан эдилер. Япкъанлары нетиджесинде юреклери пешманлыкънен яна эди. Чюнки иляхий азап яхшыджа якълашкъан эди. Не япаджакъларыны бильмеген бир алда эдилер. Аман тевбе этмек истегинен салих бир кишиге чаптылар. О да оларгъа:

– Азапнынъ кельмесине даа эки кунь бар. Шимди шу юксек тёпеге (тевбе тёпесине) чыкъынъыз! Даа эвель гасб эткенинъиз акъларны саиплерине къайтарып беринъиз ве бир-биринизнен эляллашынъыз! Ондан сонъ Юнуснынъ Рабби ичюн къурбанлар кесинъиз ве оларнынъ этинден буюк-кучюк, бай-фукъаре эр кес ашасын! Сонъ аджизлик ичинде:

«Эй, Юнуснынъ Рабби! Биз тевбе эттик. Санъа инандыкъ. Юнуснынъ пейгъамберлигини де къабул эттик. Юнусны кореджегимиз анъ, ондан Сенинъ эмир ве ясакъларынъны огренип ерине кетиреджекмиз! деп ялварынъыз!» деди.

Ниновалылар козь яшлары ичинде бутюн бу айтылгъанларны ерине кетирдилер. Аллах Тааля да «Рахман» сыфатынен оларынъ тевбелерини къабул этти ве иляхий азап къуртулдылар. Бу хусус Къур’ан-ы Керимде шойле анълатыла:

«Юнуснынъ къавмы истисна, (халкъыны ёкъ эткен улькелеримизден) эр анги бир ульке халкъы, кешке (озьлерине азап кельмеден) иман этсе де, бу иманлары озьлерине файда берсе эди! Юнуснынъ къавмы иман эткенинен, озьлеринден дюнья аятындаки маскъаралыкъ азабыны ортадан къалдырдыкъ ве оларны бир муддет (дюнья ниметлеринден) файдаландырдыкъ!» (Юнус сureси, 98)

Имансызлыкъ себеби иле элякъ олунаджакъ ве тевбе этип къуртулгъан тек миллет, Юнус -алейхисселям-нынъ миллети олгъан. Бу къуртулув, иляхий миннетнынъ фаркълы бир корюнмесидир. Бу анъламда Юнус Суресининъ пек чокъ ает-и керимеси, Аллахнынъ рахмети, азабындан даа чокъ олгъаныны

ачыкълай.

Хазрети Юнус Ниновадан айырылгъан сонъ

«Зуннунны да (Юнусны да зикр эт). О опькели бир алда кечип кеткен эди.» (Энбия суреси, 87)

Зуннун, Хазрети Юнуснынъ лагъабыдыр. ʻБалыкъ саиби манасына келир. Бу лагъап онъа, оны балыкъ юткъаны ичюн берильгендир.

Юнус -алейхисселям- шеэрден айырылгъандан сонъ, бир гемиге минди. Ает-и керимеде буюрыла: **«Хатырынъдамы, о, толу бир гемиге минип къачкъан эди.»** (Саффат суреси, 140)

Ает-и керимеде, Юнус -алейхисселям- акъкъында кечкен, «къачмакъ.» (э-бе-гъа) фиили, эфендисинден къачкъан къул, манасына келе. Юнус -алейхисселям- къавмына ачувланып, Аллахнынъ изинини беклемейип о ерден узакълашкъаны ичюн сёзнинъ кочьме манасы оларакъ бойле ифаде этильген. Юнус -алейхисселям- гемиге мингенден сонъ геми арекет этти. Бир вакъыттан сонъ сувнынъ ортасында токътады, гемини бир тюрлю арекет эттирип оламадылар.

Ичиндекилер, гемининъ батаджагъындан къоркъа эдилер. Башларына кельген бу адисенинъ бир огъурсызлыкъ олгъаныны, ве гемиде гунахкяр бирисининъ олгъаныны тюшюндилер. Бунынъ ким олгъаныны бильмек ичюн араларында къур'а чектилер. Къур'а Хазрети Юнускъа чыкъты. О да башына кельген бу ишнинъ бир имтиан олгъаныны фаркъ эткен эди. Чюнки о, иляхий эмирни беклемейип къавмыны терк этти. Бундан гъайры Раббине бойсунып:

– Эбет, о гюнахкяр къул меним, деди.

Анджакъ гемидекилер, онынъ алындан салих бир кимсе олгъаныны анълап, къур'аны бир къач кере чектилер.

Лякин эр кересинде къур'а Юнус -алейхисселям-гъа чыкъа эди. Ниает чаресиз бир шекильде: «Эр алда бу къулнынъ бир къабааты бар!» деп Хазрети Юнусны сувгъа аттылар. Къур'ан-ы Керимде буюрыла:

«Гемиде оларнен къаршылыкълы къур'а чектилер де, зарар эткенлерден олды.» (Саффат суреси, 141)

«…(Юнус, бизден изинсиз) кетип те, кендисини асла сыкъыштырмайджагъымызны зан эткен эди…» (Энбия сурестиси, 87)

«Юнус озюни тенкъит этип турар экен, оны бир балыкъ ютты.» (Саффат суреси, 142)

Нетиджеде Хазрети Юнус, бир балыкъынынъ къарнына тюшти. Къаранлыкъ бир ерде, даа аятта эди, акълы да башында эди.

Аллах, балыкъкъа, Юнусны яраламамасыны ве кемиклерине зарар бермемесини эмир этти. Юнус -алейхисселям-, иляхий такъдирге разылыкъ костерип озюни Мевлясына теслим этти ве балыкънынъ къурсагъында къаранлыкълар ичинде къалып пек кедерли бир шекильде алыны Раббине бойле анълатты:

«Сенденбашкъаичбиртанърыёкътыр.Сениэксикликлерден узакъ тутарым. Акъикъатен, мен залымлардан олдым!» (Энбия суреси, 87)

Бу вакъытта балыкънынъ къарнында базы сеслерни эшитти, бунынъ не олгъаныны меракъ этти. Аллах Тааля да, онъа балыкънынъ къарнында олгъаныны вахий этти ве:

«Эй, Юнус! Бу сеслер, денъиздe Аллахны анъгъан джанлыларнынъ сесидир» буюрды.

Хазрети Юнус, бу зор шартлар ичинде, эр вакъыт олгъаны киби Аллахны тесбих этти ве зикир этмектен айырылмады. Истигъфар ве дуа иле мешгъуль олды. Мелеклер онынъ алыны анълагъанлары вакъыт, оны афу этильмеси ичюн Аллахкъа ялвардылар. Ниает Аллах, Хазрети Юнуснынъ чокъ тесбих ве тевбе эткени ичюн, япкъан хатасыны (истемейип япкъан хатасыны) афу этти:

«Бунынъ узерине, онынъ дуасыны къабул эттик ве оны кедерден къуртардыкъ. Иште, биз му'минлерни бойле къуртарырмыз.» (Энбия суреси, 88)

Бу багъышланманынъ тек себеби, Юнус -алейхисселям-’нинъ чокъча тесбих этмеси эди:

«Эгер Аллахны тесбих эткенлерден олмаса эди, текрар тириледжек куньлерине къадар, онынъ къарнында къалыр эди.» (Саффат суреси, 143, 144)

Юнус -алейхисселям-, Раббини анъмасы, хатасыны анъламасы ве нетиджесини Аллахтан беклемеси ичюн бу зор алдан къуртулды.

Бу, онынъ ичюн буюк бир рахмет ве нимет олды.

Муим бир хусустыр ки, Юнус -алейхисселям-, къавмынынъ элякъы ичюн берильген къырыкъ куньлюк замангъа 37 кунь сабыр эткен, учь кунь сабыр этип оламагъан. Аллах Тааля да оны балыкънынъ къарнында бир сабыр тербиесинден кечирди ве О, буюк бир имтианны кечти.

Хазрети Юнусны, ичинде буюк бир эманет киби сакълагъан балыкъ, сонъунда Аллахнынъ эмиринен оны ялыгъа ташлады: **«Алсыз бир вазиетте оны тышкъа чыкъардыкъ Ве устюне (кольге олсун ичюн) къабакъ чешитинден кениш япракълы бир небат осьтюрдик.»** (Саффат суреси, 145, 146)

Балыкъ оны чыкъарып ялыгъа ташлагъанда, Юнус -алейхисселям- азгъан, болдургъан, хаста ве бакъынмгъа мухтадж бир алда эди. Бедени, талгъан эди. Ава да пек сыджакъ эди. Аллах Тааля, онынъ башнынъ устюнде, оны кунешнинъ якъыджы сыджагъындан къорчаладжакъ кенъ япракълы бир осюмлик осьтюрди. Бу осюмликнинъ кольгесинде, Юнус -алейхисселям-гъа зарар береджек чибин, боджек ве бенъзери бир ашерат да ёкъ эди. Бундан башкъа Аллах, бу осюмликнинъ мейваларындан Хазрети Юнуснынъ агъызына сют тамыздырып оны ашатты.

Хазрети Юнус, озюне кельгенинен, Ниновагъа догъру ёлгъа чыкъты. Шеэрге якъынлашкъанда бир чобангъа расткельди.

Ондан миллетининъ алыны сорады. Чобан олып биткенлерни анълатты. Миллетнинъ иман этип тевбекяр олгъанларыны, ве Аллах оларны афу эткенини бильдирди. Шимди, эр кес иляхий эмирлерни бильмек ичюн Юнус -алейхисселям-нынъ кельмесини беклегенлерини сёйледи.

Хазрети Юнуснынъ мемлекетине къайткъаныны хабер алгъан миллети, эмен онынъ янында топланды. О, намаз къыла эди. Намаздан сонъ оны асретнен къучакълап, япкъанларына къаршылыкъ багъышланма истедилер.

Хазрети Юнус да, оларгъа Аллахнынъ эмир ве ясакъларны огретти. Бундан сонъ джемааты, Аллахкъа ве пейгъамберине итаат алында сеадет ве яхшылыкънен толу бир аят яшадылар.

«Сонъунда онъа иман эттилер, бунынъ устюне, биз де оларны бир муддетке къадар яшаттыкъ.» (Саффат суреси, 148)

Хакъ даванынъ саиплерине сабырлы, сакин, тынч ве азимли

арекет этмек керек. Юнус -алейхисселям-, пек безгени ичюн ве элем этип иляхий хаберни беклемейип джемаатындан айрылгъан эди. Бу, бир тарафтан сабырсызлыкъ ве ашыкъув эди. Къыйын шартлар ичинде биле олса, бойле бир давраныш, онынъ ичюн бир хата эди.

Билингенине коре Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- де, Мекке мушриклернинъ даянылмаз зулум, эзиет ве джефаларына сабыр эткен, иляхий хиджрет (кочюв) эмири кельгенине къадар сабыр этип беклеген эди. Аллах Тааля да, бу вакъыт бир дуа анъламында олгъан Исра суресининъ 80-нджи аетинде Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге шойле изин берди: «Ве бойле ялвар: Раббим! Киреджек ериме дюрюстликнен кирмемни теминле; чыкъаджакъ еримден де дюрюстликнен чыкъмамны теминле. Манъа тарафынъдан хакъкъы иле ярдым этиджи бир къувет бер!»

Аллах, Юнус -алейхисселям-нынъ джемаатыны изинсиз терк этмесини мисаль оларакъ косьтерди, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемге пейгъамберлик вазифесиндеки сыкъынтыларгъа сабыр этмесини истеди: **«Догърусы, о (Къур'ан), такъва саиплери ичюн бир огюттир. Аранъызда (оны) ялан сайгъанлар олгъаныны, шубесиз бильмектемиз. Муакъкъакъ, о, кяфирлер ичюн бир ич ярасыдыр**.» (Калем, 48-50)

Юнус -алейхисселям-нынъ Къыссасындан Алынаджакъ Дерслер

** Иляхий укюмлерни инсанларгъа анълатмакъта дикъкъатлы олмакъны, сабыр косьтермекте эмиетли олмакъ.*

** Эр алларда Аллахны зикр этмек (анъмакъ) ве гюнахларнынъ фаркъына баргъандан сонъ истигъфар (тевбе) этмек керек.*

** Самимиетнен япылгъан тевбелернинъ къабул олгъаны ве умют кесмейип Аллахкъа сыгъынмакънынъ керекли олгъаны.*

** Оледжегинъни анълагъандан сонъ (къоркъу алында) япылгъан тевбенинъ тек Юнус -алейхисселям-нынъ джемаатине махсус оларакъ къабул этильген.*

Чюнки Юнус -алейхисселям-нынъ джемааты тевбе эткени вакъыт, даа азап кельмеген, тек азабнынъ ишаретлери ортагъа

чыкъкъан. Олар да, Хазрети Юнуснынъ ич ялан айтмагъаныны тюшюнип ваде эткени азапнынъ мытлакъа келеджегини анъладылар ве тез-тез тёвбге эттилер. Албуки башкъа элякъ этильген миллетлернинъ алы бойле дегиль эди.

Меселя, Фыравуннынъ пешман олып, иман этмеси, азапнынъ керчеклешмеге башламасындан сонъ эди. Мында там бир къоркъу (умютсизлик алы) олгъаны ичюн, онынъ тевбеси ве иманы къабул олмагъан.

Я Рабби! Сени анъмакъны юреклеримизде даим къыл. Бизлерге, тарлыкъ ве кенълик заманларымызда ялынъыз Санъа мураджаат этмек, Санъа сыгъынмакъны насип эт !

Аминь! .

ИЛЬЯС -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Аллах Тааля: **«Ильяс да, шубе ёкъ ки, пейгъамберлерден эди.»** буюргъан. (Саффат суреси, 123) Исраиль огъуллары Филистинни запт эткенинен, оларнынъ къабилелеринден бири Ба'льбекке ерлешти. Бу къабиленинъ башында залым бир укюмдар бар эды. Риваетке коре бу залым укюмдар, Ба'л адында бир мабуд яптырды ве халкъыны бу путкъа къуллукъ этмеге зорлады. Башта бу шеэрнинъ ады Бек эди. Сонъундан шеэрнинъ адына Ба'л къошулып шеэр Ба'льбек адыны алгъан. Ойле олып Ильяс -алейхисселям-, тевхидтен узакълашып ширкке тюшкен инсанларны Хакъкъа давет этмек ичюн бу ерге пейгъамбер оларакъ йиберильди.

Халкънынъ инангъанлары пут, якълашыкъ он метр буюклигинде, ве алтындан япылгъан эди. Ильяс -алейхисселям- халкъына:

«Ба'л адлы путкъа инанмакътан вазгечинъиз! Эр шейнинъ яратыджысы олгъан Аллахкъа иман ве ибадет этинъиз!» дей эди.

Къур'ан-ы Керимде шойле буюрыла:

«(Ильяс) миллетни: (Аллахкъа къаршы келювден) сакъынмазсынъызмы? Яраткъанларнынъ энъ эйиси, сизинъ де Раббинъиз, сизден эвель кельген аталарынъызнынъ да Рабби олгъан Аллахны ыракъып да, Ба'льге табынырсынъызмы? деди.» (Саффат суреси, 124-126)

Факъат Исраиль огъуллары, Ильяс -алейхисселям-нынъ насиатларыны динълемедилер. Оны шеэрлеринден къувдылар.

Бунынъ ичюн башларына чешитли беля ве фелякетлер кельди. Вакъыт чокъ кечмейип акъикъатны анъладылар. Ильяс -алейхисселямны тапып, онъа иман эттилер. Бойлеликнен башларына кельген фелякетлерден къуртулдылар.

Факъат бу джемаат опькели бир джемаат эди. Берген сёзюнде турмадылар. Иманларындан вазгечип текрар итаатсызлыкъкъа сюрюкленип догъру ёлдан айрылдылар. Хазрети Ильяс, оларгъа

пек чокъ насиат этти амма оны динълемедилер.

Бунынъ ичюн Ильяс -алейхисселям-, кельген иляхий эмир себебинен араларындан айырылды. Аллахнынъ пейгъамбери араларындан айрылып кеткен сонъ, бу миллет, иляхий рахмет ве магъфиреттен марум къалды. Бойле олып олар, Аллахнынъ азабыны къаршылап, перишан олдылар. Дюньяда ве ахиретте де акъ эткен джезаларыны таптылар:

«Бунынъ узерине, Ильясны яланладылар. Шунынъ ичюн, Аллахнынъ ихляслы къуллары истисна; оларнынъ эписи (джеэннемге алып барыладжакълар).» (Саффат суреси, 127, 128)

Ильяс -алейхисселям-, Ба'льбектен айрылгъандан сонъ, бир койге келип чыкъты. О ердеки инсанларны имангъа давет этти.

Олар да, бу иляхий даветни къабул эттилер. Ильяс -алейхисселямны озьлернинъ янында къалмасыны истедилер. О да буны къабул этти, ве къарт бир апайнынъ эвинде мусафир олды. Къадыннынъ хаста бир огълу бар эди. Ильяс -алейхисселям-, эки рекят намаз къылды ве баланынъ шифасы ичюн Аллахкъа дуа этти. Ниает бала тюзельди ве бунъдан сонъ Ильяс -алейхисселям-нынъ янындан ич айрылмады. Ондан Тевратны огренди. Бу баланынъ ады Эльеса' эди.

Ильяс -алейхисселям-, омрюнинъ кери къалгъан къысмыны Аллахнынъ динини яймакъ ве инсанларны хайыргъа давет этип, ярамайлыкътан узакълаштырмакънен кечирди.

Риваетке коре, бир кунь Ильяс -алейхисселям-, олюм мелеги Азраильни корьгенинен дешетленип къоркъты. Азраиль -алейхисселям-, бунынъ себебини меракъ этип ондан сорады:

«– Эй, Аллахнынъ Пейгъамбери! Олюмден къоркътынъмы?»

Ильяс -алейхисселям-:

«– Ёкъ, олюмден къоркъкъаным ичюн дегиль, дюнья аятынен сагълыкълашаджагъым ичюн бу алгъа кельдим…» деди.

Сонъ шойле девам этти:

«– Дюнья аятында Раббиме къуллукъ этмеге, яхшылыкъны эмир этип яманлыкътан сакъындырмагъа гъайрет этем. Вакътымы ибадет этип, яхшы ишлер этип кечирем, гузель ахлякънен яшамагъа чалышам. Бу ал мени раатландыра эди. Гонълюм раатлыкъ ве маневий къуванч иле тола эди. Амма ольгенден

сонъ бу зевкълерни ве леззетлерни яшап оламаджагъымны ве къыяметке къадар мезарда реин къаладжагъым ичюн къасевет этем!» деди.

Къыскъаджа Ильяс -алейхисселямда «куббеде хош бир сес» быракъып юдже Раббине къавушты. Иляхий мераметлик ве лютуфкъа саип олды:

«Сонъунда кельгенлер арасында, онъа бир нам къалдырдыкъ, «Ильяскъа селям!», дедик. Шубесиз, биз яхшыларны, иште бойле мукяфатландырырмыз. Чюнки, о, бизим му'мин къулларымыздан эди.» (Саффат суреси, 129-132)

Аллах бизлерге, дюнья аятында, кечиджи зевкъ ве эгленджелерге алданмайып, ахирет къуванджына къавушмакъны ве Аллахкъа къуллукъ этип, онъа якъын бир къул олмакъны насип этсин! .

Аминь!

ЭЛЬЕСА – АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Исраиль огъулларына ёлланылгъан пейгъамберлердендир. Балалыгъында джиддий бир хасталыкъкъа огърагъан ве Ильяс -алейхисселям-нынъ дуасынынъ берекети иле шифалангъан. Ондан сонъ, Хазрети Ильяснынъ янындан айрылмагъан ве ондан Теврены огренген эди.

Эльеса -алейхисселям- да озюнден эвельки пейгъамберлер киби яхшылыкъ анъламагъан Исраиль огъулларыны хидаетке ириштирмек ичюн чокъ огърашкъан. Исраиль огъуллары базы вакъыт онъа уйгъан, заман-заман да къаршы чыкъкъанлар.

Къур'ан-ы Керимде онынъ акъкъында эки ает-и керимеде анълатыла:

«Исмаилни, Эльйесаны, Зулькифльни де анъ. Эписи де эйилердендир.» (Сад суреси, 48)

Ает-и керимеде «анъ!» деп буюрылмасы, бу пейгъамберлернинъ де башкъа пейгъамберлер киби Аллахнынъ динини яймакъ хусусунда буюк бир гъайрет тюкеткенлерини анълатмакъ ичюндир.

Эльеса' -алейхисселям-нен багълы башкъа ает-и кериме бойледир:

«Исмаил, Эльйеса', Юнус ве Лутны да (хидаетке ириштирдик). Эписини алемлерге устюн яптыкъ.» (Эн'ам суреси, 86)

Эльеса алейхисселямнынъ пейгъамберлиги заманында Исраиль огъуллары къабилелери арасында девлетнинъ башына кечмек ве идарени къолгъа алмакъ ярышы башлагъан эди. Къабилелерден ич бириси Эльеса алейхисселямнынъ насиатларыны динълемеди ве бир-бирлерине атылдылар. Фитне, къавгъа ве тартышмаларнынъ сонъу кельмез олды. Бунынъ ичюн Аллах Тааля, оларнынъ башына Асурлыларны уджюм эттирди. Асурлуларгъа енъилип перишан олдылар. Бойле олып озьлери япкъанлары ярамайлыкълары ичюн Аллахнынъ рахметинден узакъ къалдылар.

Нишанджызаде Мухиддин Мехмед Бейнинъ Мир'ат-ы Каинат китабында Эльеса алейхисселямнынъ муджизелери акъкъында анълатылыр:

Эриха шеэриндеки халкънынъ ичкен сувлары адджжы олгъан эди. Халкъ, аман Эльеса алейхисселямгъа чаптылар ве ондан ярдым истедилер. О да, адджжы олгъан сувнынъ ичине бир микъдар туз парчасы атып «Татлы ол!» деди ве Аллахнынъ изни иле сув эвелькисинден даа татлы ве лезетли бир алгъа кельди.

Риваеет этильген бир башка икяеде, борджлу ве тул бир къадын Эльеса алейхисселямгъа келип онъа фукъарелигини анълатты.

Хазрети Эльеса:

«– Эвинъде не бар?» деп сорады. Къадын:

«– Бир авуч къадар ягъым бар!» деди. Эльеса алейхисселям-:

«– Кет, о ягъны эвдеки савутларнынъ ичине къой!» деди.

Къадын, эвине кетти ве онъа айтылгъаныны япты. Бир вакъыттан сонъ бутюн савутлары ягънен толгъаныны корьди. Мейдангъа кельген бу муджизе ярдымынен бутюн борджларыны тёледи. Бунъа бакъмадан элиндеки ягълар битмеди, озюне де къалды.

Эльеса -алейхисселям-, эджели якъынлашкъаны вакъыт Зулькифль алейхисселямны янына чагъырды. Аллахнынъ эмирини кереги киби, озюнден сонъ пейгъамберлик вазифесини ерине кетирмеси ичюн Зулькифль алейхиселямны тайин этти.

Я Рабби! Пейгъамберлерини алемлерге устюн къылгъанынъ киби, бизлерге де Санъа къуллукъта устюн мертебелерге иришмекни насип эт! .

Аминь!

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Умютсизлик иле япылгъан тевбелер къабул этильмегени алда, Юнус -алейхисселям-нынъ миллетининъ япкъан тевбеси не ичюн къабул этильген?

2. Юнус алейхисселямнынъ, балыкънынъ къарнында экенде биле, Раббини зикир этмесинден ве умют иле багъышланма тилемеси насыл дерслер чыкъармакъ мумкюн?

3. Берильген вакъыт толмадан Юнус алейхисселямнынъ миллетни терк этмеси, берильген эмирге къаршылыкъ я да вазифеден къачмакъ анълamындамы?

4. Миллетнинъ алими, Нинова халкъынынъ азаптан къуртарылмасы ичюн оларгъа не япмаларыны тавсие этти?

5. Юнус -алейхисселям- гемиден атылмакъ къарарына не ичюн къаршы чыкъмады ве «къыдыргъанынъыз гюнахкяр къул меним» деди?

6. Гемиден атылгъан Юнус -алейхисселям- насыл къуртарылды?

7. «Сонъунда кельгенлер арасында, онъа бир нам къалдырдыкъ, «Ильяскъа селям!», дедик. Шубесиз, биз яхшыларны, иште бойле мукяфатландырырмыз. Чюнки, о, бизим му'мин къулларымыздан эди.» (Саффат суреси, 129-132) ает-и керимесинде «гузель бир нам быракътыкъ» ифадесинден не анълашыла?

8. Ильяс алейхисселямны пейгъамбер олып йиберильген джемиетнинъ яшайыш шекили акъкъында бильги беринъиз.

9. Ильяс -алейхисселям-, халкъыны хакъ ёлгъа давет эткенде насыл бир ал иле къаршылашты?

10. Олюм мелегини корьген Ильяс -алейхисселям- насыл бир тепки (реакция) косьтерди?

11. Эльеса алейхисселямнынъ миллети ичинде олгъан сиясий чекишме, фитне ве къавгъаларнынъ нетиджелерини тартышынъыз?

12. Эльеса -алейхисселям- къайсы пейгъамбернинъ янында осьти ве Тевратны кимден огренди?

13. Эльеса алейхисселямнынъ пейгъамберлиги девринде Исраиль огъуллары арасында насыл бир фитне олып кечти?

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Юнус -алейхисселям- ………………. йиберильген бир пейгъамбердир.

2. Юнус -алейхисселям- Аллах Таалянынъ айыргъан вакъытны битирмейип …………. куньде джемаатыны кене терк этти.

3. Юнус алейхисселямнынъ лагъабы ………..’дыр.

4. Денъизге атылгъан, о ерде де оны балыкъ юткъан Юнус алейхисселямнынъ къуртарылмасынынъ себеби, Аллахны чокъча …… ве тесбих этмесидир.

5. Юнус -алейхисселям-, балыкънынъ къарнында экенде денъизде …………………. . сеслерини эшитти.

6. Ильяс -алейхисселям-, ……… алейхисселям-нинъ союндандыр.

7. Ильяс -алейхисселям- ……….. шеэринде яшагъан инсанларны Хакъкъа давет ичюн йиберильгендир.

8. Эльеса -алейхисселям- бала экенде джиддий бир хасталыкъкъа тутулгъанда ……… алейхисселямнынъ дуасы иле шифалангъан.

9. Аллах Тааля Эльеса алейхисселямны динълемеген Исраиль огъулларнынъ башына …… лыларны уджюм эттирди.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларны ишаретленъиз

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири Юнус алейхисселямнынъ аятындан алып оладжагъымыз дерслерден бири оламаз?

А. Бир хата япылса биле умют иле Аллахкъа сыгъынмакънынъ кереклиги.

Б. Олюм анында биле олса япылгъан тевбелернинъ мытлакъа къабул этиледжеги.

В. Иляхий укюмлерни инсанларгъа анълатмакъта дикъкъатлы олмакънынъ кереклиги.

Г. Гюнахларны фаркъ эткенден сонъ тездже истигъфар этмек кереклиги.

2. Юнус алейхисселямнынъ, бир тюрлю иман этмеге якъынлашмагъан миллетини терк этмесининъ бир себеби ашагъыдакилерден къайсы биридир?

А. Милллетининъ куфюр ве исьяндан аз къалды вазгечме алына кельмелери.

Б. Миллетининъ, Юнус алейхисселямны юртундан чыкъмакъны зорламасы.

В. Аллах Таалянынъ, Юнус алейхисселямгъа о ерден айырылмасы ичюн изин бермеси.

Г. Юнус алейхисселямнынъ гъайрет ве сабырына бакъмадан джемааты куфюрде инат этмеси.

3. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Юнус алейхисселямнынъ балыкънынъ къарнында экенде афу этильме себеплеринден бири дегиль?

А. Чокъ тевбе ве истигъфар этмеси

Б. Миллетине акъсызлыкъ эткенини анълап пешман олмасы

В. Раббини чокъ зикир ве тесбих этмеси

Г. Даима дуа ве ялварма алында олмасы.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Юнус алейхисселямнынъ миллетининъ иляхий азаптан къуртулмакъ ичюн къулланылгъан ёллардан бири дегиль?

А. Даа эвель гъасп эткенлери къул акъларыны, хакъ саиплерине къайтарып бермек.

Б. Аллахкъа якълашмакъ ичюн къурбан кесмек ве этини эр кеске дагъытмакъ.

В. Бир чокъ инсандан озь къуртулышлары ичюн ярдым истемек.

Г. Пешманлыкъ ичинде Аллахкъа ялвармакъ ве Онъа итаат этмеге сёз бермек.

5. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Юнус алейхисселямнынъ миллетининъ иляхий азаптан къуртарылмасындан чыкъарыла биледжек дерслерден бири дегиль?

А. Юнуснынъ миллети, азабы эртеси куньге къалгъан тек миллет, эгер кене шу хатагъа тюшсе эдилер, оларгъа кене азап келеджек эди.

Б. Пейгъамберине итаат этмейип онынъ реберлигини къабул этмеген джемиетлер, фелякетке джельп этилир.

В. Энъ ярамай шартларда биле Аллахнынъ магъфирет ве мераметинден умют кесмемек.

Г. Бир джемиетте салих инсанларынъ булунмасы о джемиетнинъ къадерине тесир этеджек къадар эмиетли.

6. **«Хатырынъдамы, о, толу бир гемиге минип къачкъан эди.»** (Саффат суреси, 140) ает-и керимесинде Юнус -алейхисселям- ичюн «къачкъан эди» ифадеси къайсы манада къулланыгъан?

А. Къачмакъ

Б. Вазифеден вазгечмек

В. Изинсиз айырылмакъ

Г. Кочьмек

7. Ашагъыдакилерден къайсы бири хакъ даваны саипленген Ислям даветчилернинъ биринджи невбеттеки васыфларындан бири оламаз?

А. Япылмасы зор ишлер къаршысында гъайрет сарф этип бош ерге нефес тюкендирмек.

Б. Зорлукълар къаршысында къатты къарар алып муджаделеге девам этмек ве болдурмайып сабыр этмек.

В. Инсанларынъ тесирли сёз ве давранышлар къаршысында раатлыкъны муафаза этмек.

Г. Ер юзюнде, Ислямнынъ мувафакъыетке къавушаджагъындан шубе дуймамакъ.

8. Миллетни тевхид инанджына давет эткен Юнус алейхисселямгъа инсанлар: «Арамызда бу къадар кяин, алим ве санаткяр бар экенде, сен тек башынъа ортагъа чыкъып, бабаларымызнынъ ёлунынъ янълыш олгъаныны айтасынъ! Танърыларымызны инкяр этесинъ! Сен, кимсенинъ таныш олмагъан укюмлернен аягъымызны багъламакъ истейсинъми?!» дегенлер. Бунъа коре ашагъыдакилерден къайсы бири бир джемаатны догъру инанджыны къабул этмесинде эмиетли бир эткен (фактор) дегиль?

А. Джемиетнинъ ичинде етишип кельген илим адамы, санаатчы ве тюшюнгенлернинъ инанч ве корюшлери.

Б. Халкънынъ даа эвельден къабул этип кельген инанч ве адетлери.

В. Тевхид инанджындан теслис (троица) инанджына кечкенде инсаннынъ тасаввур кучюнинъ артмасы.

Г. Алышып кельгенлери эски инанч ве укюмлернинъ озьлерине даа къолай кельмеси.

9. Ильяс алейхисселямнынъ миллети, алтындан япылгъан путкъа инанмасы; Самирнинъ Хазрети Мусанынъ къавмыны алтындан япылгъын бузавы иле шашыртмасы ве бунъа ошагъан мисаллерни козь огюне алгъанымызда алтын мадде иле багълы насыл нетиджеге бармамыз мумкюн?

А. Алтын, тарих боюнджа къавгъаларгъа себеп олгъан фена бир маддедир.

Б. Алтын, корюнюш ве къыймет итибарынен инсанларгъа тесир эткен бир мадедир (минерал).

В. Путларнынъ алтындан этильген олмасы оларнынъ маневий кучюне бир ишарет эди.

Г. Бутюн инсанлар тарих боюнджа алтыннынъ сакълы кучю олгъанына инангъанлар.

10. Ашагъыдакилерден къайсы бири Ильяс алейхисселямнынъ миллетнинъ озелликлеринден бири дегиль?

А. Миллет Ба'льебек адлы бир ерде яшай эди.

Б. Ильяс алейхисселямнынъ пейгъамбер олгъаныны анълагъандан сонъ онъа иман эттилер ве бир даа онъа къаршы олмадылар.

В. Ба'л адында алтындан япылгъан бир путкъа инана эдилер.

Г. Башларында залым ве путперест бир укюмдар, къырал бар эди.

11. **«Бунынъ узерине, Ильясны яланладылар. Шунынъ ичюн, Аллахнынъ ихляслы къуллары истисна; оларнынъ эписи (джеэннемге алып барыладжакълар).»** (Саффат суреси, 127, 128) aeт-и керимесинде Ильяс алейхисселямнынъ кетирген тевхид инанчны яланлагъанларнынъ джеэннемге кетеджеги къайд этильгенде, дженнетке киреджеклер «иман эткенлер» дегиль де «ихляслы олгъанлар» деп ифаде этильген. Бу ерден чыкъарыладжакъ нетидже ашагъыдакилерден къайсы бири?

А. Иман этип де ихлясы аз олгъан бутюн къуллар джеэннемликтир.

Б. Тевхид инанджыны кабул этмегенлерден ихляслы олгъанлар дженнетке киреджектир.

В. Ихляслы къуллардан иман этмегенлер джеэннемге киреджектир.

Г. Иман этип яхшы ишлер япкъан ихляслы къуллар дженнетке киреджектир.

12. Олюм мелеги (Азраиль) кельгени вакъыт Ильяс алейхисселямнынъ теляшланмасынынъ себеби не эди?

А. Олюмден ве ахиреттен къоркъмасы.

Б. Умметнинъ элякъ этиледжегини тюшюнмеси.

В. Аллахтан бир азап келеджегини тюшюнмеси.

Г. Ольгенден сонъ ибадеттен, даветтен ве яхшы ишлер ишлемектен марум къаладжагъыны тюшюнмеси.

13. Ашагъыдакилерден къайсы бири **«Исмаилни, Эльйесаны, Зулькифльни де анъ. Эписи де эйилердендир.»** (Сад суреси, 48) ает-и керимесинде «анъ!» келимесининъ ишарет эткени маналардан бири дегиль?

А. Исмаил, Эльеса ве Зулькифль -алейхисселям- бир асырда яшагъан пейгъамберлер.

Б. Ады кечкен пейгъамберлер, бутюн пейгъамберлер киби яхшылыкъны тавсие этип яманлыкътан узакълаштыргъанлар.

В. Бу пейгъамберлер де, башкъа пейгъамберлер киби зорлукъларнен муджаделе этип тевхид инанджыны яйгъанлар.

Г. Ает-и керимеде ады кечкен пейгъамберлер, Аллахнынъ севген салих къулларыдыр.

14. Аллах Тааля бир чокъ пейгъамберини муджизелернен дестеклегени киби Эльеса алейхисселямгъа да базы муджизелер берген. Муджизе иле багълы ашада берильген бильгилерден къайсы бири догъру дегиль?

А. Муджизе, шубе ичинде олгъан инсанларынъ корьмегенлери шейге инанмаларыны къолайлаштырар.

Б. Муджизе, мейдангъа кельгенден сонъ иман этмегенлернинъ бирден элякъларына себеп олур.

В. Муджизе, инангъан кимселернинъ иманыны ве теслимиетини даа да кучьлендирир.

Г. Муджизе, пейгъамберлерден гъайры ич кимсенинъ япып оламаджагъы февкъуляде аллардыр.

ЗУЛЬКИФЛЬ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Исраиль огъулларына йиберильген бир пейгъамбер. Эйюб алейхисселямнынъ огълу олгъаны ривает этиле. (Бк. Хаким, Мустедрек, II, 636)

Ривaетлерге коре, асыл ады Бишр олып, лагъабы Зулькифльдир. Бу лагъап, онъа Эльеса алейхисселямдан сонъ, диннинъ эмирлерини Исраиль огъулларына бильдирмеге кефиль олгъаны ве заманындаки пейгъамберлернинъ япкъаны бутюн яхшы ишлерни япып, къат-къат севапкъа наиль олгъаны ичюн берильген. Арапчада «зу» саип, «кифль» де кефалет (кефиллик), насип, къысмет, бир шейнинъ къаты киби маналаргъа келе. Бу лагъап дюнья байлыгъы ичюн дегиль, онынъ устюн фазилетлерини ве ахиреттеки устюн дереджесини анълатмак ичюн къулланылгъан.

Ибн-и Аббас радыяллаху анхтан шойле бир ривает бар:

«Аллах Тааля Исраиль огъуллары пейгъамберлеринден бирине (Эльеса‘) лютф эткен пейгъамберликнинъ янында бир де байлыкъ ве падишалыкъ берген. Бу пейгъамбернинъ вефаты якъынлашкъанында, Аллах Тааля онъа рухуны аладжагъыны хабер этти:

‘Мулькюмни, Исраиль огъулларындан гедже сабагъа къадар намаз къылгъан, кундюзлери ораза туткъан ве инсанлар арасында опькеленмейип укюм этеджек бирисине бер’ буюрды.

Бу пейгъамбер, озюне берильген эмирни, Исраиль огъулларына бильдирди. Араларындан бир яш турып:

– Бу ишке мен кефиль олурым! Бу вазифени бойнума алырым! деди. Пейгъамбер о яшкъа:

– Бу джемаат ичинде сенден даа буюклери бар, сен отур! деди. Сонъ экинджи кере кене шу теклифни япты, кене о яш «мен кефиль олурым» деди. Учюнджи кере кене шу теклифни текрарлагъанда, теклифке джевап берген, кене о яш эди. Бу теклифни япкъан пейгъамбер, ерине оны кефиль быракъып, байлыгъыны онъа

берди. Бу яш Бишр эди.»

Лякин шейтан бу яшкъа пахыл этти. Онъа, алгъан вазифени беджерип оламасын деп чешитли айнеджиликлер япты. Факъат о, иблиснинъ весвеселерине алданмайып устюне алгъан эманетни ляйыкъынен ташыды. Гъайрети де пек чокъ эди. Бу себепнен онъа Зулькифль денильди.

Зулькифль -алейхисселям- акъкъында Къур'ан-ы Керимде эки ает-и кериме бар:

«Исмаилни, Эльйесаны, Зулькифльни де анъ. Эписи де эйилердендир.» (Сад суреси, 48)

«**Исмаилни, Идрисни ве Зулькифни де (яд эт). Эписи де сабыр этиджи кимселерден эди. Оларны рахметимизге къабул эттик. Олар, акъикъатен яхшы кимселерден эдилер.»** (Энбия суреси, 85, 86)

Зулькифль -алейхисселям- да озюнден эвель кельген Исраиль огъулларынынъ пейгъамберлери киби Муса алейхисселямнынъ шериати иле арекет эткен, инсанларгъа Невратнынъ эмир ве ясакъларыны бильдирген. Риваетке коре Шам мемлекетлеринден биринде вефат эткен.

Я Рабби! Бизлерге де Сенинъ дининынъ эмирлерини ерине кетирмек ве махтагъанынъ фазилетлерге зиядесинен саип олмакъ ичюн джесарет ве сабыр бер!…

Аминь!

ЛУКЪМАН ХАКИМ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Лукъман Хакимнинъ сою акъкъындаки риваетлер, Эйюб -алейхисселям- иле акъраба олгъаны ифаделене. Бир риваетке коре Хазрети Эйюбнинъ къыз къардашынынъ, башкъа бир риваетке коре тизесининъ огълудыр.

Лукъман Хаким -алейхисселям-, пейгъамбер я да вели эди. Экимлернинъ акъсакъалы эди. Анджакъ Ислям алимлерининъ чокъусы, онынъ пейгъамбер дегиль, озюне икмет берильген бир киши олгъаныны тюшюнджесинделер. Бу ердеки «икмет» лафызынынъ манасы, назари илимлерни (метафизик, мантыкъ вб. илимлер) огренген сонъ, маневий юкселиш иле къазанылгъан рухий тербие ярдымынен, эр заман сёз ве давранышта догъру олагъанларны япмакъ къабилиетидир.

Озюне икмет берильгенлерден олгъаны, Къур’ан-ы Керимде онынъ адынен анъылгъан «Лукъман Суреси»нде шойле бильдириле:

«Ант олсун, биз Лукъмангъа: Аллахкъа шукюр эт! диерек икмет бердик. Шукюр эткен анджакъ озю ичюн шукюр этер. Нанкёрлик эткен де, бильсин ки, Аллах ич бир шейге мухтадж дегиль, эр тюрлю макътавгъа ляйыкътыр.» (Лукъман суреси, 12)

Онъа икмет берильмеси, ве бир чокъ хайырларгъа наиль оладжагъыны исе Аллах Тааля шойле беян эте:

«Аллах икметни истегенине берир. Кимге икмет берильсе, онъа пек чокъ хайыр берильген демектир. Ялынъыз акъыл саиплери тюшюнип, ибрет алырлар.» (Бакъара суреси, 269).

Икмет, эшьянынъ акъыкъатыны ве сырларыны тюшюне бильмектир. Бу да, иляхий нурнынъ юректе белли олмасы иле мумкюн олур. Земахшери, Лукъман Хакимнинъ икметине мисаль оларакъ шу адисени анълата:

Бир кунь, Лукъман Хакимден бир къой соймасы, ве этининъ энъ яхшы еринден эки парча кетирильмеси истенильди.

Лукъман Хаким де сойгъаны айваннынъ тилини ве юрегини алды. Арадан бир къач кунь кечкенден сонъ, кене сойгъан айваннынъ энъ ярамай еринден эки парча кетирмеси истенильди. Лукъман Хаким, къойнынъ кене тиль ве юрегини алып кельди. Онъа бунынъ себебини сорагъанлары вакъыт, Лукъман Хаким:

Бу эки узув яхшы олса, булардан даа яхшысы олмаз; ярамай олса, булардан даа ярамайы да олмаз! Деп джевап берди. (Земахшери, Кешшаф, B, 18)

Имам Маликнинъ Муватта' адлы эсеринде кечкен бир риваетке коре:

Лукъман Хакимге: Сенде коргенимиз бу урьметни насыл къазандынъ? деп сорагъанлар, о да: Догъру сёзлю олмакъ, эманетни ерине кетирмек, мени ильгилендирмеген, алякъам олмагъан шейни терк этмек ве берген сёзюмни ерине кетирмек иле деп джевап берген. (Муватта', Келям 17)

Лукъман Хакимнинъ икметли сёзлери ве огълуна берген насиатлары Къур'ан-ы Керимде шойле бильдириле:

«Лукъман огълуна огют беререк: Явруджыгъым! Аллахкъа ортакъ къошма! Догърусы, ширк буюк бир зулумдыр, деген эди.» (Лукъман суреси, 13)

Чюнки зулум, адалетнинъ терсидир. Адалет исе бир варлыкъкъа акъ эткен къыйметни бермек, оны акъ эткени ерге къоймакътыр.

Алемлернинъ яратыджысы ве эр шейнинъ тек саиби олгъан Аллах Таалягъа ортакъ къошмакъ, Онъа берильмеси керек олгъан къыйметни бермемек демектир. Бунынъ ичюн ширкнинъ нетиджеси, эбедий оларакъ джеэннемде къалмакътыр.

Лукъман Хаким, насиатына шойле девам этти:

«Явруджыгъым! Япкъан ишинъ (яхшылыкъ я да яманлыкъ), бир хардал данеси агъырлыгъында биле олса ве бу, бир къаянынъ ичинде я да коклерде, яхут ернинъ теренликлеринде булунса, кене де Аллах оны (сенинъ къаршынъа) кетирир. Догърусы, Аллах энъ уфакъ ишлерни корип бильмекте ве эр шейден хабердардыр.» (Лукъман суреси, 16)

«Явруджыгъым! Намаз къыл, яхшылыкъны эмир эт, яманлыкътан вазгечтирмеге чалыш, башынъа кельгенлерге

сабыр эт. Догърусы, булар, азм этильмеге дегерли ишлердир.» (Лукъман сурени, 17)

Чюнки намаз, му’миннинъ мираджыдыр. Къуллукъ вазифелерининъ энъ эмиетлисидир. Намаз ибадети, душман иле дженклешкенде биле терк этильмез. Аллах джелле джелалюх озюне седжде эткенлерни, **«...Оларнынъ юзьлеринде седжде алямети бардыр…»** деп мудждeлер. (Фетих, 29) башкъа бир ает-и керимеде де **«...Седжде эт ве якълаш!»** буюра. (Алякъ, 19)

Хазрети Айше радыяллаху анха буюра:

«*Ресулуллах салляллаху алейхи ве селлем, намазгъа тургъаны вакъыт, юрегинден къазан къайнамасы киби сес эшитиле эди.*» (Эбу Давуд, Салат, 157; Несаи, Сехв, 18)

«Эмр-и би’ль-ма’руф ве нехи-й ани’ль-мункер» де, бир му’миннинъ энъ муим вазифелеринден сайыла. Дженаб-ы Хакъкънынъ онъа бергени маневий ниметлерни башкъаларына айтып, бир шукюр вазифесини ерине кетирмектир. Аллах Тааля, бу даветнинъ методыны да Хазрети пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлемнинъ шахысында бутюн му’минлерге шойле бильдире:

«О вакъытта Аллахтан бир рахмет иле оларгъа муляйим даврандынъ! Эгер сен къаба, къатты юрекли олса techнъ, ич шубесиз, этрафынъдан даркъалып кетер эдилер. Шу алда оларны афу эт; багъышланувлары ичюн дуа эт; иш акъкъында оларнен акъыл таныш. Къарарыны берген заманынъ да, ялынъыз Аллахкъа таянып ишан. Чюнки, Аллах Онъа таянып ишангъанларны север!» (Ал-и Имран сурени, 159)

Бир башка ает-и керимеде де Аллах, яхшылыкъны тавсие этменинъ услюбыны бизге бойле бильдире:

«Сен Раббинънинъ ёлуна икмет ве гузель огютнен чагъыр ве оларнен энъ гузель шекильде куреш!» (Нахль, 125)

Сабыр этмеге кельгенде, сабыр, Къур’ан-ы Керимде энъ чокъ кечкен келимелерден бири. Сабыр этмекнинъ дюньялыкъ нетиджелери чокъ къыйын ола биле; лякин сабырнынъ нетиджесинде къазаныладжакъ ахирет мукяфаты пек татлы оладжакъ. Чюнки бутюн пейгъамберлер, сабыр сюзгеджинден кечкенлер. Бунынъ ичюн Аллах: **«(Эй, Пейгъамбер!) Сабыр этиджелерни мужделе!»** буюргъан. (Бакъара сурени, 155)

Абдуллах бин Мугъаффель радыяллаху анх анълата: «*Бир адам Аллахнынъ эльчисине келип: – Эй, Аллахнынъ Ресулю! Мен сени севим, деди. Ресулуллах: – Не сёйлегенинъе дикъкъат эт! деди. О адам: – Валлахи мен сени севем! деди ве буны учь кере текрар этти. Ресулуллах салляллаху алейхи ве селлем, бунынъ ичюн о шахыскъа: – Эгер мени севсенъ, факъырлыкъ ичюн бир зырх азырла. Чюнки мени севгенге фукъарелик, макъсадына акъкъан сельден даа тез келир, буюрды.*» (Тирмизи, Зухд, 36)

Фахр-и Къаинат Эфендимиз салляллаху алейхи ве селлем, бу сёзлери иле буларны ифаде эткен:

Эгер мени Аллах ичюн севсенъ; о алда, бу севгининъ фияты, беля, мусибет ве сыкъынты имтианларына къатланмагъа азыр ве разы ол! . демеси эди.

Лукъман Хаким насиатына девам этти:

«Бийсинмеден, инсанлардан юзь чевирме ве ер юзюнде гъурурланаракъ юрьме. Зира, Аллах озюни бегенген, макътанып тургъан кимселерни асла севмез!» (Лукъман суреси, 18)

Къопаймакъ, яни гъурур, кибир ве озюнъни бегенме, тамыры джеэннемге къадар узунлашкъан бир терекнинъ пытакълары кибидир. Кибрия (буюклик) сыфаты, Хакъ Таалягъа махсустыр. Акъикъаттан иблиснинъ дженнеттен чыкъарылып, инсанларны ёлдан чыкъарма вазифесини устюне алма себеби, Хазрети Адемге къаршы гъурурланмасы ве Раббининъ эмирине къаршы кельмеси эди.

Бу шекильде Къарун да, озюне маневий илимлер берильгенине бакъмайып, Хазрети Харунгъа пахылланып, онъа ярамайлыкъ эткени ичюн элякъ олды. Кене Хазрети Лукъман огълуна деди:

«Ер юзюнде саде (адий) ол, сесинъни сакинлет. Унутма ки, сеслернинъ энъ чиркини эшеклернинъ сесидир.» (Лукъман суреси, 19)

Бу ает-и керимелер, му'минлерге ал ве арекетлери ичюн бир назиклик сынъырыны косьтере. Бу дюньяда пек къолай ве эмиетсиз киби корюнген назикликнинъ, инсанларнынъ бир-бирлеринден акъларыны аладжакъ эсап кунюнде, эмиет къазанаджагъы бильдириле.

Ашагъыда сыраладжагъымыз, Лукъман Хакимнинъ насиатларыны анълаткъан аетлер арасында ер алмагъан бу эки ает-и кериме, бизлерге ёл косьтерме бакъышындан пек муимдир.

Риваетке коре бу эки ает-и кериме, Са'д Ибн-и Эби Вакъкъас радыяллаху анх ве анасы акъкъында энген.

Шойле ки:

Хазрети Са'д, анасынынъ сёзюни динълеген бир эвлят эди. Ислямны къабул эткенде анасы:

«– Эй, Са'д! Сен не яптынъ? Эгер бу янъы динни ташламасанъ, ант этем ки, мен ашамам, ичмем ве сонъунда да олерим. Сен де меним себебимден 'анасынынъ къатили, джинаетчиси!' деп ярамай бир ад иле анъылырсынъ!» деген.

Са'д да:

«– Этме аначыгъым, мен бу динни ич бир шей ичюн терк этмем!» дегенде, анасы эки кунь, эки гедже ашамагъан, ичмеген ве алсыз эди. Буны корьген Хазрети Са'д:

«– Аначыгъым! Биль ки, юз джанынъ олса ве олар бирер-бирер чыкъса, мен бу динни ич бир шей ичюн терк этмем! Артыкъ истесенъ аша, истесен ашама!» деди.

Сон анасы ашамагъа башлады, ве бу аетлер назиль олды:

«Биз инсангъа, ана-бабасына эйи давранувыны тевсие эткендирмиз. Чюнки, анасы оны нидже сыкъынтыларгъа къатланаракъ ташыгъан. Сюттен айырылувы да, эки йыл ичинде олур. (Иште, бунынъ ичюн) башта манъа, сонъра да ана-бабанъа шукюр эт, дие тевсиеде булунгъандырмыз. Дёнюш анджакъ манъадыр.» (Лукъман суреси, 14)

«Эгер олар сени акъкъында бильгинъ олмагъан бир шейни (корь-коране) манъа ортакъ къошувынъ ичюн зорласалар, оларгъа итаат этме. Оларнен дюньяда яхшы кечин, манъа ёнельгенлернинъ ёлуна уй. Сонъунда дёнюшинъиз анджакъ манъадыр. О заман сизге япкъанларынъызны хабер беририм.» (Лукъман суреси, 15) (Муслим, Федаилю'с-Сахабе, 43-44, Ибн-и Эсир, Усду'ль-Габе, дж. II, с. 368)

Лукъман Хаким бир насиатында шойле деген:

Пек чокъ пейгъамберге хызмет эттим. Оларынъ сёзлеринден,

хуляса оларакъ секиз сёзни сечтим. Эгер дикъкъат этер де шу секиз хусусиетини саиплесенъ къуртулушкъа иришерсинъ!

1. Намазда экенде юрегинъни,

2. Инсанларнынъ арасында экенде тилинъни,

3. Софрада экенде элинъни,

4. Башкъасынынъ эвинде экенде де козюнъни муафаза эт!

5. Аллахны даима зикир эт, ич хатырынъдан чыкъарма!

6. Олюмни эр заман хатырла, ич унутма!

7. Башкъаларына япкъан яхшылыкъларны унут!

8. Башкъаларынынъ санъа япкъан ярамайлыкъларны унут!

Лукъман Хакимнинъ базы китапларда накъль этильген насиатларындан базылары да шунлар:

Эй, огълум! Такъванъы озюнъ ичюн ахирет сермаеси (капитал) яп! Чюнки такъва, мал ве мулькнен япылмагъан бир тиджареттир!

Эй, огълум! Дженазеге азыр ол! Чюнки дженазе, санъа ахиретни хатырлатыр. Харам ве гюнахлар исе, сенинъ дюнягъа къаршы истегинъни арттырар.

Эй, огълум! Ялан айткъан кимсенинъ нуру кетер. Ярамай табиатлы олгъан кимсенинъ гъам ве къасеветлери чокълашыр.

Эй, огълум! Джаильни бир ерге хаберджи оларакъ йиберме! Эгер акъыллы ве икмет саиби бирини тапмасанъ, озюнъ кет!

Эй, огълум! Дюнья терен бир денъиз кибидир. Чокъ инсанлар онда богъулгъан. Бу денъизде такъва геминъ, иман юкюнъ; итаатлыкъ алынъ, яхшы иш, къазыгъынъ олсун! Къуртулсанъ Аллах Таалянынъ рахмети иле, богъулсанъ, гунахларнынъ себебинендир.

Эй, огълум! Хораз сенден даа акъыллы олмасын! О эр саба, зикир ве тесбих эте , сен исе юкълайсынъ!

Эй, огълум! Ойле аркъадаш сеч, айрылгъанынъыз заман, не сен оларны не де олар сени тиллеринде доласынлар!

Эй, огълум! Достларынъны къорчала! Якъынларынъны зиярет эт!

Эй, огълум! Учь шей, шу учь ерде белли олур: Йымшакъ табиат, опьке анында; йигитлик, дженк мейданында; къардашлыкъ исе ихтиядж анында!

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерни джевапланъыз

1. Зулькифль -алейхисселям- къайсы джемааткъа пейгъамбер оларакъ йиберильген эди?

2. Исраиль огъулларына чокъ сайыда пейгъамбер йиберильмесининъ себеби не ола билир?

3. Зулькифль алейхисселямгъа не ичюн «зулькифль» лагъабы берильди?

4. Лукъман Хакимнинъ огълуна япкъан насиатлардан, сизни энъ чокъ къайсы бири тесирледи? Не ичюн?

5. Бир эвлятнинъ насыл алда ана ве бабасына итаат этмез? Ает-и керимелер ве хадис-и шерифлер ярдымынен анълатынъыз.

6. Лукъман Хакимнинъ секиз насиатларындан беш танесини сёйленъиз?

7. Кесильген бир айваннынъ энъ яхшы ве энъ яман ерлери Лукъман алейхисселямдан истенильгенде, эр эки алда да айваннынъ тилини ве юрегини кетирмесининъ себебини ачыкъланъыз.

8. Аллахнынъ, къулларындан истеген сабырнынъ маиети ве мукяфаты акъкъында бильги беринъиз.

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Зулькифль -алейхисселям- ……… алейхисселям-’нинъ огълу.

2. Зулькифль алейхисселямнынъ асыл ады …. . ’дир.

3. Зулькифль -алейхисселям- ……. алейхисселям-’нинъ шериаты иле укюм эткен.

4. ………, юректе иляхий нурнынъ теджелли этмеси саесинде эшьянынъ акъикъатыны ве сырыны тюшюне бильмек демектир.

5. Лукъман -алейхисселям- огълуна: «Эй, Огъул! ……….. озюнъе ахирет сермаеси эт.» деген.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Эльеса -алейхисселям-, мал варлыгъыны ве падишалыгъыны къалдыраджакъ кишиде базы васыфлар къыдыргъан. Ашагъыдакилерден къайсы бири бу кимседе къыдыргъаны васыфлардан бири дегиль?

А. Геджелерни намаз къылып кечирмек

Б. Куньдюзлерни ораза тутып кечирмек

В. Акъсызлыкъкъа огърагъанларнынъ малларыны тазмин этмек

Г. Инсанлар арасында онькеленмейип укюм этмек.

2. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Зулькифль алейхисселямгъа «зулькифль» лагъабынынъ берильме себеплеринден бири дегиль?

А. Дюньяда устюн фазилетлерге, ахиретте юксек дереджелерге саип олмасы.

Б. Диннинъ эмирлерини Исраиль огъулларына бильдирмек месулиетни устюне алмасы.

В. Насиби ачыкъ олгъаны ичюн, къыскъа заманда буюк дюньялыкъ зенгинликлерине саип олмасы.

Г. Башкъа пейгъамберлернинъ япкъаны бутюн салих амеллерни япып, къат-къат севапкъа наиль олмасы.

3. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Зулькифль алейхисселямнынъ теблигъ вазифесини алмасынынъ себеплеринден бири?

А. Пейгъамберлернен бирликте тирильмекни ве дженнетке биринджи оларакъ кирмекни истемеси.

Б. Аллахнынъ динини инсанларгъа теблигъ этмекни озюне буюк месулиет оларакъ корьмеси.

В. Инсанларнынъ онъа урьмет косьтермесини истемеси.

Г. Инсанларны догъру ёлгъа чагъыргъанда ич бир зорлукънен къаршылашмайджагъыны тюшюнмеси.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири Лукъман алейхисселямнынъ, огълуна берген насиатлардан бири дегиль?

А. Башкъаларнынъ эвинде олгъанда козюни муафаза этмек.

Б. Базар ерлеринде малыны муафаза этмек.

В. Софрада экен элини муафаза этмек.

Г. Инсанлар арасында олгъан вакъыт тилини муафаза этмек.

5. Ашагъыдакилерден къайсы бири Лукъман алейхисселямнынъ, огълуна хатырлама ве унутма иле багълы олгъан насиатлардан бири дегиль?

А. Аллахны даима зикир эт ве ич хатырынъдан чыкъарма

Б. Башкъаларына япкъан яхшылыкъларны мытлакъа унут

В. Олюмни эр вакъыт хатырла, ич унутма

Г. Башкъаларнынъ санъа япкъан яманлыкъларны асла унутма.

6. Лукъман алейхисселямгъа коре учь шей, учь ерде белли олур. Ашагъыдакилерден къайсы бири булардан бири дегиль?

А. Йымшакъ табиат – опьке, ачув алында

Б. Йигитлик - дженк мейданында

В. Акъыл - алыш-вериште

Г. Къардашлыкъ - къыйын заманларда

7. Ашагъыдакилерден къайсы бири икмет саиби бир кимсенинъ хусусиетлеринден бири дегиль?

А. Назари илимлерни тасилинден сонъ руху юксек дереджелерге иришир.

Б. Диний мевзулардаки музакерелерде эр вакъыт онынъ корюши, тюшюнджеси къабул олур.

В. Нефсини тезкие эткен юрегинде иляхий нур теджелли этер.

Г. Инсанларнен илишкилеринде догъру олгъанны сёйлер ве арекетлеринде догърулыкъ олур.

8. Ашагъыдакилерден къайсы бири Лукъман алейхисселямнынъ саип олгъан фазилетлерни къазанмакъ ичюн япкъан ишлерден бири дегиль?

А. Берген сёзде турмакъ.

Б. Озюни ильгилендирмеген ишлерни терк этмек.

В. Бутюн хасталарны тедавий этмек.

Г. Эманетни ерине кетирмек ве догъру сёзлю олмакъ.

9. «*Расулуллах салляллаху алейхи ве селлем, намазгъа тургъан вакъыт, юрегинден къазан къайнамасы киби сес эшитиле эди.*» (Эбу Давуд, Салат, 157) хадис-и шерифинден пейгъамбер Эфендимизнинъ намаз къылышынен багълы, насыл нетиджеге кельмек мумкюн дегиль?

А. Намаз къылгъанда, этраф иле багъынъы кесип озюни намазнынъ манасына бермек.

Б. Эзан окъунгъандан сонъ намаз къылынаджакъ вакъыткъа къадар кечкен заманны тефеккюрнен (Аллахны тюшюнмек) кечирмек.

В. Намаз къылгъанда, итаат ве иссиятындан гъайры, юрегининъ титремеси.

Г. Намаз къылгъанда озюнден кечмек, янындакилернинъ ярдымынен селям бермек.

10. Ашагъыдакилерден къайсы бири, ает-и керимеде ясакълангъан давранышлардан бири дегиль?

А. Тербие севиеси ве маддий алы озюнден даа алчакъ олгъан кимселерге тёпеден бакъмакъ.

Б. Озь япкъан ишлернен макътанмакъ ве кимсенинъ буларны ондан даа яхшы япып оламаджагъыны тюшюнмек.

В. Саип олгъан иманнынъ Аллахтан онъа бир лютуф олгъаныны билип атеистлернинъ янында бойнуны эгип турмакъ.

Г. Бильгисининъ ве япкъан ибадетлернинъ, озюни эр кестен даа устюн бир вазиетке чыкъаргъанына инанмакъ.

11. Лукъман Хакимнинъ «Эй, огълум! Дюнья терен бир денъиз кибидир. Чокъ инсанлар о ерде богъулгъан. Бу денъизде такъва геминъ, иман юкюнъ, тевеккуль алынъ, салих амель къазыгъынъ олсун! Къуртулсанъ Аллах Таалянынъ рахмети иле, богъулсанъ, гюнахнынъ себеби иледир.» сёзюнден къайсы нетиджени чыкъармакъ мумкюн дегиль?

А. Аллахтан къоркъып кене Онъа сыгъынмакъ, инсанны гюнах уюрмелеринде богъулмакътан къуртарыр.

Б. Бир ишке башламадан эвель, там бир тевеккюль алында олып, Аллахнынъ такъдирини беклемек.

В. Инсан, къазангъан мувафакъыетлерни Аллахнынъ бир лютфу; мувафакъыетсизликни исе озь эксикликнинъ нетиджеси оларакъ корьмеси керек.

Г. Инсаннынъ бу дюньядан ахиретке алып кетеджеги шей, гузель ахлякъы ве салих амеллернен къуветлендирген иманыдыр.

Бу учь пейгъамбер, чеккен эзиетлер, зулумлар ве косьтерген тевхид муджаделеси бакъымындан бир-бирине чокъ ошайлар.

Бу пейгъамберлер, Муса -алейхисселям-дан сонъ ахлякълары пек бозулгъан еудийлерни текрар догъру ёлгъа кетирип олмакъ ичюн, буюк гъайретлер косьтергенлер. Лякин озьлерине пек аз иман эткенлер олгъан ве, иман этмеген буюк чокъунлыкъ тарафындан эр вакъыт эзиет ве акъарет корьгенлер, дюньялыкъ аятлары бинъ-бир сыкъынты ве азап ичинде кечкен. Ойле ки, Зекерья ве Яхья алейхимесселямны аджымайып, вахшийдже шеит эттилер.

Иса -алейхисселям- исе, ольдюриледжеги сырада Аллах тарафындан кокке юксельтильген.

Бу учь пейгъамбернинъ, пейгъамберлик вазифелерини ерине кетиргенлеринде башларына кельген адиселернинъ бенъземесининъ янында, араларында акърабалыкъ багъы да олгъан. Шойле ки:

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">Элиса ве Ханне догъмуш къыз къардашлар</td><td></td></tr>
<tr><td>Хазрети Зекерья</td><td>Элиса</td><td rowspan="3"></td><td>Ханне</td><td>Имран</td></tr>
<tr><td colspan="2">Хазрети Яхья</td><td colspan="2">Хазрети Мерьем</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2">Хазрети Иса</td></tr>
</table>

ЗЕКЕРЬЯ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Исраиль огъуллары пейгъамберлеринден эди. Сою, Сулейман алейхисселямгъа ете. О, Къудуста булунгъан Бейт-и Макъдисте Теврат нусхаларыны язылувыны ве къурбан кесме ибадетини идаре эте эди. Муса алейхисселямнынъ шериатына коре укюм этти ве бу динни яйды. Дюльгерлик (плотник) япар, эль эмеги иле кечине эди. Зекерья -алейхисселям-, миллет тарафындан шеит этильген. Тюрбеси, бугюнь Сурие сынъырлары ичинде булунгъан Халептедир.

Зекерья -алейхисселям- заманында, Шам ве Къудус, Батламусчуларнынъ элинде эди. Булар, Бейт-и Макъдиске урьмет эте ве Исраиль огъулларына яхшы даврана эдилер. Бу миллетнинъ улулары, ибадетханеден ич тышаргъа чыкъмаз эдилер. Бейт-и Макъдисте гедже-кундюз ибадет эте эдилер. О заманлар Исраиль огъуллары арасында бир пейгъамбер ёкъ эди. Оларгъа бир пейгъамбер йиберильмеси ичюн Аллахкъа дуа эттилер. Ниает Зекерья -алейхисселям-, Аллах тарафындан оларгъа пейгъамбер оларакъ йиберильди.

Бейт-и Макъдисте дёрт юз «азадлы абид (сербест къул)» ибадет эте эди. Исраиль огъулларындан эр бири, Аллах къатында урьметли олмакъ ичюн, апайы хамиле олгъанынен:

«– Я Рабби! Огълум олса, оны Санъа ибадет этмек ичюн Бейт-и Макъдиске ададжам, » дей эди. Бу шекильде огълан балалар Бейт-и Макъдиске адана эди. Бу адет, Муса -алейхисселям- заманындан къалгъан.

Аллах джелле джелялюх, Муса алейхисселямгъа: «Эй, Муса! Мен, яшлыкъ заманындан къартлыкъ алына къадар омрюни ибадетнен кечирген къулумы северим. О къулум, яшлыгъында гюнах ишлемеген, гонълюни тек Манъа багълагъан ве Меним севгими къазангъан» буюрды.

Зекерья -алейхисселям-, Сулейман алейхисселямнынъ союндан олгъан Элиса иле эвленди. Элиса, Мерьемнинъ анасы

олгъан Ханненинъ къыз къардашыдыр. Ханненинъ къоджасы исе Имрандыр.

Зекерья -алейхисселям- иле Элисадан Яхья -алейхисселям- догъды.

Зекерья -алейхисселям-, иляхий рызагъа садыкъ ве салих бир пейгъамбер оларакъ яшагъан, илериде айрынтылы оларакъ анълатыладжагъы киби залым ве ташкъын еудийлер тарафындан вахшийдже шеит этильген.

ЯХЬЯ -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Яхья -алейхисселям-, Хазрети Мерьем иле тизе баллары. Тевратны кучюк яштан берли огренген, эргенлик (рушд) чагъында озюне пейгъамберлик берильген.

Яхья алейхисселямнынъ Зекерья алейхисселямгъа берильмесини Къур'ан-ы Керим шойле анълата:

«О ерде Зекерья Раббине дуа этти: «Раббим, манъа тарафынъдан хайырлы бир несиль багъышла. Шубесиз, сен дуаны хакъкъы иле эшитиджисинъ», деди.» (Ал-и Имран суреси, 38)

«Раббим! деди, менде (вуджудымдан) кемиклерим зайыфлашты, башым-сачым агъарды. Ве мен, Раббим, санъа (эткен) дуам саесинде ич бедбахт олмадым. Догърусы, мен, артымдан иш башына кечеджек олгъан якъынларымдан сакъынам. Къадыным да догъурмаз. ТА'раф суресиынъдан манъа бир вели (огъул) бер. Ки, о манъа варис олсун; Якъуб ханеданына да варис олсун. Раббим, оны ризанъа ляйыкъ эт!» (Мерьем суреси, 4-6)

Зекерья алейхисселямнынъ джан-гонъюлден япкъаны бу самимий дуа, Аллах къатында къабул этильди ве: **«Зекерья мабетте намаз къылар экен, мелеклер онъа бойле нида эттилер: «Аллах санъа кендиси тарафындан кельген бир Келимени тасдикъ этиджи, эфенди, иффетли ве салихлерден бир пейгъамбер оларакъ Яхяны мужделер.»** (Ал-и Имран суреси, 39)

«Аллах бойле буюрды: Эй, Зекерья! Биз санъа бир огъул мужделермиз ки, онынъ ады Яхядыр. Даа эвель онъа кимсени аддаш япмадыкъ.» (Мерьем суреси, 7)

Аетте «даа эвель, онъа кимсени аддаш япмадыкъ!» денильмеси, Хазрети Яхьяны юджельтмек ичюндир. Чюнки Яхья ады, биззат Аллах тарафындан ильк оларакъ онъа лютуф этильген. Бу ифаде, Яхья алейхисселямнынъ саип олгъаны башкъа мустесна

фазилетлерни де ичине ала.

Яхья, тири манасына келе. Эки къарттан бир эвлятнинъ дюньягъа кельмеси, санки олюден тири яратмакъ кибидир:

«Зекерья: «Раббим! деди, манъа ихтиярлыкъ келип чаткъанда, бунынъ устюне къадыным да догъурмаз олгъанына коре, меним насыл огълум ола билир?» Аллах бойле буюрды: Иште, бойледир; Аллах истегенини япар. (Ал-и Имран суреси, 40)

«Аллах: Ойледир, деди; Раббинъ: О манъа къолайдыр. Даа эвель, сен ич бир шей олмагъанынъда, сени де яраткъан эдим, буюрды!» (Мерьем суреси, 9)

Зекерья алейхисселямнынъ дуасынынъ къабул олмасынынъ алямети, учь кунь инсанларнен ич лафетмемеси, тек ишаретлернен анълашмасы ве Раббини девамлы зикир этмеси олды.

«Зекерья: «Раббим! (Огълум оладжагъына даир) манъа бир алямет косьтер», деди. Аллах буюрды ки: Сен ичюн алямет, инсанларгъа учь кунь ишареттен башкъа сёз сёйлемеменъдир. Айрыджа, Раббинъни чокъ анъ, саба-акъшам тесбих эт.» (Мерьем суреси, 11)

Аллах буюра:

«Биз онынъ да дуасыны къабул эттик ве онъа Яхяны бердик; къадыныны да, озю ичюн (бала догъурмагъа) эльверишли яптыкъ. Олар (бутюн бу пейгъамберлер), хайыр ишлеринде ярышлашыр, умют этерек ве къоркъаракъ, бизге ялварыр эдилер; олар бизге нисбетен терен сайгъы ичинде эдилер.» (Энбия суреси, 90)

Яхья -алейхисселям-, осип эргенлик (пишкинлик) чагъына кельгенде Аллах Тааля онъа Тевратнынъ укюмлерини анълап онынънен амель этмесини эмир этти:

«Эй, Яхья! Китапкъа (Тевраткъа) бар кучюнънен сарыл!» (дедик) ве даа сабий экенде, онъа (илим ве) икмет бердик. ТА'раф суресимызда онъа къальп йымшакълыгъы ве темизлик де (бердик). О, чокъ сакъынгъан бир кимсе эди. Ана-бабасына чокъ яхшы даврана эди; о, исьянкяр бир зорбаджы дегиль эди.» (Мерьем суреси, 12-14)

Озюне пейгъамберлик берильген Хазрети Яхья, Иса

-алейхисселям-гъа Инджиль кельгенге къадар, Муса алейхисселямнынъ шериатына таби олгъан.

Муса алейхисселямнынъ кетиргени шериаткъа коре къардашнынъ апайы иле эвленмек ясакъ эди. Бу къабаатны ишлегеннинъ джезасы да къысырлаштырылмакъ эди. (Левилилер, 18/6-18; 20/19-21) Тевратта ябанджыларнен зина этмкенинъ джезасы олюм экенде; эвленильмеси ясакъ олгъан кишилер арасындаки зинанынъ джезасы исе даа фаркълы эди. (Тесние, 22/22-27; Левилилер, 20/11, 12, 14, 17)

Хазрети Яхьянынъ шеит этильмесине де себеп олгъан, бойле бир олай анълатыла:

Хазрети Яхьянынъ пейгъамберлиги сырасында Къырал Херот (Хиродес) къардашнынъ апайы иле зина эте. Хазрети Яхья, бунынъ иляхий къанунларгъа терс олгъаныны айта ве, къырал тарафындан зиндангъа атыла. Даа сонъ къыралнынъ догъгъан куню шенълигине, зина эткени къадын озь къызынен берабер бу шенъликке къошула. Бу къыз шенъликте япкъан косьтеришлернен къыралны санки тылсымлай ве саруш эте. Къырал, о кунь къыз не истесе оны ерине кетиреджегине сёз бере. Анасы тарафындан алдатылгъан къыз, Хазрети Яхьянынъ башыны истей. Бу истек къаршысында къыралнынъ кейфи бозула лякин, берген сёзюни тутмагъа меджбур эди. Ве Хазрети Яхья, башы кесилип шеит этиле. Бу къыз даа сонъ Херотнен эвленген ве артындан да ернинъ тюбюне кечкен. (Лука 3/19-20; Матта 14/1-12)

Иса алейхисселямнынъ кокке чекильмеси де бу вакъыткъа келе. Чюнки о заман еудийлер, пейгъамберлерини ольдюреджек къадар тербиесизлешкен эдилер. Бу ве бунъа бенъзер япкъанлары янълышлыкълар себеби иле Аллах оларны лянетлеген: **«Сёзлеринден къайтувлары, Аллахнынъ аетлерини инкяр этювлери, акъсыз ерде пейгъамберлерни ольдюрювлери ве «Къальплеримиз къылыфлангъандыр» деювлери себебинен (оларны лянетледик, тюрлю белялар бердик. Оларнынъ къальплери къылыфлы дегиль;) там аксине, куфюрлерининъ себебинен, Аллах о къальплер узерине муурь ургъандыр; пек азы истисна, артыкъ иман этмезлер.»** (Ниса суреси, 155)

Яхья -алейхисселям- шеит этильгени заман отуз-отуз беш яшында эди. О, ает-и керимеде де бильдирильгени киби учь телюкели куньде Аллах Таалянынъ рахметине ве муафазасына

наиль олгъан:

«Догъгъан куню, оледжек куню ве тири оларакъ къабирден чыкъарыладжакъ куню онъа селям олсун!» (Мерьем суреси, 15)

Тефсирджи Бейзави, бу аетни шойле ачыкълай: Инсанларгъа саташкъан, раатсыз эткен шейтан, онъа аятында зарар берип оламасын! Къабир азабындан салим олсун! Эсап къоркъусы ве джеэннем азабы корьмесин.

ИСА -АЛЕЙХИССЕЛЯМ-

Иса -алейхисселям-, Яхья алейхисселямнынъ догъгъанындан алты ай сонъ Къудуста дюньяны шерефлендирди.

О, Исраиль огъулларына йиберильген пейгъамберлернинъ сонъунджысы олгъан.

Пейгъамберлер ичинде энъ юксек дереджеге саип олгъан ве «улю'ль-азм» денильген беш пейгъамбернинъ дёртюнджисидир. Онъа «Рухуллах» денильмеси, бир юджельтме ифадеси олмакънен берабер, Аллах Таалянынъ, Хазрети Адемни яраткъаны киби оны да рухундан уфурип яратмасы себебиндендир.

Иса алейхисселямгъа отуз яшында пейгъамберлик кельген ве озюне китап оларакъ Инджиль йиберильген.

Отуз учь яшына кельгенде де тири бир шекильде кокке котерильген.

Иса алейхисселямнынъ анасы Хазрети Мерьем, Давуд алейхисселямнынъ несилинден келе. Онынъ анасынынъ ады Ханне, бабасы Имран.

Менбаларда кечкенине коре, Ханненинъ баласы олмай эди. О да: Я Рабби! Меним бир балам олса, оны Бейт-и Макъдиске хызметчи япаджам! деп адакъ этти.

Ханне, адакъ эткенден сонъ хамиле къалды. Ает-и керимеде буюрыла:

«Имраннынъ къадыны бойле деген эди: «Раббим! Къарнымдакини азатлы бир къул оларакъ тек санъа ададым. Адагъымны къабул эт. Шубесиз, (ниязымны) хакъкъы иле эшитиджи ве (ниетимни) билиджи Сенсинъ!» (Ал-и Имран суреси, 35)

Бир вакъыттан сонъ Ханне бир къыз догъурды. Адыны Мерьем къойды:

«Оны догъургъанынен, Аллах не догъургъаныны билип

тургъанда: «Раббим! Мен оны къыз догъурдым. Албуки, огъул къыз киби дегиль. Онъа Мерьем адыны бердим. Къувулгъан шейтангъа нисбетен, оны ве союны сенинъ къорчалагъанынъны тилейим», деди.» (Ал-и Имран суреси, 36)

О замангъа къадар Бейт-и Макъдиске огълан балалар аданыр ве бу чокъ севап сайыла эди. Бу шекильде адангъан огълан балалар, догъгъанындан булюгъ чагъына къадар анда хызметке девам эте эдилер. Бала булюгъ чагъындан сонъ, истесе кене анда хызмет эте, истесе башкъа бир ерге кете эди. Анджакъ баланынъ булюгъ чагъындан эвель Бейт-и Макъдистен айрылмасы джаиз дегиль эди.

Бу адакъ, ялынъыз огълан балалары ичюн япыла эди. Ханненинъ Раббине дуа этип, адакъ эткенден сонъ Аллах Таалянынъ онъа бир къыз эвлят бермеси, бунъдан сонъ къыз балаларыны да Бейт-и Макъдиске аданмасыны джаиз алгъа кетирди.

Ханне, къызы Мерьемни Бейт-и Макъдистеки вазифелилерге теслим этти. Мерьемнинъ, кимнинъ имаесине киреджегине даир къур’а чектилер. Аллах Тааля буюра:

«(Ресулым!) Булар бизим санъа вахий ёлунен бильдирмекте олгъан гъайб хаберлериндендир. Араларындан ангиси Мерьемни имаесине аладжакъ дие, къур'а чекмек узьре, къалемлериниаткъанда, сен оларнынъ янында дегиль эдинъ; олар (бу себептен) чекишкенлеринде де, янларында дегиль эдинъ.» (Ал-и Имран суреси, 44)

Чекильген къур’а, Бейт-и Макъдиснинъ имамы ве Ханненинъ де энъиштеси олгъан Зекерья алейхисселямгъа чыкъты.

Зекерья алейхисселям: Онынъ тизеси меним никяхымдадыр, деди ве Мерьемнинъ месулиетлигини устюне алды.

Мерьем сюттен кесильгенинен, онъа Бейт-и Макъдисте бир ода айырылды. Бу одагъа ает-и керимеде «михрап» денильген. Михрап, бир чешит дерт, къыйналув одасы демектир. Ибадет этильген ер, яни «мабед» манасына да келе.

Хазрети Мерьемнинъ одасына тек Зекерья -алейхисселям- кире эди. Бу ал, он эки яшына къадар девам этти. Зекерья -алейхисселям-, онынъ одасына киргенде анахтарнен къапыны ачып кирер, чыкъкъанда да килитлей эди.

Эр кунь, одада бир куньлюк аш къалдыра эди. Лякин оданынъ

ичинде фаркълы мейвалар корип айретке тюше эди.

Буларынъ къайдан кельгенини сорагъанда, Мерьем, Аллах джелле джелялюх тарафындан йиберильгенини сёйлей эди. Бу ашларнынъ ичинде, язда къыш мейвалары, къышта да яз мейвалары булуна эди. Аллах Тааля буюра:

«Рабби Мерьемнинъ тилегини къабул этти; оны гузель бир осюмлик киби етиштирди. Зекерьяны да оны бакъмакъ иле вазифелендирди. Зекерья онынъ янына, мабетке эр киргенинде, о ерде бир рызыкъ коре ве «Эй, Мерьем, бу санъа къайдан келе?», дер; о да: «Бу, Аллах тарафындандыр. Аллах истегенине эсапсыз рызыкъ берир», дер эди!» (Ал-и Имран суреси, 37)

Аллах Тааляннынъ Хазрети Мерьемге буюк зияфетлери булардыр:

** Хазрети Мерьем заманына къадар Бейт-и Макъдиске огълан балалары адангъаны алда, анасы Ханненинъ дуасы иле Мерьем де адакъ оларакъ къабул этильген.*

** Аллах Тааля, оны энъиштеси Зекерья алейхисселямнынъ имаесинде осьтюрген.*

** Онъа даа дюньяда экенде дженнет ниметлеринден ихсан эткен.*

** Онъа Джебраиль -алейхисселям- иле корюшмекни лютуф эткен.*

** Оны ве огълу Хазрети Исаны шейтаннынъ шерринден къорчалагъан.*

** Огълу Хазрети Иса -алейхисселям-, даа къундакъта экенде лаф эткен ве анасына япылгъан ифтиралагъа джевап берген.*

Ресулуллах салляллаху алейхи ве селлем буюра: «*Имран къызы Мерьем, заманында дюньяда булунгъан къадынларнынъ энъ хайырлысыдыр. Бу умметнинъ къадынларынынъ энъ хайырлысы да Хатиджедир.*» (Муслим, Федаилю’с-Сахабе, 69)

Хазрети Мерьем, гедже-куньдюз ибадет эте эди. Исраиль огъуллары арасында такъвасынен шанланып билине эди. Онъа кераметлер берильген, ве О Аллахнынъ сечильген къулларындан эди. Ойле ки о, Къур’ан-ы Керимде «сыддыкъа» яни Аллахкъа къуллукъта ве Онъа багълылыкъта пек юксек дереджелерге етишкен бир кимсе оларакъ анъылгъан.

Аллах Тааля бойле буюра:

«Мелеклер деген эдилер: «Эй, Мерьем! Аллах сени сечти; сени тер-темиз яратты ве сени бутюн дюнья къадынларындан устюн этти. Эй, Мерьем! Раббинъе ибадет эт; седждеге къапан, (Онынъ узурында) эгильгенлернен берабер, сен де эгиль.» (Ал-и Имран суреси, 42, 43)

Бу эмирлер узерине Хазрети Мерьем такъвада о алгъа кельди ки, аякълары шишкендже намаз къыла эди.

Ёкътан бар эткен, бабасыз да яратыр!

Хазрети Мерьем он беш яшында экенде Юсуф-и Неджджар адында бириси иле нишанланды. Лякин онен эвленмеден эвель Аллах Тааля онъа, бир бабагъа керек олмайып бир бала береджегини мужделеди:

«Мелеклер деген эдилер ки: «Эй, Мерьем! Аллах санъа кендисинден бир Келимени мужделемекте. Ады Мерьем огълу Исадыр. Месихтир; дюньяда да, ахиретте де итибарлы ве Аллахнынъ озюне якъын туткъанларындандыр.» (Ал-и Имран суреси, 45)

Кене мелеклер Хазрети Мерьемге дедилер ки:

«О, салихлерден оларакъ бешикте экенде ве етишкен чагъында инсанларгъа (пейгъамбер сёзлери иле) къонушаджакъ.» (Ал-и Имран суреси, 46) бунынъ узерине: «Мерьем: «Раббим! деди, манъа бир эркек эли токъунмагъаны алда, насыл балам олур?» Аллах бойле буюрды: Иште, бойледир, Аллах тилегенини яратыр. Бир ишке укюм эткенинен, онъа садедже «Ол!» дер; о да олур.» (Ал-и Имран суреси, 47)

Мелеклер Мерьемге хитабен Иса акъкъында сёзлерине девам эттилер: **«Аллах онъа язмакъны, икметни, Тевратны, Инджильни огретеджек»!»** (Ал-и Имран суреси, 48)

«(Ресулым!) Китапта Мерьемни де анъ. Хатырынъдамы, о, аилесинден айрыларакъ, догъу тарафындан бир ерге чекильген эди.» (Мерьем суреси, 16)

Вакъыт чокъ кечмейип Аллах Тааля, Хазрети Мерьемге Джебраильни ёллады:

«Мерьем, оларнен озю арасына бир перде чеккен эди. Дер

экен, биз онъа рухумызны ёлладыкъ да, о, онъа тамамынен бир инсан шеклинде корюнди.» (Мерьем суреси, 17)

Лякин Хазрети Мерьем, кене де къаршысында яд бир инсан корьгенинен эдеп ве намусы себебинен чекинди.

Онынъ Хазрети Джебраиль олгъаныны бильмегени ичюн къоркъугъа къапылды:

«Мерьем деди ки: Сенден, чокъ мерхаметли олгъан Аллахкъа сыгъынырым! Эгер Аллахтан сакъынгъан бир кимсе исенъ (манъа токъунма). Мелек: Мен, ялынъыз санъа тер-темиз бир огълан бала багъышлавым ичюн, Раббининъ бир элчисийим, деди. Мерьем: Манъа бир инсан эли тиймегени, иффетсиз де олмагъаным алда, меним насыл балам ола билир? деди. Мелек: Ойле, деди; (Зира) Раббинъ буюрды ки: Бу манъа къолайдыр. Чюнки, биз оны инсанларгъа бир делиль ве озюмизден бир рахмет япаджакъмыз. Бу, укюм ве къараргъа багълангъан (эзельде олып биткен) бир иш эди.» (Мерьем суреси, 18-21)

Аллахнынъ мурад эткени шекильде:

«Мерьем онъа юклю къалды. Бунынъ узерине, онен (къарнындаки баланен) узакъ бир ерге чекильди.» (Мерьем суреси, 22)

Хазрети Мерьемнинъ догъум санджылары артмагъа башлады. Къуругъан бир хурма терегининъ янына кельди ве онъа ясланды. Аетте буюрыла:

«Догъум санджысы оны бир хурма терегине (таянмагъа) меджбур этти. «Кешке, деди, бундан эвель ольсе эдим де, унутылып кетсе эдим.» (Мерьем суреси, 23)

Ниает къуру бир хурма терегининъ астында Иса -алейхисселям- дюньягъа кельди. Аллах Тааля, оны бабасыз яратты.

Сонъсуз къудрет саиби олгъан Аллах, азаметнинъ кереги оларакъ Адем алейхисселямны анасыз ве бабасыз оларакъ топракътан; Аваанамызны анасыз оларакъ Хазрети Адем-’ден; Иса алейхисселямны да бабасыз оларакъ Мерьем анамыздан яраткъан.

Хазрети Исанынъ догъумы иле Хазрети Адемнинъ яратылмасы арасында бир ошатув бардыр ки, бу эр экисинде де яратылувынынъ «Ол!» иляхий эмири иле керчеклешкен олмасыдыр:

«Аллах къатында Исанынъ вазиети Адемнинъ вазиети

кибидир. Аллах оны топракътан яратты. Сонъра онъа «Ол!» деди ве олды.» (Ал-и Имран суреси, 59)

Буает-икериме,эмАллахнынъкъудретининъсонъсузлыгъыны, эм де еудийлернинъ эвель шашырып, сонъундан да айтаджакълары чиркин ифтиралар къаршысында Хазрети Мерьемнинъ намуслы олгъанынынъ бир делиль ве исбатыдыр.

Иса алейхисселямнынъ догъум куню акъкъында, менбаларда ич бир малюмат ёкъ. Ич бир Инджильде бу хусуста бир бильгиге растланылмай. Ялынъыз бир Инджиль, Хазрети Исанынъ, еудий къралы заманында догъулгъаныны язса исе де, (Матта, 2/1) Рома къайнакълары, бу къралнынъ милядтан эвель олгъаныны бильдире. Долайысынен берильген бутюн бильгилер, бир-бирине зыд кельмекте. Бойле олгъанынен, «ноэль»нинъ(янъы йыл) байрамы тарихы де тахминлерден узакъкъа кетмез.

Бу себепнен, Католиклер Янъы Йыл байрамыны 24-25 Декабрь куню япкъанларында, Эрмений кильселери 6 Январь куню япалар.

Бир къысым Протестантлар исе бу тарихнинъ мукъаддес метинлерде кесен-кес оларакъ кечмегенини айтып Янъы Йылны къайд этмейлер.

Хазрети Иса догъулгъандан сонъ:

«Ашагъысындан (Иса я да мелек) онъа бойле сесленди: «Тасаланма! Раббинъ сенинъ алт тарафынъда бир сув агъы пейда эткендир.» (Мерьем суреси, 24)

Хазрети Мерьемге хитап эткен сес шойле девам этти:

«Хурма далыны озюнъе догъру сильки ки, устюнъе тазе, пишкен хурма тёкюльсин!» (Мерьем суреси, 25)

Хазрети Мерьем, хурма далыны озюне чекип саллады. Мевсим къыш олмасына бакъмадан къуру терек, апансыздан хурма тёкмеге башлады. Мерьем, огюндеки арыкътан сув ичип тазе хурмалардан ашады. Терекнинъ къыш мевсиминде бу шекильде хурма бермеси, Хазрети Мерьемни теселли ичюн эди. Онъа айтылды ки:

«Аша, ич. Козюнъ айдын! Эгер инсанлардан бирини корьсенъ, де ки: Мен чокъ мераметли олгъан Аллахкъа ораза ададым; артыкъ бугунь ич бир инсаннен лаф этмейджем.» (Мерьем суреси, 26)

Анълашылгъаны киби, Хазрети Мерьемнинъ яшагъан

девирде бизим туткъанымыз ве бильгенимиз оразадан гъайры, къонушмамакъ сурети иле де ораза тутула эди. Я да оразалы экенде ашама ве ичмектен къачынылгъаны киби, къонушмакътан да сакъыныла эди.

Иса алейхисселямнынъ догъмасынен берабер, миллетнинъ арасында буюк бир ифтира ве ошек зиядесинен яйылмагъа башлады:

«Ниает, оны (къуджагъында) котерип, къавмына кетирди. Дедилер ки: Эй, Мерьем! Акъикъатен сен игренч бир шей яптынъ! Эй, Харуннынъ къыз къардашы! Сенинъ бабанъ яман бир инсан дегиль эди; ананъ да иффетсиз дегиль эди.» (Мерьем суреси, 27, 28).

Аетте анълатылгъан Харун, Муса алейхисселямнынъ къардашы олгъан Харун -алейхисселям- дегиль. Бу хусуста догъругъа энъ якъын корюш, Харуннынъ, Хазрети Мерьемнинъ акъикъий къардашы олгъаныдыр. Чюнки олар эвлятларына эвельки салих инсанларынъ адларыны бере эдилер. (Бк. Муслим, Адаб, 9) О да ана-бабасы киби намуслы ве салих бир кимсе эди. Бунынъ ичюн джемаати, бойле бирининъ къыз къардашы олгъан Мерьемге, озь тюшюнджелерине коре, зина этмекни асла яраштырмагъанларны белли эткенлер.

Мерьемге Исраиль огъуллары тарафындан девамлы акъарет этиле эди. О да буларны сабырнен динълей, озюне эмир этильгени киби ич лаф этмей эди. Анджакъ джемаатнынъ мунасебетсиз тавырлары яхшыджа арткъанда онъа Аллахнынъ ярдымы кельди.

«Бунынъ устюне Мерьем баланы косьтерди. «Биз, дедилер, бешиктеки бир сабийнен насыл сёйлеширмиз?» (Мерьем суреси, 29)

Келеджекте Аллахнынъ эльчиси оладжакъ олгъан Хазрети Иса, Аллахнынъ онъа берген къонушма къабилиети иле къошушмагъа башлады ве даа бешикте экен бойле деди:

«Бала бойле деди: «Мен, Аллахнынъ къулуйым. О, манъа Китапны берди ве мени пейгъамбер япты. Не ерде олсам-олайым, О, мени мубарек къылды; яшайджакъ муддетимдже манъа намазны ве зекятны эмир этти. Мени анама сайгъылы къылды; мени бедбахт бир зорбаджы япмады. Догъгъан кунюм, оледжек кунюм ве тири оларакъ къабирден чыкъарыладжакъ кунюм селяметлик манъадыр.» (Мерьем суреси, 30-33)

Хазрети Исанынъ даа бешикте экен бойле къонушмасы, эр кесни айрет ичинде къалдырды. Хазрети Мерьем инсанларынъ козюнде алны ачыкъ эди ве олар тарафындан тебрик этильди.

Иште, бу шекильде Хазрети Мерьем, инкярджы халкънынъ онъа: «Бу баланы къайдан алдынъ?» суалине джевап оларакъ, эр заман баласыны косьтере ве «бала сёйлесин!» дей эди. Иса -алейхисселям- даа бала экенде:

«– Меним анам намуслы ве иффетли бир къадын! Эй, джаиллер! Иффет абидеси олгъан анамны айыпламанынъыз!

Билинъиз ки, Аллах Тааля, мени бабасыз оларакъ дюньягъа кетирген. Бу, Аллахнынъ бир муджизесидир!» дей эди. Бунынъ узерине бир чокъ кимсе:

«– Бу, Аллахнынъ бир муджизесидир. Ёкъса янъы догъулгъан ич бир бала даа бешикте экен лаф этип оламаз. Акъикъаттан бу, Аллах тарафындан кельген; Аллахнынъ азаметини косьтерген бир адиседир, » дедилер.

Бунъа бакъмадан базыларынынъ хыянетликлери кене девам этти. Аетте буюрыла:

«Иште, акъкъында шубе эткенлери Мерьем огълу Иса - хакъ сёз оларакъ- будыр.» (Мерьем суреси, 34)

Аетте Иса алейхисселямнынъ хакъ сёз оларакъ ифаде этильмеси, онынъ «ол!» эмрининъ эсери олмасындан. Бу акъикъат, башкъа ает-и керимеде де анълатыла:

«Ырызыны иффетнен къорчалагъан (Мерьемни де анъ). Биз онъа рухумыздан уфледик; оны ве огълуны джумле алем ичюн бир ибрет яптыкъ.» (Энбия суреси, 91)

Хазрети Исанынъ бала экенде къонушмасы, бир чокъ ифтираларны бастыргъан. Лякин къыскъа бир вакъыттан сонъ текрар фитне ве ифтиралар башлады. Гъафиль джемаат: «– Бабасыз бала олурмы?!» дедилер. Сонъра да:

«– Япса-япса бу зинаны Зекерья япкъандыр!» дедилер. Зекерья -алейхисселям- Бейт-и Макъдисте ялынъыз къалгъаны бир сырада янына келип:

«– Сен Мерьемнен зина эттинъ!» деп ифтира эттилер ве онъа уджюм эттилер.

Зекерья -алейхисселям-, оларнынъ шерринден къорчаланмакъ ичюн бир терекнинъ къувушына сакъланды. Шейтан, инсаннынъ къылыфында о ерге келип Зекерья алейхисселямны къыдыргъан бу инсанларгъа, онынъ сакълангъан терекни косьтерип:

«– Шу терекни пычкъынен экиге айырынъыз! Бир шей гъайып этмезсинъиз! Зекерья онынъ ичиндедир!» деди.

Бу гъафиль инсанлар, аман терекни кесмеге джоштылар. Пычкъы Зекерья алейхисселямнынъ башыны ярмагъа башлагъаны заман мазлюм пейгъамбер «ах!» айтаджакъ олды, лякин:

«– Эй, Зекерья! Шикяет этме!» деп бир сес кельди.

Зекерья -алейхисселям- да буюк бир тевеккюль ве сабыр ичинде пычкъынен экиге болюнгенде биле, бир «ах» демеден шеит олды. Аллах къатында юдже мертебелерге улашты.

Зекерья алейхисселямны ольдюрген бахтсыз еудийлернинъ, Хазрети Мерьемге ве огълу Хазрети Исагъа бир зарар бермемелери ичюн Аллах, оларны озь къорчалавына алды: **«Мерьем огълуны ве анасыны да (къудретимизге) бир алямет яптыкъ; оларны, ерлешювге эльверишли, сувы олгъан бир тепеге ерлештирдик.»** (Му’минун суреси, 50)

Бу ернинъ Мысыр олгъаны ривает этиле. Хазрети Мерьем ве Хазрети Иса, о ерде он эки йыл къалдылар.

Бу заман ичинде февкъуляде адиселер мейдангъа кельди:

Хазрети Мерьем ве Хазрети Иса, алчакъ ве фукъарелернинъ булунгъан бир эвде яшай эдилер. Бир кунь, яшагъанлары эвнинъ саибинде бир микъдар парасы джоюлды. Эв саиби бу параны ким алгъаныны анълап оламады. Эр кес шубеленди. Бу вазиет, Хазрети Мерьемге чокъ агъыр кельди. О ерде яшагъанларнынъ арасында бир сокъур бир де фельч булуна эди. Хазрети Иса, анасынынъ пек къасеветленгенини корьгенинен бу эки кишиге:

«– Параны сакълангъан ерден чыкъарынъыз!» деди.

Олар да бу ачыкъ муджизе къаршысында алгъан параны кетирмеге меджбур эдилер. Бу адиседен сонъ Хазрети Исанынъ халкъ арасында итибары, урьмети артты.

Хазрети Исанынъ пейгъамберлиги

Хазрети Иса, Мысырда он эки сене къалгъандан сонъ Къудускъа къайтып Насыра къасабасына ерлешти. Бу себеп иле християнларгъа, Насыра къасабасындан кельген «Насрани» ады берильгендир.

Хазрети Исагъа отуз яшында пейгъамберлик берильди. О да инсанларны тевхид инанджына чагъырма вазифесини ерине кетирмеге башлады.

Аллах Тааля буюра:

«Ант олсун ки, биз Нухны ве Ибрахимни ёлладыкъ, пейгъамберликни де, китапны да, оларнынъ союна бердик. Олардан (инсанлардан) кимиси догъру ёлдадыр; араларындан бир чокъу да, ёлдан чыкъандыр.» (Хадид суреси, 26)

Къур’ан-ы Керимде ады кечкен дёрт буюк китапнынъ, буларнынъ союндан кельген пейгъамберлерге эндирильгени анълашылмакъта:

«Сонъра буларнынъ изинден пеш-пешине пейгъамберлеримизни ёлладыкъ. Мерьем огълу Исаны да, артларындан ёлладыкъ, онъа Инджильни бердик; онъа уйгъанларнынъ къальплерине шефкъат ве мерхамет берген эдик. Уйдургъан рухбанлыкъларына (монахлыкъларына) кельгенде, оны биз язмадыкъ, факъат озьлери Аллахнынъ ризасыны къазанмакъ ичюн яптылар. Амма, бунъа да кереги киби уймадылар. Биз де олардан иман эткенлерге мукяфатларыны бердик. Араларындан чокъу да, ёлдан чыкъанлардыр.» (Хадид суреси, 27)

Рухбанилик, Христианлыкъта сонъундан ортагъа чыкъкъан бир анълайыш ве яшайыш тарзыдыр. Ривaетлерге коре Иса алейхисселямдан сонъ му’минлер, инкярджыларны зорбалыкънен, залымджа ёкъ этмеге чалышкъанлар. Инкярджыларнен му’минлер арасында учь дженк япылгъан, бу дженклерде му’минлер буюк гъайыпларгъа огърады Бу дженклер сонъунда сагъ къалгъан му’мин кимселер, озьлери де ольселер тюшюнджесинен хакъ динге давет этеджек кимсенинъ къалмайджагъы эеджаны иле дженклешмемек къарарны алып, тек ибадетнен мешгъуль олмагъа башлагъанлар. Бу себепнен фитнеден къачып, динлеринде ихляс ве самимиет косьтерген бу инсанлар, чокъ ашап ичмектен, эвленмектен ве бутюн дюньялыкъ зевкълерден вазгечкенлер;

дагъларда, къобаларда ве уджрелерде ибадетнен мешгъуль олгъанлар. Олардан гъайры къалгъанлар, заманнен сымаларыны гъайып эттилер. Хазрети Исанынъ динини инкяр эттилер ве укюмдарларнынъ динине кутмеге башладылар.

Чокъ танрылы инанчкъа саип олгъан халкъ ичинде, заманнен теслис (Баба-Огъул-Къутсал Рух) инанджы ортагъа чыкъты.

Пейгъамберлернинъ сонъкиси Хазрети Мухаммед салляллаху алейхи ве селлем ер юзюни шерефлендиргенде О'нынъ пейгъамберлигини де къабул этмейип инкяр эттилер ве айны сапыкълыкъларгъа тюштилер.

Иса -алейхисселям-, динини яймагъа девам эте эди. Лякин инсанларнынъ бир чокъу кюфюрлеринден вазгечмейип инат эте эдилер.

Иса -алейхисселям-, бир чокъ муджизелер косьтерди. Муса алейхисселямгъа берильген Тевратны тасдикъ этип, анджакъ юдже Аллахнынъ базы укюмлерни денъиштиргенини халкъына теблигъ этти:

«Менден эвель кельген Тевратны догърулайыджы оларакъ ве сизге арам къылынгъан базы шейлерни де элял къылувым ичюн ёлланылдым. Сизге Раббинъизден бир муджизе кетирдим. О алда Аллахтан къоркъунъ, манъа да итаат этинъ. Аллах меним де Раббим, сизинъ де Раббинъиздир. Ойле исе, Онъа къуллыкъ этинъ. Иште, бу догъру ёлдыр.» (Ал-и Имран суреси, 50, 51)

«Хатырла ки, Мерьем огълу Иса: Эй, Исра суресиил огъуллары! Мен сизге Аллахнынъ эльчисийим, менден эвель кельген Тевратны догърулайыджы ве менден сонъ келеджек Ахмед адында бир Пейгъамберни де, мужделейиджи оларакъ кельдим, деген эди. Факъат о, оларгъа ачыкъ делиллер кетиргенинен: Бу ап-ачыкъ бир тылсым, дедилер.» (Сафф суреси, 6)

Юханна Инджилнинъ 14-нджи болюминде Иса алейхисселямнынъ бойле дегени ривает этиле: «*Мен Бабагъа дуа этеджем ве О сизге башкъа бир Фаракълит йибереджек ки, о сизнен эбедий къалыр.*» (Юханна, 14/16-17)

16-нджы болюминде де: «*Сизге керчекни айтам, меним кеткеним сизнинъ файданъызгъадыр. Кетмесем, ярдымджы (Фаракълит) сизге кельмез. Амма кетсем, оны сизге*

йибererим. Сизге даа чокъ айтаджакъларым бар, амма шимди буларгъа даянамазсынъыз. Не бар ки О, я да Керчекнинъ Рухы кельгенде, сизни бутюн акъикъаткъа ёнельтеджек. Чюнки О, озюнден лаф этмеджек, ялынъыз эшиткенлерни айтаджакъ ве келеджекте оладжакъ шейлерни сизге бильдиреджек.» деген. (Юханна 16/7-9, 12-13)

«Фаракълит» сёзю, «хамд»ны ифаде эткен бир сёздир, ве базы христианлар бу сёзни «мухаллис.» (къуртарыджы) оларакъ ачыкълагъанлар; базылары да чокъ шукюр эткен ве макътав манасында «хаммад» ве «хамид» деп тефсир эткенлер. Бойле олып «Фаракълит» келимеси, Ахмед ве Мухаммед сёзлернинъ тамырларына уйгъун кельгенини косьтере.

Барнабас Инджилининъ 39. Бабында да шойле бир мевзу бар: «Сёйлегенинъ Месихнинъ ады не, ве онынъ кельгенини насыл анъладжакъмыз?» деген ярдымджыларына Хазрети Иса шойле деди: «Месихнинъ (Ресульнинъ) ады, айран олмагъа ляйыкъ гузелликтедир. Аллах, онынъ нуруны яраткъаны вакъыт, онъа бу адыны берди ве оны коктеки ихтишамы ичине къойды, сонъ: Аллах онъа, «сенинъ хатырынъ ичюн мен, дженнетни, дюньяны ве бир чокъ махлюкъны яраттым. Буларнынъ эписини санъа эдие этем. Сени тасдикъ эткен, менден нимет тападжакъ; сени инкяр эткен, тарафымдан къаргъышкъа огърададжакъ. Мен сени дюньягъа, меним Ресулым оларакъ йибереджем. Сенинъ сёзюнъ тек акъикъат оладжакъ. Ер ве кок ортадан джоюлмасы мумкюн, факъат сенинъ иманынъ даима эбедий оладжакъ» буюргъан ве Онынъ ады Ахмедтир, деди.

Иса алейхисселямнынъ янында топлангъан му’минлер, аман сеслерини юксельтип:

Эй, Ахмед! Дюньяны къуртармакъ ичюн тез кель! деп, нияз эттилер.

Инкярджыларнынъ Иса алейхисселямгъа ачув ве кинлери кет-кете артты. Буны фаркъ эткен Иса -алейхисселям-, озюне инангъанларнынъ арасындан сайлягъан он эки му’минге, яни хаварилерине:

«– Аллах Таалянынъ динине хызметте ве оны къорчалавда меним ярдымджым ким оладжакъ?» деп сорады.

Хаварилери эписи бирден:

«– Биз санъа ярдымджыలармыз. Эр шейимиз иле Аллахнынъ ёлуна ярдымджы оладжакъмыз. Чюнки биз, Онынъ динине гонъюль бердик. Сен шаат ол ки биз, сенинъ дининъе багълы керчек мусульманлармыз, » дедилер.

Аетi-и керимеде буюрыла:

«Иса олардаки инкярджылыкъны сезгенинен: «Аллах ёлунда манъа ярдымджы оладжакълар кимлер?» деди. Хаварийлер: «Биз Аллах ёлунынъ ярдымджыларымыз; Аллахкъа инандыкъ, шаат ол ки, бизлер мусульманлармыз», джевабыны бердилер.» (Ал-и Имран суреси, 52)

«Эй, иман эткенлер! Аллахнынъ ярдымджылары олунъ. Догърусы, Мерьем огълу Иса хаварийлерге: Аллахкъа (баргъан ёлда) меним ярдымджыларым ким? деген эди. Хаварийлер де: Аллах (ёлунынъ) ярдымджылары бизмиз, деген эдилер. Исраиль огъулларындан бир къысмы инангъан, бир къысмы да, инкяр эткен эди. Ниает, биз инангъанларны, душманларына къаршы дестекледик. Бойледже, устюн кельдилер.» (Сафф суреси, 14)

«Хавари» келимеси, Арапчагъа Хабешчеден кечип, аслы «хаварья»дыр ве «ярдымджы» манасына келе. Айрыджа сечильген, сайлангъан инсан анъламына да келе.

Хавари, Иса алейхисселямгъа эр кезден эвель иман эткен, ве онъа ярдымджы олгъан он эки ихляслы ве темиз му’минге берильген бир исимдир. Буларгъа Къур’ан-ы Керимде «энсаруллах» да айтылгъан. Хаварилер, християнлыкънынъ яйылмасы ичюн Иса -алейхисселям- тарафындан сечильген кимселердир. Мешур Барнабас Инджилини язгъан Барнабас да булардандыр.

Коктен софра энмеси

Хаварилер, Хазрети Исадан коктен софра энмеси ичюн дуа этмесини истедилер. «Хатыранъдамы, хаварийлер: **«Эй, Мерьем огълу Иса, Раббинъ бизге коктен донатылгъан бир софра эндире билирми?», деген эдилер. О: «Иман эткен кимселер олсанъыз, Аллахтан къоркъунъ», джевабыны берген эди.»** (Маиде суреси, 112)

Иса -алейхисселям- оларгъа:

«– Аллахнынъ къудретинден шубе этесинъизми? Бойле бир шей истемеге насыл джесарет этесинъиз?» деп сорады.

Хаварилер:

«– Башкъа бир макъсадымыз ёкъ. Буны, Аллах Таалянынъ лютфуна наиль олмакъ ве гонълюмизнинъ даа да токъ олмасы ичюн истеймиз!» дедилер:

«Олар: «Ондан ашайыкъ, юреклеримиз къанаатленсин, бизге догъру сёйлегенини (кесен-кес оларакъ) билейик ве онъа козьлеринен корьген шаатлар олмакъ истеймиз», деген эдилер.» (Маиде суреси, 113)

Бунынъ узерине Иса -алейхисселям-, бой абдестни алып эки рекят намаз къылды. Раббининъ огюнде буюк бир аджизлик, бойсунув ичинде Аллахкъа ялварды. Озюне бу софранынъ ихсан этильген куннинъ бир байрам куню олмасыны Аллахтан истеди:

«Мерьем огълу Иса бойле деди: «Эй, Раббимиз, бизге коктен бир софра эндир ки, биз ичюн, кечмиш ве келеджеклеримиз ичюн байрам ве сенден бир ает (муджизе) олсун. Бизни рызыкъландыр; затен сен рызыкъ бергенлернинъ энъ хайырлысысынъ.» деди.» (Маиде суреси, 114)

Бу дуа къабул олды ве коктен софра (маиде) энди. Ривает этильгенине коре софрада къызаргъан бир балыкънен берабер туз ве сирке бар эди. Отьмекнинъ устюнде исе зейтин, бал, пейнер ве иляхре. Айны вакъытта софра ешилликлернен донатылы эди.

Ярдымджыларнынъ ве Иса алейхисселямнынъ Нусайбинге кетмелери акъкъында Сельман-ы Фарисиден шойле ривает этиле:

Иса -алейхисселям-, Нусайбинде кибири ве зулумы иле белли бир укюмдарны имангъа давет этмекнен вазифелендирильди. Озюнден эвель о ерге бир къач хаварийсини йибермекни тюшюнди:

«– Ким кетеджек?» деп сорады.

Якъуб:

«– Мен кетеджем» деди.

Онъа Тевман ве Шем'ун да къошулды. Шем'ун Хазрети Исагъа:

«Эй, Рухуллах! Изининъизнен мен де кетеджем, анджакъ сыкъынтыгъа тюшип де сизни чагъырсам, ярдымларынъызны бизден эксик этменъиз!» деп истекте булунды.

Учю берабер ёлгъа чыкътылар. Шем'ун шеэрден тыш къалды:

«– Ярдым истесенъиз мен келерим» деди.

Якъуб ве Тевман шеэрге кирдилер. Халкъны топлап тевхид инанджына давет эттилер. Халкъ, Хазрети Мерьем ве Иса -алейхисселям- акъкъындаки ифтира ве ярамай тюшюнджелерге инангъаны ичюн бу даветни къабул этмеди. Атта оларны лянетледилер. даа сонъ Тевманны укюмдаргъа алып кеттилер. Укюмдар, онынъ эллерини ве аякъларыны кестирди.

Козьлерине де миль чектирип зиндангъа аттырды.

Бу арада Шем'ун, алыны сакълап шеэрге кирди. Укюмдаргъа якъынлашты. Гузель бир достлукъ къурды ве онынъ субет аркъадашларындан олды. Бир кунь Шем'ун, Тевмандан бир шейлер сорамагъа истегенини айтып укюмдардан изин истеди. Экиси де бир-бирлерини танымай киби яптылар.

Шем'ун:

– Эй, киши, сёзюнъ недир?, деп сорады.

Тевман:

– Иса -алейхисселям- Аллахнынъ къулу ве Ресулидир, деди.

Сонъ къонушмалары шойле девам этти:

– Сёзнинъ догъру олгъанынъа тасдикъынъ недир?

– Эр хасталыкъ тедавийлешмесидир.

– Буны экимлер де япар. Башкъа делилинъ, тасдикъынъ бармы?

– Халкънынъ, эвлеринде не ашап не сакълагъанларыны билир.

– Буны да кяинлер билир. Башкъа?

– Чамурдан къуш япып учурта.

– Буны тылсымджылар да япар.

– Олюлерни тирильтир.

– Иште бу, о алда Исаны чагъырайыкъ. Керчектен олюлерни тирильтмеге кучю етсе онъа иман этейик.

Укюмдар Шем'уннынъ бу сёзлерини хош къаршылады. Аман хаберни еткизди ве бу давет узьре Иса -алейхисселям- Нусайбинге кельди. Шем'унны ич танымай киби давранды.

Шем'ун укюмдаргъа:

– Истесенъиз онынъ бу хусусиетлерини Тевманнен бакъып корейик, деди.

Тевманны кетирдилер, Иса -алейхисселям- Тевманнынъ аякъларыны ве эллерини сыйпагъанынен бедени эски алгъа кельди. Даа сонъ козьлерине эли иле месх этти; олар да тедавийлешти.

Шем’ун укюмдаргъа бакъып:

– Иште, бу керчектен пейгъамберликке бир делильдир, деди.

Даа сонъ Шем’ун:

– Эй, Иса! Меджлисимизде булунгъанлар бу гедже эвлеринде не ашадылар? Не сакъладылар? деп сорады.

Иса -алейхисселям-, эписини бир-бир айтты.

Даа сонъ онъа чамурдан кёр сычан япмасыны теклиф эттилер. Оны да япып учурды. Хасталар ичюн шифа истенильди. Бутюн хасталар сагълыгъына къавуштылар. Бир олю тирильтмесини истедилер. Тирильтиледжек кишини де Сам бин Нух оларакъ бельгиледилер. Иса -алейхисселям-, Аллахнынъ разылыгъы иле Сам бин Нухны да тирильтти. Сам’гъа:

– Ольгенинъ вакъыт бойле къартмы эдинъ? дедилер.

О да:

– Ёкъ! Къыямет кельди белледим. Къоркъумдан бойле къартайдым, деди.

Артындан Сам бин Нух, Хазрети Иса алейхисселямнынъ пейгъамберлигини тасдикъ этип, текрар вефат этти.

Бу къадар ачыкъ ве чокъ муджизе къаршысында укюмдар ве аскерлери топлу алда иман эттилер. Мындан анълашыла ки, бир мусульманнынъ акъыл ве идракъ саиби олмасы ве фирасетли арекет этмеси керек. Чюнки эр догъру эр ерде айтылмаз, вакъыты бекленир, темели, эсасы азырланыр.

Хабиб эн-Неджджар

Иса -алейхисселям-, Антакия тарафларына эки хавари йиберген эди. Олар, инсанлары путларгъа ибадет этмектен вазгечип имангъа кельмелерини давет эттилер. Лякин о ерде путперест бир укюмдар бар эди, ве бу эки хаварийни тутып апске аттырды.

Бунынъ узерине Иса -алейхисселям-, хаварилернинъ реиси олгъан Шем'унны о ерге йиберди. Шем'ун, биринджиден укюмдар иле якъынлыкъ къурды. Укюмдар ве этрафы узеринде олуштыргъаны яхшы тесирини арттыргъандан сонъ да оларны гузель бир ёл иле тевхид инанджына давет этти. Укюмдар ве этрафындакилер бу даветни гонъюль разылыгъынен къабул этип иман эттилер. Лякин халкъ иман этмеди.

Халкънынъ бу япкъанларыны эшиткен Хабиб эн-Неджджар адында бир киши, шеэрнинъ узакъ бир еринде булунгъан эвинден чапып келип халкънынъ арасына кирди. Бу эльчилернинъ бильдиргенлерине озюнинъ де инангъаныны сёйлеп эр кесни имангъа чагъырды. Лякин гъафиль халкъ, оны динълемегенлери киби яхшыджа ташкъан опьке иле Хабиб эн-Неджджарны о ерде шеит эттилер.

Бу адисе Къур'ан-ы Керимде бойле анълатыла:

«Оларгъа, шу шеэр халкъыны (Антакия) мисаль кетир! Оларгъа эльчилер кельген эди. Иште о заман биз, оларгъа эки эльчи ёлладыкъ. Оларны яланладылар. Бунынъ узерине учюнджи бир эльчи ёлладыкъ.

Олар: 'Биз сизге йиберильген Аллах эльчилеримиз!' дедилер.» (Ясин суреси, 13, 14)

«(Шеэр халкъы) Эльчилерге деди ки: Сиз де анджакъ бизим киби бирер инсансынъыз. Эм Рахман, эр анги бир шей эндирмеди. Сиз анджакъ ялан сёйлейсинъиз. (Эльчилер) дедилер ки: Раббимиз биле ки; шубесиз биз керчектен сизге йиберильген эльчилермиз.» (Ясин суреси, 15, 16)

«Бизим вазифемиз, (Аллахнынъ динини) ап-ачыкъ бир шекильде анълатмакътыр. (Факъат гъафиль халкъ): Догърусы сиз, бизге огъурсыз кельдинъиз. Ант олсун ки, эгер бу иштен вазгечмезсенъиз, сизни ташлармыз ве бизден сизге мытлакъа элемли бир азап докъуныр, дедилер. (Эльчилер): Сизнинъ

огъурсызлыгъынъыз сизнен берабердир. Сизге насиат этильсе, бу огъурсызлыкъмы? Лякин, сиз ашырылыкъкъа кеткен бир миллетсинъиз!» (Ясин суреси, 17, 19)

«Деркен шэрнинъ дигер бир уджундан бир адам чапып кельди: Эй, къавмым! Бу эльчилерге уюнъыз! деди. Сизден (теблигълерине къаршылыкъ) эр анги бир уджрет истемеген бу кимселерге таби олунъ; чюнки олар, хидаетке эрген кимселердир.» (Ясин суреси, 20, 21)

Бу насиаты себебинден, адамгъа чевирилип: «Вай, сен де оларнынъ дининъденми?» дедилер. Джевап оларакъ адам бойле деди:

«Манъа не олгъан да, мени яраткъангъа ибадет этмеджек экеним! Албуки, эпинъиз Онъа къайтаджакъсынъыз. Ич мен Ондан башкъа иляхкъа табынырыммы? О чокъ эсиргейиджи Аллах, эгер манъа бир зарар бермек тилесе, оларнынъ (путларнынъ) шефаати манъа ич бир файда бермез, мени къуртарамазлар.

Иште, о заман мен ап-ачыкъ бир сапыкълыкънынъ ичине комюльген олурым. Шубесиз мен, Раббинъизге инандым, артыкъ мени динълейинъ!» (Ясин суреси, 22-25)

Лякин бу азгъын ве бахтсыз инсанлар, бу сёзлерни динълемей оны таш ягъмурына туттылар. Хабиб эн-Недждҗарнынъ олюми анында онъа:

«Кир дженнетке! денильди. (О да): Кешке къавмым, Раббимнинъ мени багъышлагъаныны ве мени икрамына мазхар олгъанлардан къылгъаныны бильсе эди! деди.» (Ясин суреси, 26, 27)

Иса -алейхисселям-нынъ Кокке Юксельтильмеси

Муса -алейхисселям-гъа йиберильген динде, Исраиль огъуллары меракъсыз, пейгъамберлерине къаршы келип, догъру ёлдан тамамынен айрылгъан эдилер. Бунъдан сонъ кельген пейгъамберлер, оларны эр вакъыт уяргъан олсалар биле де, бу азгъын миллет, кене де арекетлеринден вазгечмеген, атта шиддет биле япкъанлар. Ойле ки, пейгъамберлерини ольдюреджек къадар арекет этип ве пейгъамбер къатили олгъанлардыр.

Иште, Исраиль огъуллары къавмы, Иса -алейхисселям-нынъ

оларгъа йиберильген девирде бойле перишан ве акъикъаттан айрылгъан бир алда эдилер. Бир къуртарыджы беклей эдилер. Беклеген пейгъамбер де, муджаделеджи, джесюр ве кучьлю бир кимсе олмасыны истей эдилер. Чюнки о пейгъамбер, оларны эсирликтен къутарып, буюк файдаларгъа эриштирмеси зарур эди.

Бунынъ ичюндир ки, Иса -алейхисселям-, оларны хидаетке давет этмек ичюн йиберильгенинде еудийлер, оны пек йымшакъ ве муляйим корип онъа инанмакъ истемедилер.

Лякин, Иса -алейхисселям-, эр шейге къаршы сабыр косьтерип ер юзюнде селяметлик анълайышыны ерлештирмеге, инсанларнынъ араларыны догъурлап оларны барыштырмагъа гъайрет косьтерди. Еудийлерни ичинде булунгъанлары сапыкъ, янълыш ёлдан къутармагъа чалышты. Лякин эллерини пейгъамбер къанына булагъан еудийлер, бу даветтен раатсыз олдылар. Нетиджеде, Иса -алейхисселямны ольдюрмеге къарар бердилер. Иса -алейхисселям-гъа ве этрафында олгъанларгъа зулум этмеге башладылар.

Хаварилерден Ехуда динлеринден къайтты. Бу да етмейип, ичлеринден Ехуда, Хазрети Зекерья ве Хазрети Яхъяны ольдюрген джаний еудийлерге, Иса -алейхисселям-нынъ булунгъаны ерни хабер этти. Бойледже о, Аллахнынъ гъазабына огърагъанлардан олды ве япкъанларнынъ джезасы оларакъ, козю айлангъан еудийлерге Иса -алейхисселям- шеклинде косьтерильди ве хачкъа керильди. Иса -алейхисселям исе, кокке юксельтильди.

Иса -алейхисселям-нынъ кокке юксельтильмеси акъкъында дигер бир корюш де шойле: Еудийлер, Хазрети Исанынъ яшагъан эвге киргенинде Аллах, Ехуданы, оларнынъ козюне Иса -алейхисселям шеклинде косьтерди. Олар да Рухуллахнынъ ерине Ехуданы ольдюрдилер. Аллах Тааля буюра: «**Бир де инкяр этювлеринден ве Мерьемнинъ узерине буюк бир ифтира атувларындан; Ве «Аллах эльчиси Мерьем огълу Исаны ольдюрдик», деювлери себебинден (оларны лянетледик). Албуки, оны не ольдюрдилер, не де астылар; факъат (ольдюргенлери) оларгъа Иса киби косьтерильди. Онынъ акъкъында ихтиляфкъа тюшкенлер бундан толайы, там бир къарарсызлыкъ ичиндедирлер; бу хусуста зангъа уймакътан гъайры, ич бир (сагълам) бильгилери ёкътыр ве кесен-кес оларакъ оны ольдюрмедилер. Аксине, Аллах оны (Исаны) озь янына чыкъаргъандыр. Аллах иззет ве икмет саибидир.» (Ниса суреси, 156-158)**

Аллах, Иса -алейхисселям-ны еудийлерден къорчалагъан, оны ольдюрмелерине маниа олгъан. Оны озь янына юксельткени де кесиндир. Анджакъ бунынъ шекили ве заманы хусусунда фаркълы риваетлер бар. Чокъу алимлерге коре Аллах Тааля, Иса -алейхисселямны, куъдрети иле маневий коклерде онъа махсус бир ерге юксельткен. Оны къыяметтен эвель текрар дюньягъа йибереджектир. О заман бутюн христианлар, тевхид инанджыны къабул этип мусульман оладжакътыр.

Ает-и керимеде буюрула: **«(Еудийлер) тузакъ къурдылар; Аллах да оларнынъ тузакъларыны бозды, Аллах тузакъ къургъанларнынъ хайырлысыдыр.» (Ал-и Имран суреси, 54)**

«Аллах буюргъан эди ки: Эй, Иса! Сени вефат эттиреджем, сени къатыма юксельтеджем, сени инкяр эткенлерден арындыраджам ве санъа уйгъанларны къыяметке къадар кяфирлерден устюн япаджам. Сонъра манъа дёнеджексинъиз. Иште, о заман давалашкъан шейлеринъиз акъкъында аранъызда мен укюм этеджем.» (Ал-и Имран суреси, 55)

«Инкяр эткенлер бар я, оларны дюнья ве ахиретте шиддетли бир азапкъа огъратаджам; оларнынъ ич бир ярдымджылары да олмайджакъ. Иман этип, яхшы арекетлерде олгъанларгъа кельгенде, Аллах оларнынъ мукяфатларыны эксиксиз береджек. Аллах залымларны севмез.» (Ал-и Имран суреси, 56, 57)

Иса -алейхисселям кокке юксельтильгенден сонъ

Иса -алейхисселям- Кок Юзюне Юксельтильгенден Сонъ христианлар пек чокъ фыркъаларгъа, группаларгъа айрылдылар. Бунъдан сонъ теслис инанджы ортагъа чыкъты. Христианларнынъ Якъубийе фыркъасы, Аллах Исагъа хулюл[42] этти. Исанынъ беденинде шекилленди ве онынъ шеклинде корюнди. Яни Аллах, Исадыр, дедилер.

Бу, Аллах Таалянынъ къулгъа кирмеси сурети иле онынъ иляхлашкъаныны къабул эткен бозукъ ве янълыш бир иначтыр. Бу корюш, Индия фелсефесинден келе. Къудус, Индия ве Рома медениетининъ тесиринде эди. Индия фелсефесинде танры, дюнягъа энген; бир ана ве бабадан догъгъан олгъан «Кришна»гъа хулул эткен ве бу шекильде Кришна, «яратыджы танры» олгъан.

42 Хулюл этмек – кирмек, ер этмек, бир мадденинъ башкъа бир маддеге кирмеси, эки шейнинъ бирлешмеси анъламына келир.

Иляхнынъ, бир джисимге, маддеге хулул этмеси, имкянсыз. Эгер илях джисим олса эди, башкъа бир джисимге де хулул этер эди.

Джисимге хулул эткен шейнинъ озю де джисим олур, ве хулул эткенинен эки джисимнинъ мадделери бир-бирине къарышшыр. Бу, иляхнынъ парчаланмасыны керектирер. Бу ал исе Аллах ичюн тюшюнюльмез. О алда, Аллах Тааля ич бир шейге хулул этмегендир.

Къур'ан-ы Керимде буюрыла:

«Ант олсун ки, «Аллах кесен-кес Мерьем огълу Месихтир», дегенлер кяфир олгъандырлар. Албуки, Месих: «Эй, Исраиль огъуллары! Раббим ве Раббинъиз олгъан Аллахкъа къуллыкъ этинъ. Билинъиз ки, ким Аллахкъа ортакъ къошса, мытлакъа Аллах онъа дженнетни харам этер; артыкъ онынъ ери атештир ве залымлар ичюн ярдымджылар ёкътыр», деген эди.» (Маиде суреси, 72)

«Мерьем огълу Месих анджакъ бир ресулдир. Ондан эвель де (бир чокъ) ресуллер келип-кечкендир. Анасы да чокъ догъру бир къадындыр, эр экиси де аш ашар эдилер. Бакъ, оларгъа делиллерни насыл анълатмакътамыз, сонъ бакъ, насыл (хакътан) юзь чевирмектлер.» (Маиде суреси, 75)

Коремиз ки, бу ает-и керимелерде Аллах, бутюн ширктен ибарет олгъан теслис инанджынынъ батыллыгъыны ифаде эте.

Еудийлер, Хазрети Исадан сонъ да хаварилерге эзиет этмеге девам эттилер. Иманында самимий хаварилер, бутюн ишкендже ве эзиетлерге буюк бир сабыр косьтере эдилер. Булардан бири олгъан Барнабас, Иса -алейхисселям-'нинъ сонъ куньлери акъкъында Инджильнинъ 221 ве 222-нджи бабларында шу бильгилерни бере:

Рома аскерлери, Хазрети Исаны тутмакъ ичюн эвге киргенлери вакъыт, Аллахнынъ эмири иле дёрт буюк мелек оны пенджереден чыкъарып кокке юксельттилер.

Ромалы аскерлер, Ехуданы «Сен Исасынъ!» деп туттылар. Бутюн ялвармаларына ич бакъмайып оны хачкъа керип ольдюрдилер.

Даа сонъ Иса -алейхисселям-, анасы Мерьемге ве хаварилерине корюнди. Хазрети Мерьемге: «Аначыгъым, коресин мен асылмадым. Меним ериме Ехуда хачкъа керилип асылды.

Шейтаннынъ весвесесинден сакъынынъ чюнки о, дюньяны сюслю, гузель косьтерип сизни алдатмагъа чалышаджакъ» деди.

Сонъ иман эткенлернинъ къорчаланмасы ичюн Аллахкъа дуа этти. Артындан хаварилерине чевирильди:

«Аллах Таалянынъ нимет ве рахмети сиз иле олсун!» деди.

Бу сёзлерининъ артындан дёрт буюк мелек, оны текрар кокке юксельттилер.

Иса -алейхисселям-, кокке юксельтильгенден тахминен къырыкъ сене сонъ Милядий 70 йылларында Ромалылар, къомандан Титус башлыгъында Къудусны бастылар. Еудийлернинъ бир къысмыны ольдюрип, бир къысмыны да эсир алдылар.

Теврат ве бутюн китапларны якътылар. Къудусны харабеге чевирип Сулейман Мабедини йыкътылар. Мабеттен тек кичкене бир дувар къалды. Еудийлер, бугунь «Агълама Дувары» оларакъ адландырылгъан бу къалынтынынъ алдында, о куньлерни хатырлап, агълап козь яшы тёкелер. Бу фелякеттен сонъ еудийлер бир арагъа келип оламадылар, ве хор олып яшамагъа девам эттилер.

Хаварилер исе, Ехуда динден чыкъып хачкъа керильгенден сонъ, онынъ ерине Маттхиасны сечтилер. Бунъдан сонъ хаварилер чеврелеринден башлап текрар Исевийликни яймагъа девам эттилер.

Христианлыкъ яйылмагъа башлагъанынен еудийлер, Ромалылар (Рум) Юнанлылар (Грек) ве путперестлер иле бирлешип бу динге къаршы чыкътылар. Христианлыкъны къабул эткен биринджи еудийлерни, цирклерде арсланларгъа парчалаттылар. Оларгъа чокъ зулумлар яптылар.

Еудий Зунувас ве адамлары, Еудийликни къабул этмеген Неджран христианларыны, эндек ичинде тутуштырылгъан бир атешке атып якъа, ве янгъан инсанларны сейир эте эдилер. Бунъа бакъмайып Иса -алейхисселям-’нинъ садыкъ му’минлери, инанчларындан вазгечмей ве давалары огъруна къоркъусызджа олюмге кете эдилер. Буларгъа Къур’ан-ы Керимде «Асхаб-ы Ухдуд» дениле:

«Бурчларгъа саип кок юзюне, келеджеги бильдирильген олгъан куньге (къыямет), (о куньде) шаатлыкъ эткенге ве

этиленге ант олсун ки, атеш иле толу эндекке (мусульманларны) аткъанлар, лянетленди. Олар (якъкъанлар) да башларына отургъанлар, му'минлерге япмакъта олгъанлары ишкенджени сейир эте эдилер.» (Бурудж, 1-7)

Еудийлер, бу зулумлар иле де етинмедилер. Христианлыкъны тамырындан ёкъ этменинъ планларыны яптылар. Павлос адлы бир еудий, озь яланларыны да къошып китапчыкълар язды. Озюни христиан киби костерип:

Исаны Аллахнынъ огълу олгъаныны, шарап ичменинъ ве домуз эти ашаманынъ элял олгъаныны айтты. Суннет олмагъа, джумаэртеси куннинъ ясакъларына уймагъа да керек олмагъаныны сёйледи.

Павлос, Христианлыкънынъ танры (улухиет) инанджыны шу шекильде япты: 1. Аллах 2. Огълу Иса 3. Мукъаддес Рух.

Бунъа коре Аллах бир, амма сыфаты учьтир дей эди. Бойлеликнен, Христианлыкъкъа бугуньки теслис (учьлеме) инанджы кирди.

О вакъыттаки шартлар халкънынъ теслис инанджыны къабул этмесине уйгъун эди. Чюнки халкъ, керчектен кетирген чокъ танрылы инанчлары себеби иле тек танрылы Еудийликтен мемнюн дегиль эди. Бу янъы теслис инанджы исе, аталарындан кельген чокъ танрылы инанчкъа даа якъын корьдилер.

Бунъдан сонъ христианлар экиге айрылды:

1. Павлосчылар: Павлос, бу янъы динни, асыл инанджындан узакълаштыргъандан сонъ теслиске даялы бир инанч системине чевирди. Бундан сонъ бугуньки Инджиллернинъ эмиетли бир къысмыны тешкиль эткен ве ильк дёрт Инджильнинъ языладжакъ олгъаны 14 фаркълы китапчыкъ язды. Буларгъа, христиан мукъаддес метинлеринде дёрт Инджиль кадар муим ер бериле. Бу инанчны къабул эткен укюмдарлар олды. Бу себеп иле бу инанч, кет-кете куветленди.

2. Барнабасчылар: «Иса -алейхисселям- инсандыр; бир пейгъамбердир. Онъа ич ибадет этильмез» дей эдилер. Айырыджа хавари Якъубнынъ реберлигиндеки Эбионитлер де бу группадан олып айны инанчта эдилер. Булар, укюмдарлар тарафындан дестек алмагъанлары ичюн заман иле аша алгъа тюштилер. Башкъа тарафтан Павлосчыларнынъ душманджа арекетлери эр

кечкен кунь арта ве Барнабасчыларны азлаштырып ёкъ эте эди. Ве 325 тарихында Костантин тарафындан топлангъан консильде папазлар эети, Барнабас Инджилини кечерсиз сайдылар. Бир чокъ Инджильден бир-бирине энъ якъын дёрт Инджильни кечерли къабул эттилер. Бу Инджиллер: Матта, Маркос, Лука ве Юханнадыр. Буларнынъ тышында къалгъан Инджиллер, девлет кильсе тарафындан уйдурылгъан, ялан сайылды ве ёкъ этильди.

Артыкъ тек бу дёрт бозулгъан Инджиль язылып окъунмагъа башланды. Бойле олып башкъалары иле берабер Барнабас Инджили де энъ ишанчлы Инджиль олмасына бакъмайып орталыкътан ёкъ этильди. Керчектен Барнабас, хаварилернинъ энъ эскилеринден эди. Иса -алейхисселям-дан корип эшиткенлерини догъру оларакъ язгъан эди. Лякин бу ал, еудий Павлоснынъ ве онынъ такъипчилернинъ ишине ярамагъан, Барнабасны бу себе иле сыра тышы эткен олдылар. Ойле ки, бугунь христианлар, Иса -алейхисселям-’нинъ кокке юксельтильмесинден отуз йыл сонъ, Къыбрыста шеит олгъан Барнабасны, Изник Консилиндеки къарарны дикъкъатке алып хаварилерден саймазлар. Онынъ ерине Томасны хавари оларакъ къабул этелер.

Барнабастан сонъ Арьюс адында бир папаз, Павлосчыларнен муджаделеге кирди. Лякин афароз этильди. О да Мысыргъа кетти. Тевхид инанджыны яйгъан сырада олдюрильди.

Иште, христиан дин адамлары, тенкъитлерге джевап бермек, христиан бирлигини текрар тиклемек, энъ муими де христиан эсасларыны белирлемек ичюн бир чокъ консиль япып, бу топлашувларда тюрлю къарарлар алгъанлар.

Меселя ильк консиль 325-те Изникте япылгъан, бу консильде, Исанынъ танрылыгъы илян этильди. 381 Истанбул Консилинде исе Мукъаддес Рухнынъ да танрылыгъы къабул этилип теслис екюнленди. 431 Эфес Консилинде Мерьемнинъ Танрынынъ анасы олгъаны инанджы белирленгенде, 451-деки Къадыкой Консилинде Исанынъ табиаты иле багълы фикирлер музакере этильген ве кильселер арасында айрылыкълар ортагъа чыкъты. Кене 869-да Истанбулда япылгъан 8-джи Консильде Мукъаддес Рухнынъ кимден чыкъкъаны тартышмасы башлатылды. Бу узун тартышмалар сонъунда 1054 йылында Христианлыкъ, Католик (Рома) ве Ортодокс (Истанбул) олмакъ узьре эки буюк мезхепке болюне. 16-нджи йй. ’да исе Протестанлыкъ мезхеби догъа. Бутюн христианларны меракъландыргъан, айны заманда

диннинъ эсасыны текшкиль эткен темель принциплернинъ ве аслий инанчларнынъ чокъ сонъралары инсанлар тарафындан бельгиленмеси, о диннинъ не кадар денъиштирювлерге огърагъаныны ве аслынынъ бозулгъаныны косьтере. Бунен берабер бу консиллерде алынгъан къарарлар, базан бир-бирини терс келе. Дюньяда, узеринде бу къадар фаркълылыкъ япылгъан ве эр кересинде янъы бир шейлер къошулып чыкъартылгъан башкъа бир дин корюнмеди.

Иса -алейхисселям-’нинъ коктен энмеси

Иса -алейхисселям-, къыяметке якъын заманда, ерге энеджектир. Бу хусуста бир чокъ хадис-и шериф де бар.

Къур’ан-ы Керимде бойле буюрыла:

«Шубесиз ки, о (Иса), къыяметнинъ (не заман къопаджакънынъ) бильгисидир. Ондан ич шубе этменъ ве манъа уйынъ; чюнки, бу, дос-догъру ёлдыр.» (Зухруф суреси, 61)

Бу аетте Хазрети Исанынъ къыяметнинъ къопмасы ичюн бир бильги олгъаны бильдирип ахыр заманда онынъ текрар дюньягъа къайтаджагъына ишарет эте. Керчектен аеттеки «илим» келимеси, ишарет манасына кельген «алем» шекилинде де окъунгъандыр.

Иса -алейхисселям-, ер юзюне энгенинде Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнинъ шериати иле укюм этеджектир. О, Мехди -алейхисселям- иле берабер оладжакъ ве Мехди, Деджджальни ер юзюнден ёкъ этеджек.

Мехди -алейхисселям-, Хашими союндан келеджек ве халифеликни Иса -алейхисселям-гъа береджектир.

Аллах Ресулу -салляллаху алейхи ве селлем- бойле буюра:

«*Омрюм узаса, Иса иле булушмакъ истерим. Эгер омрюм етишмесе, ичинъизден ким онен булушса, онъа менден селям сёйлесин.*» (Ибн-и Ханбель, II, 298)

Бир башкъа хадис-и шериф де шойле:

«*Нефсим къудрет элинде олгъан Аллахкъа ант этем! Мерьем огълу Исанынъ, аранъызгъа (Ислям шериаты иле укюм этеджек) адалетли бир аким оларакъ энеджеги, иставрозларны (хачларны) къырып, хынзырларны (домузларны) ольдюреджеги, джизйени (дань) (Эхл-и*

Китаптан) къалдыраджагъы (яни Эхл-и Китапнынъ да мусульман олып Еудийликъ ве Христианлыкъ ёкъ этиледжек) вакъыт якъындыр. О заман мал ойле артар, кимсе оны къабул этмез. Тек бир седжде, дюнья ве ичиндекилернинъ тамамындан даа хайырлы олур.»

Бу хадис-и шерифни ривает эткен Эбу Хурейре -радыаллаху анх-, риваетининъ сонъунда дей ки:

Истесенъиз шу аетни окъунъ: **«Эхл-и китаптан эр бири олюминден эвель онъа мытлакъа иман этеджек. Къыямет кунюнде де, о оларгъа шаат оладжакъ.»** (Ниса суреси, 159) ; (Бухари, Бую, 102, Энбия, 49; Муслим Иман, 242)

Иса -алейхисселям-нынъ муджизелери

1- Олюлерни тирильте эди.

2- Хасталарны тедави этип ийилештире эди.

3-Инсанларнынъ ашагъанларыны ве эвлеринде сакълагъан ашларны биле эди.

4- Чамурдан къуш япып, оны джанлы къуш оларакъ учурта эди.

5- Озюне ве къавмына коктен софра эндирильген эди.

6- Юкъуда олгъанда биле этрафында лаф этильген ве япылгъанларны биле эди.

7- Истеген вакъыт озюне коктен аш ве мейва келе эди.

8-Озюнден узакъ бир ерде ве гизли оларакъ сёйленильгенлерни де эшите эди.

Аллах Таалянынъ Иса -алейхисселям-гъа бергени бутюн бу муджизелер ает-и керимелерде бойле анълатыла:

«О, Исраиль олгъулларына бир эльчи оладжакъ (ве оларгъа бойле айтаджакъ:) Сизге Раббинъизден бир муджизе кетирдим: Сизге чамурдан бир къуш сурети япар, онъа уфлерим ве Аллахнынъ изнинен, о къуш ола къояр. Кене Аллахнынъ изнинен корьни ве зайыф корьгенни Эй, илештирир, олюлерни тирильтирим. Айрыджа, эвлеринъизде не ашап, не топлагъанларынъызны сизге хабер беририм. Эгер инангъан кимселер олсанъыз. бунда сиз ичюн бир ибрет бар.» (Ал-и Имран суреси, 49)

«Аллах пейгъамберлерни топлап да: «Сизге не джевап берильди», деген куню «Бизим ич бир бильгимиз ёкъ, шубесиз гизлиликлерни хакъкъы иле билиджи анджакъ Сенсинъ», дейджеклер.» (Маиде суреси, 109)

«Аллах о заман бойле дейджек: «Эй, Мерьем огълу Иса! Санъа ве ананъа (берген) ниметимни хатырла! Хатырлайсынъмы, сени мукъадес рух (Джебраиль) иле дестеклеген эдим; (бу саеде) сен бешикте олгъанда да, етишкен чагъынъда да, инсанларнен къонуша эдинъ. Санъа китапны (окъуп, язмакъны), икметни, Теврат ве Инджильни огреткен эдим. Меним изнимнен, чамурдан къуш шеклинде бир шей япа эдинъ де, онъа уфлей эдинъ, аман меним изнимнен, о бир къуш ола эди. Кене меним изнимнен анадан догъма корьни ве аладжалы хастаны эйилештире эдинъ. Олюлерни меним изнимнен (аяткъа) къайтара эдинъ. Хатыранъдамы, Исраиль огъулларыны (сени ольдирювлеринден) мани олгъан эдим; оларгъа ачыкъ делиллер (муджизелер) кетирген заманынъда араларындан инкяр эткенлер: «Бу – ачыкътан-ачыкъ бир сиирден башкъа бир шей дегиль», деген эдилер.» (Маиде суреси, 110)

ТЕШКЕРЮВ СУАЛЛЕРИ

А. Ашагъыдаки суаллерге джевап беринъиз

1. Зекерья, Яхъя ве Иса -алейхисселям-нынъ ортакъ тарафлары нелер?

2. Улюль-азм пейгъамберлер кимлердир, адлары?

3. «Аллах, Исагъа хулул этти, онынъ беденине кирди» инанджынынъ мантыкъсыз олгъаныны насыл ачыкълап анълатырсынъыз?

4. Иса -алейхисселям-нынъ дюнягъа текрар энеджеги акъкъында бильги беринъиз.

5. Иса -алейхисселям- анги тарихте догъгъан? Ноэль байрамлары онынъ догъгъаны тарихте япылмалымы?

6. Хазрети Мерьемге чиркин ифтиралар атылгъанда о не япты? Бу ифтиралардан насыл къутулды?

7. Рухбанлыкъ недир?

8. Иса -алейхисселям-, озюнден эвель кельген Муса -алейхисселям- ве озюнден сонъ келеджек олгъан Хазрети Мухаммед -алейхисселям- акъкъында нелер айткъан?

9. Иса -алейхисселям-гъа хаварилери: «Келеджек олгъан къуртарыджыны насыл таныджакъмыз» деп сорагъанларында, Иса -алейхисселям-, оларгъа Хазрети Мухаммед -алейхисселям- акъкъында нелер айтты?

10. Хабиб эн-Недждждар не ичюн ве насыл шеит этильди?

11. Иса -алейхисселям-нынъ кокке юкселюви насыл олгъан?

12. Христианлыкътаки теслис инанджы не вакъыт ве насыл ортагъа чыкъты?

13. Еудийлернинъ бугунь «агълама дувары» оларакъ къуллангъанлары дивар акъкъында бильги беринъиз.

14. Экиге айырылгъан христианлар (Павлосчылар ве Барнабасчылар) арасында насыл бир фаркъ бар?

15. Хазрети Исанынъ муджизелеринден беш танесини сайынъыз.

16. Еудийлер ве христианлар, озь китапларында сонъ

пейгъамбер акъкъында хабер берильгенине бакъмадан, не ичюн Хазрети Мухаммеднинъ -салляллаху алейхи ве селлем- пейгъамберлигини къабул этмегенлер?

17. Христианлыкъкъа коре эр инсан гунахкяр сайылмасынынъ себеби не?

18. Христианлыкъта гунахларнынъ багъышланмасы насыл ола?

19. Иса -алейхисселям-нынъ Ибранидже къонушкъан олса биле, орталыкътаки Инджиллернинъ ич бири Ибранидже олмамасынынъ себеби не?

20. Инджиллер арасында терслик ве тутарсызлыкъ олманынъ себеплери нелер?

21. Инджиллер арасындаки терслик ве тутарсызлыкъларгъа учь орьнек беринъиз.

22. Бугуньки христианларгъа коре Иса -алейхисселям- не ичюн хачкъа керильген?

23. Христианлыкъта бир кимсенинъ ишленген энъ буюк гунах биле кильседеки рахип тарафындан багъышлангъанда, Хазрети Исанынъ, джедди олгъан Хазрети Адемнинъ дженнетте ашагъан бир алманынъ джезасыны джаны иле толемеси акъылгъа сыгъамы? Не ичюн?

Б. Ашагъыдаки бошлукъларны толдурынъыз

1. Зекерья -алейхисселям- ……. . -алейхисселям-нынъ шериатына коре укюм эте эди.

2. Иса -алейхисселям-нынъ сыфаты ………..̓эди.

3. Иса -алейхисселям-гъа …… яшында пейгъамберлик берильген, озюне ……. . китабы эндирильген ве о, отуз учь яшында экенде кокке юксельтильген.

4. «...…………...», яшагъан девирдеки къадынларнынъ энъ хайырлысы. «...…………...» исе Уммет-и Мухаммеднинъ къадынларнынъ энъ хайырлысыдыр.

5. Хазрети Мерьемнинъ анасы …. ……., бабасы да …………..̓.

6. Хавари ………. Я да ………………. анъламына кельмектедир.

7. Хаварилерге Къур’анда …………… да денильген.

В. Ашагъыдаки суаллернинъ догъру джевапларыны ишаретленъиз

1. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Зекерья -алейхисселям-нынъ Аллахтан бир огълу истемесининъ себеплеринден бири дегиль?

А. Илим ве пейгъамберликте озюне мирасчы оладжакъ салих бир эвлаткъа саип олмагъа истемеси.

Б. Якъуб -алейхисселям-гъа къадар таянгъан союндан, пейгъамберлер союнынъ девамыны истемеси.

В. Бир эркек эвлятнинъ озюне хызмет этмесине ихтиядж дуяджакъ къадар къарт ве кучьсюз алгъа кельмеси.

Г. Озюнден сонъ халкъны адалет иле идаре этеджек ляйыкъ кимселернинъ олмамасы.

2. Ашагъыдакилерден къайсы бири Улюль-азм пейгъамберлерден бири дегиль?

А. Нух -алейхисселям-

Б. Ибрахим -алейхисселям-

В. Сулейман -алейхисселям-

Г. Иса -алейхисселям-

3. Иса -алейхисселям-гъа «Рухуллах» денильмесининъ себеби, ашагъыдакилерден къайсы бири?

А. Дюньяда яшагъаны вакъыт ичинде тек рухен аят сюрмеси.

Б. Олюлерни тирильтме муджизеси косьтермеси.

В. Аллах Таалянынъ, Хазрети Исаны захирий себеплер тамам олмайып яни бабасыз бир шекильде, рухундан уфлеп яратмасы.

Г. Руху иле беденнинъ айны аньда яратылмасы.

4. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Аллах Таалянынъ Хазрети Мерьемге лютуф этчени гузелликлерден бири дегиль?

А. Инсанларнынъ ашагъанларыны ве эвлеринде сакълагъанлары

ашларыны бильмеси.

Б. Онынъ ве огълунынъ эр тюрлю фитне ве зарарлардан къорунмасы.

В. Озюне коктен чешитли мейвалар эндирильмеси.

Г. Бир пейгъамбер олмагъаны алда Джебраиль иле корюшмеси.

5. Ашагъыдаки мадделерден «ноэль» иле ильгили берильген бильгилерден къайсы бири янълыш?

А. Маневий къыймети олгъан ве эр диндеки инсанларнынъ байрам япкъаны хусусий бир гедже.

Б. Христиан мезхеплери арасында Ноэльнинъ тарихы иле ильгили тартышувлар бар.

В. Христианларнынъ чокъу Хазрети Исанынъ догъум куню оларакъ япкъанлары байрамдыр.

Г. Мевджут Инджиллерде Хазрети Исанынъ догъгъан куню акъкъында бильги ёкъ.

6. «Мен бабагъа ибадет этеджем ве о сизге башкъа бир Фараклит йибереджек ки, о сизнен эбедий къала билир.» (Юханна, 14/16-17) ифадесинде кечкен «фараклит» келимеси кимни ишарет эте?

А. Хазрети Исаны

Б. Хазрети Зекерьяны

В. Хазрети Мехдини

Г. Хазрети Мухаммедни

7. Ашагъыдакилерден къайсы бири Якъуб, Шем'ун ве Тевман адлы хаварилернинъ бир залым укюмдарны хидаетке чагъырмаларындан чыкъараджагъымыз икмет ве дерслерден бири дегиль?

А. Бир иште гъалебели олмакъ ичюн керекли азырлыкъларны алмакъ ве тертипли арекет этмек керек.

Б. Аллахнынъ динине хызмет ёлунда япылгъан муджаделе ве

косьтерильген сабыр бош, ве къаршылыкъсыз чыкъмаз.

В. Бир му'мин акъыллы, ве узакъ корюшли олмасы керек. Къайсы ишни, не ерде, не вакъыт ве насыл япаджагыны бильмели.

Г. Аллахнынъ динине гонъюльден багъланып хызмет эткен кишилер, ич бир белягъа огърамазлар.

8. Ашагъыдакилерден къайсы бири, Хазрети Исанынъ хаварилерининъ озелликлеринден бири дегиль?

А. Инджильни язма ве динде укюм къойма акъкъы берильген кишилер.

Б. Аллахнынъ docendo хызмети иле Пейгъамберлернинъ ярдымджылары.

В. Аллахнынъ динине иман эткен ве О'нъа гонъюльден багълы мусульманлар.

Г. Пейгъамберлерине къаршы садакъатлы ве мухаббетлилер.

9. Ашагъыдакилерден къайсы бири еудийлернинъ Иса -алейхисселямны ольдюрмек истегенлернинъ себеплеринден бири дегиль?

А. Еудийлернинъ азгъынлыкъ ве ишкенджелеринде сынъыр танымаджакъ къадар джанийлешмеси.

Б. Иса -алейхисселям-нынъ Исраиль огъулларынынъ душманларына къаршы муаббетлик иле якълашмасы.

В. Иса -алейхисселям-нынъ Исраиль огъулларына йиберильген олмамасы.

Г. Иса -алейхисселям-нынъ инсанларны дост-душман айырмадан динге давет этмеси.

10. Хазрети Исанынъ олюми иле багълы оларакъ ашагъыда берильген бильгилерден къайсы бири янълыш?

А. Хазрети Иса ольдюрильмеген, онъа ошагъан Ехуда адлы бириси ольдюрильген.

Б. Хазрети Иса, маиетини билип оламаджагъымыз бир

шекильде кокке юксельтильген.

В. Хазрети Иса, текрар дюньягъа йиберильмек узьре семавий алемлерге юксельген.

Г. Хазрети Иса еудийлер тарафындан ольдюрильмеген, сонърадан эджели кельгенде вефат эткен.

11. Иса -алейхисселям-нынъ вефатындан сонъ ортагъа чыкъкъан бир чокъ Инджильнинъ арасындан тек 4 танеси сечильген. Бугунь орталыкъта булунгъан Инджиллерден, ашагъыдакилерден къайсы бири булардан бири дегиль?

А. Матта *Б. Лука*

В. Барнабас *Г. Юханна*

12. «Асхаб-ы Ухдуд» кимлерге берильген ад?

А. Еудийликни къабул этмегенлери ичюн атешке атылып якъылгъан Неджран христианларына я да оларны якъкъанларгъа.

Б. Хазрети Исанынъ хаварилерине.

В. Къобаларда Христианлыкъны о ерде яшамагъа чалышкъан му'минлерге.

Г. Христианлыкънынъ келишинден сонъ да Еудийликни яшамагъа чалышкъан кишилерге.

13. Ашагъыдакилерден къайсы бири христиан мезхеплеринден олгъан Барнабасчыларнынъ анълайышларындан бири дегиль?

А. Теслис инанджы батылдыр; танры тектир, къошагъы ве бенъзери ёкъ.

Б. Иса Аллахнынъ огълу оламаз. О, ялынъыз бир пейгъамбер.

В. Хазрети Иса ерине Ехуда дегиль, Арьюс хачкъа керильген.

Г. Ады Ахмед олгъан сонъ бир пейгъамбер келеджек.

14. Ашагъыдакилерден къайсы бири Иса -алейхисселям-нынъ косьтерген муджизелерден бири дегиль?

А. Ана къарнындаки баланынъ джинсиетини бильмеси.

Б. Олюлерни тирильтмеси.

В. Чамурдан япкъаны къушны джанландырып учуртмасы.

Г. Юкъуда экен биле этрафында олгъанларны ве къонушулгъанларны бильмеси.

15. Ашагъыдаки инанчлардан къайсы бири бугуньки Христианлыкъта ёкъ?

А. Эр инсан догърудан догърудан Аллах иле арасында бир багъ къура билир.

Б. Инсанлар догъуштан гунахкяр. Тек вафтиз олгъанлар бу гунахтан къуртулып олалар.

В. Дунья бир замет ве сыкъынты ери. Бу ерде зевкъ ве сефа олмаз.

Г. Аллах, инсанларны Адем -алейхисселям-нынъ хатасындан кельген гунахлардан къуртармакъ ичюн Иса -алейхисселямны хачкъа кердирген.

16. Еудийлернинъ Ислям динини къабул этмегенлернинъ себеплеринден бири ашагъыдакилерден къайсы бири?

А. Ислям динининъ инанч эсасларыны ве укюмлерини мантыкълы корьмемелери.

Б. Мухаммед -алейхисселям-да етерли ольчюде пейгъамберлик васфы корьмемелери.

В. Сонъ пейгъамбернинъ еудий союндан оладжагъы шеклиндеки беклентилерининъ керчеклешмемеси.

Г. Озь мукъаддес китапларында Хазрети Исанынъ сонъ пейгъамбер олгъанынынъ язылмасы.

17. Ашагъыдакилерден къайсы бири «**Ким Ислямдан башкъа бир дин къыдырса, бильсин ки, озюнден (бойле бир дин)**

асла къабул этильмейджек ве о ахиретте зиян эткенлерден оладжакъ.» (Ал-и Имран суреси, 85) аетинден чыкъарыла биледжек нетиджелерден бири дегиль?

А. Озь дининден тыш бир дин къыдыргъан кишининъ тападжагъы тек дин Ислямдыр.

Б. Ислям дини тышында инсанны, акъикъаткъа алып бараджакъ башкъа бир инанч системи ёкъ.

В. Аллах Таалянынъ къуллары узеринде корьмек истегени къуллукъ хусусиетлери анджакъ Ислям динине таби олмакъ иле керчеклешир.

Г. Ислям дининининъ эсаслары къадар инсан яратылувына ве акълына уйгъун башкъа бир дин ёкъ.

18. Христианлыкъта «ильк гунах» инанджы, ашагъыда берильген Ислямий пренциплерден къайсы бири иле терслешмез?

А. Догъгъан эр бала Ислям фытраты узерине, тер-темиз дюнягъа келир.

Б. Ич бир къул башкъа бир къулнынъ месулиетини, гунахыны чекмез; эр кес озь япкъанындан месулиетли.

В. Инсаннынъ дюньягъа кельмесине Хазрети Адемнинъ дженнетте ишлеген гунах весиле олгъан.

Г. Инсаннынъ озь фииллеринден месулиетли олмасы, акъыллы ве балигъ олмасы иле башлар.

19. Ашагъыдакилерден къайсы бири, теслис инанджынынъ Христианлыкъта ерлешмесининъ себеплеринден бири дегиль?

А. Павлоснынъ ве базы дин адамларынынъ, му’мин корюнип дин душманлыгъы япып инсанларны янъылтмалары.

Б. Христианларнынъ, чокъ танрылы эски Грек ве Хинт медениетининъ тесиринде къалмасы.

В. Мукъаддес китапларында фаркълылыкълар япылгъаны ичюн инанч эсасларынынъ аслий озеллигини джоймасы.

Г. Христианларнынъ, Ислямнынъ кетиргени тевхид инанджындан хабердар олмамалары.

20. Инджиллернинъ энъ эски нусхаларнынъ арасында, Хазрети Исанынъ ана тили ве къонушма тили олгъан Ибранидже ве А'рамидже бир Инджильнинъ булунмамасы ашагъыдакилерден къайсы бирине ишарет этмекте?

А. Хаварилернинъ Ибранидже ве А'рамидже бильмегенлерине.

Б. Инджиллернинъ Хазрети Исадан пек сонъра, онъа узакъ кишилер тарафындан язылгъанына.

В. Хазрети Исанынъ окъумагъа ве язмгъа бильмегенине.

Г. Инджиллернинъ Ибранидже ве А'рамидже нусхаларынынъ пек гизли оларакъ сакълангъанына.

21. Бугунь эльде булунгъан Матта, Маркос, Лука ве Юханна Инджиллер акъкъында, ашагъыдакилерден къайсы бири сёйленип олунмаз?

А. Инджиллерде бирининъ анълаткъаны мевзулар дигеринде де айнен ер алыр.

Б. Инджиль, языджыларнынъ корюв, тюшюндже ве истеклерине коре язылгъан.

В. Инджиллер, Хазрети Исадан йыллар сонъ язылмагъа башлангъан.

Г. Инджиллерде теслис инанджына даир ачыкъ бир бильги ёкъ.

22. Барнабас Инджили огренильгенде дигер Инджиллерден фаркълы олып базы бильгилер эльде этильмекте. Ашагъыдакилерден къайсы бири булардан бири дегиль?

А. Хазрети Исанынъ Танры я да Танърынынъ огълу олмагъаны.

Б. Хазрети Исанынъ хачкъа керилип ольдюрильмегени.

В. Барнабас Инджильнинъ Хазрети Иса тарафындан язылгъан Инджиль олгъаны.

Г. Бекленген Месихнинъ Хазрети Мухаммед олгъаны.

23. Матта, Маркос, Лука ве Юханна Инджиллери бир-бирлери иле къаршылаштырылып инджеленгенинде ашагъыдаки нетиджелерден къайсы бирине бармакъ мумкюн олмаз?

А. Инджиллер айны мевзуларда фаркълы ве тутарсыз бильги берелер.

Б. Хазрети Исагъа эм «Инсан огълу» ве «Раббнынъ къулу» дениле эм де иляхлыкъ иснат этиле.

В. Базы вакъыт Христианлыкъынынъ, базы вакъыт та Еудийликнинъ сонъ дин олгъанындан анълатылыр.

Г. Сырадан бир къулнынъ биле япмамасы керек олгъан давранышлар Хазрети Исагъа иснат этилир.

24. Ашагъыдакилерден къайсы бири Иса -алейхисселям-нынъ хусусиетлеринден бири дегиль?

А. Динни къабул этмеген душманлар иле ич бир муджаделеге киришмемеси.

Б. Нефсаний истеклерден вазгечип руханий бир аят яшамасы.

В. Нефис тезкиеси ве къальп тасфиесине эмиет бермеси.

Г. Халкъына шефкъат, мерхамет ве барышны тавсие этмеси.

ДЖЕВАП АНАХТАРЛАРЫ

Адем -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Инсан 2- Эбу'л-эрвах 3- Тевбе - Истигъфар

4- Ледунний Илим 5- Сеэрлер

В. Тест суаллернинъ джевап анахтары

1- В 2- В 3- Б 4- Г 5- Г

6- Б 7- В 8- Г 9- Г 10- В

Идрис -алейхисселям- ве Нух -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Бинъ 2- Отуз 3- Семагъа (кокке)

4- Аллахнынъ сырдашы 5- Ислям 6- Бу сенинъ сииририндир

В. Тест суаллернинъ джевап анахтары

1- В 2- Б 3- А 4- Г 5- Б

6- Б 7- Г 8- В 9- В

Худ -алейхисселям- ве Салих -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Гъафлеттен 2- Гъурурлары - Шымарыкълыкълары

3- Рих-и сарсар 4- Къырыкъ

5- Ля Иляхе Илляллах Салихун Небиюллах 6- Бизни техдит эткенинъ азапны кетир

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- Г 2- Г 3- В 4- Г 5- В

6- В 7- В 8- А 9- В 10- Г

11- А 12- Г

Ибрахим -алейхисселям-, Исмаил -алейхисселям- ве Исхакъ -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Халилюррахман 2- Джинни - Хаджер'и 3- Эбу'л-эдъяф

4- Ибрахим -алейхисселям- 5- Шам - Филистин 6- Якъуб

7- Меликлер - Султанлар

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- Г 2- Б 3- В 4- В 5- Г

6- Г 7- Г 8- Б 9- А 10- Г

11- Г 12- Б 13- Г 14- В 15- Г

16- В 17- А

Лют -алейхисселям- ве Зулькъарнейн -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Хазрети Ибрахим 2- Пишкен ташлар - Къоркъунч сес 3- Лянетленген

4- Нух 5- Буюк Искендер 6- Седд-и Зулькъарнейнни

7- Батыгъа

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- Г 2- Б 3- В 4- В 5- Г

Якъуб -алейхисселям- ве Юсуф -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Ахсену'ль къасас 2- Юсуф суреси

В. Тест суаллернинъ джевап анахтары

1- В 2- В 3- А 4- Б 5- А

6- Б 7- В 8- Г 9- Г 10- А

11- А

Шуайб -алейхисселям-, Муса -алейхисселям- ве Харун -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Хатибу’ль Энбия 2- Козьлерини - Иляхий мухаббеттен

3- Мухаббет-и Иляхий (Аллах севгиси) 4- Исраиль огъулларына

5- Харун 6- Къыптийлер

7- Келимуллах 8- Талмут

В. Тест суаллернинъ джевап анахтары

1- А 2-Г 3- А 4- В 5- Б

6- Г 7- Г 8- А 9- Г 10- В

11- А 12- А 13- Б 14- В 15- А

16- Г 17- В 18- Г 19- А 20- Г

17- А 18- Г 19- Б

Давуд -алейхисселям- ве Сулейман -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Зебур 2- Давуд 3- Зырх

4- Савм-ы Давуд 5- Месджид-и Акъса 6- Харам - Небеви - Акъса

7- Муджизе 8- Керамет

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- Б 2- Б 3- А 4- А 5- Г

6- В 7- Г 8- В 9- Б 10- Г

11- Б 12- Б

Узейр -алейхисселям- ве Эйюб -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Харун - Эзра 2- Юз 3- Бухтуннаср - Теврат

4- Узейр - Иса - Аллах'ынъ огълу 5- Рахимге 6- Рыза

7- Шам 8- Пейгъамберлик

В. Тест суаллернинъ джевап анахтары

1- В 2- А 3- Б 4- В 5- Б

Юнус -алейхисселям-, Иляс -алейхисселям- ве Эльеса' -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллернинъ джевап анахтары

1- Ниновалыларгъа 2- Отуз единджи 3- Зуннун

4- Зикир 5- Зикир эткен джанлыларнынъ 6- Харун

7- Ба'лебек 8- Ильяс 9- Асур

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- Б 2- Г 3- Б 4- В 5- А

6- В 7- А 8- В 9- Б 10- Б

11- Г 12- Г 13- А 14- Б

Зулькифль -алейхисселям- ве Локъман Хаким -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Эйюб 2- Бишр 3- Муса

4- Хикмет 5- Такъваны

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- В 2- В 3- Б 4- Б 5- Г

6- В 7- Б 8- В 9- Г 10- В

11- Б

Зекерья -алейхисселям-, Яхъя -алейхисселям- ве Иса -алейхисселям-

Б. Бошлукъ толдурма суаллерининъ джевап анахтары

1- Муса 2- Рухуллах 3- Отуз - Инджиль

4- Хазрети Мерьем Хазрети Хатидже 5- Ханне - Имран 6- Ярдымджы - Сечкин инсан

7- Энсаруллах

В. Тест суаллерининъ джевап анахтары

1- В 2- В 3- В 4- А 5- А

6- Г 7- Г 8- А 9- В 10- Г

11-В 12- А 13- В 14- А 15- А

16- В 17- А 18- В 19- Г 20- Б

21- А 22- В 23- В 24- А

МУНДЕРИДЖЕ